

108501

THE
JĀTAKA
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY
BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA RINDDHA

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PALI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. VI.

LONDON
KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.

1896

[All Rights Reserved.]

TO
THE DANISH GOVERNMENT

WHICH HAS NOT FAILED ME DURING THE SPACE OF TWENTY YEARS

TO
THE BERLIN ACADEMY OF SCIENCES

WHICH LIBERALLY AIDED THE COMPLETION OF THE JATAKA BOOK
BY REPEATEDLY STEPPING IN WHEN THE EDITION WAS IN DANGER
OF BEING DISCONTINUED .

TO
THE INDIAN GOVERNMENT
AND
THE DANISH ACADEMY OF SCIENCES

THIS VOLUME IS MOST GRATEFULLY AND MOST DEVOTEDLY DEDICATED.

PRELIMINARY REMARKS 7.

For this volume I have had the same three MSS. (C^k C' B^d) as before, but I have not taken full notice of B^d as the text, in this part of the book, has been very much enlarged throughout, so as to make it in many places quite different from C. The aim of the Burmese redactor seems to have been, to make the tale more lucid and intelligible, but as the difference in many particulars consequently is so great I should advise some scholar to give a separate edition of the Mahānipāta according to the Burmese redaction that we may judge of its exact relation to C.

It is sometimes not easy to see, what belongs to the Commentary and what to the Text, I therefore must be excused for any mistakes I may have made in that respect.

On the whole I look upon my edition as a provisional one, but I trust that a coming editor will willingly acknowledge that I have cleared the way for him and freed him from much rough work. It is at all events my hope that this book, containing a large material for future researches, will give the impulse to greater works on Pāli and Buddhism.

From sheet 10 of this volume Professor Otto Franke has been kind enough to read a proof, through which I have been able to correct and improve the text in not a few places, and I therefore now return him my best thanks for his zeal and accuracy.

I cannot conclude these remarks without especially thanking Professor Albrecht Weber for the support he has given me from the very beginning of my literary career to the conclusion of this

long and arduous task. Prof. Weber has not only always shown himself to be a zealous and industrious labourer in the pursuit of knowledge, but has also constantly espoused the serious work of others.

With gratitude and sorrow I dwell on the memory of my lamented friend Dr. R. Rost who always with the greatest readiness helped all scholars from his own rich fund of knowledge.

The 7th and last volume of this book will follow shortly, and contain a Postscriptum by myself and a complete Index of Names by my friend, Dr. Dines Andersen.

Kopenhagen, 22 Juli 1896.

V. Fausbøll.

XXII. MAHĀNIPĀTA *).

1. Mūgapakkhajātaka **).

Mā paṇḍicciyān¹ ti. Idam S. J. v. mahānekkhammañ ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyañ sannisinnā Bhagavato mahā-
bhinikkhamanassa vaṇṇaṃ kathayimāsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“
ti p. „i. n.“² ti v. „na bhi. i. mama pūritapāramissa r. chaḍḍetvā
abhinikkhamanañ nāma anacchariyañ, ahañ hi aparipakke ñāṇe
pāramiyo pūrento pi r. chaḍḍetvā nikkhanto yevā“³ ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Kāsirājā nāma dhammena r. kāresi. Tassa soḷasa-
sahassā⁴ itthiyo ahesuñ, tāsū ekāpi puttāñ vā dhītarañ vā na
labhi⁵. Nāgarā „amhākāñ rañño vamsānurakkhako putto n'
atthīti“ Kusajātake āgatanayena sannipatitvā rājānañ „puttāñ
patthehīti“ āhañsu. Rājā soḷasasahassā⁶ itthiyo „putte patthe-
thā“⁷ ti āpāpesi. Tā Candādīnañ upatṭhānāni katvā patthentiyo
pi na labhimāsu. Aggamaheśi pan' assa Maddarājadhītā Candādevī
nāma sīlasampannā ahosi, nam pi „puttāñ patthehīti“ ā. Sā
puṇṇamadivase uposathañ samādiyitvā cullasayanake nipannā
attano sīlañ⁸ āvajjitvā „sac' āhañ akhaṇḍasīlā iminā me sac-

* This Nipāta has no name in C, but see Feer in Journal Asiatique 1871. T. 18. p. 269. ** B Temijajātaka, cfr. Morris' B. & C. p. 96; Feer in Journal Asiatique 1871 T. 18 p. 320. J. Am. Or. Soc. p. XXXI. J. R. A. S. 1893 p. 357. ¹ C° pañcicciyan, Bdeh paṇḍiccayan. ² Bdeh -a, Bdeh -am corr. to -a. ³ C° labhināsu, C° labhimāsu. ⁴ Bdeh -a.

- cena putto uppajjatū“¹ ti saccakiriyaṃ akāsi. Tassā sīlatejena Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko āvajjitvā taṃ kāraṇaṃ ñatvā „C-devī puttaṃ paṭtheti, dassāmi ‘ssā puttaṃ“ ti tassā anucchavikaṃ puttaṃ upadhārento Bodhisattaṃ ad-
- 5 dasa. Bo. hi tadā visativassāni Bārāṇasiyaṃ r. karetvā tato cuto Ussadaniraye nibbatto asītivassasahassāni tattha pacitvā Tāvātimsabhavane nibbatti, tattha pi yāvatāyukaṃ thatvā tato cavitvā Uparidevalokaṃ gantukāmo ahoṣi. Sakko tassa santi-
- 10 kamaṃ gantvā „samma tayi Manussaloke uppanne pāramiyo ca te, pūriṣṣanti mahājanassa ca vaḍḍhi bhavissati, ayaṃ Kāsiraṇṇō Candā nāma aggamahesi puttaṃ pattheti, tassā kucchiyaṃ up-
- pajjā“² ti ā. So „sādhū“³ ti paṭisunitvā pañcāhi deva-
satehi saddhīm cavitvā sayāṃ tassā kucchiyaṃ paṭisaṃsa-
- ganhi, itare devaputtā amaccabhariyānaṃ kucchisu⁴ gan-
- 15 himsu. Deviyā kucchi vajirapunnā⁵ viya ahoṣi, sā gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvaṃ ñatvā raṇṇō ārocesi, rājā gabbhaparihāraṃ dāpesi, sā paripunnagabbhā puñṇalakkhaṇasampannaputtaṃ vijāyi. Taṃ divasaṃ eva amaccagehesu pañcakumārasatāni vijāyimsu. Tasmim̐ khaṇe rājā amaccaganapārivuto mahātale
- 20 nisinna hoti, ath’ assa „putto te deva jāto“ ti ārocayimsu, tassa taṃ vacanaṃ sutvā va puttapemaṃ uppajjitvā⁶ chāviādini chinditvā aṭṭhimiñjaṃ āhacca aṭṭhāsi, abbhantare pīti uppajji, hadayaṃ⁷ sītalaṃ jātāṃ. So amacce pucchi: „tuṭṭhā nu kho tumhe mama putte jāte“ ti. „Kim̐ kathetha, deva mayaṃ
- 25 pubbe anāthā idāni sanāthā jātā, sāmiko no laddho“ ti. Rājā mahāsenaguttaṃ āpāpesi: „mama puttassa parivāro⁸ laddhum̐ vaṭṭati⁹, amaccakulesu ajja jātadārakā ettakā nāmā¹⁰ ti oloke-
- hiti“. So¹¹ pañcadārakasatāni disvā āgantvā raṇṇō ārocesi. Rājā pañcannaṃ dārakasatānaṃ kumārapasādhanaṃ pesetvā
- 30 pañca dhātisatāni pesesi¹², Mahāsattassa pana atidighādidosa-

¹ Cks -am. ² Bdkh uppajji. ³ Cks -ya. ⁴ Bdkh -raṃ. ⁵ Ck vaṭṭatīd, Bdkh add gaccha⁶tvam. ⁶ Bdkh so sādhū ti sampatīcchitvā amaccagehāni gantvā olo-

kento ⁷ Bdkh dāpesi.

vajjitā alambatthaniyo madhurakathaññā catusaṭṭhidhātiyo ca
 adāsi, atidīghāya passe nisīditvā thaññam pivato dārakassa
 gīvā dīghā hoti, atirassāya¹ passe nisīditvā pivanto nippīlita-
 khandhaṭṭhiko hoti, atikisāya² passe nisīditvā pivantānam ūrū
 rujanti, atithūlāya passe nisīditvā pivantānam khalaṃkapādā³ 5
 honti, atikāliya⁴ sarīraṃ⁵ atisītalāṃ hoti accodātāya atiuṇhaṃ,
 lambatthanāya khīraṃ pivantānam uppīṭanāsaggā honti, kāsāñci
 pana khīraṃ ambilāṃ hoti kāsāñci kaṭukādibhedan ti, tasmā
 sabbe p⁶ ete dose vajjetvā atidīghādidosarahitā alambatthaniyo
 madhurathaññā catusaṭṭhidhātiyo datvā mahantaṃ sakkāraṃ 10
 katvā C-deviyāpi varaṃ adāsi. Sā gahitakaṃ katvā ṭhapesi.
 Nāmagahaṇadivase pi 'ssa lakkhaṇapāṭhakānaṃ brāhmaṇānaṃ
 mahāsakkāraṃ katvā antarāyabhāvaṃ⁷ pucchi. Te tassa lak-
 khaṇasampattiṃ diṣvā „mahārāja dhaññapuññalakkhaṇo kumāro,
 tiṭṭhat⁸ eko⁹ dīpo catunnam pi mahādīpānaṃ r. karetuṃ sa- 15
 mattho, nāssa koci antarāyo paññāyatīti“ vadimsu. Rājā tesam
 tussitvā kumārassa nāmaṃ¹⁰ karonto yasmā kumārassa jāta-
 divase sakala-Kāsiratṭhe devo vassi yasmā ca so¹¹ temiyamāno
 jāto tasmā Temiyakumāro t¹² eva nāmaṃ akāsi. Atha naṃ
 ekamāsikaṃ alaṃkaritvā rañño santikāṃ nayimsu, rājā piya- 20
 puttaṃ oloketvā āliṅgitvā amke nisīdāpetvā ramayamāno nisīdi.
 Tasmim khane cattāro corā ānītā, tesu ekassa sakaṇṭakāhi
 kasāhi pahārasahassaṃ āṇāpesi ekassa saṃkhalikabandhana-
 gārassa pavesanaṃ ekassa sarīre sattipahāradānaṃ ekassa sūlā-
 ropanaṃ. M. pitu kathaṃ sutvā bhītatasi to hutvā „aho mama 25
 pitā r. nissāya bhāriyaṃ nirayagāmikammaṃ karotīti“ cintesi.
 Punadivase pana naṃ setacchattassa heṭṭhā alaṃkatasirisayane
 nippajjāpesuṃ, so thokaṃ niddāyitvā pabuddho akkhīni ummī-
 jetvā setacchattaṃ oloken to mahantaṃ siribhavaṃ passi, ath'
 assa pakatiyāpi bhītassa atirekataraṃ bhayaṃ uppajji, so „kuto 30

¹ Bā pakkhapādo. ² so Cks; Bāh atikālikāya khīraṃ. ³ Bā -yā-. ⁴ Bā
 -tiṭṭhatu eko. ⁵ Cks nāma. ⁶ Cks add raññoeva amaccādīnaṃ hadayaṃ.

nu kho ahaṃ imaṃ rājagehaṃ¹ āgato² ti upadhārento jātissa-
rañāpena devalokato āgatabhāvaṃ³ ñatvā tatoparaṃ oloken⁴
niraye pakkabhāvaṃ passi, tatoparaṃ o. tasmiṃ yeva nāgare
rājabhāvaṃ aññāsi, ath' assa ,cahaṃ vīsativassāni r. kāretvā
5 asītivassasahassāni Ussadaniraye paccim⁵, idāni puna pi imas-
miṃ coragehe nibbatto 'smi, pitāpi me hiyyo catūsu coresu
ānītesu tathārūpaṃ⁶ pharusāṃ nirayasamvattanikaṃ kathaṃ
kathesi, sac' āhaṃ r. kāressāmi puna niraye nibbattitvā mahā-
dukkhaṃ⁷ anubhavissāmīti⁸ āvajjantassa mahantaṃ bhayaṃ
10 uppajji, tassa⁹ kañcaṇavaṇṇasarīraṃ¹⁰ hatthaparimadditaṃ viya
padumaṃ milātaṃ dubbappaṃ¹¹ ahosi, so „kathan nu kho imambā
coragehā muñceyyan¹²“ ti cin¹³ento nipajji. Atha naṃ ekasmiṃ
attabhāve mātubhūtapubbā chatte adhivatthā devatā assāsetvā¹⁴
„tāta Temiya, mā bhāyi, sace pi ito muñcetaṃ¹⁵ no apīṭhasā¹⁶
15 yeva pīṭhasappi viya hohi, abadhiro badhi¹⁷ viya hohi, amūgo
va mūgo viya hoti, imāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhāya¹⁸ paṇḍita¹⁹ bhāvaṃ
mā pakāsayīti²⁰ vatvā paṭhamāṃ g. ā.

1. Mā paṇḍicciyaṃ¹ vibhāvaya, bālamato bhava sa² pāṇināṃ,
sabbo taṃ jano ocināyatu³, evaṃ tava attho bhavissati⁴. 1.

20 Ta. paṇḍicciyaṃ⁵ ti paṇḍiccaṃ⁶, ayam eva vā pāṭho, bālamato ti
bālasammato, sabbo ti sakalo antojano c' eva bahijano ca, ocināyatu⁷ 'ti
viharath' etaṃ, Kāḷakanṇīti avajānātu⁸.

So tassā¹⁰ vacanena assāsāṃ paṭilabhitvā

2. Kaṇṇomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi devate,

25 atthakāmāsi me¹¹ amma hitakāmāsi devate ti imaṃ g. vatvā 2.
tāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhahi. Rājā puttassa anukkaṇṭhanatthāya¹²
tāni pañca kumārasatāni tassa santike yeva kāresi, te dārakā
thaññatthāya rodanti, M. Nirayabhayatajjito „rajjato¹³ me sus-
sitvā maraṇam eva seyyo¹⁴“ ti na rodati. Dhātiyo taṃ pavattim¹⁵

¹ Bā coragehaṃ. ² Ck² -pim. ³ Bā bodhisattassa. ⁴ Ck² -pūnā-, Bā -pūnāṃ-.

⁵ Bā mucca-. ⁶ Bā -ccayaṃ. ⁷ Bā oji-. ⁸ Ck² -cci. ⁹ Bā ti avamaññatu
avajānātu ḡi attho. ¹⁰ Ck² tassu. ¹¹ Ck² taṃ, C² maṃ. ¹² Bā anurakkhana-

¹³ so Ck²; Bā idha.

Candādeviṃ ārocesuṃ, sā rañño ārocesi. Rājā nemittika-
brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Brāhmaṇā „deva kumā-
rasa pakativelaṃ atikkamāpetvā¹ thaññaṃ dātuṃ vaṭṭati,
evaṃ so rodamaṇo thanaṃ dajhaṃ gahetvā sayāṃ eva pivissa-
tīti“ vadimsu. Te tato paṭṭhāy² assa³ pakativelaṃ atikka- 5
mitvā thaññaṃ denti dadamānā ca kadāci ekavāraṃ atikka-
mitvā kadāci sakalam pi divasaṃ na denti. So Nirayabha-
yena tadjito sussanto pi thaññatthāya na rodati. „Atha taṃ
arodantaṃ⁴ pi „putto me chāto“ ti mātā vā thaññaṃ pāyati
dhātiyo vā, sesadārakā thaññaṃ aladdhavelāyam evā⁵ rodanti,
so an rodati na niddāyati, na hatthapāde sammiñjati⁶, na sad- 10
daṃ suṇāti⁷. Ath⁸ assa dhātiyo „pīṭhasappinaṃ hatthapādā
nāma evarūpā na honti, mūgānaṃ hanupariyosānaṃ nāma na
evarūpaṃ⁹ hoti, badhirānaṃ kaṇṇasotaṃ¹⁰ nāma na
hoti, bhavitabbaṃ ettha kāraṇena, vīmaṃsissāma naṃ“ ti cin- 15
tettvā „khīrena naṃ vīmaṃsissāma“¹¹ ti sakaladivasaṃ khīraṃ
na denti. So sussanto pi khīratthāya saddaṃ na karoti.
Ath¹² assa mātā „putto me chāto, khīraṃ assa detha“¹³ ti dā-
pesi. Evaṃ antaranterā khīraṃ datvā ekaṃ saṃvaccharaṃ
vīmaṃsantā antaraṃ na passimsu. Tato „kumārakā nāma 20
pūvakhajjakaṃ piyāyanti, tena naṃ vīmaṃsissāma“¹⁴ ti pañca-
kumārakasatāni tassa santike nisīdāpetvā nānākhajjakāni upa-
nāmetvā¹⁵ avidūre ṭhapetvā „yathāruci tāni khajjakāni gaṇḥathā“
ti vatvā paṭicchannā tiṭṭhanti, sesadārakā kalahaṃ katva añña-
maññaṃ paharantā taṃ gahetvā khādanti, M.¹⁶ „Temiya Nirayaṃ 25
icchanto pūvakhajjakaṃ icchā“¹⁷ ti¹⁸ Nirayabhayaabhīto khajjakāṃ
na oloketi¹⁹, evaṃ pūvakhajjakenāpi saṃvaccharaṃ vīmaṃsitvā
n²⁰ eva antaraṃ passimsu. Tato „dārakānaṃ²¹ nāma phalā-
phalaṃ²² piyaṃ hotīti²³“ nānāphalāni āharitvā vīmaṃsimsu, tato

¹ Bā atikkamitvā. ² Bā adda kumārassa. ³ Bā adda divā. ⁴ Bā samajjati.
⁵ Bā karoti. ⁶ Cā -pā. ⁷ Bā -tāni. ⁸ Bā -pāni. ⁹ Bā adda bodhisattassa. ¹⁰
Bā adda jana attānaṃ ovāditvā tāta. ¹¹ Cā icchāhi, Bā icchātīti. ¹² Cā -enti,
Bā -esi. ¹³ Bā dvivasikkadārakā. ¹⁴ Cā -lāti, -lāni. ¹⁵ Bā piyāyanti.

sesadārakā yujjhantā khādīmsu, so na olokesi, evaṃ phalā-
 phalena pi saṃvaccharaṃ vīmaṃsīmsu. Atha „dārakānaṃ
 nāma kīḷābhaṇḍakaṃ piyaṃ hotīti“ suvaṇṇādīmayāni haṭṭhīrū-
 pakādīni avidūre ṭhapesuṃ, sesadārakā vilumpantā viya gaṇ-
 5 hanti, M. na olokesi, evaṃ kīḷābhaṇḍakenāpi saṃvaccharaṃ
 vīmaṃsīmsu. Tato „catuvassadārakānaṃ nāma bhojanaṃ hoti,
 tena vīmaṃsissāmā“ ¹ti nānābhojanaṃ ²upatṭhāpesuṃ, sesa-
 dārakā piṇḍe piṇḍe katvā bhuñjanti, M. pana „Temiya aladdha-
 bhojanaṃ“ te attabhāvānaṃ gaṇanā ³n' atthīti“ Nirayabhaya-
 10 bhīto na olokesi, sayam eva pana naṃ hadayena avahantena
 na bhojesuṃ ⁴. Tato „pañcavassikā dārakā nāma aggino bhā-
 yanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“ ⁵ti anekadvāraṃ mahantaṃ
 gehaṃ kāretvā tālapaṇṇehi chādetvā taṃ sesadārakaparivuta-
 tassa majjhe nisīdāpetvā aggim denti, sesadārakā
 15 vantā palāyanti, M. „Niraye paccanato idam eva vara-
 taran“ ⁶ti nirodhasamāpanno ⁷viya niccālo hoti, atha naṃ
 aggimhi āgacchante gaḥetvā aparāṇṭi. Tato „chabbadārakā
 nāma madahaṭṭhino bhāyanti“ ⁸hatthim susikkhitaṃ ⁹sikkhā-
 petvā Bodhisattaṃ ¹⁰sesadārakaparivāraṃ ¹¹rañjenti, nisīdā-
 20 petvā hatthim muñcanti, so koṇcanādaṃ nadanto soṇḍāya bhū-
 miyaṃ potthento bhayaṃ dassento āgacchati, sesadārakā ma-
 raṇabhayaabhītā disāvidisāsu palāyanti, M. Nirayabhayaṭṭajjito
 tatth' eva nisīdati, susikkhito hatthi taṃ gaḥetvā aparāparaṃ
 25 katvā akilametvā va gacchati. Sattavassikakāle pan' assa
 dārakehi parivāretvā nisinnakāle uddhaṭṭadāṭhe katamukhabandhe
 sappe vissajjesuṃ, sesadārakā viravantā palāyīmsu, M. Niraya-
 bhayaṃ āvajjitvā „caṇḍasappamukhe vināsappatti yeva“ vara-
 taran“ ¹²ti niccālo va ahosi, ath' assa sappā sakalasarīraṃ
 veṭhetvā matthake phaṇaṃ katvā acchīmsu, tadāpi so niccālo
 30 va ahosi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi ¹³ssa antaraṃ na

¹ Bā - nāni. ² C^{ks} bhोजनाṃ. ³ so C^{ks}; Bā - keśi aṭṭhaṃ mātā, sayameva hada-
 yena bhūjjamānā viya asahantena sehaṭṭhena bhojanaṃ bhojesi. ⁴ C^{ks} omīti
 nirodha. ⁵ C^{ks} - tte. ⁶ C^{ks} add te, Bā vināsam eva, omitting te.

passiṃsu. Tato „dārakā¹ nāma samajjatthikā hontīti“ taṃ pañcāhi
dārakasatehi saddhiṃ rājaṅgaṇe nisīdāpetvā² naṭasamajjaṃ kā-
resuṃ, seṣadārakā samajjaṃ³ disvā sādhu⁴ 'ti⁵ vadanti⁶ mahāha-
sitam hasanti, M. „Niraye nibbattakāle tava⁷ khaṇamattam pi
hāso vā somanassaṃ vā⁸ n⁹“ atthīti“ Nirayabhayaṃ āvajjitvā¹⁰
niccalo va hoti¹¹ na oloketi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi 'ssa
antarāṃ na passiṃsu. Atha naṃ „khaggena vīmaṃsissāmā“ 'ti
dārakehi saddhiṃ rājaṅgaṇe nisīdāpesuṃ¹, dārakāṇaṃ kilāna-
kāle eko puriso phalikavaṇṇaṃ asīṃ paribbhamanto nadanto
vagganto „Kāsirājassa kira kālakaṇṇiekaputto atthi khaṇaṃ so,
sīsam assa chindissāmīti“ abhidhāvi, taṃ disvā sesā bhītata-
sitā viravantā palāyīṃsu, B. Nirayabhayaṃ āvajjitvā ajānanto
viya nisīdi, atha naṃ so puriso khaggaṃ sīse parāmasitvā
„sīsaṃ te chindissāmīti“ tāsentō pi tāsetuṃ asaṅkonto apa-
gañchi², evaṃ³ antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa antarāṃ na
passiṃsu. Dasavassakāle pan' assa badhirabhāvaṃ vīmaṃsa-
natthaṃ sayanaṃ sāṇiyā parikkhipitvā catūsu passesu chiddāni
katvā tassa adassetvā va heṭṭhā sayane saṃkhadhamake nisīdā-
petvā ekappakāren' eva saṃkhe dhamāpenti, ekaninādaṃ hoti,
amaccā catūsu passesu tathā sāṇicchiddena hi oloketā M-assa
ekadivassam pi satisammohaṃ vā hatthapāḍavikāraṃ vā phan-
danamattam vā na passiṃsu, evaṃ saṃvacchare atīte punā-
paraṃ saṃvaccharam tath' eva bherisaddena vīmaṃsantā an-
tarāṃ na passiṃsu. Tato „dīpena vīmaṃsissāmā“ 'ti rattibhāge
„andhakāre⁴ hatthaṃ vā pādaṃ vā phandāpeti nu kho no“⁵ ti¹⁰
ghaṭesu dīpe jāletvā sesadīpe nibbāpetvā thokaṃ andhakāre
nisīdāpetvā ghaṭehi dīpe ukkhipitvā ekappahāren' eva ālokaṃ
katvā iriyāpathaṃ upadhārenti, evaṃ saṃvaccharam vīmaṃ-
santāpi 'ssa kiñci phanditamattam¹¹ na passiṃsu. Tato „naṃ

¹ Bā aṭṭhavasīkaḍḍā. ² C² sādhu, omittitvā ti, Bā sādhu sādhu ti. ³ Bā - tā.

⁴ Bā - kālato paṭṭhāya. ⁵ C² omīti vā. ⁶ Bā add taṃ. ⁷ Bā - petvā. ⁸ Bā

- gacchī. ⁹ Bā add khaṇṇenāpi ekasaṃvaccharam. ¹⁰ Bā taṃ. ¹¹ Bā phandana-

phāṇitena vīmaṃsissāmā¹ "ti sakalasārīraṃ phāṇitena makkhe-
 tvā bahumakkhike thāne nipajjāpetvā makkhikā utthāpentī²,
 tā tassa sakalasārīraṃ parivāretvā sūcīhi vijjhamānā viya khā-
 danti, so nirodhasamāpanno viya niccalo va hoti, evaṃ sam-
 5 vaccharaṃ vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passīmsu. Ath'
 assa cuddasavassakāle „idān' esa mahallako sucikāmo asuciji-
 guccchako, asucinā vīmaṃsissāmā³ "ti tato paṭṭhāya taṃ n'
 eva nahāpenti na ācamāpenti, so uccāraṃ passāvaṃ katvā
 tatth' eva palipanno seti, duggandhagandhen' assa antaruddhī-
 10 naṃ⁴ nikkhamanakālo viya hoti, makkhikā khādanti, atha naṃ
 parivāretvā „Temiya, idāni si mahallako, taṃ sabbadā
 paṭijaggissati, kiṃ na lajjasi, kasmā nipanno si, utthāya
 raṃ paṭijaggāhīti⁵ akkāsanti paribhāsanti, so tathā⁶ paṭikkūle
 gūtharāsīmhi nimuggo pi duggandhagandhena yojanasatamat-
 15 thake thitānaṃ hadayaṃ ubbattanasaṃmatthassa Gūthanirayassa
 duggandhaṃ āvajjitvā majjhatto ahosi, evaṃ ekaṃ samvaccha-
 raṃ antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passīmsu. Ath'
 assa heṭṭhā mañce aggikapallāni⁷ kariṃsu, „app-eva pāma
 uṇhapilīto vedanaṃ asahamāno vipphanditaṃ⁸ dasseyyā⁹ "ti,
 20 sarīre phoṭṭā¹⁰ viya utthahanti, M. „Avicinirayasantāpo¹¹ yojana-
 sataṃ pharati, tamhā dukkhā idaṃ dukkhaṃ satagūṇena sa-
 hassagūṇena varataran¹² "ti adhiṇvāsetvā niccalo ahosi, ath' assa
 mātāpitāro bhijjamānena viya hadayena manusse paṭikkamāpetvā
 taṃ tato aggisantāpato apanetvā „tāta Temiya kumāra mayam
 25 tava apīṭhasappiādibhāvaṃ jānāma, na hi tesaṃ evarūpāni
 pādamukhakaṇṇasotāni¹³ honti, tvaṃ amhehi patthetvā laddha-
 puttako, mā no nāsehi, sakala-Jambudīpe rājūnaṃ santikā
 garahato no mocehīti¹⁴ yāciṃsu, so tehi evaṃ yācito asuṇanto
 viya hutvā niccalo nipajji, ath' assa mātāpitāro rodamānā

¹ B¹ utthahanti. ² so C¹; C² -ināṃ, B² antarutthānaṃ, B³ antarucinaṃ.
 B⁴ tathārūpe. ⁴ C¹ -kapalāni, B² -kaphalāni ⁵ B² vipphandanaṃkāraṃ. ⁶ C¹
 pēṭhā, B² pēṭhāni, omitting viya. ⁷ C¹ -yasantāpo. ⁸ B² hatthapāda-.

paṭikkamitvā¹ ekadā pitā vā ekako upasamkamitvā yāceti ekadā
 mātā vā, evaṃ saṃvaccharaṃ antaranarā vīmaṃsantāpi 'ssa
 antaraṃ na passimṣu. Atha soḷasavassakāle cintayimṣu: „pīṭha-
 sappī² vā hotu mūgabadiro³ vā hotu vaye pariṇate rajaniye
 arajjantā⁴ dussaniye adussantā nāma n' atthi, samaye puppha-
 vikasaṇaṃ viya dhammatā esā⁵, nāṭakāni 'ssa⁶ paccupaṭṭhā-
 petvā vīmaṃsissāmā⁷ 'ti taṇṇo uttamarūpadharā devakaññā viya
 vilāsaṃsaṃpannā itthiyo pakkosāpetvā „yā kumāraṃ thasāpetum
 vā kilesena vā bandhitum sakkoti sā v' assa⁸ aggamahesi
 bhavissatīti“ vatvā kumāraṃ gandhodake⁹ nahāpetvā deva-
 puttaṃ viya alaṃkaritvā devavimānakappesu¹⁰ sirigabbhesu pañ-
 ñatte sirisayane āropetvā gandhadāmapupphadāmadhūpavāsama-
 dirāsavādīhi¹¹ antogabbhaṃ ekagandhasammodaṃ katvā paṭikka-
 mimsu, atha naṃ tā itthiyo parivāretvā naccagāhehi¹² c' eva
 madhuravacanādīhi ca nānākārehi¹³ abhiramāpetum vāyamiṃsu,
 so buddhisampannatāya tā itthiyo oloketvā¹⁴ „imā me sarīra-
 samphassaṃ mā vindimṣu“ 'ti assāsapassāse sannirumbhi¹⁵,
 ath' assa sarīraṃ thaddham ahosi, tā taṃ sarīrasamphassaṃ
 avindantiyo „thaddhasarīro esa, nāyaṃ¹⁶ manusso yakkho bha-
 vissatīti“ mātāpitunnaṃ ārocayimṣu, evaṃ antaranarā vīmaṃ-
 samāñā mātāpitaro tassa antaraṃ na passimṣu. Evaṃ soḷasa-
 saṃvaccharāni soḷasahi mahāvīmaṃsāhi¹⁷ anekāhi ca khudda-
 kavīmaṃsāhi¹⁸ vīmaṃsamāñāpi taṃ parigaṇḥhitum nāsakkhim-
 su¹⁹. Tato rājā vipaṭṭisārī hutvā lakkhaṇapāṭhake pakkosāpetvā
 „tumhe kūmarassa jātakāle 'dhaññapūññalakkhaṇo esa, n' atth' ²⁰
 assa antarāyo' ti kathayittha, ayaṃ so pīṭhasappī mūgabadiro
 jāto; kathā vo na sametīti“. „Mahārāja, ācariyehi aditṭhakan
 nāma n' atthi, api ca kho rājakulehi patthetvā laddhaputto

¹ Cks -etvā. ² Bđ -ppi, Cks -ino. ³ Bđ mūgo vā badhiro. ⁴ Bđ -rajjaniye
 arajjantā nāma natthi. ⁵ Bđ adda ti. ⁶ Bds -naṃ pissa. ⁷ Ck sārasa, Bđ
 sātassa. ⁸ Bđ -ena. ⁹ Cks -ppe, Bds -vimānaniya. ¹⁰ so C; Ck -rāsavādīhi,
 Bds -dhūmavāsaṃpannādīhi. ¹¹ Bđ nānappakārhi. ¹² Bđ anolo-. ¹³ Ck -rubbhi,
 Bđ -rujjhi. ¹⁴ Cks e tāyaṃ. ¹⁵ Bđ -sehi. ¹⁶ Bđ tassa cittaṃ. ¹⁷ Bđ adda
 vīmaṃsanakhaṇaṇaṃ utṭhitam.

kālakarṇṇīti vutte tumhākaṃ domanassaṃ siyā ti na katha-
yimhā¹ ti. „Idāni kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“. „Mahārāja imasmim
kumāre imasmim gehe vasante ta² antarāyā paññāyanti, jīvi-
tassa vā chattassa vā mahesiyā vā, tasmā avamaṅgale rathe
5 avamaṅgale asse ca yojetvā tattha naṃ nipajjāpetvā pacchima-
dvārena niharāpetvā āmakasusāne taṃ nikkhanitūṃ vaṭṭatīti“.
Rājā antarāyasavane³ bhito „sādhū“⁴ ti sampatīcchi. Canda-
devī taṃ pavattim sutvā rājānaṃ upasamkamitvā „deva tum-
hehi mayhaṃ varo dinno, mayā ca gahitakaṃ⁵ katvā ṭhapito,
10 taṃ me dāni dethā“⁶ ti. „Gaṇha devīti“. „Puttassa me
rajjam dethā“⁷ ti. „Na sakkā devi, putto te kālakarṇṇīti“.
„Tena hi deva yāvajīvaṃ adento sattavassāni dethā“⁸ ti.
„Sakkā devīti“. „Tena hi chabbasāni pañca cattāri tinaṃ dve
ekam vassam, sattamāse cha pañca cattāro tayo dve mase
15 ekam māsaṃ addhamāsaṃ dethā“⁹ ti. „Na sakkā devīti“.
„Tena hi satta divasāni dethā“¹⁰ ti. „Sādhū gaṇhāhi“¹¹ vutte
sā puttaṃ alaṃkārapetvā „Temiya kumārassa rajjan“¹² ti nagare
bherim carāpetvā nagaraṃ alaṃkārapetvā puttaṃ matthikkhan-
dham āropetvā setacchattaṃ matthake kāretvā nagaraṃ pa-
20 dakkhiṇaṃ katvā āgataṃ sirisayane nipajjāpetvā sabbarattim
yāci: „tāta Temiya kumāra, taṃ nissāya soḷasavassāni nid-
daṃ alabhivā rodamānāya me akkhīni uppakkāni¹³ sokena
hadayaṃ bhijjamānaṃ¹⁴ viya¹⁵, tava apīṭhasappiādibbhāvaṃ
jānāmi¹⁶, mā maṃ anāthaṃ karīti“ iminā niyāmena punadivase
25 pi punadivase pīti pañca divasāni yāci. Chatṭhe divase rājā
Sunandaṃ nāma sārathim pakkosāpetvā „tāta suve pāto va
avamaṅgalarathe avamaṅgalasse yojetvā kumāraṃ ta. nipajjā-
petvā pacchimadvārena nharitvā āmakasusāne catubhittikaṃ
āvātaṃ khaṇitvā ta. naṃ khipitvā kuḍḍalapiṭṭhena matthakaṃ
30 bhinditvā¹⁷ jīvitaḥkayaṃ pāpetvā upari paṃsuṃ datvā paṭhavi-

¹ so Cks for -ena? Bd -yathāyena. ² Cks -ke. ³ so Cks; Bd upakkāni.
Cks bhijjanti; C² bhijjanti. ⁴ Bd adds ahoṃ. ⁵ Cks jānāmi.

•vaḍḍhanakakammaṃ katvā nahāpetvā ehi¹“. Chatṭham pi
 rattiṃ devī kumāraṃ yācitvā „tāta Kāsirājā taṃ sve ānaka-
 susāge nikhanituṃ ānāpesi², sve maraṇaṃ pāpuṇissasi puttā“
 'ti ā. Taṃ sutvā Mahāsattassa „Temiya soḷasavassāni kata-
 vāyāmo te matthakaṃ patto³“ ti cintentassa abbhantare pīti 5
 uppajji, mātu pan' assa hadayaṃ bhijjanappamāṇaṃ ahoṣi.
 Evaṃ sante pi „mā me⁴ manoratho⁵ matthakaṃ na pāpuṇīti“ taṃ
 nālapi. Ath' assā rattiyaṃ accayena pāto va Sunando sārathi
 rathaṃ yojetvā dvāre ṭhapetvā sirigabbhaṃ pavisitvā „devi,
 'mā mayhaṃ kujjhi, rañño āṇā“ ti vatvā puttaṃ āliṅgitvā ni- 10
 pannadeviṃ piṭṭhihatthena apanetvā pupphakalāpaṃ viya ku-
 mārāṃ ukkhipitvā pāsādā otari. Candādevī uraṃ paharitvā
 mahāsaddena paridevitvā mahātale ohīyi. Atha nam M. olo-
 ketvā „mayi akathente hadayena phalitena marissatīti“ kathe-
 tukāmo hutvāpi „sace kathessāmi soḷasavassāni kato vāyāmo 15
 mama mogho bhavissati, akathento panāhaṃ attano ca mātā-
 pitunnaṃ ca paccayo bhavissāmīti“ adhivāsesi. Atha nam
 sārathi rathaṃ āropetvā „pacchimadvārābhimukhaṃ rathaṃ
 pesessāmīti“ pācīnadvārābhimukhaṃ pesesi, rathacakkaṃ um-
 māre paṭihaññi. M. tassa saddaṃ sutvā „manoratho' me mat- 20
 thakaṃ, patto“ ti suṭṭhutaṃ tuṭṭhacitto ahoṣi. Ratho nagarā
 nikkhamitvā devatānubhāvena tiyojanaṭṭhānaṃ gato, ta. vanā-
 ghaṭo⁶ sārathissa āmakasusānaṃ viya upaṭṭhahi, so „idaṃ
 ṭhānaṃ phāsukan“ ti rathaṃ ukkāmetvā⁴ maggapasse ṭhapetvā
 rathā oruyha M-ssa ābharaṇabhaṇḍaṃ omuñcitvā bhaṇḍikaṃ 25
 katvā ṭhapetvā⁵ kuddālaṃ ādāya avidūre āvāṭaṃ khanituṃ
 ārabhi. Tato B. „ayaṃ me vāyāmakālo⁶, ahaṃ hi soḷasavas-
 sāni hatthapādena cālesim, kin nu kho me vase vattanti udāhu
 no“ ti utṭhāya vāmahatthena dakkhiṇahatthaṃ d-hatthena

¹ B² omits mā. ² C² manu. ³ so C²; C² vanasatho, B² pana ghaṭaṃ, B²
 bhaṭaṃ. ⁴ B² rathaṃ magga okkamāpetvā. ⁵ B² ekamantaṃ dhapetvā. ⁶
 C² add ti.

v-hattham ubho hi hatthehi pāde sambāhetvā rathā otaritum cittaṃ
 uppādesi, tāvad ev' assa pādapatitattḥāne' vātapunnabbhastā-
 cammā² viya mahāpathavi³ ugga⁴ vā rathassa pacchimantaṃ
 āha⁵cca attḥāsi, so otaritvā katipaye vāre aparāparaṃ caṃkamitvā
 5 „iminā nihārena ekadivasam yojanasatam pi me gantabalaṃ at-
 thīti“⁶ nātvā „sace sārathi mayā saddhim virujjheyya atthi nu
 kho me tena saha paṭivirujjhitum balan“⁷ ti upadhāretum⁸ rathaṃ
 pacchimaṇṭam⁹ gahetvā kumārānaṃ kīlanayānakam viya ukkhi-
 pitvā attḥāsi, ath' assa „atthi me paṭivirujjhitum balan“¹⁰ ti
 10 sallakkhetvā pasādhanatthāya cittaṃ uppajji. Tam khaṇaṃ yevā
 Sakkabhavanaṃ uphākāraṃ dasseti, Sakko taṃ kāraṇaṃ¹¹ attvā
 „Temiyakumārassa manoratho matthakam patto, pasādhanatthāya
 cittaṃ uppannaṃ, kim etassa mānusa¹²kena pasādhanena“¹³ 'ti
 dibbapasādhanam gāhāpetvā Vissakammaṃ pesesi¹⁴, gaccha,
 15 Kāsirājaputtaṃ alamkārohīti¹⁵, so sādhu¹⁶ 'ti gantvā dāsahi dus-
 sasahassehi veṭhanaṃ katvā dibbehi ca mānusa¹⁷kehi ca alam-
 kārehi Sakkaṃ viya alamkāri. So devarājaliḥāya sārathissa
 khanato kāsū¹⁸ṃ gantvā āvāṭatīre¹⁹ thatvā tatiyaṃ²⁰ g. ā.:

s. Kin nu santaramāno va kāsū²¹ṃ khaṇasi sārathi,
 20 puttḥo me samma akkhāhi, kim kāsuyā karissasīti. 3.
 Ta. kāsū²²ṃ ti āvāṭam.
 Tam sutvā sārathi āvāṭam khaṇanto uddham anoloketvā
 va catuttham g. ā.:

s. Rañño mūgo ca pakkho ca putto jāto acetaso,
 25 so 'mhi raññā samijjhiṭṭho puttaṃ me nikhaṇaṃ²³ vane ti. 4.
 Ta. pakkho ti piṭṭhasappī, mūgo ti vacanen²⁴ eva pan' assa badhīrabhāvo
 siddho²⁵, acetano ti acittako soḷasavassāni akathitattā²⁶ evam ā., samijjhiṭṭho
 ti āpatto, nikhaṇaṃ vane nikhaṇanto.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

30 s. Na badhiro na mūgo 'smi na pakkho na pi paṇḍulo²⁷,
 adhammaṃ sārathi kayirā²⁸ maṃ ce tvaṃ nikhaṇaṃ vane. 5.

¹ C² pādapatitattḥānaṃ. ² C² vātapuṇṇo-, B² -phassacammam. ³ C² omīti
 mahāpathavi. ⁴ B² -ento. ⁵ B² rathassa pacchimaṇṭam. ⁶ C² khaṇanto kāsū²³,
 C² khanato kāsū²³, B² khaṇokāsū²³, E² khaṇokāsū. ⁷ all four MSS.
 throughout. ⁸ B² samijjhati. ⁹ B² piṇḍalo.

Ūruṃ bāhuṃ ca me passa, bhāsitaṃ ca suṇohi me,
adhammaṃ sārathī kayirā maṃ ce tvaṃ nikkhaṇaṃ vane ti. 6.

Ta. na badhīro ti samma sārathī sace te¹ rājā evarūpaṃ puttaṃ māre-
tuṃ ānāpeṣi ahaṃ evarūpo na bhavāmīti dipetuṃ evaṃ ā., mañce - vane
ti sace badhirabbhāvādirahitaṃ evarūpaṃ maṃ vane nikkhaneyyāsi adhammaṃ
kareyyāsīti, ūruṃ ti idaṃ so purimagāthaṃ utvāpi² anolokentaṃ eva disvā
alamkatasarīraṃ aśa dassessāmīti cintetvā ā., t. a : ime me kañcanakadalik-
khaṇḍhasadise ūrū ca kanakacchavibāhuṃ ca passa madhuravacanaṃ ca suṇohīti.

Tato sārathī „ko nu kho esa, āgatakālato paṭṭhāya attā-
nam eva vappetīti“ āvāṭakhaṇanaṃ pahāya uddhaṃ³ olokento 10
tassa rūpasampattiṃ disvā „manusso vā devo vā“ ti ajānanto
imaṃ g. ā.:

7. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayan ti. 7.
- Atha naṃ M. attānaṃ āvikatvā dhammaṃ desento āha: 15
8. N' amhi devo na gandhabbo
na pi Sakko purindado, (Petavatthu p. 24.)
Kāsirañño ahaṃ putto yaṃ kāsuyā nighaṇṇasi⁴. 8.
9. Tassa rañño ahaṃ putto yaṃ tvaṃ samupajīvasi,
adhammaṃ sārathī kayirā maṃ ce tvaṃ nikkhaṇaṃ vane. 9. 20
10. Yassa rukkhassa chāyāya
nisīdeyya sayeyya vā (= J. vol. V. 240, Petavatthu p. 25.)
na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 10.
11. Yathā rukkho tathā rājā, yathā sākhaṃ tathā ahaṃ,
yathā chāyūpago poso evaṃ tvaṃ asi sārathī, 25
adhammaṃ sārathī kayirā maṃ ce tvaṃ nikkhaṇaṃ vane ti. 11.

Ta. nighaṇṇasīti⁴ nikkhaṇissasi⁵, yaṃ maṃ⁶ ettha nihanissāmīti saññāya
kāruṃ nikkhaṇasi⁷ so ahaṃ ti⁸ dipeti, so rājaputto ahaṃ ti vutte pi na sadda-
hati, madhuraṃ kathāya paṇ' aśa bajjhītvā dhammaṃ suṇanto aṭṭhāsi, mitta-
dūbho ti⁹ paribhuttachāyassa rukkhassāpi¹⁰ sākhaṃ bhañjanto mittaghātako 30
hoti lāmakapuriso, kimaṅga pana sāmiputtassa ghātako, chāyūpago ti pari-
bhogaṭṭhāya chāyāya upagatapuriso viya rājānaṃ nissāya jīvamāno tvaṃ ti vadati.

¹ Bde taṃ. ² Cde adds tvaṃ. ³ Bde nikkhaṇṇasi, Bde nikkhaṇṇasi. ⁴ Bde nik-
khaṇṇasi, Bde nikkha-. ⁵ Bde nikkhaṇissasi, Cde nihanissasi. ⁶ so Cde Bde;
Bde add tvaṃ. ⁷ Bde khaṇ-. ⁸ Bde add attānaṃ. ⁹ Bde adds mittaparādāhiko. ¹⁰
Bde -asāti, Cde adds tāca, Cde tā.

Evam kathente¹ pi Bodhisatte² na saddahat³ eva. Atha⁴ M. „saddahāpessāmi nan“ ti devatānaṃ sādhubkārena c⁵ eva attano ca ghosena vanaghaṭaṃ u⁶ñādentō dasa mittapūjaka-gāthā nāma ārabhi:

- 5 13. Pahūtabhakkho⁷ bhavati vippavuttho sakā gharā, (Cfr. Feer in Journal Asiatique 1871 Tome 18 p. 248.)
bahū naṃ upajivanti yo mittānaṃ na dūbhati. 12.
13. Yam⁸ yaṃ janapadaṃ yāti nigame rājadhāniyo
sabbattha pūjito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 13.
- 10 14. Nāssa corā pasahanti nātimaññeti khattiyo
sabbe amitte tarati yo mittānaṃ na dūbhati. 14.
15. Akuddho sagharaṃ eti sabhāya paṭinandito
ñātīnaṃ uttamo hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 15.
- 15 16. Sakkat⁹ā sakkato hoti garu hoti sagāro
vaṇṇakittibhato¹⁰ hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 16.
17. Pūjako labhate pūjaṃ vandaḥ paṭivandanaṃ
yaso kittiṃ ca pappoti yo mittānaṃ na dūbhati. 17.
18. Aggi yathā pajjalati devatā va virocati
siriya ajahito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 18.
- 20 19. Gāvo tassa pajāyanti khetto vuttaṃ virūhanti
vuttānaṃ¹¹ phalam asanāti¹² yo mittānaṃ na dūbhati. 19.
20. Darito¹³ pabbatāto¹⁴ vā rukkhatō¹⁵ patito naro
cuto patiṭṭhaṃ labhati yo mittānaṃ na dūbhati. 20.
21. Virūḷhamūlasantānaṃ nigrodham iva māluto
amittā na-ppasahanti yo mittānaṃ na dūbhati. 21.

30 Ta sakā gharā ti sakagharā, ayam eva vā pāṭho, na dūbhatīti na dussati, sabbattha pūjito hotīti idaṃ Sīvalivatthunā vaṇṇetabbaṃ, na-ppasahantīti paseyhaḥkāraṃ kātuṃ na sakkonti, idaṃ Saṃkhaśāmaṇeravatthunā dīpetabbaṃ, nātimaññetikhattiyo ti idaṃ Jotipālavatthunā¹⁶ dīpetabbaṃ, taratīti atikkamāti, sagharaṃ ti mittadūbhī hi attano gharāṃ āgacchanto pi ghaṭṭitacitto kuddho¹⁷ vā āgacchati, ayam akuddho sakaṃ gharāṃ eti, paṭi-

¹ Bā -o. ² Bā -ttaṃ. ³ Ck -pakkho. ⁴ Bā -to. ⁵ Ck¹ puttānaṃ. ⁶ rēd asnēti, Bā asanāti. ⁷ Bā du-. ⁸ Bā -ato. ⁹ Ck -āto. ¹⁰ Ck jā-, Bā Jotikagāthi-.

'nandito ti bahunnaṃ sannipātāṭṭhāne amittadūbhino guṇakathāṃ¹ kathenti,
 tāya so nandito hoti pamudito, sakkatvā ti so hi paraṃ sakkatvā sayam pi
 parehi sakkato hoti, paresu ca saṅgārovo sayam pi tesam garuko hoti, vaṇṇa-
 kittibhato ti bhatavaṇṇakittī, guṇavaṇṇaṃ c' eva² kittisaddaṃ ca ukkhipitvā
 caranto nāma³ hoti a., pūjako ti mittānaṃ pūjako hutvā sayam pi pūjaṃ
 labhati, vandako ti Buddhādinaṃ kalyāṇamittānaṃ vandako punabbhave paṭi-
 vandanaṃ labhati, yasokittin ti issariyaparivāraṃ ca guṇakittin ca, imāya
 gāthāya Cittaṃsa gahapatino vatthuṃ kathetabbam, pajjalatīti issariyapari-
 vārena pajjalati, siriyā ajahito ti ettha Anāthapiṇḍikassa vatthuṃ katha-
 tabbam, asanātīti⁴ paribhūñjati, paṭiṭṭhaṃ labhatīti Cullapaumajātakena
 dīpetabbam, virūḷhamūlasantānaṃ ti vaddhitamūlapārohaṃ, amittā na-
 pasahantīti ettha Kuraraghariya⁵-Soṇattherassa mātu gahaṃ pavatṭhacora-
 vatthuṃ kathetabbam.

Sucando ettikāhi gāthāhi dh. desentam pi tam asaṇṇānitvā
 „kin nu kho“ ti rathasamīpaṃ gantvā ta. rathāṇ⁷ ca paṇā-
 dhanabhaṇḍaṇ ca ubhayam pi adisvā punāgantvā⁸ olokeno saṇ-
 jānitvā pādesu patitvā aṇṇalim paggayha yācanto i. g. ā.:

23. Ehi tam paṭinessāmi rājaputta sakam gharaṃ,
 rajjam kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 22.

M. āha:

20

23. Alam me tena rajjena nātakehi dhanena vā
 yam me adhammacariyāya rajjam labbhettha sārathīti. 23.
 Ta. alan ti paṭikkhepavacanaṃ.

Sārathi āha:

24. Puṇṇapattam palabbhehi rājaputta ito gato,
 pitā mātā ca me dajjum rājaputta tayi gate. 24.

25

25. Qrodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 te pi attamaṇā dajjum rājaputta tayi gate. 25.

26. Hatthārūhā anikāṭṭhā rathikā pattikārikā
 te pi dajjum patitā me rājaputta tayi gate. 26.

30

27. Bahū janapadā c' aṇṇe negamā ca samāgatā
 upāyanāsi⁹ me dajjum rājaputta tayi gate. 27.

Ta. puṇṇapāttan ti tuṭṭhidāyam, dajjun ti saṭṭaratanavassam vas-
 santā viga mama, ajjhāsayapūraṇam¹⁰ tuṭṭhidānaṃ dadeyyun ti, idaṃ so¹¹

¹ B^d adds parehi. ² B^d -bhato ti guṇasaddaṇṇa. ³ C^k adds na. ⁴ B^d anasā-.
⁵ so C^k; B^d kulaghare-. ⁶ B^d ko nu kho ayan. ⁷ C^k B^d taṇ. ⁸ C^k disvā
 puna gantvā. ⁹ B^d upayā-. ¹⁰ C^k -puṇṇam, B^d -yam pūrento. ¹¹ C^k kho.

app-eva nāma mayi anukampāya gaccheyyā 'ti cintetvā ā., vesiyānā ti vessā,⁶
upāyanānīti paṇṇākāre.

Mahāsatto āha:

28. Pitu mātuc c' ahaṃ catto rathassa nigamassa ca
atho sabbakumārānaṃ, n' atthi mayhaṃ sakaṃ gharaṃ. 28.
29. Anuññāto ahaṃ matyā, saṃcatto pitarā ahaṃ,
eko araṇṇe pabbajito, na kāme abhipatthaye ti. 29.

Ta. pitumātuccā 'ti pitarā ca mātārā ca, itaresu pi es' eva nayo,
matyā ti samma sārathi ahaṃ sattāhaṃ paricchinḍitvā varaṃ gaṇhantiyā
10 mātārā anuññāto nāma, saṃcatto ti suṭṭhu catto, pabbajito ti araṇṇe
vasanathāya nikkhanto ti a.

Evam M-ssa attano guṇe anussarantassa pīti uppajji, tato
pītivegena udānaṃ udānento ā.:

30. Api ataramānānaṃ phalāsā¹ va samijjhati, (J. vol. I p. 186)
15 vipakkabrahmacariyo 'smi, evaṃ jānāhi sārathi. 30.
31. Api ataramānānaṃ sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobbhayo ti. 31.

Ta. phalāsā ti ataramānassa soḷasavassehi samiddhaṃ ajjhāsi phalaṃ
dassetuṃ evaṃ ā., vipakkabrahmacariyo ti nīṭṭhapattamanoratho², sam-
20 madattho vipaccatīti upāyena kāraṇena kattabbaṃ kiccaṃ sampajjati.

Sārathi āha:

32. Evaṃ vaggukatho santo³ vissatthavacano c' asi⁴,
kasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇī tadā ti. 32.

Ta. vaggukatho ti saṅgīhakatho⁵ ti.

25 Tato M. āha:

33. Nāhaṃ asandhitā⁶ pakkho na badhiro asotatā,
nāhaṃ ajivhatā mūgo, mā maṃ mūgaṃ⁷ adhārayi. 33.
34. Purimaṃ sarāṃ⁸ ahaṃ jātiṃ yattha rajjam akārayiṃ,
kārayitvā tahiṃ rajjam pāpatthaṃ⁹ nirayaṃ bhusaṃ. 34.
30 35. Visatiṃ c' eva vassāni tahiṃ rajjam akārayiṃ,
asītivassahassāni¹⁰ nirayaṃhi apaccayim. 35.

¹ Ck palāsa. ² Ck nīṭṭhaṃ, B⁴ nīṭṭha-. ³ C² satto. ⁴ B⁴ cāso. ⁵ B⁴ sakkhīla-
⁶ Ck asandhitā, B⁴ asandhikā. ⁷ Ck mūgo. ⁸ so C²; C² -ttha, B⁴ -tām.

36. Tassa rajjass' aham bhīto¹ mā mañ rajj' abhisecayum²,
 * tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhañim tadā. 36.
37. Ucchañge mañ nisīdetvā³ pitā atth' ānusāsati:
 ekañ hanatha, bandhatha, ekañ khārāpataccchikam⁴
 ekañ sūlasmiñ accetha⁵, icc-assa-m-anusāsati. 37. 5
38. Tassāham⁶ pharusam sutvā vācāyo⁷ samudiritā
 amūgo mūgavañṇena apakkho pakkhasammato
 sake muttakarīsasmiñ acch' āham samparipluto. * 38.
39. Kasirañ ca parittañ ca tañ ca dukkheṇa saṃyutañ
 ko tañ jvitam āgama veram kayirātha kenaci. 39. 10
40. Paññāya ca alābhena dhammassa ca adassanā⁸
 ko tañ jvitam āgama veram kayirātha kenaci. 40.
41. Api ataramānānañ phalāsā va samijjhati,
 vipakkabrahmacariyo 'smi, evaṃ jānāhi sārathi. * 41.
42. Api ataramānānañ sammadattho vipaccati, 15
 vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhaya ti. 42.

Ta. asandhitā⁹ ti sandhinam¹⁰ abhāvena, asotatā ti sotābhāvena,
 ajivhatā ti samparivattanajivhāya abhāvena mūgo p' aham na bhavāmi,
 yatthā 'ti yāya jātiyā Bārāpasinagare r. kāresin, pāpatthan ti pāpatan
 patito smiti¹¹ dipeti, rajjābhiseccayun ti rajje abhisecayum, nisīdetvā¹²
 nisīdāpetvā, atthānusāsati¹³ attham anu-, khārāpataccchikan¹⁴ ti sattīhi
 paharivā kharām āpataccchikam¹⁵ karotha, accethā¹⁶ 'ti āvunetha, iccassa-
 manusāsati¹⁷ evam anusāsati, tassāham¹⁸ ti tassa aham¹⁹, pakkhasam-
 mato ti pakkho iti sammato ahośin, acchāhan ti acchin aham, avasin ti a,
 samparipluto ti samparikīṇo, nimuggo hutvā ti a., kasirañ ti dukkham, 25
 i. v. h.: samma sārathi sace hi²⁰ sattānañ jvitam dukkham pi samānañ bahun
 ciraṭṭhitikam bhavēyya vaṭṭēyya parittañ vā samānañ sace²¹ sukham eva bhavēyya
 vaṭṭēyya idaṃ pana kasirañ ca parittañ ca sakalena vaṭṭadukkheṇa sampayuttam
 sannihitañ²² omadditañ, veran ti pāpātipātādīpaṇavidhañ, kenacīti kenaci

¹ C^h hito, C^s bhīto, B^d bhīto. ² B^d rajje bhi-. ³ B^d -tucchā-. ⁴ C^k abba-
 cetha, C^s accetha, B^d upetha. ⁵ B^d tayāham C^k tassā māham, C^s tasmāham.
⁶ C^k add na. ⁷ B^d mañ. ⁸ C^k -nam. ⁹ C^k asāthitā. ¹⁰ C^k satthinam.
¹¹ C^k parito-, B^d pāpatan ti -. ¹² B^d kharāpataccchikan. ¹³ B^d kharāhi
 paṭṭachakam. ¹⁴ C^s abbethā, C^k abbetā, B^d upethā, ¹⁵ B^d tayāham. ¹⁶ B^d
 tāyo aham. ¹⁷ B^d pi. ¹⁸ C^k add mu. ¹⁹ C^k santitañ, C^s sannitāñ.

pi kāraṇena, paññāya cā 'ti vipassanāpaññāya, dhammassā 'ti sotāpatti,
maggassa, puna udānagāthāyo²⁰ āgantukāmatāya thīrabhāvādīpanattham katheṃ.

Taṃ sutvā Sunando „ayaṃ kumāro evaṃ paṇḍitaṃ rajjasirīṃ
kuṇapaṃ viya chaḍḍetvā attano adhiṭṭhānaṃ abhinditvā 'pab-
5 bajissāmīti' araṇṇe pavitṭho, mama iminā dujjīvitena ko attho,
aham pi tena saddhiṃ pabbajissāmīti“ cintetvā g. ā.:

45. Aham pi pabbajissāmi rājaputta tav' antike,
avhayassu maṃ, bhaddan te, pabbajjā mama ruccatīti. 43.

Ta. tavantike ti tava santike, avhayassu 'ti ehi pabbajā¹ ti pakkosassu.

10 Evaṃ tena yācito M. „sac' āhaṃ idān' ev' etaṃ pabbā-
jessāmi mātāpitāro me idha nāgacchissanti, atha nesam pari-
hāni bhavissanti ime assā ca ratho ca pasādhanabhaṇḍaṃ ca
nassissantī, 'yakkho' so, khādito nu kho tena sārathīti' gara-
hāpi me uppajjissatīti“ cintetvā attano ca garahāmocanattamaṃ
15 mātāpitunnaṃ ca vaddhiṃ sampassanto asse ca rathaṃ ca pasā-
dhanabhaṇḍakaṃ ca tassa iṇaṃ katvā dassento g. ā.:

44. Ratham niyyādayitvāna anaṇḍo ehi sārathi,
anaṇassa hi pabbajjā, etaṃ isihi vaṇṇitan ti. 44.

Ta. etaṃ ti etaṃ kāraṇaṃ Buddhādīhi isihi supasattham.

20 Taṃ sutvā sārathi: „sace mayi nagaraṃ gate esa aññattha
gaccheyya pitā c' assa imaṃ pavattiṃ sutvā 'puttaṃ me
dassehīti' āgato imaṃ na passeyya rājānaṃ³ pi me kareyya,
tasmā ahaṃ attano guṇaṃ kathetvā agamanatthāya⁴ paṭiññaṃ
gaṇhāmīti“ cintetvā gāthadvayaṃ ā.:

25 45. Yad eva ty-āhaṃ vacanaṃ akaraṃ, bhaddam atthu te,
tad eva me tvam vacanaṃ yācito kattum ārahasi. 45.

46. Idh' eva tāva acchassu yāva rājānaṃ ānaye,
app-eva te pitā diavā patito sumano siyā ti. 46.

¹ C¹ pabbajjā, B¹ pabbajjāhi. ² B² tena yakkhena khādito nu kho so sārathi
taṃ. ³ C³ rājānaṃ, B³ rājadaṇḍam. ⁴ C⁴ tasmāssa. ⁵ C⁵ āgamanatthāya,
C⁶ agamanatthāya, B⁶ aññatthāgamaṇa-.

Tato M. āha:

47. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi sārathi,
 aham pi daṭṭhukāmo 'sā' pitaraṃ me idhāgataṃ. 47.

48. Ehi samma nivattassu, kuḷalaṃ vajjāsī nātināṃ,
 mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsī vandanaṃ ti. 48. 5

Ta. karomi te ti karomi te etaṃ vacanaṃ¹, ehi s. nivattassū 'ti
 amma ta. gantvā ehi etto ca khippam eva nivattassu, vutto vajjāsīti mayā
 vutto hutvā putto vo Temiyo vandatīti vandanaṃ vadēyyāsīti suṇṇapakadālī
 viya onamitvā pañcapatīthitena Bārāṇasīnagarābhīmuḥho mātāpitara vanditvā
 sārathissa sāsanāṃ adāsī.

10

So sāsanāṃ gahetvā

49. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
 sārathi ratham āruyha rājadvāraṃ upāgamīti. 49.

Tass' attho²: bhī. evaṃ vutte so sārathi tassa kumārassa pāde gahetvā
 taṃ p. katvā r. āruyha rāja- upāgamī.

15

Tasmiṃ khāṇe Candādevī sīhapañjaraṃ vivaritvā „ko nu
 kho me puttassa pavattīti“ sārathissa āgamanamaggaṃ oloketī
 tam ekakaṃ āgacchantaṃ disvā paridevī.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

50. Suññaṃ mātā rathaṃ disvā ekaṃ sārathim āgataṃ
 assupunṇehi nettehi rodantī naṃ udikkhati. 50. 20

51. Ayaṃ so sārathi eti nihanvāna mam' atrajaṃ,
 nihato nūna me putto pathavyā bhūnivaddhano. 51.

52. Amittā nūna nandanti patitā nūna verino
 āgataṃ sārathim disvā nihanvāna mam' atrajaṃ. 52. 25

53. Suññaṃ mātā rathaṃ disvā ekaṃ sārathim āgataṃ
 assupunṇehi nettehi rodantī paripucchati: 53.

54. Kin nu mūgo kin nu pakkho kin nu so vilapi tadā
 vibaṇṇamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi sārathi. 54.

55. Kathaṃ hatthehi pādehi mūgapakkho vivajjayi
 nihaṇṇamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi pucchito ti. 55. 30

Ta. mātā ti Temiyassa mātā, pathavyā - no te so mama putto bhū--no
 pathavyā nūna nihato, rodanti paripucchati ratham ekamante tṭhapetvā

¹ C^{ks} omīti etaṃ v-. ² C^{ks} tassāti.

mahātalaṃ āruya vanditvā ekamantaṃ t̥hitaṃ paripucchati, kin nū 'ti kin nu'
so mama putto mūgo ti yeva pakkho yeva ca, tadā ti yadā naṃ tvaṃ kāsuyaṃ
khipitvā kuddālena matthake pahari tadā, ¹ ahaññamāno bhūmiyā ti bh. ni
kin nu vilapi, taṃ me ti taṃ me sabbari² aparihāpetvā akkhāhi, vivaḍḍayīti
5 aphi mā maṃ mārehitū kathaṃ hatthebhi³ pādehi¹ phandanto taṃ apaneti².

Sārathi āha:

56. Akkhissan te ahaṃ ayye dajjāsi abhayaṃ mama
yaṃ me sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā rājaputtassa santike ti. 56.

Ta. dajjāsīti sace dadeyyāsi, idaṃ so³ sac' āhaṃ tava putto n' eva
10 mūgo na pakkho madhurakatho dhammakathiko ti vakkhāmi aha kasmā naṃ
ganhitvā nāgato sīti me rājā kuddho rājāṇaṃ⁴ pi kareyya abhayaṃ tāva yācā-
mīti⁵ cintevā āha.

Atha naṃ Candādevī āha:

57. Abhayaṃ samma te dammi abhīto bhaṇa sārathi
15 yaṃ te sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā rājaputtassa santike ti. 57.
Tato sārathi ā.:

58. Na so mūgo na so pakkho vissatthavacano ca so,
rajjassa kira so bhīto akari ālaye bahū. 58.

59. Purimaṃ so sarati jātiṃ yattha rājjam akārayi
20 kārayitvā tahiṃ rājjam pāpattha⁶ nirayaṃ bhusaṃ. 59.

60. Visatiṃ c' eva vassāni tahiṃ rājjam akārayi,
asitivassasahassāni nirayamhi apacci so. 60.

61. Tassa rājjassa so bhīto mā maṃ rājj' abhisecayum',
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇi tadā. 61.

25 62. Aṅgapaccaṅgasampanno ārohapariṇāhava
vissatthavacano pañño magge saggassa titṭhati. 62.

63. Sace tvaṃ datṭhukāmāsi rājaputtaṃ⁸ tav' atrajaṃ
ehi taṃ pāsspayaīmi yattha sammati Temiyo ti. 63.

Ta. viss -- no ti apalibuddhakatho, ālayebahū ti tumhākaṃ vacanāni
30 bahūni akāsi, pañño ti paññāva, sace tvaṃ ti rājānaṃ dhuraṃ katvā ubho
pi te evaṃ ā., yattha sammatīti yattha vo putto mayā gahitapaṇiṇo hutvā
acchati ta. pāpayissāmi, pāpācāṇa akatvā lahuṃ gantuṃ vaṭṭattī ā.

¹ Cks pāde. ² Cks apanupedati. ³ Bā so idaṃ. ⁴ Cks -nam, Bā rājadandaṃ.

⁵ Bā yācissāmīti. ⁶ so Ck; Bā pāpatthaṃ, Ck pāpa. ⁷ Bā rajje bhi-. ⁸ Cks -tti

Kumāro pana sārathim pesetvā pabbajitukāmo jāto. Tassa maṇaṃ ñatvā Sakko Vissakammaṃ pesesi: „tāta T-kumāro pabbajitukāmo, tassa paṇṇasālaṃ¹ ca pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehitī“. So „sādhū“² ti sampaticchitvā vegena³ gantvā tiyojanike vanasaṇḍe assamaṃ⁴ māpetvā rattitṭhānadivaṭṭhāna- 5 pokkharaniāvāṭaphalarukkhasampannaṃ katvā sabbe pabbajita-parikkhāre māpetvā sakatṭhānaṃ eva gato. M. taṃ disvā Sakkadattiyabhāvaṃ ñatvā paṇṇasālaṃ pavisitvā vatthāni apānetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārupitvā ca ajinaṃ ekaṃ-
saṃ katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā kācaṃ aṃse katvā kattara- 10 daṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā pabbajitasiriṃ samubba-hanto⁵ aparāparaṃ caṃkaṃitvā „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udānaṃ udānento paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharake⁶ ni-sinno pañcābhiniṇṇā nibbattetvā sāyaṇhasamaye nikkhamitvā⁷ thi-takārarukkhato paṇṇāni gaheṭvā Sakkadattiye bhājane aloṇake 15 atakkake niddhūpane uḍake sedetvā amataṃ⁸ viya pari-bhuñjitvā cattāro Brahmavihāre bhāvento tattha vāsaṃ kappesi. Kāsirājāpi Sunandassa vacanaṃ sutvā mahāsenaguttaṃ pak-koṣāpetva gamanaparivacchaṃ kātuṃ āha:

64. Yojayantu rathe asse, kacchaṃ nāgāna bandhatha, 20
udirayantu⁹ saṃkhapaṇavā vadatāṃ¹⁰ ekapokkharā. 64.
65. Nadantu bheri sannaddhā yaggū¹¹ vadatu¹² dundubhi,
negamā ca maṃ anventu, gacchaṃ puttānivedako¹³. 65.
66. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako. 66. 25
67. Hatthāroha anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako. 67.
68. Samāgatā janapadā negamā ca samāgatā,
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako ti. 68.

¹ Ck^s -nā. ² so Ck^s; C^s -ento, B^d samuṭṭhahanto. ³ B^d -ne. ⁴ Ck^s add ekaṃ.
⁵ Ck^s add paribhuñjanto ⁶ Ck^s udirayantu, C^s udiryantu, B^d udiriyantu. ⁷ so Ck^s; B^d nadantu. ⁸ Ck^s B^d vaggu, C^s vaggum. ⁹ B^d nadantu. ¹⁰ B^d -nivā.

108501

Ta. udīrayantū¹ 'ti nādaṃ muñcantu, vadantaṃ² ti vajjantu, ekapokkharā³ ti ekakkhibberīyo⁴, sannaddhā⁵ ti suṭṭhu sannaddhā, vaggū⁶ ti madhurassarā, gacchan⁷ ti gamissāmi, p-ko ti puttassa nivedako⁸ ovādāko hutvā gacchāmi, taṃ ovaditvā mama vaca⁹raṃ gāhāpetvā tatth' eva taṃ ratanarū-
5 simhi ṭhapetvā abhisinñitvā ānetuṃ gacchāmi¹⁰ti adhippāyen' evaṃ ā, samāgatā¹¹ ti sannipatitā hutvā.

Evam raññā ānattā¹ sārathino asse yojetvā ratham² rājadvāre ṭhapetvā rañño ārocesuṃ.

T. ā. p. S. ā.:

- 10 69. Asse ca sārathī yutte sindhave sīghavāhane
rājadvāraṃ upagañchun³: yuttā deva ime hayā ti. 69.

Ta. asse ti sindhavajātike asse sīgha- asse ādāya, sārathīti sārathino, yutte ti rathesu yoḷite, upagañchun ti te rathesu yutte asse ādāya āgamiṃsu āgantvā ca pana yuttā deva ime hayā ti ārocesuṃ.

- 15 Tato rājā āha:

70^a. Thulā javena hāyanti kisā hāyanti thāmunā ti
„Evarūpe asse mā gaṇhathā“¹ ti sārathim vadimsu.

70^b. Kise thūle vivajjetvā saṃsatthā² yojitā hayā ti. 70.

Deva javena vannena balena ca sādīsā hayā yojitā ti ā.

- 20 Rājā puttassa santikaṃ gacchanto cattāro vāṇe aṭṭhārassa
seniyo sabbaṃ³ ca balakāyaṃ sannipātesi, sabbaṃ⁴ ca balakā-
yaṃ sannipātentassa tassa tayo divasā atikkantā, attha catut-
the divase nikkhamitvā gahetabbayuttakaṃ gahetvā taṃ assa-
maṃ gantvā puttana paṭinandito paṭisanthāraṃ akāsi.

- 25 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

71. Tato⁵ rājā taramāno yuttam āruya sandanaṃ.
ittihāgarāṃ ajjhabhāsi⁶: sabbā va anuyātha maṃ. 71.

72. Vālavijaniṃ uṇhisaṃ khaggaṃ chattaṇ⁷ ca paṇḍaraṃ
upādhiraṭṭhaṃ āruya suvaṇṇena⁸ alamkato 72.

- 30 73. Tato ca⁹ rājā pāvāsi purakkhatvāna sārathim,
khippam eva upāgacchi yattha sammati Temiyo. 73.

¹ Bā udiri-. ² Bā nadantū. ³ Bā ekamukha-. ⁴ Bā nivā-. ⁵ so Bā; Ck
rañña ānattā, C⁶ rañña attā. ⁶ Ck⁷ -e. ⁷ Ck⁸ sabbe. ⁸ Ck⁹ add ca. ⁹ Ck¹⁰
-ittā. ¹⁰ Ck¹¹ -ehi. ¹¹ Bā sa.

74. Tañ ca disvāna āyantam jalantam iva tejasā
khattasamghaparibbūlham¹ Temiyo etad abravi: 74.
75. Kaccin nu tāta kusalam, kacci tāta anāmayam,
kaccin nu rājakaññāyo ārogā mayha mātaro. 75.
76. Kusalam c' eva me putta, atho putta anāmayam, 5
sabbā va rājakaññāyo ārogā tuyha mātaro. 76.
77. Kacci-ss-amajjapo² tāta, kacci te suram appiyam,
kacci sacce ca dhamme ca dāne te ramati mano. 77.
78. Amajjapo aham putta, atho me suram appiyam,
atho sacce ca dhamme ca dāne me ramati mano. 78. 10
79. Kacci ārogam³ yoggan te, kacci vahati vāhanam,
kacci te vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā⁴. 79.
80. Atho ārogam yoggan me, atho vahati vāhanam,
atho vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā⁵. 80.
81. Kañci antā ca te phitā majjhe va⁶ bahalā tava, 15
koṭṭhāgarāṇ ca kosaṇ ca kacci te paṭisanthataṁ. 81.
82. Svāgatan te mahārāja, atho te adurāgataṁ,
patiṭṭhāpentu pallamkam yattha rājā nisakkatīti. 82.

Ta. upādhi -- ti suvaṇṇapādūkaratham⁶ āruyhanu, ime tayo pāde put-
tassa tatth' eva abhisekakarānathāya pañca rājakakudhabhaṇḍāni ganhathā 'ti 20
ānāpento rājā ā., suvaṇṇena -- ti padaṁ S. ā., upāgacchīti upāgato, kāya
velāyā 'ti Mahāsattassa kārapaṇṇāni pacitvā nibbāpentassa nisinnavelāya, ja-
lanta mivā 'ti rājatejasa jalantam vīya, khatta -- han⁷ ti kathāphāsukena
amaccasamghena parivutani, etadabravīti bahi khandhāvaram nivesetvā padasā
va āganvā vanditvā nisinnam paṭisanthāram karonto etaṁ vacanam abravi, 25
kusalam anāmayam ti ubhayena pi ārogyam eva pucchati, kaccissamaj-
japo⁸ ti kacci si amajjapo, majjam na pivasīti pucchati, amajjapo ti pi pātho,
kusalakammesu⁹ na-ppamajjasī¹⁰, na-ppamajjasīti a., suram appiyan ti
surāpānam appiyam, suramappiyā ti pi pātho surā appiyā ti pi attho, dhamme
ti dasavidharājadhhamme, yoggan ti yuge yuñjitabbakam assaṇṇādim¹¹, kacci-
vahati ti kacci ārogam hutvā vattati, vāhanam ti hatthiādisabbavāhanam, sa- 30
tāpanā¹² ti sarīrassa upatāpanā¹³, antā ti paccantajanapadā, phitā ti iddhā
subhikkhā gāhavasā, majjhe vā¹⁴ ti ratthassa majjhe, bahalā ti gāmaniga-
maghanāvāsā, paṭisanthataṁ ti paṭicchāditaṁ guttaṁ paripuṇṇam vā, ni-
sakkatīti yasmin pallamke rājā nisiddhesati taṁ paññāpetun ti vadati, rājā
Mahāsatto¹⁵ gāravena pallamkena nisīdi. 35

¹ Bā khagga-. ² Bā kacciam-. ³ Bā ārogyam, Ck ārogam. ⁴ Bā -tāpiyā. ⁵
Bā ca. ⁶ C' -dakkā ca-, Bā -dukañca-. ⁷ Bā khagga-. ⁸ Bā kacci am-. ⁹
Bā -dhammesu. ¹⁰ Bā omits nappamajjasī. ¹¹ Ck -nāti, C' -nādi, Bā -nādi-
kari. ¹² Bā -piyā. ¹³ Bā upatāpakarā. ¹⁴ Bā cū. ¹⁵ Bā -tassa.

Atha M. „sace pallaṃkena nisīdati paṇṇasanthāraṃ paññāpetha“ 'ti vatvā tasmīṃ paññatte g. ā.:

83. Idh' eva te nisinnassa niyate paṇṇasanthate
etto udakam ādāya pāde pakkhālayanti' te ti. 83.

5 Ta. niyate ti susanthate, etto ti¹ paribhogaudakam dassento ā

Rājā gāravena paṇṇasanthare pi anisīditvā bhūmiyaṃ nisīdi.
M. pi paṇṇasālaṃ pavisitvā taṃ kārapaṇṇakam niharitvā rājā-
naṃ tenā nimantento g. ā.:

84. Idam pi paṇṇakam mayham randham rājā alonikam
10 paribhuñja mahārāja, pāhuno me si āgato' ti. 84.

Atha naṃ rājā āha:

85. Na cāhaṃ paṇṇakam bhuñje², na h' etaṃ mayha bhojanaṃ,
sālīnaṃ odanaṃ bhuñje suciṃ maṃsūpasacanaṃ ti. 85.

15 Ta. na cāhaṃ ti paṭikkhipitvā attano bhojanaṃ vaṇṇetvā tasmīṃ gāra-
vena thokaṃ paṇṇakam hatthatalena gahetvā³ tā tvaṃ evarūpaṃ bhojanaṃ
bhuñjasīti puttana saddhiṃ piyakathaṃ kathento nisīdi.

Tasmīṃ khaṇe C-devī orodhaparivutā āgantvā piyaputtaṃ
pādesu gahetvā va vanditvā assupunnehi akkhihi ekamantaṃ
nisīdi. Atha naṃ rājā „bhadde puttassa bhojanaṃ passā“ 'ti
20 vatvā thokaṃ paṇṇam tassā hatthe thāpesi, sesitthinaṃ pi
thokaṃ thokaṃ adāsi, tā sabbāpi „sāmi evarūpaṃ nāma bho-
janaṃ bhuñjasīti“ vatvā gahetvā „atidukkaraṃ karosi sāmīti“
vatvā nisīdiṃsu. Rājā⁴ puna „tāta idam mayham acchariyaṃ
hutvā upaṭṭhātīti“ g. ā.:

25 86. Accherakammaṃ paṭibhāti ekakam pi rahogataṃ,
edisam bhuñjamānānaṃ kena vaṇṇo⁵ pasīdatīti. 86.

Ta. ekakaṃ ti tāta taṃ ekakaṃ rahogataṃ iminaṃ bhojanaṃ yāpentaṃ
disvā mama acchariyaṃ upaṭṭhātī⁶, edisaṃ ti evarūpaṃ alonambilaṃ adhū-
panaṃ randhaṃ pattaṃ bhuñjantānaṃ kena kāraṇena vaṇṇo⁵ pasīdatīti
30 taṃ pucchī.

¹ Bā - kkhālayassu. ² Bā me idhāgato. ³ Ck - āmi. ⁴ Ck Bā rāja. ⁵ Ck - e.

⁶ Bā - āsi.

Ath' assa so ācikkhanto āha:

87. Eko rāja nipajjāmi niyate paṇṇasanthate¹,
tāya me ekaseyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 87.
88. Na ve³ nettiṃsabaddhā me rājarakkhā upatṭhitā,
tāya me sukhaseyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 88.
89. Atītaṃ nānusoṇāmi, na-ppajappāma⁴ anāgataṃ,
paccuppanna yāpemi, tena vaṇṇo² pasīdati. 89.
90. Anāgatappajappāya atītaśānusoṇā
etena bālā sussaṇṇa nalo va harito luto ti. 90.

* Ta. nettiṃsabaddhā ti khaggabaddhā rājarakkhā ti rājarakkhikā, 10
na-ppajappāmiti na patthemī, harito ti haritavaṇṇo, luṇṇitvā ātape khittā-
nalo viya.

Rājā „idh' eva naṃ abhisiñcitvā ādāya gamissāmiti“ cin-
tetvā rajjena nimantento ā.:

91. Hatthāṇikaṃ rathāṇikaṃ asse pattī ca vammīno⁵ 15
nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 91.
92. Itthāgāraṃ pi te dammi sabbālaṃkārahūsitāṃ,
tā putta paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 92.
93. Kusalā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṇṇe karissasi. 93. 20
94. Paṭirājūhi te kaṇṇā ānāyissaṃ alaṃkatā,
tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 94.
95. Yuvā ca daharo cāsi paṭhamuppattito susu,
rajjam kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 95.

Ta. hatthāṇikaṃ ti dasahatthito paṭṭhāya hatthāṇikaṃ nāma tathā rathā- 25
ṇikaṃ, vammīno⁴ vammabaddhasūrāyodhe, kusala ti chekā, sikkhitā ti
aṇṇesu pi itthikīccesu sikkhitā, caturitthiyo ti caturā nāgarakittthiyo, paṭi-
-kaṇṇā¹ ti puna aṇṇāpi tava rājakaṇṇā ānāyissaṃ, yuvā ti yobbanppatto, da-
haro ti taruṇo, pa--to ti paṭhamavayena uppattito samuggato, susu² ti ati-
taruṇo; ito paṭṭhāya Bodhisattassa dhammakathā: 30

96. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
dahaṇassa hi pabbajjā, etaṃ isāhi vaṇṇitaṃ. 96.

¹ Bā sandhāre. ² Cks -e. ³ Bā ca. ⁴ Cks -ne.

97. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
brahmacariyaṃ carissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 97.
98. Passāmi vo 'haṃ daharaṃ [apma tāta' vadantaraṃ]¹,
kicchā laddhaṃ piyaṃ puttāṃ appatvā va jaraṃ mataṃ. 98.
- 5 99. Passāmi vo 'haṃ daharīṃ 'kumārīṃ cārudassaniṃ
naḷavaṃsakaḷḷiraṃ² va paluggaṃ jīvitaḥkhaye³. 99.
100. Daharāpi hi⁴ miyanti narā⁵ ca atha nāriyo,
tattha ko vissase poso daharo 'mhīti jivite. 100.
101. Yassa ratyā vivasane āyuṃ appataraṃ siyā
appōdake va⁶ macchānaṃ kin nu komārakaṃ tahiṃ. 101.
- 10 102. Niccam abbhāhato loko niccaṇ ca parivārito,
amoghāsu vajantīsu kiṃ maṃ rajjena siṇcaṣi⁷. 102.
103. Kena-m-abbhāgato loko kena ca⁸ parivārito,
kāyo amoghā gacchanti⁹, tam me akkhāhi pucchito. 103.
- 15 104. Maccun' abbhāhato¹⁰ loko jarāya parivārito,
ratyā amoghā gacchanti, evaṃ jānāhi khattiya. 104.
105. Yathāpi tante vitate yaṃ yaṃ dev' ūpāyati
appakaṃ hoti vetabbaṃ evaṃ maccūna jivitaṃ. 105.
106. Yathā vārivaho pūro gacchan n' ūpanivattati¹¹
20 evaṃ āyu manussānaṃ gacchan n' ūpanivattati. 106.
107. Yathā vārivaho pūro vahe rukkh' ūpakūlaje
evaṃ jarāya¹² maraṇena vuyhante vata pāṇino ti. 107.

Ta. brahma--siyā ti brahmacārī bhonto yuvā siyā, isihi ti Buddhā-
dihī, rajjena-m-atthiko ti rajjena atthiko, amma--vadantaraṃ¹³ ti
25 amma tāta' ti vadantaṃ, paluggaṃ ti maccūna luṇcitvā gahitaṃ, yassa--ne
ti mahārāja yassa mātukucchiṃhi paṭisandhigahapato¹⁴ paṭṭhāya rattindivātikkā-
maṇe appataraṃ āyu hoti, komārakaṃ ti taṃsiṃ nagare tarunābhāve¹⁵ kiṃ
karissati, kenam-abbhāhato ti kena abbhāhato, idaṃ rājā saṃkhittena bhāsi-
tassa atthaṃ ajānanto pucchi, ratyā ti rattīyo, tā hi imesaṃ sattānaṃ āyuṃ
30 ca vappaṇaṃ ca balaṇ ca khēpentiyo va¹⁶, gacchantīti amoghā gacchantī nāma,

¹ so all three MSS. ² Bē nava-. ³ Bē -yaṃ. ⁴ Bē va. ⁵ Cks carā. ⁶ Cks
na. ⁷ Bē rajjetisecasi. ⁸ Cks ci. ⁹ Bē -to. ¹⁰ Bē maccumabbhā-. ¹¹
Bē nūpariv-. ¹² so all three MSS. for jarā? ¹³ Cks vadan. ¹⁴ Ck -gahana-
tato, Ck gahato, Bē -nakūlato. ¹⁵ Ck tarunābhavo. ¹⁶ Cks ca, Bē eva.

vetabban ti¹ yañ yañ devūpavīyattī² tasmīñ vīyate³ sesaṃ vetabbañ yathā
 appakam⁴ hoti evaṃ jīvitaṃ, nūpanivattatī⁵ tasmīñ tasmīñ khane gataṃ
 gataṃ⁶ eva hoti na uparī vattatī⁷, vahe rukkhūpakūlaja⁸ ti upakūlaja
 rukkhū vaheyya.

Rājā M-ttassa dhammakatthaṃ sutvā gharāvāse ukkhaṇṭhito 5
 pabbajitukāmo hutvā „ahaṃ tāva puna nagaraṃ na gamissāmi,
 idh' eva pabbajissāmi, sace pana me putto nagaraṃ gaccheyya
 setacchattam assa dadeyyan“ ti taṃ vīmaṃsitaṃ puna rajjena
 nimantento ā.:

108. Hatthānikaṃ rathānikaṃ asse pattī ca vaminno, 10
 nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 108.

109. Itthāgāraṃ pi te dammi sabbālaṃkārabhūsitāṃ.
 tā putta⁹ paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 109.

110. Kusulā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
 kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṇṇe karissasi.¹⁰ 110. 15

111. Paṭirājuhi te kaṇṇā ānayissaṃ alaṃkatā,
 tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 111.

112. Koṭṭhāgāraṃ ca kosaṃ ca vāhanāni balāni ca
 nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 112.

113. Gomaṇḍalaparibbūlho dāsasaṃghapurakkhato 20
 rajjaṃ kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 113.

Tā. go - - ho ti subhāsitarājakaṇṇānaṃ maṇḍalena parikkhito

Atha M. rajjena anattikabhāvaṃ pakāsento āha:

114. Kiṃ dhanena yaṃ jiyetha¹¹, kiṃ bhariyāya marissati,
 kiṃ yobbanena ciṇṇena¹² yaṃ jarā abhihessati¹³. 114. 25

115. Tattha kā nandi kā khiḍḍā kā rati kā dhanesanā,
 kiṃ me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanā. 115.

116. So 'haṃ evaṃ pajānāmi: maccu me na-ppamajjati,
 antakenādhipannassa kā rati kā dhanesanā. 116.

¹ Bde nāmā ti veditabbaṃ ² Bde adda yañ yañ taṃtaṃ upaviyyati vetabbanti
 tan. ³ Bde vīyate. ⁴ Bde nūparivattatīti. ⁵ Cde gatagataṃ. ⁶ Cde uparittatī. ⁷
 Bde rukkhū pa-. ⁸ Bde tāsu putte. ⁹ Bde khiyetha. ¹⁰ Bde vaṇṇena. ¹¹ Bde
 jarāya abhihuyyati.

117. Phalānam iva pakkānaṃ
niccaṃ papatanā bhayaṃ (vol. IV p. 127.)
evaṃ jātānaṃ maccānaṃ niccaṃ maraṇato bhayaṃ. 117.
118. Sāyaṃ eke na dissanti, pāto ditṭhā bahujjanā,
5 pāto eke na dissanti, sāyaṃ ditṭhā bahujjanā. 118.
119. Ajj' eva kiccaṃ ātappaṃ¹, ko jaññā maraṇaṃ suve,
na hi no saṃgaran² tena mahāsenena maccunā. 119.
120. Corā, dhanassa patthenti, rāja mutto 'smi bandhanā,
ehi rāja nivattassu, nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 120.
- 10 Ta. yaṃ jīyethā³ 'ti mahārāja kiṃ maṃ tvaṃ dhanena nimantesi
yaṃ⁴ jīyetha³ khayāṃ gaccheyya dhanāṃ vā purisaṃ caji puriso vā taṃ
cajiṭvā gacchatīti sabbathā khayagāmiṃ eva hoti kiṃ maṃ tena nimantesi,
kiṃ bhariyāyā⁵ 'ti bhariyāpi⁶ kiṃ karissati sā⁷ mayi 'ṭhite yeva marissati,
cinnenā⁸ 'ti caritena anubhūtena, tatthā 'ti tasmiṃ evaṃ jarāmaraṇa-
15 dhanuṃ lokasaṃnivāse, kā nanditī kā nāma tuṭṭhi, kkhāḍḍā ti kilā, paṭṭi
paṇḍakāmaguṇarati, bandhanā ti kāmabandhanā taṃ bandhanā mutto 'smi
mahārāja 'ti jhānena vikkhambhitattā evaṃ ā, maccu me ti mama maccu⁹
na-ppamañjati niccaṃ mama vadhāya appamatto yevā 'ti yo¹⁰. āhaṃ evaṃ
jānāmi tassa mama antakena, adhipannassa avatthavassa¹¹ kā nāma rati kā
20 dhanesana¹², niccaṃ ti jātukālato¹³ paṭṭhāya sadā maraṇato bhayaṃ eva,
ātappaṃ¹⁴ ti viriyaṃ, kiccaṃ ti kattabbaṃ, ko--suve ti sve maraṇaṃ jī-
vitāṃ vā ko jānāti, saṃgaran¹⁵ ti saṃketāṃ, mahāsenena¹⁶ ti paṇḍavasi-
bhayaadvattiṃsakammakaraṇaṃ ātṭhanavutiroganukhādivasena puthūsenena, corā
dhanassā 'ti dhanass' atthāya jivitaṃ cajanā corā dhanassa patthenti nāma
25 ahaṃ pana dhanapatthanāsaṃkhātābandhanā mutto na me dhanen' attho, ni-
vattassu¹⁷ 'ti mama vacanena sammā¹⁸ vattassu¹⁶, rajjaṃ pahāya nekkhammaṃ¹⁷
paṭṭisarāṇaṃ katvā pabbajassu, yaṃ pana tvaṃ cintesi imaṃ¹⁸ rajje paṭṭiṭṭha-
pessāmīti taṃ mā cintayi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko.

Iti Mahāsattassa desanā saḥānusandhinā¹⁹ matthakaṃ paṭṭā,
30 taṃ sutvā rājānaṃ ca C-deviṃ ca ādiṃ katvā soḷasasahassāni
orodhā ca pabbajitukāmā ahesuṃ. Rājā nagare bheriṃ carā-
pesi: „ye mama puttassa santike pabbajitūṃ icchanti te pabba-

¹ Ck Bā ātappaṃ. ² Bā saṃgaran. ³ Bā khiye-. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Cks bhariyā. ⁶ Bā bhariyāya. ⁷ Bā karissāyāyā. ⁸ Bā vaṇṇenā. ⁹ Cks add mayi. ¹⁰ Cks so. ¹¹ so Cks; Bā avadhitassa for avatṭhitassa? ¹² Ck kalato. ¹³ Ck kalato. ¹⁴ Bā ātapan. ¹⁵ Bā saṃgaran. ¹⁶ Bā sammā. ¹⁷ Bā niv-. ¹⁸ Bā nekkhamma. ¹⁹ Ck idam magh. ²⁰ Cks yathānusandhinā for yathanusandhinā.

jantū¹ 'ti sabbesaṃ ca suvaṇṇakoṭṭhāgārādīnaṃ dvārāni vivarā-
 petvā „asukatṭhāne ca asukatṭhāne ca mahānidhikumbhiyo'
 atthi² etā gaṇhantū“ ti suvaṇṇapatte likhāpetvā mahānale³ tham-
 bhe bandhāpesi. Nāgarāpi yathā pasārīte va āpaṇe vivaṭa-
 dvārān' eva gehāni pahāya rañño santikaṃ agamaṃsu. Rājā⁴
 mahājanena saddhiṃ M-assa santike pabbaji. Sakkadattiyaṃ
 tiyojanikaṃ assamapadaṃ ahosi. M. paṇṇasālāyo vicāresi,
 majjhātṭhāne paṇṇasālāyo itthinaṃ dāpesi bhīrujātikū etā⁵ ti³,
 purisānaṃ bahipaṇṇasālāyo adāsi⁴, sabbe pi Vissakammena māpi-
 tesu phaladhararukkhesu uposathikakāle bhūmiyaṃ thitā⁵ va phalāni⁶
 gahetvā paribhuñjitvā samaṇadhammaṃ karonti, yo kāmavitakkaṃ
 vā vyāpādavi- vā vihiṃsāvi- vā vitakkeṭi tassa manam jānitvā
 M. ākāse nisīditvā dh. desesīti, tam sutvā khippam eva abhiññā
 ca samāpattiyo ca nibbattenti, eko sāmantarājā „Kisirājā pab-
 bajito“ ti sutvā „Bārāṇasiyaṃ r. gahessāmīti“ nagaraṃ pavi-
 sitvā alamkatanagaraṃ disvā rājanivesanaṃ āruya sattavidham
 vararatanam oloketvā⁷, imaṃ dhanam nissāya ekena bhayena
 bhavitabban⁸ „ti cimetvā surāsoṇḍe pakkosāpetvā „rājā katara-
 dvārena nikkhanto“ ti pucchitvā „pācīnadvārena“ 'ti vutte ten'
 eva dvārena nikkhamitvā naditīrena pāyāsi. Tassāgamanam⁹
 ñatvā M. ca tattha⁶ āgantvā ākāse nisīditvā dh. d., so saddhiṃ
 parisāya tassa santike pabbaji, evaṃ aparo pīti tīṇi rajjāni
 chadditāni, hatthi araṇṇahatthi jātā assāpi araṇṇaassā jātā,
 rathā araṇṇasmiṃ yeva vinaṭṭhā, bhaṇḍāgāresu kahāpaṇe assa-
 mapade vālukā katvā vikiriṃsu, sabbe va aṭṭha samāpattiyo¹⁰
 nibbattetvā jivitapariyosāne Brahmaloḥa-parāyaṇā ahesuṃ, ti-
 racchānagatā hatthiassāpi isigaṇe cittaṃ pasādetvā chasu
 kāmasaggesu nibbattiṃsu.

S. i. d. ā. „na hi bhi. idān' eva pubbe p' āham r. pahāya nik-
 khanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā chatte adhivatthā devatā Uppala- 30

¹ Cks -nidhānāni. ² Ck -tale, Bā omits nale. ³ Cks add avijjhivā. ⁴ Cks
 omit bahi - - adāsi. ⁵ Bā adds Kāsikarañño. ⁶ Ck catatthāni, C^s vanantaṃ,
 Bā vaṇanantaṃ.

vannā ahoṣi, sārathi Sāriputto, mātāpitaro mahārājakulāni, parisaḥ
Buddhaparisā, Mūgapakkhapandito pana aham eva 'ti'. 108501

Sīhaladīpaṃ¹ patvā Maṅgaṇavāsī Khuddakatissatthero
Mahāvamsakatthero Kaṭakandhakāravāsī Phussadevatthero Upari-
5 maṇḍakamālavāsī Mahārakkhitatthero Bhaggarivāsī Mahātis-
satthero Vāmatpabbhāravāsī Mahāsivatthero Kāḷavelavāsī
Mahāmaliyadevatthero ti ime therā Kuddālakasamāgame Mūga-
pakkhasamāgame Ayogharasamāgame Hatthipālasamāgame ca² pacchā-
gatakā³ ti, vadanti, Maddhavāsī⁴ Mahānāgatthero pana Maliya-
10 mahādevatthero ca parinibbānadivase „āvuso Mūgapakkhajātaka
parisaḥ ajja pacchinnā“ ti vadiṃsu, „kimkāraṇa bhante“ ti, „āvuso aham
tadā eko surāṣaṇḍako aññe mayā saddhiṃ suram pivante alabbhitvā
sabbapacchā nikkhamitvā pabbajito“ ti. Mūgapakkhajātakaṃ⁵.

2. Mahājanakajātaka.

15 Koyam majjhe samuddasmin ti. Idam S. J. v. mahānek-
khammam ārabha kathesi. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabbhā-
yam Tathāgatassa mahānekkhammam vannayantā nisidimsu. S. āgantvā
„k. n. bh. e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „na. bh. i. p.“ ti. mahānek-
khammam nikkhanto yevā⁶ ti vatvā a. ā.: 108501

20 A. Videharatthe Mithilāyam Mahājanako nāma rājā
r. karesi, Tassa dve puttā Ariṭṭhajanako ca Polajanako ca,
tesam rājā jeṭṭhassa uparajjam adāsi kaniṭṭhassa senāpatiṭṭhānam.
Aparibhāge Mahājanake kālakate A-janako rājā hutvā itarassa
uparajjam adāsi, tass' eko pādāmūliko rañño santikam gantvā
25 „deva uparājā tumhe ghātetukāmo“ ti ā. Rājā tassa punappuna
katham sutvā⁷ bhijjitvā⁸ P-janakam saṃkhalikāhi bandhāpetvā
rājanivesanato avidūre ekasmiṃ gehe vasāpetvā⁹ ārakkham
dāpesi. Kumāro „sac' āham bhātu veriko saṃkhalikāpi me
mā muccantu dvāram pi mā vivariyatu, noce saṃkhalikāpi
30 muccantu dvāram pi vivariyatū“¹⁰ ti saccakiriyaṃ akāsi, tāvad

¹ Bā ahamēva sammāsambuddho loke udapādi temiya jātakam nīṭhitam. ² efr. vol. IV. 490. ³ Ck su. ⁴ C^o -gatakakā. ⁵ Bā omits sīhaladīpaṃ - jātakam. ⁶ Bā adds kaniṭṭhassa bhinne ham. ⁷ Bā bhinditvā ⁸ Ck gahe tvā, C^o gahe katvā. ⁹ C^o -jyatu, Bā vivaratu.

eva saṅkhalikāpi khaṇḍākhaṇḍaṃ chindimsu¹ dvāraṃ pi viva-
 taṃ. So nikkhamitvā ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā vāsaṃ
 kappeṣi, paccantavāsino taṃ sañjānitvā upatṭhahimṃsu. Rājā
 gāhāpetuṃ nāsakkhi. So anupubbena paccantajanapadaṃ
 hatthagataṃ katvā mahāparivāro hutvā „ahaṃ pubbe bhātu na
 verī idāni pana verī-mhīti“ mahājanaparivuto Mithilam patvā
 bahinagare senaṃ nivāsesi. Nagaravāsino „P-janakakumāro
 āgato“ ti sutvā yebhuyyena hatthivāhanādīni gahe tvā tass’ eva
 santikaṃ āgamimṃsu², aṇṇe pi nāgarā āgamimṃsu³. So bhātu
 sāsanaṃ pesesi: „nāhaṃ pubbe tumhākaṃ verī idāni pan’
 amhi verīti chattaṃ vā me dettha yuddhaṃ vā“ ti. Rājā
 yuddhaṃ dātuṃ gacchanto aggamaheṣiṃ āmantetvā „bhadde
 yuddhe jayaparājayo nāma, na sakkā ñātuṃ sace mama an-
 tarāyo hoti, tvaṃ gabbhaṃ rakkheyyāsīti“ vatvā nikkhami.
 Atha naṃ yuddhe P-janakassa yodhā jīvitakkhayaṃ pāpesuṃ.
 „Rājā mato“ ti sakalanagare⁴ ekakolāhalāni jātaṃ. Devī
 tassa matabhāvaṃ ñatvā sīghasīghaṃ suvaṇṇasārādīni pacchi-
 yaṃ pakkhipitvā matthake pilotikaṃ attharitvā upari taṇḍule
 okiritvā kiliṭṭhapilotikaṃ nivāsetvā sarīraṃ virūpaṃ katvā pac-
 chīm sīse ṭhapetvā divādivass’ eva nikkhami, koci naṃ na
 sañjāni. Sā uttaradvārena nikkhamitvā katthaci agatapubba-
 tāya⁵ maggaṃ ajānantī disā vavatthapetuṃ asakkontī keva-
 laṃ Kālacampānagaraṃ nāma atthīti sutattā „Kālacam-
 pānagaraṃgamikā nāma atthīti“ pucchamānā nisīdi. Kuc-
 chiyaṃ pan’ assā na yo vā so vā satto, pūritapāramī pana
 M. nibbatto, tassa tejena Sakkabhavanaṃ kampi. Sakko
 āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ñatvā „tassā kucchiyaṃ nibbattasatto
 mahapuñño, mayā gantuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā paṭicchannaṃ
 yoggaṃ māpetvā tattha mañcaṃ paññāpetvā mahallakapuriso
 viya yoggaṃ pājento tāya nisinnasāladvāre ṭhatvā „Kālacam-
 pānagaragāmikā atthīti“ pucchi. „Ahaṃ tāta gamissāmīti“.

¹ B⁴ bhijjimsu. ² C² ag-. ³ C³ ag-. ⁴ B⁴ -raṃ. ⁵ C⁵ āgatapubbatāya. B⁴ āgatapubbatā.

„Tena hi 'yoggaṃ āruya nisīda amma' ti. „Tāta ahaṃ
 paripuṇṇagabbhā, na sakkā mayā yoggaṃ abhirūhituṃ, pāc-
 chato āgamissāmi, imissā pana 'ne' pacchiyā okāsaṃ dāhīti“.
 „Amma kiṃ vadesi, yoggaṃ pājetuṃ jānanasamattho nāma
 5 mayā sadiso n' atthi, mā bhāyi, āruya nisīdā' ti. So tassā
 ārohanakāle attano ānubhāvena paṭhavīni utthāpetvā yoggassa
 pacchimate pahārāpesi¹. Sā abhiruṇṇa sayane nipajjitvā va
 „devatā bhavissatīti“ aññāsi. Sā dibbasayane nipannamatthā
 va niddaṃ okkami. Atha naṃ Sakko tiṃsayojanamattake
 10 ekaṃ nadiṃ patvā pabodhetvā „amma otarīyā nadiyā nahāhi,
 ussisaṇṇe sātako atthi, taṃ nivāsehi, antoyogge pūvabhattaṃ'
 atthi, taṃ bhuñjā' ti. Sā tathā katvā puna nipajjitvā sāya-
 hasamaye Campaṃ patvā dvārattālakaṇṇakāre disvā „tāta kiṃ
 nagaraṃ nāmi' etan' ti pucchi. „C-nagaraṃ amma' ti. „Kiṃ
 15 vadesi tāta, nanu amhākaṃ nagarato C-nagaraṃ saṅghijojana-
 matthake hotīti“. „Evaṃ amma, ahaṃ pana ujum maggaṃ
 jānāmi“. Atha naṃ dakṣiṇādyārasaṇṇe otāretvā „amma
 amhākaṃ gāmo purato va', tvaṃ nagaraṃ pavisa' ti vatvā
 purato gantvā Sakko antaradhāya sakatthānaṃ eva gato. Devī
 20 pi ekissā sālāya nisīdi. Tasmīṃ khaṇe eko C-vāsī mantajjhā-
 yako brāhmaṇo pañcahi mānavakasatehi parivāso nahāvatthāya
 gacchanto dūrato oloketvā taṃ abhirūpaṃ sobhaggapattaṃ
 tattha nisinnaṃ disvā kucchigatassānubhāvena saha dassanena
 eva kaṇṭṭhabhaginisinēhaṃ uppādetvā mānave tthapetvā ekako
 25 va sālāya pavisitvā „bhagini kataragāmiyāsikā' ti pucchi.
 „Mithilāyaṃ Ariṭṭhajanakarañño aggamaheṣi-mhīti“. „Idha
 kasmā āgatāsi“. „Polajanakeṇa rājā mārito, athāhaṃ bhītā
 'gabbhaṃ anurakkhissāmi' āgatā' ti. „Imasmiṃ pana te na-
 gare koci nātako atthīti“. „N' atthi tātā' ti. „Tena hi mā
 30 cintayi, ahaṃ udiccabrahmaṇo mahāsālo disāpāmakko ācariyo,
 ahaṃ taṃ bhaginiṭṭhāne tthapetvā patijaggissāmi, bhātikā' ti
 maṃ vatvā pādesu gahetvā paridevā' ti. Sā mahāsaddaṃ

¹ Hā āhājāpesi. ² Cko puva-, Bā puṭaka-. ³ Cko-ca, Bā atthi.

katvā tassa pādesu pati, te pi aññamaññaṃ paridevimsu.
 Antevāsikā upadhāvitvā „ācariya kiṃ vo hotīti“ pucchimsu.
 „Kaniṭṭhabhaginī me asukākaḷe nāma mayā vinā jātā“ ti.
 „Ditṭhakālato¹ paṭṭhāya mā ciṇṭayittha ācariyā“² 'ti'. So chan-
 nam mahāyoggaṃ āharāpetvā taṃ tattha nisīdāpetvā „tāta³ 5
 brāhmaṇiyā mama bhaginibhāvaṃ kathetvā sabbakiccāni kātuṃ
 vadathā“⁴ 'ti vatvā gehaṃ pesesi. Atha naṃ brāhmaṇi uṇho-
 dakena nahāpetvā sayanaṃ paññāpetvā nipajjāpesi.⁵ Atha
 brāhmaṇo nahātvā āgato bhojanakāle „bhaginim me, pakko-
 sāthā“⁶ ti tāya saddhim ekato bhuñjitvā antonivesane yeva naṃ 10
 paṭijaggi. Sā nacirass' eva puttaṃ vijāji, Mahājanakakumāro
 ti ssa ayyakasantakanāmaṃ akaṃsu. So vaḍḍhamāno dāra-
 kehi saddhiṃ kiḷanto ye naṃ rosetti tesam asambhinnakhattiye
 kule jātattā mahābalatāya c' eva mānatthaddhatāya cā dajhaṃ
 paharati. Te mahāsaddena rodantā „kena pana pahaṭṭā“ ti 15
 vutte „vidhavāya puttenā“⁷ 'ti vadanti. Kumāro cintesi: „ime
 maṃ 'vidhavāputto' ti abhiṇhaṃ vadanti, mama mātaraṃ puc-
 chissāmi⁸“ so ekadivasam pucchi: „amma ko mayhaṃ pitā“
 'ti. Atha naṃ „tāta brāhmaṇo te pitā“ ti vañcesi⁹. So puna-
 divase paharanto „vidhavāputto“ ti vutte „nanu me brāhmaṇo 20
 pitā“ ti vatvā „brāhmaṇo tava kiṃ hotīti“ vutte cintesi: „ime
 'brāhmaṇo tava kiṃ hotīti' vadanti, mātā me idaṃ kāraṇaṃ
 na katheti, na sā attano mānena¹⁰ kathessati, hotu kathāpessāmi
 na“ ti so thaṇṇaṃ pivanto thane naṃ dasitvā „pitaram me
 kathehi, noce kathessasi thanan te chindissāmi“ ā. Sā vañ- 25
 cetuṃ asakkontī „tāta tvaṃ Mithilāya A-janakarañño putto,
 pitā te P-janakena mārīto, ahaṃ taṃ anurakkhanti imaṃ na-
 garaṃ āgatā, brāhmaṇo maṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijagga-
 tīti“¹¹ katheṣi. So tato paṭṭhāya vidhavāputto ti vutte na kujjhi,
 so soḷasavassabbhantare yeva tayo ca vede sabbasippāni ca 30

¹ Bā aha māṇavā taṃ bhaginiditṭha-. ² Bā adda āhamsu. ³ so all three MSS

⁴ Cā vācesi. ⁵ Cā manena, Cā mane, Bā mātā me idaṃ kāraṇaṃ yathābhūtaṃ
 na kathessati.

Janaka. VI.

uggaṇhi, soḷasavassakāle pana uttamarūpadharo ahosi. Atha¹
 so „pitu santakam r. gaṇhissāmīti“ cintetvā mātaram pucchi:
 „amma kiñci te hatthe atthi, nece vohāram katvā ghanam
 uppādetvā pitu santakam r. gaṇhissāmīti“². „Tāta nāham tuccha-
 5 hatthā āgatā, ekeko muttasāro maṇisāro vajirasāro ca rajjagga-
 haṇappamaṇam³ atthi, tam gaḥetvā r. gaṇha, mā vohāram
 karīti“. „Amma tam pi dhanam mayh⁴ eva dehi⁵, upaḍḍham⁶
 pana gaḥetvā Suvannabhūmim gantvā bahum dhanam āharitvā
 r. gaṇhissāmīti“ so upaḍḍham āharāpetvā bhaṇḍam gaḥetvā
 10 Suvannabhūmi-gamikehi vāṇijehi saddhim nāvāya bhaṇḍam
 āropetvā gantvā mātaram vanditvā „amma aham Suvanna-
 bhūmim gamissāmīti“ ā. „Tāta samuddo nāma appasiddhiko
 bahuantarāyiko, mā gaccha, rajjaggahaṇāya te dhanam bahun⁶
 ti. So gacchissam⁷ eva amma“ ti mātaram vanditvā nik-
 15 khamma nāvam abhirūhi. Tam divasam eva P-janakasā sarīre
 rogo uppajji, anutthānaseyyam sayi. Sattajamghasatāni abhi-
 rūhāni, nāvā sattahi diṇṇehi sattayojanasatāni gatā, sā ati-
 caṇḍam gantvā vahitum⁸ nāsakhi, phalakāni bhinnāni, tato
 tato udakam uggatam, nāvā majjhe sāmudde nūggā, mahā-
 20 jano rodati paridevati nānādevatā namassati, M. pana n⁹ eva
 rodi na paridevi na devatā namassi, nāvāya pana nimujjana-
 bhāvam űatvā sappinā sakkharam madditvā kucchipuram khā-
 ditvā dve maṭṭasātake telena makkhetvā daḥam nivāsetvā
 kūpakam nissāya ṭhito, nāvānimujjanasamaye kūpakam utthahi,
 25 mahājano macchakacchapabhataṃ jāto, samantā udakam lo-
 hitavannaṃ ahosi, M. kūpakamatthake ṭhito „imāya nāma
 disāya Mithilā“ ti disam vavatthapetvā kūpakamatthakā uppa-
 titvā macchakacchape atikkamma mahāthāmatāya usabhamat-
 thake pati. Tam divasam P-janako kālam akāsi. Tato paṭ-
 30 ṭhāya M. maṇivannaṃ űisū pavatṭento suvaṇṇakkhandho viya

¹ Cks omit atha. ² Bā -issāmīti. ³ Bā -po. ⁴ Cks omit dehi. Bā idam pi dhanam mayhameva upaḍḍham katvā dehi. ⁵ Bā tam. ⁶ Bā attānam vāhitum.

Samuddaṃ tarati, so yathā ekadivasam evaṃ sattāhaṃ tari,
 vekaṃ pana oloketvā leṇodakena mukhaṃ vikkhāletvā uposa-
 thiko hoti. Tadā ca mātupaṭṭhānādiguṇayuttā samudde patitum¹
 ananucchavikā sattā, te upadhāretīti catūhi lokapālehi Maṇi-
 mekhalā nāma devadhītā samuddarakkhikā² ṭhapitā hoti, sā te
 sattadivase samuddaṃ na olokesi, sampattim³ anubhontiā kir'
 assā sati pamuṭṭhā, devasamāgamaṃ gatā ti pi vadanti, sā
 „ajja me sattamo divaso samuddaṃ na olokontiyā, ko nu kho
 pavatīti“ olokonti M-aṃ disvā „sace Mahājanakakumāro sa-
 mudde nassissa devasamāgame pavesanaṃ alabhissan“⁴ ti cin-
 tetvā M-assa avidūre alaṃkatena sarīrena ākāse ṭhatvā Mahā-
 sattaṃ vīmaṃsamānā paṭhamam g. ā.:

1. Ko 'yaṃ majjhe samuddasmiṃ apassan tīraṃ āyuhe,
 kam⁵ tvaṃ atthavaśaṃ ṇatvā evaṃ vāyāmase⁶ bhusaṇ ti. 121.

Ta. ap -- he ti tīraṃ apassanto tīraṃ āyūhati viriyaṃ karoti. 15

Atha M. āha: „ajja me sattamo divaso samuddaṃ taran-
 tassa, na me dutiyo satto diṭṭhapubbo, ko nu kho maṃ vada-
 tīti“ ākāsaṃ olokento taṃ disvā dutiyaṃ g. ā.:

2. Nisamma vattaṃ lokassa vāyāmassa ca devate
 tasmā majjhe samuddasmiṃ apassan tīraṃ āyuhe ti. 122. 20

Ta nis --- lokassa 'ti ahaṃ lokassa vattakiriyaṃ disvā upadhāretvā vi-
 harāmi⁷ a, vāyāmassa ca 'ti⁸ vāyāmassa ca ānisaṃsaṃ⁹ nisāmetvā ca viharā-
 mi¹⁰ ti dipeti, tasmā ti yasmā nisamma viharāmi purisaakāro nāma na nassati
 sukhe patitṭhāpetīti jānāmi tasmā tīraṃ apassanto pi āyūhāmi na ukkaṇṭhāmi¹¹.

Sā tassa dhammakathaṃ sotukāmā puna g. ā.:

3. Gambhīre appameyyasmiṃ tīraṃ yassa na dissati.
 mogho te purisavāyāmo appatvā va marissasīti. 123.

Ta. appatvā ti tīraṃ appatvā yeva.

Atha naṃ M. „kin nāma¹² etaṃ kathesi, vāyāmaṃ katvā
 maranto pi garahato muccissāmi¹³“ vātvā g. ā.:

¹ Bā maritum. ² Bā dibbasamp -. ³ Bā na labhissāmi. ⁴ Ck^o -kā. ⁵ so all.
 three MSS. for vāya-. ⁶ Ck^o omit vāyāmassacāti. ⁷ Ck^o -sā. ⁸ Bā mōcl.

4. Anaṇo ñātinam hoti devānam pituno¹ ca so
karam purisakiccāni na ca pacchānutappatīti. 124.

Ta. anaṇo -- hotīti vāyamañ karonto hi ñātinā ca devātāna ca
Brahmuno ca antare anaṇo hoti agārayho ti a.

5. Atha devatā gātham āha:

6. Apāraṇeyyam yaṁ kammaṁ aphalaṁ kilamathuddayaṁ
tattha ko vāyāmen' attho² maccu yassābhinippatan³ ti 125.

Ta apāraṇeyyan ti vāyāmena matthakaṁ apāpetabbaṁ, maccu yassā-
bhinippatan³ ti yassa atthāne vāyāmakaraṇakassa maraṇam eva nipphatti⁴
10 ta. ko vāyāmen' attho.

Evam vutte naṁ appaṭṭbhānaṁ karonto M. uparigāthā⁵
abhāsi:

6. Apāraṇeyyāṁ accantaṁ yo viditvāna devate
na rakkhe attano paṇaṁ jaññā so yadi hāpaye. 126.
15 7. Adhippāyaphalaṁ eke asmim lokasmi⁶ devate
payojayanti kammāni, tāni ijjhanti⁷ vā na vā. 127.
8. Sandiṭṭhikaṁ kammaphalaṁ nanu passasi devate
sannā aññe tarāṁ' ahaṁ tañ ca passāmi santike. 128.
9. So ahaṁ vāyamiṣṣāmi yathāsattim yathābalaṁ
20 gacchaṁ pāraṁ samuddassa kāsaṁ⁸ purisakāriyaṁ ti. 129.

Ta. accantaṁ ti yo idaṁ kammaṁ viriyaṁ katvāpi nipphadetum na
rakkā accantaṁ eva apāraṇeyyan ti viditvā caṇḍahatthiḍḍayo apariharanto attano
paṇaṁ na rakkhati, jaññā -- hāpaye ti so yadi tādisesu ṭhānesu viriyaṁ
hāpeyya jāneyya tassa kusitabhāvassa phalaṁ, iti tvaṁ yaṁ vā taṁ vā ni-
25 rattakam vadasīti dipeti, Pāliyaṁ (add: yaṁ?) pana jaññā so yadi hāpaye ti
likhitaṁ taṁ Atthakathāsu n' atthi, adhippāyaphalaṁ ti attano adhippā-
yassa phalaṁ sampassamānā ekacce purisā kasivapijjāṇi kammāni payojenti,
tāni ijjhanti vā na vā ijjhanti, ettha gamiṣṣāmi idaṁ uggabhesāmi ti pana kāyi-
kacetasikaviriyaṁ karontassa taṁ ijjhat' eva⁹, tasmā taṁ kātum vaṭṭati yevā
30 'ti dasseti, sannā -- han ti aññe janā mahāsamudde sannā nimmuggā viriyaṁ
akarontā macchakacchapabhattā¹⁰ jātā, ahaṁ pana ekako va tarāmi, tañ ca
passāmi ti idaṁ pi me viriyaphalaṁ¹¹ passa, mayā iminā attabbhāvena devatā

¹ Bā - nañ. ² Cks vāya-. ³ so Cks; Bā - nipattaṁ. ⁴ Bā nippanaṁ. ⁵ Bā
uttari. ⁶ all three MSS. - mīm. ⁷ Bā jchanti. ⁸ Bā kassaṁ. ⁹ Cks ijjhanteva,
Bā jchateva. ¹⁰ Bā - bhakkhā. ¹¹ Cks - yaṁpha-

nāma na dīṭṭhapubbā, so 'haṃ tañ ca¹ iminā dibbena rūpena mama² santike
ṭhitaṃ passāmi, yathāsattim³ -- lan ti attano sattiya⁴ ca balassa ca anurū-
paṃ, kāsaṃ ti⁵ karissāmi.

Devatā tassa taṃ dalhaṃ⁶ vacanaṃ sutvā thutim ka-
ronti g. ā.:

10. Yo tvaṃ evaṃgate oghe appameyye mahañṇave
dhammavāyāmasampanno kammanā nāvasīdasi
so tvaṃ tatth' eva gacchāhi yattha te nirato mano 4i. 130.

• Ta. evaṃgate ti evarūpe gambhīre⁷ vitthate, dhamma-⁸ nno ti
dhammavāyāmena samannāgato, kammanā ti attano purisakārakammena na⁹ 10
sīdasi, yattha te ti yasmim ṭhāne tava mano nirato tatth' eva gacchā 'ti.

Evaṃ ca pana vatvā „paṇḍita mahāparakkama kuhiṃ taṃ
nemiṭṭha¹⁰ pucchi, Mithilanagaran ti vutte¹¹ sā M-aṃ mālākālāpaṃ
viya ukkhipitvā ubhoḥi bāhāhi pariggayha ure nipajjāpetvā piya-
puttakam ādāya gacchanti viya ākāse pakkhandi. M. sattāhaṃ 15
loṇodakena upakkasarīro dibbaphassena phutṭho niddaṃ okkami.
Atha naṃ sā Mithilāṃ netvā ambavane maṅgalasilāpatṭe dak-
khiṇapassena nipajjāpetvā uyyānadevatāhi 'ssa ārakkhaṃ gāhā-
petvā sakatṭhānam eva gatā. Polajanakassa putto n' atthi,
ekā pan' assa dhītā ahosi, sā Sivalidevī nāma paṇḍitā vyattā. 20
Taṃ enaṃ maraṇamañce nipannaṃ pucchimsu: „mahārāja
tumhesu devattaṃ¹² gatesu r. kassa demā¹³ 'ti. „Mama dhī-
taraṃ S-deviṃ ārādhetuṃ samatthassa¹⁴ yo vā pana caturassa-
pallāṃkassa ussīsakaṃ jānāti yo vā sahasasatthāmaṃ dhanuṃ
āropetuṃ sakkoti yo vā soḷasamahānidhiṃ niharituṃ sakkoti 25
tassa dehīti¹⁵. „Deva tesaṃ no nidhinaṃ udānaṃ¹⁶ kathethā¹⁷ 'ti.

Rājā:

11. Suriyuggamane nidhi, atho okkamane¹⁸ nidhi,
anto nidhi bahi nidhi, na anto na bahi nidhi. 131.

¹ Cks tava. ² Cks omit mawa. ³ Ck kāyasattim, C² kāyasatti, B² kassanti. ⁴
C² B² dalha. ⁵ Cks -ra. ⁶ B² nāva. ⁷ Cks omit vutte. ⁸ B² devaṇ. ⁹ B²
dassamā. ¹⁰ B² adde rajjaṇ detha. ¹¹ Cks uddānaṃ. ¹² Cks oggamane.

13. Ārohaṇe mahānidhi, atho orohaṇe nidhi,
caturō ca mahāsālā' samantā yojane nidhi. 132.
14. Dantaggesu mahānidhi vālaḅḅesu ca kebuke
rukkhaggesu mahānidhi, soḷās' ete mahānidhi,
5 saḥassatthāmo pallaṃko Sivalārādhanaṇa cā 'ti 133.
- Nidhihi saddhiṃ itaresam pi udānaṃ kathesi. Amaccā
rañño accayena tassa matakiccaṃ katvā sattame divase sanni-
patitvā 'nantayimsu: „rañño attano dhītaṃ ārādetuṃ samat-
thassa r. dātabban ti vuttaṃ, ko taṃ ārādetuṃ sakkhissatīti“.
- 10 Te „senāpati vallabho“ ti tassa sāsanaṃ pesesuṃ. So sādhu
'ti rajjathāya rājadvāraṃ gantvā attano 'thitabhāvaṃ' rājadhi-
tāya ārocāpesi. Sā tassa āgatakāraṇaṃ nātvā „atthi nu khv-
āssa chattasirīṃ dhāretuṃ dhitīti“ vīmaṃsanatthāya „āgacchatū“
'ti ā. So taṃ sāsanaṃ sutvā taṃ ārādetukāmo sopānapāda-
15 mūlato paṭṭhāya javena gantvā tassā santike aṭṭhāsi. Atha
naṃ vīmaṃsamānā „mahātale javena dhāvā“ 'ti ā. So
„rājadhītaṃ tosemi“ vegena pakkhandi. Atha naṃ puna
„ehīti“ ā. So puna javenāgato. Sā tassa dhiṭṭiyā abhā-
vaṃ nātvā „ehi pāde me sambhāhā“ 'ti ā. So tassa ā-
20 dhanatthaṃ nisīditvā pāde sambāhi. Atha naṃ ure pādena
pahāritvā uttānakam pādetvā „imaṃ andhabālāpurisaṃ dhitira-
hitam pothetvā gīvāya gahetvā niharathā“ 'ti dāsīnaṃ saṇṇānaṃ
adāsi. Tā tathā karīmsu. So³ „kim senāpatīti“ puṭṭho „mā
kathetha, sā' no manussitthīti“⁴ ā. Tato bhaṇḍāgāriko gato, tam
25 pi tath' eva lajjāpesi. Tathā seṭṭhiṃ chattaḅhānaṃ asigḅhāna
ti sabbe lajjāpesi yeva. Atha mahājano mantetvā „rājadhi-
taraṃ tāva ārādetuṃ samattho n' atthi, . saḥassatthāmaṃ
dhanuṃ āropetuṃ samatthassa dethā“ 'ti ā. Tam pi koci
āropetuṃ nāsakki. Tato „caturassapallaṃkassa ussīsakaṃ
30 jānantassa dethā“ 'ti ā. Tam pi na koci jāni. Tato „soḷassa
mahānidhi' niharituṃ samatthassa dethā“ 'ti. Api' koci nī-

¹ Ck^a -lo. ² B^d āgata-. ³ B^d adds tehi. ⁴ Ck^a omitt sa. ⁵ B^d -sittī yakkhinīti.

⁶ Ck^a -dhiṃ, B^d dhi. ⁷ so Ck; C^e topi, B^d topi.

haritum nāsakkhi. Tato „arājakaṃ nāma ratṭhaṃ pāletum na
 sakkā, kiṃ nu kho kattabban“ ti mantayimsu. Atha ne puro-
 hito ā. „mā cintayissatha, phussarathaṃ¹ nāma vissajjetum
 vaṭṭati, phussarathena² hi vaddharājā sakala-Jambudīpe r.
 kāretum samatto hotīti“. Te „sādhū“³ ti sampaticchitvā na
 5 garam alaṃkārapetvā maṅgalarathe cattāro kumudavaṇṇe asse
 yojetvā uttarattharaṇaṃ attharitvā pañca rājakakudhabhaṇḍāni
 āropetvā caturaṅginīyā senāya parivārāpesum, sassāmikara-
 thassa turīyāni purato vajjanti assāmikassa pacchato, tasmā
 purohito „turīyāni pacchato vādethā“⁴ ti. vatvā „suvaṇṇabhiṃ- 10
 kārena rathanandiṃ ca⁵ patodaṃ ca abhisiñcitvā yassa r. kāre-
 tum puññaṃ atthi tassa santikaṃ gacchā“⁶ ti ā. Ratho rāja-
 gehaṃ padakkhiṇaṃ katvā bherivīthiṃ abhirūhi. Senāpatiādayo
 „phussaratho⁷ mama santikaṃ etīti“⁸ cintayimsu. So sabbesaṃ
 gehāni atikkamitvā nagaṇaṃ padakkhiṇaṃ katvā pācīnadvārena 15
 nikkhamitvā uyyānābhimukho pāyāsi. Atha naṃ vegena gac-
 chantaṃ disvā „nivattethā“⁹ ti āhaṃsu. Purohito „mā ni-
 vattayittha, icchanto yojanasatam pi gacchatū“¹⁰ ti vāresi. Ratho
 uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭaṃ padakkhiṇaṃ katvā āro-
 haṇasajjo hutvā atṭhāsi. Purohito M-aṃ nipannaṃ disvā 20
 amacce āmantetvā „ambho eko silāpaṭṭe nipannako dissati,
 setacchattānucchavikā pan' assa dhiti atthi vā n' atthi vā na
 jānāma, sace puñṇavā bhavissati na olokessati, kālakaṇṇisatto
 ce bhittatasito utṭhāya kampamāno olokessati, khippaṃ sabba-
 turīyāni paggaṇhathā“¹¹ ti ā. Tāvad eva anekasatāni turīyāni 25
 paggaṇhimsu, sāgaraghoso viya ahosi. M. tena saddena pa-
 bujjhitvā sīsaṃ vivaritvā olokeno mahājanaṃ disvā „setacchat-
 tena me āgatenā bhavitabban“¹² ti sutvā puna sīsaṃ pārupitvā
 parivattitvā¹³ vāmapassena nipajji. Purohito pāde vivaritvā
 lakkhaṇāni oloketvā „tiṭṭhatu, ayaṃ ekadīpo catunnam pi di- 30
 pānaṃ r. kāretum samatto“¹⁴ ti puna turīyāni paggaṇhāpesi.

¹ all three MSS. pu-. ² Ck. pu-. ³ B² rathadhūrañca. ⁴ B² āgacchatūti.

⁵ B² -etvā.

M. mukhaṃ vivaritvā parivattetvā dakkhiṇapassena nipajjitvā mahājānaṃ olokesi. Purohito paṇisaṃ assāsetvā añjalim peggayha avakujjo hutvā „utthehi deva r. te pāpuṇātīti“ ā. „Rājā te kuhin“ ti. „Kālakato“ ti. „Putto vāssa bhātā vā n’
 5 atthīti“. „N’ atthi devā“ ti. „Sādhu r. kāressāmīti“ utthāya silāpaṭṭe pallamaṃ kenā nisīdi. Atha naṃ tatth’ eva abhisin-cimsu. Mahājānakaṛājā nāma ahoṣi. So rathavaraṃ abhiruyha mahantena sirivibhavana nagaraṃ pavisitvā nivesanaṃ¹ abhirūhanto „senāpatiādīnaṃ tath’ eva² thānāni hontū“ ti vicā-
 10 retvā mahātalaṃ abhirūhi. Rājadhītā purimasāññāya eva tassa vimaṃsanaṭṭhaṃ ekaṃ purisaṃ ānāpesi: „gaccha rājānaṃ upasaṃkamitvā vadehi: Sīvalidevī taṃ pakkosati, khippaṃ kirā-gacchathā“ ti. Rājā paṇḍito tassa vacanaṃ asuṇanto viya „aho sobhano“ ti pāsādassa vaṇṇaṃ kathesi. So taṃ sāvetuṃ³ asak-
 15 konto gantvā rājadhītāya ārocesi: „ayye so rājā tumhākaṃ vacanaṃ suṇāti pāsādam eva vaṇṇeti tumhe tiṇāya pi na gaṇhātī“⁴. Sā „mahajjhāsaya puriso bhavissatīti“ dutiyam pi tatiyam pi pesesi. Rājāpi attano ruciya pakatigamaṇena siho viya jambhamāno pāsādam abhirūhi. Tasmim upasaṃkamante rājadhītā
 20 tassa tejena sakabhāvena saṇṭhātum asakkonti āgantvā hattholambakaṃ⁵ ādāsi. So taṃ hatthe olubbha mahātalaṃ abhirūhitvā samussitasetacchatte rājapallamaṃ nisīditvā amacce āmantetvā „ambho atthi pana vo raññā kālaṃ karontena koci ovādo dinno“ ti pucchi. „Āma devā“ ti. „Vadethā“ ti.
 25 „Sīvalideviṃ ārādhetuṃ samatthassa r. dātābbaṃ ti tena vuttan“ ti. „Sīvalideviyā āgantvā hattholambako dinno, ayaṃ tāva ārādhitā nāma, aññaṃ vadethā“ ti. „Deva caturassapallama-kassa ussisakaṃ jānitum samatthassa r. dethā“ ti tena vuttan“ ti. Rājā „imaṃ⁶ dujjānaṃ, upāyena pana sakkā jānitum“ ti⁷
 30 sisato suvaṇṇsūciṃ nīharitvā Sīvalideviyā hatthe ādāsi, imaṃ

¹ Bā rājani-. ² C. Bā tāneva. ³ C. uṣā-. ⁴ Bā tumhākaṃ vacanaṃ tiṇaṃ, viya na gaṇetīti. ⁵ Bā hattholampakaṃ. ⁶ Bā idaṃ. ⁷ Bā adde cintetvā.

thapehīti¹. Sā taṃ gaheṭvā pallamkassa ussīsake thapesi,
 khaggaṃ adāsīti pi vadanti yeva, so tāya saññāya „idaṃ
 ussīsakan“ ti ñatvā kathaṃ asuṇanto viya „kiṃ kathethā“ 'ti
 vatvā puna tehi tathā vutte „na idaṃ jānitum acchariyaṃ,
 etaṃ ussīsakan“ ti vatvā „aññaṃ kin“ ti pucchi. „Deva sa- 5
 hassatthāmaṃ dhanam āropetum samatthassa r. dātum āpa-
 pesi“. „Tena hi āharathā“ 'ti āharāpetvā dhanum āropento
 pallamke yathā nisinno va itthinaṃ kappāsapothana² dhanukaṃ
 viya taṃ āropesi. „Aññaṃ vadethā“ 'ti pucchi. „Soḷasa-
 mahānidhī³ niharitum samatthassa r. dethā 'ti tena vuttan“ ti. 10
 Tesam „kiñci udānam⁴ atthīti“ „āma atthīti“ suriyuggamane
 nidhīti udānam⁵ kathayimso. Tassa taṃ suṇantass' eva gaga-
 natale cando viya so attho pākato ahosi. Atha ne āha: „ajja
 bhaṇe velā n' atthi, sve nidhiṃ gaṇhissāmā“ 'ti. So punadivase
 amacce sannipātetvā pucchi: „tumhākaṃ rājā paccekabuddhe 15
 bhojesīti“. „Āma devā“ 'ti. So cintesi: „suriyo ti nāyaṃ
 suriyo, suriyasadisattā pana paccekabuddhā suriyā nāma, tesam
 paccuggamanatthāne nidhinā bhavitabban“ ti. Tato rājā
 „paccekabuddhesu āgacchantesu paccuggamanam karonto kata-
 ratthānam⁶ gacchatīti“ pucchitvā „asukatthānam⁷ nāmā“ 'ti vutte 20
 „taṃ thānam⁸ khanitvā⁹ nidhiṃ niharathā“ 'ti niharāpesi, „ga-
 manakāle anugacchanto kattha thatvā uyyojesi“ pucchitvā
 „asukatthāne nāmā“ 'ti vutte „tato dhanam niharathā“ 'ti nī-
 harāpesi. Mahājano ukkuṭṭhisahassāni pavattento „suriyugga-
 mane“ ti vuttatā suriyuṭṭhānadisāya khanantā⁴ vicariṃsu, 25
 „okkamane“ ti vuttatā suriyatthagamanadisam⁶ khanantā⁴ vi-
 carimso. „Idam pana dhanam, idh' eva aho acchariyaṃ“ ti pīti-
 somanassaṃ pavedesi⁷, „anto nidhīti“ rājagehe mahādvārassa
 anto ummāranidhiṃ niharāpesi, „bahi nidhīti“ bahi ummāra-
 nidhiṃ⁸ niharāpesi, „na anto na bahīti“ heṭṭhāummārato⁹ nī- 30

¹ Ck^o -dhiṃ, B^d -dhi. ² Ck^o uddānam. ³ C^o B^d khañi-. ⁴ B^d khan-. ⁵
 Ck^o ogga-. ⁶ B^d -tthaṅga-. ⁷ B^d pavattayimso. ⁸ Ck^o ummārā, B^d ummā-
 rānidhi. ⁹ B^d adda nidhi.

harāpesi, „ārohaṇe“ ti maṅgalaḥatthiārohaṇakāle suvaṇṇanisseni,
 attharaṇaṭṭhānato¹ niharāpesi, „atho orohaṇe“ ti hatthikkham-
 dhato orohaṇaṭṭhānā² niharāpesi, „cattāro ca mahāsālā“ ti
 bhūmiyaṃ kataupaṭṭhānaṭṭhāne³ s'risayanassa cattāro pādā⁴ sāla-
 5 mayā, tesam heṭṭhā ca catasso⁵ nidhikumbhiyo niharāpesi, „sa-
 mantā yojane“ ti yojanaṃ nāma rathayugaṃ⁶, sirisayanassa
 samantā yugappamānato nidhikumbhiyo niharāpesi, „dantaggesu
 mahānidhīti“ maṅgalaḥatthiṭṭhāne, tassa dinnam⁷ dantānaṃ
 abhimukhaṭṭhānato dve nidhī⁸ niharāpesi, „vālaggesū“ ti
 10 maṅgalaṭṭhāne⁹, tassa vāladhisammukhaṭṭhānato¹⁰ niharā-
 pesi, „kebuke“ ti kebukaṃ vuccati udakaṃ, maṅgalapokkhara-
 ñito udakaṃ niharāpetvā nidhiṃ dassesi, „rukkhaggesu mahā-
 nidhīti“ tassa uyyāne va mahāsālarukkhamaḷe tītamajjhan-
 tikaṃmaye parimaṇḍalāya rukkhacchāyāya anto nidhikumbhiyo
 15 niharāpesi. Evaṃ soḷasa nidhī¹¹ niharāpetvā, „idam kiñci
 atthīti“ ā, „N' atthi devā“ ti. Mahājano hatthetūtho ahoṃ.
 Rājā „idaṃ dhanam dānamukhe vikirissāmi“ nagaramaṃ
 c' eva catūsu dvāresu cā ti pañca dānasālā karetvā mahādānam
 paṭṭhapesi. Kāḷacampānagarato mātaraṃ ca brāhmaṇaṃ ca
 20 pakkosāpetvā mahantaṃ sakkāram akāsi. Tassa taruṇarajje
 yeva sakalam Videharaṭṭham¹², Ariṭṭhajanakaraṇṇo kira putto
 Mahājanakaraṇṇa nāma r. kareti. „Paṇḍito kira rājā, passis-
 sāma nan“ ti dassanattāya sakalanagaraṃ¹³ saṃkhubbitaṃ
 ahoṃ, tato tato bahuṃ paṇṇākāraṃ gahetvā āgamiṃsu¹⁴, na-
 25 gare mahācāpaṇaṃ sajjayimṃsu, rājanivesanaṃ hatthatharā-
 dīhi santharitvā gandhadāmaḷadāmaṇi osāretvā vippakīṇṇa-
 lājakusumavāsadhūpandhakāraṃ karetvā nānappakāraṃ pāna-
 bhojanaṃ upaṭṭhapesuṃ, raṇṇo paṇṇākārattāya rajatasuvaṇṇa-
 bhājanādisu nānappakārāni khādaniyabhojanīyapānaphalaādīni

¹ Bā adds nidhi. ² Bā -nato nidhiṃ. ³ Ck omits ṭṭhāna. ⁴ Bā mañcapādā.

⁵ Bā rathayugappamānaṃ. ⁶ Bā dvinnam. ⁷ Ck nidhi, Cc nedhiṃ, Bā nidhiṃ, omitting dve. ⁸ Ck maṅgalahacca-, Bā maṅgalahatthi-. ⁹ Ck nidhiṃ, Bā mahā-nidhiyo, ¹⁰ so Ck; Bā sakalavideharaṭṭhe. ¹¹ so Bā; Ck omits sa-. ¹² Ck ag-

•gahetvā tattha tattha samparivāretvā aṭṭhaṃsu, ekato amacca-
maṇḍalam' nisīdi ekato brāhmaṇagaṇo ekato seṭṭhiādayo ekato
uttamarūpadharā nāṭakittḥḥyo¹, brāhmaṇasotthikārā mukhamāṇ-
galikā maṇḍalagītādīsu kusaḷā gītādīni pavattayīmsu, anekasa-
tāni turīyāni vajjīmsu², rājarīvesanaṃ Yugandharasāgarakuc- 5
chiyaṃ viya ekaninnādaṃ, olokitolokitatṭhānaṃ kampati. M.
setacchattassa heṭṭhā rājāsane nisinno Sakkasirisadisam ma-
hantaṃ sirivilāsaṃ oloketvā attano mahāsamudde katāvāyāmaṃ
anussari, ath' assa „viriyaṃ nāma kattabbayuttakaṃ, sac'
•āhaṃ mahāsamudde viriyaṃ na karissaṃ imaṃ³ saṃpattim⁴ 10
alabhissan“ ti taṃ vāyāmaṃ anussarantassa pīti uppajji, so
pītivegena udānaṃ udānento āha:

14. Āsimseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (IV ²⁶⁰/₂₁)
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 134.
15. Āsimseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, 15
passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.
16. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 136.
17. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137. 20
18. Dukkḥupanīto⁵ pi naro sapaṇṇo
āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya,
bahū hi phassā ahitā hitā ca,
avitakkitā maccum upabbajanti. 138.
19. Acintitāṃ pi bhavati, cintitāṃ pi vinassati, 25
na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

Ta. na nibbindeyyā 'ti viriyaṃ karonto na nibbindeyya, yathā icchīm
ti rājabhāvaṃ icchīm, tath' eva jāto 'mhi, ubbhataṃ ti nīhataṃ, dukkhū-
panīto⁶ ti kāyikacetasikena dukkhena puṭṭho⁷ 'smīti a., ahitā cā 'ti duk-
khaphassā ahitā sukhaphassā hitā, avitakkitā ti avitakkitāro acintetāro, i. v. h.: 30
tesu phassesu ahitaphassena puṭṭhā⁸ sattāhitaphassāpi⁹ atthi¹⁰, viriyaṃ karontā¹¹

¹ Ck vajjayīmsu, Bδ pavajjīmsū. ² Ck imā, Bδ na imā. ³ Ck -tti. ⁴ Bδ
dukkhapaṇḍito. ⁵ so all three MSS. ⁶ Ck puṭṭha. ⁷ all three MSS. -ssu. ⁸
Cδ attha, Bδ add ti. ⁹ Bδ -tānaṃ.

tam pi (add: na?) pāpuṇantīti 'acintetvā viriyam na karonti, te imasā' atthassa avitakkatā¹ acintitāro hitaphassaṃ alabbhitvā va maccuṃ upabbajanti maraṇam pāpuṇanti, tasmā viriyam kattabbam eva 'ti, acintitam pīti imesaṃ sattānaṃ acintitam pi hoti cintitaṃ pi nassati, mañāpī² hi ayujjhivā va r. labhissāmīti
 5 idam acintitaṃ Suvapnabhūmito dhanam āharitvā yujjhivā³ ganhissāmīti pana cintitaṃ, idāni pana me cintitaṃ nattham⁴ acintitaṃ jātaṃ, na hi cintāmayā ti sattānaṃ hi bhogā cintāya anupparajjanato cintāmayā nāma na honti, tasmā viriyam eva kattabbam viriyavato hi acintitaṃ hotīti.

So tato dasa rājadhamme akopetvā dhammena⁵ r. kāresi
 10 paccekabuddhe ca upatthāsi. Aparabhāge Sīvalidevī dhañña-puññalakkhaṇam puttaṃ vijāyi, Dīghāvukumāro ti 'ssa nāmaṃ, kariṃsu. Tassa vayappattassa rājā uparajjam datvā⁶ ekadiva-
 15 saṃ uyyānapālena phalāphalesu c' eva nānāpupphesu cābha-tesu⁷ tāni disvā tuṭṭho tassa sammānam karetvā „samma uyyānapāla uyyānam passissāmi, alaṃkārapēhi tan“ ti ā. So „sādhū“ 'ti tathā katvā rañño nivedesi. So hatthakkhandha-
 20 varagato mahantena parivārena uyyānavāraṃ pāruṇi, tattha ca dve ambā nīlobhāsā⁸, eko aphalo, eko phaladharo so pana atimadhuro, rañña⁹ ambaphalassa¹⁰ na¹¹ paribhuttatā tato koci
 25 phalaṃ gahetuṃ na ussahati, rājā hatthikkhandhagato ya tato ekaṃ phalaṃ gahetvā paribhuñji, tassa tam jivhagge thapita-mattam eva dibbojā¹² viya upatthāsi, so „nivattanakā¹³ bahum khādisāmīti“ cintesi, „rañña aggaphalaṃ paribhuttan¹⁴ ti natvā uparajam ādikatvā antamaso hatthimendāpi gahetvā paribhuñ-
 30 jiṃsu, phalaṃ alabhantā danḍehi sakkā bhinditvā nippattaṃ akāṃsu, rukkho obhaggavibhaggo atthāsi, itaro pana maṇi-pabbato viya vilāsamāno¹⁵ thito. Rājā uyyānā nikkhamanto tam disvā „idaṃ kin“ ti amacce puechi. „Devena aggaphalaṃ paribhuttan ti mahājanena vilutto devā“ 'ti. „Imassa pana n'
 35 eva pattam na vaṇṇo khīṇo“ ti. „Nipphalatāya na khīṇo devā“ 'ti. Rājā samvegam paṭilabhitvā „ayam rukkho nip-

¹ B^d -iāro. ² B^d adds pīti santakam rajjam. ³ B^d adds sarāna. ⁴ B^d adds sattavassasahassāni rajjam kāresi so. ⁵ C^k mahātesu. ⁶ all three MSS. ni-.
⁷ C^k -o. ⁸ C^k -laṃ. ⁹ B^d a. ¹⁰ C^k -jo. ¹¹ so all three MSS.

phalatāya nīlobhāso¹ t̥hito, ayaṃ phalatāya obhaggavibhaggo
 t̥hito, idam pi r. phalitarukkhasadisam, pabbajjā nipphalaruk-
 khasadisā, sakiñcanass'²eva bhayaṃ nākiñcanassa, ahaṃ
 phalarukkho viya ahutvā 'nipphalarukkhasadiso bhavissāmi,
 sampattim chaddetvā nikkhamma pabbajjissāmi³“ dalhaṃ katvā 5
 manam adhiṭṭhahitvā nagaram pavisitvā pāsādadvāre t̥hito va
 senāpatim pakkosāpetvā „mahāsenāpati ajjato⁴ patṭhāya bhatta-
 hārakaṃ c' eva mukhodakadantakatṭhadāyakaṃ c' ekaṃ upatṭhā-
 kaṃ t̥hapetvā aññe maṃ datṭhum mā labhantu, porāṇakavi-
 niechayāmacce gahetvā r. anusāsatha, ahaṃ ito patṭhāya ma- 10
 hātale⁵ samaṇadhammaṃ karissāmi⁶“ vatvā pāsādam āruya
 ekako va samaṇadhammaṃ akāsi. Evaṃ kāle gate mahājano
 rājaṅgaṇe sannipatitvā M-aṃ adisvā „na no rājā porāṇako
 viyā“⁷ ti vatvā gāthādvayam āha:

20. Apurāṇaṃ vata bho rājā sabbabhummo disampati 15
 nājja nacce nisāmeti na gīte kurute mano. 140.
 21. Na mige na⁴ pi uyyāne na⁴ pi haṃse udikkhati,
 mūgo va tuṇhīm āsīno⁵ na attham anusāsati. 141.

Ta. mige ti sabbasaṅgāhikavacanam, pubbe hatthim yujjhāpeti meḍḍe
 yujjhāpeti ajja te pi na oloketi a., uyyāne ti uyyāne pi⁶ uyyānakīlaṃ⁷ nā- 20
 nubhoti, haṃse ti padumasañchannāsu uyyānapokkharāṇesu haṃsagaṇaṃ na
 oloketi mūgo vā⁸ ti.

Bhattahārakaṃ kira upatṭhākaṃ ca pucchimsu: „rājā
 tumhehi saddhim kiñci mantetīti“. Te „na mantetīti“ vadimsu.
 Tasmā evam āhaṃsu: „rājā kāmesu analliyantena vivekanin- 25
 nena cittaṇa kulūpakapaccekabuddhe anussarivā 'ko nu kho
 me tesaṃ sīlādiguṇayuttānaṃ akiñcanānaṃ vasanaṭṭhānaṃ
 ācikkhissatīti' tīhi gāthāhi udānaṃ udānesi“:

22. Sukhakāmā rahosilā vadhābandhā upārata
 kesā nu ajja ārāme daharā vuddhā ca acchare. 142. 30

¹ all three MSS. ni-. ² Ck² ajjame ³ Bā upari pāsādatale. ⁴ Bā nā. ⁵ Bā
 tuṇbībhūto²sl. ⁶ Bā omits u-pi ⁷ Ck² -namkī-.

22. Atikkantavanathā¹ dhīrā² namo tesam mahesinam
ye ussukkamhi lokamhi viharanti anussukā. 143.
23. Te chetvā maccuno jālam taṇṭam māyāvino dāham
chinnālayattā³ gacchanti, ko tesam gatim āpaye⁴ ti. 144.

5 Ta. sukhakāmā ti nibbānasukhakāmā, rahosilā ti paṭichannasilā na
attano guṇapakāsaṇā, daharā vuddhā eā 'ti daharā c' eva mahallakā ca,
acchare ti vasaṇti, tass' eva tesam guṇe anussarantassa mahāpīti uppaṇṇi, aṭṭa
pallāṇkato utthāya uttarasibhaṇṇaram vivarivā uttaradisābhimukho siraṣi añ-
jalim patitthāpetvā evarūpehi guṇehi samannāgatā paccakabuddhā ti namassa-
10 māno⁵ atikkantavanathā⁶ ti ādim ā.; ta. atī - - thā 'ti pahīnatābhā, mahe-
sinan ti mahante sīlakkhandhādayo esitvā phitānān, ussukamhīti rāgādīhi
ussukkam āpanne, maccuno jālan ti Killesamāreṇa pasāritam, taṇhājālam,
taṇṭam māyāvino ti atimāyāvīno, ko tesam gatimāpaye⁷ ti ko ma-
tesam paccakabuddhānam nīvaṇaṇṭhānam pāpeyya, gaccheyyā⁸ 'ti a.

15 Tassa pāsāde yeva samānadharmam karontassa cūttāro
māsā atitā, ath' assa ativiya pabbajjāya cittaṃ nami, agāram
Lokantarikanirayo viya khāyi, tayo bhāvā⁹ adittā viya upatthā-
himsu. So pabbajjābhimukhena cittaṇa „kadā nu kho imam
Sakkabhavanam viya alamkatapaṭiyattam Mithilam pahāya
20 Himavantam pavisitvā pabbajitavesagahanakālo mayham bha-
vissatīti“ cintetvā Mithilavaṇṇanam nāma ārabhi¹⁰:

22. Kadāham Mithilam phītam viśalam sabbatopabham⁹
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 145.
23. Kadāham Mithilam phītam vibhattam bhāgaso mitam
25 pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 146.
27. Kadāham Mithilam phītam bahupākāratoranam¹⁰ etc. 147.
28. Kadāham Mithilam phītam dāhamatṭālakotthakam etc. 148.
29. Kadāham Mithilam phītam suvibhattam mahāpatham etc. 149.
30. Kadāham Mithilam phītam suvibattantarāpanam etc. 150.
31. Kadāham Mithilam phītam gavāssarathapīṭam etc. 151.

¹ Ck -tavattā, Bd -tavadhā. ² Ck Bd dhīrā. ³ Ck jī-, Bd santālayantā. ⁴ Bd
pāpaye. All three MSS. divide these 6 half-stanzas into 3 verses, they
ought perhaps to be divided into 2 verses. ⁵ Ck -nā. ⁶ Bd -tavadhā. ⁷ Bd
pāpaye. ⁸ Ck -iti. ⁹ Ck -pahan. ¹⁰ Ck bahalapā.

33. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ āramavanamāliniṃ etc. 152.
34. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ uyyānavanamāliniṃ etc. 153.
35. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ pāsādavanamāliniṃ etc. 154.
36. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ tipuraṃ¹ rājabandhuniṃ
māpitaṃ Somanassena Vedehena yasassinā 5
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 155.
37. Kadāham Vedeha phīte nicite dhammarakkhite
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 156.
38. Kadāham Vedeha phīte ajeyye dhammarakkhite etc. 157.
39. Kadā antepuraṃ rammaṃ vibhattaṃ bhāgasō mitaṃ etc. 158. 10
40. Kadā antepuraṃ rammaṃ sudhāmattikalepanaṃ etc. 159.
41. Kadāham² kuṭāgāre³ vibhatte bhāgasō mite etc. 161.
42. Kadāham kuṭāgāre³ sudhāmattikalepane etc. 162.
43. Kadāham kuṭāgāre³ sucigandhe manorame etc. 163. 15
44. Kadāham kuṭāgāre litte candanaphosite⁴ etc. 164.
45. Kadāham suvaṇṇapallaṃke⁵ gonake⁶ cittasanthate etc. 165.
46. Kadāham kappāsakoseyyaṃ⁷ khomakoṭumbarāni ca etc. 166.
47. Kadāham pokkharāṇi⁸ rammā cakkavākūpakūjita (IV. ²⁵⁰/₁)
maṇḍālakehi saṇchannā padumuppalakehi ca etc. 167. 20
48. Kadāham⁹ hatthigumbe³ sabbālaṃkārabhūsite
suvaṇṇakacche mātaṅge
hemakappanavāsase⁹ (Cfr. V. ²⁵⁸/₂₇). 168.
49. Ārūlhe gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇihi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 169. 25
50. Kadāham¹⁰ assagumbe³ sabbālaṃkārabhūsite
ajāniyye¹¹ va jātiyā sindhave sīghavāhane (Cfr. V. ²⁶⁰/₃). 170.
51. Ārūlhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārīhi¹¹
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 171.

¹ Ck ratipuraṃ, B^d tipuraṃ. ² read: kadā ahaṃ. ³ B^d adds ca. ⁴ B^d -pusite.
⁵ 50 B^d for sonṇa? Ck² omīti suvaṇṇa. ⁶ B^d gon-. ⁷ Ck -ā, C² -a, B^d -saṃko-
seyyaṃ. ⁸ B^d -ni, Ck² -niyo. ⁹ B^d -kappanivāsase, Ck -kappamāsaye, C² -kappana-
vāsaye. ¹⁰ all three MSS. -yyā. ¹¹ B^d indiyācāpadhārīhi, Ck illiyo-, C² illiso-.

59. Kadāhaṃ rathaseniyo sannaddhe ussitaddhaje (Cfr. V. ²⁶²/₇),
dipe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 172.
60. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 173.
- 5 61. Kadāhaṃ sovaṇṇe¹ rathe sannadhe ussitaddhaje
dipe atho pi veyyaghe sabbālaṃkārabhūsite 174.
62. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 175.
63. Kadāhaṃ sajjhurathe² sannadhe ussitaddhaje
10 dipē³ atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 176.
64. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 177.
65. Kadāhaṃ assarathe³ sannaddhe ussitaddhaje
dipe atho pi veyyaghe sabbālaṃkārabhūsite 178.
- 15 66. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 179.
67. Kadāhaṃ ottharathe² sannaddhe ussitaddhaje etc. 180.
68. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 181.
69. Kadāhaṃ goṇarathe³ sannaddhe ussitaddhaje etc. 182.
70. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 183.
- 20 71. Kadāhaṃ ajarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 184.
72. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 185.
73. Kadāhaṃ meṇḍarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 186.
74. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 187.
75. Kadāhaṃ migarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 188.
- 25 76. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 189.
77. Kadāhaṃ hatthārūhe⁴ sabbālaṃkārabhūsite
nīlavammadhare sūre tomaraṃkusapāṇine⁵
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 190.
78. Kadāhaṃ assārūhe⁶ sabbālaṃkārabhūsite
30 nīlavammadhare sūre illiyācāpadhārine⁷
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 191.

¹ Bā suvaṇṇa. ² Bā adds ca. ³ Cks gorathe, Bā adds ca. ⁴ Bā -rūlhe. ⁵ Bā
-no. ⁶ Bā -rūlhe. ⁷ Cks illiyā-, Bā indriyā - - no.

79. Kadāhaṃ dhanuggahe sabbālaṃkārabhūsite
 • nīlavammadhare sūre cāpahatthe kalāpine¹
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 192.
79. Kadāhaṃ rājaputte sabbālaṃkārabhūsite
 cittavammadhare sūre kañcanāvelādharine² etc. 193. 5
74. Kadāhaṃ ariyagaṇe vatthavante³ alaṃkate
 haricandalittāṅge Kāsi-kuttamadhārine⁴ etc. 194.
75. Kadā sattasatā bhariyā sabbālaṃkārabhūsitā
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 195.
-
76. Kadā sattasatā bhariyā susāṇṇā tanumajjhima⁵ etc. 196. 10
77. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁶ etc. 197.
78. Kadā sataphalaṃ⁷ kaṃsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikaṃ⁸ etc. 198.
79. Kadāssu maṃ hatthigumbā sabbālaṃkārabhūsitā
 suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā⁹ 199.
80. Ārūlhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi 15
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 200.
81. Kadāssu maṃ assagumbā sabbālaṃkārabhūsitā
 ajāṇiyyā va¹⁰ jātiyā sindhavā sīghavāhana¹¹ 201.
82. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹²
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 202. 20
83. Kadāssu maṃ rathaseṇī¹³ sannaddhā ussitaddhajā
 dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 203.
84. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 204.
85. Kadāssu maṃ sovaṇṇarathā¹⁴ sannaddhā ussitaddhajā 25
 dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 205.
86. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 206.

¹ B⁴ -na. ² C² -meja-, B⁴ -vellaḍhāriṇo. ³ B⁴ vattīlabandhe. ⁴ so C²; C² -tūṭṭhama-. B⁴ -vattāpadhāriṇo. ⁵ B⁴ -ni, C² -ṇa. ⁶ B⁴ satabalaṃ, C² sana-
 phalaṃ. ⁷ C² -kata-. ⁸ C² -vāsava, B⁴ -nīvāsasā. ⁹ C² ca. ¹⁰ C² -hina.
¹¹ C² -illiyā, B⁴ -indiyā. ¹² B⁴ -seniyo. ¹³ B⁴ suvaṇṇa-.

87. Kadāssu maṃ sajjhurathā sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 207.
88. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 208.
89. Kadāssu maṃ assarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 209.
90. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 210.
91. Kadāssu maṃ oṭṭharathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 211.
92. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 212.
93. Kadāssu maṃ goṇarathā¹ sannaddhā ussitaddhajā etc. 213.
94. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 214.
95. Kadāssu maṃ aṇarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 215.
96. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 216.
97. Kadāssu maṃ meṇḍarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 217.
98. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 218.
99. Kadāssu maṃ migarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 219.
100. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 220.
101. Kadāssu maṃ hattharūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā tomaraṃkusapāṇino
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 221.
102. Kadāssu maṃ assarūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā illiyācāpadhārino²
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 222.
103. Kadāssu maṃ dhanuggahā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā cāpahatthā kalāpino etc. 223.
104. Kadāssu maṃ rājaputtā sabbālaṃkārabhūsitā
cittavammadharā sūrā kañcanāveḷadhārino³ etc. 224.
105. Kadāssu maṃ ariyagaṇā vatthavanta⁴ alaṃkatā
haricandanalittaṅgā Kāsi-kuttamadhārino⁵ etc. 225.
106. Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā⁶ sabbālaṃkārabhūsitā
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 226.

¹ C¹ goṇarathā. ² C¹ illiyā. B¹ indiyā. ³ B¹ -veḷā. ⁴ B¹ vatthavanta. ⁵ B¹ kañcanāveḷā. ⁶ so all three MSS. for kadā sattasatā bhariyā.

107. Kadā¹ sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
 • yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 227.
108. Kadā sattasatā bhariyā² asṣavā piyabhāṇini³ etc. 228.
109. Kadā pattaṃ gaheṭvāna mūḍo saṃghāṭipāruto
 piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 229. 5
110. Kadāhaṃ pamsukūlānaṃ ujjhitānaṃ mahāpathe
 saṃghāṭiṃ dhārayissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 230.
111. Kadā sattāhasammeghe ovaṭṭe⁴ allacīvaro
 piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 231. •
112. Kadāhaṃ sabbāhaṃ⁵ ṭhānaṃ⁶ rukkhārukkhaṃ vanāvanaṃ 10
 anapekho viharissāmi⁷, taṃ kadāssu bhavissati. 232.
113. Kadāhaṃ giriduggesu pahīnabhayaḥheravo
 adutiyo⁸ viharissāmi⁹, taṃ kadāssu bhavissati. 233.
114. Kadā vīṇaṃ virujako¹⁰ sattatantimanoramaṃ •
 cittaṃ ujum karissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 234. 15
115. Kadāhaṃ rathakāro va parikantaṃ¹¹ upāhanaṃ
 kāmasaṃyojane checchaṃ¹² ye dibbe ye ca mānuse ti. 235.

Ta. kadā ti kālapaṇivattako, phītan ti vatthālamkāradīhi pupphitaṃ, sabbatopabbhaṇaṃ ti samantato alambkārobhāssayuttaṃ, taṃ kadāssu bhavissati ti taṃ evarūpaṃ nagaraṃ pahāya pabbajanaṃ kadā nāma bhavissati, vi- 20
 bhattaṃ - mitaṃ ti chekehi nagaramāpakehi rājanivessaṇādīnaṃ vasena vi-
 bhattaṃ dvāravithīnaṃ vasena koṭṭhāsato mitaṃ, bahalapākāratorapaṇaṃ ti
 bahalapaṇa puthulena pākārena o¹ eva dvāratorapehi ca samannāgataṃ, daḥha-
 maṭṭālakaṇa ti daḥhehi aṭṭālakehi ca dvārakoṭṭhakehi ca samannāgataṃ, pīḷi-
 taṃ ti samākiṇṇaṃ, tipuraṇa ti tīhi purehi samannāgataṃ, tipākāraṇa ti a. 25
 tipuraṇa vā tikkhattum puppaṇa ti a., rājabandhuṇiṇa ti rājāṇātakehi² eva
 tikkhattum puppaṇa, Somanassenā³ ti evaṃnāmakena Videharājena, nicēte
 ti dhaṇḍānīyādiṣaṃpanne, ajeyye ti paccāmittehi ajetabbe, candanaphosite
 ti lohitaṇḍānaṇa paripphosite, koṭṭumbarāṇi⁴ Koṭṭumbararajithe utthita-
 vatthāni, hatthigumbā ti hatthighaṭṭāyo, hemakappanavāsase⁵ ti hema- 30
 mayena sīḷālamkārasamkhātēna kappanena hemajālēna ca samannāgate, gāmaṇi-

¹ Bā kadāssu. ² Cks -no, Bā -ni. ³ Ck ovaṭṭo, Bā ovaṭṭo ⁴ Bā -tta. ⁵ Cks
 sabbaharū ṭhānaṃ, Bā gantvāna. ⁶ Bā gamissāmi. ⁷ Ck du-. ⁸ Ck vināvaru-
 jako, Ck virujako, Bā vīṇaṃ virujako. ⁹ Ck pariyanakam, Ck pariyanam.
¹⁰ Ck phajjā, Ck phajjā, Bā chetvā. ¹¹ Bā kodu- ¹² Cks -vāsase, Bā
 -kappanavāsase.

yehīti hatthācariyehi, ajānīyā va jatīyā ti jātiyā kārāṇākārāpajānanatīyā
 ajānīyā va¹ tādīsānaṃ assānaṃ gumbhe, gamaṇīyehi² assācariyehi, illīyā-
 cāpadhārihīti³ illī ca ācāpaṇ ca⁴ dhārentehi, rathasentiyo ti rathaghatāyo,
 sannaddhe ti suttusannaddhe, dīpe atho pi veyyagge ti dīvyagga-
 5 cāmaparikkhitte, gāmaṇīyehi⁵ ratthācariyehi, sajjhurathe ti rajatarathe
 ajarathameṇḍaratham'garathe sobhanatthāya yojenti, ariyagaṇe ti brāhmaṇa-
 gaṇe, te kira tadā ariyācārā ahesuṃ, tena te evam āha, haricandanalit-
 taṅge ti kaṭicanavaṇṇepa candanepa littaṣarīre, sattaṣatā bhariyā ti piya-
 10 bhariyā yeva sandhāyāha, susaññā ti susaññātā, assavā ti vacanakārikā,
 sataphaḷan ti phalaṣatena suvaṇṇassa⁶ kāritam, kamsan ti pāṭim, satarā-
 jikan⁷ ti piṭṭhipaṇṇe rājisatena samannāgatam, yantaṃ man ti anittigandhe
 vanasandā ekakam eva gaecchantam maṃ kadā nu te nānugamissanti, sattāha-
 sammeghe ti sattāhaṃ samuṭṭhiṇe meghe, sattāhavadallke⁸ ti ā, sebbāhaṃ
 ti sabbam divasaṃ⁹, rujaḷo¹⁰ ti viṇāvādako, kāmasaṃ yojanā ti kāmasaṃ
 15 yojanaṃ, dibbe ti dībbam, mānuse ti manussaṃ.

So kira dasavaṇṇasahasassāyukakāle nibbatto sattavassa,
 sahasāsaṃ r. kāretvā tivassasahasassāvasiṭṭhe āyukamhi pabbajito,
 pabbajanto pan' esa uyyānadvāre ambarukkhassa dīṭṭhakālato
 patthāya cattāro māse agāre vasitvā „imanhā vesā pabbajita-
 20 veso ca varataro, pabbajissāmiti“ cintetvā upatthakam rāha-
 sena ānāpesi: „tāta kañci ajānāpetvā antaraṇṇato kāsāya-
 vatthāni c' eva mattikāpattaṃ ca āharā“ ti. So tato akāsi.
 Rājā kappakam pakkosāpetvā kesamassuṃ oharāpetvā kappā-
 kam uyyojetvā ekam kāsāvaṃ nivāsesi ekam pārupi ekam
 25 amse akāsi; mattikāpattam pi thavikāya osāretvā¹ amse laggesi,
 tato kattaradaṇḍam gaṇetvā mahātale kaṭipayavāre pacceka-
 buddhahīhāya aparāparam caṃkami, so taṃ divasaṃ tatth' eva
 vasitvā punādivase suriyuggamanavelāya pāsādā oṭarituṃ
 ārabhi. Tadā Sivalidevī tā sattaṣatā vallabhitthiyo pakkosā-
 30 petvā „ciradīṭṭho no rājā, cattāro māse atītā, aṇṇaṃ nāṃ pās-
 sissāma, sabbā alamkaritvā yathābalaṃ itthikuttabhāvaṃ viṇāse²
 dassetvā kilesabandhanena bandhituṃ vāyameyyātha“ ti vatvā
 alamkatapaṭiyattāhi tāhi saddhim „rājānaṃ paṇissāmiti“³ pa-

¹ Ck: ca; B: nāma. ² B: indiyā. ³ so Ck; B: indiyā ca cāpāṇa. ⁴ B: anena. ⁵ Ck: satarāṇiyan. ⁶ Ck: -vaṇṇalike, B: -vaṇṇale. ⁷ Ck: sabbāhaṃ. B: sabbatā ti sabbadi-. ⁸ so C; Ck: rajako, B: virujako. ⁹ Ck: sabbatā. ¹⁰ B: -kuttāhāsi. ¹¹ B: -māti.

sādam abhirūhanti tam otarantaṃ dīsvāpi na sañjāni, „rañño
ovādam dātum āgato paccekabuddho bhavissatīti“ saññāya van-
ditvā ekamāntaṃ atthāsi. M. pi pāsādā otari. Itarā pāsādam
abhirūhitvā sirisayanapiṭṭhe rañño bhamaravañño¹ kese ca pasā-
dhanabhaṇḍakaṇ ca disvā „na“ so paccekabuddho, amhākaṃ
piyasāmiko bhavissati, etha, naṃ yācitvā nivattessāmīti“ ma-
hātala otaritvā rājaṇgaṇe sampāpupitvā ca pana sabbāhi pi
tāhi sādhiṃ kese mocetvā piṭṭhiyaṃ vikiritvā hattheli hada-
yaṃ saṃsumbhitvā² „kasmā evarūpaṃ kammaṃ karotha mahā-
rājā“ ‘ti atikaruṇaṃ paridevamānā rājānaṃ anubandhi³. Sa-
kalanagaraṃ saṃkhubhitā, te pi „rājā kira no pabbajito,
kuto“ puna evarūpaṃ dhammikaṃ rājānaṃ⁴ labhissāma“ ‘ti
rodamaṇā rājānaṃ anubandhiṃsu.

Tatra tesāṃ itthīnaṃ paridevitaṇ c’ eva⁵ paridevantiyo pi tā
pahāya rañño ca gamaṇaṃ āvikaronto Satthā āha: 15

116. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārabhūsitā
bāhā paggayha pakkanduṃ: kasmā no vijahissasi. 236.
117. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
bāhā paggayha pakkanduṃ: kasmā no vijahissasi. 237.
118. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁷ etc. 238. 20
119. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārabhūsitā
hitvā⁸ sampaddavi⁹ rājā pabbajjāya purakkhato. 239.
120. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
hitvā sampaddavi⁹ rājā pabbajjāya purakkhato. 240.
121. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁷ 25
hitvā sampaddavi⁹ rājā pabbajjāya purakkhato ti. 241.

Ta paggayhā ti ukkhāpitvā, sampaddavīti¹⁰ bhikkhave Mahājanaka-
rājā ca sattasatā bhariyā kiṃ no deva pahāya gacchasi ko amhākaṃ doko ti
vipphapantiyo chaḍḍetvā sampadduto¹¹ pabbajjāya yāhiti codiyamāno viya pu-
rakkhato hitvā gato ti a. 30

¹ Bā - gga. ² Ck sasumbhitvā, Bā uraṃ sammāhitvā. ³ Bā - itesu. ⁴ Ck omīti
kuto. ⁵ Ck rājama. ⁶ C - tameta, Bā - vaṇṇicera. ⁷ Ck - no, Bā - ni. ⁸
Ck - ji. ⁹ C - yi, Bā sappadevī. ¹⁰ Bā sappadavi, Ck - yi. ¹¹ Bā sampadavīti,
Ck - yi.

122. Hitvā sataphalaṃ kaṃsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikaṃ
aggahi mattikāpattaṃ taṃ dutiyābhisecanaṃ. 242.

Bhikkhave taṃ mattikāpattagahapāṇiṃ dutiyaṃ abhisecanaṃ katvā so rāja
nikkhanto ti.

- 5 Sivalidevi paridevamānā rājānaṃ nivattetuṃ asakkonti
„atthi eso upāyo“ ti mahāsenaguttaṃ pakkosāpetvā „tāta
rañño purato gamanadisābhāge¹ jinnagharajinnasālāsu, aggim
dehi², tiṇapaṇṇāni saṃharitvā tasmim tasmim thāne dhūmaṃ
kārehitī“ āpāpesi. So tathā kāresi. Sā rañño santikaṃ gantvā
10 pādesu patitvā Mithilāya adittabhāvaṃ ārocentī gātha-
dvayaṃ āha:

123. Bhimsā³ aggisamājālā, kosā dayhanti bhāgaso
rajataṃ jātarūpaṃ ca muttā veluriyā bahū. 243.

124. Maṇayo saṃkhamuttā ca vatthikaṃ⁴ haricandanaṃ
15 ajinaṃ dantabhaṇḍaṃ ca lohaṃ⁵ dayasaṃ bahum,
ehi rāja nivattassu, mā te⁶ vinasā⁷ dhanan ti. 244.

Ta. bhimsā⁸ ti bhayānakā, aggisamājālā ti⁹ tesam¹⁰ vinasā-
naṃ gehāni aggi¹¹ ganhi, so esa mahājālo¹² ti a., kosā ti rajataṃ jātarūpāni,
bhāgaso ti koṭṭhāsato suvibhattā te¹³ pl. no ete dāṇaṃ devā ti vadati,
20 lohan ti tambalohādikaṃ, mā te taṃ vinasā¹⁴ vinasā ti mā te etaṃ
dhanan nassatu¹⁵, ehi taṃ nibbāpehi pacchāpi¹⁶ vinasā, dhanājanako¹⁷ na
garam dayhamānaṃ anoloketvā va nikkhanto ti, dayasaṃ garabā bhavissasi
tāya vo lajjāya vippatissāro pi bhavissasi, ehi amāsaṃ dayavā aggim nibbā-
pehi devā ti.

- 25 Atha M. „devi kiṃ kathesi, yesaṃ kiñci atthi tesam taṃ
dayhanti, mayaṃ pana akiñcanaṃ¹⁸ ti dipento g. ā.

225. Susukhaṃ¹⁹ vata jīvāma (Dhp. v. 200. Mahābh. 12, 6917
yesaṃ no n²⁰ atthi kiñcanaṃ, 629. 6641. Bibl. Indica vol. 2.
Mithilāya dayhamānāya R. 2, p. 129)
30 na me kiñci adayhathā ti. 245.

1 Ck. - asābhāge. 2 Ck. dehiti. 3 so C; Ck. vesma. 4 so Ck; Bā vatta. 5 Bā
mātesam vinasā. 6 Ck. vesmā. 7 Ck. omīti tibhayānakā - - ti. 8 Ck. aggim. Ck.
aggim. 9 so Bā; Ck. - - esa vasmā jālajalito. 10 Ck. ro. 11 Bā vinasā.
Bā vā. 12 Ck. omīti mahā. 13 Ck. akicānā, Bā akicānā.

Ta, kiñcanan ti yesaṃ ambhākaṃ palibuddhanakilesasārūkhātāṃ kiñcanāṃ
n' atthi te mayāṃ teṇa akiñcanabhāvēna susukhaṃ vata jīvāma, ten' eva kāra-
peṇa Mithilāya dayhamānāya na me kiñci adayhatha, appamattakam pi attāṇo
bhaṇḍakaṃ dayhamānaṃ na passāmi¹ti vadati.

Evaṃ ca pana vatvā M.² 'uttaradvārena nikkhami', tāpi
'ssa bhariyāyo nikkhamimsu. Puna Sivalidevi ekaṃ upāyaṃ
cintetvā 'gāmaghātaratṭhaviḷopakaraṇaṃ' viya dassethā³ 'ti
āṇāpesi, taṃ khaṇaṃ yeva āvudhahatthe⁴ purise⁵ tato tato
ādhāvante⁶ vilumpante⁷ sarīre lākhārasaṃ siñcitvā laddhapahāre
viya phalake nippajjāpetvā vuyhante mate viya ca raṇṇo das- 10
sesuṃ. Mahājano upakkosi: 'mahārāja tumhesu dharantesu
yeva ratṭhaṃ vilumpanti janāṃ ghātenti⁸'. Atha devī pi
rājānaṃ vanditvā nivattanatthāya g. ā.:

190. Aṭaviyo samuppannā, ratṭhaṃ viddhamsayanti naṃ,
ehi rāja nivattassu, mā ratṭhaṃ vinasā⁹ idan ti.³ 246. 15

Ta. aṭaviyo ti mahārāja tumhesu dharantesu yeva 'aṭavicorā' samup-
pannā, taṃ ti tathā dhammarakkhiyā⁶ tava ratṭhaṃ viddhamsenti.

Rājā 'mayi dharante yeva corā utthāya ratṭhavidham-
sentā nāma n' atthi, Sivalideviyā kiriyā esā bhavissatīti⁸ cin-
tetvā taṃ appaṭibhānaṃ karonto ā.:

197. Susukhaṃ vata jīvāma yesaṃ no n' atthi kiñcanaṃ,
ratṭhe vilumpamānaṃhi na me kiñci ajiratha⁹. 247.

198. Susukhaṃ vata jīvāma yesaṃ no n' atthi kiñcanaṃ,
piṭibhakkhā bhavissāma devā Abhassarā yathā ti. 248.

Ta. vilumpamānaṃhi ti vilumpamāne, Abhassarā ti yathā te Brah- 25
māno piṭibhakkhā hutvā samāpattisukkena vitināmenti tathā vitinānessamā¹ ti.

Evaṃ vutte pi mahājano rājānaṃ anubandhat' eva. Ath'
agga etad ahoṣi: 'ayaṃ jano nivattitum na icchati, nivattes-
sāmi na² ti addhagāvutamattaṃ gatakāle nivattitvā mahā-
magge thito amacce pucchi: 'kass' etaṃ rajjan³ ti. 'Tum- 30

¹ C^{ks} omis mahānetto. ² C^{ks} -mitvā. ³ B^d -ghātakaratṭhaviḷupamānākāraṇaṃ.
⁴ B^d -ā. ⁵ C^{ks} -o. B^d -ā. ⁶ C^{ks} -o. ⁷ C^{ks} vināsa, B^d vinassa. ⁸ B^d taṃ
vaya dhammarakkhiyā. ⁹ C^{ks} ajiratha, C^o abhi-, B^d ahāratha.

- hākaṃ devā¹ "ti. „Tena hi imāṃ lekhaṃ antarakarontassa² rājānaṃ³ karothā⁴ "ti kattaradaṇḍena⁵ tiriyaṃ lekhaṃ kaḍḍhi⁶. Tejavatā rañña⁷ kataṃ lekhaṃ kpci, antaraṃ⁸ kātuṃ nāsakkhi, Mahājano lekhaṃ ussisa⁹ kajvā balavaparidevaṃ paridevi.
- 5 Devī pi taṃ lekhaṃ antaraṃ⁸ kātuṃ avisahanti rājānaṃ piṭṭhi-datvā gacchantāṃ disvā sokaṃ dhāretuṃ asakkonti uraṃ pa-harivā mahāpagge tiriyaṃ pativā pavattamānā¹⁰ agamāsi. Mahājano „lekhasāmi¹¹ kehi lekha bhinnā¹² "ti deviyā gatamaggen¹³ eva gato. M. uttara-Himavantābhimukho agamāsi. Devī pi
- 10 sabbāṃ "senāvāhanaṃ ādāya tena saddhiṃ yeva gatā. Rājā mahājanaṃ nivattetuṃ asakkonto yeva¹⁴ satthiyojanamaggaṃ gato. Tadā Nārado nāma tāpaso Himavati Suvannaguhāyaṃ vasati pañcābhinnā¹⁵, jhānasukhena vītināmento sattāhaṃ utikkamivā jhānā utthāya „aho sukhaṃ aho sukhaṃ "ti udā-
- 15 naṃ udānesi, so „atthi nu kho koci Jambudīpataṃ mama sukhaṃ pariyesanto¹⁶ "ti¹⁷ dibbacakkhunā olokeno Mahājana¹⁸ buddhaṃkuraṃ disvā „rājā mahānekkhammaṃ nikkhanto Siva¹⁹ devīpamukhaṃ mahājanaṃ nivattetuṃ na sahāti, antaraṃ⁸ pi 'ssa kareyyuṃ, bhiyyosomattāya dāhasamādānatthaṃ ovāhaṃ
- 20 dassāmiti²⁰ "cintevā iddhibalena gantvā rañño purato gāse thito va tassa ussāhaṃ janetuṃ ā.:
120. Kimh' eso mahato ghoso, kā nu gāme va kilīyā²¹,
samaṇaṃ nēva²² pucchāma: katha²³ eso abhisato jano ti. 249.
Rājā ā.:

- 25 130. Mamaṃ ohāya gacchantāṃ etth' eso abisato jano
sīmātikkanamaṃ yantaṃ munimonassa pattiya²⁴
missaṃ nandhi gacchantāṃ kim jānaṃ anupucchasi. 250.

Ta. kimbeso ti kimhi kena²⁵ kāraṇena eṣa hatthikāyāditṭhena mahato samūhassa ghoso, kānugāmeva kilīyā²⁶ ti kā nu eṣa taya²⁷ kaḍḍhiṃ gac-

¹ C² antaraṃ-, B² antarāyāṃkarontassa-, ² C² rājānaṃ, B² rājadaṇḍaṃ, B² katarā-, ⁴ B² kaḍḍhi gena, C² kaḍḍhite, ⁵ B² antarāyāṃ, ⁶ B² pavattamānā, ⁷ B² pañca abhinna, ⁸ C² -yesamitti, C² -yesatti, ⁹ so B², C² gāme kilīyā, C² gāme kilīyā, ¹⁰ B² -nantava, ¹¹ C² omite kana, ¹² C² bhinnā, ¹³ C² gāme kilīyā, C² -gāme kilīyā.

chanānam gāme viya kiñ¹, kattheso ti kimatthattham esa jano abhisāṇo
 sannipatto tam parivāretvā āgacchatī pucchati, maman ti aham² etaṃ janam
 onāya gacchāmi tam maṃ ohāya gacchantam, etthā 'ti etasmiṃ thāne esa jano
 abhisāṇo anubandhanto āgato, sīmātiṭṭhakamanam yantan ti tvaṃ pana maṃ
 kilesasīman atikkamma anāgariyamunīṇāpasamkhāssa monassa sampattiyā yan- 5
 tam pabbajito va' amhīti nandim avijāhivā khane khane uppajjamānāhi nan-
 dihi mīssam evo gacchantam kiṃ jānanto pucchasi udāhu ajānanto Mahājanako
 kira Videharattham chaddetvā pabbajito ti kiṃ na sutam tayā ti.

Ath' assa so dāhasamādānattāya puna gātham āha:

131. Māssu³ tiṇṇo amaññittho⁴ sarīram dhārayam imam⁵, 10
 atiraṇeyyam⁶ idaṃ kammam, bahū hi paripanthayo, ti. 251.

Ta. māssu³ tiṇṇo amaññittho⁴ ti imam bhaṇḍukāsāvavattam⁵ sarīram
 dhārento imiṇa 'pabbajitaliṅgagahanamatten' eva kilesasīman tiṇṇo atikkanto
 'amhīti mā maññittho, atiraṇeyyamidaṃ ti idaṃ kilesajātam nāma na etta-
 kena tīretabbam, bahū -- thayo ti saggam⁷ āvaritvā thitā hi tava bahū kilesa- 15
 paripanthā.

Tato Mahāsatto āha:

132. Ko nu me paripanth' assa mama evamvihāriṇo,
 so⁸ n' eva diṭṭhe nādiṭṭhe kāmānam abhipatthaye ti. 252.

Ta. so⁸ neva diṭṭhe ti so aham n' eva diṭṭhe manussaloke na adiṭṭhe 20
 devaloke kāmānam abhipatthemī, tassa mama evam ekavihāriṇo ko nu pari-
 pantho assā 'ti vadati.

Ath' assa so paripantho dassento gātham āha:

133. Niddā tandī vijambhikā⁹
 aratī bhattasammado (Saṃyutta by Feer I p. 7) 25
 āvasanti sarīratthā, bahū hi paripanthayo ti. 253.

Ta. tandīti ālasiyam, aratīti ukkanthitā¹⁰, bhatta -- do ti chattapari-
 jāho, i. v. h.: samāpa tvaṃ pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo r. pahāya pabbajito ti vutte¹¹
 tuyham papītam ojavantaṃ piṇḍapātam dassanti, so tvaṃ pattapūram¹² ādāya
 yāsattham bhujjītvā paṇṇasālam pavisitvā kaṭṭhattharikāya¹³ nipajjitvā kā- 30
 kaccamāno niddam okkamitvā antarā¹⁴ pabuddho . aparāparaṃ parivattetvā
 hatthapāde pasārento uttāya cīvaravamsaṃ gahetvā ālasiyo hutvā n' eva sam-
 muṇṇam¹⁵ ādāya sammajjessasi¹⁶ na pānīyam āharissasi puna nipajjitvā niddā-

¹ so Bā. Ck kiñkiññi. ² Bā yo aham. ³ Ck massu. ⁴ Bā -itta. ⁵ Bā abhi-
 raṇeyyam. Ck ati-o. ⁶ Bā paṇḍu - nivattam. ⁷ Bā saggamaggam. ⁸ Bā yo.
⁹ Bā -itā. ¹⁰ so all three MSS. for -kā? ¹¹ Ck -o. ¹² Ck pattam. ¹³ Bā kattarape.
¹⁴ Bā ram. ¹⁵ Ck sammunṇanam, Bā sammajjanim. ¹⁶ Bā sampejjessasi.

yissasā kīṃavittakkamā vā vītakkeṣasā, tadā pabbajjāya ukkaṇṭhissasā bhutta-
parijāho te bhavissati, āvasanti sariraṭṭhā ti ime ettakā paripanthā tāva
sariraṭṭhaki hutvā hutvā nivasanti, sarire yeva nibbattanti dasseti.

Ath' assa M. thutim karontō gātham āha:

- 5 184. Kalyāṇam vata maṃ bhavāṃ brāhmaṇa-m-anusāsati¹,
brāhmaṇam eva pucchāmi: ko nu tvam asi mārisā² 'ti. 254.

Ta. br. -- sāsati³ brāhmaṇa kalyāṇam vata maṃ anusāsati.

Tato, naṃ Nārado āha:

185. Nārado iti me nāmaṃ, Kassapo iti maṃ vidū,
10 bhoto sakāse āgañchiṃ, sādhu sabbhi samāgamo. 255.
186. Tassa te sabbo ānando vihāro upavattatu,
yad⁴ ūnaṃ taṃ paripūrehi khantiyā upasamena ca. 256.
187. Pasāraya sannataṃ ca unnataṃ ca pasāraya⁵,
kammaṃ vijjaṃ ca dhammaṃ ca sakkatvāna paribbajā⁶ 'ti. 257.

- 15 Ta. vidū ti gottena maṃ Kassapo ti jānanti, sabbhiti paṇḍitehi sad-
dhiṃ samāgamo nāma sādhu hoti āgato 'mhi, ānando ti tassa tava imesā
pabbajjāya ānando tuṭṭhi somanassam eva hotu mā ukkaṇṭhi, vihāro ti ca-
tubbidho pi bhiṃavihāro, upavattatū⁷ ti pavattatu, yadūna⁸ ti yan te
sīlena kaṣṇaparikkammaṃ jhānena ca ūnaṃ taṃ etehi sīlādhiṃ paripūraya,
20 khantiyā -- eā⁹ 'ti ahaṃ rājapabbajito ti mānaṃ akatvā adbhūta¹⁰ khantiyā
kilesūpasamena¹¹ ca samaunāgato hohi, pasāraya¹² 'ti mā ukkhipa mā patthara¹³,
pajahā¹⁴ 'ti a., sannataṇca unnataṇca¹⁵ 'ti kinjāṭiko nāma ahaṃ ti ādinā na-
yena pavattaṃ omānaṃ ca ahaṃ asmi jāṭisampanno ti ādinayappavattaṃ ati-
mānaṃ ca, kammaṃ ti dasakusalapathakammaṃ, vijjaṃ ti pañcābhīññāṭṭha-
25 sanāpattiñāṇaṃ, dhammaṃ ti kaṣṇaparikkammasaṃkhātāṃ samāpadhammaṃ,
sakkatvāna -- jā¹⁶ 'ti ete guṇe sakkatvā vattassu, ime vā guṇe sakkatvā dajhaṃ
samādaya paribbajā, pabbajjāṃ pālehi, mā ukkaṇṭhi.

Evam so M-am ovaditvā ākāseṇa sakatṭhānam eva gato.

- Tasmim gate aparo pi Migājino nāma tāpaso tath' eva samā-
30 pattito utṭhāya olokento M-am disvā „mahājānaṃ nivattaṇa-
tthāy' assa ovādaṃ dassāmīti“ tath' eva gantvā ākāse attānaṃ
dassetvā āha:

¹ C¹ - jasi. ² C² - gāstī. ³ B³ yaṃ. ⁴ C⁴ omī pa. ⁵ B⁵ yaṃ. ⁶ C⁶ -
samayenā. ⁷ C⁷ panthara? B⁸ patta.

138. Bahū hatthi ca asse ca nagare' janapadāni' ca
hitvā Janakaḥ pabbajito' kapalle ratim ajjhagā. 258.
139. Kacci nu te janapadā^o mātāmaccā ca nātakā
dūbbhiṃ akāṃsu Janaka, kasmā c' etaṃ⁴ aruccathā 'ti. 259.

Ta. kapalle ti mattikāpattam sandhāyāha, i. v. h. : mahārāja tvaṃ eva- 5
rūpaṃ issariyaṃ chaddetvā pabbajito imasmiṃ kapallake ratim ajjhagā adhi-
gato 'ti⁵ pabbajjākāraṇaṃ pucchanto evaṃ ā., dūbbhiṃ ti kin nu ete tava
antare kañci aparādhaṃ karīṃsu, kasmā tava evarūpaṃ issariyasukhaṃ pahāya
etaṃ kapallam eva aruccitthā 'ti.

Tato Mahāsatto āha:

10

140. Na Migājina jātucca⁶ ahaṃ kañci⁷ kudācanaṃ
adhammena jīne nātīm⁸ na cāpi nātayo maman ti. 260.

Ta. na Migājina 'ti ambho Migājina jātucca⁵ ekasīsen' eva ahaṃ kañci⁷
nātīm⁸ kudācanaṃ kismiñci kāle na adhammena jīnāmi, te pi ce, nātayo mami
adhammena na¹⁰ jinant' eva, iti na koḍi mama¹¹ dūbbhiṃ nāma akāseṭi a. 15

Evam assa pañhaṃ paṭikkhipitvā idāni yena kāraṇena
pabbajito taṃ dassento āha:

141. Disvāna lokavattantaṃ khajjantaṃ kaddamīkataṃ
haññare bajjhare c' ettha yattha sanno¹² puthujjano
et' āhaṃ upamaṃ katvā bhikkhako¹³ 'smi Migājina 'ti 261. 20

Ta. lokavattan¹⁴ ti vaṭṭānugataṃ¹⁵ bālalokassa vattantaṃ¹⁶ ti pava-
ṇṇaṃ ahaṃ addasaṃ, taṃ disvā pabbajito 'smi ti dipeti, khajjantaṃ - ti kilē-
sēhi khajjantaṃ tehi ca kaddamīkataṃ lokam disvā, yattha sanno¹² ti yamhi
kilēsavatthumhi sanno¹⁷ leggo puthujjano tattha leggā bahusattā haññanti c' eva
andubandhanādihi¹⁸ ca bajjhanti¹⁹, etāhaṃ ti ahaṃ sace ettha bajjhissāmi 25
Ime sattā viya haññissāmi c' eva bajjhissāmi cā 'ti²⁰, evaṃ etad eva kāraṇaṃ
attano upamaṃ katvā bhikkhako¹³ jāto 'smi ti a., Migājina 'ti taṃ ālapati
kathaṃ pana tena taṃsa nāmaṃ nātaṃ ti paṭisanthārakāle paṭhamam eva
pucchitattā.

¹ so all three MSS. for nā-? ² so all three MSS. for jā-? ³ so all three MSS. for jī-? ⁴ Bā tetam. ⁵ Ck^o omitt adhiगतो ति. ⁶ Bā jātucco. ⁷ Bā ki-.
all three MSS. -i. ⁸ Ck^o -i, C^o -i. ⁹ Ck^o omitt na. ¹⁰ Bā mayi. ¹¹ Ck^o santo,
C^o satto. ¹² Bā uko. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Bā vattā-. ¹⁵ Ck^o vattan,
C^o Bā vattantaṃ. ¹⁶ Ck^o satto. ¹⁷ C^o anub-, Bā aṭṭanab-. ¹⁸ Bā byajhanti.
¹⁹ Ck^o samāsi.

Tāpaso taṃ kāraṇaṃ vitthārato sotukāmo hutvā g. ā.:

149. Ko nu te Bhagavā Satthā, kass' etaṃ vacapaṃ sucim,
na hi kappam' vā vijjam' vā paṇḍakkhāya rathesabha
samaṇaṃ āhu vattantaṃ yatvā dukkhass' atikkamo ti. 262.

- 5 Ta. kassetan ti etaṃ tayā vuttaṃ suñjavanam' kassa vacanam' nāma,
kappan ti kappetvā pavattitānaṃ abhiññāsamāpattiṇaṃ lābhino² kamma-
vādin' tāpasam'³, vijjanti āsavakkhayaññavijjāya samannāgataṃ paccaka-
buddhaṃ, i. v. h.: rathesabha mahārāja na hi kappasamaṇaṃ⁴ vā vijjasaṃamaṇaṃ
vā paṇḍakkhāya tass' ovādaṃ vinā⁵ yathā dukkhassa atikkamo hoti evaṃ vatten-
10 taṃ samaṇaṃ āhu, tesam' pana vacanam' sutvā sakkā evaṃ paṭipajjitum, tasmā
vadehi ko nu te Bhagavā Satthā ti.

Atha Mahāsatto āhī:

149. Na Migājina jātucca⁶ ahaṃ kañci kudācanaṃ
samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi sakkatvā anupāvisin ti. 263.

- 15 Ta. sakkatvā ti pabbajjāya gunaṃ pucchantaṭṭhāya pāvā, anupā-
visin ti na kiñci⁷ anupaviṭṭhapuṭṭho⁸ 'smi, na mayā koci samaṇo pucchita-
pubbo ti vadati, iminā hi paccakabuddhānaṃ santike dhammaṃ supantena pi
kadāci odissakavaseṇa pabbajjādiguṇo na puṭṭhapubbo, tasmā evaṃ āha.

- Evaṃ ca pana vatvā yena kāraṇena pabbajito taṃ ādito
20 paṭṭhāya dassetum ā.:

144. Mahatā cānubhāvena⁹ gacchanto siriyaṃ jalani
giyamānesu gītesu vajjamānesu vaggusu
turiyatāḷitasamghuṭṭhe sammatāḷasamāhite 264.

- 25 145. Sa Migājina-m-addakkhim phalaṃ amban tirochadaṃ
taddamānaṃ¹⁰ manussehi phalakāmehi jantubi. 265.

146. So kho 'haṃ taṃ sirim hitvā orohitvā Migājina
mūlaṃ ambass' upagañchiṃ phalino nipphalassa¹¹ ca. 266.

147. Phalaṃ amban hataṃ dievā viddhastāṃ vināḷikataṃ
ath' etaṃ¹² itaraṃ amban nilobhāsaṃ manoramam. 267.

¹ C¹ vijjā, B¹ vijjā. ² so C²; B¹ lābhi. ³ C² - ditṭhasānasam. ⁴ C² kappas-
sama. ⁵ B¹ adda evaṃ paṭipajjitum sakkā. ⁶ B¹ jātucca. ⁷ so all three
MSS. for kañci? ⁸ B¹ - puppo. ⁹ C² ca ānu - . ¹⁰ B¹ hataṃānaṃ. ¹¹
C² nilobhāssa. ¹² B¹ - kaṃ.

148. Evam eva nūna amhe issare bahukaṇṭake

• amittā no vadhissanti yathā¹ ambo phalī² hato. 268.

149. Ajinamhi haññate dīpi, uāgo dantehi haññati³,

dhanamhi dhanino⁴ hanti⁵ aniketam asanthavaṃ,

phalī ambo aphalo ca te satthāro ubho mamaṃ ti. 269. 5

Ta vaggusū 'ti madhurasaresu turisesu vajjamānesu, turiyatālita-samghuṭṭhe ti turīyānaṃ tālītehi samghuṭṭhe uyyāne, sammatālesamāhite ti sammehi ca tālehi ca samannāgate, sa Migājīnā 'ti Migājīna⁶ so ahaṃ, addakkhiṃ phalaṃ ambaṃ ti phallatāṃ ambarukkhaṃ ti a., tirochadan ti tiropākāraṃ uyyānassa anto. thitaṃ⁷ ca bahipākāraṃ nissāya jītaṃ ambarukkhaṃ addasaṃ, taddamānaṃ⁸ ti poṭhiyamānaṃ, orohitvā ti hatthik-khandhā otaritvā, vīnaḷīkatan nippattanaṃ⁹ kataṃ, evamevā 'ti evam eva, phalīti¹⁰ phalasampanno, ajinamhīti cammatthāya cammakāraṇā, dantehīti attano dantehi haññati, dantanimittaṃ haññati¹¹ ti a., hanti¹² haññati, aniketamasanthavaṃ ti yo pana¹³ nīketāṃ pahāya pabbajittā¹⁴ anīketo sattaśaṃkhāravatthukaṃsa taṇhāsanthavassa¹⁵ abbhāvā asanthava, taṃ anīketam asanthavaṃ ko hanissatīti adhippāyo, te satthāro ti te dve rukkhā mama satthāro ahesuṃ ti vadati.

Taṃ sutvā Migājīno „appamatto hohīti¹⁶“ rañño ovādaṃ datva sakatṭhānaṃ eva gato. Tasmiṃ gate Sivalidevī rañño 20 pādesu patitvā ā.:

150. Sabbo jano pavyadhito¹⁷: rājā pabbajito iti,

hatthārūhā anīkatṭhā rathikā pattikārikā. 270.

151. Assāsayitvā janataṃ ṭhapayitvā paṭicchadaṃ

puttaṃ rajje ṭhapetvāna atha pacchā pabbajissasīti. 271. 25

Ta pavyadhito¹⁸ ti bhīto utraṣṭo, paṭicchadan ti amhe dayhamāne pi vīlappamāne pi rājā na oloketīti pavyadhitassa janassa āvarapaṃ rakkhaṃ ṭhapetvā puttaṃ te Dighāvukumāraṃ rajje¹⁹ ṭhapetvā abhisīcītvā pacchā pabbajissasīti ā. 25

Tato Bodhisatto āha:

30

152. Cattā mayā janapadā mittāmaccā ca nītakā,

¹ C² yathāyaṃ. ² B² phalo. ³ so all three MSS. ⁴ so all three MSS. for dhanī. ⁵ C² thito. ⁶ B² hatamānaṃ or phāta-. ⁷ B² -nālī. ⁸ B² phalo. ⁹ C² adhaya. ¹⁰ all three MSS. hohīti. ¹¹ so C²; read pavyadhito? B² pavyadhito. ¹² C² rajjāṃ. ¹³ C² omīti pacchā pabbajissasīti attho.

santi puttā¹ Videhānaṃ, Dighāvu raṭṭhavaddhana²,
te rajjaṃ kārayissanti Mithilāya pajāpatiti. 272.

Te, santi puttā ti Sivali, samaṇānaṃ³ puttā nāma n' atthi Videharaṭṭha-
vāsīnaṃ puna puttā, Dighāvu atthi, te rajjaṃ kārayissanti, pajāpatiti
5 devīṃ ālapati.

Devī āhā: „Deva tumhe⁴ tāva pabbajitā⁵, ahaṃ kiṃ
karomīti⁶. Atha so āhā: „ahaṃ anussāsāmi⁷, vacanaṃ me
karohīti⁸“ vatvā āhā:

- 155^a. Ehi⁹ taṃ anusikkhāmi yaṃ vākyam mama ruccati
10 rajjaṃ tuvaṃ¹⁰ kārayanti¹¹ pāpaduccaritaṃ bahum
kāyena vācā manasā yena gañchisi duggatim.
155^b. Paradinnakena paraniṭṭhitena
piṇḍena yāpehi, sa dhīradhammo ti. 273.

Ta, tvaṃ ti tvam puttassa chattaṃ ussāpetvā mama puttassa¹² rājati-
15 rajjaṃ¹⁰ anussāsamānā bahum pāpam karosasi, gañchisīti yena bhādihi
katena bahunā pāpena duggatim gamhesasi, sa dhīradhammo ti piṇḍiyālopana
yāpetabban ti esa dhīraṇaṃ dhammo.

Evam M. tassa ovādam adāsi. Teṇa aññamaññaṃ sallā-
pena gacchantānaṃ suriyo atthanāgato, Devī patir atthāne
20 khandhāvāraṃ nivāsāpesi. M. pi ekaṃ rukkhamaṇaṃ upagato
so tattha vasitvā punadvase sarirapaṭijagganaṃ¹³ vā mag-
gaṃ paṭipajji. Devī pi „senā pacchato āgacchātū¹⁴“ ti vatvā
tassa pacchato va ahosi. Te bhikkhācāravelāya Thūpaṇ¹⁵ nāma
nagaraṃ pāpuṇimsu. Tasmim khane ātonagare eko puriso
25 sūṇato mahantaṃ mamsakhaṇḍaṃ kiṇtvā sūlena¹⁶ aññāresu
pacāpetvā nibbāpanatthāya phalakakoṭiyaṃ thāpetvā atthāsi,
tassa aññavihitassa¹⁷ eko sunakho taṃ ādāya palāyi, so natvā
taṃ anubandhanto yāva bahidakkhiṇadvāraṃ gantvā nibbāp-
nivatti. Rājā ca devī ca sunakhasa purato āgacchantā dvividhā

¹ Ch santi putto, C² santiputto. ² C² -vaddhana, C² -nāma, B² -vaddhana. ³
B² -tesu. ⁴ B² -tesu. ⁵ So C²; B² ahaṃ taṃ anusikkhāmi. ⁶ C² adds ca.
C² -va. ⁷ C² -tvam. ⁸ B² kārayasi. ⁹ C² puttā. ¹⁰ Ch rājati. B² rajjanti
taṃ rajjaṃ. ¹¹ C² thūpaṇ, B² dhūnnaṃ. ¹² C² supikena. ¹³ C² aññāsi,
B² aññāsi.

śhesuṃ, so bhayena māmsaṃ chaḍḍetvā palāyi, M. taṃ disvā
ciftesi: „ayaṃ chaḍḍetvā anapekho palāto, añño pi 'ssa sā-
miko na paññāyati, evarūpó aṭṭavajjo paṃsukūlapiṇḍapāto nāma
n' atthi, paribhuñjissāma nan'⁴, ti so mattikāpattaṃ nīharitvā
taṃ māmsakhaṇḍaṃ ādāya puñchitvā pātte katvā udakaphā-⁵
sukatthānaṃ gantvā paribhuñji'. Tato devī „sace esa rajjen'
atthiko bhaveyya evarūpaṃ jegucchaṃ paṃsumakkhitaṃ suna-
khucchiṭṭhakaṃ na khādeyya, na dān' esa ambhākan'⁷ti² cin-
tetvā „mahārāja evarūpaṃ jegucchaṃ khādasīti"³ ā, „Devi
tvāṃ andhabālātāya imassa piṇḍapātassa visesaṇaṃ'⁶ na jānā-¹⁰
sīti"⁸ tass'eva⁹ patitathānaṃ⁵ paccavekkhitvā amataṃ viya taṃ
paribhuñjitvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthapāde dhovi. Tasmiṃ
khaṇe devī nindamānā¹² ā:

154. Yo pi catutthe bhattakāle na bhuñje
ajaddhumāriva⁷ khudāya miye, 15
na tv-eva⁶ piṇḍaṃ luḷitaṃ anariyaṃ
kulaputtarūpo sappuriso na seve,
ta-y-idaṃ na sādhu, ta-y-idaṃ na sutthū,
sunakhucchiṭṭhakaṃ⁹ bhuñjase tvan ti. 274.

Ta. ajaddhumārivā¹⁰ 'ti anāsakamarāpaṃ eva, luḷitaṃ ti paṃsu- 20
makkhitaṃ, anariyaṃ ti asundaraṃ, na seve ti nakāro paṭipucchanaṭṭho¹¹,
i. v. h.: sace catutthe bhattakāle pi na bhuñjeyya khudāya¹² mareyya, nanu
evaṃ sante pi kulaputtarūpo sappuriso evarūpaṃ piṇḍaṃ na tv-eva seveyyā 'ti,
na tayīdan ti taṃ idaṃ¹³.

Mahāsatto āha:

155. Na cāpi me Sivalī¹⁴ so¹⁵ abhakkho
yaṃ hoti cattaṃ gihino sunakhassa¹⁶ vā,

¹ B^d jittuṃ ārabbhī. ² B^d na khādeyya sace khādeyya sace khādeyya idānessa
ambhākaṃ sāmiko na bhavissatīti. ³ B^d visesaṇ. ⁴ so B^d; C^{ks} tassā. ⁵ so
B^d; C^{ks} patitathānaṭṭhānaṃ. ⁶ B^d nindhiyamānā. ⁷ so C^{ks}; B^d anajutha-
māriva; read: ajuthamā-iva? ⁸ so all three MSS. ⁹ B^d adds Janaka; read:
ucchiṭṭhakaṃ Janaka, omitting sunakh? ¹⁰ B^d ajutha-. ¹¹ B^d -natte nipāto.
¹² C^{ks} adds vā. ¹³ B^d adds tayaṃ katam. ¹⁴ B^d sivalī. ¹⁵ C^{ks} yo. ¹⁶ so all
three MSS. for sunassa.

ye keci bhogā idha dhammaladdhā

sābbo [so] bhakkho anavajjo¹ ti vutto ti. 275.

Ta abhakkho ti so piṇḍapāto mama abhakkho, nāma na hoti, yaṃ hoti ti yaṃ gihino ca sunakhassa ca caṇṇaṃ hoti taṃ paṃsukūḍāna nāma āsā-
5 mikkatā anavajjāṃ, ye kecīti tasmā aññe pi ye keci dhammaladdhā bhogā
sābbo so bhakkho anavajjo¹ ti enu avayo² punappuna olokiyamāno pi ana-
vayo³ paripunnaguno anavajjo, adhammaladdham pana sahasasagghayakam⁴ pi
jigucchaniyam eva.

Evaṃ te aññamaññaṃ kathentā va nagaradvāraṃ pā-
10 puṇimsu. Tatra dārakesu kīlantesu⁵ ekā kumārīkā khuddaka-
kullakena⁶ vālikam poṭheti⁷, tassā ekasmiṃ hatthe ekaṃ vala-
yaṃ ekasmiṃ dve, tāni aññamaññaṃ ghaṭṭenti, itaraṃ nissad-
dam. Rājā taṃ kāraṇaṃ ñatvā⁸, Sivali mama pacchato carati,
itthi⁹ nāma pabbajitassa malaṃ, yaṃ pabbajitvāpi bhari-
15 yaṃ jahitum na sakkotīti garahanti pi maṃ¹⁰ ac¹¹ yaṃ ku-
mārīkā paṇḍitā bhavissati S-deviyā nivatta¹² kāraṇaṃ kaṭṭha-
sati, imissā kathaṃ sutvā Sivaliṃ uyyojessāṃti¹³ cintetvā āha:
156. Kumāriye¹⁴ upaseniye niccaṃ¹⁵ nigalamaṇḍike¹⁶

[kasmā] te eko bhujō janati eko¹⁷ na janati bhujō ti. 276.

20 Ta upaseniye ti mātaraṃ upagantvā sayanike¹⁸ nigalamaṇḍike¹⁹
ti agalītamāṇaṇena²⁰ māṇḍanaṣīlike ti vadati, ja natīti sāṇāti²¹ saddam karoti.

Kumārīkā āha:

157. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukkā duniḍhura²²,
saṃghātā²³ jāyate saddo; dutiyass²⁴ eva sā gati. 277.
25 158. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukko ekanidhuro²⁵,
so adutiyo na janati²⁶, muniḍhuro va²⁷ tiṭṭhati. 278.
159. Vivādamanto²⁸ dutiyo, ken²⁹ eko vivadiṣṣati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan³⁰ ti. 279.

¹ Bā anavayo. ² Bā adda ann. ³ Cā anavayo. ⁴ Bā dārakesu kīlantesu.
Bā khuddakakullakena. ⁵ Cā poṭheti, Bā pappoṭeti. ⁶ Bā adda ca. ⁷ Cā -
Bā - ca. ⁸ Cā oṃti uttama. ⁹ Cā nibbala. Bā niggalamaṇḍike. ¹⁰ Bā adda
Bā - ca. ¹¹ Bā sayanike. ¹² Bā niggalamaṇḍike. ¹³ Cā - āha. ¹⁴ Cā janati.
Bā oṃti sa. ¹⁵ Bā duniḍhura. ¹⁶ Bā - ghaṭṭā. ¹⁷ Bā - nivāro. ¹⁸ Cā -
Bā ca. ¹⁹ so. Cā for -matto. Bā - ppatto. ²⁰ Bā - āha.

• Ta. duniḍhurā¹ ti dve² valayā³, saṁghātā⁴ ti saṁhananato saṁ-
ghaṭṭanato ti a., gaṭṭi nippatti, dutiyassa evatūpā nippatti hoṭṭi, so ti so
ekaniḍhuro⁵, muni bhūto vā⁶ 'ti pahīnasabbakilesa ariyapuggalo viya tiṭṭhati,
'vivādamāṭṭo⁷ ti samapadutiyako nāma vivādasamaṇo⁸ hoṭṭi kalahaṁ karoti⁹
nānīgāhaṁ gaṇhāti, keneko ti ekako pana kena saddhim vivādessasi, ekatta-
muprocetan¹⁰ ti ekibhāvo te ruccatu, samaṇā nāma bhaginim pi ādāya na
caranti kim¹¹ pana evaṁ uttamarūpadharaṁ bhariyaṁ¹², ayaṁ te antarāyaṁ
karissati, imaṁ niharitvā ekako va samapadhammaṁ karohīti naṁ ovadī.

So tassā daharakumārikāya vacanaṁ sutvā paṇḍayaṁ
labhitvā deviyā kathento āha:

159. Supasi Sivali gāthā kumāriyā paveditā,

pessikā maṁ garahittho, dutiyass' eva sā.gati. 280.

161. Ayaṁ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathāvihi,

tesaṁ tvaṁ ekaṁ gaṇhāhi, ahaṁ ekaṁ punāparaṁ,

n' eva¹³ maṁ tvaṁ pati me ti

māhaṁ bhāriyā ti vā punā 'ti. 281.

Ta. kumāriyā ti kumārikāya kathitā, pessiyā ti sac' āhaṁ r. kāreyyaṁ
esā me pessiyā vacanārikā bhavyeṇa oloketum pi maṁ na viśaheyya, idāni
pana attano pessaṁ¹⁴ viya dāsaṁ viya ca maṁhāti¹⁵, dutiyasseva sā gaṭṭi
maṁ ovadati¹⁶, anuciṇṇo ti anusamcarito, pathāvihiṭi pathikehi, ekaṁ ti
tāva ruccanakam¹⁷ gaṇha ahaṁ pana tayā gaṇhāvasesaṁ aparaṁ gaṇhissāmi,
meva¹⁸ maṁ tvaṁ ti Sivali ito paṭṭhāya tvaṁ puna maṁ pati me ti mā
vade āhaṁ vā bhāriyā me ti mā avacaṁ¹⁹.

Sā tassā vacanaṁ sutvā „deva tumhe uttamaṁ²⁰ dak-
khiṇaṁ²¹ maggaṁ gaṇhatha ahaṁ vāmaṁ²² ti vanditvā thokaṁ²³
gantvā sokaṁ sandhāretum asakkonti punāgantvā raṇṇā saddhim
ekato va nagaraṁ pāvisi.

Tam atthaṁ pakāseto Satthā upadham g. ā.:

162. Imaṁ eva kathaṁ kathentā²⁴

Thūnaṁ²⁵ nagaraṁ upāgamun²⁶ ti. 282.

¹ B² duniḍharā. ² C² omitt dve. ³ B² -ghaṭṭi. ⁴ C² add ti. ⁵ B² so nivarō.
⁶ C² ek. ⁷ B² -ppatto, C² -mento, B² -matto. ⁸ B² vivādamāpanno. ⁹ C² karoti.
¹⁰ C² itan, B² itun. ¹¹ B² kimmaṇṇam. ¹² B² add ādāya gacchanto. ¹³ so
C² for m' eva. ¹⁴ B² mā vaca. ¹⁵ B² pessiyā. ¹⁶ C² ma maṁ, C² ca maṁ.
¹⁷ C² ti ovadati. ¹⁸ B² add maggaṁ. ¹⁹ B² mā ca. ²⁰ B² nāvacaṁ. ²¹
all three MSS. m. ²² B² -pa. ²³ C² kathayanti. ²⁴ B² dhana, C²
add nāma. ²⁵ all three MSS. nagarūpa.

Ta nagarūpāgamū u. nagarāṃ pavittā.

Pavisitvā ca pana M. piṇḍāya caranto usukārassa geha-
dvārāṃ patto, Sivali pi ekamante atthāsi, tasmīṃ samaye
usukāro aṅḡarakapalle usum jāpetvā kaṇḍikena temetvā ekam
akkhiṃ nimiletvā¹ eken² olokento ujum karoti. Tam disvā
M. cintesi: „sac' āyaṃ paṇḍito bhavissati mayhaṃ etaṃ kāra-
ṇaṃ kathessati, pucchissāmi naṃ“ ti upasaṃkami.

Tam atthaṃ pakāsento S. ā:

103. Koṭṭhake usukārassa bhattakāle upatthite³
10 tatra ca so usukāro ekaṃ ca cakkhu niggayha
jimham ekena pekkhatīti. 283.

Ta koṭṭhake ti bhikkhave so rājā attano bhattakāle upatthite⁴ usukā-
rassa koṭṭhake atthāsi, tatra cā 'ti tasmīṃ ca koṭṭhake, niggayhā 'ti ni-
miletvā, jimhamekena 'ti eken' akkhinā vaṃkaṃ pekkhati.

15 Atha naṃ Mahāsatto āha:

104. Evan no sādhu passaṃsi⁵, usukāra sunohi me,
yad ekaṃ cakkhum niggayha jimham ekena pekkhatīti. 284.

T. a.: samma usukāra evaṃ sādhu passaṃsi⁶ ekaṃ nimiletvā
eken' akkhinā vaṃkaṃ pekkhati.

20 Ath' assa so kathento ana:

105. Dvīhi samaṇa cakkhūhi visālaṃ viya khāyati,
asampatvā paraṃ līgaṃ n' ujjubhāvāya kappati. 285

106. Ekaṃ ca cakkhum niggayha jimham ekena pekkhatīti
sampatvā paramaṃ⁷ līgaṃ ujjubhāvāya kappati. 286

25 107. Vivādamatto⁸ dutiyo, ken' eko vivadissatī,
tassa te saggakāmassa ekattam upārocetan⁹ ti. 287

Ta visālaṃ viyā 'ti vitthiṇṇaṃ viya hutvā khāyati, a. - - liṅgaṃ ti
parato vaṃkaṭṭhānaṃ appatvā, n' ujjubhāvāya 'ti na ujjubhāvāya, i. v. h. viya
khāyamāne parato ujjubhānaṃ¹⁰ na pāpupeyyā 'ti, tasmīṃ asampatto adisaṃsaṃ
30 ujjubhāvāya kiccaṃ na kappati na sampajjatīti, sampatvā ti cakkhum

¹ B. nimiletvā. ² C. ummi-. ³ B. ekena akkhinā. ⁴ So all three MSS.
⁵ C. -tthake, C. -tthate. ⁶ C. B. -ti, C. passa. ⁷ B. -ko. ⁸ C. parama.
⁹ B. -ppatto. ¹⁰ B. -rocita. ¹¹ B. adda vā vaṃkaṭṭhāna vā.

pathe dīvē ti ¹, vivādamatto¹ ti yathā dutiye akkhimbi ummālite līḡaṃ
na paññāyati vaṃkaṭṭhānaṃ ujum ujukaṭṭhānaṃ pi vaṃkaṃ paññāyattī vivādo
hoti evaṃ samapasaṃ pi dutiyo vivādamatto².

Evam assa so ovādam datvā tuṅhi ahosi. M. pi piṇḍāya
caritvā missakabhataṃ saṃkaḍḍhitvā nagarā pikkhamma uda-
kaphāsukaṭṭhāne nisiditvā kattabbakicco pattaṃ thavikāya
osāretvā³ Sivaliṃ āmantetvā āha:

100. Sunasi Sivali gāthā usakārena paveditā,
pessiyā⁴ maṃ garahittho, dutiyass⁵ eva sā gati. 288.

101. Ayaṃ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathavihi,
tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇbhāhi, aham ekaṃ punāparaṃ,
n' eva⁶ maṃ tvaṃ pati me ti
māhaṃ bhariyā ti vā punā⁷ ti. 289.

Ta, sunasīti sutā te tā gāthā, pessiyā maṃ ti idaṃ paṇ⁸ kumārīkāya
ovādam eva sandhāyāha⁹.

Sā kira „neva¹⁰ maṃ tvaṃ“ ti vuttāpi¹¹ Mahāsattaṃ anu-
bandhi yeva, rājānaṃ nivattetuṃ na sakkoti, mahājāno anu-
bandhati. Tato pana aṭavi na dūre hoti, M. nīlavanarājīm
disvā taṃ nivattetukāmo hutvā gacchanto yeva maggasaṃīpe
muñjatināṃ addasa, tato isikaṃ¹² luñcitvā „passa Sivali, ayaṃ¹³
idha puna ghaṭetuṃ na sakkā, evam eva¹⁴ puna mayhaṃ tayā
saddhīm saṃvāso nāma ghaṭetuṃ na sakkō“ ti vatvā imaṃ
upadāgaṭṭhaṃ āha:

102. Muñja v' isikā pavajhā¹⁵ ekā vihāra Sivalīti. 290.

Ta ekā¹⁶ Sivalīti ahaṃ ekibhāvena viharassāmi, tvaṃ pi ekā va viharā¹⁷
ti itaṃ ovādam adāsi.

Sa taṃ sutvā „ito dāni paṭṭhāya n' atthi mayhaṃ Mahā-
janakanarindena saddhīm saṃvāso“ ti sokaṃ dhāretuṃ asak-
koṃ ubhoṃ hatthehi uraṃ paharitvā asaṇṇi hutvā mahā-

Ba - ppatto. Bk - ppatto vivādapanno etc. vide supra p. 65. Ck¹
nāpetvā. Ck² - yā. B² mā vaca. B³ vutto. Ck³ - kī. B⁴ imāṃ.
Ck⁴ - evamevaṃ. B⁵ - so Ck⁵; B⁶ paṇḍita?

magge pati. M. tassā asaṇṇibhāvaṃ ātvā padaṃ vikopetvā
 araṇṇaṃ pāvisi. Amaccā āgantvā tassā sarīraṃ¹ udakēna
 siñcītvā hatthapāde parimajjitvā² saṇṇaṃ labhāpesuṃ. Sā
 „tātā kuhiṃ rājā“ ti pucchi. „Nanu tumhe va jānāthā“³ ti.
 5 „Upadhāretha tātā“ ti⁴. Ito c' ito ca dhāvītvā na passiṃsu.
 Sā mahāparidevaṃ paridevītvā raṇṇo tthitattḥāne cetiyaṃ kā-
 retvā gandhamālādīhi pūjetvā nivatti. M. pi Himavantaṃ
 pavisitvā sattāhabbhantare yeva abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattetvā puna manussapathaṃ nāgami. Devī pi usukārena
 10 saddhiṃ kathitattḥāne kumārīkāya saddhiṃ k-tḥāne mānasa-
 paribhojanattḥāne Migājinena saddhiṃ k-tḥāne Nārādēna sad-
 dhiṃ k-tḥāne ti sabbattḥānesu cetiyāni kāretvā gandhamālā-
 dīhi pūjetvā senaṅgaparivutā Mithilāṃ patvā ambuyyāne
 puttassa⁵ abhisekaṃ kāretvā taṃ senaṅgaparivutaṃ nagaraṃ
 15 pesetvā⁶ sayāṃ isipabbajjaṃ pabbajjitvā tatth' eva uyyāne
 vasaṃti kasiṇaparikaṃmaṃ katvā jhānaṃ nibbattetvā Brahma-
 loka-parāyaṇā ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi T. mahābhinnikkha-
 manaṃ nikkhanto yevā“ ti vatvā j. s.: „Tadā samuddadevatā Uppala-
 20 vāṇā ahoṣi, Nārado Sāriputto, Migājino Moggallāno, kumārīkā Khemā
 bhikkhuni, usukāro Ānando, Sivalī Rāhulamātā, Dīghāvukumāro Rāhūlo,
 mātāpitāro mahārājakulāni, Mahājanakanarindo paṇa aham evā“ ti.
 Mahājanakajātakaṃ.

3. Sāmajātaka.

25 Ko nu maṃ usunā vijjhīti. Idam S. J. v. ekaṃ mātṭiposa-
 kaṃ bhikkhuṃ ā. k. Sāvattḥiyaṃ kira aṭṭhārasakoṭṭivibhavaṃ¹ ekasāsa
 seṭṭhikulassa ekaputtako ahoṣi mātāpitunnaṃ piyo manāpo. So eka-
 divasaṃ pāsādatalaṃ gato sihapañjaraṃ ugghāṭetvā viṭhiṃ olokeṃto
 gandhamālādīhatthaṃ² mahājanaṃ dhammasavanāttḥāya Jetavanaṃ

¹ Ekare. ² Ck. -maddetvā. ³ D. adda ahamāsu jā. ⁴ D. adda te. ⁵ B. pavisevā. 3. Cfr. Carīyā-P. p. 101. Alwis, Attanag. 167. Indian Antiq. March 1876 p. 97. J. B. A. Soc. 1871. p. 173. Rāmāyaṇa ed. Schlegel II, 68. ⁶ Ck. -ā.

gacchantam disvā „aham pi gamissāmīti“¹ gandhamālādīni gāhāpetvā
 vihāram gantvā vatthabhesajjapānākāni saṃghassa dāpetvā gandha-
 mālādīni ca² Bhagavantam pūjetyā ekamantaṃ nisinno. Dhammaṃ
 sutvā kāmesu ādīnavam³ pabbajjāya ca ānisaṃsam sallakkhetvā parisāya
 uttāhitāya Bh-⁴taṃ pabbajjam yācivā „mātāpitūhi ananuññātā Tathā-
 gātā na pabbājentīti“⁵ sutva gantvā sattāham nirāhāro mātāpitaro
 anujānāpetvā āgantvā pabbajjam yāci. So ekam bhikkhuṃ ānāpesi⁶,
 so taṃ pabbājesi, tassa pabbajjitasā mahālābhasakkāro nibbatti, so
 ācariyupajjhāye ārādhelvā laddhupasampado pañca vassāni dhammaṃ
 pariyāpuṇitvā „aham idhākiṇṇo viharāmi, na me taṃ patirūpan“⁷ ti 10
 araṇṇavāse vipassanadhuraṃ pūretukāmo upajjhāyassa santāke kam-
 matṭhānam gahevā ekam paccantagāmaṃ gantvā araṇṇe vihāsi, so
 tathā vipassanaṃ paṭṭhapetvā dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto
 visesaṃ nibbattetum na sakkhi. Mātāpitaro pi 'ssa gacchante gac-
 chante kāle duggatā ahesum; ye pi nesaṃ khettaṃ vā vaṇijjam vā 15
 payojesum te „imasmim kule putto vā bhātā vā iṇam codetvā gaṇhanto
 nāma n' atthīti“⁸ attano attano hatthagataṃ gahevā yathāruciṃ palā-
 yimsu, gehe dāsakammakarādayo pi hiraṇṇasuvannādīni gahevā palā-
 yimsu, aparabhāge dve janā kapaṇā⁹ hutvā hatthe udakasecanakam pi
 alabbhivā gehaṃ vikkipitvā agharā hutvā kāruṇṇābhāvappattā pilotika- 20
 nivāsanaṃ kapālabatthā bhikkhāya carimsu. Tasmim kāle eko bhikkhu
 Jetavanaṃ nikkhamitvā tassa vasaṇatṭhānam āgamāsi¹⁰, so taṃ āgantu-
 kavattaṃ katvā sukhaṃ nisinno „kuto āgat" atthā¹¹ 'ti pucchitvā
 „J-¹²vanā" ti vutte Satthu c' eva mahāsāvakaḍḍinaṃ ca ārogyaṃ puc-
 chitvā mātāpitunnāṃ pavattiṃ pucchi: „bhante Sāvattiyaṃ asu- 25
 kassa nāma seṭṭhikulassa ārogyaṃ" ti, „āvuso mā tassa kulassa pa-
 vattiṃ pucchīti". „kiṃ bhante" ti, „āvuso tassa kira kulassa eko va
 putto, so sāsane¹³ pabbajito, tassa pabbajitakālato paṭṭhāya etaṃ¹⁴
 kulam parikkhīnam, idāni dve janā paramakāruṇṇataṃ pattā bhikkhāya
 carantīti". So tassa vacanaṃ suṇanto sabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi, 30
 assupunnehi akkhīhi roditum ārabhi, „āvuso kiṃ rodasīti" ca vutte
 „bhante te mayham mātāpitaro, aham tesam putto" ti, „āvuso tava
 m-ro taṃ nissāya vināsaṃ pattā¹⁵, gaccha te paṭijaggāhīti". So „aham
 dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto maggaṃ vā phalaṃ vā nibbattetum"

¹ B⁴ dhammaṃ suṇissāmīti mahāpitaro vauditvā. ² C² -lādīni. ³ all three
 MSS. add. ⁴ C² anā, C³ ānā. ⁵ C² omīti ka-. ⁶ C² B⁴ a-. ⁷ B⁴ buddha-
 sāsane. ⁸ C² evaṇṇavā. ⁹ C² add ti.

nāsakkhim, abhabbo bhavissāmi, kim me pabbajjāya, gihī hutvā m-ro
 posetvā dānaṃ datvā saggaparāyano bhavissāmi¹ cintetvā araṇṇa-
 vasaṃ tassa therassa niyyādetvā punadiyase² nikkhamitvā anupubbena³
 Sāvattthito avidūre Jetavanapiṭṭhivihāraṃ pāpuṇi. Tattha dve magga⁴:
 5 eko J-vanaṃ gacchati eko Sāvattthiṃ⁵. So tattha tathvā „kin nu
 kho paṭhamam mātāpitāro passāmi⁶ udāhu Dasabalaṃ⁷“ ti cintetvā „mayā
 m-ro ciradiṭṭhapubbā, ito paṭṭhāya pana me Buddhadassanaṃ ḍulla-
 bham bhavissati, ajja Sammasambuddham diṣvā dh. sutvā aye pāto va
 m-ro passissāmi⁸“ Sāvattthimaggaṃ pahāya sāyaṇhasamaye⁹ J-vanaṃ
 10 pāvisi. Taṃ divasaṃ pana S. paccūsakāle lokam volokento imassa
 „kulaputtassa upanissayaṃ¹⁰“ addasa, so tassa āgamanakāle Mātiposaka-
 suttena¹¹ mātāpitunnaṃ guṇam vaṇnesi. So bhikkhuparisante tathvā
 dhammakathaṃ suṇanto cintesi: „aham¹² 'gihī hutvā m-ro paṭijag-
 gitum sakkomī¹³“, S. pana „pabbajitaputto va upakāraka nāma¹⁴“ ti
 15 vadati, sv-āham¹⁵ S-ram adivā gato¹⁶, „evārūpāya pabbajjāya pari-
 hīno assaṃ¹⁷“, idāni pana gihī ahutvā pabbajito va samāno m-ro
 posessāmi¹⁸“ so salākaṃ gahetvā salākabhattaṃ¹⁹ c²⁰ eva salākayāguṇ
 ca gaṇhitvā dvādasā vassāni araṇṇe vuttaṃ²¹ bhikkhupārājikaṃ patto
 viya ahoṣi. So pāto va Sāvattthiṃ pāpetvā²² „kin nu kho paṭhamam
 20 yāguṃ gaṇhāmi udāhu²³ m-ro passissāmi²⁴“ cintetvā „kapaṇṇam²⁵
 santikaṃ tucchahatthena gantum ayuttan²⁶“ ti yāguṃ gahetvā va etesaṃ
 purāṇagehadvāraṃ gato, m-ro yāgubhikkhaṃ caritvā parabhiṭṭum²⁷ ūpa-
 gantvā nisinnake diṣvā uppannasoko assupunnehi nettehi tesam avidūre
 atṭhāsi. Te taṃ diṣvāpi na saṇjānimsu, ath²⁸ assa mātā „bhikkha-
 25 thāya tṭhito bhavissatī²⁹“ saṇṇāya „bhaṇṇaṃ tamhākaṃ dātabbayuttakaṃ
 n³⁰ atthi, aticchathā³¹“ ti āha, so tassa kathaṃ sutvā hadayaṇṇam
 sokaṃ gahetvā assupunnehi nettehi tatth³² eva atṭhāsi, duttiyaṃ p-
 tatiyaṃ pi vuccamāno pi atṭhāsi yeva, ath³³ assa pitā mātaraṃ ā-
 „gaccha jātaputto³⁴“ nu ko te ese³⁵ ti, sā utthāya gantvā saṇjānītvā
 30 pādamaṇḍale patitvā paridevi, pitāpi ssa tath³⁶ eva akāsi, mahantaṃ ka-
 ruṇāṇam ahoṣi. So pi m-ro diṣvā sakabhāvena saṇṭhātum asakkonto
 assuṇi pavattesi, so sokaṃ adhiṇāsetvā „mā cintayittha, aham³⁷ so

¹ B¹ adda araṇṇā. ² B² adda gacchanto. ³ B³ adda aheṇam³ tesaṃ. ⁴ C⁴ araṇṇa. ⁵ B⁵ passissāmi. ⁶ B⁶ adda salakkhetvā. ⁷ C⁷ sāyaṇha. ⁸ B⁸ paṭhamam
 gattim. ⁹ C⁹ -puttana. ¹⁰ C¹⁰ add cintesi. ¹¹ B¹¹ saccāhaṃ. ¹² C¹² add
 assaṇi. ¹³ B¹³ bhavessāmi. ¹⁴ so. C¹⁴; B¹⁴ vuttā. ¹⁵ so. C¹⁵; B¹⁵ pāpetvā. ¹⁶ B¹⁶
 pāpetvā. ¹⁷ C¹⁷ omitt udāhu. ¹⁸ B¹⁸ adda mātāpitāro. ¹⁹ C¹⁹ vari. ²⁰ C²⁰ jānā.
 B²⁰ gaccha bhadda jānāhi putto.

possessāmiti" m-ro assāsetvā yāgum pāyetvā ekamante nisidā-
petvā puna bhikkham āharitvā te bhojetvā attano bhikkham pariye-
sitvā tesam santikam gantvā puṇa bhattena pucchitvā bhattakiccaṃ
katvā te¹ ekamante nivāsam akāsi. So tato paṭṭhāya iminā niyāmena
m-ro paṭijaggati, attanā laddhāni² pakkhikabhattādini pi tesam datvā 5
sayam piṇḍāya caritvā³ labhamāno bhuñjati, vassāvāsikam pi annam⁴
yam kiñci labhitvā tesam yeva deti, tehi paribhuttajinṇapilotikam⁵
aggalaṃ datvā⁶ rañjitvā⁷ sayam paribhuñjati, bhikkham labhana-
divasam⁸ pan' assa appam⁹ alabhanadivasaṇi¹⁰ bahūni¹¹ ahesuṇi, nivā-
sanapārūpanam atilukham hoti. So m-ro paṭijagganto va aparabhāge 10
kiṇo uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahoṣi, atha nam sandiṭṭhasambhattā¹² puc-
chimsu: „āvuso pubbe tava sariravaṇṇo sobhati idāni pana uppaṇ-
ḍuppaṇḍukajāto si, vyādhi nu kho te uppanno" ti, so „n' atthi me
āvuso vyādhi palibodho pana me atthiti" tam pavattim ārocesi.
„āvuso S. saddhādeyyam vinipātetum na deti, tvam saddhādeyyam 15
gahetvā gihinam dadamāno ayuttam karosīti". So tesam katham
sutvā „lajjito oliyyi". Te tattakenāpi atutṭhā gantvā „asuko nāma
bhante bhikkhu saddhādeyyam vinipātetvā gihi¹³ posetiti" Satthu
ārocesum. S. tam kulaputtam pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvam
bhikkhu saddhādeyyam gahetvā gihi¹³ posesīti" pucchitvā „saccaṃ 20
bhante" ti vutte S. tassa tam sukiriyaṃ vaṇṇetukāmo attano ca
pubbacariyaṃ pakāsetukāmo hutvā „gihi¹³ bhikkhu posento ke¹⁴
posesīti" pucchi, „m-ro bhante" ti, tato S. tassa ussāham jane-
tukāmo hutvā „sādhu sādhu" ti tikkhattum sādhukāram datvā „tvam
mayā gatamagge thito, aham pubbe¹⁵ cariyam caranto m-ro posesin" 25
ti ā. So bhikkhu ussāham paṭlabhi. S. tāya pubbacariyāya āvi-
karanattham bhikkhūhi yācito a. ā.:

Attite Bārāṇasito avidūre nadiyā orinattire eko nesādagāmo
ahoṣi parattire eko, ekekasimim pañca pañca kulasatāni vasanti,
dvīsu pi gāmesu dve nesādajetṭhakā sahāyā, te daharakāle yeva 30
katikūṃ karimsu: „sace amhesu ekassa dhītā hoti ekassa
putte¹⁷ tesam āvāhavivāham hotū" ti. Atha orimatiragāma-

¹ Ck² add ya. ² Ck² add pl. ³ B² add gahetvā. ⁴ so Ck: B² katvā, C²
nvā. ⁵ B² raj. ⁶ B² labhamānadivasaṃ, Ck² labhanadivasehi. ⁷ Ck² omit
appam. ⁸ Ck² alabhanadivasaṃ. B² appam alabhamāna divasaṇi. ⁹ Ck² bahū.
¹⁰ B² add bhikkhu. ¹¹ B² ohiy. ¹² Ck² gihi, B² gihinam. ¹³ Ck² -i, B² -ino.
¹⁴ Ck² ke. ¹⁵ Ck² posesīti. ¹⁶ B² pubba. ¹⁷ Ck² -ā.

- vāsinesādajettḥakassa gehe putto jāyi, jātakkhane c' assa dg-
 kūlena paṭiggahitattā Dukūlako t' eva nāmaṃ karimṣu, ita-
 rāssa gehe dhītā jāyi, tassā paratīre jātattā Pārikā ti nāmaṃ
 karimṣu, te ubho pi abhirūpā ahesuṃ suvaṇṇavannā, nesādakule
 5 jātāpi pāpātūpātan nāma na karimṣu. Aparābhāge solasavassa-
 kam Dukūlakumārāṃ mātāpitaro āhaṃsu: „putta kumārīkaṃ
 te ānessāmā“ 'ti, so pana' Brahmakolā āgato suddhasatto
 ubho kaṇṇe pidhāya „na me gharāvāsen' attho, mā evarūpaṃ
 avacutthā“ 'ti vatvā yāvatatiyaṃ yuccamāno pi na icchi yeva.
 10 Pārikakumārīkāpi „amma amlhākāṃ sahāyassa putto atthi abhi-
 rūpo suvaṇṇavanno, tassa taṃ dassāmā“ 'ti mātāpitūhi vuttā
 tath' eva vatvā kaṇṇe pidahi, sāpi Brahmakolato āgatā. Du-
 kūlakumāro tassā rahassena sāsanāṃ paṇiṇi „sace kira methu-
 nadhammaṃ aṭṭhikā aññassa gehaṃ gaccha", mama methune
 15 chando n' atthīti, sāpi tassa tath' eva sāsanāṃ pesesi. Tesāṃ
 aniccamānānaṃ yeva āvāhavivāhaṃ karimṣu. Te ubho pi
 kilesasamuddaṃ anotaritvā dve Mahābrahmāno viya-
 vasiṃsu. D-kumāro macchaṃ vā migaṃ vā na māreti, Ma-
 maso āhaṃsaṃ maṃsaṃ pi na vikkīṇāti. Atha naṃ m-ro va-
 20 diṃsu: „tāta tvaṃ nesādakule nibbattitvā n' eva gharāvāsaṃ
 icchasi na pāpavaddhaṃ karosi, kin nāma karissasīti“. „Amma
 tāta tumhesu anujānantesu ajj' eva pabbajissāmā“ 'ti. „Tena
 hi gacchathā“ 'ti dve pi jane uyyojesuṃ. Te m-ro vanditvā
 nikkhamma Gaṅgāttīre Himavantaṃ pavisitvā yasmaṃ thāne
 25 Migasammata nāma nadī Himavantaṃ otaritvā Gaṅgaṃ patta-
 taṃ thānaṃ gantvā Gaṅgaṃ pahāya Migasammatābhimukhā
 abhirūhiṃsu. Tasmiṃ khane Sekkabhavaṇaṃ upākāraṃ da-
 sesi, Sakko taṃ kāraṇaṃ ūtvā Vissakammaṃ āmantetvā
 „tāta Vissakamma dve mahāpurisa nikkhamitvā Himavantaṃ
 30 pavattitvā nivāsanatthānaṃ tesāṃ laddhuṃ vattati. Mī-nadiya

Ok. omī so pana. C. gacchatu. B. gaccheyyāhi. Ok. mīti. C. gacchāmā. B. pabbajethā.

aḍḍhakosantare¹ etesaṃ paññasālaṃ ca] pabbajitaparikkhāre ca
 māpetvā ehi² ā. So „sādhū“³ ti sampaticchitvā Mūgapakkha-
 jātaka āgatanāyena⁴ eva sabbāṃ saṃvidahitvā amanāpasadde
 mige palāpetvā ekapadikajamgghamaggāṃ māpetvā sakatṭhānam
 eva gato. Te pi taṃ maggaṃ⁵ disvā tena assamapadaṃ pāpu-
 nimṣu. Dukūlapaṇḍito paṇṇasālaṃ pavisitvā pabbajitapakkhāre
 disvā „Sakkena mayāṃ dinnā“⁶ ti Sakkadattiyabhāvaṃ nātvā
 sātakaṃ omuñcitvā rattavācakivaraṃ nivāsetvā pārupitvā ajinaṃ
 amse katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā isivesaṃ gahetvā Pāri-
 yāpi⁷ pabbajjāṃ datvā ubho kāmāvacaramettaṃ bhāventā⁸ tattha 10
 paṭivasimsu. Tesāṃ mettānubhāvena sabbe migapakkhino añña-
 maññaṃ mettacittāṃ eva paṭilabhimṣu, na koci kassaci⁹ vi-
 heṭheti. Pāri¹⁰ pāṇīyaṃ paribhojaniyaṃ āharati assamapadaṃ
 sammajjati sabbakiccāni karoti, ubho pi phalāphalaṃ āharitvā
 paribhuñjitvā attano attano paṇṇasālaṃ pavisitvā samaṇa- 15
 dhammaṃ karontā¹¹ vāsaṃ kappayimsu. Sakko tesāṃ upatṭhā-
 naṃ āgacchati. So ekadivesaṃ olokento „imesaṃ cakkhūni
 paribhāyissanti“¹² antarāyaṃ disvā D-paṇḍitaṃ upasaṃkamitvā
 vanditvā ekamantaṃ nisīditvā evaṃ ā.: „bhante tumhākaṃ
 antarāyaṃ paññāyati, paṭijagganaṃ puttāṃ laddhūṃ vaṭṭati, 20
 lokadhammaṃ patisevathā“¹³ ti ā. „Sakka kin nāṃ“ etaṃ
 kathesi, mayāṃ agāramajjhe pi etaṃ lokadhammaṃ pahāya
 pulavagūtharāsiṃ viya jigucchimha, idāni araññaṃ pavisitvā
 isipabbajjāṃ pabbajitvā¹⁴ kathaṃ evarūpaṃ karissāmā“¹⁵ ti.
 „Bhante sacce na evaṃ karoṭha Pārītāpasīyā“¹⁶ utunikāle nā- 25
 bhīm hatthena parāmaseyyāthā“¹⁷ ti. M. „idaṃ sakkā kātun“
 ti sampatiṇchi. Sakko taṃ vanditvā sakatṭhānam eva gato.
 M. pi taṃ kārāṇaṃ Pārīyā ācikkhitvā tassā utunikāle nābhīm
 parāmasi. Tada B. devalokā cavitvā tassā kucchimhi paṭi-

¹ Ck. gkosa. ² Ck. dīṭṭhā. ³ B² pārikāyāpi. ⁴ Ck. -to, B² -etvā ⁵ B² kiñci
⁶ Ck. pāri. B² pārikā. ⁷ Ck. karonto, C² B² karonto. ⁸ B² paṭisevethā. ⁹
 Ck. -ti. ¹⁰ B² pārikāya tā.

sandhiṃ gacchi. Sā dasamāsaccayena suvaṇṇaṃ puttāṃ vijāy-
 ten' ev' assā Suvannasāmo ti nāmaṃ karimsu. Pāriyāpi
 pabbatantare kinnariyo dhātikiccaṃ karimsu. Te ubbo pi
 B-aṃ nahāpetvā paṇṇasālāya nipajjāpetvā phalāphalatthāya
 5 gacchanti. Tasmim̐ khaṇe kinnarā kumāraṃ gahetvā kandarā-
 disu nahāpetvā pabbatamatthakaṃ āruya nānāpupphehi alaṃ-
 karitvā haritālamanoṣilādhi¹ tilake katvā ānetvā paṇṇasālāya
 nipajjāpenti. Pāri' āgantvā puttāṃ thaṇṇaṃ pāyati. Taṃ
 aparabhāge vadḍhitvā solasavassuddesikaṃ pi² anurakkhanta
 10 mātāpitāro paṇṇasālāya nisidāpetvā sayam eva vanamūlaphalā-
 phalatthāya gacchanti. M. „kadāci kocid eva antarāyo bha-
 veyyā“ ti tesaṃ gatamaggaṃ saṅkakkheti. Ath' ekadiva
 tesaṃ vanamūlaphalāphalaṃ ādāya paṇṇasamaye³ nivaṇṇa-
 tānaṃ aṣṣamapadato avidūre mahāmegho utthahī, te ekam
 15 rukkhamaṇaṃ pavisitvā vammikamatthake atthasū⁴ taṃ
 abbhantare āsiṃso atthi, tesaṃ sarirato sedagaṃ⁵ sissakaṃ
 udakaṃ otaritvā tassa nāsāputaṃ pāvisi, so⁶ kujjhitvā nā-
 vātena pahari, dve pi andhā hutvā aññaṃ⁷ na passim
 D-panḍito Pāriṃ āmantetvā „Pāri' mama⁸ cakkhūni parihī-
 20 na taṃ passāmīti“ ā., sāpi tath' evāha, „n' atthi no mān-
 jīvitā“ ti maggaṃ apassantā paridevamānā vicarimsu. „Kim
 pana tesaṃ pubbakamman“ ti. Taṃ kira pubbe vejjakulaṃ
 ahoṣi⁹, atha so vejjo ekassa mahaddhanassa purisassa akkhi-
 rogaṃ patijaggi, so tassa kiñci na dāpesi, vejjo kujjhitvā bhari-
 25 yāya ārocetvā „kim karomā“ ti ā., sāpi kujjhitvā „na no tassa
 santike dhanen' attho“, bhesajjaṃ tassa vatvā ekam yogaṃ
 datvā akkhūni kāṇāni karohīti“ ā., so „sādhū“ ti tassa va-
 canaṃ sampaticchitvā tathā akāsi, tesaṃ ubhinnaṃ pi imina
 kammena cakkhūni andhāni jāyimsu¹⁰. Atha M. cintesi „mama

¹ C^o -lāhi. ² B^o parikā. ³ C^o add. tam. ⁴ C^o sūyana. ⁵ B^o parikā. ⁶ B^o te kira pubbe vejjakūle ahesuṃ. ⁷ B^o santakonaṭṭho. ⁸ so. B^o. ⁹ C^o ubbo pi imina kammena cakkhūni jīyimsu.

m-ro aññesu divāseṣu imāya velāya āgacchanti, idāni tesam pavattim na jānāmi, paṭimaggam gamissāmīti“ paṭimaggam gantvā saddam akāsi, te tassa saddam sañjānitvā paṭisaddam katvā puttasiṇehena „tāta Sāṇa“ idha paripantho atthi, mā āgamīti“ vadimṣu, atha nesaṃ „tena hi imaṃ gahetvā ethā“ 5
 'ti diḡhalatṭhiṃ adāsi, te latṭhikoṭiyam gahetvā tassa santikam āgamiṃsu, atha ne „kena vo kāraṇena cakkhūni vinatṭhānīti“ pucchi, „tāta mayam deve vassante rukkhamaḷe vaṃmika-matthake ṭhitā, tena kāraṇena“ 'ti, so sutvā va aññāsi:
 „tatha āsiṇesena bhavitabbaṃ, tena kuddhena nāsāvāto vis- 10
 satṭho bhavissatīti“ so m-ro disvā rodi c' eva hasi ca, atha nan te pucchimṣu: „kasmā tāta rodi kasmā hasīti“, „amma tāta tumbhākam daharakāle yeva cakkhūni vinatṭhānīti rodim, idāni paṭijaggissāmīti hasim, mā cintayittha, aham, vo paṭijaggissāmīti“ so m-ro assamapadam ānetvā tesam rattit- 15
 ṭhānadivattṭhānesu camkame paṇṇasālāya vaccatṭhāne passāvatṭhāne ti sabbatṭhānesu rajjuke bandhi, tato paṭṭhāya te assame ṭhapetvā vanamūlaphalāni āharati, pāto va nesaṃ va-sanatṭhānam sammajjati, Mi-nadiṃ gantvā pāniyam āharati, paribhojāniyam upatṭhapeti, dantakatṭhamukhodakādiṃ katvā 20
 madhuraphalāphalam deti, tehi mukhe vikkhālīte sayam paribhuñjati, paribhuñjitvā m-ro vanditvā migaganaparivuto phalā-phalatṭhāya araṇṇam pavisitvā pabbatantare kinnaraparivāro phalāphalam gahetvā sayanḥavelāyam¹ āgantvā ghaṭe² udakam āharitvā ṭāpetvā uphodakena nesaṃ yathārucim nahāpanam vā 25
 pādadhovanam vā katvā aṅḡarakapallam upanetvā gatte sedetvā nīlūṇṇam phalāphalam datvā pariyosāne sayam pi khāditvā³ sāsakam ṭhapeti⁴, iminā niyāmena m-ro paṭijaggati. Tasmiṃ samaye Bārāṇasīyam Piliyakkho nāma rājā r. kāreti, so nigamamaṃsajohena mātaram r. paṭicchāpetvā sannaddha- 30
 paṭicāvudho Himavantaṃ pavisitvā mige⁵ vadhitvā mamsam

¹ C¹ yama. ² C² sayanḥa. ³ C³ B⁴ -ena. ⁴ C⁴ -siti? B⁴ dhapesti?

khādanto Migasajjmatam nadim patvā anupubbena Sāmasa
 pāṇiyagahaṇatittham patto migavalaṇḍjam disvā maṇivannāhi
 sakkhāhi koṭṭhakaṃ katvā dhamuṃ ādāya visapītaṃ saram
 sannahitvā tattha nilino acchi. M. pi sāyaṇhasamāye¹ phalā-
⁵ phalaṃ āharitvā assamapade ṭhapetvā m-ro vanditvā „nahātva
 pāṇiyam ādāya āgamissāmīti“ ghaṭam gahetvā migagaganaparivuto
 dve mige ekato katvā tesam piṭṭhe pāṇiyaghaṭam ṭhapetvā
 hatthena gahetvā naditittham agamāsi. Rājā koṭṭhake ṭhito
 tathā āgacchantam disvā „mayā ettakaṃ kālaṃ vicarantena
¹⁰ manusso nāma na diṭṭhapubbo, devo nu kho esa, nāgo nu kho
 ti, sace kho panāham etaṃ upasaṃkamitvā pucchissāmi devo
 ce ākāse uppattissati nāgo ce bhūmiyam pavekkhati, na kho
 panāham sabbakālaṃ Himavante yeva vasissāmi, Bārāṇasim
 pi gamissāmi, tetra maṃ amaccā pucchissanti: ‘api nu kho te
¹⁵ mahārāja Himavante vasantena na kiñci acchariyam diṭṭhapubba’
 ti, ‘tatrāham’ evarūpo me satto diṭṭho’ ti vatvā ‘ko nāṃ’ eso
 ti vutte sace ‘na jānāmīti’ vakkhāmi garahissanti maṃ, tasma
 etaṃ vijjhivā dubbalaṃ katvā pucchissāmīti“ cintesi, atha
 tesu migesu paṭhamam eva otarivā pāṇiyam piṇḍā uttippesu
²⁰ Bo. uggahitavatto viya mahāthero saṇikaṃ udakaṃ otarivā
 paṭippassaddharato² paccuttaritvā vākacīvaram³ nivāsetvā ajina-
 cammaṃ ekaṃsaṃ katvā pāṇiyaghaṭam ukkhipitvā udakaṃ puñ-
 jitvā vāmaṃsakūte ṭhapesi, tasmim kāle⁴ „idāni vijjhitum samayo“
 ti rājā visapītasaram⁵ khipitvā M-am dakkhiṇapasse vijjhi, sarō
²⁵ vāmapassena nikkhami, tassa viddhabhāvaṃ ṇātvā migagapo
 bhito palāyi, Suvannasāmapaṇḍito pana viddho pi pāṇiyaghaṭam
 yathā vā tathā vā anusumbhitvā⁶ satim paccupatṭhāpetvā saṇi-
 kaṃ otāretvā vālukaṃ viyūhitvā ṭhapetvā disvā vavatṭhapetvā
 mātāpitunnam vasanaṭṭhānadisābhāgena⁷ aṭṭam katvā vaṭṭa-

¹ C^o sāyaṇha-; ² C^o tetrahaṃ; ³ C^o -rathe, B^o -ratā, ⁴ B^o -ratavā-
 cīvaram; ⁵ C^o ṭhapanakāle; ⁶ so C^o; ⁷ C^o anusumbhitvā, B^o anusumbhitvā;
 C^o -ṭṭhāṇabhāge, C^o -ṭṭhānabhāge.

pattavannavālukāya suvaṇṇapaṭimā viya nipajjitvā satim upaṭ-
thāpetvā „imasmiñ Himavantapadesa mama verino nāma n'
atthi, mama pi aññasmiñ verāṇi nāma n' atthīti“ vatvā mu-
khena lohitaṃ chaḍḍetvā rājāṇaṃ adisvā va g. ā.:

1. Ko nu mañ usunā vijjhi pamattaṃ udahāraṃ, 5
khattiyo brāhmaṇo vesso ko mañ viddhā nilīyasīti. 291.

Ta. pamattan ti mettābhāvanāya anupaṭṭhitasatim, idaṃ hi so sandhāya
tasmiñ khaṇe attānaṃ pamattaṃ nāma akāsi, viddhā ti vijjhitvā.

Evañ ca pana vatvā puna attano sarīraṃsaṃsassa aḥakkha-
sammatabhāvaṃ dassetuṃ g. ā. 10

2. Na me maṃsāni khajjāni, cammen' attho na vijjati,
atha keṇa nu vaṇṇena viddheyyaṃ mañ amaññatthā¹ ti 292.
dutiyaṃ g. vatvā tam eva nāmaḍivasena pucchanto:

3. Ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ,
puṭṭho me samma akkhāhi, 15
kiṃ mañ viddhā nilīyasīti āha. 293.

Ta. amaññatthā² ti ayaṃ puriso keṇa kāraṇena mañ vijjhitabbhaṃ
amaññitthā³ ti a.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā visapītena kaṇḍena⁴ vijjhitvā
pātito⁵ pi n' eva mañ akkosati na paribhāsati, hadayaṃ sam- 20
bāhanto⁶ viya piyavacanena samudācarati, gacchissāmi⁷ ssa
santikaṃ“ ti cintetvā gantvā santike ṭhito ā.:

4. Rājāhaṃ asmi Kāsīnaṃ, Piliyakkho ti mañ vidū,
lobhā ratṭhaṃ pahatvāna migam esaṃ carāṃ⁸ ahaṃ. 294.
5. Issatthe c' asmi kusalo dāḥadhammo ti vissuto, 25
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanaṃ ti. 295.

Ta.¹ rājāhaṃ asmi ti evaṃ kir' assa² ahoṃ, devāpi nāgāpi manussa-
bhāsaṃ eva kathaṃti yeva, ahaṃ etaṃ devo vā nāgo vā manusso vā ti na
jānaṃ, sace kujjheyya nāseyya cāpi mañ rājā ti vutte kho pana abhāyanto
nāma n' atthīti, tasmiṃ attano tejaṃ⁴ jānāpetuṃ paṭhamam rājāhaṃ asmi ti ādim 30
ā. lobhā ti manasolobheyya, migameṣaṃ ti mige⁵ esanto, dutiyagāthāya pi

¹ Ch' khaṇe. ² Bā sūlana. ³ C' tassa. ⁴ Bā adda vitakko. ⁵ Bā rājabbhāvaṃ.

attano balaṃ dipetukamo evaṃ ā, ta. issatthe ti¹ dhanussippe, dā²he-
dhammo ti³ dā⁴hadhanuṃ saha⁵sa⁶ttāmaṃ dhanuṃ oropetuṃ ca āropetuṃ
ca samattho.

Iti attano balaṃ vaṇṇetvā jassa nāmagottaṃ pucchanto ā:

- 5 6. Tvaṃ ca kassa vā putto si, kathaṃ jānemu taṃ mayā,
pituno attano cāpi nāmagottaṃ pavedayā⁷ ti. 296.

Ta. pavedayā⁸ ti kathaya.

Taṃ sutvā M. „sac⁹ ahaṃ¹⁰ devanāgakinnarādisu¹¹ khattiyā-
disu vā, aññataro¹² ham¹³ asmīti¹⁴ katheyyaṃ saddaheyy¹⁵ eva¹⁶ esa,

- 10 saccam eva kathetuṃ vaṭṭatīti¹⁷ cintetvā ā:

7. Nesādaputto, bhaddan te, Sāmo iti maṃ¹⁸ nātayo¹⁹

āmantayimsu²⁰ jīvantāṃ, sv-ājj²¹ ev²² ahaṃ²³ gato saye. 297.

8. Viddho²⁴ smi²⁵ puthusallena savisena yathā²⁶ migo,
sakaṃhi lohite rāja passa semi²⁷ paripluto. 298.

- 15 9. Paṭicamma gataṃ²⁸ sallaṃ passa vihaṃhi²⁹ lohitaṃ,
āturo ty-ānupucchāmi: kiṃ maṃ³⁰ viddhā³¹ nīlīyasi. 299.

10. Ajinamhi haññate dīpi, nāgo dantehi haññati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ³² maṃ amaññathā³³ ti. 300

Ta. jīvantān ti maṃ ito pubbe jīvamānaṃ ehi Sāma yāhi Sāma ti
20 voharanti nātayo Sāma ti āmantayimsu, svājjevahaṃ³⁴ gato ti so ahaṃ aḷḷa
evaṃ gato maraṇamukhe appito, saye ti sayāmi, paripluto ti nimuggo,
paṭicammā³⁵ ti paṭicamitvā³⁶ vāmapassena pavisitvā dakkhiṇapassena viṇigga-
tan ti a., passā³⁷ ti olokayassu maṃ, vihaṃhi³⁸ ti³⁹ niṭṭhubhāmi, idaṃ so satīṃ
paccupaṭṭhapetvā avikampamāno va⁴⁰ lohitaṃ mukheṇa chaḍḍetvā ā, āturo ti
25 glāno hutvā ahaṃ taṃ anupucchāmi, nīlīyasīti⁴¹ etasmiṃ gumbhe nīlīno sakkasi,
viddheyyān ti vijjhitaḥṇā, amaññathā⁴² ti amaññattha.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā yathābhūtaṃ anācikkhitvā⁴³
musāvādaṃ karonto ā:

11. Migo upaṭṭhito āsi āgato usupātanaṃ,
20 taṃ disvā ubbijji Sāma, na te⁴⁴ kodho maṃ āvisīti. 301.

Ta. āvisīti⁴⁵ ajjhotthari, tena me kīraṇeṇa kodho uppanno ti⁴⁶ dipeti.

¹ Ck² soddahatva. ² Ck³ svājjevaṃ, B⁴ svājjevahaṃ. ³ B⁴ -vammo. ⁴ Ck⁵ vi-
vi. B⁴ dīhamhāmi. ⁵ Ck⁶ -yya. ⁶ B⁴ -vammi. ⁷ B⁴ -semi. ⁸ Ck⁹ B⁴ -na.

„ Atha nañ M. „kiñ vadest mahārāja, imasmiñ Himavante
maññ disvā palāyanamigo nāma n' atthiti“ vatvā ā.:

13. Yato sarāmi attānañ yatō patto 'smi viññutañ
na mañ migā uttasanti aṇṇe sāpadāni pi. 302.

13. Yato nidhiñ parihariñ yatō patto 'smi yobbanañ
na mañ migā uttasanti' araṇṇe sāpadāni pi. 303. 5

14. Bhīrū kimpurisā rāja pabbate Gandhamādane
sammodamānā gacchāma pabbatāni vanāni ca,
atha kena nu vaṇṇena utrase so migo maman ti. 304.

Ta. na mañ migā ti mañ disvā migā nāma na uttasanti, sāpadānīti 10
vālamigādayo, yato nidhiñ ti yato parihāya ahañ vākaṇṇivāsanañ pari-
hariñ, bhīrū kimpurisā ti mahārāja migā tāva tiṭṭhantu kimpurisā nāma
atibhīrukā nāma honti, G-ne ti te imasmiñ gandhena madakare pabbate
Gandhamādane viharanti, te pi mañ disvā na uttasanti, atha kho mayañ aṇṇa-
maññāni sammodamānā gacchāma, utrase ti mama migo uttracīryā 'ti kena 15
nu kāraṇena tvañ 'mañ saddahāpessasīti dīpeti.

Taṃ sutvā rājā „mayā imañ niraparādhañ vijjhितvā mu-
sāvādo kato, saccam eva kathessāmīti“ cintetvā ā.:

15. Na t' addasā migo Sāma kin t' āham alikañ bhaṇe,
kodhalobhābhībhūto 'hañ, usum te tañ avissajjīti. 305. 20

Ta. na taddasā ti na tañ addasā, kintāhañ ti kin te evañ kalyāṇa-
dassanassa, santeke ahañ alikañ bhaṇissāmi, k-bhūto hañ ti kodhena ca
lobhena ca abhibhūto hutvā ahañ, so hi paṭhamam eva migesu kodhena migo
vijjhissāmi dhanuñ āropetvā thito pucchā B-añ disvā tassa devatādisu aṇṇa-
tarebhāvañ ajānanto pucchissāmi nañ ti lobhañ uppādesi, tasmā evam āha. 25

Evañ ca pana vatvā „uāyañ Suvannasāmo imasmiñ araṇṇe
ekako va vaṇissati, ūṭakehi pi 'ssa bhavitabbañ, pucchissāmi
nañ“ ti cintetvā itarañ g. ā.:

16. Kuto nu samma āgamma kassa vā pahito tvañ
'udahāro nadiñ gaccha āgato Migasammatañ ti. 306. 30

Ta. samma 'ti M-añ ālapeti, āgamma 'ti kuto deśā imañ vanañ
āgamma amhākañ udakañ āharitvā udahāro nadiñ gacchā 'ti, kassa vā pa-
hito 'ti kena pahito hutvā tvañ imañ Migasammatañ āgato ti ā.

1 O' utti. 20 utti. 2 Be na tañ disvā migo aṭṭasa na bhito ti ā.

So tassa kathaṃ sutvā mahantaṃ vedanaṃ adhvāsetvā mukhena lobhitaṃ chaḍḍetvā g. ā.:

17. Andhā mātāpitā mayhaṃ, tē bhārāmi brahāvane,
tes' āham udahārako āgato Migasammataṇṇa ti. 307.

5 Ta. bhārāmitti mūlaphalādini āharitvā posemi.

Evaṃ ca pana vatvā m-ro ca ārabba vilapanto āha:

18. Atthi nesaṃ usāmatthaṃ atha sāhassa jīvitaṃ,
udakassa cālābhena maññe andhā marissare. 308.
19. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā pi pumunā idaṃ,
10 yaṃ ca ammaṃ na passāmi, tam me dukkhatarāṃ ito. 309.
20. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā hi pumunā idaṃ,
yaṃ ca tātaṃ na passāmi, tam me dukkhatarāṃ ito. 310.
21. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchitī¹
addharatte va ratte vā nadiva avasucchati². 311.
15 22. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchitī¹
addharatte³ va ratte vā nadiva avasucchati⁴. 312.
23. Uṭṭhānapāricariyāya pādasambāhanassa ca
Sāma tāta⁵ vilapantā hiṇḍissanti brahāvane. 313.
24. Idaṃ dutiyakaṃ sallāṃ kampeti hadayaṃ mama
20 yaṃ ca andhe na passāmi yaṃ ca hessāmi jīvitaṇ ti. 314.

Ta. usāmatthaṇ ti bhojanamattaṃ, usā ti kira bhojanassa nāmaṃ, tassa
ca atthitāya atha sāhassa jīvitaṇ ti chadivasamattaṃ jīvitaṇ ti a., idaṃ
āharitvā tṭhapitaṃ phalāphalaṃ sandhāyāha, athavā usā ti usmā⁶, ten' etaṃ
dasseti: tesāṃ sarīre usmāmatthaṃ atthi, atha mayā ābhatena phalāphalena sā-
25 hassa jīvitaṃ atthitī, marissare ti marissanti, pumuna ti purisena, evarū-
paṃ hi dukkhaṃ purisena laddhabbam evā⁷ ti a., cirarattāya rucchitī⁸
cirarattaṃ⁹ rodissati, addharatte vā¹⁰ ti majjhimaratte vā ratte vā ti¹¹ pac-
chimaratte vā, avasucchati¹² kunnadī viya assasati¹³ a.; uṭṭhāna - ya
ti mahārāja yaṃ ahaṃ rattiṃ pi divāpi dve tayo vāre uṭṭhāya attano uṭṭhāna-
30 viriyena tesāṃ pāricariyāṃ karomi hatthapāde sambāhāmi maṃ adievā tegasā
atthāya te parihīnacakkhukā Sāma tāta¹⁴ ti vilapanā kaṭṭhakehi vijjhīyamānā

¹ Bā rujjati. ² Ck^o -sleccati. ³ Ck^o -ratto. ⁴ Bā -sujjati, ⁵ Ck^o tāta ti. ⁶

Ck^o usmā. ⁷ Bā rujjati. ⁸ Ck^o -ā, C^o -o. ⁹ Ck^o omī majjhima - vāti

¹⁰ Ck^o -sleccati, Bā -sujjati, Ck^o add avasleccissati. ¹¹ Ck^o sukkhasati.

inasmīm mahante vane hiṇḍissanti¹ a., dutiyan ti paṭhamāṃ pavīṭṭhaviṣa-
pitaṃallato pi eṣaḡuṇeṇa, dāḡhatarāṃ idaṃ dutiyaṃ nesaṃ adassanasokasallāṇi.

Rājā tassa vilāpaṃ sutvā „ayaṃ accantabrahmacāri
dhamme ṭhito m-ro bharati, idāṃ evaṃ dukkhappatto pi tesaṃ
yeva vilapati, evaṃ guṇasampanno nāma mayā aparādhho kato, 5
kathaṃ nu kho imaṃ samassāseyyaṃ“ ti cintetvā „mama
nirayapavīṭṭhakāle r. kiṃ karissati, iminā paṭijaggitanīyāmen’
ev’ assa m-ro paṭijaggissāmi, icc-assa maraṇaṃ amaraṇaṃ bha-
vissatīti“ sannīṭṭhānaṃ katvā ā.:

25. Mā bālhaṃ paridevesi Sāma kalyāṇadassana, 10
ahaṃ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 315.
26. Issatthe c’ asmi kusalo dāḡhadhammo ti vissuto
ahaṃ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 316.
27. Migānaṃ vighāsaṃ² anvesaṃ vanamūlaphalāni ca
ahaṃ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 317. 15
28. Katamaṇ taṃ vanaṃ Sāma yattha mātāpitā tava,
ahan te tathā bharissaṃ yathā te abhari tuvaṇ ti. 318.

Ta bhavissante ti te tava mātāpitāro bharissāmi, migānaṃ ti thūlā-
dinaṃ migānaṃ vighāsaṃ anvesanto idaṃ so issatthe casmi kusalo ti
thūlathūlamige vadhitvā madhuramaṃsena tava m-ro bharissāmiti vatvā mahā- 20
rāja amhe nīṣāya mā pāpavadhaṃ karīti vutte evaṃ ā., yathā te ti yathā
tvaṇ te abhari tath’ eva ne ahaṃ pi bharissāmi.

Atha M. „sādhu mahārāja, tena hi m-ro bharassū“ ti
vatvā maggaṃ ācikkhanto ā.:

29. Ayaṃ ekapadī rāja yo ’yaṃ ussīsake mama, 25
ito gantvā aḡḡhakosaṃ³ tattha tesaṃ aḡārakaṃ,
tattha mātāpitā mayhaṃ, te bharassu ito gato ti. 319.

Ta ekapadīti ekapadamaggo, ussīsake ti yo⁴ esa mama mattha-
kaṭṭhāne, aḡḡhakosaṃ⁵ ti aḡḡhakosantaraṃ⁶.

Evaṃ so tassa maggaṃ ācikkhitvā matāpitusu balava- 30

¹ Bā hiṇḍissanti vicarissanti. ² read: ghāsaṃ? ³ Cks -ghosaṃ. ⁴ Cks so.

⁵ Cks -ghosaṇ. ⁶ Cks -ghosaṇ-.

sinehena tathārūpaṃ vedanaṃ adhivāsetvā tesāṃ bharaṇatthāya
añjalim paggayha yācanto puna ā.:

30. Namō te Kāsirāj' atthu', namō te Kāsivaddhana,
andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharassu brahāvane. 320.
- 5 31. Añjalin te pagaṇhāmi², Kāsirāja nam' atthu te,
mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsī vandanaṃ ti. 321.

Ta. vutto vajjāsīti putto vo Sāmo naditīre visapīṣasallena viddho
rajaṭapaṭṭasadiṣe vālukapuline passena nīpanno añjalim paggayha tumhākaṃ
pāde vandatīti evaṃ mahārāja mayā vutto hutvā mātāpitunnaṃ me vandanaṃ
10 vandeyyāsīti ā.

Rājā „sādhū“ 'ti sampatiṇchi. M. mātāpitunnaṃ vanda-
naṃ pesetvā visaññutaṃ pāpuṇi.

T. a. p. S. āha:

32. Idam vatrāna so Sāmo yuvā kālyāṇaḍassano
15 mucchito³ visavegena visaññī samapajjathā 'ti. 322.

Ta. samapajjathā 'ti jāto.

- So hi hetthā ettakaṃ kathento nirussāso viya kathesi,
idāni pan' assa visavegena upaṭṭitā⁴ bhavaṇṅgacittasantatihada-
yarūpan⁵ nissāya pavattikathā⁶ pacchijji mukhaṃ pidahi ak-
20 khīni nimmitāni hatthapādā thaddhabhāvappattā, sakalasarīraṃ
lohiteṇa tintam⁷. Rājā „ayaṃ idān' eva mayā saddhim ka-
thesi, kin nu kho ti 'ssa assāsapassāse upadhāresi, te pana,
niruddhā, sarīraṃ thaddham jātaṃ, so niruddho dāni Sāmo“ ti
sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto ubho hatthe matthake ṭhapetvā
25 mahāsaddena paridevi.

T. a. p. S. āha:

33. Sa⁸ rājā paridevesi bahuṃ kāruṇṇasamhitam:
ajarāmaro 'ham⁹ āsim, ajj' etaṃ¹⁰ nāmi¹¹ no pure. 323.
34. Sāmaṃ kālakataṃ disvā n' atthi maccussa nāgamo,
y' assu¹² maṃ patimanteti sa visena samappito 324.

¹ Ck^s -rāja, omitting atthu. ² Bā paggayhāmi. ³ Bā pūñjito. ⁴ so Bā; Ck^s pattame, C^s patthave. ⁵ Ck^s omit bhavaṇṅa. ⁶ Bā pavattā-. ⁷ Ck^s tintam, Bā mah-
khitaṃ. ⁸ Bā so. ⁹ Ck^s aham. ¹⁰ Ck^s ajjevataṃ. ¹¹ Ck^s nāsi. ¹² Ck^s yassa.

95. Sv-ājji' evaṃ¹ gate kāle na kiñci-m-abbhāsa²ti,
 • nirayaṃ nūna gacchāmi, ettha me n' atthi samsayo. 325.
 96. Tadā hi pakataṃ pāpaṃ cira³attāya kibbisam⁴
 bhavanti tassa vattāro, gāme kibbisakārakam⁵
 araṇṇe nimmanussamhi ko⁶ maṃ vattum arahati. 326. 5
 97. Sārayanti hi kammāni gāme saṃgaccha⁷ māṇavā,
 araṇṇe nimmanussamhi ko⁸ maṃ sārayissatīti. 327.

Ta. āsin ti ahaṃ ettakaṃ ajūrāmaro 'mhīti saṇṇī aho⁹siṃ, ajj' etan ti
 ahaṃ ajja imaṃ Sāmaṃ kālakataṃ disvā mamaṃ c' eva anñhesaṃ cā n' atthi
 maccussa nāgamo taṃ maccuno āgamanāni ajja jānāmi¹⁰ ito pure na jānāmi ti
 vi¹¹lpati, svājjevan¹² ti yo¹³ savisena sallena samappito idān' eva maṃ pati-
 manteti so ajja¹⁴ evaṃ gate kāle ti evaṃ maraṇakāle pavatte kiñci appa-
 mattakam pi na bhāsa¹⁵ti, tadāhīti tasmim khape Sāmaṃ vijjhantena mayā
 pāpaṃ kataṃ, cira¹⁶attāya kibbisam ti taṃ pana cira¹⁷attam vipaccanasammatthaṃ
 dāruṇaṃ pharusam, tassā¹⁸ ti tassa evarūpaṃ pāpaṃ vicarantassa, vattāro ti 15
 ninditāro bhavanti, kubiṃ gāme kinti kibbisakārako ti imasmim pana araṇṇe
 nimmanussamhi ko maṃ vattum arahati, sace hi¹⁹ bhaveyya vadeyyā²⁰ ti vilapati,
 sārayanti²¹hīti game vā nigamādisu, saṃgaccha māṇavā²² ti tattha tattha
 purisā sannipatitvā ambho purisaghātaka dāruṇaṃ te kammaṃ kataṃ asuka-
 daṇḍappatto nāma tvaṃ ti evaṃ kammāni sārenti codenti, imasmim pana nim- 20
 manusse araṇṇe imaṃ rājānaṃ ko sārayissatīti attānaṃ codento vilapati.

Tadā Bahusodari¹⁰ nāma devadhītā Gandhamādana-vāsini
 Mahāsattassa sattame attabhāve mātubhūtapubbā¹¹ puttasiṇehena
 B-aṃ niccaṃ āvajjati, taṃ divasaṃ pana sā dibbasampattiṃ
 anubhavamānā na taṃ āvajji¹², devasamāgamaṃ gatā ti pi va- 25
 dant' eva¹³, sā tassa visaṇṇībhūtakāle „kin nu kho me put-
 tassā¹⁴“ ti āvajjamānā addasa: „Piliyakkho rājā mama puttaṃ
 savisena sallena vijjhivā Migasammatātīre vālukupuline pātetvā
 mahantenā saddena paridevati, sac' āhaṃ na gamissāmi mama
 putto Suvannaśāmo etth' eva nassissati raṇṇo pi hadayaṃ 30
 phalissati Sānuassa m-ro pi nirāhārā pāṇiyam pi alabhivā sus-
 sitva mariśanti, mayi pana gatāya rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya
 tassa mātāpitunnaṃ santikaṃ gamissati vacanaṃ ca nesam

¹ B¹ svājjevaṃ. ² B² -ko. ³ add nu? ⁴ so all three MSS. ⁵ C¹ jānitiṃ,
 C² jāniti. ⁶ B¹ svājjevaṃ gate kāle. ⁷ C¹ so. ⁸ C¹ ahaṃ. ⁹ B¹ pi. ¹⁰ B¹
 -sundari. ¹¹ B¹ mātā-. ¹² C¹ -jja, B¹ -jjati. ¹³ B¹ -tiyeva. ¹⁴ B¹ -ssapavati.

sutvā te puttassa santikaṃ ānessati, atha te ca ahañ ca saccl-
kiriyaṃ karissāma, Sāmassa viṣaṃ nimmadissati¹, evaṃ me
putto jivitaṃ labhissati, m-ro 'cakkhūni labhissanti, rājā Sā-
massa dhammadesanaṃ sutvā gātvā mahādānaṃ datvā sagga-
5 parāyano bhavissati, tasmā gacchāmi² ahañ tatthā³ 'ti sā
gantvā Migasammatānaditire adissamānā ākāse thatvā raññā⁴
saddhim kathesi.

T. a. p. S. āha:

38. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
10 rañño va anukampāya imā gāthā abhāsatha: 328.
39. Agum kari⁵ mahārāja akari⁶ kamma dukkaṭaṃ⁷,
adūsakā pitāputtā tayo ekūsunā hatā. 329.
40. Ehi⁸ taṃ anusikkhāmi yathā te sugati siyā:
dhammen⁹ andhe vane posa¹⁰ maññe¹¹ haṃ sugatiṃ tayā¹² ti. 330.
15 Ta. rañño vā 'ti rañño yeva, agum karīti mahārāja tvaṃ mahāparā-
dham mahāpāpaṃ kari, dukkaṭaṃ¹³ ti yaṃ kataṃ dukkaṭaṃ¹⁴ hoṃ, taṃ lāma-
kammaṃ akari¹⁵, adūsakā ti niddosā, pitāputtā ti mātā ca pitā ca putto ca
ime tayo ekūsunā¹⁶ hatā tasmīṃ gate¹⁷ tappaṭibaddhā tassa mātāpitara¹⁸ pi
pi hatā va honti, anusikkhāmiti sikkhāpemi anusāsāmi, posa¹⁹ 'ti²⁰ Sāmassa
20 thāne thatvā²¹ sinehaṃ paccupaṭṭhapetvā Sāmo viya te abbe andhe posehi,
maññe--tayā ti evaṃ tayā sugati yeva²² gantabbā²³ bhavissatīti maññāmi.

So devatāya vacanaṃ sutvā „ahañ kir' etassa m-ro po-
setvā saggaṃ gamissāmiti“ saddahitvā „kim me rājena te
yeva posessāmiti“ dalhaṃ adhiṭṭhāya balavaparidevaṃ pari-
25 devanto sokaṃ tanuṃ katvā „Suvannaśāmo mato bhavissatīti“
nānāpupphehi tassa sarīraṃ pūjetvā udakena siñhetvā tikkhattuṃ
padakkhiṇaṃ katvā catusu thānesu vanditvā teṇa pūjitaṃ udaka-
ghaṭaṃ ādāya domanassappatto dakkhiṇadisābhimukho pāyāsi.

T. a. p. S. āha:

- 30 41. Sa rājā paridevitrā bahum kārūṇāsamhitāṃ
udakakumbhaṃ ādāya pakkāmi dakkhiṇāmukho ti. 331.

¹ so Cks for -ddissati? Bd vinassati. ² Cks -o. ³ Bd kira. ⁴ Ck akārā, C^o akarā.
⁵ Cks -rañ. ⁶ Cks add va. ⁷ Bd pose. ⁸ Cks dukkat-. ⁹ Cks akiri. ¹⁰ Bd
ekus-. ¹¹ Bd hate. ¹² Bd pose ti. ¹³ Ck thatvā. ¹⁴ Cks -tiṃ heva. ¹⁵
Ck -bba, C^o -bbaṃ.

Pakatiyāpi ca mahāthāmo rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assa-
mapadaṃ koṭṭento viya pavisitvā Dukūlapaṇḍitassa sāladvāraṃ
pāpuni. Paṇḍito antonisinno tassa padasaddaṃ sutvā „nāyaṃ
Sāmassa padasaddo, kassa nu kho“ ti pucchanto gāthadvayaṃ ā.:

42. Kassa¹ [nu] eso padasaddo² manussass³ eva āgato, 5
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārisa. 332.

43. Santaṃ hi Sāmo vajati, santaṃ pādāni neyati⁴,
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārisā 'ti. 333.

Ta. maṇuṣṣasasevā 'ti nāyaṃ sīhavyagghānaṃ na yakkhakinnarānaṃ
āgato⁵ pana manussass⁶ evāyaṃ padanigghoso na Sāmassā 'ti, santāṃ hīti 10
upasaṃyuttaṃ hi vajati caṃkamati, neyatīti⁷ patiṭṭhapeti

Taṃ sutvā rājā „sac' āhaṃ attano rājabhāvaṃ akathetvā
'mayā tumhākaṃ putto mārito' ti vakkhāmi ime kujjhivā⁸ mayā
saddhiṃ pharusāṃ kathessanti, evaṃ mama etesu koḍho up-
pajjissati, atha te viheṭhessaṃ⁹, taṃ mam' assa¹⁰ akusalam, rājā 15
ti pana vutte abhāyanto¹¹ nāma n' atthi, tasmā rājabhāvaṃ
tāva kathessāmi¹² cintetvā pāṇiyamālake pāṇiyaghaṭaṃ t̥ha-
petvā paṇṇasāladvāre t̥hatvā ā.:

44. Rājāham asmi Kāsīnaṃ Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā raṭṭhaṃ pahatvāna migam esaṃ carāṃ¹³ ahaṃ. 334. 20

45. Issatthe c' asmi kusalo daḥhadhammo ti vissuto,
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 335.

Paṇḍito pi tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

46. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ, (V³²³₂₉)
issaro pi¹⁴ anuppatto yam idh' atthi pavedaya. 336. 25

47. Tiṇḍukāni¹⁵ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varaṃ¹⁶ varaṃ. 337.

48. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvam abhikaṃkhasīti. 338.

¹ Ck kasan, Cs kassan. ² so Bā; Cks nāttati. ³ Ck agacanto, Cs agacchanto,
for -tassa? ⁴ Ck nāttatīti. ⁵ santāṃ hīti - - - kujjhivā wanting in Cs. ⁶ Bā
vibhedhesāmi. ⁷ Ck assatu, Bā mama, omitting assa. ⁸ Cks -tā. ⁹ Bā Cs si.
¹⁰ Cks tiṇḍu-. ¹¹ Bā varā.

T. a. Sattigumbajātaka kathito, idha pana girigabbharā ti Migassammataṃ sandhāya vuttaṃ, sā hi girigabbharato nikkhantattā girigabbharā t' eva jāta.

Evaṃ tena paṭisanthāre kete¹ rājā „putto vo mayā mā-
rito' ti paṭhamam eva vuttuṃ ayuttaṃ, ajānanto viya kathaṃ
5 samuṭṭhāpetvā kathessāmiti“ cintetvā āha:

40. Nālam andhā vane daṭṭhuṃ, ko nu vo¹ phalam āhari,
anandhass' evāyaṃ sammā nivāpo² mayhaṃ khāyatīti. 339.

Ta. nālan ti tumbe andhā imasmim vane kiñci daṭṭhuṃ na samatthā, ko
nu vo¹ -- āharitī ko nu tumhākaṃ ime phale āhari, nivāpo² ti ayaṃ
10 sammā nāyena upāyena kato³ khādītabbayuttokānaṃ supariśuddhānaṃ phalā-
phalānaṃ nivāpo² sannicayo anandhassa viya na andhassā⁴ ti mayhaṃ khāyati
upatthāti.

Taṃ sutvā paṇḍito „mahārāja, na mayaṃ phalāphalāni
āharāma, putto pana no āharatīti“ dassetuṃ gāthadvayam ā:

15 50. Dahāro yuvā nātibrāhā Sāmo kalyāṇadassano,
digh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā⁵, 340.

51. So have phalam āhatvā⁶ ito ādā⁷ kamaṇḍalūṃ
nadiṃ gato udahāro, maññe na dūram āgato ti. 341.

Ta. nātibrāhā ti nātīdigho nātīrasso, sunaggavellitā⁵ ti suna-
20 saṃkhātāya mamsakoṭṭhanapottthaniyā aggaṃ viya vinatā⁷, kamaṇḍalūṃ ti
ghaṭaṃ, na dūram āgato ti na dūram āgato idāni na dūram ito āsannaṭṭhānaṃ
āgato bhaviṣsatīti maññāmīti a.

Taṃ sutvā rājā āha:

52. Ahan taṃ avadhīṃ Sāmaṃ yo tuyhaṃ paricārako
25 yaṃ kumāraṃ pavedetha Sāmaṃ kalyāṇadassanaṃ. 342.

53. Digh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā⁵,
tesu lohitalittesu seti Sāmo mayā hato ti. 343.

Ta. avadhīṃ ti migassa khittena⁸ sarena vijjhītvā māresim, pavedethā
'ti kathetha, setīti Mi-nadītiरे वल्लिकपुल्लिने seti.

30 Paṇḍitassa pana avidūre yeva Pārikāya paṇṇasālo hoti,
sā tattha nisinnā rañño vacanaṃ sutvā taṃ pavattim nātu-

¹ C² me. ² B² nivāto. ³ C² kate, C² kathe, B² ayaṃ sammā upayena tato.

⁴ B² so-. ⁵ B² āharitvā, C² āhanatvā. ⁶ B² ādāya. ⁷ B² kiñci natā. ⁸ B²
visapitena⁸ instead of m. kh.

kāmā hutvā nikkhamitvā rajjusaññāya D-pañḍitassa santikaṃ
gacchvā āha:

54. Kena Dukūla mantesi haṭṭha Sāmo ti vādinā,
haṭṭha Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhati. 344.

55. Assatthassēva taruṇaṃ pavālaṃ māluteritaṃ 5
haṭṭha Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhatīti. 345.

Ta. vādinā ti mayā Sāmo haṭṭha ti vadantena, pavālaṃ ti pallavaṃ,
māluteritaṃ ti vātena pahaṭṭhaṃ.

Atha naṃ paṇḍito ovādaṃ dento āha:

56. Pārike Kāsirājāyaṃ so Sāmaṃ Migasammate 10
kodhasā usunā vijjhi, tassa mā pāpaṃ icchimhā 'ti. 346.

Ta. Migasammate ti M-tanadīṭṭhe, kodhasā ti mige uppanna kodhena,
mā - - mhā 'ti tassa mayaṃ ubho pi pāpaṃ mā icchimhā.

Pārī āha:

57. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane 15
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi kathaṃ cittaṃ na kopaye ti. 347.

Ta. ghātimhīti ghātake.

D-pañḍito āha:

58. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi akkodhaṃ¹ āhu paṇḍitā ti. 348. 20

Ta. akkodhaṃ ti kodho nāma nīrayasāhvatāniko, tasmā taṃ akatvā
puttaghātikampi pi akkodho yeva kattaḃbo² ti paṇḍitā āhu.

Evaṃ vatvā ubho pi te hatthehi ure patipimśantā M-assa
guṇe vaṇṇetvā bhusaṃ parideviṃsu. Atha ne rājā samassāsento ā.:

59. Mā bālhaṃ paridevetha haṭṭha Sāmo ti vādinā, 25
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 349.

60. Issatthe c' asmi kusalo dāhādhammo ti vissuto,
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 350.

61. Migānaṃ vighāsaṃ anvesaṃ vanamūlaphalāni ca
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane ti. 351. 30

¹ so all three MSS. ² B^d ako-. ³ C^k akkodhe yeva kattaḃban, C^s akkode yeva kattaḃbo, B^d kodho eva na kattaḃbo.

Ta. vādinā ti tumhe hato Sāmo ti vadantena mayā saddhiṃ, tayā no¹ evaṃ guṇasampanno putto mārto² idāni ko amhe bharissatīti ādīni vatvā³ āhā⁴ bāhaṃ paridevetha ahaṃ tumhākaṃ kammakaro hutvā Sāmo viya tumhe bharissāmiti evaṃ rājā tumhe mā cintayktha⁵ na mayaṃ rajjena attho ahaṃ vo
5 yāvajjivaṃ bharissāmiti te assāsesi.

Te tena saddhiṃ sallapantā⁶ āhaṃsu:

33. N' eso dhammo mahārāja, n' etaṃ amhesu kappati,

rājā tvam asi amhākaṃ, pāde vandāma te mayan ti. 352.

Tā. dhammo ti sabhāvo kāranaṃ vā, kappatīti evaṃ tava kamma-
10 kāranaṃ⁴ amhesu na kappati na sobhati, pāde--mayan ti idam pana te pabbajjalīge⁵ tīthitāpi puttāsokassa mahantattāya⁶ c' eva nibatamānatāya ca⁷ vadhiṃsu, raṇṇo⁸ viśassam uppadetum pi evam āhaṃsū 'ti vadanti.

Taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā „aho acchariyaṃ, evaṃ dosakārake nāma mayi pharusuvacanamattam pi n' atthi⁹,
15 paggaṇhanti yeva man¹⁰ ti⁹ cintetvā g. ā.:

34. Dhammaṃ nesādā¹⁰ bhaṇatha, kato apacitī tayā,

pitā tvam asi asmākaṃ, mātā tvam asi Pārike ti. 353.

Ta. tayā ti ekekaṃ vadanto evam ā, pītā ti D-paṇḍita¹¹ ajja paṭṭhāya
tvam mayhaṃ pitutthāne tīṭṭha, amma Pārike tvam pi mātītthāne tīṭṭha, ahaṃ
20 pana vo puttassa Sāmassa thāne pādadhovanādīni sabbakiccāni¹² karissāmi, maṃ rājā ti asallakkhetvā Sāmo ti¹¹ sallakkhetā 'ti.

Te añjalim paggayha „mahārāja tayā amhākaṃ kamma-
karakakiccaṃ n' atthi, yaṭṭhikotiyaṃ pana no gahetvā tattha
netvā Sāmaṃ dassēhīti¹³ yācantā gāthadvayaṃ āhaṃsu:

25 31. Namo te Kāsirāj' atthu¹², namo te Kāsivaddhana,
añjalīn te paggaṇhāma yāva Sām' ānupāpaya. 354.

35. Tassa pāde pavaṭṭantā¹³ mukhaṃ ca bhujadassanaṃ
saṃsumbhamānā attānaṃ kālam āgamayāmasa¹⁴ ti. 355.

Ta. Sāmānupāpaya 'ti yāva Sāmo yaṭṭha tattha¹⁵ amhe ānupāpaya.

¹ Bā omits no. ² Ck adds ti. ³ Ck Bā to. ⁴ Ck kammaṃ karontā. ⁵ Bā pabbajjalīge. ⁶ Bā -sokena samabbhātāya. ⁷ Ck omits ca. ⁸ Ck natti, Cc tattha. ⁹ Ck matti, Bā mamanti. ¹⁰ Ck nesāda. ¹¹ Cc gēva, Ck te. ¹² Ck -ja, omitting atthu. ¹³ so Ck; Bā sapajjantā. ¹⁴ Ck -yemasa, Cc āgamasa. ¹⁵ Bā sēmaṃ, omitting yaṭṭha tattha.

bhujadassanan ti kalyāṇadassanaṃ abhirūpaṃ, saṃsumbhamānā ti vaṭṭantā¹, kalamāgamayāmasa² ti kālākiriyaṃ āgameśsāma³.

Tesaṃ evaṃ kathentāvaṃ, yeva Suriyo atthaṃ gato. Atha rājā „sac' āhaṃ idān' eva ime tattha nessāmi taṃ diṣvā va nesam hadayaṃ phalissati, iti tiṇṇam pi etesaṃ matakāle 5 ahaṃ niraye nipanno yeva nāma, tasmā ne tattha gantuṃ na dassāmiti“ cintetvā catasso gāthā abhāsi:

66. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti Cando va patito chamā. 356.
67. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati 10
yattha Sāmo hato seti Suriyo va patito chamā. 357.
68. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti paṃsunā patikuṇṭhito. 358.
69. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti idh' eva vasath' assame ti. 359. 15

Ta. brahā⁴ ti accuggataṃ⁵, ākāsaṇtaṃ ti evaṃ⁶ taṃ vanaṃ ākāsaṇṇa anto viya hutvā padissati, athavā ākāsaṇtaṃ⁷ ti ākāsaṇṇamānaṃ⁸ pakāsaṇṇaṃ⁹ ti a., chamā ti chamāya paṭhavīyaṃ ti a., chaman ti pi paṭho, paṭhaviṃ pati-taṃ viyā 'ti a., paṃsunā - - to ti parikinno paliveṭṭhito.

Atha ne attano vāḷādinaṃ nissāya bhayaṃabhāvaṃ¹⁰ das- 20 setuṃ g. āhaṃsu:

70. Yaḍi tattha sahaṇṇāni satāni nahutāni ca
n' ev' amhākaṃ bhayaṃ koci vane vāḷesu vijjatīti. 360.

Ta. kociti imasmīṃ vane katthaci ekapadesa pi amhākaṃ vāḷesu bhayaṃ nāma n' atthi. 25

Rājā te paṭibāhituṃ asakkonto hatthesu gahetvā tattha nesi.

Taṃ atthaṃ pakāsaṇto Satthā āha:

71. Tato andhānaṃ ādāya Kāsiraḷā brahāvane
hatthe gahetvā pakkāmi yattha Sāmo hato ahū 'ti. 361.

¹ Bā pothentā pariṇattamānā. ² Ck - yemase. ³ Bā - missāma. ⁴ Bā brahmā
⁵ Bā - tā, Ck accaggataṃ. ⁶ Bā e. ⁷ Ck ākāsaṇtaṃ. ⁸ Ck ākāsaṇṇa, Bā ākāsaṇṇa
paṃsānaṃ. ⁹ Bā pakāsaṇtaṃ. ¹⁰ Bā vāḷamigabhayaḷbhāvaṃ.

Ta. tato ti tadā, andhānaṃ ti mātāpitunnaṃ, ahū 'ti ahoṣi, yasmiṃ
thāne so pi nipanno tatha nesīti a.

Netvā ca pana tassa santike thapetvā „ayaṃ vo putto“
ti ācikkhi. Ath' assa pitā sīsaṃ mātā pāde ūrusu katvā nīsi-
ditvā vilapimsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

72. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Candam va patitaṃ chaṃā 362.
73. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
10 apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Suriyaṃ va patitaṃ chaṃā 363.
74. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
apaviddhaṃ² brahāraṇṇe karuṇaṃ³ paridevayum. 364.
75. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
bālā paggayha pakkandum: adhammo kira bho iti. 365.
- 15 76. Bālhaṃ kho⁴ si sutto⁵ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 366.
77. Bālhaṃ kho⁴ si matto⁷ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 367.
78. Bālhaṃ kho⁴ si pamatto⁸ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 368.
- 20 79. Bālhaṃ kho⁴ si kuddho¹⁰ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 369.
80. Bālhaṃ kho⁴ si ditto Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi¹¹. 370.
- 25 81. Bālhaṃ kho⁴ si vimano Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 371.
82. Jaṭaṃ vaḷḷaṃ paṃkagataṃ¹² ko dāni saṇṭhapessati¹³,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 372.
83. Ko ve¹⁴ sammajjan' ādāya¹⁵ sammajjissati assamaṃ¹⁶,
30 Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 373.
84. Ko dāni nahāpayissati sīten' uṇhodakena ca,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 374.

¹ so all three MSS. ² Bā -viṭṭhaṃ. ³ Bā kalunaṃ. ⁴ add tuvaṃ? ⁵ C^o yutto,
Bā kho tvaṃ pamatto si. ⁶ Bā svaḷḷevaṃ, C^o yojjevaṃ. ⁷ Bā kho tvaṃ pa-
ditto si. ⁸ add tvaṃ? ⁹ Bā kho tvaṃ pasutto si, comp. v. 76. ¹⁰ Bā kho tvaṃ
pakuddho si. ¹¹ Bā omits this verse, but compare v. 77. ¹² Bā paṃsugataṃ,
read: malhaṃ paṃkagaṃ? ¹³ Bā -si. ¹⁴ Bā me. ¹⁵ Bā -jjamādāya. ¹⁶ Bā -me.

85. Ko dāni bhuñjayissati¹ vanamūlaphalāni ca,
 • Sāmo ayam kālakato andhānam paricārako ti. 375.

Ta. ^apaviddhan ti nīratthakānī^a chaḍḍitaṃ, adhammo kira bho ititi
 ayuttaṃ kira bho ajja imasmīn loke vaṭṭati, matto² ti khīpasuraṃ pivivā
 matto sammatto³, ditto⁴ ti dappito⁵ dhuttako si jāto ti⁶ sabbān vilāpavasena
 bhaṇanti, jaṭan ti tāta ambākān jaṭamaṇḍalaṃ, valinaṃ paṃkagatan ti
 yadā ākulaṃ malaggahitaṃ bhavissati tadā naṃ idāni ko saṇṭhapessati, sodhetvā
 ujum karissati.

Ath' assa mātā bahuṃ vilapitvā ure hatthaṃ thapetvā
 santāpaṃ upadhārentī „puttassa me santāpo pavattat' eva, 10
 vīsavegena vīsāññitaṃ' āpanno bhavissati, nibbisabhāvatthāya
 c' assa saccakiriyaṃ karissāmīti“ cintetvā saccakiriyaṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

86. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitaṃ⁸
 atṭitaṃ puttasokena mātā saccam abhāsatha: 376. 15
 87. Yena saccen' ayam Sāmo dhammacārī pure ahu
 etena saccavajjena viṣaṃ Sāmassa haññatu. 377.
 88. Yena saccen' ayam Sāmo brahmacārī pure ahu
 etena saccavajjena viṣaṃ Sāmassa haññatu. 378.
 89. Yena saccen' ayam Sāmo saccavādī pure ahu 20
 etena saccavajjena viṣaṃ Sāmassa haññatu. 379.
 90. Yena saccen' ayam Sāmo mātāpettibharo⁹ ahu
 etena saccavajjena viṣaṃ Sāmassa haññatu. 380.
 91. Yena saccen' ayam Sāmo kule jeṭṭhāpacāyiko
 etena saccavajjena viṣaṃ Sāmassa haññatu. 381. 25
 92. Yena saccen' ayam Sāmo pāṇā piyataro mama
 etena saccavajjena viṣaṃ Sāmassa haññatu. 382.
 93. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhaṃ c' eva pitu-cca¹⁰ te
 sabbena¹¹ tena kusalena viṣaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 383.

Ta. yena saccenā 'ti yena bhūtena sabhāvena, dhammacārīti kusala- 30
 pathadhammacārī¹², saccavādīti hassakena pi musā avutto¹³, mātāpetti-

¹ Ck -ssanti, C⁸ B⁸ bhojayissati. ² B⁸ pamatto. ³ B⁸ -tvā viya matto pa-
 matto pamādaṃ āpanno. ⁴ B⁸ paditto. ⁵ B⁸ tabbitta. ⁶ B⁸ pakuddho si vi-
 mano si ti. ⁷ B⁸ vīsāññitaṃ, C⁸ vīsāñña-. ⁸ B⁸ -kuṇḍi-. ⁹ B⁸ -pitti-.
¹⁰ B⁸ ca. ¹¹ C⁸ saccena? ¹² B⁸ kusalakammapha-. ¹³ so C⁸; C⁸ attano,
 B⁸ hasitavasena pi musāvādaṃ na vadati.

bharo¹ ti analaso hutvā rattindivam m-ro bharī, jeṭṭhā--ti Jeṭṭhānaṃ
mātāpitunnaṃ sakkārakārako.

Evam mātarā sattahi gāthāhi 'saccakiriya' katāya Sāmo
parivattitvā nipajji. Ath' assa pitā „jīvati me putto, aham
5 pi 'ssa saccakiriyaṃ karissāmīti" tath' eva s-yaṃ kari.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

94. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitaṃ²
atṭho puttasokena pitā saccam abhāsatha: 384.

95. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacārī pure ahu
10 etesū saccavajjena viṣaṃ Sāmassa haññatu. 385.

96. 97. 98. 99. 100 == 88. 89. 90. 91. 92.

101. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhaṃ ca mātuyā ca⁴ te
sabbena⁵ tena kusaleṇa viṣaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 386.

Tasmiṃ s-yaṃ karonte M. parivattitvā itarena passena
15 nipajji. Ath' assa s-yaṃ sā devatā akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

102. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
Sāmassa anukampāya imaṃ saccam abhāsatha: 387.

103. Pabbaty-āhaṃ⁶ Gandhamādane cirarattanivāsini,
20 na me piyataro koci añño Sāmā na vijjati,
etena saccavajjena viṣaṃ Sāmassa haññatu. 388.

104. Sabbe vanā gandhamayā pabbate Gandhamādane,
etena saccavajjena viṣaṃ Sāmassa haññatu. 389.

105. Tesāṃ lālappamānānaṃ bahuṃ kārūṇāsamhitāṃ
25 khippaṃ Sāmo samuṭṭhāsi yuvā kalyāṇadassano ti. 390.

Ta. pabbatyāhaṃ ti pabbate ahaṃ, vanā gandhamayā ti rukkhā
gandhamayā, na hi tattha agandho nāma koci rukkho atthi, tesāṃ ti bhī.
tesāṃ ubhinnaṃ lālappamānānaṃ yeva devatāya saccakiriyaṃ pariyoṣāne khippaṃ
Sāmo uṭṭhāsi, padumapattato udakaṃ vi' assa⁷ vinivaṭṭetvā ābāddho vigato,
30 idha nu ko viddho ettha nu kho⁸ ti viddhaṭṭhānaṃ na paññāyi.

Iti Mahāsattassa nīrogatā mātāpitunnaṃ cakkhupaṭilābho
aruṇuggamanā devatānubhāvena tesāṃ catunnaṃ pi assame

¹ Bā - pitti-. ² Cks - kiriya. ³ Bā - kuṇḍi-. ⁴ Bā mayhañceva mātucca. ⁵ Cks
saccena. ⁶ read: pabbate? ⁷ Bā viya viṣaṃ. ⁸ Bā adds viddho.

pākaṭabhāvo cā 'ti sabbam ekakkhaṇe ahoṣi. M-ro „cakkhuñ
ca^o no laddham, Sāmo ca arogo jāto“ ti atirekataram tussimsu.
Atha na Sāmo paṇḍito gāthā ājjhabhāsi:

106. Sāmo 'ham asmi, bhaddam^{vo}, sotthin' amhi¹ samuṭṭhito,
mā bālham paridevetha, mañjunābhivadetha man ti². 391. 5
Atha³ rājānam disvā paṭisanthāram karonto āha:
107. Svāgatan te mahārāja atho te aduragatam, (V ³²⁹/₂₉)
issaro si anupatto, yam idh' atthi pavedaya: 392.
108. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo (= ⁸⁵/₂₀)
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varam varam. 393. 10
109. Atthi me pāṇiyam sītam ābhataṃ girigabbharā
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhihamkhasīti. 394.
Rājā tam pi acchariyam disvā āha:
110. Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā⁴ muyhanti medisa,
petam tam Sāma addakkhim, ko nu tvaṃ Sāma jivasīti. 395. 15

Ta. petan ti Sāma⁵, aham tam matakam addasam, ko nu tvaṃ ti
kathan nu tvaṃ jivitaṃ paṭilabhīti pucehati.

Sāmo „ayam rājā maṃ mato ti sallakkhesi, amatabhāvam
assa pakāsessāmīti“ ā.:

111. Api jivam mahārāja purisam gālhavedanam 20
upanītamanasakappam⁶ jivantaṃ maññate mataṃ. 396.
112. Api jivam mahārāja purisam gālhavedanam
tam nirodhagataṃ santaṃ jivantaṃ maññate matan ti. 397.

Ta. api jivan ti jivamānam¹, upanītamanasakappam⁶ ti bhavaṅgam
otīṇṇacittācāram², jivan ti jivamānam eva mato ti maññati, nirodhagatan 25
ti assāsapassāsanīrodham pattaṃ³.

Evaṃ „loko maṃ jivantam eva mataṃ maññatīti“ vatvā
rājānam atthe yojetukāmo dh. desento puna dve gāthā abhāsi:

¹ Cks -nampi, Bā sotthināmbhi. ² Bā adds: ettha sotthināmbhi samuṭṭhito ti
sotthinā sukkena uṭṭhito amhi bhavāmi, mañcunā ti madhurasarena maṃ abhi-
vadetha. ³ Bā adds so. ⁴ so all three MSS. ⁵ Cks -am. ⁶ Cks -samkappam.
⁷ Cks otīṇṇam-. ⁸ Bā adds santaṃ samvijamānam.

118. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā macco dhammena posati
devāpi naṃ tikicchanti mātāpettibharaṃ janāṃ. 398.
114. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā maccō dhammena posati
idh' eva naṃ pasamsanti, pecca sagge ca modatīti. 399.
- 5 Taṃ sutvā rājā „acchariyaṃ vata bho, mātāpettibharassa
kira uppannarogaṃ devatāpi tikicchanti, ativiya ayaṃ Sāmo
sobhatīti“ añjalim paggayha ā:
115. Esā bhiyyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti medisā,
saraṇaṃ taṃ Sāma gacchāmi,
10 tvaṃ ca me saraṇaṃ bhavā² 'ti. 400.

Ta. bhiyyo ti yasmā tādise parisuddhasīlaguṇasampanne aparajjhīṃ
tas mā atirekatarāṃ muyhāmi, tvaṃ ca -- bhavā² 'ti saraṇaṃ gacchantassa me
tvaṃ s. bhava patiṭṭhā hohi deva lokagāmināṃ maṃ karohīti.

- Ata naṃ M. „sace mahārāja deva lokāṃ gantukāmo ma-
15 hantaṃ dibbasampattim paribhuñjitukāmo imāsu dasasu dham-
macariyāsu² vattassu“ 'ti dasadkammacariyagāthā kathesi:
116. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya³, (V. p. 123.)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggaṃ gamissasi. 401.
117. Dhammaṃ cara mahārāja
20 puttadāresu khattiya³, (Sen. Mahāv. I p. 291)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggaṃ gamissasi, 402.
118. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya etc. 403.
110. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca etc. 404.
120. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca etc. 405.
- 25 121. Dhammaṃ cara mahārāja ratṭhe janapadesu ca etc. 406.
122. Dhammaṃ cara mahārāja samapabrāhmaṇesu ca etc. 407.
123. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhisu khattiya etc. 408.
124. Dhammaṃ cara mahārāja dhammo, ciṇṇo⁵ sukhāvaho etc. 409.
125. Dhammaṃ cara mahārāja saindadevā⁶ sabrahmakā
30 suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo⁷ 'ti. 410.
- Tāsaṃ attho Tesakunejātake vitthārito va.

¹ Ck² add vā. ² B² dasarājadhamma-. ³ Ck² khattiyā. ⁴ Ck² B² rājā. ⁵ Ck² -o.

⁶ B² indadevā. ⁷ so all three MSS. for pamādo.

• Evañ M. tassa dasarājadhamme desetvā uttarim pi ova-
ditvā pañcasīlāni adāsi. So tassa ovādañ sirasā sampaticchitvā
vanditvā Bārāṇasim gantvā¹ dānādīni puññāni katvā sapariso
saggaparāyano ahosi. B. pi saddhim mātāpitūhi abhiññā ca
samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmālokūpago ahosi. 5

S. imañ dhammadesanañ āharitvā „bhikkhave mātāpitunnañ po-
sanañ nāma paṇḍitānañ esa vaṃso²“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s.
(Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phalañ pāpuṇi): „Tāḍā rājā
Ānando ahosi, devadhītā Uppalavaṇṇā, Sakko Anuruddho, pitā³ Kas-
sapa, mātā⁴ Bhaddakāpilāni⁵, Suvāṇṇasāmapaṇḍito aham evā⁶“ ti⁷. 10
Sāmajātakañ⁸.

4. Nīmajātaka.

Accherañ vata⁹ lokasmin ti. Idam S. Mithilañ upanissāya
Makhādevambavane¹⁰ v. sitapātukanmañ ārabha kathesi. Ekadivaśaṃ
hi S. sāyaṇhasamaye¹¹ sambahulehi bhikkhūhi saddhim tasmiñ am- 15
bavane cārikañ caramāno ekam ramaṇiyañ bhūmippadesaṃ disvā
attano pubbacuriyañ kathetukāmo sitaṃ pātukatvā āyasmatā Ānan-
dattherena sitakaraṇaṃ puṭṭho „Ananda ayañ bhūmippadeso pubbe
mayā Makhādevarājakāle¹² jhānakīlañ kilantena ajjhāvutthapubbo¹³“
ti vatvā tena yācito paṇḍittāsane nisiditvā a. ā.: 20

A. Videharatthe Mithilanagare Makhādevo¹⁴ nāma rājā
• ahosi, so cāturasītivassasahassāni kumārakīlañ kilī, caturā-
sītivassasahassāni uparajjañ kāresi, caturāsītivassasahassāni
r. kārento „yadā me samma kappaka sirasmiñ phalitāni pas-
seyyāsi tadā me āroceyyāsīti“ vatvā aparabhāge kappakena 25
phalitāni disvā ārocite saṇḍāsena uddharāpetvā hatthe patiṭṭhā-
petvā phalitañ oloketvā¹⁵ āgantvā nalāṭe laggañ viya maraṇaṃ

¹ Bā omits esa ² Bā dukūlapaṇḍito. ³ Bā pārikā. ⁴ Bā adds bhikkhuni. ⁵
Bā aham eva sammāsambuddho loke udapāditi. ⁶ Bā suvaṇṇasāmapālitto. ⁷ 4.
Cfr. Morris, B. & C. p. 76. Mā. = Mātali. ⁸ Ck⁸ add bho. ⁹ Bā maggha-
B⁹ majjha-. ¹⁰ Ck¹⁰ sāyaṇha-. ¹¹ Bā magghā, B¹¹ majjha-. ¹² Ck¹² Bā -vutta-.
¹³ Bā magghā. Cfr. Morris in J. P. T. S. 1895 p. 62. Hultzsch in Z. d. d.
m. Ges. 40 p. 60. ¹⁴ Bā adds maccurājānañ.

- passamāno „idāni me pabbajitum kālo“ ti kappakassa gāma-
 varam datvā jeṭṭhaputtam pakkosāpetvā „tāta r: paṭiccha,
 aham pabbajissāmīti“ vatvā „kiṃkāraṇa devā“ 'ti vutte
 „uttamaṅgarūhā mayhamīme jātā vayo harā
 5 pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo maman'“ ti
 vatvā tam rajje abhisinēcitvā „tvam pi evam evam paṭipajjey-
 yāsīti“ vatvā ovaḍḍitvā nagarā nikkhamma² bhikkhupabbajjāya
 pabbajjivā caturāsītivassasahassāni cattāro Brahmavihāre bhā-
 vetvā Brahmaloke nibbatto³. Putto pi 'ssa eten' upāyena
 10 pabbajjivā Brahmaloḷa-parāyano ahoṣi, tathā tassa putto⁴ ti,
 evam dvīhi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni sīse phalitam
 disvā va imasmim ambavane pabbajjivā cattāro Brahmavihāre
 bhāvetvā Brahmaloke nibbatto⁵. Tesaṃ sabbapaṭhamam nib-
 batto Maḥādevarājā Brahmaloḷe tṭhitvā attano vaṃsaṃ olokeno
 15 dvīhi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni pabbajjitāni disvā tuṭṭha-
 mānaso hutvā „ito nu kho param pavattissati na-ppavattissa-
 tīti“ olokeno appavattanabhāvaṃ natvā „mama vaṃsaṃ aham
 eva ghaṭessāmīti“ tato cavitvā Mithilanagare rañño aggamahe-
 siyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. Tassa nāmagahaṇadivase
 20 nemittakā lakkaṇāni oloketvā „mahārāja ayaṃ kumāro tum-
 hākaṃ vaṃsaṃ ghaṭento uppanno, tumhākaṃ vaṃso h' pabbaj-
 janavaṃso⁶ imassa parato na gamissatīti⁷“ vadimsu. Tam
 sutvā rājā „ayaṃ rathacakkanemi viya mama vaṃsaṃ ghaṭento
 jāto“ ti Nemikumāro⁸ ti 'ssa nāmaṃ akāsi. So daharakālato
 25 paṭṭhāya dāne sīle uposathakamme ca abhirato ahoṣi. Ath'
 assa pitā purimaṇayen' eva phalitam disvā kappakassa gāma-
 varam datvā puttassa r. niyyādetvā ambavane pabbajjivā
 Brahmaloḷa-parāyano ahoṣi. Nimirājā⁹ dānājñāsayatāya catūsu
 nagaradvāresu nagaramajjhe cā 'ti pañcadānasālāyo karetvā

¹ = vol. I p. 137. ² Ck nikkhami, Bd nikkhamitvā. ³ Bd -i. ⁴ C repeats tathā tassa puttā. ⁵ Bd nibbatimsu. ⁶ Bd pabbajjita-. ⁷ Bd purato añño nāga-
 missatīti ⁸ Ck nemiyaka-. ⁹ Bd nemi-.

maḥādānaṃ pavattesi, ekekāya dānasālāya sataśahasāṃ katvā devasikāṃ pañca pañca kaḥāpanasatasahasāni pariccaji, niccaṃ pañcaṣṭhāni ca rakkhi, 'pāḥkhaḍdivasesu uposathaṃ samādayi, mahājanam pi dānādīsu puññesu samādapesi', sagga-maggaṃ ācikkhitvā nirayabhayena tajjtvā dh. d. Tassa ovāde 5
 ttiṭṭha dānādīni puññāni katvā cutā cutā devaloke nibbattanti, devaloko paripūri, nirayo tuccho viya ahosi. Tadā Tāvatiṃsabhavane devasaṃghā Sudhammāya devasabhāya saṇṇipatiṭṭha „aho amhākaṃ ācariyo Nimirājā", naṃ nissāya mayam imaṃ Buddhañāpāni aparicchindiyam dibbasampattiṃ anubhomā" 10
 'ti vatvā M-assa guṇe vaṇṇayimsu. Manussaloke pi 'ssa mahāsamuddapitṭhe āsittatelaṃ viya guṇakathā' patthari.

S. tam atthaṃ āvibhūtaṃ katvā bhikkhusaṃghassa kathento āha:

1. Accheraṃ vata lokasmiṃ uppajjanti vicakkhaṇā yadā ahū Nimirājā paṇḍito kusalatthiko. 411. 15
2. Rājā sabba-Videhānaṃ adā dānaṃ arindamo, tassa taṃ dadato dānaṃ saṃkappo udapajjatha: dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalan ti. 412.

Ta. yadā ahū ti bhi. paṇḍito attano ca paresaṃ ca kusalatthiko Nimirājā¹ ahosi tadā devamanussānaṃ accheraṃ vata no evarūpāpi² nāma anup- 20
 panne Buddhañāpe mahājanassa Buddhakiccaṃ sādheyamānā lokasmiṃ vicakkhaṇā uppajjantīti evaṃ tassa guṇakathaṃ kathesun ti a., yathā ahū ti pi pātho, tassa' attho: yathā abu Nimirājā paṇḍito kusalatthiko yeva³ tathārūpā mahājanassa Buddhakiccaṃ sādheyamānā uppajjanti vicakkhaṇā ti⁴ yaṃ tesam 25
 'uppannam' tam accherath vata lokasmiṃ ti, iti S. sayam eva acchariyaṃjato evam 25
 āha, sabba-Videhānaṃ ti sabbesaṃ Videhāvāsinaṃ, katamaṃ sū 'ti etesu dvieu kataman nu, so kira pannarasuposathiko omuttasabbābharape sirisayana-
 pitṭhe nīpanuo dve yāme niddam okkamitvā pacchimayāme pabuddho pallanikaṃ
 ābhujitvā aham pi mahājanassa aparimāṇam dānaṃ pi demi sīlam pi rakkhāmi
 dānassa nū kho phalaṃ mahantaṃ udāhu brahmacariyavāsassa ti cintitvā 30
 attano kammhaṃ chinditvaṃ nāsakkhi.

Tasmim khape Sakkabhavanaṃ upākāraṃ dassesi, Sakko tassa kāraṇam āvajjanto tam tathā vitakkeṇtaṃ disvā „kaṃ,

¹ C¹ - ā. ² B¹ - nemi. ³ C¹ - tam. ⁴ B¹ - pāni. ⁵ C¹ - ye. ⁶ B¹ - gmits ti.
⁷ C¹ - uppannam. C² - uppajjanti.

kham assa chindissāmiti" ekako va siḡhaṃ āgantvā sakaḷa-nivesanaṃ ekobhāsaṃ katvā sirigabbhaṃ pavisitvā obhāsaṃ pharitvā ākāse thatvā tena puṭṭhó vyākāsi.

Tam atthaṃ pakāseto S. āka:

- 5 9. Tassa saṃkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
sahassanetto pātur abh vaṇṇena nihanam tamam. 413.
4. Salomahaṭṭho manujindo Vāsavaṃ avacā Nimi:
devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
na ca me tādiso vaṇṇo diṭṭho vā yadivā suto¹. 414.
10 5. Salomahaṭṭhaṃ ūtvāna Vāsavo avacā Nimiṃ²:
Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
alomahaṭṭho manujinda puccha pañhaṃ yad³ icchasi. 415.
6. So ca tena katokāso Vāsavaṃ avacā Nimi:
pucchāmi taṃ mahābāhu sabbabbhūtānaṃ issara:
15 dāṇaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalaṃ. 416.
7. So puṭṭho naradevena Vāsavo avacā Nimiṃ⁴,
vipākam⁵ brahmucariyassa jānaṃ akkhās⁶ ajānato: 417.
8. Hīnena brahmucariyena khattiye upapajjati
majjhimena ca devattaṃ uttamaṃ visujjhati. 418.
20 9. Na h' ete sulabhā kāya yācayogena kenaci
ye kāye upapajjanti anāgarā tapassino ti. 419.

Ta. salomahaṭṭho ti bhī. so Nimirājā obhāsaṃ diṭṭvā ākāsaṃ olokento
taṃ dibbābharaṇapatiṃditaṃ diṭṭvā bhayena haṭṭhalomaṇasā hutvā devatā
nu sīti pucchi, alomahaṭṭho ti nibbhayo ahaṭṭhalomo hutvā puccha mahārājā
25 'ti (add: vutte?), Vāsavaṃ⁵ avacā ti tuṭṭhamānaso hutvā avoca, jānaṃ - ti
bhī. so Sakko atītabhave attanā paccakkhaṃ diṭṭhapubbaṃ brahmucariyassa.
vipākam⁵ jānanto tassa ajānato akkhāsi, hīnenā⁶ 'ti ādisu puthudittāyatane⁶
methunaviratimattam⁷ silaṃ hīnaṃ nāma, tena khattiyakule upapajjati⁸, jhā-
nassa upacāramattam⁹ majjhimaṃ nāma, tena devattaṃ upapajjati⁹, atthasamā-
30 pattinibbattanam¹⁰ pana uttamaṃ nāma, tena Brahmaloce upapajjati⁹, taṃ bāhi-
rakā nibbānaṃ ti kathenti, tenāha visujjhati, imasmīn¹⁰ pana sāsane parisuddha-
silassa bhikkhuno aññataraṃ devanikāyaṃ patthējasse brahmucariyacetanā
hīnatāya hīnaṃ nāma, tena yathāpatthite¹⁰ devaloke nibbattati, parisuddha-
silassa pana atthasamāpattinibbattanam¹⁰ majjhimaṃ nāma, tena Brahmaloce

¹ Bā adde ācikkha me¹ tvaṃ bhaddante kathaṃ jānema taṃ mayam. ² Ck² nimi, Bā nemi. ³ Bā yam. ⁴ Ck⁴ -ka. ⁵ Ck⁵ -yo. ⁶ so Bā: Ck⁶ -na. ⁷ Ck⁷ -mattā, Bā -virābitamattam. ⁸ Ck⁸ upapajjanti. ⁹ Bā nibbatti, Ck⁹ uppa-jantīti. ¹⁰ Ck¹⁰ patṭate, C¹⁰ patṭite.

nibbattati, parisuddhasiṇassa vipassanaṃ vadḍhetvā arahattapatti¹ uttamaṃ nāma, teṇa vīṇijjhati, iti Sakko mahārāja dānato satagūṇena sahasagūṇena brahmacariyavāso va mahapphalo ti vaṇṇesi, ekāyā ti brahmaghaṭṭā, yācayogenā 'ti yācānayuttakena yācayogena vā yaññayuttakena vā ti ubhayathāpi dāyakassa' eva etam nāma, tapassino ti tapanissitakā.

5

Imāya pi gāthāya brahmacariyavāsassa' eva mahapphalabhāvaṃ dipetvā idāni ye atīte mahādānaṃ datvā kāmāvacaram pi atikkamituṃ nāsakkhiṃsu te rājāno dassento ā.:

10. Dudīpo² Sāgaro Selo Mucalindo Bhagīraso

Usīnaro Atṭhako ca Assako ca Puthujjano 420.*

10

11. Ete c' aññe ca rājāno khattiyā brāhmaṇā bahū

puthuyaññaṃ yajitvāna Petan te³ nātivattisun⁴ ti. 421.

T. a.: mahārāja pubbe Bārāṇasīyaṃ Dudīpo² nāma rājā mahādānaṃ datvā maraṇacakkena chinno kāmāvacarake yeva nibbatti tathā Sāgarādāgo atṭhā 'ti ete ca pana aññe ca bahurājāno c' eva khattiyabrāhmaṇā ca puthuyaññaṃ ya-
jitvāna anekappakāraṃ dānaṃ datvā kāmāvacarabhūmisamkhātānaṃ Petan te nāti-
vattisun, kāmāvacaradevatā hi rūpādīno kilēsavatthussa kārāṇā paraṃ paccāsiṃ-
sanato kapaṇatāya peṭā ti vuccanti, vuttam pi c' etam:

15

ye adutiya⁵ na ramanti ekikā

vivekajam ye na labhanti pītiṃ

kiñcāpi te indasamānabhogā

te ve parādhīnasukkhavārakā ti.

20

Evare pi dānaphalato brahmacariyaphalass' eva mahanta-
bhāvaṃ dassetvā idāni brahmacariyavāsena Petabhavanaṃ atikkamitvā Brahmaloce nibbattatāpase dassento ā.:

25

12. Addhā⁶ ime' avattisun anāgārā tapassino

satt' isayo Yāmahānu Somayāgo Manojavo 422.

13. Samuddo Māgho Bhārato [ca⁷] isi Kālikarakkhiyo⁸

Aṅgīraso Kassapo ca Kisavaccho Akitti¹⁰ cā 'ti. 423.

Te avattisun ti kāmāvacaram atikkamissun, tapassino ti silatapaṇi c' 30
eva samāpattitapaṇi ca nissitā, sattisayo ti Yāmahānuādāyo satta bhātaro va¹¹
sāndhāyāsa Aṅgīrasādīhi pana catūhi saddhīm ekādas' etc.

¹ Bā itruppatti. ² Bā dudīpo, O² dudīpo. ³ Bā petattham. ⁴ C⁴ iyun, Bā ittimā. ⁵ C⁵ yaññe adutiya, ye ve adutiya, Bā ye adutiya. ⁶ C⁶ aññā, Bā ati. ⁷ Bā yima. ⁸ Bā cāpi. ⁹ Bā khalapurakkhito. ¹⁰ Bā akinti. ¹¹ C¹¹ ca.

Evaṃ tāva sutivasen' eva' brahmacariyavāsassa mahappha-
lataṃ vaṇṇetvā idāni attanā ditṭhapūbbam āharanto ā.:

14. Uttarena naḍi Sīdā gambhīrā duratikkamā,
naḷaggivannā jotanti sadā kañcanapabbatā 424.
15. Parūlhakacchā tagarā rūlhakacchā vaṇā nagā,
tatrāsum dasasahassā porāṇaisayo pure. 425.
16. Ahaṃ seṭṭho 'smi dānena saṃyamena damena ca
anūttaraṃ vataṃ katvā pakiracārī samāhite. 426.
17. Jāṭiyantaṃ ajaccaṃ ca ahaṃ ujjagataṃ naraṃ
10 ativelaṃ namassissaṃ kammabandhū hi mātiyā'. 427.
18. Sabbe vaṇṇā adhammaṭṭhā patanti nirayaṃ adho,
sabbe vaṇṇā visujjhanti' caritvā dhammaṃ uttaman ti. 428.

Ta, uttarenā 'ti mahārāja atīte Uttarahimavante dvīnnaṃ suvaṇṇapabba-
tānaṃ antareṇa pavattā Sīdā nāma naḍi gambhīrā nāvāhi' pi duratikkamā
15 ahoṣi, kinkāraṇū: sā hi atisukhumodakā, sukhumattā udakassa antameso mora-
piṇḍam pi tattha patitāna na saṇṭhāti sīditvā heṭṭhātalam' eva gacchanti, ten
ev' assā Sīdā ti nāmaṃ ahoṣi, te pana tassā tīreṣu Kañcanapabbatā sadā naḷag-
givaṇṇā hutvā jotanti, parūlhakacchā tagarā ti tassā pana naḍi kacchā
parūlhatagarā ahesuṃ tagaragandhasugandhino, rūlhakacchā vaṇā nagā
20 ye tattha aṇṇe pi pabbatā tesam pi kacchā rūlhavanā ahesuṃ, papphapa-
dhararukkhasaṇṇāna ti a., tatrāsum ti tasmīṃ evaṃ ramanīyā bhūmib-
ge dasasahassā isayo ahesuṃ sabbe pi pañcābhīṇṇāṭṭhasamāpattībhīno va, tasmā
bhikkhācāravelāya keci Uttarakuruṃ gacchanti keci mahājambūdesaṃ āharanti
keci Himavante yeva madhuraphalāphalāni āharitvā khādanti keci Jambūdivīpatale
25 taṃ taṃ nagaraṃ gacchanti, eko pi rasataphābhībhūto n' aṇṇi, jhānasukhen'
eva vītiṇamenti, tadā eko tāpaso ākāseṇa Bārāṇasīṃ gantvā supāruto sūnī seṭṭho
piṇḍāya caranto purohitassa gehadvāraṃ pāpuni, so tassā upasame paṇḍitvā
antonivesanaṃ ānetvā bhojetvā katipūhaṃ patijagganto vissāse uppanne bhante
tumhe kuhiṃ vasathā 'ti pucchī, asukaṭṭhāṇe nāma āvuso ti, kiṃ pana
30 tumhe ekako va tattha viharatha udāhu aṇṇe pi atthīti, āvuso kiṃ vadesi
tasmīṃ paḍese dasasahassā isayo vasanti sabbe va abhīṇṇāsamāpattīlābhino' ti,
so' tesam guṇaṃ sutvā pabbajjāya cintāṃ naṃ, aṭṭha naṃ bhante maṃ pi
tattha netvā pabbajethā 'ti ā., āvuso tvaṃ rājapuriso na sakkā taṃ pabbajetun
ti, tena hi bhante ajjāhaṃ rājānaṃ āpucchissāmi tumhe sva' pi idhāgacchethā'
35 'ti, so adhvāseṣi, itaro pi bhuttapātārāso rājānaṃ upasaṃkhamitvā teccāna' ahaṃ

1 Bā māṇava. 2 Ck nirujjhanti. 3 Ck nacāpihi. 4 Ck vuthe heṭṭhā, Bā o-
ditvā heṭṭhātalam. 5 Bā gacchā. 6 Ck abhīṇṇā ca samā-. 7 Ck tassā. 8 Ck
yeva. 9 Ck gacchethā, Fā āgaccheyyāthā.

dawa pabbajttun ti ā., kimkārāṇā ācariya pabbajasiṭṭi, kīmesu dosan nekkham-
 magu ānisaṁsaṁ dīavā ti, tena hi pabbajāhi¹ pabbajito pi mañ dassayyaṭṭi,
 so sādhu² 'hi sampaticchitvā gehaṁ āgantvā puttadāraṁ anusāsētvā sabbaṁ sāpa-
 teyyaṁ dassētvā attano pabbajitaparikkhāraṁ gahetvā tāpasassa āgamanāṁ olo-
 kento nisīdi, tāpaso pi tath' evākāsaṁgāntvā antonagaraṁ pavasiṭṭvā tassa 5
 gehaṁ pavasi, so taṁ sakkaccaṁ parivisiṭṭvā bhante kataṁ mayā kātabban ti ā.,
 so taṁ bahinagaraṁ netvā hatthe ādāya attano ānubhāvena tattha netvā pabbā-
 jetvā punadivase³ taṁ tatth' eva katvā⁴ bhattaṁ āheritvā datvā kaṣiṇapari-
 kammaṁ ācikkhi, so katipāhassa⁵ eva abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā sayam eva
 piṇḍiāya carī, so āparabhāge ahaṁ rañño attānaṁ dassetuṁ patinñāṁ adāsiṁ das- 10
 seṣaṁ⁶ assa attānaṁ ti cintētvā tāpase vanditvā ākāseṇa Bārāṇasiṁ gantvā bhikkhaṁ
 caranto rājadvāraṁ pāpuṇi, rājā taṁ dīavā sañjānitvā antonivesanaṁ pavesētvā
 sakkāraṁ katvā bhante kuhiṁ vasathā⁷ 'ti pucchī, Uttarahimavantapasse Ka-
 canapabbatantarena⁸ pavattāya Sīdānadiyā tīre mahārājā⁹ 'ti, kiṁ ekako va udāhu
 aññe pi tattha atthiṭi, kiṁ vadesi mahārāja dassasahassa¹⁰ īsayo sabbe abhiññā- 15
 samāpattilābhino¹¹ tattha vasantīti, rājā tesāṁ guṇaṁ sutvā sabbesaṁ bhikkhaṁ
 dātukāmo ahoṣi, aha nam āha: bhante ahaṁ tesāṁ īsaṁ dānaṁ dātukāmo
 ahoṣiṁ kiṁ karomīti, mahārāja te īsayo jivhāviññeyyaraṣe agiddhā na sakkā
 idhānetun ti, bhante tumhe nissāya te bhojessāmi upāyam me ācikkhathā¹² 'ti,
 tena hi mahārāja sace pi nesaṁ dānaṁ dātukāmo ito nikkhamitvā Sīdānadiṭṭe 20
 vasanto tesāṁ dānaṁ dehīti, so sādhu¹³ 'ti sampaticchitvā sabbupakaraṇāni gāhā-
 petvā caturaṅginīyā senāya saddhiṁ nikkhamitvā attano rajjasīmāṁ sampāpuṇi,
 aha nam tāpaso attano ānubhāvena saddhiṁ senāya Sīdānadiṭṭiraṁ netvā
 nadīṭṭe khandhāvāraṁ karāpetvā¹⁴ ākāseṇa attano vasaṇaṭṭhānaṁ gantvā puna-
 divase paccāgami, aha nam rājā sakkaccaṁ bhojetvā sve bhante dassasahasse 25
 īsayo ādāya idh' eva āgacchathā¹⁵ 'ti ā., so sādhu¹⁶ 'ti sampaticchitvā gantvā puna-
 divase bhikkhūcāravelāya īsaṁ ārocesi: mārisā Bārāṇasirājā tumhākaṁ bkik-
 khaṁ dassāmi¹⁷ti āgantvā Sīdānadiṭṭe nisīno, so vo nimanteti, tassa kirānu-
 kampāya khandhāvāraṁ gantvā bhikkhaṁ gaṇhathā¹⁸ 'ti, te¹⁹ sādhu²⁰ 'ti sampa-
 ticchitvā ākāseṇāgantvā khandhāvārasāvīdūre otarīsu, rājā paccuggamanaṁ 30
 katvā kh-vāraṁ pavesētvā paññattāsane nisīdāpetvā īsigaṇaṁ paṇṭenābhāreṇa
 santappētvā tesāṁ iriyāpathe pasanno svātanāya pi nimanteti, ten' upāyena
 dassanaṁ tāpasasahassānaṁ dassavassasahassāni dānaṁ adāsi, dadanto ca tasmiṁ
 yevā padese nagaraṁ māpetvā sabbakammaṁ kāresi, na kho pana mahārāja tadā
 so rājā añño ahoṣi, aha kho ahaṁ seṭṭho²¹ 'smi dāneṇā²² 'ti, ahaṁ eva²³ hi tadā 35
 dāneṇa seṭṭho²⁴ butvā etaṁ mahādānaṁ datvā īsaṁ petalokaṁ atikkamitvā
 Brahmaloke nibbatittuṁ nāsakkhiṁ, mayā dīnaṁ pana dānaṁ bhujjijitvā sabbe
 va ne hāmaṁvācāraṁ atikkamitvā Brahmaloke nibbatā, imināp' etaṁ vedītabbaṁ
 yathā brahmacariyavāso va mahapphalo ti, evaṁ dāneṇa attano seṭṭhabhāvaṁ

¹ Bā pabbajāhi, Ck's ūmit pa-. ² Ck's add brāhmaṇaṁ pabbajī. ³ Bā dhaṭṭetvā.

⁴ Bā -re. ⁵ Ck's abhiññāsamā-. ⁶ Ck's katvā. ⁷ Bā gaṇha- corr. to gaṇhā-.

⁸ Ck's sq. ⁹ Ck's āhamēva, Bā ayameva.

pakāsetvā itarehi tīhi padehi tesam isīnam guṇam pakāsesi: ta. saṃyamēnā
 'ti sīlena, damenā 'ti indriyadamenā, anuttaran ti etehi guṇehi niruttarāṃ
 uttamavatasamādānam caritvā, pakiracārīti gaṇam¹ pakiritvā khipitvā pahāya
 ekacārīke ekibhāvaṃ gate² ti a., samāhite ti upacāraṇaṇayasamādhīti samā-
 5 hitacitte evarūpe ahaṃ tapassīno upatthahīn ti dasseti, ahamujjugatan ti
 ahaṃ mahārāja tessaṃ dasasahassānaṃ isīnam antare kāyavaṃkādināṃ abhāvena
 ujjugatan ekam pi naraṃ hinajacco vā hotu jātisampanno vā jātiṃ avicāretvā
 tesam guṇesu paṇnamānaso hutvā sabbe va te ativeḷaṃ namassissam uttea-
 kalam eva namassissam ti vadati, kiṃkāraṇā: kammabandhū hi mātiyā³ ti⁴
 10 maccā⁵ hi nān' ete kammabandhū kammaṇṇaṇaṇā⁶ ten' eva kāraṇena sabbe
 vaṇṇā ti vedittabbam.

Evāñ ca pana vatvā „kiñcāpi mahārāja dānato brahma-
 cariyam eva mahapphalam dve pi pan' ete mahāpurisavitakkā
 va, tasmā dvīsu pi appamatto hutvā dānam dehi sīlam rakkhā"
 15 'ti taṃ ovaḍitvā sakatthānam eva gato.

T. a. p. S. āha:

19. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati

Vedeham anusasetvā sagga-kāyaṃ apakkamī⁷ 429.

Ta. apakkamīti pakkāmi, Sudhammādevasabbaṃ⁸ nisīnnam eva attānam
 20 dassesīti a

Atha naṃ devagaṇo āha: „mahārāja na nūnā' paññāyittha,
 kuhiṃ gat' atthā" 'ti. „Mārisā Mithilāya Nimirañño ekā kam-
 khā uppajji, pañham kathetvā taṃ rājānaṃ nikkamkham
 kātum gato⁹ 'mhīti" evaṃ ca pana vatvā puna taṃ¹⁰ kāraṇam
 25 gāthāya kathetum āha:

20. Imaṃ bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā
 dhammikānaṃ manussānaṃ vaṇṇam uccāvacaṃ bahum. 430.

21. Yathā ayaṃ Nimirajā paṇḍito kusalatthiko
 rājā sabba-Videhānaṃ adā dānam arindamo 431.

30 22. Tassa taṃ dadato dānam saṃkappo upapajjatha:
 dānam vā brahmacariyam vā katamaṃ su mahappalan ti. 432.

Ta. imaṃ ti dhammikānaṃ kalyāṇadhammānaṃ manussānaṃ mayā
 vuccamānaṃ sīlavasena uccaṃ dānavasena avacaṃ bahum vaṇṇam nisāmetha,
 supāthā 'ti a., yathā ayaṃ ti ayaṃ Nimirajā yathā¹¹ attiya paṇḍito ti.

¹ B² guṇam. ² B² -ve rate. ³ B² mānavā. ⁴ C² omit ti. ⁵ B² sattā. ⁶ C²
 add ti. ⁷ C² nu, B² nuna. ⁸ B² katvā āgato. ⁹ C² add paṇḍito.

Ito so aparihāpetvā rañño vannaṃ kathesi. Taṃ sutvā devatā¹ rājānaṃ daṭṭhukāma hutvā „mahārāja, amhākaṃ Nimirājā ācariyo, tass' ovāde ~~tha~~vā taṃ nissāya amhehi ayaṃ dibbasampatti laddhā², daṭṭhukāma³ amha, taṃ pakkosāpetvā amhe dassehi mahārājā“ 'ti vadiṃsu. Sakko „sādhū“ 'ti sampaticchitvā Mātaliṃ pakkosāpetvā „samma Mā- Vejantarathaṃ yojetvā Mithilaṃ gantvā Nimirājānaṃ dibbayāne āropetvā ānehīti“ ā., so „sādhū“ 'ti sampaticchitvā rathaṃ yojetvā pāyāsi. Sakassa pana devehi saddhiṃ kathentassa Mātaliṃ ānāpentassa ca rathaṃ yojentassa ca manussagaṇanāya⁴ māso atikkanto. Iti Nimissa rañño puṇṇamāya uposathikassa pācīnasīhapañjaraṃ vivaritvā mahātale niṣīditvā amaccagana-parivutassa sīlaṃ paccavekkhantassa pācīnalokadhātuto ugacchantena candamaṇḍalena saddhiṃ yeva so ratho, paññāyi, manussā bhuttasāyamāsā gharadvāre niṣīditvā sukhakathaṃ kathentā „ajja dve candā uggatā“ ti āhaṃsu, atha nesaṃ sallapantānaṃ űeva ratho pākaṭo ahoṣi, mahājano „nāyaṃ cando ratho“ ti vatvā kamena⁵ sindhavasahassee Mātalisamgāhake Vejantarathe ca pākaṭe jāte „kassa nu kho imaṃ dibbayānaṃ āgacchatīti“ cintetvā „kassa aññassa amhākaṃ rājā dhammiko, tassa Sakkena Ve-ratho pesito bhavissati amhākaṃ rañño va anucchaviko“ ti tuṭṭhahaṭṭhā g. āhaṃsu:

„Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano,
dibbo ratho pātura ahu Vedehassa yasassino ti. 433.

Ta. abbhuto ti abhūtapubbo⁶ acchariyo ti vā⁷ vimhayen' evaṃ⁸ āhaṃsu. 25

Tassa pana janassa kathentassa kathentass' eva Mā- vāta-vegena āgantvā rathaṃ nivattetvā sīhapañjaranummāre pacchābhāgeṇa⁹ ṭhapento ārohaṇasajjaṃ¹⁰ katvā ārohaṇatthāya¹¹ rājānaṃ nimāntesi.

¹ B⁴ devasamghā. ² H⁴ add ti mayāṃ. ³ B⁴ anuttamena. ⁴ C⁴ B⁴ abbhuta-
⁵ B⁴ te. ⁶ B⁴ vimhayavaseneva. ⁷ B⁴ -gaṇ. ⁸ C⁴ -na.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

24. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
nimantayittha rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ: 434.
25. Eh' imaṃ ratham āruya rājasettha disampati,
devā dassanakāmā te Tāvatinissā saindakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyaṃ samacchare ti. 435.

Ta. Mithilaggahan ti Mithilāya patitthitagehaṃ catūhi saṃgaha-
vatthūhi Mithilāya saṃgaṇhanakam¹, samacchare ti tath' evaṃ² gupakethaṃ
kathentānissinnā.

- 10 Rājā „aditthapubbaṃ devalokaṃ ca passissāmi, Mātaliṣṣa
ca me saṃgaho kato bhavissati, gacchissāmīti“ cintetvā ante-
puraṇ ca mahājanaṃ ca āmantetvā „ahaṃ nacirenāgamissāmi,
tumhe appamattā dānādīni puññāni karothā“ 'ti vatvā ratham
abhiruhi.

- 15 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha.
26. Tato [ca] rājā taramāno Vedeho Mithilaggaho
āsanā vuṭṭhahitvāna pamukho ratham āruhi. 436.
27. Abhirūḷhaṃ³ rathaṃ dibbaṃ Mātali etad abravi:
kena taṃ nemi maggena rājasettha disampati
20 yena vā pāpakamantā puññakammā ca⁴ ye narā ti. 437.

Ta. pamukho ti uttamo abhimukho vā, janassa piṭṭhiṃ datva ārūḷho ti
a., yena vā ti yena maggena gantvā yattha pāpakamantā vasantī taṃ⁵ ṭhānaṃ
sakkā daṭṭhūn yena vā gantvā ye puññakammā narā te sakkā daṭṭhūn ti, idam
so Sakkena anāpatto⁶ pi attano visesadassanatharā⁷ āha.

- 25 Atha taṃ rājā „mayā dve pi ṭhānāni aditthapubbāni, dve
pi passissāmīti“ cintetvā āha:
26. Ubhayen' eva maṃ nehi Mātali devasārathi
yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 438.
Tato Mā- „dve ekappahārena na sakkā dassetuṃ, pucchie-
30 sāmi naṃ“ ti pucchanto puna gātham āha:
26. Kena taṃ paṭhamāṃ nemi rājasettha disampati
yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 439.

¹ B^d -yaṃ saṃgāḷakam. ² B^d tameva, read: tav' evaṃ? ³ so all three MSS.
for -ruya? ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d tesam. ⁶ C^k anapatto. ⁷ B^d dānāni.

Tato rājā „ahaṃ avassaṃ devalokaṃ gamissāmi, nirayaṃ tava passissāmi“ cintetvā anantaraṃ gātham āha:

- so. Niraye¹ tava passāmi āvāse² pāpakammaṇaṃ
ṭhānāhi luddakammānaṃ dussīlānaṃ ca yā gatīti. 440.

Ta. yā gatī ti yā etesaṃ nipphatti³ taṃ ca passāmi.

Ath⁴ assa Vetaraṇiṃ tava dassesi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

- si. Dassesi Mātali rañño duggaṃ⁵ Vetaraṇiṃ nadim
kuthaṇṇiṃ⁶ khārasamyuttaṃ tattaṃ aggisikhūpaman ti. 441.

Ta. Vetaraṇiṃ ti bhī. Mā- rañño kathaṃ sutvā nirayābhīmukhaṃ rathaṃ 10
pesetvā paṭhamam kammappaccayena utunā samuṭṭhitaṃ Vetaraṇiṃ dassesi, tattha
nirayapālā jalitāni sisattitomarabhindivālamuggarādīni āvudhāni gahetvā nera-
yikasatte paharanti vijjhanti pothenti⁷, te taṃ dukkhaṃ asahantā Vetaraṇiā
patanti, sā uparī bhindivālapamāṇāhi kaṇṭakāhi vettalatāhi sañchannā, te tattha
bahūni vassasahassāni pajjalitesu khuradhārāṭṭhīnesu kaṇṭakesū⁸ khaṇḍā- 15
khaṇḍikā honti, tesaṃ heṭṭhā tālapamāṇāni jalitaayasulāni uṭṭhahanti, nera-
yikasattā bahuaddhānaṃ⁹ vitthāmetvā vettalatāhi galitvā sūlesu patitvā vini-
viddhasarīrā¹⁰, sūlesu āvutamacchā viya ciraṃ paccanti, sūlāni pi jalanti, nera-
yikasattāpi pejalanti¹¹, sūlānaṃ pana heṭṭhā udakapiṭṭhe pajjalitāni khuradhā-
rāṭṭhīṇāni ayopokkharapattāni¹², te sūlehi galitvā pokkharapattesu patitvā ciraṃ 20
chedanadukkhaṃ anubhavanti, tato khārodake patanti, udakaṃ jalati, sattā
jalanti, dhūmo uṭṭhahati¹³, udakassa pana heṭṭhā naditalaṃ khuradhārāhi sañ-
channaṃ, te heṭṭhā nu kho kīḍesaṃ ti udake nimujjitvā khuradhārāsu khaṇḍā-
khaṇḍikā honti, te taṃ mahādukkhaṃ adhiśasetuṃ asakkontā mahantaṃ bhara-
varaṃ ravantā vicaranti, kadāci anusotaṃ vuyhanti kadāci paṭisotaṃ, atha ne 25
tīre ṭhitā nirayapālā ususattitomarādīni¹⁴ khipitvā macche viya vijjhanti, te
dukkhavedanāmetvā mahāvaraṃ ravanti, atha pajjalitehi ayabālasehi uddharitvā
parikaḍḍhantā jalitaayapathaviyaṃ nipaṭṭepetvā mukhe tattaṃ ayogulaṃ pakkhipanti.

Iti rājā Vetaraṇiyaṃ mahādukkhapīḷite satte disvā bhīta-
tasito „kin nāṃ ime sattā pāpam akaṃsū“ ti Mātaliṃ pucchi, 30
so pi vyākāsi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

- so. Nimi have Mātaliṃ ajjhabhāsatha
disvā janaṃ patamānaṃ vidugge,

¹ Bā yab. ² Bā sam. ³ Bā nipphatti, Cā nipati. ⁴ Bā dukkhaṃ. ⁵ so Cā, Cā ka. ⁶ Bā kuddhitaṃ. ⁷ Bā vihedhenti. ⁸ Cā tekaṇ. ⁹ Bā omiṭṭe bahu. ¹⁰ Bā omiṭṭe vint. ¹¹ Cā omiṭṭe pa-. ¹² Bā adda honti. ¹³ Cā -hiti. ¹⁴ Cā -dīhi.

- bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akāṃsu pāpāṃ
 ye 'me janā Vetaraṇiṃ patanti. 442.
- 5 33. Tassa puṭṭho vyākāsi¹ Mātali devasārathi,
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās² ajānato: 443.
34. Ye dubbale balavanto jīvāloke³
 hīmsanti⁴ rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā⁵ pāpāṃ
 10 te 'me janā Vetaraṇiṃ patantīti. 444.

Ta. 'vindatīti ahaṃ attano anissaro hutvā bhayasantako⁶ viya jāto,
 disvā ti patamānaṃ disvā, jānaṃ ti bhi. so Mā- sayāṃ jānanto tassa ajānato
 akkhāsi, dubbale ti sarīrabalabhogabalaanābalarahite, balavanto ti tehi
 balehi samannūgatā, hīmsantīti⁷ pāṇipahārādīhi kilamentī, rosentīti nā-
 15 nappakārehi akkosanti ghaṇenti, pasavetvā ti janetvā katvā.

Evāṇ Mātali 'ssa pañhaṃ vyākari tvā rañña Vetaraṇiniraye
 diṭṭhe taṃ padesaṃ antaradhāpetvā purato rathaṃ pesetvā
 sunakhādīhi khādanatṭhānaṃ dassetvā taṃ disvā bhītena rañña
 pañhe⁸ puṭṭho vyākāsi.

- 20 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
 35. Sāmā ca soṇā sabalā ca giṇṇhā
 kākolasaṅghā ca adenti bheravā,
 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 25 ime nu maccā kim akāṃsu pāpāṃ
 yay-ime jane kākolā⁹ adenti. 445.
36. Tassa puṭṭho vyākāsi¹⁰ Mātali devasārathi,
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās¹¹ ajānato: 446.
37. Ye kec' ime maccharino kadariyā
 30 paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
 hīmsanti¹² rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā¹³ pāpāṃ
 tay-ime jane kākolā¹⁴ adentīti. 447.

¹ read: viyā-. ² so all three MSS. for va loka? ³ Cks -sentī. ⁴ Bā pasave-
 tvāna, read: -tvā. ⁵ Cks bhassantako. ⁶ Cks -sent-. ⁷ Ck-ena, Bā -am. ⁸
 Cks yayimaṃ janāṃ kākolā, Bā ye me jane kākolasaṅghā. ⁹ read: viyākāsi.
¹⁰ Cks -sentī. ¹¹ Cks tayimaṃ janāṃ kākolā, Bā te me jane kākolasaṅghā.

Tato paresu pi pañhesu vyākaraṇesu ca es' eva nayo. Ta. sāmā ti ratta-
 vaṇṇā, soṇā ti sunakhā, sabalā cā 'ti kabaravaṇṇā ca setakālapīṭavaṇṇā ti,
 evaṃ pañcavaṇṇehi¹ sunakhe dasseti, te kira mahāhatthippamāṇā jalitāya aya-
 paṭhaviyā nerayikasatto mge viya anubāndhitvā piṇḍikamaṃsesu ḍasitvā tesam
 tīgāvutappamāṇam sarīraṃ jalitapaṭhaviyaṃ pāṭetvā mahāraṃ ravantānaṃ 5
 dvihi purimapaḍehi uraṃ akkamitvā aṭṭhīm eva sesentā maṃsaṃ luñcivā luñ-
 citvā khādanti, gijjhā ti mahantā bhaṇḍasakaṭappamāṇā lohatuṇḍagijjhā, te
 tesam kaṇayasadihehi² tuṇḍehi aṭṭhīni bhinditvā aṭṭhimiñjaṃ khādanti, kākola-
 saṃghā ti lohatuṇḍā³ kākagaṇā, te atibhayaṇakā diṭṭhadiṭṭhe khādanti, yayi
 maṃ⁴ janān ti yaṃ⁵ imaṃ janān⁶ kākola khādanti ime nu kin nāma pāpa- 10
 kammaṃ akāṃsū 'ti pucchati, maccharino ti aññesaṃ adāyakā, kaḍariyā-
 ti pare dente⁷ paṭisedhakā thaddhammaccharino, samaṇabrāhmaṇānaṃ tā
 saṃitabāhitapāpānaṃ.

38. Sajotibhūtā paṭhaviṃ kamanti,
 tattehi⁸ khandhehi ca pothayanti. 15
 bhayaṃ⁹ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akāṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā khandhahatā sayanti. 448.
39. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi. 20
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 449.
40. Ye jīvalokasmiṃ supāpadhammino
 naraṇ ca nārīṇ ca apāpadhammaṃ
 himsanti rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā pāpaṃ 25
 'te 'me janā khandhahatā sayantīti. 450.

Ta. sajotibhūtā ti pajjalitasarīrā, paṭhaviṃ ti pajjalitanavayojana-
 bahalaṃ ayapaṭhaviṃ, kamantīti akkamanti, khandhehi ca pothayantīti
 nirayapālehi anubandhitvā tālappamānehi jalitayakkhandhehi jaṃghāsū⁹ paha-
 ritvā paṭitā¹⁰, te⁸ eva khandhehi pothayaṇti cuṇṇavacuṇṇaṃ karonti, supāpa- 30
 dhammino ti attanā suṭṭhu pāpadhammā hutvā, apāpadhammaṃ ti silā-
 cārādisampannaṃ niraparādhaṃ vā.

41. Aṅgārakāsūṃ apare phuṇanti¹¹
 narā rudantā paridaḍḍhagattā,

¹ Bā -vaṇṇā. ² Bā kattariyasadi-. ³ Cks -a. ⁴ so Cks; Bā yamimaṃ. ⁵
 Cks ya. ⁶ Bā addo ye ime nerayikasatto. ⁷ so Cks; Bā paresaṃ dente pi. ⁸
 Cks bhayā. ⁹ Bā -ādisū. ¹⁰ so Cks for paṭitā? Bā pāṭetvā. ¹¹ Ck tunanti,
 C thūnanti.

- bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā āṅgāraṃ phunanti'. 451.
49. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 452.
49. Ye keci pūḡāyatanassa⁷ hetu
 sakkhiṃ karitvā iṇaṃ⁸ jāpayanti
 te jāpayitvā janataṃ janinda
 te luddakammā pasavetva⁹ pāpaṃ
 te 'me janā āṅgarakāsuṃ¹⁰ phunantīti'. 453.

Ta. āṅgarakāsuṃ ti samma Mātali ke nāma' ete apare vājāṃ apavi-
 santiyo gāvo viya samparivāretvā nirayapālehi jalitāvudhehi koṭṭhiyamānā am-
 gārakāsuṃ papatanti, tatra ca nesaṃ yāvakaṭippamānā⁷ nimuggānaṃ mahatīhi aya-
 15 parchihī ādāya upari āṅgare⁸ okiranti, atha te āṅgare paṭicchitūṃ asakkontā rodantā
 daḍḍhagattā phunanti⁹, kammabalena vā attanā vā¹⁰ attanā vā
 āṅgare phunanti¹¹ okirantīti a., pūḡāyatanassa¹² 'ti okāse sati dāsa¹³ vā
 dassāma pūjāṃ vā pavattessāma vihāraṃ vā karissāma saṃkaddhivā¹⁴ attanassa
 pūḡasantakassa dhanassa hetu, jāpayantīti taṃ dhanas¹⁵ vā upakaraṇaṃ¹⁶ kaddhivā
 20 ganajethakānaṃ laṇṇaṃ datvā asukattāṃ¹⁷ ettakaṃ¹⁸ vā upakaraṇaṃ¹⁹ gataṃ²⁰ asu-
 kattāṃ amhehi ettakaṃ dinnan ti kūṭasakkhiṃ datvā²¹ taṃ iṇaṃ jāpayantīti²²
 vināsenti.

44. Sajotibhūtā jalitā padittā
 padissatī mahatī lohakumbhī,
 25 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patanti. 454.
45. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 30 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 455.
46. Ye silavaṃ¹⁶ samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vā
 hīmsanti¹⁷ rosentī supāpadhammino
 te luddakammā pasavetvā pāpaṃ
 te 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patantīti. 456.

¹ C^k punanti. ² B^d -dhanassa. ³ C^k iṇa. ⁴ C^k -tvā. B^d -tvā. ⁵ so B^d;
 C^k āṅgāraṃ. ⁶ C^k pu-e. ⁷ so B^d; C^k kathito, C^k kaṭṭi? ⁸ C^k -rohi.
 B^d viṭhunanā. ⁹ C^k attānāma, B^d attano. ¹⁰ C^k pu-¹¹ B^d -yadha.
 B^d ettakaṃ kassaci kassam vā upakaraṇaṃ kataṃ. ¹² B^d karitvā. ¹³ C^k chā.
¹⁴ B^d -vanāṃ. ¹⁵ C^k -senti.

Ta padittā ti ādittā, mahatīti pabbatappamānā kappena saṅghitalo-
hamaṣapupphā, avasēsirā ti bhayānakehi nīrayapālehi uddhapāde¹ adhosire katvā
khipiyamānā² taṁ kumbhīm patanti, silavan ti silavantaṁ ācāraguṇasaṁpannaṁ.

47. Luñcanti³ gīvaṁ atha veṭṭhayitvā⁴
upphodakasmīm pakiledayitvā, 5
bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāṁsu pāpaṁ
ye 'me janā luttasirā sayanti. 457.
48. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipakāṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 458.
49. Ye jīvalokasmīm supāpadhammino
pakkhī gaḥetvāna viheṭṭhayanti
te heṭṭhayitvā janastaṁ janinda
te luddakammā paavetvā pāpaṁ 15
te 'me janā luttasirā sayanti. 459.

Ta luñcanti⁵ uppāṇenti, atha veṭṭhayitvā⁶ ti jalitalohayottehi
adhomukhaṁ veṭṭhvā upphodakasmīm ti kappena saṅghitalohaudakasmīm,
pakiledayitvā⁷ ti temetvā khipitvā, i. v. h.: samma Mātali yesaṁ ime nira-
yapālā jalitalohayottehi gīvaṁ veṭṭhvā tigāvutappamānaṁ sariraṁ oṇametvā⁸ 20
taṁ gīvaṁ samparivattaṁ luñcitvā jaliteyadaṇḍakehi ādāya etasmīm jalita-
lohakumbhintraye pakkhipitvā tuṭṭhahatthā honti, tāya ca gīvāya luttāya itaresaṁ
puna sīsena saddhīm gīvaṁ uppajjati yeva kin nām' ete kammanā karimāsu, etehi
me disvā bhayaṁ uppajjati, pakkhī--ṭhayanti mahārāja ye lokasmīm
sakūṇe gaḥetvā pakkhe luñcitvā gīvaṁ luñcitvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā khādanti 25
vā vikkīṇanti vā te ime luddā idha luttasirā sayanti⁹.

50. Pahūtatoṇā anikhātakulā
nadi ayaṁ sandati suppatitthā¹⁰,
ghammābhitattā manuṇā pivanti
pivataṁ ca tesaṁ bhusaṁ¹¹ hoti pāni¹². 460. 30
51. Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāṁsu pāpaṁ
pivataṁ ca tesaṁ bhusaṁ¹³ hoti pāni¹⁴. 461.

¹ Ck. gēhi. ² Ck. khipa-. ³ Ck. -enti. ⁴ Bā vihedhāyitvā. ⁵ Ck. luñca-. ⁶
Bā vihedha-. ⁷ Bā patilayitvā. ⁸ Bā oṇametvā. ⁹ Ck. paṇanti. ¹⁰ Ck.
sūpa-. ¹¹ Bā bhūsaṁ, Ck. bhusa. ¹² Ck. pāni, Bā pāni. ¹³ Ck. bhūsa, Bā
bhūsaṁ. ¹⁴ Bā pāni.

53. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 462.

53. Ye suddhadhaññaṃ palāpenā missam
asuddhakammā kayino dadanti
ghanmābhitattānaṃ pipāsītānaṃ
pivataṃ ca tesam bhusam¹ hoti pāṇīti. 463.

Ta. anikhātakūlā ti agambhīratirā, suppatitthā ti sobhanehi titthehi
upetā, bhusam¹ hoti ti vihihbusam sampajjati, pāṇīti pāṇīyam tasmiṃ kira
padese pahūtasalilā ramanīyā nadi sandati, nerayikasattā aggsantāpena² tattā
10 pipāsam dhāretum asakkontā bahā paggayha jaltalohapathavin maddantā³ tam
nadin otāraṇti, tam khaṇam yeva tīraṇi pajjalanti pāṇīyam bhusapalāpabhāvaṃ
āpejjitvā pajjalati, te pipāsam dhāretum asakkontā tam jaltam bhusapalāpam
khādanti, tam tesam sakalasārīyam jhāpentam⁴ adhobhāgena nikkhamati⁵, te
dukkhami adhivēsetum asakkontā bahā paggayha, dhaññaṃ⁶ ti vihiādisattavidhā⁷
15 parisuddhadhaññaṃ, palāpena⁸ missam ti palāpena⁸ vā bhusena vā,
kamattikādihi vā missakam katvā, asuddhakammā ti kilīṭṭhakāyavacinnāho-
kammā, kāyino ti suddham dassamā⁹ 'ti 'ayikassa hattham¹⁰ mūlam gahetvā
tathārūpaṃ asuddham dadanti.

54. Usūhi sattīhi ca tomarchi¹
20 dubhayāni passāni tudanti kandaṃ²,
bhayam hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi tam Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akamsu pāpaṃ
ye 'me janā sattihataṃ sayanti. 464.

55. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 465.

56. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammino
udinnam ādāya karonti jīvikam
dhaññaṃ dhanam rajatan jātārūpaṃ⁹
30 njeḷakāṇ cāpi¹⁰ pasum mahisaṃ¹¹
te luddakammā pasavetva¹² pāpaṃ
te 'me janā sattihataṃ sayanti. 466.

Ta. dubhayānīti ubhayāni, tudantīti vijjhanti, kandaṃ ti kanda-
tānaṃ, pharusā nirayapālā araṇṇe luddā migam viya samparivāretvā usuādihi

¹ Cks bhusa, Bā bhūsam. ² Cks -pe. ³ Bā akkhamantā, Bs kāmaddantā, Cs meddantā. ⁴ Bā -etvā. ⁵ Cks -mīti. ⁶ Bā -sena. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Bā kandaḷā. ⁹ Bā pañca. ¹⁰ Cks -kaṃ vāpi. ¹¹ Bā mahisaṃ, Bs mahīsaṃ, C¹ catuṣsaṃ? C² manussaṃ. ¹² Bā -tvāna.

gānāvudhehi dve passāni tudanti, sarīraṃ chiddāvachiddaṃ purāṇapaṇṇaṃ viya
kūḍiyati, adinnamādayā 'ti parasantaṃ 'saviññāṇakāviññāṇakaṃ sandhicchedā-
dīhi c' eva vañcanāya ca gahetvā jīvikaṃ kappenti.

57. Gīvāya baddhā kissa' ime pun' eke,
aññe vikattā bilakatā pun' eke', 5
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā bilakatā³ sayanti. 467.
58. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: *468.
59. Orabbhikā sūkarikā⁴ ca macchikā (V²⁷⁰)
pasuṃ mahisaṃ ca ajeḷakaṃ⁵ ca
hantvāna sūnesu pasārayiṃsu,
te luddakammā pasavetva pāpaṃ 15
te 'me janā bilakatā² sayantīti. 469.

Ta. gīvāya baddhā ti mahantehi jalitalohayottehi gīvāyaṃ bandhītvā
kūḍhītvā ayapathaviyaṃ pātetvā nānāvudhedi koṭṭhiyamāne⁶ disvā pucchati,
aññe vikattā⁷ ti aññe pana te khaṇḍākhandaṃ chinnā, bilakatā³ ti aññe
jalitesu ayaphalakesu⁸ ṭhapetvā maṃsaṃ viya potthaniyā koṭṭhetvā⁹ puñjakatā¹⁰ 20
butvā sayanti, macchikā ti macchaghātakā, pasuṃ ti gāvīm, sūnesu - ti
maṃsaṃ vikkīṇītvā jīvīkakappanattāṃ¹¹ sūnāpanesu ṭhapesuṃ.

60. Rahado ayaṃ muttakarīsapūro
duggandharūpo asuciṃ pūti¹² vāyati, 25
khudāparetā manujā adenti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā muttakarīsabhakkhā. 470. 30
61. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 471.
62. Ye kec' ime kāraṇikā¹³ virosakā
paresaṃ hiṃsāya sadā nivīṭṭhā

¹ read: kissa'. ² Cks bīla-, Bḍ vikaṇḍāpīlakatā sayanti'. ³ Cks bī-. ⁴ Bḍ su-
⁵ Cks -kā. ⁶ Bḍ kṣṭi-, Bḍ koṭi-. ⁷ Bḍ vikaṇḍā. ⁸ Ck saphali-, Bḍ ayabīla.
⁹ Bḍ koṭṭe-. ¹⁰ Bḍ puñca-. ¹¹ Cks jīvītaṃ-. ¹² so C; Ck asuciṃputi, Bḍ asuci-
puti; read: asuciṃ pi? ¹³ Cks kārū-.

te luddakammā pasavetva pāpam
mittadduno mīlham adenti bālā ti. 472.

Ta. khudā -- adentitī ete nerīyikasattā chātakena puṭṭhā¹ khudam
sahitum asakkontā² pakkaṭṭhitaṃ dhūmayantaṃ jalantaṃ kappena saṅghitaṃ
5 purāṇamīlham piṇḍam piṇḍam katvā khādanti, kāraṇikā³ ti kāraṇakāraṇā⁴,
virosakā⁵ ti mittasuhaḷlānam pi vihetṭhakā, mittadduno ti etesaṃ yeva goḥ
khāditvā bhuñjītvā mano trāsāyitvā⁶ paññattāsane⁷ sayitvā puna vā pahāṇaka-
hāpanā⁸ nāma āharāpentī lañcam gaṇhanti te mittadūbhikā bālā evarūpam⁹
mīlham khādanti mahārājā¹⁰ ti.

- 10 63. Rahado ayaṃ lohitapubbapūro
• duggandharūpo asuciṃ pūti⁷ vāyati,
ghammābhitattā manuḷā pivanti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
15 ime nu maccā kim akāmsu pāpam
• me janā lohitapubbabhaḥkhā. 473.
64. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās⁸ ajānato: 474.
65. Ye mātaraṃ vā pitaraṃ va loke⁹
20 pārājikā¹⁰ arahante¹⁰ hananti
te luddakammā pasavetva pāpam
te 'me janā lohitapubbabhaḥkhā ti. 475

Ta. pārājikā¹¹ ti jarājīṇe¹² mātāpitāro gḥādetvā¹³ gībhāve yeva pārā-
jikaṃ¹⁴ patiṃ, arahante ti pūjāvisesassa anucchavike, hanantī¹⁵ dukkara-
25 kārike mātāpitāro mārenti, apl ca arahante ti padena Buddhasāveke pi saṃ-
gaṇhat¹⁶ eva, aparasmim pi Ussadaniraye nirayapālā nerayikānaṃ tālappamāpeṇa
jalitayabalisena jivhā¹⁷ vijjhītvā ākadḍhitvā te satte jalitalohapaṭṭhaviyaṃ
pādetvā usabhaḥcammaṃ viya pattharītvā saṃkusatena hananti, te thale khitta-
maccā viya phandanti taṃ ca dukkhaṃ sahitum asakkontā mukheṇa kheḷam
30 muñcanti¹⁸, tasmim rājā Mātalinā dassite¹⁹ āhā:

66. Jivhaṃ ca passa balisena viddham
vihataṃ yathā saṃkusatena cammaṃ,

¹ C^{ks} puṭṭhā. ² all three MSS. kārū. ³ B^d ti paresaṃ dukkhakāraṇā. ⁴ 40 C^{ks};
B^d omits w. tr. ⁵ so C^k; C^e -nun, l^d puna māsaḥāpanam. ⁶ C^{ks} -pā. ⁷
C^e asuciṃpūti, B^d asuciṃpūti. ⁸ C^{ks} pitaraṃ vā jīvaloke, B^d mātaraṃ pitaraṃ pi
vā jīvaloke, B^e mātari pitari vā jīvaloke. ⁹ C^{ks} pārājikam. ¹⁰ C^{ks} add vā. ¹¹
C^{ks} pārājikā. ¹² C^{ks} parājittā. ¹³ B^d gḥāte. ¹⁴ C^{ks} parājikam, B^d pārājika.
¹⁵ B^d -am. ¹⁶ C^{ks} -enti. ¹⁷ read: tasmim M. d. rājā? B^d has taṃ mātā-
lino rājā l'asento.

phandanti macchā va thalamhi khittā
muñcanti kheḷaṃ rudamānā kim ete¹. 476.

67. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā vaṃkaghastā sayanti. 477.

5

68. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 478.

69. Ye keci santhānagatā² manussā
agghena agghaṃ kayam hāpayanti
kūṭena kūṭam dhanalobhahetu
channaṃ yathā vāricaraṃ vadhāya 479.

10

70. Na hi kūṭakārissa bhavanti tānā
sakehi kammehi purakkhatassa
te luddakammā pasavetva pāpaṃ
te 'me janā vaṃkaghastā sayantīti. 480.

15

Ta. kimete ti kimkāraṇā ete, vaṃkaghastā ti gillitabhisā, santhāna-
gatā³ ti santhānamariyādaṃ gatā, agghānakatthāne⁴ thitā ti a, agghena
agghaṃ ti taṃ taṃ agghaṃ lañcaṃ gaheṭvā hatthiassādīnaṃ vā jātarūpara-
jatādīnaṃ vā tesaṃ tesaṃ saviññānakānaṃ aviññānakānaṃ agghaṃ hāpentī 20
kayaṃ ti⁵ taṃ hāpentā kayikānaṃ kayam⁶ sate dātabbe paṇṇāsaṃ dāpentī
itaraṃ paṇṇāsaṃ tehi saddhim vibhajitvā ganhanti, kūṭena kūṭaṃ ti tulākūṭa-
disu taṃ taṃ kūṭam, dhanalobhahetū 'ti dhanamhi lobhena etam kūṭa-
kammam karonti, channaṃ - - yā 'ti taṃ pana kammaṃ karontā madhura-
vācāya tathāmetabbhāvaṃ⁷ paticchannaṃ katvā taṃ vadhenti yathā vāricaraṃ 25
macchaṃ vadhāya upagacchantā balisaṃ āmisena paticchannaṃ katvā taṃ kam-
maṃ karonti, na hi kūṭakārikassā 'ti paticchannaṃ mama kammam na
taṃ keci jānātīti maññamānassāpi hi kūṭakārissa tānā nāma na honti, na so
tehi kammehi purakkhato patitthaṃ⁸ labhati

71. Nariyo⁹ imā samparibhinnagattā
paggayha kantanti bhujo dujaccā¹⁰
sammakkhitā lohitapubbalittā
gāvo yathā āghātane vikattā¹¹
tā bhūmibhāgasmim sadā nikhātā
khandhātativattanti sajotibhūtā. 481.

30

35

¹ so all three MSS. ² Cks santāna-, Bds sandhāna-. ³ so Cks; Bds sandhāna-.
⁴ Bds agghāpaniya-, Bds agghāpana-. ⁵ Cks omit kayanti. ⁶ Cks ayaṃ. ⁷ Bds
tathāgata-. ⁸ Ck tthānaṃ. ⁹ Bds nā-. ¹⁰ Cks bhujoṛujaccā, Bds bhujoḍujaccā.
¹¹ Bds vikantā.

72. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūtā disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo¹ kiṃ akaṅṅsu² pāpaṃ
yā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā
5 khandhātivattanti sajotibhūtā. 482.
73. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās³ ajānato: 483.
74. Kolīniyāyo⁴ idha jīvaloke
asuddhakammā asataṃ acāruṃ,
10 tā dittarūpā⁵ pati⁶ vippahāya
aññaṃ acāruṃ ratikhiḍḍahetu,
tā jīvalokasmiṃ ramāpayitvā
khandhātivattanti sajotibhūtā ti. 484.
- Ta. nariyo¹ ti nariyo, samparibhinnaḡattā ti suṭṭhu samantato
15 paribhinnaḡattā jīṇṇasarīrā⁵, dujaccā⁶ ti dujjātikā virūpā jegucchā. vikattā⁷
ti chinnaṇṇasā gāvo viya pubbalohitaḡattā hutvā sadā nikhātā ti nīccaṇṇa jalita-
pathaviyaṃ kaṭṭimattāṃ pavisitvā nikhanitvā ṭhapitā viya ṭhitā, khandhāti-
vattantīti samma Mā- nariyo ete pabbatakhandhā atikkamanti, tāsāṃ kira
evāṃ kaṭṭippanāṇaṃ pavisitvā ṭhapitakāle puratthimāya disāya⁸ jalito ayapabbato
20 samutṭṭhahitvā asani viya viravanto āgantvā sarīraṃ saṇḡakaraṇiyaṃ⁹ viya pim-
santo gacchati, tasmīṃ ativattitvā pacchimapasse ṭhite puna tāsāṃ sarīraṃ
pūtubbhavati, tā dukkhaṃ adhiḡvasetuṃ asakkantiyo bāhā paggayha kanti.
sesadisāsu utṭṭhitapabbatesu pi es¹⁰ eva nayo, dvā pabbatā samutṭṭhāya ucchugha-
ṭṭikāṃ⁹ viya pīḡenti, lohitaṃ pakkatṭṭhitaṃ¹⁰ sandati, kadāci tayo kadāci cattāro
25 pabbatā utthāya tāsāṃ sarīraṃ pīḡenti, tenāha khandhātivattanṭṭi, kolīni-
yāyo¹¹ ti kule patitṭhitā kuladhītaro, asataṃ acāruṃ ti asaṇṇāṇakammaṃ ka-
ṇṇesu, dittarūpā¹² ti saṭṭharūpā¹³ dhutṭrajatikā hutvā, pati vippahāyā¹⁴ ti.
attano patim jahitvā, acāruṃ ti¹⁴ agamaṇṇesu, ratikhiḍḍahetū¹⁵ ti kāmara-
ṭṭhetu c¹⁶ eva kiḡahetu ca, ramāpayitvā ti parapurisehi saddhiṃ attano eittam
30 ramāpetvā idha uppannā¹⁵. ath¹⁶ etāsāṃ sarīraṃ ime khandhātivattanti sajotibhūtā ti.
75. Pāde gahetvā kissa¹⁶ ime pun¹⁶ eke
avaṃsīrā Narake pātayanti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ Bā nā-. ² Ck kōli-, Bā kolitṭiyāyo. ³ Bāṣ titta-. ⁴ so all three MSS. for patiṃ? ⁵ Ck jīṇṇa-, Cṣ pinna-, Bā omits gattā jīṇṇa. ⁶ Ck ruja-, Cṣ rūja-.
⁷ Bā vikantā. ⁸ Bāṣ -niyaṃ, Ck -ṇi. ⁹ so all three MSS. for -kā? ¹⁰ Bāṣ pakkutho-. ¹¹ Ck kōli-, Bā kolitṭiyō. ¹² Bā ṭṭiṭha-. ¹³ Bā sāḡhassa-, Bṣ suṭṭhu-.
¹⁴ Bā adds añṇapurisaṇṇaṃ. ¹⁵ Bā uppannā. ¹⁶ read: kiss'.

- ime nu maccā kiṃ akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayanti. 485.
76. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 486.
77. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammīno 5
 parassa dārāni atikkamanti
 te tādisā uttamabhaṇḍathenā
 te 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayanti. 487.
78. Te vassapūgāni bahūni tattha 10
 Niraye dukkhaṃ vedanaṃ vediyanti¹,
 na hi pāpakāriṣṣa bhavanti tāṇā
 sakehi kammehi purakkhatassa,
 te luddakammā pasavetva pāpaṃ
 te 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayantīti. 488.

Ta, Narake ti jalitaṅgīrapunnamahāvāte, te kira vajanā apavīsantiyo 15
 gāvo viya nīrayapālehi nānāvudhāni gahetvā vijjhīyamānā pothīyamānā yadā taṃ
 nagataṃ upagacchanti atha te nīrayapālā uddhapīde katvā tattha khipanti, evaṃ
 patiyamāne disvā pucchanto evaṃ ā, uttamabhaṇḍathenā ti manussehi
 piyāyitassa varabhaṇḍassa thenakā.

Evaṃ ca pana vatvā Mātali saṃgāhako taṃ pi Nirayaṃ 20
 antarādhāpetvā rathaṃ purato pesetvā micchādīṭṭhikānaṃ
 paccananirayaṃ dassesi, puṭṭho c' assa vyākāsi:

79. Uccāvaca 'me vividhā upakkamā
 nirayesu dissanti sughorarūpā, 25
 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kiṃ akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā adhimattā dukkhā tibbā²
 kharā kaṭukā³ vedanā vediyanti¹. 489. 30
80. Tassā puṭṭho vyākāsi Māteli devasārathi,
 vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 490.
81. Ye jīvalokasmiṃ supāpadiṭṭhino
 viśāsakammāni karonti mohā
 paraṃ ca diṭṭhīsu samādapenti 35

¹ Ck Bā veda-. ² read: mahā dukkhā for d. t.?, ³ read: kaṭukā kharā?

te pāpadiṭṭhīsu pasavetva pāpam
te 'me janā adhimattā dukkhā tibbā
kharā kaṭukā vedanā ved'vantīti. 491.

Ta uccāvaca¹ me, khuddakā² ca mahantā cā 'ti a.,
6 upakkamā ti karanā payogā³, supāpadiṭṭhīno ti n' atthi dinnan ti ādi-
kāya⁴ dasavattukāya micchādiṭṭhiyā suṭṭhu pāpadiṭṭhīno⁵, vissāsakammā-
nīti tāya diṭṭhiyā vissāseṇa tam nissitā hutvā nānāvidhāni pāpakammāni karonti,
te me ti te ime janā evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavantīti Mātali⁶ reṇṇo micchā-
diṭṭhikānaṃ paccananirayaṃ⁷ ācikkhi.

10 Devaloke pi devatā⁷ raṇṇo āgamaṇaṃ olokayamānā Su-
dhammāya sannisīdimsu yeva. Sakko „kin nu kho Mātali
cirāyatīti“ upadhārento taṃ kārāṇaṃ űatvā „Mā- dūtavisesaṃ
dassetuṃ 'mahārāja asukakammaṃ katvā asukaniraye nāma
paccantīti' niraye dassento carati, Nimiraṇṇo pana āyuraṃ khī-
15 yetha, na nirayadassanassa pariyantaṃ gaccheyyā“ 'ti ekaṃ
mahājavanaṃ devaputtaṃ pesesi: „sīghaṃ rājānaṃ gahetvā āgac-
chatū 'ti Mātaliṣṣa vadehīti“. So javena gantvā ārocesi.
Mā- tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā cirāyitun“ ti raṇṇo
ekappahāren' eva catūsu disāsu bahuniraye dassetvā g. ā.:

20 82. Veditāni te mahārāja āvāsaṃ pāpakammaṇaṃ
ṭhānāni luddakammānaṃ dussilānaṃ ca yā gati, ,
uyyāhi dāni rājasi⁸ devarājassa santike ti. 492.

T. a.: mahārāja imaṃ⁹ pāpakammānaṃ sattānaṃ āvāsaṃ disvā ludda-
kammānaṃ ṭhānāni tayā veditāni dussilānaṃ ca yā gati yā nipphatti sāpi te
25 veditā, idani devarājassa santike dibbasampattim dassanattamaṃ uyyāhi gaccha
mahārāja 'ti āha. Nirayakhaṇḍaṃ nīṭhitam.

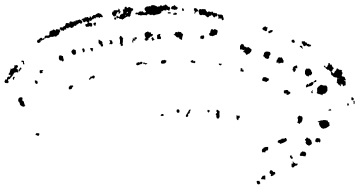
Evaṃ ca pana vatvā¹⁰ Mā- devalokābhimukhaṃ¹¹ rathaṃ
pesesi. Rājā Devalokaṃ gacchanto dvādasayojanikaṃ maṇi-
mayakañcanathūpikaṃ¹² sabbālaṃkārapatimaṇḍitam uyyāna-

¹ Ck ladda-, C² ludda-. ² B² karanappa-. ³ Ck³ ādi. ⁴ B⁴ pāpadhammino.

⁵ Ck⁵ omīti mātali. ⁶ B⁶ pacana-. ⁷ B⁷ devapariṣā. ⁸ B⁸ rājasi, C⁸ rājisi.

⁹ B⁹ idam. ¹⁰ Ck¹⁰ evaṃ vatvā pana, C¹⁰ evaṃ vatvā ca pana. ¹¹ B¹¹ -kho. ¹²

maṇi-mayaṃ pañcathū-.

pokkharāṇisampannaṃ kapparukkha-parivutaṃ Bīraṇiyā deva-
dhitāya ākāsaṭṭhakavimānaṃ disvā tañ ca devadhītaraṃ anto-
kūṭāgāre sayanapiṭṭhe nisinnaṃ accharāsahassaparivutaṃ maṇi-
sihapañjaraṃ vivaritvā olokeṇiṃ disvā Mātaliṃ pucchanto
g. ā., itaro pi 'ssa vyākāsi:

83. Pañcathūpani dissat' idaṃ vimānaṃ,
mālāpilandhā sayanassa majjhe
tatth' acchatī¹ nārī mahānubhāvā
uccāvacaṃ iddhiṃ² vikubbamānā³. 493.
84. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayam nu nārī kim akāsi sādhuṃ,
sā modatī saggapattā vimāne. 494.
85. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puṇṇakammaṇaṃ jānaṃ akkhās' ajānato⁴. 495. 15
86. Yadi te sutā Bīraṇī jīvaloke
āmāyadāsī ahu brāhmaṇassa,
sā pattakālāṃ atithiṃ viditvā
mātā va puttāṃ sakim abhinandi
saṃyamā saṃvibhāgā ca sā vimānasmi modatīti. 496. 20

Ta. pañcathūpani ti pañcahi kūṭāgārehi samannāgataṃ, mālāpilandhā
ti pilandhamālādīhi sabbābharanehi patimayūṭitā ti a., tatthaacchatīti tasmiṃ
vimāne acchatīti nisīdati, uccā--nā ti nānappakāraṃ deviddhiṃ dassayamānā,
disvā ti etaṃ disvā thitaṃ maṃ vittī vindati paṭilabhati vittīsantako viya
homi⁵ tuṭṭhiyā abhibhūṭatā, āmāyadāsīti gehadāsīyā kucchisim jātadāsī, 25
ahu brāhmaṇassa 'ti sā kira Kassapadasabalassa kāle ekassa brāhmaṇasa
dāsī ahoṣi, sā pattakālāṃ ti tena brāhmaṇena aṭṭha salākabhattāni saṃghassa
pariccattāni ahesuṃ, so gehaṃ gantvā sva paṭṭhāya ekassa⁶ bhikkhussa kaḥ-
paṇagghapakaṃ⁷ katvā aṭṭha bhattāni sampādeyyasīti⁸ brāhmaṇiṃ ā., sā bhikkhu
nāma dhutto nāhaṃ sakkhissāmi⁹ti paṭikkhipi, dhitaro pi 'ssa paṭikkhipiṃsu, 30
so dāsīṃ sakkhissāsi ammā ti ā., sā sakkhissāmi ayyā 'ti sampāṭicchitvā tato
paṭṭhāya sakkaccaṃ yāgukhajjakabhattādīni sampādetvā salākaṃ¹⁰ labhitvā āgataṃ
pattakālāṃ atithiṃ vinditvā haritagomayalitte katapupphūpahāre supaññattāsana-
padese nisīdāpetvā yathā nāma pavāsā āgataṃ puttāṃ mātā sakim abhinandati
tathā niccakālāṃ¹⁰ abhinandi sakkaccaṃ pariviseati aṭṭhaṃ santakam pi kiñci 35

¹ Cks -ti, Bā -si. ² Cks -i. ³ Cks -nam. ⁴ all three MSS. -smiṃ. ⁵ Bā
hoti. ⁶ Bā ekekassa. ⁷ all three MSS. -n-n. ⁸ Cks -yyā ti. ⁹ Bā salāka-
bhattāṃ. ¹⁰ Bā vippa-.

kiñci detti¹, saṁyamā saṁvibhāgā ti sā sīlavatī ahoṣi cāgavatī ca², tasmā tena sīlena c' eva cāgena ca sā imasmiṁ vimāne modatī, athavā saṁyamā³ ti indriyadamanā.

Evam vatvā Mātali ratham purato pesetvā Soṇadinnā⁴ devaputtassa satta kanakavimāṇāni dassesi. So tāni ca tassa ca sīrisampattiṁ disvā tena katakammaṁ pucchi, itaro pi⁵ 'ssa ācikkhi:

87. Daddallamānā ābhenti⁶ vimānā satta nimmitā,
tatha yakkho mahiddhiko sabbābharanabhūsito
10 'samantā anupariyāti nāriṇaṇapurakkhato. 497.
88. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum,
so⁷ modatī saggapatto vimāne. 498.
- 15 89. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puṇṇakammānam jānam akkhās' ajānato: 499.
90. Soṇadinnō gahapati esa dānapatī ahu,
esa pabbajit' uddissa vihare satta kārayi. 500.
- 20 91. Sakkaṇṇam ne upaṭṭhāsi bhikkhavo tatthavāsike,
acchādanaṁ ca bhattaṁ ca senāsanapadīpiyam
adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā⁸. 501.
92. Cātuddasiṁ pañcadasiṁ yāva pakkhassa aṭṭhamiṁ (IV ³²⁰/₁₀)
pāṭihāriyapakkhaṁ ca atthaṅgasusamāgataṁ 502.
93. Uposathaṁ ca upavasi sadā sīlesu saṁvuto,
25 saṁyamō saṁvibhāgo⁹ ca so vimānasmi¹⁰ modatīti. 503.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, ābhenti¹¹ tarunasuriyo viya obhāsayanti¹², tatthā 'ti tesu paṭipāṭiyā thītesu sattavimānesu eko devaputto, Soṇadinnō ti mahārāja ayaṁ pubbe Kassapadasabalassa kāle Kāśiraṭṭhe aññatarasmiṁ nigame Soṇadinnō nāma gahapati dānapati ahoṣi, so pabbajite uddissa
30 sattavihārakuṭiyō kāretvā tatthavāsike bhikkhū catūhi paccayehi sakkaṇṇam upaṭṭhāhi, uposathāna upavasi, niccaṁ sīlesu ca sadā saṁvuto ahoṣi, so tato cavitvā idh' uppanno modatīti a, ettha ca pāṭihāriyapakkhaṁ ti idaṁ pana aṭṭhami uposathassa paccuggamanānugamanavasena sattaminavamiyo cātuddasi-
panuarasānaṁ¹³ paccuggamanānugamanavasena terasīcatuddasipāṭipade¹⁴ ca
35 sandhāya vuttaṁ.

¹ Bds adāsi. ² Cks cāgavā. ³ Ck āhenti, Bds ābhanti. ⁴ Bds yo. ⁵ Bd tejasā.

⁶ so all three MSS. ⁷ all three MSS -smiṁ. ⁸ Bds ābha-. ⁹ Cks obhā-

santi. ¹⁰ Eds -sinaṁ. ¹¹ Cks omitt cātuddasi.

• Evañ Soṇadinnassa kammañ kathetvā purato ratham pesetvā phalikavimānañ dassesi, tañ ubbedhato pañcavīsatiyo-
 janāni¹ anekasatehi sattara²taṃamayathambhehi samannāgatañ
 anekasatakūṭagārapatimaṇḍitañ, kiṃkiṇikajālaparikkhitañ sa-
 mussitasuvaṇṇarajataamayadhajañ nānāpupphavicittauyyānavana- 5
 vibhūsitāñ ramaṇīyapokkharāṇisaṃannāgatañ gītavādītādisu
 chekāhi accharāhi samparikiṇṇaṃ, tañ disvā rājā tesaṃ accha-
 rānañ pubbakammañ pucchi, itaro pi ācikkhi:

94. Pabhāsati idaṃ³ vyamhañ phalikāsu sunimmitaṃ
 nārivaragaṇākiṇṇaṃ kūṭagāvarocitaṃ⁴ 10
 upetaṃ annapāṇehi naccagītehi c' ūbhayaṃ⁵. 504.
 95. Vittī hi mañ vindati sūta disvā,
 pucchāmi tañ Mātali devasārathi:
 imā nu nariyo kiṃ akamsu sādhuñ
 yā modare saggapattā vimāne. 505. 15
 96. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākāñ puñṇakanmānañ jānañ akkhās' ajānato: 506.
 97. Yā kāci nariyo idha jīvaloke
 [silavatiyo⁶] upāsikā⁷ [dāne ratā]
 niccapasannacittā⁸ 20
 sacce ṭhitā uposathe⁹ appamattā
 saṃyamaṃ saṃvibhāgā ca tā vimānasmi¹⁰ modare ti. 507.

•
 Ta. vyamhañ ti vimānañ, pāsādo ti vuttañ hoti, phalikāsū 'ti phali-
 kabhittisu, kūṭagāvarocitaṃ⁹ ti varakūṭagarehi ocitaṃ, vad-ḥitaṃ ti a.,
 ubhayan ti ubhayehi, yā kāceti idaṃ kiñcāpi aniyametvā vuttañ, tā pana 25
 Kassapabuddhakāle Bārāṇasīyañ upāsikā hutvā ganabandhanena etāni vuttappa-
 kārāni puṇṇāni katvā tañ sampattiñ pattā¹⁰ ti veditabbā.

Ath' assa so purato ratham pesetvā ekaṃ maṇivimānañ
 dassesi, tañ same bhūmibhāge patitṭhitaṃ ubbedhasampannañ
 maṇipabbato viya obhāsamaṇaṃ tiṭṭhati dibbagītavāditanāditāñ 30
 bahūhi devaputtehi samparikiṇṇaṃ, tañ disvā rājā tesaṃ deva-
 puttānañ katakammañ pucchi, itaro pi 'ssa akkhāsi:

¹ C^o B^d -nani. ² B^d midam. ³ B^d -virocitañ. ⁴ B^d -vantiyo. ⁵ B^d adds yeva.
⁶ B^d niccam-. ⁷ read: -th'. ⁸ all three MSS. -im. ⁹ B^d -viro-.

98. Pabbhāsati idam¹ vyamham² veluriyāsu nimmitam³
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattam⁴ bhāgaso mitam⁵. 508.
99. Ālambarā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā⁶ manoramā. 509.
- 5 100. Nāham⁷ evaṃgataṃ jātu⁸ aṃsuruciraṃ pure
saddam⁹ samabhijānāmi diṭṭham¹⁰ vā yadvā sutam¹¹. 510,
101. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
jme nu maccā kim akāmsu sādhum¹²
ye modare saggapattā vimāne. 511.
- 10 102. Tassa puttḥo vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākum¹³ puññakammānam¹⁴ jānam¹⁵ akkhās¹⁶ ajānato: 512.
103. Ye keci maccā idha jīvaloke
silavanto upāsakā ārāme udapāne ca
15 papāsamkamanāni ca 513.
104. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayum¹⁷
cīvaraṃ piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 514.
105. Adāmsu ujubbhūtesu vippasannena cetasā
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa¹⁸ aṭṭhamiṃ 515.
- 20 106. Pāṭihāriyapukkhaṃ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ¹⁹
uposathaṃ ca upavasum²⁰ sadā sīlesu saṃvutā,
saññamā saṃvibhāgā ca te vimānasmi²¹ modare ti. 516.

Ta. veluriyāsu 'ti veluriyabhittisu, bhūmibhāgehi²² romāṇīyehi bhūmi-
bhāgehi upetaṃ, ālambarā - - cū 'ti 'tā ettha vajjanti, nacca - - tā ti nā-
25 nappakāraṇi naccāni c' eva gītāni ca aparesam pi turīyānam²³ suvādītāni c' ettha
pavattanti, evaṃgataṃ ti evaṃ manoramabhāvaṃ gataṃ, ye kecīti idam pi
kaṇḍamāni aniyamato²⁴ vuttam, te pana Kassapadasabalassa kāle Bāraṇasivāsīno
upāsakā gaṇabandhanena etāni puññāni katvā taṃ sampattiṃ pattā ti veditabbā,
ta. paṭipādayun ti pāpayiṃsu, tesam adamsū 'ti a, paccayaṃ ti glānap-
30 paccayaṃ adamsū 'ti, evaṃ nānappakāram dūnam dadīṃsu.

Iti 'ssa so tesam kammaṃ ācikkhitvā purato ratham pe-
setvā aparam pi phalikavimānam dassesi, taṃ anekakūṭāgāra-
patimaṇḍitaṃ nānākusumasañchannaṃ taruvarapatimaṇḍitaṃ
tīrāya vividhavihaganinnāditāya nimmalasālilāya nadiyā parik-

¹ B^d midam. ² B^d -niyā. ³ B^d jātam. ⁴ B^d yā ca. ⁵ B^d -samāhitaṃ. ⁶
C^k -vasayum, C^a -vassum. ⁷ all three MSS. -smim. ⁸ B^d aparāni turīyāni
⁹ B^d -metvā.

khittam accharāgaṇaparivutass' ekassa puññavato nivāsabhūtam,
tam disvā rājā tassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

107. Pabbhāsati idam¹ vyamham phalīkāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvarocitam² 517.
108. Upeṭam annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ,
najjo ca anupariyāti nānapupphadumāyutā. 518.
109. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi tam Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 519. 10
110. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 520.
111. Kimbilāyam³ gahapati esa dānapati ahu,
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 521.
112. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādāyi,
civarāṃ piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 522. 15
113. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa atṭhamiṃ
paṭihāriyapakkhaṃ ca atthaṅgasusamāgataṃ 523.
114. Uposathaṃ c' upavasi⁴ sadā sīlesu samvuto,
saṃyamo samvibhāgo ca so vimānasmi⁵ modatīti. 524. 20

Ta. najjo ti vacanavipallāso, ekā nadī tam vimānaṃ parikkhipitva gatā
ti ā, dumāyutā ti sā nadī nānapupphehi dumehi āyutā, Kimbilayan³ ti
esa mahārāja Kassapabuddhakāle Kimbilānagare⁶ eko gahapati dānapati ahoṣi,
so etāni āramaropadāni puññāni katvā imaṃ sampattiṃ patto ti. 25

Evam assa tena katakammaṃ ācikkhitvā purato ratham
pesetvā aparam pi phalīkavimānaṃ dassesi, tam purimavimānato
atīrekāya nānapupphaphalasañchannāya tarughaṭṭāya samannā-
gataṃ, tam disvā rājā tāya sampattiyā samannāgatassa deva-
puttassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi: 30

115. Pabbhāsati idam¹ vyamham phalīkāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvarocitam² 525.

¹ B^d midam. ² B^d -vi-. ³ B^d mithilāyam. ⁴ C^k -vasasi. ⁵ all three MSS.
-smiṃ. ⁶ C^k -lāya-, B^d mithila-. ⁷ B^d -viro.

116. Upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā, 526.
117. Rājāyatanakapitthā [ca] anubasūlā ca jambuyo
tindukā ca piyalā ca dumā niccaphalā bahū. 527.
- 5 118. Vitti hi maṃ vindati sūta¹ disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhuṃ
yo modati saggapatto vimāne. 528.
119. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
10 vipākam puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 529.
120. Mithilāyaṃ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsāṃkamanāni ca 530.
121. Aruhante sītibhūte sakaccaṃ paṭipādayi,
cīvaraṃ piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 531.
- 15 122. Adāsi ujubbhūtesu vippasannaṃ cetasā,
cāṇuddasiṃ pañcadasiṃ yāva² pakkhassa aṭṭhamiṃ 532.
123. Paṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṃ c' upavasi sadā silesu saṃvuto,
saṃyamo saṃvibhāgo ca so vimānasmi³ modatīti. 533.
- 20 Ta. Mithilāyan ti esa mahārāja Kassapabuddhakāle Videharatṭhe Mithi-
lanagare eko dānapati etāni puññāni katvā tmaṃ sampattiṃ patto ti.

Evam assa tenāpi katakammaṃ ācikkhitvā purato rathaṃ
pesetvā purimasadisam eva aparam pi velūriyavimāraṃ das-
setvā tattha sompattiṃ anubhavantassa devaputtassa kammaṃ
25 puṭṭho ācikkhi:

124. Pabbāsati idaṃ vyamhaṃ velūriyāsu nimmitaṃ
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ, 534.
125. Ālambārā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā³ manoramā. 535.
- 30 126. Nāhaṃ evaṃgataṃ jātuṃ⁴ evaṃsuruciraṃ pure
suddaṃ samabhijānāmi diṭṭhaṃ vā yadivā sutam, 536.
127. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ B² yā c². ² all three MSS. -smaim. ³ C² -niyyā, B² -niyā. ⁴ B² jātam.

- ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 537.
128. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puṇṇakammānam jānam akkhās' ajānato: 538.
129. Bārāṇasiyam' gahapati esa dānapatī ahu, 5
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 539.
130. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayi,
cīvaram piṇḍapātāṇ ca paccayam sayanāsanaṃ 540.
131. Adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā, 5
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ 541. 10
132. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
saṃyamo saṃvibhāgo¹ ca so vimānasmi² modatīti. 542.

Ath' assa purato ratham pesetvā bālasuriyasannibham
kanakavimānaṃ dassetvā tatthanivāsino devaputtassa sam- 15
pattim puṭṭho ācikkhi:

133. Yathā udayam ādicco hoti lohitaḥ mahā
tathūpamaṃ idaṃ vyamhaṃ jātarūpassa nimmitaṃ. 543.
134. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi: 20
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 544.
135. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puṇṇakammānam jānam akkhās' ajānato: 545.
136. Sāvattthiyam' gahapati esa dānapatī ahu, 25
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 546.
137. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayi,
cīvaram piṇḍapātāṇ ca paccayam sayanāsanaṃ 547.
138. Adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ 548. 30
139. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
saṃyamo saṃvibhāgo¹ ca so vimānasmi² modatīti. 549.

Ta. udayamādicco ti udento ādicco viya, Sāvattthiyan ti Kassapa-
buddhakāle Sāvattthinaṅgare. 35

¹ read: -ṇasiyam. ² so all three MSS. ³ all three MSS. -smiṃ.

Evam tena imesaṃ aṭṭhannaṃ vimānānaṃ kathitakāle
Sakko devarājā „Mātali aticirāyatīti“ aparam pi javanadēva-
puttaṃ pesesi, so tassa vacanāṃ ‘sutvā „na sakkā idāni cirā-
yitun“ ti ekappahāren’ eva bahuvimānāni dassesi, rañño ca
5 tattha sampattiṃ anubhavantānaṃ kammaṃ puṭṭho ācikkhi:

140. Vehāyasā ‘me bahukā’ jātarūpassa nimmitā
daddallamānā ābhenti² vijju v’ abbhaghanantare³. 550.
141. ‘Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
10 ime nu maccā kim akaṃsu sādhuṃ
ye modare saggapattā vimāne. 551.
142. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puṇṇakammānaṃ jānaṃ akkhās’ ajānato: 552.
143. Saddhāya sunivittihāya saddhamme supavedite
15 ākaṃsu Satthu vacanaṃ Samo āsambuddhasāsanaṃ
tesaṃ etāni ṭhānāni yāni tvaṃ rāja passasīti. 553.

Ta, vehāyasāme ti vehāsayā ime ākāsen’ eva sandhāritā, ākasaṭṭhaka-
vimanā ime ti vadati, vijjuvabbhaghanantare ti ghanavalāhakanantare cara-
mānā vijju viya, sunivittihāyā ‘ti maggena āgatattā supatitthāya, i. v. h.:
20 mahārāja ete pure nīyanikabuddhasāsane pabbajitvā parisuddhasilā samapadham-
maṃ karontā sotāpattiṃ phalaṃ sacchikatvā arahattaṃ nibbattetuṃ asakkoṇṭā tato
cutā imesu kanakavimānesu uppannā, etesaṃ Kassapabuddhasāvākānaṃ tāni
ṭhānāni yāni tvaṃ rāja passasi, pass’ etāni mahārāja ‘ti.

Evam assa ākāsakavimānāni dassetvā Sakkassa santikaṃ
25 gamanatthāya ussāhaṃ karonto āha:

144. Veditā te mahārāja āvāsā⁴ pāpakammaṇaṃ,
atho kalyāṇakammānaṃ⁵ ṭhānāni veditāni te,
uyyāhi dāni rājasi devarājassa santike ti. 554.

Ta, āvāsaṇ⁶ ti mahārāja tayā paṭhamam eva nerāyikānaṃ āvāsaṃ disvā
30 pāpakammānaṃ ṭhānāni veditāni, imāni pana ākāsaṭṭhakaṃ vimānāni passantena
atha kalyāṇakammānaṃ ṭhānāni veditāni te, idāni devarājassa santike sampattiṃ
daṭṭhuṃ uyyāhīti.

¹ Cks adḍ vimānā. ² Bā ābhanti. ³ Bā vijjugabbha-. ⁴ all three MSS. vidi-
tāni - āvāsānaṃ. ⁵ Ck -ni. ⁶ so all three MSS.

„ Evañ ca pana vatvā purato ratham pesetvā Sinerum parivāretvā t̥hite satta paribhaṇḍapabbate dassesi, te disvā rañño Mātalissa, puṭṭhabhāvaṃ āvikaroṇto Satthā āha: .

146. Sahassayuttaṃ hayavāhiṃ dīḍḍhaṃ yānaṃ adhiṭṭhito
yāyamāno mahārājā addā sīdantare nage, 5
disvānāmantayī sūtaṃ: ime ke nāma pabbatā ti. 555.

Ta. hayavāhiṃ ti hayehi vāhiyamānaṃ dībbayānaṃ, adhiṭṭhito ti dībbayāne t̥hito hutvā, addā ti addasa, Sīdantare ti Sīdāmahāsamuddassa antare, tasmā kira samudde udakaṃ sukhumaṃ morapattam pi pakkhittam patit̥thātum na sakkoti sīdat' eva, tasmā so Sīdāmahāsamuddo ti vuccati, tass' 10 antare nage ti pabbate, ke nāma 'ti ke nāma nāmena ime pabbatā ti.

Evaṃ Niminā puṭṭho Mātali devaputto āha:

146. Sudassano Karavīko Īsadharo¹ Yugandharo
Nemindharo Vinatako Assakaṇṇo giribrahā 556.
147. Ete Sīdantare nagā anupubbasaṃmuggatā 15
mahārājānaṃ āvāsā yāni tvaṃ rāja passasīti. 557.

Ta. Sudassano ti ayaṃ mahārāja etesaṃ sabbabāhiro S-pabbato nāma, tadantare Karavīko nāma, so Sudassanato uccatāro, ubhinnaṃ pi pana tesam antare eko Sīdantarasaṃmuddo², Karavīkassa antare Īsadharo¹ nāma, so kira Karavīkato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Īsadharassa antare Yu- 20 gandharo nāma, so Īsadharato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Yugandharassāntare Nemindharo nāma, so Yugandharato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Nemindharassa antare Vinatako nāma, so tato uccatāro tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Vinatakassa antare Assakaṇṇo nāma, so Vinatakato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo³, anu- 25 pubbasamuggatā ti ete sīdantarasaṃmudde sattapabbatā anupatipāṭiyā saṃmuggatā sopānasadisā hutvā t̥hitā, yānīti pabbatāni, tvaṃ mahārāja ime pabbate passasī, ete catunnaṃ mahārājānaṃ āvāsā ti.

Evaṃ assa cātummahārājikadevalokaṃ dassetvā purato ratham pesetvā Tāvatisabhananassa Cittakūṭadvārakoṭṭhakaṃ 30 parivāretvā t̥hitā Indapaṭimā dassesi, tam⁴ disvā rājā pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

148. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitraṃ pakāsati
ākīṇaṃ Indasadihehi⁵ vyagghehi⁵ eva surākkhitaṃ, 558.

¹ Bā īsindharo. ² Bā sīdantare mahāsamuddo. ³ Bā adds ete nagā, ete pabbatā. ⁴ read: tā? ⁵ read: -disse = dihehi.

149. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imaṃ nu dvāraṃ kimabhiññāmu'āhu. 559.
150. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 560.
151. Cittakūto ti yaṃ āhu devarājapavesanaṃ
Sudassanassa girino dvāraṃ h' etaṃ pakāsati, 561.
152. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitraṃ pakāsati
ākiññaṃ Indasadisehi vyaggehi' eva surakkhitaṃ¹,
pavis' etena rājasi, arajāṃ bhūmiṃ akkamā 'ti. 562.

Ta¹ anekarūpaṃ ti anekajātikaṃ, nānācitraṃ ti nānāratanacittaṃ, pakāsati² ti kiññaṃ³ etaṃ paññāyati, ākiñnaṃ ti samparivāritaṃ, vyaggeheva surakkhitaṃ⁴ ti yathā nāma vyaggehi vā ehihi vā mahāvānaṃ evaṃ taṃ indasadisehi' eva surakkhitaṃ, tassa ca pana Indapaṭimaṇaṃ ārak-khatthāya ṭhapitabhāvo Ekanipāte Kulāvakajātakena kathetabbo, kimabhiññāma⁵ hū⁶ ti kiñnāma kaṇṇāma³ vadanti, pavesanaṃ ti nikkhamanapavesanathāya nimmitaṃ, Sudassanassa 'ti Sine.ugirino, dvāraṃ hetuṃ ti etaṃ Sienerumutthake patitthitassa dasasahassayojanikassa devanagarassa dvāraṃ pakāsati, dvārakotthako paññāyati a., pavisetenā⁴ 'ti etena dvārena devana-
20 garaṃ pavisā, arajāṃ - - mā 'ti arajāṃ suvaṇṇarajatamaṇimayaṃ nānāpuppha-samakinnāṃ dibbabhūmiṃ dibbayānena akkama mahārājā 'ti.

Evaṃ ca paṇ avatvā Mātali rājānaṃ devanagaraṃ pavesesi,
tena vuttaṃ:

153. Sahassayuttaṃ hayavāhiṃ dibbaṃ yānaṃ adbhittito,
25 yāyamāno mahārājā addā devasabhaṃ idan⁵ ti. 563.

So dibbayāne ṭhito va gacchanto Sudhammadevasabhaṃ
disvā Mātaliṃ pucchi, so pi 'ssa ācikkhi:

154. Yathā sarade ākāso nīlo ca⁶ patidissati
tathūpamaṃ imaṃ vyamhaṃ veḷuriyāsu nimmitaṃ. 564.
- 30 155. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imaṃ hi vyamhaṃ kimabhiññāmu'āhu. 565.
156. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 566.

¹ Bā purāṇ-. ² Bā kiñmasaññamāhu. ³ so Cks; Bā kiñnāmakaṃ. ⁴ Ck patisotenā, C pavisotenā. ⁵ so all three MSS. for imaṃ? ⁶ read: va?

157. Sudhammā iti yam āhu pass' esā¹ dissate sabhā,
 veluriyārucirā citrā dhārayanti sunimmitā 567.
158. Atthamsā sukatā thambhā sabbe veluriyāmayā
 yattha devā tāvatimsā sabbe Inda-purohitā 568.
159. Attham devamanussānam cinṭayantā samacchare,
 pavis' etena rājisi devānam anumodanan ti. 569.

Ta, idan ti nipātamattam, devasabham addasā ti a., passasā ti¹ passa² esā,
 veluriyārucirā ti ruciraveluriyā, citrā ti nānāratana-citrā, dhārayanti ti imam
 sabham ete atthamsādibhedā sukatā thambhā dhārayanti, Indapurohitā ti
 Indam purohitam purecārikam katva parivaretvā devamanussānam attham cin- 10
 tentā acchanti, pavisetenā 'ti iminā maggena yattha devā aññamaññam anu-
 modantā acchanti tam thanam devānam anumodanam pavisā

Devāpi kho tassāgamanam oloketā nisinnā³, te „rājā
 āgato“ ti sutvā ca⁴ dibbagandhavāsapupphahatthā yāva Citta-
 kūṭadvārakoṭṭhakā paṭimaggam gantvā Mahāsattam gandhādhi 15
 pūjentā Sudhammasabham ānayimsu, rājā rathā otarivā de-
 vasabham pāvisi, tattha nam devā āsanena nimantayimsu, Sakko
 āsanena c' eva kāmehi ca⁵.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

160. Tam devā paṭinandiṃsu disvā rājānam āgataṃ: (IV. p. 356) 20
 svāgatan te muhārāja atho te adurāgataṃ,
 nisida dāni rājisi devarājassa santike. 570.
161. Sakko pi paṭinandittha Vedeham Mithilaggaham
 nimantayi ca kāmehi āsanena ca Vāsavo: 571.
162. Sādhū kho si anuppatto āvāsam vasavattinam,
 vasa devesu rājisi sabbakāmasamiddhisu, 25
 tāvatimsesu devesu bhuñja kāmo amānuse ti. 572.

Ta paṭinandiṃsū 'ti sampiyāyimsu, batthatutthā hutvā sampattechimsu,
 sabbakāmasamiddhisū ti sabbesam devakāmānam samiddhiyuttesu.

Evam Sakkena dibbakāmena nimantito rājā paṭikkhi- 30
 panto āha:

163. Yathā yācitakam yānam yathā yācitakam dhanam (IV. p. 358)
 evamsampadam ev' etam yam parato dānapaccayā. 573.

¹ Bds esesā ² Bds esa, Cks omit passa. ³ Bds nisidimsu. ⁴ Bds omits ca. ⁵
 Bds adds nimantesi. ⁶ Cks -te.

164. Na cāham etaṃ icchāmi yam parato dānapaccayā,
sayamkatāni puññāni tam me āveṇiyaṃ dhanam. 574.

165. So 'haṃ gantvā manussesu kāhāmi kusalaṃ bahum (cfr. II ²³⁷)
dānena samacariyāya saṃyamena damena ca
5 yaṃ katvā sukhito hoti na cā pacchānutappatīti. 575.

Ta.¹ yam parato dānapaccayā ti yaṃ parato tassa parassa dānapaccayā² tena dinnatā labbhati tam yācitasadisāṃ hoti, tasmā nāhaṃ etaṃ icchāmi, sayamkatānīti yāni pana mayā attanā katāni puññāni tadeva³ mama parehi asādhāraṇaṃ āveṇiyaṃ dhanam ti, samacariyāyā 'ti tihi dvārehi samakiriya, 10 saṃyamena 'ti sīlarakkhanena, damena 'ti indriyadamaṇena

Evam M. devānaṃ madhurasaddena dh. d., dhammaṃ desento yeva manussagaṇanāya sattadivasāni tathavā devagaṇaṃ tosetvā devagaṇamajjhe titho va Mātaliṣṣa guṇaṃ kathento ā.:

166. Bahūpakāro no bhavaṃ⁴ Mātali devasārathi
15 yo me kalyāṇakammānaṃ pāpāni raṭṭidamsayīti. 576.

Ta. yo me -- damsayīti yo esa mayhaṃ kalyāṇakammānaṃ devānaṃ ca vasaṇatthānaṃ pāpakaṃmānaṃ nerayikānaṃ ca pāpāni tthānaṃ dassesīti a.

Atha rājā Sakkam āmantetvā „icchāmi" ahaṃ mahārāja manussalokaṃ gantun" ti ā., Sakko „tena hi samma Mā- Ni- 20 mirājānaṃ tatth' eva Mithilaṃ nehīti" ā., so „sādhū" 'ti sampatichitvā rathaṃ upatthapesi, rājā devagaṇena saddhiṃ sammoditvā deve⁵ nivattetvā rathaṃ abhirūhi, Mā⁴ rathaṃ pesento pācīnabhāgena Mithilaṃ pāpuṇi, mahājano dibbarathaṃ disvā „rājā no āgacchatīti" pamudito ahoṣi, Mā- Mithilaṃ 25 padakkhiṇaṃ katvā tasmīṃ yeva sihapāñjare Mahāsattaṃ otāretvā „gacchāma mahārājā" 'ti āpucchitvā sakatthānam eva gato. Mahājano pi rājānaṃ parivāretvā „kīdiso devaloko" ti pucchi, rājā devānaṃ Sakkassa ca devaraṇṇo sampattiṃ vaṇ- 30 netvā „tumhe dānādīni puññāni karoṭha, evaṃ tasmīṃ deva- loke nibbattissathā" 'ti dh. d. So aparabhāge kappakena phalitassa jātabhāvo ārocite phalitaṃ gahetvā tthapāpetvā kapp-

¹ Cks yatttha. ² Bā dānapaccayā. ³ Bā tadeva. ⁴ Cks bhayaṃ. ⁵ Bā adda āpucchetvā.

kassa gāṃavaram datvā pabbajitukāmo puttaṃ r. paṭicchāpesi,
teña ca „kasmā deva pabbajasīti“ vutte „uttamaṅgaruhā
mayhan“¹ ti imaṃ gātham vatvā² purimarājāno viya pabbajitvā
tasmiṃ yeva ambavane viharanto cattāro Brahmavihāre bhā-
vetvā Brahmaloṇḍapago ahoṣi.

5

Tass' eva pabbajitabhāvaṃ āvikaronto Satthā osānagātham āha:

187. Idaṃ vatvā Nimirājā¹ Vedeḥo Mithilaggaho

puthuyaṇṇaṃ yajitvāna saṃyamaṃ ajjhupāgamīti. 577.

Ta. idaṃ vatvā ti uttamaṅgaruhā mayhan ti imaṃ gātham vatvā,
puthuyaṇṇaṃ yajitvāna 'ti mahādānaṃ datvā, saṃyamaṃ ajjhupā- 10
gamīti silasaṃyamaṃ upagato.

Putto pan' assa Kaḷārajanako² nāma taṃ vamsaṃ upa-
chinditvā³ apabbaji⁴.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahāneka-
khammaṃ nikkhanto yevā“ ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho 15
ahoṣi, Mātali Anando, cāturasītirājasahassāni Buddhaparisā, Nimirājā
aham evā“ ti⁵. Nimijātakaṃ.

5. Khaṇḍahāla-jātaka.

Rājāsā luddakammo ti. Idaṃ S. Gijjhakūṭe v. Deva-
dattaṃ ā. k. Tassa vatthuṃ⁶ Saṃghabhedakakkhandhake āgataṃ 20
eva, taṃ tassa pabbajjato paṭṭhāya yāva Bimbisāraraṇṇo maraṇā
tatthāgatanayen' eva⁷ veditabbaṃ. Tam pana mārāpetvā De- Ajāta-
sattuṃ upasaṃkamitvā ā.: „mahārāja tava manoratho matthakaṃ
patto, mama manoratho tāva na pāpuṇātīti“. „Ko pana vo bhante
manoratho“ ti. „Dasabalaṃ mārāpetvā Buddho bhavissāmīti“. 25
„Amheh' eva kiṃ kātābbaṃ“ ti. „Dhanuggahe sannipādetuṃ vaṭṭa-
tīti“. „Sādhu bhante“ ti rājā akkhaṇavedhināṃ dhanuggahānaṃ
pañcasatāni sannipātāpetvā tato pi ekatimsa jane uccinitvā „therassa

¹ Bā ne-. ² C^o kalāra-, Bā kālāra-. ³ C^o arch-, Bā āpacchindī. ⁴ Bā omite
ap-. ⁵ Bā nemirājā pana aham eva sammācambuddho loke udapādīti nemijā-
takaṃ nīṭṭhaṃ. 5. Is in Bā called Candakumārājātaka, Cfr. Bv & C p. 77.
De = Devadatto. ⁶ C^o Bā -u. ⁷ C^o maraṇattagata-, C^o maraṇatathāgata-.

vacanaṃ karothā¹ 'ti De - assa santikaṃ pāhesi. So tesam jeṭṭha-
 kaṃ āmantetvā „āvuso Samaṇo Gotamo Gijjhakūṭe viharati, asukave²ya
 divaṭṭhāne caṃkamati, tvaṃ tattha³ gantvā taṃ visapītena sallena
 vijjhītvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā asukena nāma maggena ehi⁴“ pesetvā
 5 tasmiṃ magge dve dhanuggahe⁵ ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhitamaggena
 eko puriso āgacchissati, taṃ tumhe jīvītā voropetvā asukamaggena
 nāma ethā⁶ 'ti tasmiṃ magge cattāro⁷ ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhita-
 maggena dve⁸ purisā āgacchissanti, tumhe te jīvītā voropetvā asuka-
 maggena nāma ethā⁹ 'ti tasmiṃ magge aṭṭha jane ṭhapesi. „Tum-
 10 hākaṃ ṭhitamaggena cattāro purisā āgamissanti, tumhe te jīvītā
 voropetvā asukamaggena nāma ethā¹⁰ 'ti tasmiṃ magge soḷasa
 purise ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhitamaggena aṭṭha purisā āgamissanti,
 tumhe te jīvītā voropetvā asukamaggena ethā¹¹ 'ti. Kasmā pan' esa
 evaṃ akāsīti attano kammassa paṭicchādanatthaṃ. Atha so jeṭṭha-
 15 dhanuggaḥo vāmato khaggaṃ¹² piṭṭhiyā tuṇhīraṃ¹³ bandhitvā meṇḍa-
 kasiṇḡanahādhanuṃ gahe¹⁴tvā Tathāgata¹⁵ssa santikaṃ gantvā „vijjhī-
 sāmi na¹⁶“ ti dhanuṃ āropetvā saraṃ sannahitvā kaḍḍhitvā vissajjetuṃ
 nāsakkhi¹⁷. sakalasarīraṃ thaddhaṃ yante pīṭitākārappattaṃ viya aho¹⁸si.
 so maraṇabhaya¹⁹tajjito aṭṭhāsi. Atha naṃ S. di²⁰vā madhurassaraṃ
 20 nicchāretvā „mā bhāyi, ito ehi²¹“ ā. So tasmiṃ khaṇe āvudhāṃ
 chaddetvā Bhagavato pādesu sīrasā patitvā „accayo maṃ bhante acca-
 gamā yathābālāṃ yathāmūḷhaṃ yathāakusalaṃ, sv-āhaṃ tumhākaṃ
 guṇe ajānanto andhabālassa De - assa vacanena tumhe jīvītā voro-
 petuṃ āgato, khamatha me bhante²²“ ti khamāpetvā ekamante nisīdi.
 25 Atha naṃ S. saccāni pakāsetvā sotāpattipphale patitṭhāpetvā²³ „āvuso
 De - ena ācikkhitamaggaṃ apaṭipajjitvā aññena maggena yāhi²⁴“
 taṃ uyyojesi, taṃ uyyojetvā ca pana caṃkamā oru²⁵ya aññatarasmim
 rukkhamūle nisīdi. Atha tasmiṃ dhanuggahe anāgacchante itare dve
 „kia nu kho so cirāyatī²⁶“ paṭimaggena²⁷ gacchantā Dasabalaṃ di²⁸vā
 30 upasāṃkamitvā vanditvā ekamante nisīdimasu. So tesam pi saccāni
 pakāsetvā sotāpattipphale patitṭhāpetvā „āvuso De - ena kathitaṃ
 maggaṃ apaṭipajjitvā iminā maggena gacchathā²⁹“ ti uyyojesi, iminā
 nāma upāyena itare³⁰ pi āgantvā nisinne³¹ sotāpattipphale patitṭhāpetvā
 aññena maggena uyyojesi. Atha so paṭhamam āgato dhanuggaḥo

¹ Bā adds purise. ² Bā atha. ³ Bā adds laggetvā. ⁴ Bā tuṇḍisaraṃ. ⁵ Bā
 adds so saraṃ oropetuṃ asakkonto pāsukā bhijjanti viya mukhato kheḷena
 pagghīra⁶ena kiṇṭarupo aho⁷si. ⁶ Cks - nā. ⁷ Bds - resu. ⁸ Bds - esu.

De - aṃ upasaṃkamitvā „bhante De - a, ahaṃ Sammāsambuddhaṃ
jīvītā voropetum nāḥakkhiṃ, mahiddhiyo so Bhagavā mahānubhāvo“
ti ārocesi. Te sabbe pi¹ „Sammāsambuddhaṃ nissāya ambehi jīvitam
luddhan“ ti Satthu santike pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇṇṇsu. Ayaṃ
pavatti bhikkhusaṃghe pākaṭā ahoṣi, bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ 5
samuttāpesuṃ: „āvuso De- kira ekasmiṃ Tathāgate veracittena
bahujane jīvītā voropetum vāyāmaṃ akāsi, te sabbe pi Satthāraṃ
nissāya jīvitam labhiṃsū“ ti. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti p.
„i. n.“ ti v., „na bh. i. p. pi De- maṃ ekaṃ nissāya mayi veracittena
bahujane jīvītā voropetum vāyami yevā“ ti vatvā a. ā.: 10

Atīte ayaṃ Bārāṇasī Pupphavatī nāma ahoṣi. Ta. Vaṣa-
vattiraṇṇo putto ekarājā nāma r. kāresi. Tassa putto Canda-
kumāro nāma oparajjaṃ kāresi. Khaṇḍahālo nāma brāhmaṇo
purohito ahoṣi, so raṇṇo atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsati, taṃ
kira rājā paṇḍito ti vinicchaye nisīdāpesi. So lañcavittaṃ hutvā¹ 15
lañcaṃ gaḥetvā assāṃike sāmike karoti sāmike assāṃike. Ath'
ekadivasam eko aṭṭaparājito puriso vinicchayaṭṭhānā upakkosanto
nikkhamitvā rājupaṭṭhānaṃ gacchantam Candakumāraṃ disvā
tassa pādesu pati. So „kiṃ bho purisā“ ti ā. „Sāmi Khaṇḍa-
hālo vinicchaye vilopaṃ khādati, ahaṃ tena lañcaṃ gaḥetvā parā- 20
jayaṃ pāpito“ ti. C-kumāro „mā bhayitī“ taṃ assāsetvā vi-
nicchayaṃ netvā sāmikam akāsi. Mahājano mahāsaddena
sādhukāraṃ adāsi. Rājā sutvā „kimsaddo eso“ ti pucchitvā.
„C-kumārena kira Kh-lassa dubbinicchitam aṭṭam suvinicchitam,
tatr' eso sādhukārasaddo“ ti. Rājā taṃ sutvā kumāraṃ āgantvā² 25
vanditvā ṭhitam „tāta eko kira te aṭṭo vinicchito“ ti pucchi.
„Āma devā“ ti. „Tena hi tāta ito paṭṭhāya tvam eva vi-
nicchayaṃ paṭṭhapelīti“ vinicchayaṃ kumārassa adāsi. Kh-lassa
āyo pacchijji, so tato paṭṭhāya kumāre āghātaṃ bandhitvā
otārāpekkho acari. So pana rājā muddhappasanno³, so eka- 30
divasaṃ paccūsasamaye supinantaṃ alaṃkatadvārakotṭhakaṃ
sattaratanamayapākāraṃ satṭhiyojanikaṃ suvaṇṇamahāvithiṃ

¹ C^h ti. ² B^d mandapaṇṇo.

yojanasahassubbedham Vejayantapāsādādīpatimaṇḍitam Nanda-
 uavanādivanarāmaṇeyyakam Nandāpokkhanīādīpokkharanirāma-
 ṇeyyakasamannāgataṁ ākiṇṇādevagaṇaṁ Tāvatiṁsabhavanaṁ
 disvā ta. gantukāmo hutvā cūtesī: „ācariya-Kh-lassa āgatave-
 5 lāya Devalokagāmimaggaṁ pucchitvā tena desitamaggena De-
 valokaṁ gamissāmīti“. Kh-lo pi pāto va rājanivesanaṁ pavi-
 sitvā rañño sukhasēyyaṁ pucchi. Ath' assa rājā āsanam
 dāpetvā pañhaṁ pucchi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

- 10 1. Rājāsi luddakammo¹ ekarājā² Pupphaṇṭiyā³,
 so pucchi brahmabandhuṁ Khaṇḍahālaṁ purohitaṁ mūlhaṁ. 578.
 2. Saggamaggaṁ⁴ ācikkha, tvaṁ si⁵ brāhmaṇa dhammavinayakusalo,
 yathā ito vajanti Sugatiṁ narā puñṇāni katvānā 'ti. 579.

Ta⁶ rājāsīti rājā āsi, luddakammo⁶ ti kakkhalapharusakammo, saggā-
 15 maggaṁ ti saggānaṁ maggaṁ, dhammavinayakusalo ti sucaritadhamme
 ca ācāravīnaye ca kusalo, yathā ti yathā narā puñṇāni katvā ito Sugatiṁ
 gacchanti tam Sugatimaggaṁ ācikkhāhīti pucchati.

Imaṁ pana pañhaṁ sabbaññū-Buddhaṁ vā tassa sāvake
 vā alābhena⁷ Bodhisattaṁ vā pucchitum vaṭṭati, rājā pana
 20 yathā nāma sattāhaṁ maggamūlho puriso aññaṁ addhamāsa-
 mattaṁ maggamūlhaṁ maggaṁ puccheyya evaṁ Kh-lam
 pucchi. So cintesi: „ayam me paccāmittassa piṭṭhīṁ passana-
 kālo, idāni C-kumāraṁ jīvitakkhayaṁ pāpetvā mama mano-
 rathaṁ pūressāmīti“. Atha rājānaṁ āmantetvā tatiyaṁ g. ā.:
 25 3. Atidānaṁ daditvāna avajjhe deva ghātetvā
 evaṁ vajanti Sugatiṁ narā puñṇāni katvānā 'ti. 580.

T. a : mahārāja Saggāṁ gacchantū nāma atidānaṁ dadanti avajjhe ghā-
 tenti, sace Saggāṁ gantukāmo tvaṁ pi tath' eva karohīti.

Atha naṁ rājā pañhassa atthaṁ pucchi:

- 30 4. Kiṁ pana taṁ atidānaṁ, ke ca avajjhā imasmiṁ lokasmiṁ,
 etaṁ⁸ ca khō no akkhāhi, yajissāma dadāma dānānīti. 581.

¹ Ck adds si. ² Cks add ti. ³ Bd -jāyāṁ. ⁴ Bd saggānaṁmaggaṁ. ⁵ Bd
 tvamasī. ⁶ Cks add si. ⁷ Ck -bhe, C* -bho. ⁸ Ck ek-.

So pi vyākāsi:

g. Puttehi deva yajitabbaṃ mahesihi negamehi ca

usabhehi ājānīyehi catūhi .

sabbacatukkena deva yajitabban ti 582.

vyākaroṇto ca Devalokamaggaṃ puttḥo Nirayamaggaṃ vyākāsi. 5

Ta. puttehiṭti attano jātehi piyaputtehi c' eva piyadhītaḥi ca, mahesi-
hīti piyabharīyāhi, negamehīti setthīhi, usabhehīti sabbasetausabharājūhi,
ājānīyehīti maṅgalassehi, catūhīti etehi sabbe¹ eva aññehi ca hatthiādīhi
catūhi catūhīti evaṃ sabbacatukkena deva yajitabbaṃ, etesaṃ sabbesaṃ khaggena
sīsaṃ chinditvā suvaṇṇapāṭiyā galalohitaṃ gahetvā āvāte pakkhipitvā yaññassa 10
yajana-karājano sarīren' eva saha Devalokaṃ gacchanti mahārāja, samaṇabrāh-
maṇakapaṇiddhikavanibbakayūcākānaṃ ghāsacchādanādisampadanāṃ² dānaṃ eva
pavattati, ime pana puttadhītādayo mūretvā tesāṃ galalohitena³ yajanaṃ ati-
dānaṃ nāma⁴ 'ti rajānaṃ saññāpesi.

Iti so „sace C-kumāraṃ ekaṃ ñeva gaṇhissāmi veracittena 15
kāraṇaṃ maññissantīti“ taṃ mahājanassa antare pakkhipi.
Imaṃ pana tesāṃ kathentānaṃ kathaṃ sutvā antepurajano
bhītatasi to ekappahārena mahāvīravāṃ viravi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gāthaṃ āha:

g. Tam sutvā antepure: kumārā ca⁵ mahesiyo ca haññantu 20
eko ahoṣi nigghoso bhesmā accuggato saddo ti. 583.

Ta. taṃ ti tam kumārā ca mahesiyo ca haññantū 'ti saddaṃ sutvā, eko
ti sakalarājanevasane eko va nigghoso ahoṣi, bhesmā ti bhayānako, accug-
gato ti ati uggato ahoṣi.

Sakalarājakulaṃ yugantavātāhataṃ viya sālavanaṃ ahoṣi, 25
brāhmaṇo pi rājānaṃ ā.: „kiṃ mahārāja yaññaṃ yajitūṃ sak-
kosi na sakkosīti“. „Kiṃ kathesi ācariya, yaññaṃ yajitvā
Devalokaṃ gamissāmīti“. „Mahārāja bhīruno⁶ dubbalajjhāsaya
yaññaṃ yajitūṃ samatthā nāma na honti, tumhe idha sabbe 30
sannipātetha, ahaṃ yaññāvāte kammaṃ karissāmīti“ attano
pahonakabalaṃ gahetvā nagarā nikkhamma yaññāvātaṃ sama-
talaṃ kārāpetvā vāṭiyā parikkhipi, kasmā⁷: dhammiko pi samaṇo vā
brāhmaṇo vā āgantvā vāreyyā⁸ 'ti yaññāvāte⁹ vatiparikkhepanaṃ

¹ Bā -sampaḍānaṃ. ² Bā adde yaññassa. ³ Bā omits ca. ⁴ Bā bhīrukā. ⁵
Ckō omits kasmā. ⁶ Bā nivāreyyā.

cārittan ti katvā porāṇakabrāhmaṇehi ṭhapitaṃ. Rājāpi puriṣe pakkosāpetvā „tāta ahaṃ attano puttadhītaro ca bhariyāyo ca māretvā yaññaṃ yajitvā Devalokaṃ gamissāmi, gacchatha nesaṃ acikkhitvā sabbe idhaṇṭhā“ 'ti puttānaṃ tāva ānaya-

5 natthāya āha:

7. Gacchatha vadetha kumāre Canda-Suriyaṃ Bhaddasenaṃ ca Sūraṃ ca Vāmagottaṃ ca:

pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 584.

10 Ta, C-kumaro ca Suriyakumāro ca dve Gotamādeviyā aggamahesiyā puttā, Bhaddaseṇo ca pana Sūro ca Vāmagotto ca tesaṃ vemātikabhātaro, pasurā kira hothā 'ti pasurā kira hotha, ekasmiṃ thāne rāsi hothā 'ti kir' ettha¹ attho.

Te paṭhamāṃ C-kumārassa santikaṃ gantvā āhaṃsu: „kumāra tumhe kira māretvā tumhākaṃ pitā D-lokaṃ gantukāmo, tumhākaṃ gaṇhanatthāya amhe pesesīti“. „Kassa va-
15 canena maṃ gaṇhāpetīti“. „Kh-lassa devā“ 'ti. „Kiṃ so maṃ ñeva gaṇhāpeti udāhu aññe pīti“. „Aññe pi gaṇhāpeti, catukkaṃ kira yaññaṃ yajāpetukāmo“ ti. So cintesi: „tassa aññehi saddhiṃ veran n' atthi, 'vinicchaye vilopaṃ kātuṃ na labhāmi' pana mayi ekasmiṃ verena bahūṃ mārāpeti², pītaṃ
20 daṭṭhuṃ labhantassa sabbesaṃ mocāpanaṃ mama bhāro“ ti. Atha ne „tena hi me pīta vacanaṃ karoṭhā“ 'ti. Te taṃ netvā rājāṅgane ekamante ṭhapetvā itare pi tayo ānetvā tass' eva santike katvā rañño ārocayīṃsu: „ānītā te deva puttā“ ti. So tesaṃ vacanaṃ sutvā „tātā idāni me dhītaro ānetvā
25 tesaṃ ñeva santike karoṭhā“ 'ti itaraṃ gātham āha:

* Kumāriyo pi vadetha Upaseṇiṃ Kokilaṃ Muditaṃ ca

Nandaṃ cāpi kumāriṃ: pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 585.

Te „evaṃ karissāma“ 'ti tāsaṃ santikaṃ gantvā tā rodamānā paridevamānā³ ānetvā bhātikānaṃ ñeva santike karīṃsu.

30 Tato rājā attano piyabhariyānaṃ gaṇhanatthāya itaraṃ g. āha:

9. Vijayaṃ pi maṃham mahesiṃ ekapatiṃ Kesiniṃ Sunandaṃ ca lakkhaṇavarūpapaṇṇā pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 586.

¹ Bā hotha ti acikkhathā ti. ² C^k -petvā ³ C^k adds eo, C^s yo.

Ta lakkhaṇa- ti uttamehi catuṣaṭṭhiyā itthilakkhaṇehi upapannā, ethā 'ti pi vadethā 'ti a.

Te tūpi paridevamānā ānetvā kumārānaṃ santike kariṃsu.
Atha rājā cattāro seṭṭhī ānāpento itaraṃ g. āha:

10. Gahapatayo pi vadetha Puṇṇamukhaṃ Bhaddiyaṃ Siṅgālāṃ ca 5
Vaddhañ cāpi gahapatiṃ
pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 587.

Rājapurisā gantvā te ānayaṃsu. Rañño puttadāre gayha-
māne sakalanagaraṃ na kiñci avoca, seṭṭhikulāni pana mahā-
sambandhāni, tasmā tesāṃ gahitakāle sakalanagaraṃ saṃ- 10
khubhittvā „rañño seṭṭhī māretvā yaññaṃ yajituṃ na dassamā“
'ti seṭṭhī parivāretvā va tesāṃ nātivaggena saddhiṃ rājakulaṃ
agamāsi. Atha te seṭṭhī nātijanaparivutā rājānaṃ attano
jīvitāṃ yāciṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15

11. Te tattha gahapatayo avociṃsu [samāgatā] puttadāraparikiṇṇā:
sabbasikhino deva karoḥi athavā no dāse sāvehi. 588.

Ta sabbasikhino ti sabbe amhe matthake cūlaṃ thapetvā attano
cetake karoḥi, mayan te ceṭṭakakierāṃ karissāma, athavā no dāse sāvehi
athavā asaddahanto sabbe seniye¹ sannipādetvā tūsaṃ majjhe amhe dāse sāvehi, so
mayan te dāsattaṃ paṭisuniṣṣamā 'ti.

Te evaṃ yācantā jīvitāṃ laddhuṃ nāsakkhiṃsu. Rāja-
purisā sese paṭikkamāpetvā te gahetvā kumārānaṃ yeva san-
tike nisīdāpesuṃ. Tato rājā hatthiādīnaṃ ānayanatthāyā²
ānāpento³ āha:

25

12. Abhayaṃkaram pi hatthiṃ Rājagiriṃ⁴ Accutavarūṇadantaṃ
ānetha kho te khippaṃ, yaññatthāyā bhavissanti. 589.
13. Assataram pi Kesin Surāṃmukhaṃ Puṇṇakaṃ Vindakaṃ ca⁵
ānetha kho ne⁶ khippaṃ, yaññatthāyā bhavissanti. 590.

¹ so C²; C¹ seniye, B¹ seniyo. ² C² -dīni atthāyā. ³ C¹ ānāpento. ⁴ B¹
nālāgiriṃ. ⁵ B¹ assaratanaṃ pi kesināṃ surāṃmukhaṃ puṇṇakaṃ vindaṇakaṃ
ca. B¹ ne.

14. Usabhe pi yūthapatine gavampatine¹
mayhañ ānetha samupakaroutu,
sabbam yajissāma, dadāma dānāni. 591.
15. Sabbam paṭiyādetha yaññam pana uggatamhi suriyamhi,
5 āṇāpetha ca kumāre: abhīramantu imaṃ rattim. 592.
16. Sabbam upaṭṭhāpetha yaññam pana uggatamhi suriyamhi,
vadetha ca dāni kumāre: aṇṇa vo pacchimā rattitī. 593.

Tas samupakaroutu sabbam ti na kevalam ettakam eva avasesam pi,
sabbe catuppadaganam eva pakkhigamañ ca sabbam catukkam katvā rāsim² ka-
10 routu, saḥvacatukkam yaññam yajissāma, yācaka-brāhmaṇānañ ca dānam dassāma
'ti, sabbam paṭiyādethā 'ti etam³ mayā vuttam avasesam⁴ upaṭṭhāpetha,
uggatamhīti ahañ pana yaññam uggate suriye sve pāto va yajissāmi, sab-
bam upaṭṭhāpethā 'ti sesam pi sabbam yaññopakaranam upaṭṭhāpetha.

Rañño pana mātāpitāro dharanti⁵ yeva, ath' assa gantvā
15 mātu ārecesum: „ayye putto vo puttadāre māretvā yaññam
yajitukāmo“ ti. Sā „kiṃ kathetha tātā“ ti hatthena hadayañ
dhāretvā⁶ rodamañā āgantvā „saccañ kira putta evarūpo te
yañño bhavissatīti“⁷ pucchi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

- 20 17. Tam tam mātā avacā⁸ rodanti⁹ āgatā vimānato:
yañño kira te putta bhavissati catūhi puttehi. 594.

Ta. tantan ti tam etam rājanam, vimānato ti attano vasana'thānato.

Rājā āha:

18. Sabbe mayham puttā cattā Candasmim haññamānasamim,
25 puttehi yaññam yajitvāna sugatim Saggam gamissāmīti. 595.

Ta cattā ti C-kumāre haññamāne yeva sabbe pi yaññatthāya mayā
paricattā.

Atha nam mātā āha:

19. Mā putta saddahehi: sugati⁹ kira hoti puttayaññena,
30 nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānam. 596.

¹ Bā usabham pi yudhapatim aṇṇam nisabham gavampatim te pi. ² Ck rāsi.
³ Ck ekam, Bā evam. ⁴ Ck ava-. ⁵ Ck dhananti. ⁶ Bā paharivā. ⁷ Ck -ca,
Bā avacā. ⁸ all three MSS. -ti. ⁹ Bā -tiyā-, Ck -tim.

10. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabbhavyānaṃ
esa maggo sugatīyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 597.

Ta. ¹irayāneso ti nirassādatthena catunnam apāyānaṃ esa maggo,
Koṇḍañña 'ti rājānaṃ gottanālapati, bhūtabbhavyānaṃ ti bhavitabbasattā-
naṃ², yaññenā 'ti evarūpena puttadhītarō māretvā yajanakayaññena sagga- 5
maggo nāma n' atthi

Rājā āha:

21. Ācariyānaṃ vacanā ghāteṣsaṃ Candañ³ ca Suriyañ, ca,
puttehi yajitvā duccejehi sugatīṃ Saggāṃ gamissamīti. 598.

Ta ācariyānaṃ vacanā ti amma n' esā mama attano mati, ācāra- 10
sikkhāpanakassa pana me³ Kh-lassa ācariyassa etam vacanaṃ esā anusatthi,
tasmā ahaṃ ete ghātayissamī⁴, duccejehi puttehi yaññaṃ yajitvā saggāṃ ga-
missamī

Ath' assa mātā attano vacanaṃ gāhāpetum asakkontā
apagatā. Pitā taṃ pavattim sutvā āgantvā pucchī. 15

Tam atthaṃ pakāseṃto Satthā āha:

22. Tam taṃ pitāpi avaca Vasavattī orasaṃ sakaṃ puttāṃ:
yañño⁵ kira te putta bhavissati catūhi puttehi. 599.

Ta Vasavattīti tassa nāmaṃ.

Rājā āha:

23. Sabbe pi mayhaṃ puttā cattā Candasmīṃ haññamānasmīṃ,
puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatīṃ Saggāṃ gamissamīti. 600.

Atha naṃ pitā āha:

24. Mā putta saddaheṣi: sugatī⁶ kira hoti puttayaññena,
nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 601. 25

25. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabbhavyānaṃ
esa maggo sugatīyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 602

Rājā āha:

26. Ācariyānaṃ vacanā⁷ ghāteṣsaṃ Candañ³ ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccejehi sugatīṃ Saggāṃ gamissamīti. 603. 30

¹ Cks bhavitasattānaṃ. ² Cks candiyañ. ³ Bā omits me. ⁴ Bā ghātīssamī. ⁵
Cks -e. ⁶ Cks -tīm, Bā -tīyā ⁷ all three MSS. -naṃ.

Atha nañ pitā āha :

27. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānañ
puttaparivuto tuvañ ratthāñ janapadañ ca pālehi¹. 604.

Ta. puttaparivuto ti puttakk. parivuto, rattham -- eā 'ti sakala-
5 Kāsiratthāñ ca tass' eva tañ tañ¹ koṭṭhāsabhūtañ janapadañ ca.

So pi tañ attano vacanañ gāhāpetuñ nāsakkhi. Tato
C-kumāro ciutesi : „imassa ettakassa janassa dukkhañ mañ
ekakañ² nissāya uppannañ³, mama pitarañ yācitvā⁴ ettakassa
janassa maraṇadukkhato mocessāmīti“ so pitarā saddhiñ salla-
10 panto āha :

28. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthi asse ca pālema. 605.

29. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakkaṇāni ujjhema. 606.

- 15 30. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakkaṇāni ujjhema. 607.

31. Mā no deva avadhi, dāse no dehi⁴ yassa honti tava kāmā
api ratthā pabbajitā⁵ bhikkhācariyañ carissāmā 'ti. 608.

Ta. nigala -- piti api nāma mayañ mahānigālehi bandhakāpi hutvā,
20 yassa -- kamā ti sace pi Khaṇḍahālassa dātukamo si tassa pi no dāse katva
dehi karissam' assa dāsakammañ ti vadati, api ratthā ti sace aṇḍhakañ koci
doso atthi ratthā no pabbajehi api nama ratthā pabbajitāpi⁶ kapaṇā vyaḍa ka-
pālañ gahetvā bhikkhācariyañ carissāma, mā no avadhi dehi no jīvitañ ti vilāpi.

Tassa tañ nānappakārañ vilāpañ sutvā rājā hadaya-
25 phalitañ⁷ patto viya assupunnehi nettehi „na me koci putte
māretuñ lacchati, na mañ⁸ attho Devalokenā“ 'ti sabbe te
mocetuñ āha :

32. Dukkhañ kho me janayatha⁷ vilāpantā jīvitañ kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayāññenā⁸ 'ti. 609.

- 30 Tañ rañño kathañ sutvā rājaputte ādiñ katvā sabbhañ
tañ pakkhipariyosānañ pāṇigaṇañ vissajjesuñ. Kh-lo pi

¹ Bds sakkākañ in the place of tañ tañ. ² Cks omit upp-. ³ Cks omit yā-.

⁴ Bd add. khaṇḍahālassa. ⁵ Cks pabba-. ⁶ Bd bālita. ⁷ Bd -yittha.

yaññāvāṇe kammaṃ sañvidahati, atha naṃ eko puriso „are
duṭṭha Kh-la raññā puttā vissajjitā, tvaṃ attano putte māretvā
tesaṃ gaḷalohitena yaññaṃ yaḇassū“ ‘ti āha. So „kiṃ nāma
raññā katan“ ti vegena gantvā āha :

33. Pubbe va kho si¹ vutto: dukkaraṃ² 5
durabhisambhavaṃ c’ etaṃ,
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā³ karosi vikkhepaṃ. 610.
34. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c’ eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ ti. 611. 10

Ta pubbe ti mayā tvaṃ pubbe va vutto na tumbādisena bhīrujātikena
sakkā yaññaṃ yajitum yaññayajanaṃ nāṃ⁴ etaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ
ti. atha no idāni upakkhatassa patiyattassa yaññassa vikkhepaṃ karosi vikkham-
bhantitī⁵ pi pātho paṭisedhentitī a., mahārāja kasmā evaṃ karosi, yattakā hi
yaññaṃ yajanti vā yajenti vā anumodanti vā sabbe Sugatim eva vajantitī dasseti. 15

So andhabūto rājā tassa kodhavasikassa kathaṃ gaḇetvā
dhammasaṇṇi hutvā puna putte gaḇhāpesi. Tato C-kumāro
pītaraṃ anubodhayamāno āha :

35. Atha kissa ca⁶ no pubbe sotthānaṃ brāhmaṇo avācesī,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesi. 612. 20
36. Pubbe va⁶ no daharake ca samāne⁷ na hauesi⁸ na ghātayesi⁹,
dahar’ amhā¹⁰ yobbanam pattā adūsakā tāta haññāma. 613.
37. Hatthigate assagate sannaddhe paṇṇa no mahārāja
yuddhe va yujjhamāne¹¹
na hi mādisā sūrā honti yaññatthāya. 614. 25
38. Paccante vā kupite aṭavīsu vā mādisa niyojenti,
atha no akāraṇasmā abhūmiyaṃ tāta haññāma. 615.
39. Yāpi hitā sakuniyo vasanti tiṇagharāni katvāna
tāsaṃ pi piyā puttā, atha no tvaṃ deva ghātesi. 616.

¹ Bā adds me. ² Ck# dukkha-. ³ Cks omit ka-. ⁴ Cks -mhañtiti. ⁵ Bds ja.

⁶ Ck ca. ⁷ Cks -ko ca samāno, Bds daharakāle. ⁸ Bds māresi. ⁹ Bā -tesi.

¹⁰ Ck yuvādaharamha. ¹¹ Bds yuddhehi yujjhamānehi.

40. Mā tassa¹ saddaheṣi: na maṃ Khaṇḍahālo ghātaye,
mamañhi so ghātetvāna anantaram pi taṃ deva ghāteyya. 617.
41. Gāṃvaramaṃ nigamavaramaṃ dāḍanti bhogaṃ pi 'ssa mahārāja,
ath' aggapindikāpi kule kyle h' ete bhuñjanti. 618.
- 5 42. Tesam pi tādisānaṃ icchanti dubbhituṃ mahārāja
yebhuyyena ete akataññuno brāhmaṇā deva. 619.
43. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
apī nigaḷabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 620.
44. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
10 apī nigaḷabandhakāpi hatthicchakaṇāni ujjhema. 621.
45. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigaḷabandhakāpi assachakaṇāni ujjhema. 622.
46. Mā no deva avadhi, dāse no dehi yassa hontā tava kāmā,
api 'ratthā pabbajitā' bhikkhācariyaṃ carissāma² 'ti. 623.
- 15 Ta pubbe ti tāta yadi ahaṃ māretabbo ahaṃ kasmā amhākaṃ hāññāma
pubbe mama jātakāle brahmano sotthānaṃ avāsesi tadā kira Kh-lo mama lak-
khaṇāni upadhāretvā imassa kumārassa na koci antarāyo bhavissati tumhākaṃ
accayena r kārassatīti ā, icc-assa purimena pacchimaṃ na sameti musāvādi³
esa, aha no etassa vacanaṃ gabetvā akāraṃ nasmā ti nikkāraṇā yeva yaññat-
thāya deva ghātesī, ma amhe ghātaye, ayaṃ hi mayi ekasmiṃ verena mahājanāni
20 māretukāmo, sādhukaṃ sallakkhehi naṇḍā 'ti, pubbe va no ti mahārāja sace
pi amhe māretukāmo pubbe va no daharake samāne⁴ kasmā sayāni vā na
hanesi⁵ aññehi vā na ghātāpesi, idāni pana mayam daharā tarunā 'pathamavaye
ṭhitā puttadhītāhi vaḍḍhāma, evaṃbhutā tava⁶ adūsakā va kiṃkāraṇā haññāma
25 'ti, passa no ti amhe cattaro pi bhātike, yujjhamāne ti paccatthikānaṃ
nagaraṃ parivāretvā ṭhitakāle amhādisse putte tehi saddhiṃ yujjhamāne passa,
aputtakā hi rājāno anāthi nāma honti, mādisā ti amhādisā, sūrā ti bala-
vantā⁷ na yaññatthāya māretabbā hontī, niyojenti ti nesam paccāmittānaṃ
gaṇhanatthāya yojenti, aha no ti aha nu, akāraṇasmā ti akāraṇena, abhu-
30 miyaṃ anokāse yeva kasmā tāta haññāma 'ti a., mā tassa⁸ saddaheṣīti
mahārāja tvaṃ maṃ Kh-lo na ghātaye ti mā tassa⁹ saddaheyyāsi, bhogaṃ
piṣṣā 'ti bhogaṃ pi assa brāhmaṇajanassa¹⁰ rājāno denti, aggapindikāpi
atha te aggodakāni aggapindikāni labhantā aggapindikāpi honti, tesampi
yesam kule bhuñjanti tesam pi evarūpānaṃ piṇḍadāyakaṇāni¹¹.

¹ Bā tvassa, Ck^o kassa. ² Ck^o pabba-. ³ Ck^o -dā. ⁴ Bā daharakāle ⁵ C^o heṣi, Bā haññāsi. ⁶ Bā omīts tava. ⁷ all three MSS. -to. ⁸ Ck^o kassa. ⁹ Ck^o kassaci ¹⁰ Bā brahmanassa. ¹¹ Bā adde dubbhituṃ icchanti.

o. Rājā kumārassa vilāpaṃ sutvā

47. Dukkhaṃ kho me janayatha¹ vilapantā jīvitaṃ kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alaṃ pi me hotu puttayaññanā² 'ti. 624.
imaṃ g. vatvā puna pi mocesi, Kh-lo āgantvā puna pi
48. Pubbe va kho si³ vutto; dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ c'⁴etaṃ, 5
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā⁵ karosi vikkhepaṃ. 625.
49. Sabbe vajanti sugatīṃ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññanā⁶ ti. 626.
vatvā pana gaṇhāpesi. Ath' assa anunayatthaṃ⁷ kumāro āha: 10
50. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
brāhmaṇo tāva yajatu pacchāpi yajissate⁸ rājā 627.
51. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
eso ca Khaṇḍahālo yajatu sakehi puttehi. 628. '
52. Evaṃ jānanto⁹ Khaṇḍahālo kiṃ puttake na ghātesi 15
sabbaṃ ca nātījanaṃ attānaṃ ca na ghātesi. 629.
53. Sabbe vajanti nirayaṃ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññanā¹⁰ ti. 630.

Ta. brāhmaṇo tāvā 'ti paṭhamāṃ Kh-lo yajatu, puttakehi¹ sakehi
puttakehi, ath' etasmiṃ evaṃ yajitvā Devalokaṃ gate pacchā tvaṃ yajissasi 20
deva, sādhuṃ sabhojanam pihitvā² aññehi vimāṃsitūṃ³ bhuñjasi, puttamarānam
yeva kasmā⁴ avimāṃsitvā kassēti dipento evaṃ āha, evaṃ jānanto⁵ putta-
dhītaṃ māretvā D-lokaṃ gacchātīti evaṃ jānanto kiṃkāraṇā attano putte ca
nāti ca attānaṃ ca na ghātesi, sace hi param māretvā D-lokaṃ gacchanti attānaṃ
māretvā Brahmaḷokaṃ gantabbhaṃ bhavissati, evaṃ yaññagunaṃ jānantena param 25
amāretvā vā attā va māretabbo siyā, ayam pana tathā akatvā maṃ mārapeti,
īmīnāpi kāraṇena jāna¹⁰ mahārāja yathā esa vinicchaye vilopam kātumi alabhanāto
evaṃ karotīti, edisaṃ ti evarūpam puttaghātayaññanāṃ.

Kumāro ettakaṃ kathento pītaṃ attano vacanaṃ gāhā-
petuṃ asakkonto rājānaṃ parivāretvā tītaṃ parisaṃ ārab- 30
bha āha:

¹ Bā -yittha. ² Bā adds me. ³ Ck^s omīti kasmā. ⁴ Bā anudassanattam. ⁵
Bā yajassituvāṃ. ⁶ Ck^s jānam vo. ⁷ so Ck^s; Bā pihitvā. ⁸ Bā viyamsāpetvā,
C^s vimāṃsitū. ⁹ Ck^s jānam. ¹⁰ Bā jānātha.

54. Kathañ ca kira puttakāmāyo

[gahapatayo] gharaniyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti² rājānañ: m³ ghātayi orasañ puttāñ. 631.

55. Kathañ ca kira puttakāmāyo

5 [gahapatayo] gharaniyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti³ rājānañ: mā ghātayi atrajañ puttāñ. 632.

56. Rañño c' amhi atthakāmo hito ca sabbadā janapadassa,
na koci assa paṭighaṃ mayā janapado⁴ pavedetīti. 633.

Ta puttakāmāyo ti gharaniyo sandhāya vuttañ, gahapatayo pana
10 puttakāmā nāma honti, na uparavantīti⁵ na upakkosanti na vadanti.
atrajañ ti attano jātāñ, evañ vutte pi koci rañña saddhim kathetuñ sa-
mattho nāma nāhosi, na koci assa paṭighaṃ mayā ti imina no lañco va
gahito issariyamadena vā idam nāma dukkhañ katan ti koci eko pi mayā
saddhim paṭighamkattā⁶ nāma nāhosi, janapado⁷ pavedetīti evañ Rañño
15 ca janassa ca atthakāmassāpi mama pitarañ ayañ janapado gunasaṃpanno te
putto ti na pavedeti na janāpeti a.

Evañ vutte pi koci kiñci na katheti. Tato rājakumāro
attano bhariyāyo tañ yācanatthāya uyyojento āha:

57. Gacchatha bho⁸ gharaniyo tātañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca:
20 mā ghāthetha kumāre adūsake sīhasaṃkāse. 634.

58. Gacchatha bho⁸ gharaniyo tatañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca:
mā ghāthetha kumāre apekkhite sabbalokassā 'ti. 635.

Tā gantvā yāciṃsu. Rājā no olokesi pi. Tato⁹ kumāro
anātho hutvā vilapanto

25 59. Yan nūnāhaṃ⁹ jāyeyyañ
rathakārakulesu¹⁰ vā pukkusakulesu¹⁰ vā
vesesu¹¹ vā jāyeyyañ,
na najja¹² mañ rājā yaññatthāya¹³ ghāteyyā 'ti 636.

vatvā puna tā uyyojento¹⁴ āha:

30 60. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
pādesu nipatatha: aparādh' āhañ na passāmi. 637.

¹ read: va? ² Ck uparamanti, Bđ upavadanti. ³ Bđ upavaḍanti, C² upavaranti
⁴ Bđ adds na. ⁵ C² upavacanti, Bđ upavadanti. ⁶ Bđ -ghakato. ⁷ Bđ add-
na. ⁸ Bđ² vo. ⁹ Bđ handāhami nuna ¹⁰ Ck² -kulañ. ¹¹ Ck venesu, C² venasu
¹² h' ajja? ¹³ Bđ rañño. ¹⁴ Ck² tamuyyo-, Bđ tatariyāyo uyyo-.

61. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍabālassa
pādesu nipatatha: kin te bhante mayam adūsemā¹ 'ti 638.

Ta, aparadh--ti aham ācariya² Kh-la attano aparādham na passāmi,
kin te bhante ti ayya Kh-la mayam tūyham kim dussit³ amha, atha C-kuma-
rassa doso atthi tam khamathā 'ti vadatha atha C-kumārassa kanitthabhaḡiṇi 5
Selakumārī nāma sokam sandhāretum asakkonti pitu pādamūle pativā paridevi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

62. Kapaṇam⁴ vilapati Selā disvāna bhātaro upanītatte:
yañño kira me ukkhipito tātena⁵ saggakāmenā 'ti. 639.

Ta, upanītatte ti upanitasabhāve, ukkhipito ti ukkhito, Saggakā- 10
menā 'ti mama bhātaro māretva Saggam icchantena tāta ime māretvā kiṇ
Saggena karissasīti⁶ vilapi.

Rājā tassāpi katham na gaṇhi. Tato C-kumārassa putto
Vāsulo nāma pitaram dukkhitam disvā „aham ayyakam jācitvā
mama pitu jīvitam dāpessāmīti“ rañño pādamūle paridevi. 15

Tam attham pakāsento Satthā āha:

63. Avattati⁷ ca parivattati⁸ ca Vāsulo sammukhā rañño:
mā no pitaram avadhi, dahar⁹ amhā ayobbanam pattā ti. 640.

Ta daharamhā ayobbanappattā ti deva meyam tarunadārakā na
tāva yobbanappattā, amhesu pi tāva anukampāya amhākam pitaram mā avadhīti 20

Rājā tassa paridevitam sutvā bhijjamānahadayo viya hutvā
assupunṇehi nettehi kumaram āliṅgitvā „tāta assāsam paṭilabha,
vissajjemi te pitaram“ ti vatvā g. āha:

64. Eso te Vāsula pitā, [samehi pitaram¹.]
dukkham kho me janayasi [vilapanto antarapurasmim²], 25
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā ti. 641.

Ta, antarapurasmim ti rājanivesanassa antare.

Puna Kh-lo āgantvā āha:

65. Pubbe va kho si vutto: dukkaram durabhisambhami c' etam,
atha no upakkhaṭassa 30
yaññassa kasmā³ karosi vikkhepam. 642.

¹ so C^s; C^k adusemā, B^d adusamhā. ² C^k -nā. ³ so all three NSS. ⁴ C^k -titi
⁵ B^d āvatti. ⁶ B^d -vatti. ⁷ B^d pitarā sahā. ⁸ B^d sate pūrasim. ⁹ C^k omitt ka-

66. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ¹edisā mahāyaññān ti. 643.

Rājāpi āndhabālo puna tassa vacanena putte gaṇhāpesi.

Tato Kh-lo cintesi: „ayaṃ ,rājā muducitto kālena gaṇhāti
5 kālena vissajjeti, puna pi dārakānaṃ vacanena putte vissaj-
jeyya, yaññāvāṭaṃ ñeva ñaṃ nemīti¹⁴. Ath' assa tatthagā-
manatthāya gātham āha:

67. Sabbaratanassa yañño upakkhaṭo ekarāja tava pāsādato²
abhinikkhamassu deva, Saggam gato tvaṃ pamodissasīti. 644.

10 T. a.: mahārāja tava yañño sabbaratanehi upakkhaṭo paṭiyatto, idāni te
abhinikkhamanakālo, tasmā abhinikkhama yaññaṃ yajitvā Saggam gato pamodissasīti.

Tato Bodhisattaṃ ādāya yaññāvāṭagamanakāle tassa orodhā
ekato vaṃ nikkhamimsu.

15 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

68. Daharā sattasatā etā pana Candakassa bhariyāyo
kese parikiritvāna³ rodantiyo maggāṃ anuyanti⁴. 645.

69. Aparā pana sokena⁵ nikkhantā⁶ Nandane⁷ viya devā
kese parikiritvāna⁸ rodantiyo maggāṃ anuyanti⁴. 646.

20 Ta. Nandane viya devā ti N-vane ca vanadhammaṃ devaputtaṃ pari-
vāretvā devadhītā viya.

Tatoparaṃ tāsāṃ vilāpo hoti:

70. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 647.

25 71. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁸
nīyanti Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 648.

72. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁹
nīyanti Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 649.

73. [Maṃsarasabhojanā⁹]

30 nahāpakasunahātā¹⁰ kuṇḍalino akalucandanavilittā
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 650.

¹ Ck nemeti. ² Bds paṭiyatto. ³ Bd vikiritvā. ⁴ Bd -yāyimsu. ⁵ Cks vacana
sokena. ⁶ Bd -mantā. ⁷ Cks add vane. ⁸ Bd aggalu-. ⁹ Ck -jano, Cs -jine.
¹⁰ Bd nhāpikasunhāpita.

74. Y' assu pubbe hatthivaradhuragate¹ pattikā² anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 651.
75. Y' assu pubbe assavaradhuragate pattikā³ anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 652.
76. Y' assu pubbe rathavaradhuragate pattikā⁴ anuvajanti 5
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 653.
77. Ye hi 'ssu⁵ pubbe niyyamsu⁶ tapanīyakappanehi⁷ toragehi
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yantīti. 654.*

Ta, kāsika -- ti kāsīyāni sucīni vatthāni dhārayamānā, Caṇḍa -- ti
C-kumāro ca S-kumāro ca, nahāpaka -- ti kañcanaeunnena ubbattetvā nahā- 10
pakehi kataparikkammatāya sunahāpītā, yassū 'ti⁸ assu ti nipātamattān, ye
kumāre ti a., assavara -- ti assavarapīṭhigate, rathavara -- ti rathavaramaj-
jagate, niyyamsu 'ti nikkhamiṃsu.

Evam tāsū paridevantīsu yeva Bodhisattān nagarā nī-
hariṃsu. Sakalanagaraṃ saṃkhubhītvā nikkhamitūṃ ārabhi. 15
Mahājane nikkhamante dvārāni na-ppahonti. Brāhmaṇo ati-
bahujanam disvā „ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ nagaradvārāni
thakāpesi. Mahājano nikkhamitūṃ alabhanto — antonagara-
dvārassa āsannaṭṭhāne uyyānam atthi tassa santike — mahāvira- 20
vaṃ viravi, tena ravena sakunasaṃgho saṃkhubhito ākāsaṃ 20
pakkhandi. Mahājano taṃ taṃ sakuniṃ⁹ āmantetvā vila-
panto āha.*

78. Yadi sakuni māmsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi puttehi. 655.
79. Yadisakuni māmsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā, 25
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi kaññāhi. 656.
80. Yadi sakuni māmsam icchasi dayassu¹¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi mahesihi. 657.
81. Yadisakuni māmsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi gahapatīhi. 658. 30

¹ Bā -tā. ² Bā hatthāhi. ³ Bā assehi. ⁴ Bā rathehi. ⁵ Bā yassu. ⁶ Bā
niyyāṃsu. ⁷ Bā kappakehi. ⁸ Bā adds ye. ⁹ Bā -ṇaṃ. ¹⁰ Bā uyyassu.

¹¹ Cā yajassu, Bā uyyassu.

82. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi hatthihi. 659.
83. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi asseli. 660.
- 5 84. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi usabhehi. 661.
85. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho sabbacatukkenā² 'ti. 662.
- Ta maṁsam icchasi³ ambho sakuṇi, sace maṁsam icchasi uyyassu²
10 Pupphavatiyā pubbena puratthimāya disāya yaññāvāto atthi tattha gaccha, ya-
jatetthā⁴ 'ti ettha Kh-lassa vacanaṁ gahetvā sayāṁ sammūlho ekarājā catūhi
puttehi yajati, sesagāthasu pi es' eva nayo.

- Evam mahājano tasmiṁ thāne paridevitvā Bodhisattassa
vasanaṭṭhānaṁ gantvā pāsādaṁ padakkhiṇaṁ karonto ante-
15 purakūṭāgārauyyānādini ca passanto gāthāhi paridevi:
86. Ayam assa pāsādo idam antepuraṁ suramaṇiyaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 663.
87. Idam assa kūṭāgāraṁ sovaṇṇaṁ pupphamalyavikinnam⁵,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 664.
- 20 88. Idam assa uyyānaṁ supupphitaṁ⁴ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 665.
89. Idam assa asokavanaṁ supupphitaṁ⁵ sabbakālikaṁ rammaṁ.
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 666.
90. Idam assa kaṇikāravanaṁ
25 supupphitaṁ⁴ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 667.
91. Idam assa pāṭalivanaṁ supupphitaṁ⁴ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 668.
92. Idam assa ambavanaṁ supupphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ,
30 te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 669.

¹ Bā uyyassu. ² Cks omit uy-. ³ Cks vītik-. ⁴ Cks omit su. ⁵ Cks -vaniyā
pupphita

90. Ayam assa pokkharanī sañchannā padumapuṇḍarīkehi,
nāvā ca sovaṇṇavikatā pupphāvaliyā¹ vicittā² suramañiyā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninuītāti. 670.

Ta te dānīti idāni te Candakumārāpamukhā amhākaṃ ayyaputtā eva-
rūpaṃ pāsādaṃ chaḍḍetvā vadhāya nīyanti, sovaṇṇa - - ti suvaṇṇavikatā su- 5
vaṇṇakhaṇḍitā

Ettakesu ṭhānesu vilapitvā puna hatthisālādīni upasam-
kamitvā āhaṃsu:

94. Idam assa hatthiratanam Erāvaṇo gajo balidanti, •
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 671. 10
95. Idam assa assaratanam ekakhuro asso,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 672.
96. Ayam assa assaratho sālikanigghoso subho ratanaḍitto
yath' assu ayyaputtā sobhimsu Nandane viya devā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 673. 15
97. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi puttehi. 674.
98. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi²
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi kaññāhi. 675.
99. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi³ 20
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi mahesīhi. 676.
100. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi gahapatihi. 677.
101. Yathā honti gāmanigamā suññā amanussakā brahārāṇṇā
tathā hessati Pupphavatiyā⁴ yitthesu Canda-Suriyesū⁵ 'ti. 678. 25

Ta. Erāvaṇo ti tassa hatthino nāmaṃ, ekakhuro ti abhinna-khuro,
sāliya - - ti gamanakāle sāliyānaṃ viya madhurena [nigghosena samannāgato,
kathanuāmā 'ti kathan nāma⁶, sāmasama - - ti suvaṇṇasāmehi⁶ jātiyā
samehi⁷ niddosatāya sundarehi, candana - - ti lobhacandanalittagattehi gaha-
pativarehi, sāmasamasundarehīti suvaṇṇasāmehi aññamaññaṃ jātiyā 30

¹ C* -valiyā, B* pupphāvaliyā. ² Ck* vimānā. ³ Bds muduka in the place
of marakata. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bds kena nāma kāraṇena. ⁶ Bds adds
ca aññamañña. ⁷ Bds adds ca.

samehi sundarehi cā 'ti a., brahāraññā yathā te¹ gāmaṅgamā suññā nimma-
nussā brahāraññā honti tathā Pupphavattiyāpi² yaññayitthesu rājaputtesu suñña-
araññasasidā bhavissatīti.

Bahi nikkhamitum alabhamā antonagare yeva vicaritvā
5 parideviṃsu. Bo. pi yaññāvāṭam nīto. Ath' assa mātā Gotamī
nāma devī³ „puttānam me jīvitam dehi devā“ 'ti rañño pāda-
mūle pavattitvā paridevamānā āha:

102. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
saṇe Candavaram hanti pāṇā me deva nirujjhanti⁴. 679.
10 103. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
sace Suriyavaram hanti pāṇā me deva nirujjhantīti⁴. 680.

Ta. bhūnahatā ti hatavaḍḍhī, paṃsunā - - ti paṃsuparikiṇṇasārīrā
ummatikā hutvā vicarissāmi.

Sā evaṃ paridevantī rañño santikā kiñci⁵ katham alabhitvā
15 „mama putto tumbhākaṃ kujjhitvā gato bhavissati, kissa nan
na nivattethā“ 'ti kumārassa catasso bhariyāyo ālīṇgitvā pari-
devantī āha:

104. Kin nu 'mā na ramāpeyyun⁶ aññamaññaṃ piyamvadā⁶
Ghaṭṭiyā Oparakkhī⁷ ca Pokkharakkhī⁸ ca Gāyikā
20 Canda-Suriyesu naccantiyo, samo tāsāṃ na vijjatīti. 681.

Ta. kinnu mā na ramāpeyyun⁹ ti kena nu kāraṇena imā Ghaṭṭiyā
ti ādikā catasso aññamaññaṃ piyamvadā C-S-kumārānaṃ santike naccantiyo¹⁰
mama putte na² ramāpayiṃsu¹¹ ukkanthāpayiṃsu, sakala-Jambudīpasmiṃ hi
nacce vādite va samo añño koci tāsāṃ na vijjatīti a.

Iti sā suṇhāhi saddhiṃ paridevitvā aññaṃ gahetabbaga-
haṇaṃ apassantī Kh-laṃ akkosamānā aṭṭha gāthā abhāsi:

105. Inaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹² Khaṇḍabāla tava mātā (cfr. IV ²⁴⁵/₁₂)
yo mayhaṃ hadayasoko Candasmīṃ vadhāya ninnīte. 682.

¹ Bā^s tam. ² so all three MSS. ³ C^{ks} gotamadevināma. ⁴ Bā rujja-. ⁵ C^k
ramāye-, C^s ramāye-. ⁶ Bā -ikā. ⁷ Bā ova-. ⁸ Bā -raṇi. ⁹ C^{ks} ramāye-.
¹⁰ C^{ks} add gāyantiyo. ¹¹ C^{ks} ramāyiṃsu. ¹² all three MSS. -muccatu.

106. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava mātā
yo mayhañ hadayasoko² Suriyasmiñ vadhāya ninnīte. 683.
107. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā 5
yo mayhañ hadayasoko Candasmīñ vadhāya ninnīte. 684.
108. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā •
yo mayhañ hadayasoko Suriyasmiñ vadhāya ninnīte. 685.
109. Mā putte mā ca paṭiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā 10
yo ghātesi kumāre adūsake sihasamkāse. 686.
110. Mā putte mā ca paṭiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 687.
111. Mā putte mā ca paṭiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre adūsake sihasamkāse. 688. 15
112. Mā putte mā ca paṭiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 689.

Ta. imañ mayhañ ti imañ mayhañ², paṭimuñcatu¹ 'ti paṭiyātu³
pāpuṇātu, yoghātesīti yo tvañ ghātesi, apekkhite ti sabbalokena olokite
dissamāne māresīti a. 20

Bo. yaññāvāte pitarañ āyācanto āha:

113. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 690.
114. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakāṇāni ujjhema. 691. 25
115. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakāṇāni ujjhema. 692.
116. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
yassa honti tava kāmā, api raṭṭhā pabbājita⁴
[bhikkhācariyañ carissāma]. 693. 30

¹ all three MSS. -muccatu. ² Bā mayhañ imañ. ³ Bā pavāsatu. ⁴ Cks
pabba-.

117. Divyaṃ deva upayācanti puttattthikā daliddāpi¹
 paṭibhānāni pi hitvā putte na hi labhanti ekaccā². 694.
 118. Assāsakāni karonti: puttā³ no jāyantu, tato puttā,
 atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesi. 695.
 5 119. Upayācitakena puttaṃ labhanti, mā tāta no aghātesi⁴,
 mā kicchāladdhakehi puttehi yajittho imaṃ yaññaṃ. 696.
 120. Upayācitakena puttaṃ labhanti, mā tāta no aghātesi,
 mā kapaṇaladdhakehi puttehi ammayā no vippavāsehi. 697.

Ta, divyaṃ ti deva aputtikā daliddāpi nāriyo puttattthikā hutvā bahum
 10 paṇṇākāraṃ haritvā puttaṃ vā dhītaraṃ vā labhāmā 'ti divyaṃ upayācanti,
 paṭibhānāni pi hitvā ti dohaḷāni chaḍḍetvāpi, alabhivāpīti a., i. v. h. ma-
 hārāja nārīnaṃ hi uppannaṃ dohaḷaṃ alabhivā gabbho sussitvā nassati, tattha
 ekaccā putte alabhamānā kāci laddham pi dohaḷaṃ pahāya aparibhuñjitvā na
 labhanti kūci dohaḷaṃ alabhamānā ca na labhanti, mayhaṃ pana mātā up-
 15 pannaṃ dohaḷaṃ labhitvā paribhuñjitvā uppannaṃ gabbhaṃ anāsetvā putte
 paṭilabhi, evaṃ paṭiladdhe mā no avadhīti yācati, assāsakānīti mahārāja ime
 sattā āsāṃ⁵ karonti kinti puttā no jāyantū 'ti, tato puttā⁶ ti puttānaṃ pi
 no puttā jāyantū 'ti, atha no akāraṇasmā ti atha tvaṃ amhe akāraṇena
 yaññatthāya ghātesīti, upayācitakenā 'ti devatānaṃ āyācena, kapaṇa--ti
 20 kapaṇa viya⁷ hutvā laddhakehi puttehi, amhehi saddhiṃ amhākaṃ ammayā
 mā vippavāsehi mā no mātaraṃ saddhiṃ vippavāsaṃ karīti vadati.

So evaṃ vadanto pi pitu santikā kiñci vacanaṃ alabhitvā
 mātu pādamūle nipajjitvā paridevamāno āha:

121. Bahudukkhaposiyā⁸ Candaṃ amma tuvaṃ jiyase puttaṃ,
 25 vandāmi kho the pāde, labhataṃ⁹ tāto¹⁰ paralokaṃ. 698.
 122. Handa ca maṃ upagūha¹¹, pāde¹² te amma vanditum dehi,
 gacchāmi dāni pavāsaṃ yaññatthāya ekarājassa. 699.
 123. Handa ca maṃ upagūha¹³, pāde te amma vanditum dehi,
 gacchāmi dāni pavāsaṃ mātu katvā hadayasokaṃ. 700.
 30 124. Handa ca maṃ upagūha¹⁴, pāde te amma vanditum dehi,
 gacchāmi dāni pavāsaṃ janassa katvā hadayasokaṃ ti. 701.

¹ Cks add nāriyo ² Cks -cce. ³ Bā āghātesi. ⁴ Cks āc, Bā āsāsaṃ. ⁵ Bā paputtā. ⁶ Cks kapaṇa ya. ⁷ Bā -dukkhā posiyā. ⁸ Bā -tu. ⁹ Ck tato
¹⁰ Bā -guyha. ¹¹ Cks -dā.

Ta. bahudukkhaṣoṣiyā¹ 'ti bahūhi dukkhehi ṣoṣiyā², Candan ti maṃ³ C-kumārāṃ evaṃ ṣoṣitvā idāni amma tvaṃ jīyyase puttāṃ, labhataṃ⁴ tāto⁵ -- ti piṭṭa me bhogaṣaṃpannaṃ paraḷokaṃ labhatu, upagūhā⁶ 'ti āliṅga⁷ parissaṇṇa, pavāsaṃ ti puna anāgamaṇāya accantavippavāsaṃ⁸.

Ath' assa mātā paridevaṃ catasso gāthā abhāsi:

125. Handa ca padumapattānaṃ molim bandhassu Gotamiputta
campakadalivittimissāyo, esā te porāṇiyā⁹ pakati. 702.

126. Handa ca vilepanan te¹⁰ pacchimakaṃ candanaṃ vilimpassu
yehi ca suvilitto sobhasi¹¹ rājaparisāya. 703.

127. Handa ca mudukāni vatthāni pacchimakaṃ Kāsikaṃ vāsehi¹²
yehi ca sunivattho sobhasi¹¹ rājaparisāya. 704.

128. Muttāmaṇikanakavibhūsitāni gaṇhassu hatthābharaṇāni
yehi ca hatthābharaṇehi sobhasi rājaparisāya. 705.

Ta. padumapattānaṃ ti padumapattavethanaṃ nām' etaṃ pasādhanaṃ, taṃ sandhāy' evaṃ ā, tava vippakīṇnamoliṃ ukkhipitvā padumapattavethanaṃ 15
yojetvā bandhā'ti a., Gotamiputtā 'ti C-kumārāṃ ālapati, campakadali -- ti abhantaraimehi campakadalihi missakā vaṇṇagandhasaṃpannā nānāpupphamālā pilandhassu¹³, esā te ti esā tava porāṇikā pakati, tam eva bhuñjassu¹³ puttā 'ti paridevati, yehi cā 'ti yehi lobhacandanavilepanehi vilitto rājaparisāya sobhasi¹⁴ tāni vilimpassu 'ti a., Kāsikaṃ ti sataṣaṣṣaggaṇakāni Kāsika- 20
vatthāni, gaṇhassu ti piḷandhassu.

Idāni 'ssa Candā nāma aggamaheṣi¹⁵ pādamaḷe nipajjitvā
paridevaṃānā āha:

129. Na ha¹⁶ nūṇāyaṃ raṭṭhapālo, bhūmipati janapadassa dāyādo,
lokissaro mahanto¹⁷ putte¹⁸ sinehaṃ na janayatīti¹⁹. 706. 25

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

130. Mayhaṃ piyā puttā attāpi piyo tumhe ca bhariyāyo,
Saggaṇi ca patthayāno tena-m-aḥaṃ²⁰ ghātayissāmīti. 707.

T. a.: kīṃkāraṇā puttāsinehaṃ na janemi²¹ na kevalaṃ Gotamiyā²² eva
atha kho meyyhaṃ piyā puttā tathā²³ attā ca tumhe ca suṇhāyo ca bhariyāyo 30

¹ Bā -dukkhā ṣoṣiyā. ² Bā ṣoṣiyā, Cks ṣoṣitā. ³ Cks omitt maṃ. ⁴ Bā -tu.
⁵ Bā tāto. ⁶ Bā -guyhā. ⁷ Bā āliṅgiya. ⁸ Bā adda gacchāmi. ⁹ Bā -ikā. ¹⁰ Cks
vilimpante. ¹¹ Bā -ti. ¹² Cks -mālāhibandhassu. ¹³ Bā gaṇhassu. ¹⁴ Bā
-ti. ¹⁵ all three MSS. -si. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Bā putta. ¹⁹ Cks jin-
²⁰ Bā tenāhaṃ. ²¹ Ck jānemi, Bā jānehi. ²² so all three MSS. ²³ Bā atha kho.

ca me piyā yeva, evaṃ sante pi Saggā ca paṭṭhayaṇo ahaṃ Saggam paṭṭhayaṃ¹
tena kāraṇena ete ghāṭessāmi, mā cintayittha sabbe p' ete mayā saddhīm deva-
loke ekato vasissantīti.

Candā āha:

5 131. Maṃ paṭṭhamam ghāṭehi, mā me hadayaṃ dukkham aphālesi²,
alaṃkato sundarako putto tava³ deva⁴ sukhumālo. 708.

132. Hand' ayya maṃ⁵ hanassu, salokā⁶ Candiyeṇa hessāmi,
puṇṇam karassu vipulam: vicarāma ubho va paraloke ti. 709.

Ta. paṭṭhamam ti deva mama sāmikato paṭṭhamatarāṃ maṃ ghāṭehi,
10 dukkham⁷ ti Candassa maranadukkham mama hadayaṃ aphālesi², alaṃkato⁸
ti ayyam mama eko va alaṃ⁹ paṭiyatto¹⁰ ti evam⁹ alaṃkato¹⁰, evarūpan nāma
puttam mā¹¹ ghātaya¹² mahārājā¹³ ti dīpeti, handaya¹⁴ ti handa ayya rājānaṃ
ālapanti evam ā, salokā⁶ ti Candiyeṇa saddhīm salokā gamissāmi¹⁵, vica-
rāma -- ti tayā ekato ghātita ubho pi paraloke sukhāṃ anubhavatā vicarāma
15 mā no saggantarāyam akāsi.

Rāja āha:

133. Mā tvaṃ Cande rucci maraṇam¹⁴, bahukā tava devarā¹⁵,
viśalakkhi te taṃ ramayissanti yitṭhasmiṃ Gotamiputte ti. 710.

Ta. mā tvaṃ -- ti mā tvaṃ attano maraṇam rocesi, mā rujitī¹⁶ pi pātho
20 mā rodṭti a. devarā¹⁷ ti paṭibhātukā.

Tatoparam Satthā

134^a. Evaṃ vutte Candā attānaṃ hanti hatthatalakehī¹⁸
upaḍḍhug. ā. 711.

Tatoparam tassā yeva vilāpo hoti:

25 135^b. Alam atthu jīvitena, pāyāmi¹⁹ viśaṃ marissāmi. 712.

136. Na ha²⁰ nūn' imassa rañño mittāmaccā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātaya orase putte. 713.

136. Na ha nūn' imassa rañño nātimitā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātaya orase putte. 714.

¹ Ck -yemi, Bā -yanto, Bc patthento. ² Ck apā, Bā abā-. ³ Bā tadeva, Ck omits deva. ⁴ Ck add paṭṭhamam. ⁵ Bā paraloke. ⁶ Bā anal-. ⁷ Bā alaṃkatehina. ⁸ Ck pari-. ⁹ Bā adds na. ¹⁰ Bā adds alaṃkato. ¹¹ Ck ma, Bā na. ¹² Bā māreyyāsi. ¹³ Bā paraloke bhavissāmi. ¹⁴ Ck omī ma. ¹⁵ Ck devacarā. ¹⁶ Bā rudḍhīti. ¹⁷ Ck devamarā, Cc devacarā. ¹⁸ Cc -tālakehī, Bā -talehīti. ¹⁹ Ck passami. ²⁰ Bā hi.

107. Ime te pi mayhaṃ puttā guṇino kāyūradhārino,
rājā tehi pi yajassu yaññaṃ atha muccatu¹ Gotamiputte. 715.
138. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṃ sīhasamkāsam. 716.
199. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi apekkhitam sabbalokassa⁵ 'ti. 717.

Ta. evan ti evaṃ andhabālena ekarājena vutte, hantīti deva kin nām'
etaṃ kathesīti vatvā hatthatalehi attānaṃ hantī, pāyāmiti² pivissāmi, ime te
pīti ime pi Vāsulakumārāni ādiṃ katvā sesadārake hatthe gahe tvā rañño pāda-
mūle thitā evaṃ āha, guṇino ti mālāgunaābharaṇehi samannāgatā,³ kāyūra- 10
dhārino ti kāyūrapasādhana dharā, bilasataṃ ti mahārāja maṃ ghātetvā
koṭṭhāsakaṃ⁴ katvā, sattadhā ti sattuṃ thānesu yaññaṃ yaja.

Iti sā rañño santike imāhi gāthāhi paridevītvā assāsam
alabhamānā Bodhisattass' eva santikaṃ gantvā⁴ paridevamānā
atṭhāsī, atha naṃ so āha: „Cande mayi jīvamāne tuyhaṃ tas- 15
miṃ tasmim⁵ subhaṇitesu⁶ kathitesu uccāvacāni muttādini⁷ ba-
hūni ābharaṇāni dinnāni, ajja pana te idaṃ pacchimam dānan
ti sarirārūḷhaṃ ābharaṇam dammi, gaṇhāhi naṃ“⁸ 'ti.

Imam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

110. Bahukā tava⁹ dinnā ābharaṇā uccāvacā subhaṇitamhi 20
muttā maṇiveḷuriyā idan te pacchimakaṃ dānan ti. 718.

C-devī pi taṃ sutvā tatoparāhi navahi⁹ gāthāhi vilapi:

141. Yesam pubbe khandhesu phullamālāguṇā vivattiṃsu
tes' ajja pītanisito¹⁰ nettiṃso vivattissati khandhesu. 719.
142. Yesam pubbe khandhesu citramālāguṇā vivattiṃsu 25
tes' ajja pītanisito¹⁰ nettiṃso vivattissati khandhesu. 720.
149. Acirā¹¹ vata nettiṃso vivattissati rājaputtānaṃ khandhesu
atha mama hadayaṃ na phalati¹²
tāva dalhabandhanañ ca me āsi. 721.

¹ so all three MSS. for muccatu? ² Cks passāmiti. ³ Bā koṭṭhāsataṃ. ⁴
Cks omit ga-. ⁵ Bā ādāsa vatthussim. ⁶ Ck -ni-. ⁷ Bā manimuttā-. ⁸ Cks
va. ⁹ Ck -rānavahi, C -rānava. ¹⁰ so Cks; Bā pītanisado. ¹¹ Bā eṇam. ¹²
Bā phāletti.

144. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 722.
145. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 723.
- 5 146. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 724.
147. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 725.
- 10 148. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 726.
149. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
- 15 niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ ti. 727.

Ta. mālāgunā ti pupphadāmāni, tesajjā 'ti tesam ajja, nettimso ti
asi, vivattissatīti patissati, acirā³ vatā 'ti acirena vata, na phalatīti na
bhijjati, tāva dalhbandhananāca me āsīti ativiya thirabandhanam me
hadayam bhavissatīti a⁴, niyyāthā 'ti gacchatha.

- 20 Evaṃ tassā paridevantiyā va yaññāvāṭe sabbakammam
niṭṭhāsi⁴. Rājaputtam netvā gīvaṃ nāmetvā⁵ nisīdāpesum.
Kh-lo suvaṇṇapātīm upanāmetvā khaggaṃ ādāya „tassa gīvaṃ
kantissāmiti“ atṭhāsi. Tam disvā C-devī „aññam me saraṇam
n' atthi, attano saccabalena sāmikassa sotthim karissāmiti“
- 25 aṇḍalim paggayha parisāya antarena caranti saccakiriyaṃ akāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

150. Sabbasmim upakkhaṭasmim nisīdite Candiyasmim yaññatthāya
Pañcālarājadhītā pañjalikā sabbaparisam anupariyāsi: 728.
151. Yena saccena Khaṇḍahālo pāpakammam karoti dummedho
80 etena saccavajjena samaṅginī sāmikena homi. 729.
152. Ye 'dh' atthi amanussā yāni ca yakkhabhūtabhavyāni
karontu veyyāvattikam, samaṅginī sāmikena homi. 730.

¹ Bā aggeiv. ² Bā -janā. ³ Bā -ram. ⁴ Bā niṭṭhapesi. ⁵ Bā onā-.

13. Yā devatā idhāgatā yāni ca bhūtabhavyāni
saraṇesiniṃ¹ anāthaṃ² tāyatha maṃ, yācāṃ³ ahaṃ
[pati māhaṃ ajeyyan⁴] ti 731.

Ta. sabbasmiṃ upakkhaṭasmiṃ ti sabbasmiṃ yaññasambhāre sajjite
paṭiyatte, samaṅginīti sampayuttā ekasamvāsā, yedhatthi ti ye idha atthi, 5
yakkha -- ti devasamkhātā yakkhā ca vaḍḍhitvā thitā sattasamkhātā bhūtā ca
idāni vaḍḍhanakasattasamkhātāni bhavyāni ca, veyyā -- ti mayhaṃ veyyā-
vaccāṃ karontu, tāyatha maṃ ti rakkhatha maṃ, yācāmaṃ ti ahaṃ vo
yācāmi, paṭimāhaṃ ti pati mā ahaṃ ajeyyāmi⁵.

Sakko devarājā tassa paridevasaddaṃ sutvā taṃ pavattiṃ 10
ñātvā jalitaṃ ayakūṭaṃ ādāya gantva rājānaṃ tāsento⁶ sabbe
vissajjāpesi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

154. Taṃ sutvā amanusso ayokūṭaṃ paribbhametvāna
bhayaṃ assa janayanto rājānaṃ idam avoca: 732. 15
155. Bujjhassu kho rājakali mā⁷ ahaṃ matthakaṃ nitālemi⁸,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṃ sihasamkāsaṃ. 733.
156. Ko te diṭṭho⁹ rājakali puttabhariyāyo haññamānāyo
seṭṭhā ca gahapatayo adūsakā saggaṃkāma¹⁰ hi¹¹. 734.
157. Taṃ sutvā Khaṇḍahālo ca rājā ca abbhutam idam diṣvāna 20
sabbesaṃ bandhanāni mocesaṃ yathā taṃ apāpānaṃ¹². 735.
158. Sabbesu vippamuttesu ye tattha samāgatā tadā āsura
sabbe ekekaledḍukaṃ¹³ adāmsu, esa vadho Khaṇḍahālassā¹⁴ ti. 736.

Ta. amanusso ti Sakko devarājā, bujjhassu¹⁵ ti jāna saṃlakkkhehi,
rājakalīti rāja-Kālakauṇḍī¹⁶ rājālāmaka, mā tāhaṃ ti pāparāja bujja¹⁷ mā te 25
ahaṃ matthaṃ nitālemi¹⁸, ko te diṭṭho ti kuhiṃ taya diṭṭhapubbo, sagga-
kāma¹⁹ hīti ettha hīti nipātamattaṃ, saggaṃkāma²⁰ saggaṃ patthayamāna²¹ ti a., taṃ
suvā ti bhikkhave taṃ Sakkassa vacanaṃ Kh-lo sutvā abbhutam idam ti rājā²²
ca idam Sakkadassanaṃ pubbe abhūtapubbaṃ diṣvā, yathā taṃ ti yathā apā-
pānaṃ²³ mocenti evaṃ eva mocesaṃ, sabbekeka²⁴ -- ti bhī. yattakā tasmiṃ 30
yaññavāte samāgatā sabbe ekaḷāhalaṃ katvā Kh-lassa ekekaledḍupahāraṃ
adāmsu, esa vadho ti esa Kh-lassa vadho ahoṣi, tatth²⁵ eva taṃ jīvitakkha-
yaṃ pāpayimsu²⁶ ti attho.

¹ Ck Bā -ni, Cā -nī. ² Ckā -ā. ³ so Bā; Ckā ajjyaṇ. ⁴ so Bā; Ckā avajjyaṇ.
⁵ Bā tāsetvā. ⁶ Bā nihalesi. ⁷ so all three MSS. for diṭṭhā? ⁸ so all three
MSS. for -kāmehi? ⁹ so Ckā = apāpānaṃ? Bā anupagghātaṃ. ¹⁰ Ckā omīti
eka. ¹¹ Ckā rāja muddhakāla-. ¹² Ckā muddha. ¹³ Ckā rājānaṃ. ¹⁴ Bā anupa-
gghātaṃ pāpaṃ. ¹⁵ Ckā eka-.

Taṃ pana māretvā mahājano rājānaṃ māretuṃ ārabhi.
 Bo. pitaraṃ parissañjitvā¹ māretuṃ na adāsi. Mahājano
 „jivitaṃ tāva etassa pāparañño² dēma, chattaṃ paṇ³assa na-
 gare ca vāsaṃ na dassāma, caṇḍālaṃ katvā bahinagare vāsā-
 5 pessāmā⁴“ ‘ti vātvā rājavesaṃ haritvā kāsāvaṃ nivāsāpetvā
 haliddapilotikāya sīsaṃ veṭhetvā caṇḍālaṃ katvā caṇḍālavāṭa-
 kaṃ pahiniṃsu. Ye paṇ³ etaṃ² pasughātaṃ yaññaṃ ya-
 jimsu c⁵ eva yajāpesuṃ ca anumodimsu ca sabbe Niraya-parā-
 yanaṃ yeva ahesuṃ.

10 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

100. Sabbe pativā Nirayaṃ yathā taṃ pāpakaṃ karitvāna
 na hi pāpakammaṃ katvā labbhā Sugatiṃ ito gantun ti. 737.

So pi kho mahājano dve pi kālakanniyo hāretvā tatth⁵
 eva abhisekasambhāre āharitvā C-kumārāṃ abhisīci.

15 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

100. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsum
 Candāṃ abhisīciṃsu samāgatā rājaparisā ca. 738.

101. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsum
 Candāṃ abhisīciṃsu samāgatā rājakaññāyo. 739.

20 102. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsum
 Candāṃ abhisīciṃsu samāgatā devaparisā ca. 740.

103. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsum
 Candāṃ abhisīciṃsu samāgatā devakaññāyo. 741.

104. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsum
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā rājaparisā ca. 742.

25 105. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsum
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā rājakaññāyo ca. 743.

106. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsum
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā devaparisā ca. 744.

30 107. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsum
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā devakaññāyo. 745.

108. Sabbesu vippanuttesu bahu ānandito³ ahu⁴ vāso,
 nandippavesi⁵ nāgaram, bandhanā makkho aghosithā ‘ti. 746.

¹ C² -ssajjitvā, B² palisajjitvā. ² C² panatetani. ³ C² anandato, B² ānandatā,
 C² ānandito ⁴ C² B² āhu. ⁵ so all three MSS. for nandim pavesi?

• Ta. rājaparisā cā 'ti rājaparisāpi tīhi sammkhehi abhisiñci, rājakaññāyo pi khattiyadhītare pi tañ abhisiñciñsu, devaparisā cā 'ti Sakko devarājā Vijayuttarasamikkhā gahetvā devaparisāya saddhiñ abhisiñci, devakaññāyo ti Sujāpi deṇḍhiyāhi saddhiñ abhisiñci, celu -- ti nānāvāṇṇehi vatthehi dhaje ussāpetvā uttariyāni¹ ākāse bhāmentā² celukkhepañ karimṣu, rājaparisā ti itare ca tayo koṭṭhāsā ti abhisekakārakā³ cattāro pi koṭṭhāsā karimṣu yeva, ānandito ahu vaṇṇo ti āmoditapamoditā ahesuñ, nandippavesi nagan ti Candakumārassa chattāñ ussāpetvā naganāpavitthakāle nagare ānandibheriñ ācarimṣu⁴ kiñ vatvā ti yathā ambhakañ C-kumāro bandhanā mutto eva evaṇ sabbe bandhanāni muñcantū⁵ 'ti, tena vuttañ: bandhanā - ittha 'ti. 10

Bo. pitu vattañ⁶ paṭṭhapesi, antonagaram paṇa pavisitum na labhati, paribbayassa khīnakāle Bodhisatte uyyānakilā-dīnañ atthāya gacchante tañ upasañkamitvā „pati 'mhīti“ na vandati añjalim paṇa katvā „cirañ jīva sāmīti“ vadati, „ken' attho“ ti vutte ārocesi, so paribbayañ dāpesi. So dhammena r. kāretvā āyupariyosāne Devalokañ pūrayamāno agamāsi. 15

S. i. dhammadesanañ āharitvā „na bhikkhave idāñ' eva pubbe pi Devadatto mañ ekakañ nissāya bahū māretum vāyamañ akāsīti“ vatvā j. s.: „Tadā Kh-lo Devadatto ahoṣi, Gotamadevī Mahamāyā, 20 Candā Rāhulamātā, Vāsulo Rāhulo, Selā Uppalavañṇā, Sūro Vāmagotto Kassapo, Candaseno⁸ Moggallāno, Suriyakumāro Sāriputto⁹, Candarājā aham evā 'ti¹⁰. Khaṇḍahāla-jātakañ.

6. Bhūridatta-jātaka.

Yañ kiñci ratanañ atthīti. Idañ S. Sāvattiyañ v. uposathike upāsake ā. k. Te kira uposathadivase pāto va uposathañ adhiṭṭhāya dānañ datvā pacchā bhattañ gandhamālādīhatthā Jetavanañ gantvā dhammasavanavelāya ekamantañ nisīdimṣu. S. dhammasabhañ āgantvā alaṃkatabuddhāsane nisīditvā bhikkhusaṃghañ olokesi. Bhik-

¹ Bā uttarisātakāni. ² Bā khipeñtā. ³ Bā -raṇa. ⁴ Cks cari. ⁵ so Bā; Cks muccantu, read: -nehi mucc-? ⁶ Bā vattañ. ⁷ Ck pītimhīti, Bds pitaromhīti.

⁸ Bā bhaddaseno. ⁹ Bā adds ahoṣi tadā sakko anuruddho ahoṣi. ¹⁰ candarājā paṇa ahaveva sammāsambuddho loke udapādiñ ti sakrāj 33 (55?). The title is wanting. 6. Cfr. J. R. A. Soc. 1892 p. 77. Bv. & C. p. 85. L'Institut II Section, 18 Année Tome 18 p. 23, 1853. N = nāga. U = uposatha.

khuādisu pana ye ārabba dhammakathā samuṭṭhāti tehi saddhimi
Tathāgatā sallapanti, tasmā ajja upāsake ārabba pubbacariyapaṭi-
samyuttā¹ dhammakathā samuṭṭhaṭṭissatīti nātvā upāsakehi saddhimi
sallapanto „uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti
vutte „sādhu upāsakā, kalyāṇaṃ vo kataṃ, anacchariyaṃ kho paṇ’
etaṃ yaṃ tumhe mādisaṃ Buddhovāḍakam’ labhantaṃ uposathaṃ ka-
reyyātha, porāṇakapaṇḍitā anācariyakāpi mahantaṃ yasaṃ pahāya
uposathaṃ karimsu yevā“ ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. B. Brahmaddatto r. k- to puttassa oparajjaṃ datvā tassa
mahantaṃ yasaṃ disvā „r. pi me ganheyyā“ ti uppannasamko
„tāta tvaṃ ito nikkhamitvā yattha te ruccati tattha vasitvā
mam’ accayena kulasantakaṃ r. gaṇha“ ti ā. So „sadhū“
ti pitaraṃ vanditvā nikkhamitvā anukkāmena Yamunaṃ gantvā
Yamunāya ca samuddassa ca antare paṇṇasālaṃ māpetvā vana-
mūlaphalābhāro paṭivasati. Tadā samuddatṭhakanāgabhavane²
ekā matapatikā nāgamānavikā aññesaṃ sapatikānaṃ yasaṃ
oloketvā kilesaṃ nissāya nāgabhavanā nikkhamitvā samuddatīre
caranti rājaputtassa padavaḷaṇṇaṃ disvā padānusaṇṇena gantvā
taṃ paṇṇasālaṃ addasa. Tadā rājaputto phalāphalatthāya
gato hoti. Sā paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharikañ.⁴ ca sesa-
parikkhāre ca disvā cintesi: „idaṃ ekassa pabbajitassa va-
saratṭhānaṃ, vīmaṃsissā mināṃ, saddhapabbajito nu kho no“ ti
„sace hi saddhapabbajito bhavissati nekkhammādhimutto⁵ na me
alaṃkatasayanaṃ sādhiyissati, sace kāmābhirato bhavissati na
saddhāpabbajito mama sayanasmiṃ yeva nipajjissati, atha naṃ
gaheṭvā attano sāmikaṃ katvā idh’ eva vasissāmi“ sā nāga-
bhavanaṃ gantvā dibbapupphāni c’ eva dibbagandhe cāharitvā
pupphasayanaṃ sajjetvā paṇṇasālāya pupphupahāraṃ katvā
gandhacūṇaṃ vikiritvā paṇṇasālaṃ alaṃkaritvā nāgabhavanam
eva gatā. Rājaputto sāyaṇhasamaye āgantvā paṇṇasālaṃ pa-
viṭṭho taṃ kiriyaṃ disvā „kena nu kho imaṃ sayanaṃ saj-

¹ Cks -ttan. ² Bā buddham ovāḍadāyakaṃ ācariyaṃ. ³ Bā samuddassa heṭhā
rūpa-. ⁴ Bā kaṭṭhatthari-. ⁵ Cks -ābhimutto.

jītan¹“ ti phalāphalaṃ paribhuñjitvā „aho sugandhāni pupphāni,
 manāpaṃ vata katvā sayanaṃ paññattan²“ ti³ na saddhāya
 pabbajitaḍḍhāvena somanassaḍḍhato pupphasayane nipanno niddaṃ
 okkamitvā punadvase suriyuggamane utthāya paṇṇasālaṃ
 asammajjitvā va phalāphalathāya agamāsi. N-māṇavikā tas- 5
 miṃ khaṇe āgantvā milātāni pupphāni disvā „kāmadhimutto esa,
 na saddhāya pabbajito, sakkā naṃ gaṇhitu⁴“ ti ñatvā purāṇapup-
 phāni nīharitvā aññāni pupphādīni āharitvā navāni sayanaṃ sajjetvā
 paṇṇasālaṃ alaṃkaritvā caṃkame pupphāni vikiritvā n-bhava-
 nam eva gatā. So taṃ divasaṃ pi pupphasayane sayitvā 10
 punadvase ciutesi: „ko nu kho imaṃ paṇṇasālaṃ alaṃkarotīti“
 so phalāphalathāya agantvā⁵ va paṇṇasālato avidūre paṭicchanno
 atthāsi. Itarāpi bahugandhe c’ eva pupphāni cādāya assama-
 padaṃ agamāsi. Rājaputto uttamarūpadharaṃ n-māṇavikaṃ
 disvā va paṭibaddhacitto attānaṃ adassetvā va tassā paṇṇa- 15
 sālāṃ pavisitvā sayanaṃ sajjanakāle pavisitvā „kāsi tvaṃ“ ti
 pucchi. „N-māṇavikā sāmīti“. „Sassāmikāsi assāmikāsi“.
 „Sāmi ahaṃ assāmikā vidhava“ ti, „tvaṃ pana katthavāsiko
 si“.
 „Ahaṃ pana Bārāṇasiraṇṇo putto Brahmadvattaku-
 māro nāma, tvaṃ n-bhavanaṃ pahāya kasmā vicarasīti“. 20
 „Sāmi, ahaṃ tattha sassāmikānaṃ n-māṇavikānaṃ yasaṃ olo-
 ketvā kilesaṃ nissāya ukkaṇṭhitā tato nikkhamitvā sāmikaṃ
 pariyesanti carāmi“.
 „Ahaṃ pi na saddhāpabbajito, pitarā
 pana nīharitattā³ idha āgantvā vasāmi, tvaṃ mā cintayī, ahaṃ
 te sāmiko bhavissāmi, ubho pi idha samaggavāsaṃ⁴ vasissāma“ 25
 ‘ti. Sā „sādhū“ ‘ti sampaṭicchhi. Tato paṭṭhāya te ubho pi
 tatth’ eva samaggavāsaṃ vasiṃsu. Sā attano ānubhāvena
 mahārahaṃ gehaṃ māpetvā mahārahaṃ pallaṃkaṃ āharitvā
 sayanaṃ paññāpesi. Tato paṭṭhāya mūlaphalaṃ na khādi,
 dibbannapānaṃ eva ahosi. Aparabhāge n-māṇavikā gabbhaṃ 30
 paṭilabbhitvā puttaṃ vijāyī, tassa Sāgara-Brahmadatto ti

¹ Bā adda so. ² Ck āg-. ³ Ck nihaṭṭā corr. to -tatvā, C^o nihaṭṭā. ⁴
 Ck -ggā.

nāmaṃ karimṣu. Tassa padasāgamanakāle n-māṇavikā dhīṭa-
 raṃ vijāyī, tassā samuddatire jātattā Samuddajā ti nāmaṃ
 karimṣu. Ath' eko Bārāṇasivāsi-vānacarako taṃ ṭhāṇaṃ patvā
 katapaṭṭisanthāro¹ rājaputtaṃ ṣaṇjānitvā katipāhaṃ tattha va-
 5 sitvā „deva ahaṃ tumbhākaṃ idha vasanabhāvam rājakulassa
 ārocessāmīti“ nikkhamitvā nagaraṃ agamāsi. Tadā rājā kālam
 akāsi, amaccā tassa sarīrakiccaṃ katvā sattame divase sannī-
 patitvā „arājakaraṭṭhaṃ na saṇṭhahati, rājaputtassa vasanaṭṭhā-
 naṃ vā atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā na jānāma, phussa-
 10 rathaṃ² viṣṣajjetvā rājānaṃ gaṇhissāmā“³ 'ti mantayimṣu. Tas-
 miṃ khaṇe vānacarako nagaraṃ patvā taṃ kathaṃ sutvā
 amaccānaṃ santikaṃ gantvā „ahaṃ rājaputtassa santike tayo
 cattāro divase vasitvā āgato“ ti taṃ pavattiṃ ācikkhi. Taṃ
 sutvā amaccā tassa sakkāraṃ katvā tena magganāyakena tattha
 15 gantvā katapaṭṭisanthārā raṇṇo kālakatabhāvam ārocetvā „deva
 r. paṭipajjā“⁴ 'ti āhaṃsu. So „n-māṇavikāya cittaṃ jānissāmīti“
 taṃ upasaṅkami: „bhadde pitā me kālakaṭo, amaccā mayhaṃ
 chattaṃ ussāpetuṃ āgatā, gacchāma bhadde, ubho pi dvā-
 dasayojanikāya Bārāṇasiyaṃ r. kāressāma, tvaṃ soḷasannaṃ
 20 itthisahassānaṃ jetṭhikā bhavissasīti“⁵. „Sāmi na sakkā mayā
 gantun“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Mayaṃ ghoravisā khippakopā
 appamattake pi kujjhāma, sapattiroso⁶ nāma bhāriyo, sac' āhaṃ
 kiñci disvā vā sutvā vā kuddhā olokessāmi bhusamuttṭhi viya
 vippakirissati, iminā kāraṇena na sakkā mayā gantun“ ti.
 25 Rājaputto punadivase pi yācat' eva. Atha naṃ evam āha:
 „ahaṃ tava kenaci pi pariyāyena na gamissāmi, ime puna me
 puttā na³ nāgakumārā, tava sambhavana jātā manussajātikā,
 sace te mayi sineho atthi imesu appamatto bhava, ime kho
 pana udakabījakaṃ sukhumālā, maggaṃ gacchantā vātātapena
 30 kilamitvā mareyyuṃ pi⁴, ekaṃ nāvaṃ khaṇāpetvā⁵ udakassa
 pūretvā tāya ne udakakīlāṃ kilāpento netvā⁶ nagare pi nesaṃ

¹ Cks -rak. ² Bā sapativāso ca. ³ Bā omits na. ⁴ Bā adds tasmā. ⁵ so
 all three MSS. ⁶ Bā omits ne.

antovatthusmiṃ yeva pokkharaniṃ kāreyyāsi, evaṃ ete na
kilanissantīti“ evaṃ ca pana vatvā rājaputtaṃ vanditvā pa-
dakkhiṇaṃ katvā puttake āliṅgitvā thanantare nipajjāpetvā sīse
cumbitvā rājaputtassa niyyādetvā roditvā kanditvā tatth' ev'
antarahitā n-bhavanaṃ agamāsi. Rājaputto pi domanassappatto 5
assupunnehi nettehi nivesanā nikkhamitvā akkhihi assūni puṇ-
chitvā amacce upasaṃkami, te tatth' eva abhisinñitvā „deva
amhākaṃ nagaraṃ gacchāmā“ 'ti vadiṃsu, „tena hi sīghaṃ
nāvaṃ khaṇitvā' sakaṭaṃ āropetvā udakassa pūretvā udaka-
pitthe vaṇṇagandhasampannāni nānāpupphāni vikiratha, mama 10
puttā udakabhījakā, te tattha kilantā sukhaṃ gamissantīti“,
amaccā tathā karimṃsu. Rājā Bārānaṣiṃ patvā alaṃkatana-
garaṃ pavisitvā soḷasasahassāhi nāṭakitthihi amaccādihi ca
parivuto mahātale nisīditvā sattāhaṃ mahāpānaṃ pivitvā puttā-
naṃ atthāya pokkharaniṃ kāresi, te nibaddhaṃ tattha kiṇṇṃsu. 15
Ath' ekadivasāṃ pokkharaniyaṃ udae pavesiyamāne eko kac-
chapo pavisitvā nikkhamanaṭṭhānaṃ apassanto pokkharanitale
nipajjitvā dāraḷānaṃ kilanākāle udakato utthāya sīsaṃ nī-
haritvā te oloketvā puna udae nimujji, te taṃ disvā bhītā
pitu santikaṃ gantvā „tāta pokkharaniyaṃ eko yakkho amhe 20
tāsetīti“ āpaṃsu, rājā „gacchatha naṃ gaṇhāthā“ 'ti purise
āpāpesi, te jālaṃ khipitvā kacchapam ādāya rañño dassesuṃ,
kumārā taṃ disvā „esa tāta pisāco“ ti viraviṃsu, rājā putta-
sinehena kacchapassa kujjhitvā „gaccha tassa kammakaraṇaṃ
karoṭhā“ 'ti āpāpesi, tatth' ekacce „ayaṃ rājaveriko, etaṃ 25
udukkhalamusalehi pakkhipitvā koṭṭetvā cuppetuṃ vaṭṭatīti“
āhaṃsu, ekacce „tīhi pākehi pacitvā khādituṃ“, ekacce „aṇḍāresu
uttāpetuṃ“, ekacce „antokaṭāhe yeva naṃ pacituṃ vaṭṭatīti“
āhaṃsu, eko pana udakabhīruko amacco „imaṃ Yamunāya
āvaṭṭe pakkhipituṃ vaṭṭati, so tattha mahāvināsaṃ pāpuṇissati, 30
evarūpaṃ¹ hi 'ssa karaṇaṃ n' atthīti“ āha. Kacchapo tassa

¹ Iḍa khaṇjāpetvā. ² Cks uttāse. ³ Cks - pā.

Intaka. VI

katham sutvā sīsam nīharitvā evam āha: „ambho, kiṃ te mayā
 aparaddham yena maṃ evarūpaṃ kammakaraṇaṃ vicāresi,
 mayā hi sakkā itarā kammakaṇṇā sahitaṃ, ayaṃ paṇa atikak-
 khalā, mā evarūpaṃ avacā“, 'ti, tam sutvā rājā „etad eva
 5 karetuṃ vaṭṭatīti“ Yamunāya āvaṭṭe khipāpesi. So ekaṃ
 nāgabHAVANAGāmiṃ udakavāhaṃ patvā nāgabHAVANAṃ agamāsi,
 atha naṃ tasmīṃ udakavāhe kiṇṭā Dhata'raṭṭhanāga-
 rañño¹ puttā n-māṇavakā disvā „gaṇhatha naṃ dāsaṃ“ ti
 āhaṃsu, so cintesi: „ahaṃ Bārāṇasirañño hatthā muñcitvā
 10 evaṃpharusānaṃ nāgānaṃ hattham patto, kena nu kho upā-
 yena muñceyyan“ ti cintetvā so „atth' eso upāyo“ ti musā-
 vādaṃ katvā „tumhe Dhataratṭhassa n-rañño santikā hutvā
 kasmā evaṃ vadetha, ahaṃ Cittacūlo nāma kacchapo Bā-
 rānasirañño dūto Dhataratṭhassa santikaṃ āgato, ambhakaṃ
 15 rājā Dh-assa dhītaraṃ dātukāmo maṃ pahiṇi, tassa maṃ das-
 sethā“ 'ti, te somanassajātā tam ādāya rañño santikaṃ gantvā
 tam attham ārocesuṃ. Rājā „ānetha naṃ“ ti pakkosāpetva
 disvā va anattamaṃ hutvā „na evaṃlāmakasarirā dūtakammaṃ
 kātuṃ sakkontīti“ ā., tam sutvā kacchapo „kiṃ rañño pana
 20 rājādūtehi tālappamāṇehi bhavitabbaṃ, sarīraṃ hi khuddakaṃ
 vā mahantaṃ vā appamāṇaṃ gatatṭhāne² kammanīphādānaṃ
 eva pamāṇaṃ, mahārāja ambhakaṃ rañño bahū dūtā, thala-
 kammaṃ manussā karonti, ākāse pakkhino, udaye ahaṃ, ahaṃ
 hi Cittacūlo nāma tṭhanantaraṃ patto rājavallabho, mā maṃ
 25 paribhāsathā“ 'ti attano guṇaṃ vaṇṇesi, atha naṃ Dh-o
 pucchi: „kena paṇ' atthena rañño pesito sīti“, „mahārāja rājā
 me evam āha: 'mayā sakala-Jambudīpe rājūhi saddhim mitta-
 dhammo kato, idāni Dh-nāgarañña saddhim' kātuṃ mama
 dhītaraṃ Samuddajaṃ dammīti' vatvā maṃ pahiṇi, tumhe pa-
 30 paṇcaṃ akatvā mayā saddhim yeva parisam pesetvā divasaṃ
 tṭhapetvā dārikaṃ gaṇhathā“ 'ti. So tussityā tassa sakkāraṃ

¹ Bā gatagataṭṭhāne. ² Bā adds mittadhammaṃ

katvā tena saddhiṃ cattāro n-māṇavake peṣesi, „gacchatha, rañño vacanaṃ sutvā divasaṃ t̥hapetvā ethā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā kacchapaṃ gahetvā nāgabhavanā nikkhamiṃsu. Kacchapo Yamunāya ca Bārāṇasīyā ca antare ekaṃ padumasaraṃ disvā eken' upāyena palāyitukāmo evaṃ āha: „bho n-māṇavakā, 5 amhākaṃ rājā ca puttadāro c' assa maṃ udakato' carantaṃ rājanivesanaṃ gataṃ disvā 'padumāni no dehi, bhisamuḷāle dehīti' yācanti, ahaṃ tesaṃ atthāya tāni gaṇhissāmi,° ettha maṃ vissajjetvā maṃ apassantāpi puretaraṃ rañño s̥antikaṃ gacchatha, ahaṃ vo tatth' eva passāmīti“, te tassa saddahitvā 10 taṃ vissajjesuṃ, so tattha ekamante niliye, itare² pi taṃ adisvā „rañño santikaṃ gato bhavissatīti“ gantvā māṇavaka-vaṇṇena rājānaṃ upasaṃkamīṃsu. Rājā paṭisanthāraṃ katvā „kuto āgat' atthā“ 'ti pucchi. „Dh-assa santikā mahārājā' 'ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Mahārāja, mayaṃ tassa dūtā, Dh-o vo 15 ārogyaṃ pucchati, yaṃ ca icchatha taṃ vo deti, tumhākaṃ kira dhītaraṃ Samuddajaṃ amhākaṃ rañño pādapari-carikaṃ katvā dethā“ 'ti imaṃ atthaṃ pakāsentā³ paṭhamaṃ gātham āhaṃsu:

1. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Dhataratṭhassa nivesane 20
sabbāṇi te upāyanti, dhītaraṃ dehi rājino ti. 747.

Ta. sabbāni - - ti tassa nivesane sabbāni ratanāni tava nivesanaṃ upāyantu upagacchantū 'ti a.

Taṃ sutvā rājā dutiyaṃ gātham āha:

2. Na no vivāho nāgehi katapubbo kudācanaṃ, 25
taṃ vivāhaṃ asaṃyuttaṃ kathaṃ amhe karomase ti. 748.

Ta. asaṃyuttan ti tiracchānehi saddhiṃ saṃsaggaṃ ananucchavikaṃ, amhe ti manussajātikā samānā ti kathaṃ tiracchānānaṃ sambandhaṃ karoma.

Taṃ sutvā te māṇavakā „sace te Dh-ena saddhiṃ sam-bandho ananucchaviko atha kasmā attano upatṭhākaṃ Citta- 30 cūḷakacchapaṃ 'Samuddajaṃ nāma te dhītaraṃ dammīti' am-

¹ so Cks; Bā -ke. ² Cks -ro. ³ all three MSS. -to.

hākaṃ rañño santikaṃ pesesi, evaṃ pesetva idāni te amhākaṃ
rājānaṃ paribhavaṃ karontassa¹ kattabbayuttakaṃ mayāṃ
jāniissāma, mayāṃ hi nāgā nāmā² 'ti vatvā rājānaṃ tājjayantā
dve gāthā abhāsimsu:

- 5 a. Jīvitaṃ nūna te cattaṃ³ raṭṭhaṃ vā manujādhīpa,
na hi nāge⁴ kupitaṃhi ciraṃ jīvanti tādisā. 749.
4. Yo⁵ tvaṃ deva manusso 'si⁶ iddhimantaṃ aniddhimā
Varuṇassa niyaṃ puttāṃ Yamunaṃ atimaññaṣīti. 750.

Ta⁷ raṭṭhaṃ vā ti ekaṃsena tava jīvitaṃ vā raṭṭhaṃ vā paricattaṃ,
10 tādisā ti tumbhādisā evaṃmahānubhāve nāge kupite ciraṃ jīvituṃ na sakkonti
antarā va⁸ antaradhāyanti, yo tvaṃ deva 'ti deva yo tvaṃ manusso samāno,
Varuṇassa 'ti Varuṇanāgarājassa, niyaṃ puttāṃ ti ajjhattikaputtāṃ,
Yamunaṃ⁹ ti Yamunāya hetthā jātaṃ¹⁰.

Taṭṭha rājā dve gāthā abhāsi:

- 15 a. Nātimaññaṃ rājānaṃ Dhataratṭhaṃ yasassināṃ,
Dhataratṭho hi nāgānaṃ bahunnam api issaro. 751.
b. Ahi mahānubhāvo pi na me dhītaram āraho,
khattiyo ca¹¹ Videhānaṃ, abhijātā¹² Samuddajā ti. 752.

Ta. bahunnam¹³ pīti pañcayojanasatikassa n-bhavanassa issarabhāvaṃ
20 sandhāy' evaṃ ā, na me dhītaramāraho ti evaṃmahānubhāvo pi paṇ' eso
abhijātikattā mama dhītaraṃ araḥ na hoti¹⁴, khattiyo ca -- ti idāṃ māti-
pakkhe nātake¹⁵ dassento ā, Samuddajā ti yo ca Videharājaputto dhītā
Samuddajā ti (add: ca?) ubbo pi abhijātā te aññaṃamaññaṃ samvāsaṃ ara-
hanti, na h' eṣā maṇḍūkabhakkhassa sappassa anucchavikā ti ā.

- 25 N-mānavakā taṃ tatth' eva nāsāvātena māretukāmā hutvāpi
,,amhākaṃ divasaṃ tapanatthāya pesitānaṃ imaṃ māretvā
gantvā na yuttaṃ, gantvā rañño ācikkhitvā jāniissāma¹⁶ 'ti te
tatth' eva antarahitā gantvā ,,kin tātā laddhā vo rājadhītā¹⁷ ti
rañña pucchitā¹⁸ kujjhivā ,,kiṃ deva amhe akāraṇa yattha vā
30 tattha vā pesesi, sace pi māretukāmo si idh' eva no mārehi, so

¹ Bā paribhāsantassa¹ in the place of p. k. ² Ck² raṭṭhaṃ cattaṃ. ³ Ck³
nāgehi. ⁴ Ck⁴ so. ⁵ Ck⁵ manusseesu. ⁶ Ck⁶ ca. ⁷ Uk⁷ -nā. ⁸ Ck⁸ jātā. ⁹
Ck⁹ va. ¹⁰ Ck¹⁰ -to. ¹¹ Bā -- pi so puna ahijātiko tasmā mama dhītaram āraho
na hoti. ¹² Ck¹² nātikā. ¹³ Bā so. ¹⁴ Bā adds te.

tumhe akkosati paribhāsati attano dhītaraṃ jātimadena ukkhi-
patīti¹ tena vuttaṃ ca avuttaṃ ca vatvā rañño kodhaṃ uppā-
dayiṃsu. So attano pariśaṃ sannipādetuṃ āpāpento āha:

7. Kambalassatarā utthentu, sabbe nāge nivedaya:

Bārāṇasīṃ pavajjantu² mā ca kiñci³ viheṭṭhayun ti. 753.

Ta. kamb -- ti kambalassatarā nama tassa mātīpakkhikā Sinerupāde
vasanaka nāgā te ca utthahantu aṇṇe ca catūsu disāsu catūsu anudisāsu yattakā
ca mayhaṃ vacanakārā te sabbe nāge nivedaya gantvā jānāpetha: khippaṃ kira
sannipatathā⁴ 'ti āpāpento evam ā., tato sabbe⁵ eva sīghaṃ sannipattitvā kiṃ
karoma devā⁶ 'ti vutte sabbe pi me nāgā Bārāṇasīṃ⁷ pavajjantū⁸ 'ti ā., tattha 10
gantvā kiṃ katabbhaṃ deva kaṃ⁹ nāsāvāṭappahārena bhasmaṃ karomā¹⁰ 'ti ca
vutte¹¹ rājadhītari paṭibaddhacittatāya tassā vināsaṃ anicchanto mā kiñci¹²
viheṭṭhayun ti ā., tumhesu keci kiñci (kañci?) mā viheṭṭhayun ti ā., ayaṃ
eva vā pātho.

Atha naṃ nāgā „sace koci manusso na viheṭṭhetabbo 10
tattha gantvā kiṃ karissāmā¹³“ 'ti. Atha ne „idaṃ ca karotha,
aham pi idan nāma karissāmīti“ ācikkhanto gāthadvayam ā.:

8. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccaresu ca
rukkhagesu ca lambantu vitatā torānesu ca. 754.

9. Aham pi sabbasetena¹⁴ mahatā sumahaṃ puram 20
parikkhipissam bhogehi Kāsīnaṃ janayaṃ bhayaṃ ti. - 755.

Ta. sobbhesū 'ti pokkharāṇīsu, rathiyā ti rathikāya, vitatā ti vitata-
sarīrā hutvā, etesu c' eva nivesanādisu dvāraṭorānesu ca olambantu, ettakaṃ nāgā
karontu, karontā ca nivesane tāva¹⁵ mañcapīṭhānaṃ heṭṭhā ca upari ca antogabbhā-
disu ca bahigabbhādisu ca pokkharāṇīnaṃ udakapīṭhe rathikādīnaṃ passeu c' eva 25
thalesu ca mahantāni sarīrāni māpetvā mahante phane katvā kammāragaggari
viya dhamamānā susū¹⁶ 'ti saddaṃ karontā olāmbatha c' eva nipajjatha ca, attānaṃ
pana tarupadārakānaṃ jarājīṇṇānaṃ gabbhinittīnaṃ Samuddajāya cā 'ti
imesaṃ catunnaṃ mā dassayittha, aham pi sabbasetena¹⁷ mahantena sarīrena
gantvā sumahantaṃ Kāsīpuram¹⁸ sattakkhattum bhogehi parikkhipissam, mahan- 30
tena ca naṃ phareṇa chādetvā ekandhakāraṃ katvā Kāsīnaṃ bhayaṃ jānento
susū¹⁹ 'ti saddaṃ muñcissāmīti.

Nāgā tathā akaṃsu.

¹ so all three MSS. ² Ck -siyam. ³ Ck pavajjen-. ⁴ Bā kiṃ. ⁵ Bā adds
so. ⁶ Cks sabbe-. ⁷ Cks nivesanto. ⁸ Cks sabbe-

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā uragā nekavaṇṇino
Bārānasiṃ pavajjīmsu¹ na ca kañci² viheṭṭhayum. 756.
11. Nīvesanesu sobbhesu rathiyā caccaresu ca
5 rukkhaggesu ca lambīmsu vitatā toraṇesu ca. 757.
12. Te su³ disvāna lambante puthu kandīmsu nāriyo
nāge soṇḍikate disvā passasante muhum muhum. 758.
13. Bārānasi⁴ pavyadhita⁵ āturā samapajjatha,
bāhā paggayha pakkandum: dhītaraṃ dehi rājino ti. 759.
10. Ta nekavaṇṇino ti nīlādivasena anekavaṇṇā, evarūpāni hi⁶ rūpāni te
māpayīmsu, pavajjīmsu¹ 'ti addharattasamaye pavisiṃsu, lambīmsu² 'ti
Dh-ena vuttaniyāmen' eva sabbe tesu tesu thānesu manussānaṃ sañcāraṃ
pacchinditvā olambīmsu, dūtā hutvā agatā pana cattāro n-māṇavā rañño saya-
nassa cattāro pāde parikkhipitvā uparīsīse mahante phane katvā tuṇḍehi sīsaṃ
15 paharitvā dāthā vivaritvā passasanta atthaṃsu, Dh-o pi attahā vuttaniyāmen'
eva nagaraṃ pañicchādesi, pabujjhamānā purisā yato hatthaṃ vā pādāṃ vā
pasārenti ta. ta. sappe chupitvā sappo sappo ti viraviṃsu⁷, puthu kan-
dīmsu⁸ 'ti yesu gehesu dīpā jalanti tesu itthiyo pabuddhā gopānasiyo oloketvā
olambante nāge disvā bahu ekappahārena kandīmsu, evaṃ sakalanagaraṃ eka-
20 rāvaṃ abosi, soṇḍikate ti kataphane, pakkandum ti vibhātāya rattiyā nā-
gānaṃ assāsavātena sakalanagare ca rājanīvesane ca uppāṭiyamāne viya bhīta
manussā nāgarāje⁹ kissa no viheṭṭhā 'ti vatvā tumbhākāṃ rājā dhītaraṃ dassā-
mīti Dh-assa dūtāṃ pesetvā puna tassa dūtehi āgantvā dehīti vutto¹⁰ ambhākāṃ
rājānaṃ akkosi paribhāsi sace ambhākāṃ rañño dhītaraṃ na¹⁰ dassati¹¹ sakala-
25 nagarassa jīvitaṃ n' atthīti vutte tena hi no sāmi okāsaṃ dettha mayaṃ gantvā
rājānaṃ yācissāma 'ti yācanta okāsaṃ labhitvā rājadvāraṃ gantvā mahantena
ravena pakkandum, bhariyāpi 'ssa attano attano gabbhesu nīpannakā ca dhī-
taraṃ Dh-rañño dehīti ekappahāren' eva kandīmsu, te pi naṃ cattāro n-māna-
vakā dehi dehīti tuṇḍena sise paharanta atthaṃsu.
30. So nīpannako va nagaravāsikānaṃ ca attano ca bhariyānaṃ
paridevanāṃ sutvā catūhi ca n-māṇavehi tajjitattā maraṇa-
bhayaabhīto „mama dhītaraṃ Samuddajaṃ Dh-assa dammīti“
tikkhattum kathesi, taṃ sutvā sabbe pi n-rājāno gāvutamattāṃ
paṭikkamitvā devanagaraṃ viya ekaṃ nagaraṃ māpetvā ta.
35 thitā „dhītaraṃ kira pesetū“ ti paṇṇākāraṃ paṇiṇīmsu. Rājā

¹ so all three MSS. ² Bā kiñci. ³ Bā ca. ⁴ Cks -sini, Bā -si. ⁵ so Cks for pavyathitā? Bā pabyadhita. ⁶ Bds ahi. ⁷ Bā -vanti. ⁸ Bā -jā. ⁹ Bā -e. ¹⁰ Cks omit na ¹¹ Cks add muñcemanadassati.

tehi ābhatapaṇṇākāraṃ gahetvā „tumhe gacchatha, ahaṃ dhī-
 taraṃ amaccānaṃ hatthe pahīṇissāmi¹“ te uyyojetvā dhīta-
 raṃ pakkoṣāpetvā uparipāsādaṃ āropetvā sihapañjaraṃ viva-
 ritvā „amma passas' etaṃ² alaṃkatanagaraṃ, tvaṃ kira
 ettha ekassa rañño aggamahesi bhavissasi, na dūre nagaraṃ, 5
 ukkaṇṭhitakāle yeva āgantum³ sakkā, ettha te gantabban“ ti
 saññāpetvā sīsaṃ nahāpetvā sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā channa-
 yogge nisīdāpetvā maccānaṃ hatthe datvā pesesi. N-rājāno
 paccuggamaṇaṃ katvā mahāsakkāraṃ karīṃsu. Amaccā na-
 garaṃ pavisitvā taṃ tassa datvā bahum dhanam ādāya ni- 10
 vattiṃsu. Rājadhītarāṃ pāsādaṃ āropetvā alaṃkatadibba-
 sayane nipajjāpesum, taṃ khaṇaṃ ūeva taṃ māṇavikā khujja-
 kādivesaṃ⁴ gahetvā manussapariṇāyā viya parivārayiṃsu.
 Sā dibbasayane nipannamattā va dibbaphassaṃ phusitvā nid-
 daṃ okkami. Dh-o taṃ gahetvā saddhiṃ n-parisāya tath' 15
 ev' antarahito n-bhavane yeva pātur ahoṣi. Rājadhītā pa-
 bujjhitvā alaṃkatadibbasayanaṃ ca aññe ca suvaṇṇamaṇimaya-
 pāsādādayo uyyānapokkharāṇiyo alaṃkatadevanagaraṃ viya
 n-bhavanaṃ disvā khujjādikā paricārīkāyo pucchi: „idaṃ na-
 garaṃ ativiya alaṃkataṃ, na amhākaṃ nagaraṃ viya, kass' 20
 etaṃ“ ti. „Sāṃikassu santakaṃ te devīti, na appapuññā
 evarūpaṃ sampattiṃ labhanti, mahāpuññatāya te ayaṃ laddhā“
 ti. Dh-o pi pañcayojanasatike n-bhavane bheriṃ carāpesi: „yo
 Samuddajāya sappavaṇṇaṃ dasseti tassa rājānā⁵ bhavissatīti“,
 tasmā eko pi tassā sappavaṇṇaṃ dassetuṃ samattho nāma 25
 nāhoṣi. Sā manussalokasaññāya eva ta. tena saddhiṃ sammo-
 damānā piyasaṃvāsaṃ vasi. Nagarākhandaṃ niṭṭhitam.

Sā aparabhāge Dh-aṃ paṭicca gabbhaṃ paṭilabhitvā puttaṃ
 vijāyi, tassa piyadassanattā Sudassano ti nāmaṃ karīṃsu.
 Puna aparaṃ puttaṃ vijāyi, tassa Datto ti nāmaṃ karīṃsu, so

¹ Ck parinissāmi. ² Bā passetaṃ. ³ Bā idhāg-. ⁴ Bā khujjavāṇanākaḍḍi-.

⁵ Ck rājāno, Bā rājandaṇḍo.

so pana Bo-. Pun' ekam puttaṃ vijāyi, tassa Subhago ti
 nāmaṃ karimsu. Aparam pi vijāyi, tassa Ariṭṭho ti nāmaṃ
 karimsu. Iti sā cattāro putte *vijāyitvāpi nāgabhavapabhāvaṃ
 na vijānāti. Ath' ekadivasaṃ Ariṭṭhassa ācikkhimsu: „tava
 5 mātā mānusi na nāginīti“. Ariṭṭho „vīmaṃsissāmi naṃ“ ti
 ekadivasaṃ thanaṃ pivanto va sappasarīraṃ māpetvā naṃ-
 guṭṭhena mātu piṭṭhipāde ghaṭṭesi, sā tassa sappasarīraṃ disvā
 bhītatasi tā mahāravaṃ ravitvā taṃ bhūmiyaṃ khipitvā nakhena
 tassa akkhiṃ bhīdi, tato lohitaṃ pagghari. Rājā tassā sad-
 10 daṃ sutvā „kiss' esā viravatīti“ pucchitvā Ariṭṭhena katakiri-
 yaṃ¹ ti sutvā „gaṇhatha naṃ dāsaṃ, gahe tvā jīvita kkhayaṃ
 pāpethā“² ti tājento āgañchi³. Rājadhītā tassa kujjha-
 bhāvaṃ nātva puttasiṇehena „deva puttassa me akkhi bhī-
 nāṃ, khāmath' etassā“⁴ ti. Rājā etāya evaṃ vadantiyā „kim
 15 sakkā kātu“⁵ ti khami. Taṃ divasaṃ „idaṃ n-bhavanaṃ“ ti
 aññāsi, tato paṭṭhāya ca Ariṭṭho Kāṇāriṭṭho nāma jāto. Cat-
 tāro pi puttā viññutaṃ pāpunimsu. Atha nesaṃ pitā yojana-
 satikaṃ yojanasatikaṃ katvā r. adāsi, mahanto yaso ahosi,
 solasa solasa n-kāññāsahassāni parivārayimsu. Pitu ekayo-
 20 janasatikam eva r. ahosi, tayo puttā māse māse mātāpitaro
 passitum āgacchanti. Bo. pana anvaddhamāsenā āgacchati,
 n-bhavane samuṭṭhitaṃ pañhaṃ Bo. va katheti, pitarā saddhiṃ
 Virukkhamaḥārājassāpi upaṭṭhānaṃ gacchati, tassa santike sa-
 muṭṭhitaṃ pañhaṃ pi so va kathesi. Ath' ekadivasaṃ Vi-
 25 rukke⁶ n-parisāya saddhiṃ Tidasapuraṃ gantvā Sakkaṃ pari-
 vāretvā nisinne⁷ devānaṃ antare pañho⁸ samuṭṭhāsi, taṃ koci
 kathetum nāsakkehi, pallaṃkavaragato pana hutvā M. va ka-
 thesi, atha naṃ devarājā dibbagandhapupphehi pūjetvā „Datta
 tvaṃ paṭṭhavisamānāya vipulāya paññāya samannāgato ito
 30 paṭṭhāya Bhūridatto hohīti“⁹ Bhūridatto ti 'ssa nāmaṃ akāsi.

¹ Ck² add disvā. ² so Ck²; B² āgacchi. ³ B² o. ⁴ B² nisinānaṃ. ⁵
 Ck² -am. ⁶ B² hotūti, B² hotiti.

So tato paṭṭhāya Sakkassa upaṭṭhānam gacchanto alamkata-
 Vejayantapāsādam devaccharāhi parikiṇṇam¹ atimanoharam
 Sakkasampattiṇi ca disvā devāloke piham² katvā „kiṃ iminā
 maṇḍūkabhakkhena attabhāvena, n-bhavanam gantvā uposatha-
 vāsam vasitvā imasmim devāloke uppattikāraṇam karissāmīti“³ 5
 cintetvā n-bhavanam gantvā mātāpitaro āpucchi: „amma tāta
 aham uposathakammaṃ karissāmīti“. „Sādhū tāta karohi,
 karonto pana bahi agantvā imasmim yeva n-bhavane eḥasmim
 suññavimāne karohi, bahigatānam pana nāgānam mahantaṃ
 bhayan“ ti. So „sādhū“ 'ti paṭisunivā tatth' eva suññavimāne 10
 āramuyyānesu uposathavāsam vasati, atha naṃ nānāturiya-
 hatthā n-kaṇhā parivārenti, so „na mayham idha vasantassa
 uposathakammaṃ⁴ matthakam⁵ pāpuṇissati, manussapathaṃ
 gantvā uposathakammaṃ karissāmīti“ cintetvā nivāraṇabha-
 yena mātāpitunnam anārocetvā attano bhariyāyo āmantetvā 15
 „bhadde, aham manussalokaṃ gantvā Yamunātīre mahani-
 grodharukkho atthi, tassa avidūre vammikamatthake bhoge
 ābhujitvā⁶ caturaṅgasamannāgataṃ uposatham adhiṭṭhāya ni-
 pajjitvā u-kammaṃ karissāmi, mayā sabbarattim nipajjitvā
 u-kamme kate aruṇuggamanavelāyam eva tumhesu⁷ dasa dasa 20
 janiyo⁸ vārena vārena turiyahatthā mama santikaṃ āgantvā
 maṃ gandhehi pupphehi ca pūjetvā gāyitvā naccitvā maṃ
 ādāya n-bhavanam eva āgacchantū“⁹ 'ti vatvā ta. gantvā vam-
 mikamatthake bhoge ābhujitvā¹⁰ „yo mama kammaṃ vā na-
 hāruṃ vā atthim vā ruhiraṃ vā icchati so haratū“¹¹ 'ti catu- 25
 raṅgasamannāgataṃ uposatham adhiṭṭhāya naṅgalasissamattam
 eva sarīraṃ māpetvā nipanno u-kammam akāsi, aruṇe utṭha-
 hante yeva n-mānavikā gantvā yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjitvā
 n-bhavanam ānenti, tassa iminā niyāmen' eva u-kammaṃ

¹ Ck^o -rāni, omittitvā parikiṇṇam. ² Bds^o piyam. ³ Bds^o -assa. ⁴ Bds^o Ck^o
 matthakam. ⁵ Bds^o bhogehi ābhujitvā. ⁶ Bds^o tumhe. ⁷ Ck^o niyo, Bds^o itthiyo
 ādāya. ⁸ Bds^o gacchantū. ⁹ Bds^o āharatū.

va ahoṣi. Brāhmaṇo tassa santike t̥atvā pucchanto gātha-
dvayaṃ abhāsi:

14. Puppābhīhārassa vanassa majjhe
ko lohitakkho vihatantaraṇṇso,
kā kambukāyūradharā suvatthā
tiṭṭhanti nariyo dasa vandamānā. 760.

5

15. Ko tvam brahābāhu vanassa majjhe
virocasi ghaṭasitto va aggi,
mahesakkho¹ aññatara si yakkho,
udāhu nāgo si mahānubhāvo ti. 761.

10

Ta. pupph--ti Bo-assa pūjatthāyābhatena dībbapuppābhīhārena sa-
mannāgatassa, ko ti ko nāma tvam, loh--ti rattakkho, vih--ti puthula-
antaraṇṇso, kā kambu--ti suvaṇṇālamkāradharā, brahābāhū² ti mahābāhu.

Tam sutvā M. „sace pi ‘Sakkādīsu annatara aham as-
miti’ vakkhāmi saddahissat’ evāyaṃ brāhmaṇo, ajja pana mayā 15
saccam eva kathetum vaṭṭatīti“ cintetvā attano nāgarājabhāvaṃ
kathento āha:

16. Nāgo ‘ham asmi’³ iddhiṃ tejasī⁴ duratikkamo
ḍaseyyaṃ tejasā kuddho phītaṃ janapadam api. 762.
17. Samuddajā hi me mātā, Dhataratṭho ca me pitā,
Sudassanakaniṭṭho ‘smī, Bhūridatto ti maṃ vidū ti. 763.

20

Ta. tejasīti visatejasa tejavā, duratikkamo ti aññena atikkamitum
asakkuneyyo, ḍaseyyaṃ ti sac’ aham kuddho phītaṃ janapadam pi ḍaseyyaṃ
pathaviyaṃ mama dāthāya patitamattāya saddhiṃ pathaviyā mama tejasā sabbo
janapado bhasmaṃ bhavēyyā⁵ ‘ti⁶ vadati, Sudassana--ti aham mama bhātu 25
Sudassanassa kaniṭṭho, vidū ti evaṃ maṃ pañcayojanakassatike nāgabhave
jananti.

Idaṇ ca pana vatvā M. cinteṣi: „ayaṃ brāhmaṇo caṇḍo
pharuso⁷ ahigunḍikassa⁸ ārocetvā⁹ u-kamassa me antarāyaṃ
pi kareyya, yaṃ nūnāhaṃ imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahantaṃ 30
yasaṃ datvā u-kammaṃ addhaniyaṃ kareyyaṃ“ ti, aha naṃ

¹ Ck -kkhā, Cs Bđ -kho. ² Ck Bđ asmiṃ. ³ so all three MSS. fo. tejasī?

⁴ Ck -yyasīti, Cs -yyasīti. ⁵ Bds add sace. ⁶ Bđ ahiku-. ⁷ Bđ āroceyya.

āha: „brāhmaṇa mahantaṇ te yasaṃ dassāmi, ramaṇīyaṃ
n-bhavanaṃ ehi, ta. gacchāma“¹ 'ti. „Sāmi, putto me atthi,
tasmiṃ āgacchaṇte gamissāmi“². Atha taṃ Bo. „gaccha
brāhmaṇa, ānehi naṇ“ ti vatvā attano āvāsaṃ ācikkhanto ā:

5 18. Yaṃ gambhīraṃ sadāvattaṃ rahadaṃ bhesmaṃ avekkhasi
esa divyo mamāvāso anekasataporiso. 764.

19. Mayūraakoṇcābhirudaṃ nīlodaṃ vanamajjhato

Yamunaṃ pavisa mābhīto khemaṃ vattavataṃ sivaṇ ti. 765.

Ta. sadāvattan ti sadāvattanaāvaṭṭaṃ, bhesmaṇ ti bhayānakaṃ,
10 avekkhasi ti yaṃ etaṃ evarūpaṃ rahadaṃ passasi, mayūra--ti ubhosu
tīresu vanaghatāya vasantehi mayūrehi ca koṇcehi ca abhirudaṃ upagītaṃ,
nīlodaṇ ti nīlasallāṇaṃ, vanamajjhato ti vanamajjhena sandati, pavisa--ti
evarūpaṃ Yamunaṃ abhīto hutvā pavisa, vattavataṇ ti vattasampannānaṃ¹
ācāravantānaṃ vasanabhūmiṃ pavisa, gaccha brāhmaṇa puttaṃ ānehi.

15 Brāhmaṇo gantvā puttassa taṃ atthaṃ ārocetvā taṃ
ānesi. M. te ubho pi ādāya Yamunāya tiraṃ gantvā tīre
thito āha:

20. Tattha patto sānucaro saba puttena brāhmaṇa

pūjito mayhaṃ kāmehi sukhaṃ brāhmaṇa vacchasīti. 766.

20 Ta. patto ti taṃ ambhakaṃ bhavanaṃ patto hutvā, mayhaṇ ti mama
santakehi² kāmehi pūjito, vacchasīti ta. n-bhavane sukhaṃ vasissasi.

Evam vatvā M. ubho pi te pitāputte attano ānubhāvena
n-bhavanaṃ abhinesī, tesam ta. dibbo attabhāvo pātubhavi,
atha nesam M. dibbasampattiṃ datvā cattāri cattāri nāga-
25 kaññāsātāni adāsi, te mahāsampattiṃ anubhavimsu. Bo. pi
appamatto u-kammaṃ karoti, anvaddhaṃsaṃ mātāpitunnaṃ
upatthānaṃ gantvā dhammakathaṃ kathetvā tato ca brāhma-
ṇassa santikaṃ gantvā ārogyaṃ pucchitvā „yena te attho taṃ
vadeyyāsi, anukkaṇṭhamāno abhiraṃā“³ 'ti vatvā Somadattena
30 pi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā attano nivesanaṃ gacchati,
brāhmaṇo saṃvāccharaṃ n-bhavane vasitvā, mandapuññatāya

¹ C¹ s -pannaṃ. ² C¹ s santi.

ukkaṇṭhi, manussalokaṃ gantukāmo ahosi, n-bhavanam assa Nirayo viya alaṃkatapāsādo bandhanāgāraṃ viya alaṃkatanāgakaṇṭhāyo yakkhiniyo viya tupaṭṭhahimsu, so „aham tāva ukkaṇṭhito, Somadattassa pi cittaṃ jānissāmīti“ tassa santikaṃ gantvā āha: „kiṃ tāta na ukkaṇṭhasīti“. „Kasmā ukkaṇṭhissāmi, na ukkaṇṭhāma, tvaṃ pana ukkaṇṭhasi tāta“ 'ti. „Āma tāta“ 'ti. „Kiṃkāraṇā“ ti. „Tava mātu c' eva bhātubhaginīnaṃ ca adassanena, ehi tāta Somadatta, gacchānā“ 'ti. So „na gacchāmīti“ vatvā punappuna pitarā yāciyamāno sādhu 'ti sampatīcehi. Brāhmaṇo „puttassa tāva me mano laddho, sace panāhaṃ Bhūridattassa 'ukkaṇṭhito 'mhi' vakkhāmi atirekataram me yasaṃ dassati, evam me gamanaṃ na bhavissati, ekena upāyen' ev' assa sampattiṃ vaṇṇetvā 'tvaṃ evarūpaṃ sampattiṃ pahāya kiṃkāraṇā manussalokaṃ gantvā u-kammaṃ karosīti' pucchitvā 'saggaṭṭhāya' 'ti vutte 'tvaṃ tāva evarūpaṃ sampattiṃ pahāya saggaṭṭhāya u-kammaṃ karosī, kimaṅga pana mayaṃ ye paravadhena¹ jīvikaṃ kappema, aham pi manussalokaṃ gantvā nātake disvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti' naṃ saṇṇāpessāmi, atha me so gamanaṃ anujānissatīti“ cintetvā ekadivasam tenāgantvā² „kiṃ brāhmaṇa³ ukkaṇṭhasīti“ pucchito „tumhākaṃ santikā amhākaṃ na⁴ kiñci parihāyatīti“ kiñci gamanapaṭibaddham⁵ avatvā ādito tāva tassa sampattiṃ vaṇṇento āha.

21. Samā samantā⁶ parito bahūtatagarā mahī⁷

indagopakasañchannā sobhati harituttamā. 767.

22. Rammāni vanacetyāni rammā haṃsūpakūjitā

opupphapadumā tiṭṭhanti pokkharaññā sunimmitā. 768.

23. Atṭhaṃsā sukatā thambhā sabbe veluriyāmayā,

sahassathambhā pāsādā pūrā kaññāhi jotare. 769.

¹ Bā ye na parādānena vibhāvena ² Ck^o tena. ³ Ck^o add na. ⁴ Bā omits na. ⁵ Bā -bandham. ⁶ Bā -ta. ⁷ Ck^o bahuta -- mahī, Bā bahukātaggarāmahi.

24. Vimānaṃ upapanno si dibbapuññehi attano
asambādhaṃ sivaṃ raṃmaṃ accantasukhasamhitāṃ. 770.
25. Maññe Sahassanettassa vimānaṃ nābhikaṃkhasi,
iddhi hi t' āyaṃ¹ vipulā Śakkass' eva jutimato ti. 771.

5 Ta samāsamantā² - ti parisamantato sabbadisābhāgesu āyaṃ tava n-bha-
vane mahi suvaṇṇarajatamanimuttāvāluka-parikinnā samā ti samatālā³, bahute⁴
ti bahūtehi⁵ tagaragacchehi samannāgatā suvaṇṇaṇḍagopakehi sañchannā,
hari - ti haritavapnadabbatīpasāñchaṇṇā sobhatīti a., vanacetyānti vana-
ghatā⁶, *o puppha - - ti pupphitvā patitehi padumapattēhi sañchannā uḍḍa-
10 pitthā, sunimmitā ti tava puññasampattiya suttū nimmitā, aṭṭhamā⁷ ti
tava vacanāpāsādesu aṭṭhamsā sukatā veluriyamayā thambhā, teṇā thambhā⁸ sa-
hassathambhā tava pāsādā nāgakaññāhi purā vijjotanti, upapā⁹ sīti¹⁰ varūpe
vimāne nibbatto sīti a., sahasanettassa - - ti Vejayantapāsādāṃ, iddhi
tāyaṃ⁷ vipulā ti yasmā āyaṃ vipulā iddhi tasmā tvaṃ teṇa u-kammaṇa
15 Sakkassāpi vimānaṃ patthesi aññaṃ tato uttarim mahantaṃ thānaṃ patthesi
maññaṃ.

Taṃ sutvā M. „mā h' evaṃ ayaṃ brāhmaṇa, Sakkassa
yasaṃ paṭicca amhākaṃ yaso Sinerusantike sāsapo viya khā-
yati, mayaṃ tassa paricārake pi na agghāmā“¹¹ ti vatvā g. ā. :

- 20 26. Manasāpi na pattabbo ānubhāvo jutimato
paricārayamāṇaṃ saindānaṃ¹² vasavattinaṃ ti. 772.

T. a : brāhmaṇa Sakkassa yaso nāma ekaṃ dve tayo cattāro va divase¹³
ettako siyā ti¹⁰ manasā cittaṇa¹¹ pi na abhipattabbo, ye pi naṃ cattāro ma-
hārājāno parivārenti¹² tesam pi Sakkāṃ devārājānaṃ parivārayamāṇānaṃ Indam
25 nāyakaṃ katvā carantānaṃ saindānaṃ vasavattinaṃ catunnaṃ lokapālānaṃ
yassapa pi amhākaṃ tiracchānagatānaṃ yaso sojasiṃ kalamāṃ agghatīti,

Evaṃ ca pana vatvā „idan te Sahassanettassa vimānaṃ“
ti vacanaṃ sutvā „ahaṃ taṃ anussariṃ, ahaṃ hi Vejayantaṃ
patthento u-kammaṃ karomīti“ tassa attāno patthanaṃ ācik-
30 khanto āha :

27. Taṃ vimānaṃ abhiññhāya amarānaṃ sukhenaṃ
uposathaṃ upavasanto semi vammikamuddhaṇīti. 773.

¹ Bā tyāyaṃ. ² Bā -ta. ³ Ck^s omīti ti samatālā. ⁴ eo Ck^s; Bā bahukā teg-
garā. ⁵ Bā bahukehi. ⁶ Bā -ānī. ⁷ Ck^s tāsaṃ, Bā tyāyaṃ. ⁸ Bā omīti sz.
⁹ Ck^s -seṇa. ¹⁰ C^s sī. ¹¹ Ck^s cittaṇa, Bā manasā cittaṇa. ¹² Bā -caranti.

6. Ta. abhiijjhāyā 'ti taṃ patthetvā, sukhe -- ti esitasukhānaṃ sukhe patitthitānaṃ.

Taṃ, sutvā brāhmaṇo 'idāni me okāso laddho' ti so-manassappatto gantūṃ āpucchanto gāthadvayam āha:

28. Ahañ ca migam esāno saputto pāvisiṃ vanam, 5
taṃ maṃ mataṃ vā jīvaṃ vā nābhivedenti nātakā. 774.

29. Āmantaye Bhūridattaṃ Kāsiputtaṃ yasassināṃ:
tayā vo samanūññātā api passemu nātake ti. 775.

Ta. nābhivedentīti na jānanti, kathento pi nesam n'atthi, āmantaye ti āmantayāmi, Kāsi - ti Kāsirājadhītāya puttāni. 10

Tato Bodhisatto āha:

30. Eso hi' vata me chando yaṃ va sesi mam' antike,
na hi etādisā kāmā sulabbā honti mānuse. 776.

31. Sace tvaṃ icchase vatthum mama kāmehi pūjito,
mayā tvaṃ samanūññāto sotthiṃ passāhi nātake ti 777. 15

gāthadvayaṃ vatvā cintesi: „ayaṃ maṃ nissāya sukhaṃ jīvanto kassaci nācikkhissati, etassa sabbakāmadadaṃ maṃiṃ dassāmīti“; atha tassa taṃ dadanto āha:

32. Dhāray' imaṃ maṃiṃ divyaṃ pasuṃ² putte ca vindati
arogo sukhito hoti, gacch' evādāya brāhmaṇā 'ti. 778. 20

Ta. p. pasuṃ² - ti imaṃ maṃiṃ dhārayamāno imassānubhāvena pasuṃ² ca putte ca aññāni ca yaṃ³ icchati taṃ sabbaṃ labhati.

Tato brāhmaṇo gātham āha:

33. Kusalaṃ paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
pabbajissāmi jīṇṇo 'smi, na kāme abhipatthaye ti. 779. 25

T. a.: Bhūridatta tava vacanaṃ kusalaṃ anavaajjāṃ taṃ paṭinandāmi na paṭikkhipāmi, ahañ pana jīṇṇo tasmā pabbajissāmi na kāme patthāmi, kiṃ me maṇinā 'ti.

Bodhisatto āha:

34. Brahmaçariyassa ce⁴ bhaṅgo⁵ hoti bhogehi kāriyaṃ, 30
avikampamāno eyyāsi bahuṃ dassāmi te dhanan ti. 780.

¹ Cks omit hi. ² Cks -u. ³ Cks yasati. ⁴ Cks ve. ⁵ Cks -ā.

Ta. bhaṅgo¹ ti brāhmaṇa brahmacariyavāso nāma dukkaro, anabhiṭṭassa brahmacariyabhaṅgo ce² hoti tadā gihībhūtaṣṣa bhogehi kārīyaṃ hoti, evarūpe kāle tvaṃ nirāsāṃko hutvā maṇṣa santikaṃ āgaccheyyāsi bahum te dhanam dassāmiti.

5 Brāhmaṇo āha :

ss. Kusalam paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
puna pi āgamiṣāmi sace attho bhavissatīti. 781.

Ta. punapīti puna api³ ayam eva vā paṭho.

Ath' assa ta. avasitukāmatam ātva M. nāgamāṇavake
10 āmantetvā brāhmaṇam manussalokaṃ pāpesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

ss. Idam vatvā Bhūridatto pesesi caturo jane :
ettha gacchatha uṭṭhetha khippam pāpetha brāhmaṇam. 782.

37. Tassa tam vacanam sutvā uṭṭhāya caturo janā
15 pesitā Bhūridattena khippam pāpesum brāhmaṇan ti. 783.

Ta. pāpesun ti Yamunato uttāretvā Bārāṇasīmaggaṃ pāpayiṃsu, pāpayitvā ca pana tumhe gacchathā 'ti vatvā n-bhavanam eva paccāgamiṃsu.

Brāhmaṇo pi „tāta Somadatta imasmiṃ ṭhāne migam⁴
vijjhimha, imasmiṃ sūkaran“ ti puttassa ācikkhanto antarā-
20 magge pokkharaniṃ disvā „tāta So- nahāyāmā“ 'ti vatvā „sādhu
tāta“ 'ti vutte ubho pi dibbābharaṇāni dibbavatthāni, ca omuñ-
citvā bhaṇḍikaṃ katvā pokkharaniṭṭire ṭhapetvā otaritvā nahā-
yiṃsu, tasmim khane tāni pasādhani⁵ antaradhāyitvā n-bha-
vanam eva āgamiṃsu, paṭhamam nivatthakāsāvapilotikā va
25 nesaṃ sarire paṭimucciṃsu⁶, dhanusarasattiyo pi pākatikā va
ahesuṃ, Somadatto „nāsit' amhā tāta tayā“ ti paridevi, atha
nam pitā „mā cintayi, migesu santesu⁷ araṇṇe mige vadhitvā
jīvikaṃ kappessāmā“ 'ti assāsesi. Somadattamātā tesam āga-
manam sutvā paccuggantvā gharam netvā annapānena santap-
30 pesi, brāhmaṇo bhuñjītvā niddam okkami, itarā puttam pucchi :

¹ Cks -ā. ² Cks omit ce. ³ Cks puna pi. ⁴ Cks migā. ⁵ pa- wanting in Bd.

⁶ Ck -muñci, Cs -muci, Bd -muccisu. ⁷ Cks sati.

„tāta ettakaṃ kālāṃ kuhiṃ gat' atthā“ 'ti. „Amma Bhūri-
dattanāgarājena mahānāgabhavanāṃ nītā, tato ukkaṇṭhitvā
idāni āgata“ ti. „Kiñci vo ratānaṃ ābhatan“ ti. „Nābhataṃ
ammā“ 'ti. „Kiṃ tumbhakaṃ tena na kiñci dinnan“ ti. „Amma
Bh-ena me pitu sabbakāmadado maṇi dinno āsi, iminā pana 5
na gahito“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Pabbajissati kira“ 'ti. Sā
„ettakaṃ kālāṃ dārake mama bhāraṃ karonto n-bhavane va-
sitvā idāni kira pabbajissatīti“ kuḍḍhitvā vihiḍḍhajanadaḍḍhiyā¹
piṭṭhiṃ pothenti „duṭṭha brāhmaṇa 'pabbajissāmi'“ kira ma-
niratanāṃ na gaṇhi, atha kasmā apabbajitvā idhāgato si, 10
nikkhama mama gharā siḥhan“ ti santajjesi. Atha naṃ
„bhaddhe mā kuḍḍhi, araṇṇe migesu santesu ahaṃ taṃ ca dārake
ca posissāmi“ vatvā punadivase puttena saddhiṃ araṇṇaṃ
gantvā purimaniyāmen' eva jīvikaṃ kappesi. Vanaḥpave-
sanakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ². 15

Tadā dakkhiṇamahāsamuddassa disābhāge Himavante³ sim-
balivāsi eko garuḷo pakkhavātehi samudde udakaṃ viyūhitvā
n-bhavanāṃ otaritvā ekaṃ n-rājānaṃ sīse gaṇhi, — tadā hi
supaṇṇānaṃ nāge⁴ gabetuṃ ajānanakālo, Paṇḍarajātaka⁵ jā-
nimsu — so pana taṃ sīse gahetvāpi udae anottharante yeva 20
ukkhapitvā⁶ olambantaṃ⁷ ādāya Himavantamatthakena pāyāsi,
tadā c' eko Kāsiratṭhavāsi-brāhmaṇo isipabbajjāṃ pabbajitvā
Himavantapadese paṇṇasālaṃ māpetvā paṭivasati, tassa caṃ-
kamanakoṭiyaṃ mahānigrodharukkho, so tassa mūle divāvihāraṃ
karoti, supaṇṇo nigrodhamatthakena nāgaṃ harati, nāgo olam- 25
bhanto mokkhatthāya naṃguttṭhena nigrodhaviṭṭapaṃ⁸ hi⁹ vethesi¹⁰,
supaṇṇo taṃ ajānanto va mahabbalatāya ākāse¹¹ pakkhandi
yeva, nigrodharukkho nimmūlo¹² uppāṭito, supaṇṇo nāgaṃ sim-
balivanaṃ¹³ netvā tuṇḍena paharitvā kucchiṃ¹⁴ phāletvā nāga-

¹ Ck vihiḍḍhāna-, Bā vihiḍḍhāna-. ² Cks -mi. ³ vana -⁶ wanting in Cks. ⁴
so Bā; Cks -samudde disā, omitting bhāge himavante. ⁵ Ck paṇḍarajātakena,
Bā pacchā p-ke. ⁶ Cks -tā. ⁷ Cks -piṇ. ⁸ so Cks for pi? Bā omits hi. ⁹
Bā pavethesi. ¹⁰ Bā -ena. ¹¹ Bā samūlo ¹² Cks disāsim- ¹³ Ck aḍḍa va

medaṃ khāditvā sarīraṃ samuddakucchimhi chaḍḍesi, nigro-
dharukkho patanto mahantasaddaṃ akāsi, supaṇṇo „kissa saddo
eso“ ti adho olokeno ni-rukkhaṃ disvā „kuto esa enayā up-
pāṭito“ ti cintetvā „tāpasassa caṃkamanakoṭiyaṃ nigrodho
5 eso“ ti tatvato¹ űatvā „ayaṃ tassa bahūpakāro, akusalaṃ nu
kho me pasutaṃ udāhu no“ ti „tam eva pucchitvā jānissāmīti“
mānavakavesena tassa santikaṃ agamāsi, tasmīṃ khaṇe tāpaso
taṃ ṭhānaṃ samaṃ karoti, supaṇṇarājā tāpasam vanditvā eka-
mantaṃ nisinnō ajānanto viya „kissa ṭhānaṃ bhante idan“ ti
10 pucchi. „Eko supaṇṇo gocaratthāya² nāgaṃ haranto nāgena
mokkhatthāya nigrodhaviṭapiyā³ naṅgutṭhena veṭhitāya attano
mahabbalatāya pakkhanditvā gato⁴, ath' ettha rukkho uppāṭito.
idaṃ tassa uppāṭitaṭṭhānaṃ“ ti. „Kiṃ pana bhante tassa su-
pannasā akusalaṃ hotīti“⁵. „Sace⁶ na jānāti acetanakaṃ⁷ nāma,
15 akusalaṃ na hotīti“⁸. „Nāgassa pana kiṃ bhante“ ti. „So imaṃ
nāsetuṃ na ganhi, tasmā tassāpi na hoti yevā“ ti. Supaṇṇo tāpa-
sassa tussitvā „bhante ahaṃ so su-rājā. tumhākaṃ hi pañhaveyya-
karanena tuṭṭho. tumhe araṇṇe yeva vasatha, ahaṃ c' ekaṃ
Ālambāyanamantaṃ⁹ jānāmi, anaggho manto, taṃ ahaṃ tum-
20 hākaṃ ācāriyabhāgaṃ katvā dammi, patigaṇhatha naṃ“ ti.
„Alaṃ mayhaṃ mantena, gacchatha tumhe“ ti. So taṃ pu-
nappuna yācitvā sampaticchāpetvā mantaṃ datvā ca osadhāni
ācikkhitvā pakkāmi. Tasmīṃ kāle Bārāṇasiyaṃ eko dalidda-
brāhmaṇo bahuṃ iṇaṃ gahetvā iṇāyikehi codiyamāno „kiṃ
25 me idhavāseṇa, araṇṇaṃ pavisitvā mataṃ seyyo“ ti nikkha-
mitvā anupubbena taṃ assamapadaṃ pāvisitvā tāpasam vatta-
sampadāya ārādhesi, tāpaso „ayaṃ brāhmaṇo mayhaṃ ativiya
upakārako, su-rājena dinnam dibbamantaṃ assa dassāmīti“
cintetvā „brāhmaṇa ahaṃ Ālambāyanamantaṃ¹⁰ jānāmi, tan te
30 dammi, gaṇha naṃ“ ti vatvā „alaṃ bhante na mayhaṃ

¹ B^d tatthato. ² B^d bhojanatthāya. ³ B^d -piyaṃ. ⁴ C^{ks} tato. ⁵ B^d addo so.

⁶ B^d -pakammaṃ. ⁷ B^d ālampāyana-. ⁸ C^{ks} ālambana-. ⁹ C^{ks} ālambayana-, C^{ks} ālambayana-, B^d ahaṃ anālammiyena

manten' attho¹“ ti rutte pi punappuna nibandhitvā¹ sampaticchā-
petvā adāsi yeva, tassa ca mantassa anucchavikāni osadhāni
c' eva mantupacāraṇ ca sabbaṃ kathesi, brāhmaṇo „laddho
me jīvitupāyo“ ti katipāhaṃ vasitvā „vātābādho me bhante
bādhatīti“ apadesakaṃ katvā tāpasena vissajjito taṃ vanditvā⁵
khamāpetvā araṇṇā nikkhamitvā anupubbena Yamunātīraṃ
patvā taṃ mantaṃ sajjhāyanto mahāmaggena gacchati, tasmiṃ
kāle saḥassamattā Bhūridattassa paricārikā n-māṇavikā² taṃ
sabbakāmadadaṃ maṇiratanam ādāya n-bhavaṇā nikkhamitvā
Ya-tīre vālukaṛāsimaṭṭhake ṭhapetvā tass' obhāsena sabbarattim¹⁰
udakiḷaṃ kiḷitvā aruṇuggamane sabbālaṃkārena attānaṃ alaṃ-
karitvā maṇiratanam parivāretvā sirim pavesayamānā nīsi-
diṃsu, brāhmaṇo pi mantaṃ sajjhāyanto taṃ ṭhānaṃ pāpuni,
tā mantasaddam sutvā va „iminā supaṇṇena bhavitaḥṣaṇa“ ti
bhayatajjitā maṇiratanam agahetvā³ va paṭhaviyaṃ nimujjitvā¹⁵
n-bhavanaṃ agamaṃsu³, brāhmaṇo maṇiratanam disvā „idān' eva
me manto samiddho“ ti tuṭṭhamānaso maṇiratanam ādāya pāyāsi.
tasmiṃ khane so nesādabr. Somadattena saddhim migavadhāya
araṇṇam pavisanto tassa hatthe taṃ maṇiratanam disvā puttam
āha: „nanu esa so ambhakaṃ Bh-ena diṇnamanāti“. „Āma tāta²⁰
eso so“ ti. „Tena hi 'ssa aguraṃ kathetvā imam brāhmaṇam
vañcetvā gaṇhāṃ etaṃ maṇiratanam“ ti. „Tāta tvaṃ pubbe
Bh-ena diyyamānam na gaṇhi, idāni pan' esa br. taṃ űeva
vañcessati, tuṇhī hohīti“. Br. „hotu tāta, passissasi etassa
vā mama vā vañcanabhāvan“ ti Ālambāyanena⁵ saddhim²⁵
sallapanto āha:

38. Maṇim paggayha maṅgalyaṃ sādhuṇittam manoraman
selam vyañjanasampannam ko imam maṇim ajjhagā ti. 784

Ta. maṅgalyaṃ ti maṅgalasammataṃ sabbakāmadadaṃ, ko imam ti
kuhiṃ imam maṇim adhigato si.

30

¹ Bā nippletvā. ² Ck agga-. ³ Ck āg-. ⁴ Ck vacana-. ⁵ C ālambāyanena-
tona, Bā ālambāyanena.

Tato Ālambāyano¹ gātham āha:

39. Lohitakkhasahassāhi samantā parivāritam
ajjakālam padam² gaccham³ ajjhagāham manim⁴ imaṃ ti. 785.

T. a.: aham⁵ ajjakālam pāto va pēdam⁶ mahāmaggaṃ gacchanto rattakkhi-
5 kāhi sahasamattāhi n-mānavikāhi samantā parivāritam imam manim⁷ ajjhagā,
mam di-vā hi sabba tā bhayatajjitā imam pahāya palātā ti.

Nesādaputto tam vañcetukāmo maṇiratanassa agunam
pakāsehto attanā ganhitukāmo tisso gāthā āha:

10. Sūpacinno ayam⁸ selo accito mahito⁹ sadā
10 sudhārito sunikkhitto sabbattham abhisādhaye. 786.
11. Upacāravipannassa nikkhepe dhāraṇāya vā
ayam¹ selo vināsāya paricinno ayoniso. 787.
12. Na imam akusalo¹ divyam² manim³ dhāretum āraho,
paṭipajja satan nikkham⁴ deh⁵ imam ratanam⁶ maman⁷ ti. 788.

15 Ta. sabbattham ti yo imam selam⁸ sutthu upacatitum⁹ accitum¹⁰ attano
jīvitam viya mamāyitum¹¹ sutthu dhāretum¹² sutthu ca nikkhipitum¹³ jānati tass'
eva supacinnō accito mahito¹⁴ sudhārito sunikkhitto va sabbam¹⁵ attam¹⁶ sādhetu
3., vipannassā¹⁷ 'ti yo pana upacāravipanno hoti tass' eso anupāyena pari-
cinno vināsam¹⁸ eva vahaṭṭi vadati, dhāretum¹⁹ āraho ti dhāretum²⁰ āraho. paṭi-
20 pajja - ti amhākam²¹ gehe bahu manī mayam²² etam gahetum²³ janāma aham²⁴ te
nikkhasatam²⁵ dassam²⁶ tam paṭipajja deh²⁷ imam ratanam²⁸ maman²⁹ ti, tassa³⁰ pi gehe
eko pi suvaṇṇanikkho n' atthi, so pana tassa manino sabbakāmadadabbhāvam³¹
jānāti ten' assa etad³² ahoṣi: aham³³ sasisam³⁴ nahātvā³⁵ manim³⁶ udakeṭṭa³⁷ parippho-
sitvā³⁸ nikkhasatam³⁹ me dehāti⁴⁰ vakkhami⁴¹ atha me dassati⁴² tam aham⁴³ etassa
25 dassam⁴⁴ itti tasmā⁴⁵ sūro hutva⁴⁶ evam⁴⁷ āha.

Tato Ālambāyano¹ gātham āha:

13. Na vā² m' ayam³ manī keyyo gohi vā ratanena vā,
selo vyañjanasampanno⁴, n' eva keyyo manī maman⁵ ti. 789.

30 Ta. na va⁶ māyan⁷ ti ayam⁸ manī mama⁹ santikā¹⁰ kenaci vikinitabbo
nāma na hoti n' eva keyyo ti, ayam¹¹ mama manī¹² lakkaṇasampanno¹³ tasmā¹⁴ n'
eva keyyo kenaci vatthunā¹⁵ vikkitabbo¹⁶ nāma na hotīti.

¹ Ck al-, Bd alambāyano ² Bd patham. ³ Bd ajjito mahito ⁴ Cks alam. ⁵
Bd nayimam kusalam, read: nēmam. ⁶ Bd ajjito mānito. ⁷ so Cks; Bd
nhatva ⁸ Bc al-, ⁹ Bd ca ¹⁰ Bd santako.

• Brāhmaṇo āha:

44. No ce tayā maṇi keyyo gohi vā ratanena vā,
atha kena maṇi keyyo, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 790.
Ālambāyano¹ āha:

46. Yo me saṃse mahānāgaṃ tejasīṃ duratikkamaṃ
tassa dajjāṃ imaṃ selam jalanta-r-iva tejasā ti. 791.

Ta jalantariva tejasā ti pabbhāya jalantam viya.

Brāhmaṇo āha:

44. Ko nu brāhmaṇavaṇṇena supaṇṇo patataṃ varo
nāgaṃ jigimsam anvesi² anvesaṃ bhakkhaṃ attano ti. 792. 10

Ta ko nū 'u idam nesāda brāhmaṇo attano bhakkhaṃ anvesantena
garulen' etena bhavitabban ti cintetvā evam āha.

Ālambāyano āha:

47. Nāhaṃ dijjādhipo homi, na diṭṭho garuḷo mayā,
āsivisena vitto ti³ vejjo⁴ maṃ brāhmaṇaṃ vidū ti. 793. 15

Ta maṃ vidū ti maṃ esa āsivisavittako⁵ Al-o nāma vejjo ti jānanti.

Brāhmaṇo āha:

48. Kin nu tuyhaṃ balaṃ atthi, kiṃ sippaṃ vijjate tava,
kismiṃ⁶ vā tvaṃ paratthaddho uragaṃ nāpacāyasīti⁷. 794.

Ta kismiṃ -- ti tvaṃ kismiṃ vā upatthaddho hutvā kiṃ missayaṃ 20
katvā uragaṃ āsivisaṃ nāpacāyasi⁷ jetthaṃ akatvā avajānāsīti tam pucchati.

So attano balaṃ dīpento āha:

49. Araññakassa isino cirarattatapassino
supaṇṇo Kosiyass' akkhā visavijjāṃ anuttaraṃ. 795.
50. Taṃ bhāvitatt' aññataraṃ sammantaṃ pabbatantare 25
sakkaccaṃ taṃ upatṭhāsi rattindivam atandito. 796.
51. So tadā paricīṇṇo me vatavā brahmacariyavā
dibbaṃ pātukaṃ mantāṃ kāmasā bhagavā mamaṃ. 797.

¹ Bā al-. ² Cks -ti. ³ Bā vitto smiṃ, Cks citto ti. ⁴ Cks vejja, Bā vajjo.
⁵ Cks -cittako. ⁶ Bā kismi ⁷ Bā napajayas-.

59. -āhaṃ mante paratthaddho, nāhaṃ bhāyāmi bhogināṃ,
ācariyo visaghātānaṃ Ālambāno¹ ti maṃ vidū ti. 798.

Ta. Kosiyassakkhā ti Kosiyagottassa isino supaṇṇo ācikkhi, tena
akkhātānaṃ kāraṇaṃ pana sabbam vitthāgetvā kathetabbānaṃ, bhāvitattaññātaraṃ
5 ti bhāvitattānaṃ isiṇaṃ aññātaraṃ, sammantaṃ ti vasantaṃ, kāmasā ti
attano icchāya, mamaṃ ti taṃ mantaṃ mayhaṃ pakāsesi, tyāhaṃ -- ti ahaṃ
te mante upatthaddho nissito, bhoginānaṃ ti nāgānaṃ, visa -- ti visaghāta-
kavejjānaṃ.

Taṃ sutvā nesādabrāhmaṇo cintesi: „ayaṃ Ālambāyano
10 yv-assa² nāgaṃ dasseti tassa maniratanānaṃ deti, Bhūridattaṃ
assa dassitvā maṇiṃ gaṇhissāmīti“ tato puttana saddhiṃ man-
tento gātham āha:

59. Gaṇhāmase maṇiṃ tāta, Somadatta vijānahi,
mā daṇḍena siriṃ pattaṃ kāmasā pajahimhase³ ti. 799.

15 Ta. gaṇhāmase ti gaṇhāma, kāmasā ti attano ruciyā, daṇḍena paharītva
mā jahāma.

Somadatto āha:

59. Sakaṃ nivesanaṃ pattaṃ yo taṃ brāhmaṇa pūjayi
evaṃkalyāṇakārissa kiṃ mohā⁴ dūbhiṃ icchasi. 800.

20 59. Sace hi⁵ dhanakāmo si⁶ Bhūridatto padassati⁷,
tam eva gantvā yācassu bahum dassati te dhananti. 801.

Ta. pūjayitī dibbakāmehi pūjayittha⁸ dūbhimicchasi⁹ kiṃ nu tvaṃ
evarūpassa mittassa mittadūbhikammaṃ kātum icchasi tāta ti.

Brāhmaṇo āha:

25 59. Hatthagataṃ pattaṃ nikkippaṃ khādītum varaṃ,
mā no sandiṭṭhiko attho Somadatta upaccagā ti. 802.

Ta. hatthagataṃ ti tāta So. tvaṃ daharako lokapavattinā na hi jānāsi
yaṃ hi hatthagataṃ vā hoti pātigataṃ⁹ vā purato vā nikkippaṃ ṭhapitaṃ tad
eva khādītum varaṃ na dūre thitaṃ.

¹ Bā alampāyano ² Bā yo me ³ Bā vijahāmase. ⁴ Ck - am, C - a. ⁵ Bā
tvaṃ. ⁶ Bā - mesi, Ck - kāmehi. ⁷ Bā - dattaṃ padissasi. ⁸ Ck pūjayitatta.
⁹ so Ck, Bā patta-.

Somadatto āha:

57. Paccati Niraye ghore mahissam avadīyati¹
mittadūbhī hitaccāgī jīvare cāpi sussare². 803.
58. Sace hi³ dhanakāmo si Bhūridatto padassati⁴,
maññe attakataṃ veraṃ naciraṃ vedayissasīti. 804. 5

Ta mahissamavadiyatīti⁵ tāta mittadūbhīno jīvantass' eva paṭhavi⁶
bhijjitvā vivaraṃ deti, hitaccāgīti attano hitapaccāgī, jīvarecāpi sus-
sare ti jīvamāno va sussati manussapeto hoti, attakataṃ veraṃ ti attanā
kataṃ pāpaṃ, naciraṃ ti naciraṃ⁷ eva vedayissasīti maññāmi.

Brāhmaṇo āha:

59. Mahāyaññānaṃ yajitvāna evaṃ sujjhanti brāhmaṇā,
mahāyaññānaṃ yajissāma, evaṃ mokkhāma pāpakā ti. 805. 10

Ta sujjhantīti tāta Somadatta tvaṃ daharo kiñci na jāuasi brāhmaṇā
nāma yaṃ kiñci pāpaṃ katvā yaññena sujjhantīti dassento evaṃ āha.

Somadatto āha:

60. Handa dāni apāyāmi nāhaṃ ajja tayā saha
padam p' ekaṃ na gaccheyyaṃ evaṃkibbisakārinā ti. 806. 15

Ta. apāyāmīti apagacchāmi palāyāmīti ā.

Evaṃ vatvāna paṇḍitamāṇavo pitaraṃ attano vacanaṃ
gāhāpetuṃ asakkonto mahantena saddena devatā ujjhāpetvā¹ 20
„evarūpeṇa pāpakārinā saddhiṃ na gamissāmīti“² pitu passan-
tass' eva palāyitvā Himavantaṃ pavisitvā pabbajitvā abhiññā
ca samāpattiyo ca nibbattetvā aparihīnajjhāno Brahmaloce
uppajji.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

61. Idam vatvāna pitaraṃ Somadatto bahussuto
ujjhāpetvāna³ bhūtāni tamhā ṭhānā apakkamīti. 807. 25

Nesādabr. „Somadatto ṭhapetvā attano gehaṃ kuhiṃ ga-
missatīti“⁴ cinto Aḷambāyanaṃ thokaṃ anattamanāṃ disvā

¹ so Cks; Bđ mahimayavinhiyati. ² so Cks; Bđ jīvarevāpi sussati. ³ Bđ tvaṃ.

⁴ Cks -asasi, Bđ -dattaṃ padissasi. ⁵ Bđ mahimayamapi vinhiyati. ⁶ Cks
-vīyaṃ, ⁷ Ck upajjhā-. ⁸ Ck ajjhāpetvāni, Cs ujjhāpetvāni.

„Ālambāyana mā cintayi, dassessāmi te Bhūridattan“ ti taṃ
ādāya n-rājassa uposathakaraṇaṭṭhānaṃ gantvā vammikamat-
thake bhoge¹ ābhujitvā² nipāṇaṃ n-rājānaṃ disvā avidūre
ṭhito hatthaṃ pasāretvā dve gāthā abhāsi:

5 62. Gaṇhāh' etaṃ mahānāgaṃ āhar' etaṃ maṇim mama
indagopakavaṇṇābhā³ yassa lohitako siro. 808.

63. Kappāsapicurāsīva⁴ eso kāy' assa dissati,
vammikaggagato seti, taṃ tvaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa' ti. 809.

Ta. vaṇṇābhā ti indagopakavannā⁵ viya ābhā⁶, kappāsapicurāsīva⁷
10 ti suvihitassa kappāsapicuno viya.

M. akkhīni ummīletvā nesādaṃ disvā „ayaṃ uposathassa
me antarāyaṃ kareyyā“ ti „imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahā-
sappattiyaṃ patitṭhāpesiṃ, mayā diyyamānaṃ maṇim gaṇhituṃ
na icchī, idāni pana ahiguṇṭhikaṃ gahetvā āgacchati, sae'
15 āhaṃ imassa mittadūbhino kuḷḷheyyaṃ silaṃ me khaṇḍaṃ bha-
vissati, mayā kho pana paṭhamāṃ ñeva cāturaṅgasamaṇṇāgato
uposatho adhiṭṭhito, so yathāṭhito va hotu, Āl-no maṃ chin-
datu vā pacatu vā sūle vā bhindatu n' ev' assa kuḷḷhiṣṣāmīti“
cintetvā „sace kho panāhaṃ imaṃ olokessāmi uposathaṃ me
20 bhindissatīti“ akkhīni nimīletvā⁸ adhiṭṭhānapāramiṃ purecāri-
kaṃ katvā bhogantare sīsaṃ pakkhipitvā niccalo hutvā nipajji.
Sīlakhaṇḍaṃ nitṭhitam⁹.

Nesādabr. pi „bho Āl-a, imaṃ nāgaṃ gaṇha, dehi me maṇin'
ti ā. Āl-o nāgaṃ disvā va tutṭho maṇim kismiñci¹⁰ agāpetvā
25 „gaṇha brāhmaṇa“ ti tassa hatthe maṇim khipi, so tassa hatthato
gaḷitvā paṭhaviyaṃ patitamatto va paṭhaviṃ pavisitvā n-bhavanaṃ
eva gato, brāhmaṇo maṇiratanato Bhūridattena saddhiṃ mittabhā-
vato puttato cā 'ti¹¹ tili parihāyi, so „nippaccayo jāto 'mhi, put-
tassa no vacanaṃ na katan“ ti paridevanto gehaṃ agamāsi, Āl-o

¹ Bā - ehi. ² { s abhujj-. ³ so Cks; Bā vaṇṇābhā. ⁴ Cks - rasseva = rāsyeva?

⁵ Cks - o. ⁶ Cks abhāsati. ⁷ Bā - rāsiva, Cks - rassā. ⁸ Cks ummī-. ⁹ sīl -
wanting in Cks. ¹⁰ Ck ka-. ¹¹ Cks omit ca ti.

pi dibbosadhehi attano sarīraṃ makkhetvā thokaṃ khāditvā antokāyaṃ pi paribhāvetvā¹ dibbamantaṃ japanto² Bo-aṃ upasānikamitvā naṅgutṭhe gahetvā³ ākaḍḍhitvā sīse dāhaṃ gahanto mukhaṃ assa vivaritvā osadhaṃ saṃkhāditvā mukhe khelaṃ opī⁴, sucijātiko⁵ nāgarājā silabhedabhayaena akujjhivā⁶ akkhini vivaritvāpi na ummilesi, atha naṃ osadhamantaṃ katvā naṅgutṭhe gahetvā heṭṭhā sīsaṃ katvā saṅcāletvā gahitagocaraṃ chaddāpetvā bhūmiyaṃ dīghato nipajjāpetvā masūrakam⁷ madanto viya hatthehi maddi, aṭṭhīni cuṇṇiyamānāni viya ahesuṃ, puna naṅgutṭhe gahetvā dussaṃ pothento viya pothesi⁸, M. 10 evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavanto pi n' eva kujjhi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

„Ath' osadhehi dibbehi japaṃ⁹ mantapadāni ca
evan taṃ asakkhi saṭṭhuṃ⁶ katvā parittam attano ti. 810.

Ta. asakkhīti asakkhi⁷, saṭṭhun⁶ ti gahitum.

15

Iti so M-aṃ dubbalaṃ katvā vallihi pelaṃ sajjetvā M-aṃ ta. pakkhipi, sarīraṃ pana mahantaṃ ta. na pavisati, atha naṃ paṇḍhi koṭṭento pavesetvā pelaṃ ādāya ekaṃ gāmaṃ gantvā gāmamajjhe otāretvā „nāgassa naccam daṭṭhukamā āgacchantū“ 'ti saddam akāsi, sakalagāmaavāsino sannipatimsu, 20 tasmiṃ khaṇe Ālambāno „nikkhama mahānāgā“ 'ti ā., M. cintesi: „ajja mayā parisantosantena kilītuṃ vaṭṭati, evaṃ Ālo bahum dhanam labhitvā tuṭṭho maṃ vissajjessati, yaṃ yaṃ esa maṃ kāreti taṃ taṃ karissāmīti“, atha naṃ so pelaṭo niharitvā „mahā hohīti“ ā., mahā ahosi, „khuddako vaṭṭo vippito⁸ ekaphaṇo 25 dvīphaṇo tīphaṇo catuphaṇo pañcachasattaatṭhanavadasavīsati-timsacattālisapaṇṇāsaphaṇo sataphaṇo uccō nīcō dissamānakāyo adissamānakāyo nīlo pīto lohito odāto mañjetṭhako hohi“, jālaṃ vissajjehi¹⁰, udakaṃ dhūmaṃ vissajjehīti⁹ imesu pi ākāresu

¹ so Cks; Bā attano kāyaṃ paribbhositvā. ² Bā japp-. ³ Bā khelena pakkhipi.

⁴ Cks suvijātako. ⁵ Cks pothento-pothesi. ⁶ Bā saṭṭhum. ⁷ Bā saṭṭhi, Bā samattho ahesi. ⁸ so Cks; Bā vippito, Bā vappito. ⁹ Bā hoti. ¹⁰ Cks -esi.

tena¹ vuttaniyāmena attabbhāvaṃ² nimminivā naccaṃ dassesi,
 taṃ disvā koci assūni sandhāretuṃ nāsakkhi, manussā bahum
 hiraññasuvanna³ vatthālaṃkāradīṃ⁴ ādaṃsu, iti tasmiṃ gāme yeva
 satasahassamattaṃ labhi, so kiñcāpi M-aṃ gaṇhanto „sa-
 5 hassaṃ labhitvā etaṃ⁵ viśajjessāmi⁶“ cintito⁷ attakaṃ⁸ pana
 dhanaṃ labhitvā „gāmake pi tāva mayā attakaṃ⁹ dhanam
 laddhaṃ, nagare⁵ kīva bahum dhanam labhissāmi⁶“ dha-
 lobhena taṃ na muñci, so tasmiṃ gāme kuṭumbaṃ santha-
 petvā ratanamayaṃ¹⁰ peḷaṃ karitvā ta. M-aṃ pakkhipitvā su-
 khayāṇakaṃ āruya mahantena parivārena nikkhamitvā¹¹ taṃ
 gāmanigamaḍisu kilāpento Rārāsaṃ¹² pāpuṇi, nāgarājassa
 pana madhulāje deti maṇḍuke māretvā deti, so gocaraṃ¹³ na
 gaṇhāti avissajjanabhayena, gocaraṃ agaṇhantaṃ pi pana taṃ
 cattāro, dvāragāme ādiṃ katvā ta. ta. māsamattaṃ kilāpesi,
 15 pannarasaupcasathadivase pana „ajja tumhākaṃ kilāpessāmi¹⁴“
 rañño ārocāpesi, rājā bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sanupātā-
 pesi, rājāṅgaṇe mañcātimañce bandhiṃsu. Kilānakhaṇḍaṃ
 niṭṭhitaṃ¹⁵.

Alambānena¹⁶ pana Bo-assa gahitadivase yeva M-assa
 20 mātā supinantena kālena rattakkhinā purisena asinā attano
 bāhaṃ chinditvā lohitaṃ paggharantena niyyamānaṃ addasa,
 sā bhītātasitā utṭhāya dakkhiṇabāhuṃ parāmasitvā supina-
 bhāvaṃ jāni, ath' assā etad ahoṣi: „mayā kakkhaḷo pā-
 pasupino diṭṭho, catunnaṃ vā me puttānaṃ Dhataratṭha-
 25 rañño vā mama vā paripanthena bhavitabbaṃ“ ti, api kho
 pana M-aṃ eva ārabba adhikataṃ cintesi: „kiṃkāraṇā
 sesā attano n-bhavane vasanti, itaro pana silajjhāsayattā ma-
 nussalokaṃ gantvā u-kammaṃ karoti, tasmā kacci nu kho me
 puttaṃ ahiguṇḍiko vā supaṇṇo vā gaṇheyyā“ 'ti tass' eva
 30 adhikataṃ cintesi, tato addhamāse atikkante „mama putto
 addhamāsātikkaṃ¹⁷ maṃ vinā vattituṃ na sakkoti. addhāssa

¹ Ck naṃ, Cs te. ² Cks vuttāvutte attabbhāva. ³ Bā taṃ. ⁴ Bā āha. ⁵ Cks na-

⁶ Bā kilāna-, Cks omit k. n. ⁷ Bā -ena

kiñci bhayaṃ uppanuaṃ bhavissatīti“ domanassā ahoṣi, māsā-tikkamen' eva paṇ' assā sokena assūnaṃ apaggharaṇakavelā nāhoṣi haḍayaṃ sussi akkhīni upacciṃsu, sā „idāni āgamissati idāni āgamissatīti“ tassāgamaṇamaggam eva olokeṇti nisīdi, ath' assā jeṭṭhaputto Sudassano māsaccayena mahatiyā pari- 5 sāya mātāpitunnaṃ dassanattāya āgato paṇisaṃ bahi tṭapetvā pāsādaṃ āruya mātaraṃ vanditvā ekamantaṃ atthāsi, sā Bhūridattaṃ anusocantī tena saddhiṃ na kiñci sallapī, so cintesi „mayhaṃ mātā mayi pubbe āgate tussati paṇisanthāraṃ karoti, ajja paṇa domanassappattā, kiṇ nu kāraṇaṃ“ ti, atha 10 naṃ pucchanto āha:

65. Mamaṃ disvāna āyantaṃ sabbakāmasamiddhināṃ
indriyāni ahaṭṭhāni sāmaṃ jātaṃ mukhaṃ tava, 811.

66. Padumaṃ yathā hatthagataṃ pāṇinā parimadditaṃ
sāmaṃ jātaṃ mukhaṃ tuyhaṃ mamaṃ disvāna edisaṇ ti. 812. 15

Ta ahaṭṭhānīti na vipasannāni, sāmaṇ ti kañcanadāsavaṇṇam mukhaṃ pi kālakaṃ jātaṃ, hatthagataṇ ti hatthena chinnakaṃ¹, edisaṇ ti evarūpaṃ mahante sīrisobhagga tumbakaṃ dassanattāya āgataṃ pi maṃ disvā.

Sā evaṃ vutte pi n' eva kathesi, Sudassano cintesi: „kiṇ nu kho kenaci akkuṭṭhā vā paribhaṭṭhā vā bhavēyyā“ ti, atha 20 naṃ pucchanto itaraṃ gāthaṃ āha:

67. Kaccin nu te nābhigasi², kacci te n' atthi³ vedanā,
yaṇ te sāmā⁴ mukhaṃ tuyhaṃ
mamaṃ disvāna āgataṇ ti. 813.

Ta. kaccinnu - -² ti kacci nu taṃ koci na abhisasi⁵ akkosena vā 25 paribhāsēya vā na vihiṃsīti pucchati, tuyhaṇ ti tava pubbe mamaṃ disvāna āgataṃ edisaṇ mukhaṃ na hoti, yena paṇa kāraṇaṃ ajja tava mukhaṃ sāmā⁶ jātaṃ tam me akkhāhīti⁷ pucchati.

Ath' assa sā ācikkhanti āha:

68. Supinaṇ tāta addakkhiṃ ito māsāṃ adhogataṃ: 30

¹ Bā chinditaṃ. ² C² -sayt. ³ Bā omits ti. ⁴ Bā yena sāvaṃ. ⁵ C⁵ -sayt, C⁵ -ssi, Bā⁵ koci abhisavasi nu, B⁵ abhibhavasi. ⁶ Bā sāvaṃ. ⁷ C⁷ akkhāti, Bā ācikkha ti.

dakkhiṇaṃ viya me bāhaṃ chetvā ruhiramakkhitaṃ
puriso ādāya pakkāmi mamaṃ¹ rodantiyā sati. 814.

Yato² supinaṃ addakkhiṇṃ³ Sudassana vijānahi
tato divā vā rattiṃ vā sakkhaṃ me nōpalabbhatī⁴. 815.

- 5 Ta. ito māsaṃ - - ti ito hetthā māsātikkaṇṇaṃ ajja me diṭṭhasupinassa
māso hotīti dasseti, puriso ti eko kalo rattakkhiṇṃ, puriso, rodantiyā satīti
rodamānāyā satiyā, nōpalabbhatī⁵ mama sukhaṃ nāma na vijjatīti.

Ēvaṇ ca pana vatvā „tāta piyaputtako me tava kaniṭṭho
na dissati, bhayen' assa uppannena bhavitaḥ⁶“ ti paride-

10 vantī āha:

70. Yaṃ pubbe paricārīṃsu⁴ kaṇṇā ruciraviggahā
hemajālapaṭicchannā Bhūridatto na dissati. 816.

71. Yaṃ pubbe paricārīṃsu⁴ nettiṃsavaradhārino
kaṇṇikārā va⁵ samphullā Bhūridatto na dissati. 817.

- 15 72. Handa dāni gamissāmi Bhūridattanivesanaṃ,
dhammaṭṭhaṃ silasampannaṃ passāma tava bhātaraṇaṃ ti. 818.

Ta. samphullā ti suvaṇṇālaṃkāradhāritaya samphullakaṇṇikārā viya,
handā ti vavassaggaṭṭhe nīpāto, ehi tāta Bh-assa nivesanaṃ gacchāma⁷ 'ti vadati.

- Evaṇ ca pana vatvā tassa c' eva attano ca parisāya
20 saddhiṃ ta. agamāsi, Bhūridattabhariyāyo pana taṃ vammika-
matthake adisvā „mātu nivesane bhavissatīti“ avyāvaṭā ahe-
suṃ, tā „sassū kira attano⁶ puttāni apassanti āgacchatīti“
suvā paccuggamaṇaṃ katvā „ayye puttassa⁷ te adissantassa⁸
ajja māso“ ti mahāparidevaṃ paridevamānā⁹ pādamaḷe patiṃsu.

- 25 Tam attham pakāseto Suttā āha:

73. Taṇ ca¹⁰ disvāna āyantiṃ¹¹ Bhūridattassa mātaraṃ
bāhā pagguyha pakkandūṃ Bhūridattassa nāriyo¹². 819.

74. Puttaṃ t' ayye¹¹ na jānāma ito māsaṃ adhogataṃ
mataṃ vā yadivā jīvaṃ Bhūridattaṃ yasassinā ti. 820.

¹ Bā mama. ² Cks adā taṃ, B* haṃ. ³ Cks na upa. ⁴ Bā parivā-. ⁵ Cks
viya. ⁶ Cks no. ⁷ Ck putta, C* nājanassa. ⁸ so Cks; Bā -tānaṃ. ⁹ Bā
addā tassa. ¹⁰ Ck tam a. ¹¹ Cks -ti, Bā -tati. ¹² Ck bhāriṣā, C* bhāriya. ¹³
Bā teyye.

Ta. puttāṃ tayye ti ayaṃ nāsaṃ paridevamānagāthā.

Bhūridattamātā suṇhāhi saddhiṃ antaravīthiyaṃ paridevitvā tā ādāya nassa pāsādaṃ 'āruya puttassa sayanaṃ ca oloketvā paridevamānā āha:

75. Sakuṇi hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ 5
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 821.
76. Sakuṇi hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piyaputtaṃ apassatī. 822. 1
77. Kurarī hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 823. 10
78. Sā nūna cakkavākīva pallalasmaṃ anūdaḥ¹
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 824.
79. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahi
evaṃ jhāyāmi sokena Bhūridattaṃ apassatī. 825.
- Ta. apassatīti apassanti, hatachāpā vā 'ti hatapotā. 15

Evam Bh-mātari vilapamānāya Bh-nivesanaṃ anṇavakucchi viya ekasaddaṃ ahosi, eko pi sakabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi, sakalanivesanaṃ yugantavātapahaṭaṃ viya sālavanaṃ ahosi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

80. Sālā va sampamathitā² mālutena pamadditā 20
senti puttā ca dārā ca Bhūridattanivesane ti. 826.

Ariṭṭho pi Subhago pi bhātaro mātāpitunnaṃ upatṭhānaṃ gacchantā taṃ saddaṃ sutvā Bh-nivesanaṃ pavisitvā mātaraṃ assāsayaṃsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha: 25

81. Idam sutvāna nigghosaṃ Bhūridattanivesane
Ariṭṭho ca Subhago ca upadhāviṃsu anantarā³. 827.
82. Amma assāsa mā soci, evaṃdhammā hi pāṇino
cavanti upapajjanti, es' assa pariṇāmitā ti. 828.

Ta. esassa - ti esā cutūpapatti assa lokassa parināmitā, evaṃ hi loko³⁰ parināmeti⁴, etehi dvih' atthehi⁵ mutto⁶ nāma n' atthīti¹ vadati.

¹ Bā ano-. ² C^s -majjita, Bā sampatitā, B^s -pamaddittha. ³ C^s antarā. ⁴ C^s -namati. ⁵ C^s dvihatthehi, C^s dvihanthehi. Bā dvihanthehi. ⁶ C^s -ā.

Samuddajā āha:

ss. Aham pi tāta jānāmi: evaṃdhammā hi pāṇino,
Sokena ca paret' asmi' Bhūridattaṃ apassatī. 829.

ss. Ajja ce me imaṃ rattim — Sudassana vijānahi —
5 Bhūridattaṃ apassantī maññe hessāmi jīvitaṃ ti. 830.

Ta ajja ce me ti tāta Sudassana sace ajja imaṃ rattim Bh-o mama
dassanaṃ nāgamiṣṣatī athāha taṃ apassantī jīvitaṃ jhissāmīti maññāmi

Puttā āhaṃsu:

ss. Amma assāsa mā soci, ānāyissāma bhātaraṃ,
10 disodisaṃ gamissāma bhātu pariyesanaṃ caraṃ 831.

ss. Pabbate giriduggesu gāmesu nigamesu ca,
orena dasarattassa² bhātaraṃ passa āgataṃ ti. 832.

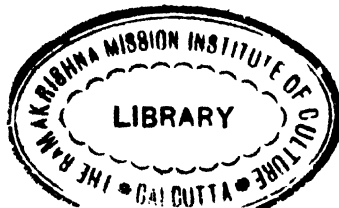
Ta. caraṃ ti amma tayo pi janā bhātupariyesanaṃ carantā, diso-
disaṃ - 4 ti nam assāsesuṃ.

15 Tato Sudassano cintesi: „sace tayo pi ekadisaṃ gamissāma
papañco bhavissati, tihi tīṇi tñānāni gantum vaṭṭati: ekena
Devalokaṃ ekena Himavantaṃ ekena Manussalokaṃ, sace kho
pana Kāṇarīttho manussalokaṃ gamissati yatth' eva Bh-aṃ
passati taṃ gāmaṃ vā nigamaṃ vā jhāpetvā essati, esa'
20 kakkhaḷo pharusso, na sakkā etaṃ tattha paṇetun⁴ ti cintetvā
„tāta Ariṭṭha, tvaṃ d-lokaṃ gaccha, sace devatāhi dhammaṃ
sotukāmāhi Bh-o¹ d-lokaṃ nīto⁵ tato nam ānehi⁶ Ariṭṭhaṃ
d-lokaṃ paṇi⁷, Subhagaṃ pana „tvaṃ tāta Himavantaṃ
gantvā pañcasu mahānadisu Bh-aṃ upadhāretvā ehi⁷“ Hi-aṃ
25 paṇi, sayam pana m-lokaṃ gantukāmo cintesi: „sac' āhaṃ
māṇavakavaṇṇena gamissāmi manussā osappissanti⁷, mayā tā-
pasavesena gantum vaṭṭati, manussānaṃ hi pabbajitā piyā
manāpā⁴“ ti so tāpasavesaṃ gaṇetvā mātaraṃ vanditvā nik-
khami, Bo-assa pana Accimukhī nāma vemātikabhaginī atthi,
30 tassā Bo-e adhimatto sineho, sā Su-aṃ gacchantaṃ disvā ā:

¹ Cks - taenim, Bd - tasmim. ² Bd satta-. ³ Cks omit esa. ⁴ Bds - ttaṃ. ⁵
Ck tino, C² tito, Bd nito. ⁶ Cks - nimso. ⁷ Bd apiyanti.

„bhātiya, ativiya kilamāmi, aham pi tayā saddhim gamissā-
mīti“¹. „Ama na sakkā tayā gantum², aham pabbajitavesena
gacchāmi“³. „Aham khuddakamaṇḍūkī hutvā tava jaṭantare
nipajjitvā gamissāmi“⁴. „Tena, hi ehiti“⁵ sā maṇḍūkapotikā
hutvā tassa jaṭantare nipajji, Su-o „mūlato paṭṭhāya vicinanto 5
gamissāmi“⁶ Bo-assa bhariyāyo tass’ uposathakaraṇapaṭṭhānaṁ
pucchitvā paṭhamam ta. gantvā Ālambānena M-assa gahita-
ṭhāne lohitaṇ ca vallīhi katapelaṭṭhānaṁ ca disvā „Bh-b ahi-
gundikena gahito“⁷ ti nātvā samuppannasoko assupunṇehi net-
tehi Ālambānassa gatamaggen’ eva paṭhamam kilāpitagāmakaṁ 10
gantvā manusse pucchi: „evarūpo nāma nāgo kenaci ahi-
gundikena kilāpito“⁸ ti. „Ama Ālambānena ito māsamatthake
kilāpito“⁹ ti. „Kiñci¹⁰ tena laddhan“¹¹ ti. „Ama idh’ eva sata-
sahassamattam laddhan“¹² ti. „Idāni kuhim gato“¹³ ti. „Asuka-
gāmam nāmā“¹⁴ ti So tato paṭṭhāya pucchanto anupubbena 15
rājadvāram agamāsi, tasmim khape Āl-o pi sunahāto suvilitto
paṭṭasātakam nivāsetvā ratanapeḷam gāhāpetvā rājadvāram eva
gato, mahājano sannipati, rañño āsanam paññattam, so antoni-
vesane ṭhito va āha: „āgacchāmi, nāgarājānam kilāpetū“¹⁵ ti
pesesi, Āl-o citrattharake ratanapeḷam ṭhapetvā vivaritvā „ehi 20
mahānāgaṇṇājā“¹⁶ ti saññam adāsi, tasmim samaye Su-o pi pari-
sante¹⁷ ṭhito, M. sīsam nīharitvā sabban tam parisam olokesi,
nāgā dvihi kāraṇehi parisam olokenti: supaṇṇaparipantham¹⁸ vā
nātake vā dassanatthāya, te supaṇṇe disvā bhītā na naccanti,
nātake disvā lajjamānā, M. pana olokento parisantare bhātikaṁ 25
addasa, so akkhipūram assuṁ¹⁹ niggaḥetvā²⁰ peḷato nikkhamma
bhātarābhimukho²¹ pāyāsi, mahājano tam āgacchantam disvā
bhito paṭikkami, eko Sudassano va aṭṭhāsi, so gantvā tassa
pādapiṭṭhiyam sīsam ṭhāpetvā rodi, Su-o pi rodi, M. roditvā
nivattitvā peḷam eva pāvisi, Āl-o „iminā nāgena tāpaso datṭho 30
bhavissatthi, assāṣessāmi nan“²² ti upasamkamitvā āha:

¹ Ck ag-, C ag-. ² Ck ag-. ³ B adda dhanam. ⁴ Bds -antare. ⁵ Bd
-bandham. ⁶ Ck Bd -u, C -ū. ⁷ all three MSS. niga-. ⁸ so all three MSS.

87. Hatthā pamutto¹ urago pāde te nipatī bhusaṃ,
kacci² t' ānuḍasī tāta³, mā bhāyi sukhito bhavā⁴ 'ti. 833.

Ta. mā bhāyīti tāta tāpasa ahañ Āl-o nāma mā bhāyi tava paṭijagganan
nāma mama bhāro ti.

- 5 Sudassano tena saddhiṃ kathetukāmo āha:
88. N' eva mayhaṃ ayaṃ nāgo alan dukkhāya kāyaci,
yāvat' atthi ahiggāho⁵ mayā bhiyyo na vijjatīti. 834.
Ta. kāyārīti kassaci appamattakassāpi dukkhassa uppādane ayaṃ mama
asamatto, mayā hi sadiṣo ahigundiko nāma n' atthīti.

- 10 Ālambāno „asuko nān' eso“⁶ ti ajānanto kujjhitvā āha:
89. Ko nu brāhmaṇavapnena datto parisam āgamā⁷
avhayantu suyuddhena, sunātu parisā maman ti. 835.

Ta. datto ti dandho lālako⁸. avhayantū 'ti avayhanto ayaṃ eva vā
pātho, i. v. h.: ayaṃ pi ko si⁹ bālo ummattako mañi suyuddhena¹⁰ avhayanto
17 attanā saddhiṃ samam karonto parisam āgato ti, parisā mama vacanañ
sunātu¹¹: mayhaṃ doṣo n' atthi, ma kho me kujjhitthā 'ti

Atha nañ Su-o gāthāya ajjhabhāsi:

90. Tvaṃ mañi nāgena ālamba ahañ maṇḍūkachāpiyā,
hotu no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 836.

- 20 Ta. nagenā 'ti tvaṃ nāgena mayā saddhiṃ yujjha, ahañ maṇḍūkachā-
piyā tayā saddhiṃ yujjhissāmi, a sahassehīti tasmiñ no yuddhe yāva pañcahi
sahassehi pañitako¹² hotu 'ti.

Ālambāno āha:

91. Ahañ hi vasumā aḍḍho, tvaṃ daliddo si mānava,
25 ko nu te pāṭibhog' atthi¹³, upajūtañ ca kiṃ siyā. 837.
92. Upajūtañ ca me assa pāṭibhog¹⁴ ca tādiso,
assa¹⁵ no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 838.

Ta ko nu te ti tava jītassa¹⁶ ko pāṭibhog¹⁷ atthi, upajūtañcā 'ti
imasmīñ vā jūte upanikkhepabhūtañ kiñ nāma tava dhanāñ siyā, dassehi me

¹ It me mutto. ² Bk kiñci. ³ Ck -sitāya, Bā tañ dainsitotāta. ⁴ Bā yā
vatatthi ahiggāho, Dk⁸ tavatatthi ahiggāhā. ⁵ Bā āgato. ⁶ Bā dammito bālako.
⁷ Bā koci. ⁸ Bā omits su. ⁹ Bā -antu. ¹⁰ so C; Ck pañitako, Bā abbhutañ.
¹¹ Ck pa-. ¹² Bā hotu. ¹³ Pā pabbajitassa

ti vadati, upajūtañca me ti mayham pana dātabbān upanikkhepadhanān
vā thapetabbapātibhogo¹ vā tādiso atthi, tasmā no ta. yāva pañcahi sahassehi
abbhutaṃ hotū^{*} 'ti.

Su-o tassa katham sutvā „pañcahi no sahassehi abbhutaṃ
hotū“ 'ti abhito rājanivesanaṃ āruya mātularaṇṇo santike s
thito gātham āha:

93. Suṇohi me mahārāja vacanaṃ, bhaddam atthu te,
pañcannaṃ me sahasānaṃ pātibhogo² hi kittimā ti. '839.

Ta. kittimā ti guṇakittisaṃpannā.

Rājā „ayaṃ tāpaso maṃ atibahuṃ dhanam yācati, kin nu 10
kho“ ti cintetvā gātham āha:

94. Pettikaṃ vā iṇaṃ hoti yaṃ vā hoti sayanikaṃ,
kiṃ tvaṃ evaṃ bahuṃ mayham
dhanam yācasi brāhmaṇā 'ti. 840.

Ta. pettikaṃ va ti pitarā vā gahetvā khāyitam³ attanaṃ vā kataṃ iṇaṃ 15
nāma hoti, kiṃ mama pitarā vā tava hatthato gahitam atthi udāhu mayā, kiṃ-
kāraṇa evaṃ bahuṃ dhanam yācasi.

Evaṃ vutte Sudassano dve gāthā abhāsi:

95. Ālambāno hi nāgena mamaṃ abhijigimsati,
aḥam maṇḍukachāpiyā dāṃsayissāmi⁴ brāhmaṇaṃ. 841. 20

96. Taṃ tvaṃ datṭhuṃ mahārāja ajja ratthābhivaddhana⁵
khattasaṃghaparibbūlho niyyāhi abhidassanaṃ ti. 842.

Ta. abhi--ti yuddhe jinituṃ icchatī, ta sace hi so jiyissati⁶ mayham pañ-
casahasāni dassati, sac' āhaṃ jiyissāmi oham assa dassāmi, tasmā taṃ bahuṃ
dhanam yācāmi, tau ti tasmā tvaṃ mahārāja ajja abhidassanaṃ datṭhuṃ 25
niyyāhiti

Rājā „tena hi gacchāmā“ 'ti tāpasena saddhiṃ yeva nik-
khami, taṃ disvā Āl-o „ayaṃ tāpaso gantvā va rājānaṃ gahetvā
āgato, rājakulūpako bhavissatīti“ bhito taṃ anuvattanto g. ā.:

97. N' eva taṃ atimaññāmi sippavādena⁷ māpava, 30
atimatt' āsi sippena, uragaṃ nāpacāyasīti.⁸ 843.

¹ Cks - paṭi-. ² Cks pa-. ³ Bā khāditam. ⁴ Cks dassa-. ⁵ Cks ratthābhivaddhana.

⁶ all three MSS. ji-. ⁷ Bā -pādena.

Ta, sippavādenā 'ti māṇava ahaṃ attano sippena taṃ nātinaññāmi,
tvam pana sippena atimatto imam uragam na pūjesi nāssa apacittim karosīti.

Tato Sudassano dve gāthā abhāsi:

98. Mayam¹ pi nātimaññāma² sippavādena brāhmaṇaṃ,
5 avisena ca nāgena bhusaṃ vañcayase janaṃ. 844.
99. Evaṃ ce taṃ jano³ jaññā yathā jānāmi taṃ ahaṃ
na tvam labhasi Ālamba sattumuṭṭhim⁴ kuto dhanan ti. 845.
'Ath' assa Ālambāno kujjhivā āha:
100. Kharājino jaṭi⁵ rummi⁶ datto parisam āgato,
10 so tvam evaṃgataṃ nāgaṃ 'aviso' atimaññasi. 846.
101. Āsajja kho naṃ jaññāsi puṇṇaṃ uggassa tejasā⁷,
maññe taṃ bhasmarāsiṃ va khippaṃ eso karissatīti. 847.
Ta, rummīti⁷ anañjitāmaṇḍito, aviso -- ti nibbisso ti ~~avaññāsi~~, āsajjā
'ti upaṅgantvā, jaññāsīti jāneyyāsi.

- 15 Atha tena saddhim keḷim karonto Sudassano gātham āha:
102. Siyā visam siluttassa deḍḍubhassa silābhuno
n' eva lohitasīsassa visam nāgassa vijjatīti. 848.

Ta, siluttassa 'ti gharasappassa, deḍḍubhassā 'ti udakasappassa,
silābhuno ti nilapanṇavannasappassa, iti nibbise sappe dassetvā ~~etassa~~ visam
20 siyā n' eva lohitasīsassa sappassa 'ti āha.

Atha naṃ Ālambāno dvīhi gāthāhi ajjhabhāsi:

103. Sutaṃ me taṃ arahataṃ saññatānaṃ tapassināṃ:
idha dānāni datvāna saggaṃ gacchanti dāyakā,
jivanto dehi dānāni yadi te atthi dātave. 849.
25 104. Ayaṃ nāgo mahiddhiko tejasī duratikkamo,
tena taṃ daṃsayissāmi⁸, so taṃ bhasmaṃ karissati. 850.
Ta, dātave ti yadi te kiñci dātabbam atthi taṃ dehi.

(Sudassano:)

105. Mayāp' etaṃ sutaṃ samma⁹ saññatānaṃ tapassināṃ:
30 idha dānāni datvāna saggaṃ gacchanti dāyakā,
tvam eva dehi jivanto yadi te atthi dātave. 851.

¹ Bā ahaṃ. ² Cks janaṃ. ³ Bā bhusa-. ⁴ Cks jaṭim, Bā jaṭi. ⁵ Bā dummi.
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā dumīti. ⁸ Bā dassa-. ⁹ Cks sammaṃ.

106. Ayaṃ Accimukhī nāma puṇṇā uggassa tejasā,
tāya taṃ dāṃsayissāmi, eā taṃ bhasmaṃ karissati. 852.

107. Yā¹ dhītā Dhataratṭhassa vemātābhaginī mama
sā dissatu² Accimukhī puṇṇī³ uggassa tejasā ti. 853.

Imā gāthā Sudassanassa vacanāni, ta. puṇṇā ti uggena visena punnā. 5

Èvaṃ ca pana vatvā „amma Accimukhi jaṭantarato me
nikkhamitvā pāṇinhi paṭiṭṭhahā“⁴ 'ti mahājanamajjhe yeva⁵ bha-
ginīm pakkositvā hatthaṃ pasāresi, sā tassa saddaṃ sutvā
jaṭantare nipannā va tikkhattuṃ maṇḍūkavassitaṃ vassitvā⁶
nikkhamitvā aṃsakūṭe nisiḍitvā uppatitvā tassa hatthatale tiṇi⁷
visabindūni pāṭetvā puna tassa jaṭantaram eva pāvisi, Su-o
visaṃ gahetvā tṭhito „nassissat' āyaṃ janapado, vinassissat'
āyaṃ janapado“⁸ ti tikkhattuṃ abhāsi, tassa so saddo dvāda-
sayojanikaṃ Bārāpasīṃ chādetvā atṭhāsi. Atha rājā „kim-
atthaṃ janapado nassissatīti“ pucchi. „Mahārāja imassa vi-
sassa nisiṇceanatṭhānaṃ na passāmīti“. „Tāta mahantāyaṃ
paṭhavi⁹, paṭhaviyaṃ nisiṇcā“¹⁰ 'ti. Atha naṃ „na sakkā ma-
hārājā“¹¹ 'ti paṭikkhipanto gātham āha:

108. Chamāyaṃ ce nisiṇcissaṃ — Brahmadatta vijānahi —
tiṇalātāni osajjho¹² ussusseyyūṃ asaṃsayaṃ ti. 854. 20

Ta. tiṇa -- ti paṭhavinissitāni tiṇāni ca latāni ca sabbosadhiyo ca tasmā
na sakkā paṭhaviyaṃ siṇcītun ti.

„Tena hi taṃ tāta uddhaṃ ākāse khipā“¹³ 'ti. „Tatthāpi na
sakkā“¹⁴ ti dassento gātham āha:

109. Uddhaṃ ce pātayissāmi — Brahmadatta vijānahi —
sattavassān' ayaṃ devo na vasse na himaṃ pate ti. 855. 25

Ta. na himaṃ -- ti sattavassāni himabindumattam pi na patissati.

„Tena hi uduke siṇcāhīti“. „Tatrāpi na sakkā“¹⁵ ti dasse-
tuṃ gātham āha:

¹ Ck^s eā. ² so Ck^s; B^d eā dāṃsati, B^s taṃ dassati. ³ Ck^s -vassān vassitvā, B^d
vassitam vassitvā ⁴ Ck^s omīti yaṃ paṭhavi. ⁵ Ck^s osaddho? B^d osajho, or osadhiyo?

110. Udakañ ce nisiñcissam — Brahmaddatta vijānahi —

yāvatā udakajā pāṇā maṇeyyūṃ macchakacchapā ti. 856.

Atha naṃ rājā ā: „tāta māyaṃ na kiñci jānāma, yathā ambhakaṃ raṭṭhaṃ na nassati taṃ upāyaṃ tvam eva jānāhīti“.

5 „Tena hi mahārāja imasmiṃ ṭhāne paṭipāṭiyā tayo āvāṇe khaṇāpethā“¹ ti. Rājā khaṇāpesi. Su-o majjhimaṃ² āvāṇaṃ nānābhesajjānaṃ pūrāpesi, dutiyaṃ gomayassa, tatiyaṃ dibbesadhānaṃ ñeva, tato majjhime³ āvāṇe visabindūni pātesi, taṃ khaṇaṃ ñeva dhūmāyitvā jālā utṭhahi, sā gantvā gomayaāvā-
10 taṃ gaṇhi, tato pi jālā utṭhāya itaraṃ dibbosadhapunṇaṃ gahetvā osadhāni jhāpetvā nibbāyi. Āl-o tassa āvāṇassa avidūre aṭṭhāsi, atha naṃ viśaṃsumā pahari, sarīracchavi up-
pātetyā gatā, setakutṭhī ahosi, so bhayatajjito „nāgarājānaṃ vissajjemīti“⁴ tikkhattuṃ vācam nicchāresi. Taṃ sutvā Bo.

15 ratanapeḷāya nikkhamitvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ attabhāvaṃ māpetvā Sakkadevarājaḷiḷhāya ṭhito. Su-o pi Accimukhī pi tath⁵ eva aṭṭhaṃsu. Tato Su-o rājānaṃ āha: „sañjānāsi no⁶ mahārāja kass⁷ ēte puttā“ ti. „Na sañjānāmīti“⁸. „Amhe tāva na sañjānāsi⁹, Kāsiraññā¹⁰ pana dhītu¹¹ Samuddajāya Dha-
20 taratṭhassa diṇṇabhāvaṃ jānāsīti“¹². „Āma jānāmi, mayhaṃ sā kaṇiṭṭhabhaginīti“¹³. „Mayaṃ tassā puttā, tvam nō mātulo“¹⁴ ti. Taṃ sutvā rājā te āliṅgitvā sīse cumbitvā roditvā pāsādaṃ āropetvā mahantaṃ sakkāraṃ kāretvā Bhūridattena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto pucchi: „tāta taṃ evaṃ uggatejaṃ
25 kathaṃ Ālambāno gaṇhīti“¹⁵. o sabbāṃ vitthārena kathetvā „mahārāja raññā nāma iminā niyāmena r. kāretuṃ vaṭṭatīti“¹⁶ mātulassa dh. d. Atha naṃ Su-o āha: „mātula mama mātā Bhū-aṃ apassantī kilamati, na sakkā amhehi bahi papañcaṃ kātun“¹⁷ ti. „Sādhū tāta, tumhe tāva gacchatha, ahaṃ pana
30 mama bhaginīṃ datṭhukāmo, kathaṃ taṃ passissāmīti“¹⁸. „Mātula kahaṃ pana¹⁹ ayyako Kāsirajā ti. „Tāta mama bhaginīyā

¹ B^d paṭham-. ² C^k nā for nāma? ³ C^k -jāni, C^s -jānāmīti. ⁴ B^d -o. ⁵ B^do dhītaya ⁶ B^d adds no.

vinā vattitum asakkonto r. pahāya pabbajitvā asukavanasanḍe
nāma vasatīti¹. „Mātula mara mātā tumhe c' eva ayyakañ ca
me datṭhukāmā, tumhe asukadivasaṃ mama ayyakassa santikaṃ
gacchatha, mayaṃ mātaraṃ ādāya ayyakassa assamapadaṃ
āgacchissāma, ta. naṃ tumhe pi passissathā“² ti. Iti te mā- 5
tulassa divasaṃ tṭhapetvā³ rājanivesanā otarimsu. Rājā bhāgi-
neyye uyyojetvā roditvā nivatti. Te pi paṭhaviyaṃ nimujjitvā
nāgabavanaṃ gatā. Nagara pavesanakhaṇḍaṃ niṭṭhitā⁴.

Mahāsatte sampatte sakalanagaraṃ⁵ ekaparidevasāddam
abosi. So pi māsaṃ peḷāya kilanto gilānaseyyāya sayi, tassa 10
santikaṃ āgacchantānaṃ nāgānaṃ pamānaṃ n' atthi, so tehi
saddhiṃ kathento kilamati. Kāṇārītṭho devalokaṃ gantvā
M-aṃ adisvā paṭhamam eva āgato, atha naṃ „esa caṇḍo
pharuso sakkhissati nāgapariṣaṃ vāretuṃ“ ti M-assa nipannaṭ-
ṭhāne dovārikaṃ karimsu. Subhago pi sakala-Himavantāṃ vi- 15
cinitvā tato mahāsamuddaṃ ca sesanadiyo ca upadhāretvā
Yamunaṃ upadhārento āgacchati. Nesādbrahmaṇo pi Ālam-
bānaṃ kuṭṭhiṃ⁶ disvā cintesi: „ayaṃ Bhū-aṃ, kilametvā kuṭṭhi-
jāto, ahaṃ pana taṃ mayhaṃ tathā bahūpakāraṃ maṇilobhena⁷
Ālambānaṃ dassesi, taṃ pāpaṃ maṃ āgamiṣṣati, yāva taṃ 20
nāgacchati tāvad eva Yamunaṃ gantvā pāpavāhatitthe⁸ pāpa-
vāhanaṃ karissāmi⁹“ ta. gantvā „mayā Bhūridatte mittadūbhi-
kammaṃ kataṃ pāpaṃ pavāhessāmi¹⁰“ udakoroḥaṇakammaṃ¹¹
karoti. Tasmiṃ khaṇe Subhago taṃ tṭhānaṃ patto, tassa taṃ
vacanaṃ sutvā „iminā kira pāpakammaṃ tāva mahantassa 25
yasassa dāyako mama bhātā maṇimantassa¹² kāraṇā Ālam-
bānaṃ dassito¹³, nāssa jīvitam dassāmi¹⁴“ naṅguṭṭhena naṃ
pādesu veṭhetvā ākaḍḍhitvā udake osīdāpetvā nirussāsakāle
thokaṃ sithilaṃ akāsi, so sīsaṃ ukkhipi, atha naṃ punākāḍ-

¹ Bā divase vavattṭhāpetvā. ² n. n. wanting in Cks. ³ Bā sakalanāgabavanaṃ.

⁴ Bā kuṭṭhitāṃ. ⁵ Cks maṇimālābhena. ⁶ Bā payāgatitthe. ⁷ Cks udakā-

Ck-mattassa, Bā-ratanassa. ⁸ Bā adds bhavissati.

ḍhitvā osīdāpesi, evaṃ bahuvāre tena kilaniyamāno nesāḍa-
hmaṇo sīsaṃ ukkhipitvā g, ā:

111. Lokyaṃ sajantaṃ¹ udakaṃ Payāgasmin² patitṭhitaṃ
ko maṃ ajjhoharī bhūto³ ogālhaṃ Yamunaṃ nadin ti. 857.

5 Ta. lokyan ti pāpapavāhanasamatthan ti lokasammutaṃ, sajantaṃ ti³
evarūpaṃ udakaṃ abhisīncantaṃ, Payāgasmin⁴ ti Payāgatitthe⁵.

Atha naṃ Subhago gāthāya ajjhabhāsi:

112. Ya-d-esa lokādhīpatī yasassī
Bārāṇasīṃ pakiraparī⁶ samantato
10 tassāhaṃ⁷ putto uragūsabhaṣṣa⁸,
Subhago ti maṃ brāhmaṇa vedayantīti. 858.

* Ta. yadesā 'ti yo esa⁹, pakiraparī¹⁰ samantato ti paccatthikānaṃ
upaharaṇasamatthātāya¹¹ pari¹² samantato pakirī¹³, sabbaṃ parikkhipitvā
upari phaṇena chādesi.

15 Atha brāhmaṇo „ayaṃ Bhū-assa bhātā nā me jīvitaṃ
dassati, yaṃ nūnāhaṃ etassa c' eva mātāpitunnaṃ c' assa
vaṇṇakittanena muducittataṃ¹⁴ katvā attano jīvitaṃ yāceyyaṃ¹⁵
ti cintetvā gātham āha:

113. Sace hi putto uragūsabhaṣṣa⁸
20 Kāmsassa¹⁶ rañño amarādhīpassa¹⁷
mahesakkho aṇṇataro pitā te
maccesu mātā pana te atulyā
na tādiso arahati brāhmaṇassa
dāsam pi ohātuṃ¹⁸ mahānubhāvo ti. 859.

25 Ta. Kamsassa¹⁹ 'ti aparena nāmena evaṃnāmassa Kāsirañño²⁰ ti pi
vadanti yeva, Kāsirājadhītāya gahitattā Kāsiraḥjam pi tass' eva santakaṃ katvā
vaṇṇeti, amar - - ti dighāyutāya²¹ amarasamkhātānaṃ nāgānaṃ adhipatisa,
mahesakkho ti mahānubhāvo, aṇṇataro ti mahesakkhānaṃ aṇṇataro, dā-

¹ so Ck; Bā sajantaṃ, Bā siccantaṃ. ² Ck payātasmin, Ck payākasmin. ³
Bā sajj-, Bā sic- ⁴ Ck payākasmin. ⁵ Ck payāka-. ⁶ so Bā; Ck pakiraham.
⁷ read: -ha. ⁸ Bā -go-. ⁹ Ck yadā so esa. ¹⁰ sq Bā; Ck pakirahāji, Ck
pakirahāri, cfr. p. 100-g. ¹¹ so Ck; Ck -atthāyāya, Bā -atthāya. ¹² Ck pari. ¹³
Bā pakira. ¹⁴ Bā -cittāṃ. ¹⁵ Ck yācessaṃ. ¹⁶ Bā kāsissa. ¹⁷ Bā -dibbaṣṣa.
¹⁸ Bā ohārituṃ. ¹⁹ Bā kāsissa. ²⁰ Bā kāsika - -. ²¹ Bā -yukānaṃ.

sampitī tādiso hi mahānubhāvo ānubhāvarahiṭṭam brāhmaṇassa dāsampi udake
oharitum nārahati pāgeva mahānubhāvabrāhmaṇan ti vadati.

Atha naṃ Subhago „duṭṭhabrāhmaṇa tvaṃ maṃ vañcetvā
muñcissāmīti maññasi, na te jīvitam dammīti“ tena kata-
kammaṃ pakāseṇa āha:

114. Rukkham nissāya vijjhitho eṇeyyaṃ pātum āgataṃ,
so viddho dūram asarā¹ saravegena sekhavā². 860.
115. Tam tvaṃ patitam addakkhi araṇṇasmim brahāvane³
sa maṃsakācam ādāya sāyaṃ nigrodh⁴ upāgami 861.
116. Suvasāliyasainghuṭṭham piṅgiyaṃ⁵ santhatāyutan⁶ 10
kokilābhirudaṃ rammaṃ dhuvaṃ haritasaddalaṃ. 862.
117. Tattha te so pāturahu iddhiyā yasaṃ jālaṃ
mahānubhāvo bhātā me kaññāhi parivārito. 863.
118. So tena paricīṇṇo tvaṃ sabbakāmehi tappito
adūbhassa⁷ tuvaṃ dūbhi, tan te veraṃ idhāgataṃ. 864. 15
119. Khippaṃ gīvaṃ pasārehi, na te dassāmi jīvitam,
bhātu parisaraṃ veraṃ chedayissāmi te siran ti. 865.

Ta. sāyaṃ - - ti vikale nigrodham upagato si, piṅgiyaṃ⁵ ti pakkānam⁵
vaṇṇena piṅgalam, santhatayutan ti pārohaparikinnam, kokila - - ti koki-
lāhi abhirudaṃ, dhuvaṃ - - ti udakabhūmiyam jātattā nīceṇ haritasaddala- 20
bhūmibhāgaṃ, pāturahū ti tasmim nigrodhe thitassa tava⁶ so mama bhātā
pākaṇṇo ahosi⁷, iddhiyā ti puññatejasa, so tenā⁸ 'ti so tuvaṃ tena attano
bhavanam netvā paricīṇṇo, parisaraṃ ti tayā mama bhātu kataveraṃ pāpa-
kammaṃ parisaranto anussaranto, chedayissāmi ti chindissāmi.

Atha brāhmaṇo „na me esa jīvitam dassati, yaṃ kiñci 25
pana katvā⁹ mokkhatthāya vāyamitum vaṭṭatīti“ g. ā.:

120. Ajjhāyako yācayogo āhutaggi ca brāhmaṇo,
eteḥi tihi ṭhānehi avajjho bhavati brāhmaṇo ti. 866-

Eteḥi ti ajjhāyakattādīhi tihi kāraṇeḥi br. avajjho, na labbhā brāhmaṇaṃ
vadhītum, kiṃ tvaṃ vadesi, yo hi br. am vadheti so Niraya nibbattatīti 30

¹ Bds ācari. ² so Cks: Bds sikhavā ³ Bds piṅgalam ⁴ Bds aduṭṭhassa ⁵ Bds
panṇapattānam. ⁶ Cks omit tava ⁷ Ck adda paṇṇasi, Cs paṇṇāsi, ⁸ Bds
vatvā.

Taṃ sutvā Subhago saṃsayapatto¹ hutvā „imaṃ n-bhavanam netvā bhātaro paṭipucchitvā jānissāmīti“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

121. Yaṃ puraṃ Dhataratṭhaṣṣa ogāḷhaṃ Yamunaṃ nadiṃ
5 jotate sabbasovaṇṇaṃ girim āhacca Yāmunam². 867.
122. Tattha te purisavyagghā sodariyā³ mama bhātaro,
yathā te tattha vakkhanti tathā⁴ hessasi brāhmaṇa⁵ 'ti. 868.

Tā purāṇaṃ ti nagaraṃ, ogāḷhaṃ ti anupaviṭṭhaṃ, girim -- ti Yamunato avidūre (hitaṃ) Himavantaṃ āhacca jotati, tattha te ti tasmīṃ nagare te
10 mama bhātaro vasantī, ta. nīte tayi⁶ yathā te vakkhanti tathā bhaviṣṣasi, sace hi saccaṃ kathesi jīvitaṃ te atthi no ce tatth' eva sīsaṃ chindissāmīti.

Iti naṃ vatvā gīvāyaṃ gahetvā khipanto akkosanto pari-bhāsanto M-assa pāsādadvāraṃ agamāsi. Mahāsattassa pariyeṣanakhandaṃ niṭṭhitam⁷.

- 15 Atha naṃ dovāriko hutvā nisinno Kāṇārītṭho tathā kilametvā āniyyamānaṃ disvā paṭimaggam gantvā „Subhaga, mā hethayi, brāhmaṇa nāma Mahābrahmuno puttā, sace hi Mahābrahmā jānissati 'mama puttaṃ⁸ viheṭṭhayantīti' kujjhitvā amhākaṃ sakalaṃ n-bhavanam vināsesati, lokasmiṃ brāhmaṇa
20 nāma seṭṭhā mahānubhāvā, tvam tesaṃ ānubhāvam na jānāsi, ahaṃ jānāmīti“, Kāṇārītṭho kira atītānantare bhava yaññakāra-brāhmaṇo⁹ ahosi, tasmiṃ evaṃ ā., vatvā ca pana¹⁰ anubhūta-pubbavasena yajanasīlo¹¹ hutvā Subhagaṃ ca nāgaparisaṃ ca āmantetvā „etha¹², yaññakārakabrahmaṇānaṃ vo guṇe vaṇ-
25 ṇessāmīti“ vatvā yaññavaṇṇaṃ ārabhanto āha:

123. Anittarā ittarasampayuttā
yaññā ca vedā¹³ ca subhoga loke,
tad aggarayhaṃ¹⁴ hi vinindamāno
jahāti vittaṃ ca sataṃ ca dhamman ti. 869.

¹ Ck sassa pakkhanto corr. to tassa-, C^s saṃsayapatto. ² Ck Bā ya-. ³ Ck^s sa-udar-, Bā^s sodariyā. ⁴ Ck^s kathā. ⁵ Bā netvā in the place of nīte tayi
⁶ m. p. n. wanting in Ck^s. ⁷ Ck^s -o. ⁸ Bā^s -kārako-. ⁹ Ck^s bhañjana-. ¹⁰ Bā add^s bho. ¹¹ Bā bhedā. ¹² Bā aggā-.

Ta. anittarā ti bhoga imasmiṃ loke yaññā ca vedā¹ ca anittarā na lāmakā mahānubhāvā, te ittarehi brāhmaṇehi sampayuttā, tasmā brāhmaṇāpi anittarā va jātā, tad aggarayaṇa² ti tasmā agārayaṇaṃ brāhmaṇaṃ viṇinda-māno dhajjaṇa ca paṇḍitadhammaṃ ca³ jahātīti, idaṃ kira so iminā Bhūridatte mittadūbhikammaṃ katan ti vattuṃ mā labhatīti⁴ avoca.

5

Atha taṃ Kāṇārītṭho „Subhaga’ jānāsi pana ‘ayaṃ loko kena vihito’“ ti pucchitvā⁵ „na jānāmīti“ vutte „brāhmaṇaṇaṃ pitāmahena Brahmunā“ ti dassetuṃ itaraṃ g. ā.

124. Ajjhenam ariyā paṭhaviṃ janindā
vessā kasim pāricariyaṃ ca suddā
upāgu paccekaṃ yathā padesaṃ
katāhu ete Vasinā ti āhū ti 870.

10

Ta. upāgū ti upagatā, Brahmā kira brāhmaṇādayo nimminivā ariye⁶ tava brāhmaṇe āha: tumhe ajjhenam eva upagacchatha, mā aññaṃ kiñci ka-rittha, janinde⁷ ā.: tumhe pathaviṃ yeva vijinetha⁸, vesse ā.: tumhe kasim yeva upetha, sudde ā.: tumhe tinnāṃ vaṇṇānaṃ pāricariyaṃ yeva upethā⁹ ti, tato paṭṭhāya ariyā ajjhenam janindā paṭhaviṃ vessā kasim suddā pāricariyaṃ upagatā ti vadati, paccekan - ti upagacchantā ca pāṭiyekkaṃ attano kula-padesānurūpeṇa Brahmunā vuttaniyāmen¹⁰ eva upagatā, katāhu ete Vasinā ti āhū ti evaṃ kira tena Vasinā Mahābrahmaṇa katā¹¹ ahesuṃ ti kathenti¹².

20

Evam „mahāguṇā ete brāhmaṇā nāma, yo hi etesu cittaṃ pasādetvā dānaṃ deti tassa aññattha paṭisandhi n’atthi, deva-lokam eva gacchatīti“ vatvā āha:

125. Dhātā¹³ Vidhātā¹⁴ Varuṇo Kuvero
Somo Yamo Candimā y’ āpi¹⁵ Suriyo
ete hi¹⁶ yaññaṃ puthuso yajitvā
ajjhāyakānaṃ atha sabbakāme. 871.

25

126. Vikāsītā cāpasatāni pañca
yo Ajjuno balavā bhīmaseno
sahassabāhu asamo pathavyā
so pi tadā ādahi¹⁷ jātavedan ti. 872.

30

¹ Bā bhedā. ² Bā aggā-. ³ Bā -tūti. ⁴ Bā C^s subhoga. ⁵ C^{ks} omit pu-. ⁶ C^k ācā-, C^s acā-. ⁷ C^{ks} -do ⁸ Bā -natha. ⁹ C^{ks} katan. ¹⁰ Bā -eti. ¹¹ C^{ks} dātā. ¹² C^{ks} vidātā. ¹³ Bā ca. ¹⁴ so C^{ks}; Bā ete pi. ¹⁵ C^k adahi, C^s adabī.

Ta. ete hīti¹ ete hi², Dhātā³ ti ādayo devarājāno, puthuso ti anekapa-
kārām yaññam yajitvā, atha sabbakāme ti atha ajjhāyakānam brāhmaṇānam
sabbakāme datvā etāni thānāni pattā ti dasseti, vikāsitā ti ākaḍḍhitā, cāpa-- ti
na⁴ dhanupañcasatāni⁵ pañcacāpasatappamānam pana mahādhanum⁶, bhīm-
5 sēno ti bhayānakasēno, sahasasabāhū⁷ 'ti na tassa bāhūnam sahasam, pañ-
cannam pana dhanuggahasatānam bāhusahasena ākaḍḍhitabbassa dhanuno
ākaḍḍhanen' eva evam vutto⁸, ādahi⁹ jātavedan ti so pi rājā tasmiṃ kāle
brāhmaṇe sabbakāmehi santappetvā aggim ādahi⁹ patiṭṭhahitvā¹⁰ paricari, ten'
eva kāraṇena devaloke nibbatto, tasmā brāhmaṇa nāma imasmim loke jeṭṭhakā ti ā.

10 So 'uttarim pi brāhmaṇe yeva vaṇṇento gātham āha:

127. Yo brāhmaṇe bhojayi dīgharattam
annena pānena yathānubhāvan
pasannacitto anumodamāno
subhoga devaṇṇataro ahoṣīti. 873.

15 Ta. yo ti yo so porānako Bārānasirājā ti dasseti, yathānubhāvan ti
yathābalaṃ, yad assa atthi tam sabbam pariccajivvā bhojesi, devaṇṇataro ti
so aṇṇataro mahesakkhadevarājā ahoṣīti.

Evam brāhmaṇa nāma aggadakkhiṇeyyā ti. Ath' assa
aparam pi kāraṇam āharitvā dassento gātham āha:

20 128. Mahāsanaṃ devaṃ anomavaṇṇam¹¹
yo sappinā asakkhi jetum¹² Aggim
so yaññatan tam varato yajitvā
dibbam gatiṃ Mujalind' ajjhagañchīti¹³. 874.

Ta. mahāsanaṃ ti mahābhakkhaṃ, jetun¹² ti santappetuṃ, yaññatan
25 ti yaññavidhānam, varato ti varassa Aggidevassa yajitvā, Mujalind' ajjha-
gañchīti¹³ Mujalindo¹² adhigato, eko kira pubbe Bārānasiyaṃ Mujalindo¹³
nāma rājā brāhmaṇe pakkosivvā saggamaggaṃ pucchi, atha naṃ te brāhmaṇānaṃ
ca brāhmaṇadevatāya ca sakkāram karohīti vatvā kā nu brāhmaṇadevatā ti vutte
Aggidevo ti tam navasappinā santappehīti āhaṃsu, so tathā akūsi.

30 Tam attham pakāsento esa imaṃ gātham āha:

129. Mahānubhāvo vassasahassajivī¹⁴
yo pabbaji dassaneyyo ulāro

¹ Bḍ ete pi. ² Bḍ ete. ³ Cks dātā ⁴ C^s omits na. ⁵ Bḍ adds pañcacāpasatāni. ⁶ Cks -nū. ⁷ Bḍ -am. ⁸ Cks adāhi. ⁹ Cks adahī. ¹⁰ so Cks; Bḍ patiṭṭhahitvā ¹¹ Cks -jm. ¹² Bḍ bhoje-. ¹³ Bḍ muñca-, cfr. supra 92. ¹⁴ read: va sahasa-?

hitvā apariyantaratham¹ sasenain
rājā Dujīpo² pi jagāma saggan ti. 875.

Ta. 'pabbajjīti pañcavassasatānī r. karento brāhmaṇānām sakkāraṁ karetvā
apariyantaratham² sasenain³ hitvā pabbajjī, Dujīpo pīti so cāpi Dujīpo⁴ nāma
rājā brāhmaṇe pūjetvā va saggaṁ gato ti vadati, Dujīpo⁵ ti pi pātho. 5

Aparāni pi 'ssa udāharapaṇi dassento āha:

180. Yo sāgarantaṁ Sāgaro vijitvā

yūpaṁ subhaṁ sonṇamayaṁ ulāraṁ

ussesī Vessānaram ādahāno

subhoga devaṇṇataro ahoṣi. 876. 10

181. Yassānubhāvena subhoga Gaṇḍā

pavattatha⁶ dadhisannam⁷ samuddaṁ

sa lomapaḍo paricariya-m-aggiṁ

Aṅgo sahasakkhapur' ajjhagaṇḍhīti. 877.

Ta. sāgarantaṁ ti sāgarapariyantaṁ paṭhavīṁ, ussesīti brāhmaṇe 15
saggaṁ aggaṁ pucchitvā suvaṇṇayūpaṁ ussāpehīti vutto⁸ pasughātattaya ussā-
pesi. vessānaram ādahāno ti vessānaraṁ jaggiṁ ādahanto, vessānaraṁ ti pi⁹
pātho. devaṇṇataro ti Subhaga¹⁰ so hi rājā aggiṁ juhivā¹¹ aṇṇataro mahe-
sakkhadevo ahoṣīti vadati, yassānu - - ti bho Subhaga¹⁰ Gaṇḍā ca samuddo
ca kena kato ti jānāsīti na jānāmi kiṁ jānissasi tvam, brāhmaṇe yeva pothetum 20
jānāsi, atītasam hi Aṅgo nāma lomapaḍo Bārānasirājā brāhmaṇe saggaṁ aggaṁ
pucchitvā tehi¹² Himavantaṁ pavisitvā brāhmaṇaṁ katvā aggiṁ paricārā
'ti vutto⁸ aparimāṇā gāviyo ca mahisiyo ca ādāya Ili-taṁ pavisitvā tathā akāsi,
brāhmaṇehi bhuttātīrittaṁ khīradadhiṁ¹³ kiṁ kātappaṁ ti ca vutte chaddethā 25
'ti āha, ta. thokassa khīraṁ chadditattathāne kunnadiyo ahesum, bahukassa
chadditattathāne Gaṇḍā pavattatha¹⁴, taṁ pana khīraṁ yattha dadhi hutvā¹⁵
sannisinnaṁ thitaṁ taṁ yeva samuddaṁ nāma jātāṁ, iti so evarūpaṁ sakkā-
raṁ katvā brāhmaṇehi vuttavidhānena aggiṁ paricariya sahasakkhassa purāṁ
ajjhagaṇḍhīti.

Iti 'ssa idaṁ atītaṁ āharitvā i. g. āha:

30

182. Mahiddhiko devavaro yasassī

senāpatī tidive Vāsavassa

¹ B^d -raṭhaṁ. ² B^d dūḍipo, cfr. supra ⁹⁹/₉. ³ B^d -raṭhaṁ, C^s pariyanantara-
thesaṇaṁ. ⁴ B^d dūḍipo. ⁵ so C^k for dūḍipo, C^s dūjīpo, B^d dutīpo. ⁶ B^d
-ti. ⁷ C^k -ā. ⁸ B^d -e. ⁹ C^k vessānaraṇto va vā. ¹⁰ B^d subhoga. ¹¹ C^s jū-
B^d pūjetvā. ¹² C^k te. ¹³ C^k khīraṁ. ¹⁴ B^d -tittha. ¹⁵ C^k omīti hutvā.

sa' somayāgena malañ vihantvā
subhoga devaññataro ahoṣīti. 878.

Ta. somayāgena -- ti bho subhoga, yo idāni Sakkassa senāpāti mahā-
yaso devaputto so pi pubbe Bārānasirājā, va brāhmaṇe saggamaggañ pucchitvā
5 tehi somayāgena attano malañ pavāhetvā devalokañ gacchātīti vutto³ br-ānañ
mahantañ sakkārañ katva tehi vuttavidhānena somayāgañ katvā tena attano
malañ vihantvā devaññataro jāto ti.

Imaṃ atthañ pakāseto evaṃ āha:

133. Akāri yo³ lokam imaṃ parañ ca
10 Bhāgīrasīñ Himavantañ ca Gijjhāñ
yo iddhiṃ devavaro yasassī
so pi tadā ādahi jātavedaṃ. 879.
134. Mālāgiri⁴ Himavā yo ca Gijjho
Sudassano Nisabho Kākaneru
15 ete ca aññe ca nagā mahantā
cityā katā yaññakarehi-m-āhū ti. 880.

Ta. so pi tada -- ti bhātiya⁵ subhoga, yena Mahābrahmunā ayañ ca
loko paro ca loko Bhāgīrasigangā ca Himavanta-Gijjha-pabbatā ca katā so pi
yadā Brahmupattito pubbe mānavako ahoṣi tadā aggim eva ādahi, aggim ju-
20 hitvā Mahābrahmā hutvā idāni sabbam akāsi, evaṃ mahiddhikā brāhmaṇā ti
dasseti, cityā katā ti pubbe kir' eko Bārānasirājā br-ne s-maggañ pucchitvā
br-ānañ sakkārañ karohīti⁶ vutto tesāñ mahādānañ patthapetvā mayhañ dāne
kimi n' atthīti pucchitvā sabbam ūeva atthi br-ānañ pana āsanāni na-ppahontīti
vutte itthakāhi cināpetvā⁷ āsanāni kāresi, tadā cityāvayatapiṭṭhikā⁸ br-ānañ
25 ānubhāvena vaḍḍhitvā Mālāgiriādayo pabbatā jātā, evaṃ ete yaññakarehi brāh-
maṇehi katā ti kathentīti.

Atha nañ punāha: „bhātika, jānāsi paṇāyañ samuddo
kena kāraṇena apeyyo loṇodako jāto“ ti „na jānāmi Aritṭhā“
'ti, atha nañ „tvañ brāhmaṇe yeva hiṃsitañ jānāsi, suṇā-
30 hīti“ vatvā gātham āha:

135. Ajjhāyakañ mantagunūpapannañ
tapassinañ yācayogo ti cāha⁹,

¹ Bā yo. ² Bā -e. ³ Bā akāsiyañ. ⁴ Cks -rini. ⁵ Bā -ikā. ⁶ Cks pūjehīti in
the place of sakkārañ karohīti. ⁷ Cks vinā-. ⁸ so C; Ck vityāvayanapitṭhika,
Bā etā cityā kata thapaniṭṭhikā. ⁹ Bā cāhu.

tīre samuddass' udakaṃ sajanantam
tam sāgar' ajjohari, ten' apeyyo ti. 881,

Ta. yācayogo ti cāhā¹ ti tam brāhmaṇam yācayogo ti ca loko āha²,
udakaṃ -- ti so kīr' ekadivasam, pāpavāhanakammam karonto tīre thatvā
samuddato udakaṃ gahetvā attano upari³ sajati abbhukkirati, atha naṃ evaṃ 5
karontam vadhitvā⁴ sāgaro ajjohari, tam kāraṇam Mahābrahmā sutvā iminā
kīra me putto hatto⁵ ti samuddam apeyyo loṇodako bhavatū 'ti abhisapi, tena
kāraṇen' esa aṭṭheyyo.

„Evarūpā ete brāhmaṇā nāmā“ 'ti vatvā puna pi āha:

194. Āyāgavatthūni⁶ puthū pathavyā 10
saṃvijjanti brāhmaṇā Vāsavassa,
purimaṃ disaṃ pacchimaṃ dakkhiṇuttaram
saṃvijjamānā janayanti vedan ti. 882.

Ta. Vāsavassa 'ti pubbe brāhmaṇaṃ dānaṃ datvā Vāsavattaṃ patta⁷ssa
Vāsavassa⁸, āyāgavatthūni⁹ puññakkhettabhūtā aggadakkhiṇeyyā puthu- 15
brāhmaṇā saṃvijjanti, purimaṃ disaṃ ti te idāni purimāsu catūsu disāsu
saṃvijjamānā tassa Vāsavassa mahantam vedan janayanti pītisomanassam āvahanti.

Evam Ariṭṭho cuddasahi gāthāhi brāhmaṇe ca yaññe ca
vede ca vaṇṇesi. Tassa tam katham sutvā M-assa gilānu-
paṭṭhānam¹⁰ āgatā bahunāgā¹¹ „bhūtam eva katherīti“ micchā- 20
gāham gaṇhanākārappattā jātā. M. gilānaseyyāya nipanno va
tam sabbam assosi, nāgāpi 'ssa ārocesum, tato Bo. cintesi:
„Ariṭṭho micchāmaggaṃ vaṇṇesi, vādam assa bhinditvā pari-
sam sammādiṭṭhikam karissāmīti“ so utthāya nahatvā¹² sabbā-
lamkārapatimaṇḍito dhammāsane-nisīditvā sabbam nāgaparisam 25
saṇnipādetvā Ariṭṭham pakkosāpetvā „Ariṭṭha tvaṃ abhūtam
vatvā¹³ vede ca 'yaññe ca brāhmaṇe ca vaṇṇesi, brāhmaṇaṃ hi
vedavidhānena yaññayajanan nāma anitṭhasammataṃ¹⁴ na sag-
gāvaham, tava vāde¹⁵ abhūtam passa“ 'ti yaññabhedavādan
nāma ārabhanto āha: 30

¹ Cks vāhā, Bđ cāhū. ² Bđ loko āhu. ³ Bđ adds sīse. ⁴ Cks vadhi-. ⁵ Cks
bhave. ⁶ Cks āyāga-. ⁷ Bđ sakkassa. ⁸ Ck āyāsa-, Cs ayāga-. ⁹ Bđ -nathānam.
¹⁰ Bđ adds ayaṇ. ¹¹ Bđ nhatvā. ¹² Bđ katvā. ¹³ Bđ anariya-. ¹⁴ Bđ vādam.

187. Kalī¹ hi dhīrānaṃ kaṭaṃ magānaṃ
bhavanti vedajjhagatāṃ² Ariṭṭha
marīcidhammaṃ asamekkhitattā,
māyāgunā³ nātivahanti, paññaṃ. 883.
- 5 188. Vedā na tāṇāya bhavanti-r-assa⁴
mittadduno bhūnahuno⁵ narassa,
na tāyate paricīṇṇo ca⁶ aggi
‘dosantaraṃ maccaṃ anariyakammaṃ. 884.
- 10 189. Sabbañ⁶ ca maccā sadhanā sabhogā
‘ādīpitaṃ dāru tiṇena missaṃ
dahan na tappe asamatthatejo⁷,
ko taṃ subhikkhaṃ dirasaññu⁸ kuriyā⁹. 885.
140. Yathāpi khīraṃ viparināmadhammaṃ
‘adhi bhavitvā navaṇitaṃ pi hoti
15 evaṃ pi aggi viparināmadhammo
tejo samorohatī yogayutto. 886.
141. Na dissate aggi-m-anuppaviṭṭho
sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi¹⁰,
nāmanthamāno¹¹ araṇṇāreṇa
20 nākammanā¹² jāyati jātavedo. 887.
142. Sace hi aggi antarato vaseyya
sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi
sabbāni susseyyumaṃ vanāni¹³ loke
sukkhāni kaṭṭhāni ca pajjaleyyumaṃ. 888.
- 25 143. Karoti ce dārutiṇeṇa puññaṃ
bhojaṃ nara dhūmasikhiṃ patāpavaṃ¹⁴
aṇḍārikā lopakarā ca sūdā¹⁵
sarīradāhāpi¹⁶ kareyyumaṃ puññaṃ. 889.

¹ Cks kalīm. ² Cks -pan. ³ Bā -tidassa. ⁴ Ck bhanahato, Cs bhūnahato. ⁵ Cks va. ⁶ Bā sappe. ⁷ Bā apatthatejo. ⁸ Cks -a. ⁹ Cks ki-, Bā kā-. ¹⁰ Ck vāpi. ¹¹ Bā nāmaṭṭhamāno, Cks na ma-. ¹² Bā -mmunā. ¹³ Bā navāni. ¹⁴ Ck -khī - - vī, Cs -khi - - vā, Bā -khi - - vaṃ. ¹⁵ Ck sudhā, Cs Cā sudā. ¹⁶ Bā -lāhāpi.

144. Atha ce hi¹ ete² na karonti puññaṃ
 ajjhenamaggaṃ idha tappayitvā
 na koci lokasmiṃ kaṇṇoti puññaṃ
 bhojaṃ naro dhūmasiḍḍhiṃ patāpavaṃ³. 890.
145. Kathaṃ hi lokāpacito samāno 5
 amanuññaṃ gandhaṃ bahunnaṃ akantaṃ
 yad eva maccā parivajjayanti⁴
 tad appasatthaṃ dirasaññu⁵ bhuñje. 891.
146. Sikkhiṃ hi⁶ devesu vadanti h' eke,
 āpaṃ milakkhā⁷ pana devaṃ āhu,
 sabbe va ete vitathaṃ bhaṇanti. 10
 aggī na devaṇṇatāro na cāpo⁸. 892.
147. Nirindriyaṃ santaṃ⁹ asaṇṇakāyaṃ
 vessānaraṃ kammakaraṃ pajānaṃ
 paricariya-m-aggāṃ sugatāṃ kathaṃ vaje¹⁰ 15
 pāpāni kammāni pakubbamāno. 893.
148. Sabbābhikkhū t' āhu 'dha jīvikatthā
 aggissa Brahmā paricārīko,
 sabbānubhāvī ca vasī kimatthaṃ
 animmito nimmitaṃ vandit' assa. 894. 20
149. Passaṃ¹¹ anijjhānakhamāṃ atacchaṃ
 sakkārahetu pakiriṃsu¹² pubbe,
 te lābhasakkāre apātubhonte¹³
 santhambhitā¹⁴ jantuli santidhammāṃ. 895.
150. Ajjhenam ariyā paṭhaviṃ janindā 25
 vessā kasiṃ pāricariyaṃ ca suddā
 upāgu paccekaṃ yathā padesaṃ,
 katāhu ete Vasiṇā ti āhu. 896.

¹ Bā pi. ² Ck^s eke. ³ Ck^s -khī--vā. ⁴ Bā -ccajeyanti. ⁵ Ck^s -a. ⁶ Ck^s sakhī-, C^s sikhī-, Bā pi. ⁷ Bā -u. ⁸ Ck^s vāpo. ⁹ Bā baddhaṃ. ¹⁰ Bā vaje.
¹¹ Bā sāyaṃ. ¹² Bā parikiriṃsu. ¹³ Bā -bhūte, Ck^s -bhonto. ¹⁴ C^s samna-.
 Bā sannābhittā.

151. Etañ ca saccañ vacanañ bhaveyya
yathā idaṃ bhāsitañ brāhmaṇehi
nākhattiyo jātu labhettha rajjañ
nābrāhmaṇo mantapadāni sikkhe
5 nāññatra vessehi kaṣiṃ kareyya
suddo na muñce¹ parapessitāya². 897.
152. Yasmañ ca etaṃ vacanañ abhūtañ
' musā c' ime odariyā bhaṇanti
tad appapaññā abhisaddahanti
10 passanti taṃ paṇḍitā attanā va³. 898
153. Khattā na⁴ vessā na balim haranti,
ādāya satthāni caranti brāhmaṇā,
tan tādisañ saṃkhubhitañ vibhinnañ
' kasmā Brahmā n' ujjukarot' lokañ. 899.
154. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
kim sabbaloke⁵ vidahī alakkhim
kim sabbalokañ na sukhiṃ⁶ akāsi. 900
155. Sace hi so issaro sabbaloke
20 Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
māyāmusāvajjamadena cāpi
lokañ adhammena kimatth' akāsi⁷. 901.
156. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
25 adhammiyo⁸ bhūtapatī Ariṭṭha
dhamme satī yo vidahī adhammañ. 902:
157. Kiṭṭa paṭaṅgā uragā ca bhekā⁹
hantvā kimiṃ sujjhati makkhikā ca,
ete hi¹⁰ dhammā anariyarūpā
30 Kambojakānañ vitathā bahunnan ti. 903.

¹ Bā muce. ² Bā -pesanāya ³ Ck ca ⁴ Bā khatyāhi. ⁵ Bā -kañ. ⁶ Ck -ī,
Bā -i. ⁷ C² kimattvakāri, C¹ kimannukāri. ⁸ Bā -ko. ⁹ Ck hekā, Bā bhīṅgā
¹⁰ Bā pi.

kiñci atthaṃ joteti attano appamattakam pi vaddhiṃ¹ pabbhvetuṃ² na
 sakkoti, atha kho ekakaṃ³ pi bahujano bahu⁴ pi so paccattikaṃ⁵ etaṃ⁶
 akāle nikkhantaṃ vā parakkamantaṃ vā ekakaṃ samparivāretvā mahāvīnāsāṃ
 pāpeti, tatthāyaṃ⁷ upama; dhammakasenā vā Kosiyāṃ yatha ayaṃ dhamkasenā
 imāṃ akāle nikkhamantaṃ vā parakkamantaṃ ca Kosiyāṃ tundehi vitudanti⁸ 5
 mahāvīnāsam pāpeti⁹ tatha, tasma¹⁰ tīracchanagata ādiṃ¹¹ katvā kenaci akāle
 attano vasaṇatthāna na nikkhamitabbam¹² na parakkamitabbam ti, dutiyagathāya
 dhiro ti paṇḍito, vidhiti porāṇakapanditehi thapitapaveni, vidhānaṃ ti kot-
 thāso vā samvidahanaṃ vā vivarantaṃ¹³ ti vivaraṃ¹⁴ anugacchanto jananto,
 sabbāmitte ti¹⁵ sabbe amitte, vasikatvā¹⁶ ti attano vase katvā, Kosio 10
 va 'ti imahaṃ balakosiyā añño paṇḍitakosiyō viya, idaṃ vuttaṃ hoti: yo ca kho
 paṇḍito imasmiṃ kāle nikkhamitabbam parakkamitabbam¹⁷ imasmiṃ pana¹⁸ na¹⁹
 nikkhamitabbam na parakkamitabbam ti porāṇakapanditehi thapitassa pavenisa-
 makkhātassa vidhino kotthāsasamkhataṃ vidhanaṃ vā tassa vā vidhino vidhānaṃ
 samvidahanaṃ anutthānaṃ jānāti so vidhividhānaññū, paresam attano 15
 paccamittānaṃ vivaraṃ ūtvā yathā nāma paṇḍito Kosio rattisaṃkhatena²⁰ at-
 tano kalena²¹ nikkhamitvā ca parakkamitvā ca tattha tattha sayitānaṃ ñeva ka-
 kanam sisani chindamāno²² te sabbe²³ amitte vasikatvā sukhī siya ~~.....~~
 pi kale nikkhamitva parakkamitvā attano paccāmitte vasikatvā sukhī niddukkho
 bhaveyyā 'ti 20

Itāṃ Bodhisattassa vacanaṃ sutvā nivatti.

Satthā imāṃ desanaṃ¹ āharitvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā rājā
 Anando ahośi, paṇḍitānacco pana aham eva“ 'ti. Kosiyajātakam².

7. Gūthapāṇajātaka.

25

Sūro sūrena saṃgammā 'ti. Idaṃ Satthā Jetavane vi-
 haranto aññatarāṃ bhikkhūṃ ārabba kathesi. Tasmim¹ kāle
 Jetavanato gāvutaddhayanamatte² eko nigamaṃ, tattha bahūni
 salākabhattapakkhikabhattāni³ atthi. Tatth' eko⁴ pañhapucchako⁵
 koṇḍo⁶ vasati, so salākabhattapakkhikabhattānaṃ atthāya gate dahare 30

¹ B¹ vuddham. ² C¹ pabbhvetu. C² pabbhvetu cor. to -tum. B² uppadevutuṃ
³ B² ekekāṃ. ⁴ C¹ bahu. ⁵ B¹ paccatti. C² paccatti cor. to paccatti- ⁶ C¹
 B¹ ekaṃ. ⁷ C² tattha aya. ⁸ read -ti? ⁹ B¹ omits tatthāyaṃ - - -pāpeti ¹⁰
 B¹ tasmā. ¹¹ B¹ ādi. ¹² C¹ C² nikka-. ¹³ C² vivarantaṃ. B¹ vivarāṇabbhu, B²
 vivarānugu ¹⁴ C² evatam. ¹⁵ C¹ C² -tthehi. ¹⁶ B¹ vasati-. ¹⁷ B¹ omits
 parakkamitabbam. ¹⁸ C¹ C² omit pana ¹⁹ B¹ omits na. ²⁰ B¹ -te. ²¹ B¹ -le
²² B¹ chindayanamāno. ²³ C² adds pi. ²⁴ B¹ dhammadessanaṃ. ²⁵ B¹ adds cha-
 tham. ²⁶ B¹ adds kīra. ²⁷ B¹ -taḥhayanamatte. ²⁸ C² -pakkhikabhattam. ²⁹ B¹
 tatteko. ³⁰ C² pañhampu-. B¹ pañhāmpu-. ³¹ B¹ koṇḍo

- ca sāmaṇere ca „ke khādanti ke pivanti ke bhuñjanti“ pañhaṁ pucchitvā kathetuṁ asakkonte¹ lajjāpesi, te tassa bhayena salāka-bhattapakkhikabhattachāya taṁ gāmaṁ na gacchanti. Ath' ekadivasaṁ eko bhikkhu salākaggaṁ gantvā „bhante asukagāme salākabhattaṁ
- 5 vā pakkhikabhattaṁ vā atthīti“ pucchitvā „atth' āvuso, tattha paṇ' eko koṇṭo pañhaṁ pucchati“², kathetuṁ asakkonte³ akkosati paribhāsati, tassa bhayena koci gantuṁ na sakkoti“⁴ vutte „bhante tattha bhattāni mayhaṁ pāpetha“⁵, ahaṁ⁶ taṁ dametvā nibbisevanuṁ katvā tato paṭṭhāya tumhe disvā palāyanakam“ karissāmi“⁷ āha. Bhikkhū
- 10 „sādhū“⁸ ti sampañcchitvā tassa⁹ tattha bhattāni pāpesuṁ. So tattha gantvā gāmadvāre cīvarāṁ pārupi. Taṁ¹⁰ disvā koṇṭo¹¹ caṇḍamendako viya vegena upagantvā „pañhaṁ“¹² me samaṇa kathēhi“¹³ āha. „Upāsaka gāme caritvā yāguṁ ādāya āsanasālaṁ“¹⁴ tāva me āgantūṁ¹⁵ dehīti“. So yāguṁ ādāya āsanasālaṁ āgate pi tasmiṁ tath' eva āha.
- 15 So pi taṁ bhikkhūṁ „yāguṁ tāva me pātūṁ dehi. āsanasālaṁ sammajjitūṁ dehi, salākabhattaṁ tāva“¹⁶ āharitūṁ dehīti“ vatvā salākabhattaṁ āharitvā taṁ eva pattuṁ¹⁷ gāhāpetvā“¹⁸ „ehi, pañhaṁ te kathessāmi“¹⁹ bahigāmaṁ²⁰ netvā cīvarāṁ saṁharitvā²¹ aṁse thapetvā tassa hatthato pattuṁ gahetvā atthāsi. Tatrāpi taṁ so“²² „samaṇa
- 20 pañhaṁ me kathēhi“²³ āha. Atha naṁ „kathemi te pañha“²⁴ ti ekappahāren' eva pūtetvā atthiṁ saṁcunento²⁵ pothetvā gūthaṁ mukhe pakkhipitvā „ito dāni paṭṭhāya imaṁ gāmaṁ āgatam kañci bhikkhūṁ“²⁶ pañhaṁ pucchitakāle jānissāmi“²⁷ santajjetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya bhikkhū²⁸ disvā va palāyati. Aparabhāge tassa
- 25 bhikkhuno sā kiriyā bhikkhusaṁghe“²⁹ pākāṭā jātā. Ath' ekadivasaṁ dhammasabhāyaṁ³⁰ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso asukabhikkhu kira koṇṭassa mukhe gūthaṁ pakkhipitvā gato“³¹ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya saṁnisinnā“³² ti pucchitvā „imāya nāma“³³ 'ti vutte „na bhikkhave so bhikkhu idān' eva taṁ
- 30 mūlhenā“³⁴ āsādesi, pubbe pi āsādesi³⁵ yevā“³⁶ 'ti vatvā atūtaṁ āhari:

¹ Ck -to C* -to corr. to -te. ² B¹ pucchitam ³ Ck B¹ -to. ⁴ B¹ pāyetha
⁵ B¹ ahan. ⁶ B¹ salākassanakam. ⁷ B¹ tattha. ⁸ B¹ pāruppitāni. ⁹ B¹ kondo
ca, C* koṇṭho. ¹⁰ C* pañham. ¹¹ C* -lan. ¹² B¹ gantuṁ. ¹³ B¹ adds me.
¹⁴ B¹ bhattaṁ. ¹⁵ B¹ omits gāhāpetvā ¹⁶ B¹ gāmadvāre ¹⁷ Ck C* saṁgharitvā
B¹ gharitvā, B¹ sankadhetva. ¹⁸ B¹ bho. ¹⁹ Ck -cunento, B¹ adds viya.
²⁰ B¹ bhikkhūṁ kīrī. ²¹ B¹ bhikkhum. ²² B¹ -saṁghe. ²³ B¹ adds bhikkhu.
²⁴ C* mūlhenā, B¹ milena. ²⁵ B¹ āhāresi - - āhāresi, B¹ pakkhipitva gato puppe
pi dhile pakkhipi in the place of āsādesi - - āsādesi.

Atīte Aṅga-Magadha-vāsino aññamaññassa¹ ratṭhañ²
gacchantā ekadivasañ dvinnāñ ratṭhāñ sīmantare ekāñ gha-
rañ nissāya vasitvā surañ³ pivitvā macchamāñsarā khāditvā
pāto va yānāni yojetvā pakkaminīsu. Tesāñ gatakāle eko
gūthakhādakapāpako⁴ gūthagandhena āgantvā tesāñ pītatṭhāne⁵
chaddhitāñ⁶ surāñ disvā pāñiyāñ⁷ pipāsāya pivitvā matto
hutvā gūthapuñjañ abhirūhi⁸. Allagūthāñ tasmīñ āruḷhe tho-
kañ onami. So „paṭhavī mañ dhāretuñ na sakkotīti“ viravi.
Tasmīñ űeva khañe eko mattavāraño⁹ tañ padesañ patvā
gūthagandhañ ghāyitvā jigucchanto paṭikkami. So tañ disvā¹⁰
„esa¹¹ bhayena palāyatīti“ saññī hutvā „iminā¹² saddhiñ sañ-
gāmetuñ¹³ vaṭṭatīti“ tañ avhayanto¹⁴ paṭṭhamāñ gātham āha:

1. Sūro sūrena saṅgama vikkantena¹⁴ mahārinā¹⁵
ehi nāga nivattassu, kin nu bhūto palāyasi,
passantu Aṅga-Magadhā mama tuyhañ ca vikkaman ti. 152. 15

Tass' attho: tvañ sūro maya sūrena saddhiñ samāgantvā viriyavikkamena
vikkantena pahāradana-samatthatāya mahārinā kimkarana asāngamavā va gacchasi,
kin nu mama ekasampaharo pi dātabbo siyā, tasma ehi nāga nivattassu, ettaken'
eva maranabhayaṭṭajjito hutva kin nu bhūto palayasi, ime imam sīmam antaram
katvā vasanta passantu, Aṅga-Magadha¹⁶ mama tuyhañ ca vikkaman ubbhutam²⁰
pi ambhakañ parakkamañ passantu 'ti

So hatthi kaṇṇāñ datvā¹⁷ tassa vacanañ sutvā nivattitvā
tassa santikañ gantvā tañ apasādentō¹⁸ dutiyañ gātham āha:

2. Na tañ pādā vadhissāmi na dantehi na soṇḍiyā,
milhena¹⁹ tañ vadhissāmi, pūti haññatu putinā ti. 153. 25

¹ Bⁱ aññamaññāñ ² C^k ratṭhā, Bⁱ ratṭhā, C^s ratṭhā corr. to ratṭhañ. ³ C^k su-
rañ, C^s Bⁱ sūrañ. ⁴ C^k -khādita-, C^s -khādika- ⁵ Bⁱ pivithāne. ⁶ Bⁱ chadditā,
B^p chadditāñ ⁷ C^k C^s pāñiya, Bⁱ pāñiyāñ ⁸ C^s -ruhi. ⁹ C^s mattavarāno-
¹⁰ Bⁱ adds mama. ¹¹ Bⁱ adds me. ¹² Bⁱ saṅgāmanā katum. ¹³ Bⁱ avhayanto
¹⁴ Bⁱ vūṭikkantena. ¹⁵ Bⁱ mahārinā. ¹⁶ C^k C^s amga-. ¹⁷ Bⁱ uccāretvā, B^p uccā-
rañ dassetva. ¹⁸ B^p apassādentō, Bⁱ aparentō ¹⁹ all three MSS milhena
14*

Tass' attho: na taṃ pādādihi¹ vadhissāmi tuyhaṃ pana amucchavikena
mūlhenā² taṃ vadhissamīti evaṃ ca pana vatvā pūtiḡṭṭhapānako putina va
• haññatū 'ti

tassa matthake mahantaṃ laṇḍaṃ pādetvā udakaṃ viṣṣajje-
5 tvā tatth' eva taṃ jīvitakkhayaṃ³ pāpetvā koñcanādaṃ nadanto
araññaṃ eva pāvisi. •

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakāṃ samodhānesi:
„Tadā ḡṭṭhapānako koṇṭo⁴ ahosi, vāraṇo so bhikkhu, taṃ pana kā-
raṇaṃ paccakkhato disvā tasmīṃ vanasaṇḍe nivutthadevatā pana ahaṃ
10 evā⁵ 'ti. 'ḡṭṭhapāṇajātakāṃ⁶.

8. Kāmanītajātaka.

Tayo girin ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto Kāma-
nī⁷ta⁸ oramaṇaṃ⁹ nāma ārabhha kathesi. Vatthuṃ paccuppannaṃ
ca atitaṃ ca Dvādasanipāte Kāmajātaka āvibhavissati.

15 Tesu pana dvīsu rājaputtesu jeṭṭhako āgantvā Bārāṇasi-
yaṃ rājā ahosi kanitṭho uparājā¹⁰. Tesu rājā vatthukāmakile-
sakāmesu atitto dhanalolo¹¹ ahosi. Tadā Bodhisatto Sakko
devarājā hutvā Jambudīpaṃ olokeno tassa rañño dvīsu pi
kāmesu atittabhāvaṃ¹² ñatvā „imaṃ rājānaṃ niggahe¹³tvā¹⁴ lajjā-
20 pessāmīti“ brāhmaṇamaṇavaṇṇena āgantvā rājānaṃ passi
rañña ca „ken' atthena āgato si māṇavā“¹⁵ 'ti vutte „ahaṃ
mahārāja tīṇi nagarāṇi passāmi khemāni subhikkhāni pahūta-
hatthiassara¹⁶thapattīni¹⁷ hiraññasuvannaṇālaṃkāra¹⁸bharitāni, sakkā
ca pana tāni appaken' eva balena gaṇhituṃ, ahaṃ te tāni
25 gahe¹⁹tvā dātuṃ āgato“²⁰ ti āha, „kadā gacchāma²¹ māṇavā“²² 'ti
vutte „sve mahārāja“²³ 'ti „tena hi gaccha, pāto va āgaccheyyā-
sīti“ „sādhū mahārāja, vegena balaṃ sajjehitī“²⁴ vatvā Sakko

¹ Bī pādā. ² C* mūlhenā. ³ B* koṇṭho or koṇṭo, Bī koṇḍā. ⁴ Bī adds sattamaṃ

⁵ C* kāmanīta-. Bī kāmanīka-. ⁶ Bī adds ahosi. ⁷ B* -lobho. ⁸ Bī atittam-

⁹ Bī niggaṇhitvā. ¹⁰ C* -paṇṇīni, Bī -hatthini. ¹¹ Bī gacchasi

sakattāhanam eva gato. Rājā punadivase bheri¹ carāpetvā
 balam sajjam karetvā amacce pakkositvā² „hiyo eko brāhmaṇa-
 māṇavo ‘Uttarapañcāle Indāpāte Kekake ti imesu tisu nāga-
 resu rajjam gahetvā dassāmīti’ āha³, tam māṇavam ādāya tisu na-
 garesu rajjam gaṇhissāma⁴, vegena tam pakkosathā“⁵ ti. „Katthi’
 assa deva nivāso dāpito“ ti. „Na me tassa nivāsageham⁶ dā-
 pita“ ti. „Nivāsaparibbayo⁷ pana dinno“ ti. „So pi na⁸
 dinno“. „Atha kham⁹ tam¹⁰ passissāmā¹¹“ ti. „Nagaravāṭṭhi¹²
 olokethā“ ti. Te olokento adisvā „na passāma mahārājā“ ti
 āhaṃsu. Rañño māṇavam apassantassa „evam mahāntā nāma
 issariyā parihīno smīti¹³“ mahāsoko udapādi, hadayavatthuṃ
 uḥham ahoṣi, vatthulohitam kuppi, lohitaṭṭhāṇḍikā udapādi,
 vejjā tikicchitum nāsakkhiṃsu¹⁴. Tato tihacatuḥaccayena Sakko
 āvaḍḍhamāno tassa tam ābādham űatvā „tikicchissāmi paṇ¹⁵“ ti
 brāhmaṇavaṇṇena āgantvā dvāre ṭhatvā „vejjabrāhmaṇo tumbhā-
 kam tikicchanatthāya āgato“ ti ārocāpesi. Rājā tam sutvā
 „mahantamahāntā¹⁶ rājavejjā maṃ tikicchitum nāsakkhiṃsu“,
 paribbayam assa dāpetvā uyyojethā“ ti āha. Sakko tam sutvā
 „mayham n’ eva nivāsanaparibbayena¹⁷ attho vejjalābham pi
 na gaṇhissāmi, tikicchissāmi maṃ, rājā maṃ passatū“ ti āha.
 Rājā tam sutvā „tena hi āgacchatū“ ti āha. Sakko pavisitvā
 jayāpetvā¹⁸ ekamantaṃ atthāsi. Rājā „tvam maṃ tikiccha-
 sīti“ āha. „Ama devā“ ti. „Tena hi tikicchassū“ ti. „Sā-
 dhu mahārājā¹⁹, vyādhīno²⁰ me²¹ lakkhaṇam pi²² kathetha,
 kena kāraṇena uppanno, kiṃ khāditaṃ vā pītaṃ vā nissaya
 udāhu diṭṭhaṃ vā sutam vā“ ti. „Tāta mayham vyādhī²³ su-
 tam nissāya uppanno“ ti. „Kin²⁴ te sutam“ ti. „Tāta, eko

¹ B¹ bheri ² B¹ pakkosāpetvā. ³ C⁸ āga corr to āha ⁴ B¹ -mi, C⁸ -mi corr.
 to -ma ⁵ B¹ nivāsanaḥgeham ⁶ B¹ nivāsanaparibbayo. ⁷ B¹ omits na. ⁸ B¹
 katham ⁹ B¹ na ¹⁰ B¹ passamā. ¹¹ C⁸ -thisu ¹² B¹ -hinomhiti. ¹³ B¹ nā-
 sakkhisu, C⁸ na sakkhiṃsu. ¹⁴ so B¹; B¹ mahantamahāntā, C⁸ C⁹ mahantama-
 hanta. ¹⁵ so B¹; C⁸ nivāpena-, C⁹ nivapetha-, B¹ nivāsanena-, read: nivāsenā na-?
¹⁶ C⁸ chāyāpetvā corr. to jayāpetvā. ¹⁷ B¹ add^s ajja. ¹⁸ B¹ byadhīno. ¹⁹ B¹
 omits me. ²⁰ C⁸ C⁹ omit pi. ²¹ B¹ byadhi. ²² C⁸ kiṃ.

mānavo¹ āgantvā mayham 'tisu nāgaresu rajjam gāṇhitvā dassā²
 miti' āha, aham tassa nivāsanaṭṭhānam vā nivāsaparibbayaṁ³
 na dāpesim⁴, so mayham kujjhitvā aññassa rañño ṣāntikaṁ
 gato bhavissati⁵, atha me evaṁ 'mahantā nāma issariyā pari-
 5 hīno 'mhitī' cintentassa ayaṁ vyādhi⁶ uppanno ti⁷, sace sakkosi
 tam⁸ me kāmaccittam nissāya uppannam⁹ vyādhiṁ¹⁰ tikicchā¹¹
 'ti etam attham pakāseto paṭhamam gātham āha:

1. Tayo girim antaram kāmāyāmi:
 • Pañcālā¹² Kuruyo¹³ Kekake¹⁴ ca,
 10 tatuttarim brāhmaṇa kāmāyāmi,
 tikiccha maṁ brāhmaṇa kamanītan¹⁵ ti. 154.

Tattha tayo girin ti tayo giri¹⁶, ayam eva vā patho, yathā ca Sudas-
 sa¹⁷ girino dvaram h' etam¹⁸ pakasatiri ettha Sudassanam¹⁹ devanagarim
 yujjhitva dugganhatāya duccalanatāya²⁰ Sudassanagiriṁ vuttam evam idhāpi tim
 15 nagarim tayo girin ti adhippetani, tasmā ayam ettha attho: tūni ca²¹ tesaṁ ca
 antaram tividham pi rattham kāmāyāmi, Pañcālā²² Kuruyo²³ Kekake²⁴ ca
 'ti imāni tesam ratthānam namāni tesu Pañcālā²⁵ Uttarapañcālā²⁶ tattha Kam-
 pillam²⁷ nāma nagaram, Kuruyo²⁸ ti Kururattham tattha²⁹ Indapattam nāma
 nagaram, Kekake³⁰ ca 'ti paccatto upayogavacanam tena Kekayarattam³¹ das-
 20 seti tattha Kekayarājadhānī³² yeva nagaram, tatuttarin ti tam aham ito pati-
 laddha Baranasi³³ rattham tividham rajjam kāmāyāmi, tikiccha maṁ
 brāhmaṇa kamanītan³⁴ ti³⁵ ite imehi vatthukāmehi ca kilesakāmehi ca nītam
 hatam³⁶ pahatam³⁷ sace sakkosi tikiccha maṁ brāhmaṇa 'ti.

Atha uam Sakko „mahārāja, tvaṁ mūlosadhādihi atekiccho,
 25 nāṇosadhen' eva tikicchitabbo" ti vatvā dutiyam gātham āha:

¹ Ck C^s mānavo ² Bⁱ nivāsaparippayam, Ck C^s nivāpa-. ³ Ck Bⁱ dāpesi. ⁴ Bⁱ
 -riti ⁵ Bⁱ vyādhi. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bⁱ tvaṁ. ⁸ Bⁱ uppanna ⁹ Bⁱ -lo.
¹⁰ so Bⁱ BP; Ck C^s kurayo. ¹¹ Bⁱ ketake, Bⁱ keake. ¹² Ck -ñītan, Bⁱ -nītan.
¹³ Ck C^s giri, Bⁱ BP giri ¹⁴ Bⁱ -na ¹⁵ Bⁱ sotam. ¹⁶ Ck duccalanatāya, C^s
 duccalanatāya corr. to duccalanatāya, Bⁱ duccalanatāya ¹⁷ Ck omits ca, C^s va
¹⁸ Bⁱ BP -lo. ¹⁹ Ck C^s kurayo ²⁰ BP ketake, Bⁱ kotake ²¹ BP kappilam,
 Bⁱ kapilam. ²² so C^s Bⁱ BP; Ck kurayo. ²³ Ck C^s omit tattha. ²⁴ Bⁱ BP ketake
²⁵ BP ketakassa rattham, Bⁱ ketakavutham ²⁶ Bⁱ ketakeñjathānī. ²⁷ Ck C^s
 -sīrajā, Bⁱ -sīrajā. ²⁸ Ck -ñītan, Bⁱ -nītan. ²⁹ Ck C^s omit ti. ³⁰ so Ck C^s BP;
 Bⁱ hatam. ³¹ so Ck C^s BP; Bⁱ omits pahatam

2. Kaṇhāhi¹ datṭhassa karonti h' eke²,
 amanussavaddhassa³ karonti⁴ paṇḍitā⁵,
 na kāmanītassa⁶ karoti koci,
 okkantasukkassa hi kā tikicchā ti. 155.

Tattha kaṇhāhi⁶ datṭhassa karonti heke ti⁷ ekacce hi tikicchakā⁸ 5
 ghoravisena kālasappena datṭhassa mañṇehi e' eva osadhehi ca tikicchehi karonti,
 amanussavaddhassa⁹ karonti paṇḍita ti apare paṇḍitā bhūtavejja bhūta-
 yakkhādhihi amanussehi vaddhassa¹⁰ vadhitassa abhibhūtaassa gahitassa balikkamma-
 parittakaranaosadha; aribhavitādhihi tikicchehi karonti, na kāmanītassa¹¹ karoti
 kociti¹² kamehi pana utassa kāmanasikassa puggalassa aññatra paṇḍitehi añño 10
 koci tikicchehi na karoti, karonto pi kātum samattho nama n' atthi¹³. kiñkāraṇa:
 okkantasukkassa hi ka tikiccha ti¹⁴ okkantasukkassa avakkantakusala-
 dhammassa¹⁵ mariyādaṃ atikkantassa akusaladhamme patitṭhitassa¹⁶ puggalassa
 mantosadhāhihi ka nama tikiccha, na sakkā osadhehi¹⁷ tikicchitum ti

Iti Mahāsatto imañ kāraṇaṃ dassetvā uttarin evaṃ āha¹⁷: 15
 „mahārāja, sace tvam tani tiṇi rajjāni lacchasi¹⁸ api¹⁹ nu kho
 imesu catūsu¹⁹ nagesu rajjāni karento ekappahāren' eva cat-
 tāri sātakayugāni²⁰ paridaheyyāsi²¹ catūsu¹⁹ vā suvaṇṇapātisu
 bhujjeyyāsi catūsu¹⁹ vā sirisayanesu sayeyyāsi²², mahārāja
 taṇhāvasikena nāma bhavitum na vaṭṭati²³, taṇhā hi nān' esā 20
 vipattimulā²⁴, sā vaḍḍhamānā yo taṃ²⁵ vaḍḍheti²⁶ taṃ pug-
 galaṃ atṭhasu mahānirayesu soḷasaussadanirayesu nānappakāra-
 bhedesu²⁷ ca avasesu apāyesu khipatīti²⁸. Evaṃ rājānaṃ nira-
 yādhayena tajjettvā Mahāsatto dhammaṃ desesi²⁸. Rājāpi
 'ssa dhammaṃ sutvā vigatasoko hutvā tāvad eva nivādhitaṃ²⁹ 25

¹ Ck Bī tañhāhi, C^s tañhāhi corr. to kañhāhi. ² Bī soke. ³ Bp viddhassa, Bī omits vaddhassa. ⁴ Ck omits heke amanussavaddhassa karonti. ⁵ Bī adds va.
⁶ Bī tañhāhi. ⁷ Bī sokeci, C^s hoketi corr. to heketi. ⁸ Ck Bī tikiccha, Ck ti-
 kicchā corr. to tikicchaka. ⁹ Bī -vaddhassa, Bp -ssaviddhassa. ¹⁰ Bp viddhassa,
 Bp paviddhassa. ¹¹ Ck C^s keciti. ¹² Bī natthīti. ¹³ Ck C^s omit ti. ¹⁴ Ck C^s
 -dhamma, Bī avakkantassa sukkassa kusala-dhammassa. ¹⁵ Bī omits akusala-
 patitṭhitassa. ¹⁶ so Bp; Ck esabālehi, C^s esabālehi, Bī etehi. ¹⁷ Ck C^s omit
 māha. ¹⁸ Bī lajjasi. ¹⁹ so Bp; Ck C^s Bī catūsu. ²⁰ C^s sātakayugāni, Bī saka-
 tayugāni. ²¹ Bī saṇṇe daheyyāsi. ²² Bī seyyāsi. ²³ Ck C^s vaddhati, Bī vattati.
²⁴ Ck C^s -lā, Bī vipattimulā. ²⁵ C^s yo nañ, Bī so kam. ²⁶ Ck Bī vaḍḍhati.
²⁷ Ck nānappakāre-. ²⁸ Bī desayi. ²⁹ Bī Bp nibyā-.

pāpunī. Sakko pi 'ssa ovādaṃ datvā sīlesu patitṭhāpetvā deva-
lokaṃ eva gato. So pi tato paṭṭhāya dānādini puññāni katvā
yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakāni samodhānesi:
5 „Tadā rājā kāmanītabrahmaṇo¹ ahoṣi. Sakko pana aham evā² 'ti.
Kāmanītajātakaṃ³.

9. Palāyijātaka.

Gajaggameghchīti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto Palāyi-
paribbājakaṃ⁴ ārabba kathesi. So kira vādatthāya⁵ sakala-Jambu-
10 dipaṃ vicaritvā kiñci paṭivādiṃ alabhivā anupubbena Sāvattiṃ gantvā
„atthi nu kho koci mayā saddhiṃ vādaṃ kātuṃ samattho“ ti manuss-
pucchī. Manussā „tādisānaṃ sahasseṇa⁶ pi saddhiṃ vādaṃ kātuṃ
samattho“ sabbaññū dipadānaṃ⁷ aggo Mahāgotamo dhammissaro para-
vādappamaddano⁸, sakale⁹ Jambudīpe uppaṇno parappavādo taṃ Bha-
15 gavantaṃ atikkamituṃ samattho n' atthi, velantaṃ patvā ūniyo¹⁰ viya-
hi¹⁰ sabbavādā tassa pādamūlaṃ patvā cuṇṇavicuṇṇā hontīti¹¹ Buddha-
guṇe kathesuṃ. Paribbājako „kahaṃ pana so etarahiti“ pucchitvā
„Jetavane“ ti sutvā „idāni 'ssa vādaṃ āropessāmīti“ mahājanaparivuto
Jetavanaṃ gacchanto Jetarājakumārena¹² navakoṭṭhanāni viṣṣajjetvā
20 kārītaṃ Jetavanadvārakoṭṭhakaṃ¹³ disvā¹⁴ „ayaṃ samaṇassa Gota-
massa vasanapāsādo“ ti pucchitvā „dvārakoṭṭhako ayaṃ“ ti sutvā
„dvārakoṭṭhako tūva evarūpo vasanagehaṃ kiṇṇaṃ bhavissatīti“ vatvā
„gandhakuṭi“¹⁵ nāma appameyyā¹⁶ ti vutte „evarūpena samaṇena
saddhiṃ ko vādaṃ karissatīti“ tato va palāyi. Manussā unṇādino¹⁷
25 hutvā Jetavanaṃ pavisitvā Satthūrā „kiṃ akāle āgat' atthā“ 'ti vutta¹⁸
taṃ¹⁹ pavattiṃ kathayimsu. Satthā „na kho upāsakā idān' eva pubbe
p' esa manva vasanaṭṭhānassa dvārakoṭṭhakaṃ disvā palāyat' evā^{19a}
'ti vatvā tehi yācito atitāni āhari:

¹ Bī kamanika-, C^k kamanīta-. ² C^k kamanīta-, Bī kamanijātakaṃ ahamahi. ³ C^k C^s palasi-, Bī palāyiparippā-. ⁴ Bī vādatthāya. ⁵ C^k sahasse, C^s sahasse corr. to sahasseṇa. ⁶ Bī dvip-. ⁷ Bī parappavādamaddano. ⁸ Bī sakala. ⁹ Bī samuddaumpiyo viya. ¹⁰ Bī omits hi. ¹¹ Bī Jetavane pi Jetavane rājakumārena. ¹² C^k C^s -koddhakaṃ, Bī -koṭṭhakaṃ. ¹³ Bī adds va. ¹⁴ C^s Bī -kuṭi. ¹⁵ C^k -yyo, C^s -yyo corr. to -yyā. ¹⁶ C^s unnā-. ¹⁷ Bī vutte. ¹⁸ C^k C^s nañ. ¹⁹ Bī palāyi yevā.

Atīte Gandhāraṭṭhe Takkaṣilāyaṃ Bodhisatto rajjaṃ
kāresi, Bārāṇasīyaṃ Brahmadatto. So „Takkaṣilaṃ gaṇhissā-
mīti“ mahantena balakāyeṇa gantvā nagarato avidūre tṭhatvā
„iminā nīyāmena hatthī¹ pesetha iminā asse iminā rathe iminā
pattī², evaṃ dhāvītvā āvudhehi paharatha, evaṃ ghanavassam³ 5
valābhakā viya saravassam⁴ vassathā⁵ ‘ti senaṃ vicārento
imaṃ gāthadvayam āha:

1. Gajaggameghehi⁶ hayaggamālīhi⁷
rathūmijātehi⁸ sarābhivassehi⁹
tharuggahāvattadallhappahārihi¹⁰ 10
parivārītā¹¹ Takkaṣilā samantato. 156.
2. Abhidhāvathā ca patathā ca
vividhavinaditā ca¹² dantīhi¹³,
vattat’ ajja tumulo¹⁴ ghoso
yathā vijjutā jaladharassa¹⁵ gajjato¹⁶ ti. 157. 15

Tattha gajaggameghehi¹⁷ aggaaggameghehi¹⁸ koṇcaṇādāni gajjitani¹⁹
gajjantehi mattavaravananavalābhakēhi²⁰ attho, hayaggamālīhi²¹ aggaḥaya-
mālīhi²² varasindhavanalābhakēhi²³ assānikēhi²⁴ attho, rathūmijātehi²⁵ saṅ-
jātāumivegehi²⁶ sāgarasālehi²⁷ viya saṅjātārathumīhi²⁸ rathānikēhi²⁹ attho,
sarābhivassehi³⁰ tehi yeva rathanikehi ghanavassameghehi viya saravassam 20

¹ Bp hatthini, Ck Cs Bī hatthi. ² Bp pattim, Ck Cs Bī patti. ³ Ck Cs -vassa,
Bp -vassam vassapeta. ⁴ so Ck Bp; Ck saravassa, Bp saravasa. ⁵ Bp pas-atha,
Bī thānam. ⁶ Bī gajaggameghehi. ⁷ Bī sayaggamālīhi, Cs hayaggamālīhi.
⁸ Bp ratubhumijātehi, Bp rathammijātehi. ⁹ Bp -vassehi, Ck Cs sarāhi-
vassahi, Bī sarātivassati. ¹⁰ Ck tharuggahāvanda-, Cs tharuggahavaddhalhappa-
hāribhi, Bī dhanuggavattadallhappahāribhi. ¹¹ Bp pariparita, Cs pavārīta. ¹² Cs -
patthā ca - -, Bī abhidhāvata cuppatadhāvata ca vividhavinadibhā ca, Bp abhi-
dhāvatha cuppavatha ca vividhavinaditā va, but further on: abhidhāvatha ca upa-
upadhāvatha ca - -. ¹³ Bī dantibhi, Bp dantibhi. ¹⁴ Bī tumulo. ¹⁵ Bī vijjalata-
dharassa, Bp vijjulatājaladharassa. ¹⁶ Bp jaggato. ¹⁷ Cs gajjameghehi, Bp ga-
jaggameghehi. ¹⁸ Bī aggaaggameghehi. ¹⁹ Bī jaggitani. ²⁰ Bī -valābhakēhi.
²¹ Ck -līhi, Bī sāyaggamālīhi. ²² Bī aggasāyamaḷīhi. ²³ Bp -dhavavalāha-
kehi. ²⁴ Bī assānikēhi. ²⁵ Bī rathumijātehi. ²⁶ Ck sātāmi-, Cs saṅjana-
Bī saṅcātampi-. ²⁷ Bī sāgarasālehi. ²⁸ Ck saṅjātani-, Cs saṅjata-, Bī saṅjāta,
omits rathumīhi. ²⁹ Ck sarābhivassahīti, Cs -vassihīti corr. to -vassahīti, Bp
-vassehi Bī sarātivassati.

vassantehi, tharuggahāvattadāhappahārihīti¹ tharuggahehi² āvattadāha-
pahārihi³ ito c' ito ca āvattitvā⁴ parivattitvā⁵ dāham paharantehi gahitakhaḅḅa-
ratanatharudanḅhehi⁶ pattiyodhehi ca 'ti attho. parivāritā Takkaṣilā saman-
tato ti yathā ayaṁ Takkaṣilā parivārita ṇoti sīgham tathā karoṭṭha 'ti attho, abhi-
5 dhāvathā⁷ ca patathā cā⁸ ti vegaṇa dhāvatha⁹ c' ova uppatathā¹⁰ ca, vivi-
dhavinaditā ca dantibhīti¹¹ varavaranehi saddhiṁ vividhavinaditā bhavatha¹²,
selitagajjitavāditehi¹³ nanaviravā hotthā ti attho, vattatajja¹⁴ tumulo¹⁵ ghoso
ti vattatu¹⁶ ajja¹⁷ tumulo¹⁸ mahanto¹⁹ asanisaddasaddiso ghoso, yathā vijjutā²⁰
jaladharassa gajjato²⁰ ti yathā gajjantassa jaladharassa mukhato niggatā²¹
10 vijjutā²² caranti evaṁ vicarantā nagaraṇi parivaretvā rajjaṇi ganhathā 'ti vadati.

Iti so rājā gajjitvā senaṁ vicāretvā nagaradvārasamīpani
gantvā dvārakoṭṭhakaṁ²³ disvā „idaṁ raṇṇo vasaṇagehaṁ“ ti
pucchitvā „ayaṁ nagaradvārakoṭṭhako“²⁴ ti vutte „nagara-
dvārakoṭṭhako“²⁵ tāva evarūpo raṇṇo nivesanaṁ kīdisaṁ bha-
15 vissatiti²⁶ vatvā „Vejayantapāsādasadisaṁ“ ti sutvā „evaṁ
yāsāsaṁ²⁷ pannaṇa raṇṇā saddhiṁ yujjhitaṁ na sakkhissāma“ 'ti
dvārakoṭṭhakaṁ²⁸ disvā va nivattitvā palāyitvā Bārāṇasim eva
āgamāsi.

Satthā imaṁ desanaṁ²⁷ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā
20 Bārāṇasirājā Palāyiparibbājako²⁸ ahosi, Takkaṣilārājā ahaṁ evā“ 'ti.
Palāyijātakaṁ²⁹.

¹ Ck tharuggahāvavaddhadāhappahārihīti, C* tharuggahāvavaddhadāhappahāribhīti
corr. to tharuggahāvaddha-, B* dhanuggahāvattadāhappahāribhīti. ² B* dha-
nuggahehi ³ B* -nibhi, Ck C* avaddha- -bhi ⁴ B* āvattitvā. ⁵ B* parivattitvā
⁶ Ck C* -thanudandhehi, B* -dhamudandhehi. ⁷ B* asidhāvata, C* abhidhāvata corr.
to -thā. ⁸ C* ca patthā ca corr. to cā, B* cuppatadhāvata ca. ⁹ C* dhāvata corr.
to dhāvatha ¹⁰ C* upajanta corr. to upanathā, B* uppatadhāvata. ¹¹ Ck dantibhīti,
B* -ta va dantibhīti, B* rantisiti ¹² B* vividha ¹³ Ck selina-, C* selina- corr. to
selita-, B* sotthita-, B* selitavajjitavanthehi. ¹⁴ Ck vattanajja, C* vattthanajja corr.
to vattatajja ¹⁵ B* tumulo. ¹⁶ Ck B* vatta, C* vatta corr. to vattatu. ¹⁷ Ck B*
omit ajja ¹⁸ Ck mahanta, C* mahantā corr. to mahanto. ¹⁹ Ck C* vijjunā, B*
vijjutā. ²⁰ C* gajjante corr. to gajjato, B* gacchato. ²¹ Ck nigāṇjunā, C* nigāṇ-
juna corr. to niggatā. ²² C* vijjuna corr. to vijjutā, B* vijjulata ²³ Ck -koddha-
kaṁ, B* -koṭṭhakaṁ. ²⁴ Ck C* -koddhako, B* -dvāraṇikoṭṭhako. ²⁵ Ck C* -koddhako,
B* -koṭṭhako. ²⁶ Ck C* -koddhakaṁ, B* -koṭṭhakaṁ ²⁷ B* dhammadesanaṁ. ²⁸
Ck palāsa-, C* palāsi-, B* palayi-. ²⁹ Ck palāsa-, C* palāsi-, B* palāyitajā- navamaṇi

10. Dutiyapalāyijātaka.

Dhajamaparimitan ti.¹ Idam Satthā Jetavane viharanto
ekam Palāyiparibbājakaṃ² eva ārabha kathesi. Imasmiṃ pana
vatthusmiṃ so paribbājako Jetavanān pāvisi. Tasmīn khaṇe Satthā
mahājanaparivuto alaṃkatadhammāsane nisīno manosilātale sīhanādanī
nadanto sihapoto³ viya dhammān deseti⁴. Paribbājako Dasabalassa
brahmasarīrapaṭibhāgaṃ⁵ rūpaṃ puṇṇacandasassirikaṃ⁶ mukhaṃ su-
vaṇṇapattasadisam⁷ nālātaṃ⁸ ca disvā „ko evarūpaṃ purisaṃ⁹, jinituṃ
sakkhissatī“¹⁰ nivattitvā purisantarāṃ pavisitvā palāyi. Mahājano taṃ
anubandhitvā nivattitvā Satthu taṃ pavattiṃ ārocesi. Sattho „na so¹¹
paribbājako idān¹² eva pubbe pi mama suvaṇṇavaṇṇam¹³ mukhaṃ disvā
palāto¹⁴ yevā“¹⁵ ti vatvā attāṃ āhari:

Attīe Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ rajjaṃ kāresi, Takka-
silāyaṃ eko Gandhārārājā So „Bārāṇasiṃ gaheśsamīti“¹⁶ caṭṭu-
ṅginiyā senāya āgantvā nagaraṃ¹⁷ parivāretvā nagaradvāre
thito attano balavāhanaṃ oloketvā¹⁸ „ko ettakaṃ¹⁹ balavāha-
naṃ jinituṃ sakkhissatī“²⁰ attano senaṃ vaṇṇetvā paṭhamāṃ
gāthāṃ āha:

1. Dhajam aparimitaṃ anantapāraṃ
duppasahaṃ, dhammkehi²¹ sagaram iva 20
- giri-m-iva anilena duppasaho
duppasaho aham ajja tādisenā²² ti. 158.

Tattha dhajamaparimitan ti idam tava me rathesu morapade²³ thape-
tvā²⁴ ussūpitaṃ dhajam eva aparimitaṃ bahuṃ anekasatasānikhaṃ²⁵, ananta-
pāraṃ ti balavāhanaṃ pi me ettaka²⁶ hatthi²⁷ ettakā²⁸ assā ti gaṇana; aricche-
daraḥitaṃ²⁹ anantapāraṃ, duppasahaṃ ti na sakkā paṭisattuhī³⁰ sahitaṃ

¹ Ck palāsa-, C² palāsi-, B² palāyiparippājakaṃ ² B² -potako. ³ B² desesi, C² desesi
corr. to deseti ⁴ B² brahmasaribhāga. ⁵ B² -candasarikam ⁶ Ck C² -paddha-, B²
-patti-. ⁷ B² nālātaṃ ⁸ B² purisuttamam. ⁹ B² adds kho. ¹⁰ B² suddhasu-
vanha-. ¹¹ Ck palāyato, B² palāyayo corr. to palato. ¹² Ck C² -ram ¹³ B² olo-
kento ¹⁴ B² etthakani ¹⁵ B² -kebbi ¹⁶ B² -pādam. ¹⁷ B² thapetvā. ¹⁸ B² -sañ-
khyani. ¹⁹ B² etthakā. C² etthakā corr. to ettakā. ²⁰ all three MSS hatthi. ²¹ B²
gaṇanapari-, C² gaṇanaparicchedani-, corr. to gaṇanaparicchedani-. ²² B² -satthuhi.

abhibhavitun, yathā kiñ: dhamkehi sāgarāma ivā¹ 'ti² yathā sāgaro bahūhi³
pi kakehi vegavikkhambhanavasena⁴ vā atikkamanavasena vā⁵ duppasaho evaṃ
duppasahañ, girimiva anilena duppasaho ti api ca me ayañ balakāyo
yathā pabbato vātena akampaniyato⁶ duppasaho tathā aññena balakāyena duppa-
5 saho. duppasaho ahamajja tādiseṇā⁷ 'ti sv-āhañ imiñ balena samannāgato
ajja tādiseṇa duppasaho ti attālake⁷ 'hitāñ bodhisattāñ sandhāya vadati.

Ath' assa so punnacandasassirīkañ attano mukhañ dass-
tvā „bāla mā vippalapa⁸, idāni te balavāhanañ mattavaravāraṇo
viya 'nalavanāñ⁹ viddhamsessāmīti¹⁰“ santajjetvā dutiyañ gā-
10 tham āha:

2. Mā bāliyañ vippalapi¹⁰, na hi 'ssa¹¹ tādiseñ,
vilayhase¹², na hi labhase¹³ nisedhakāñ,
āsajjasi¹⁴ gajam iva ekacārīnañ
yo tañ¹⁵ padā nalam¹⁶ iva pothayissatīti. 159.

15 Tattha ma bāliyañ vippalapīti¹⁷ mā attano bālabhāvañ vilapa¹⁸, na
hissa tādiseñ ti na hi'ssa tādise, ayañ eva va pātho, tādise anantapāraṇi me¹⁹
balavāhanañ ti evaṇupāñ takkento rajjañ ca²⁰ gahetun samattho nāma na hi
assa²¹ na hotīti attho, vilayhase²² ti tvam hi kevalaṃ rāgadosamohamāna-
parilāhena²³ vilayhasi²⁴ yeva, na hi labhase nisedhakāñ ti mādisaṃ pana
20 pasayha abhibhavitvā nisedhakāñ²⁵ tāva na²⁶ labhasi, ajja tañ āgataṃ maggeñ²⁷ eva
palāpeṣṣamī. āsajjasīti²⁷ upagacchasi, gajam iva ekacārīnañ ti ekacārīnañ
mattavaravāraṇaṃ viya, yo tañ¹⁵ padā nalam²⁸ iva pothayissatīti yo tañ
yatha nāma mattavaravāraṇo padā nalam²⁹ potheti sādhu³⁰ cunneti³¹ evaṃ potha-
yissati, tvam tañ āsajjasīti attanaṃ sandhāyāha.

25 Evañ tajjentassa pañ' assa kathañ³² sutvā Gandhārārāja

¹ Ck C^s iva ² Ck C^s omīti ti ³ Ck B^s bahūhi, C^s bahūhi? ⁴ C^s -vikkham-
bhavasena ⁵ B^s omīti vā. ⁶ Ck C^s akampani-, B^s akammani-, B^p akampani-
yako. ⁷ Ck C^s addhālake. ⁸ B^s vipalapasi ⁹ B^s nathānañ. ¹⁰ B^s vilajasi.
¹¹ C^s nabhisā, B^s nahissu ¹² C^s vilayhase, B^s vidayhase. ¹³ Ck lase, C^s lase
corr. to labhase ¹⁴ B^s apajjasi ¹⁵ B^s tvam. ¹⁶ Ck B^s pādā-, B^p pādā nalam.
C^s padānalam. ¹⁷ B^s vilapassā. ¹⁸ B^s vilapasi. ¹⁹ B^s anantapārameva. ²⁰ B^s
rajjañ. ²¹ B^s assu. ²² Ck C^s vilayhase, B^s vidayhase. ²³ Ck -mānāñparilā-
hena. C^s -mānāñparilāhena. ²⁴ C^s vilayhasi, B^s vidayhasi. ²⁵ Ck C^s -kañ.
²⁶ B^s na tēva ²⁷ B^s āpajjasīti ²⁸ B^s omīti ekacārīnañ. ²⁹ Ck B^p -nalam. ³⁰ Ck sa.
³¹ Ck cunneti. ³² B^s omīti padānalamiva - - kathañ.

ollokento¹ kañcanapaṭṭasadisam² mahānalāṭam³ disvā attano gahanabhīto⁴ nivattitvā palāyanto⁵ sakanagaram eva agamāsi.

Satthō imam desanam⁷ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā Gandhārārājā Palāyiparibbājako⁸ ahesi, Bārāṇasirājā pana aham evā“
ti. Dutiyapalāyijātakam⁹. Kāsāvavaggo aṭṭhamo. 5

9. UPĀHANAVAGGA

1. Upāhanajātaka.

Yathāpi kitū ti. Idam Satthā Veluvane¹⁰ viharanto Deva-dattam ārabba kathesi. Dhammasabhāyam hi¹¹ bhikkhū kathām¹² samutthāpesun: „āvuso Devadatto ācariyam paccakkhāya Tathāgataassa¹³ paṭipakkho paṭisattu hutvā mahāvināsam pāpuṇīti“. Satthā agantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisiṇṇā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān eva ācariyam paccakkhāya paṭipakkho hutvā mahāvināsam patto¹⁴, pubbe pi patto yevā“ ti vatvā atitām āhari: 15

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto hatthācariyakule nibbattitvā vayappatto hatthi-sippe nipphattim pāpuni. Ath' eko kāsīgāmako¹⁵ māṇavako¹⁶ agantvā tassa santike sippam uggaṇhi. Bodhisattā nāma sippam vācentā¹⁷ ācariyamutthim na karonti, attano jānanani-yāmena¹⁸ niravasesam¹⁹ sikkhāpentī, tasmā so māṇavo Bodhisattassa jānanasippam niravasesam²⁰ gaṇhitvā Bodhisattam āha:

¹ B¹ olokento. ² C² C³ -paddha-. ³ C³ -nalāṭam. ⁴ B¹ gahanam apassanto bhito, B² gahanabhīto. ⁵ C² omits palāyanto. ⁷ B¹ dhammadesanām. ⁸ C² palāsi-, C³ palāsi-, B² omits palāsi. ⁹ C² -palāsi-, C³ palāsi-, B¹ adds dasamam. ¹⁰ B¹ jetavane. ¹¹ C², C³ omit hi. ¹² B¹ pāpuni. ¹³ B¹ kāsikāgāmasiko. ¹⁴ B¹ māṇavo. ¹⁵ C² B¹ bodhisatto - - -to, C³ -tto - - -to corr. ¹⁶ - - -tā. ¹⁷ C² jānanīyāmena. ¹⁸ C³ niravasesam.

„ācariya ahañ rājānañ upatṭhahissāmiti“. Bodhisatto „sādhū
 tātā“¹ ti gantvā² ārocesi: „mahārāja mama antevāsiko tumhe
 upatṭhātum³ icchatīti“. „Sādhū, upatṭhātū“⁴ ti. „Tena hi
 'ssa paribbayañ jānāthā“⁵ ti. „Tumhākañ antevāsiko tumhehi
 5 samakam⁶ na lacchati, tumhesu satam⁷ labhantesu paññāsañ
 lacchati, dve labhantesu ekam lacchatīti“. So gehaṃ gantvā
 tam pavattiñ antevāsikassa ārocesi. Antevāsiko „ahañ ācariya
 tumhehi samasamasippam⁸ jānāmi, sace samakam⁹ ñeva parib-
 bayam labhissāmi upatṭhahissāmi, noce¹⁰ na upatṭhahissāmiti“
 10 āha. Bodhisatto tam pavattiñ rañño ārocesi. Rājā „sace so
 tumhehi samappakārañ¹¹ karotu¹² tumhehi samakam¹³ ñeva sip-
 pam¹⁴ dassetuñ sakkonto samakam¹⁵ labhissatīti“ āha¹⁶. Bodhi-
 satto tam pavattiñ tassa ārocetvā tena¹⁷ „sādhū, dassessāmiti“
 15 „vutte rañño ārocesi. Rājā „tena hi sve sippam¹⁸ dassethā“ ti.
 „Sādhū, dassessāma¹⁹, nagare bheriñ carāpethā“ ti āha²⁰. Rājā
 „sve kira ācariyo ca²¹ antevāsiko ca ubho hatthisippam²² das-
 senti²³, sve²⁴ rājaṇaṇe sannipatitvā daṭṭhukāmā passantū“ ti
 bheriñ carāpesi. Acariyo „na me antevāsiko upāyakosallam²⁵
 jānātīti“ ekam hatthim gahetvā ekaratten²⁶ eva vilomañ sikkhā-
 20 pesi. So tam „gacchā“ ti vutte osakkituñ „osakkā“ ti vutte
 gantum „tiṭṭhā“ ti vutte nipaṭṭhitum²⁷ „nipajjā“ ti vutte ṭhā-
 tum „gaṇhā“ ti vutte ṭhapetuñ „ṭhapehīti“ vutte²⁸ gaṇhitum
 sikkhāpetvā punadvase tam hatthim abhirūhitvā²⁹ rājaṇaṇaṃ
 agamāsi³⁰. Antevāsiko pi ekam manāpahatthim³¹ abhirūhi³².
 25 Mahājano sannipati. Ubho pi samakam³³ sippam³⁴ dassesum.
 Puna Bodhisatto attano hatthim vilomañ kāresi, so „gacchā“,

¹ B¹ ti vatvā rañño. ² C² C³ upatṭhanam, B² upatṭhātu. ³ B¹ upatṭhahatu.

⁴ C² samam. ⁵ B¹ samakam. ⁶ B¹ samam sippam. ⁷ B¹ adds labhissam.

⁸ B¹ samappakā, C² samappakā corr. to samappakārañ. ⁹ B¹ rotu, C² rotu corr.

to karotu. ¹⁰ B¹ omits āha. ¹¹ B¹ adds hi ¹² B¹ -mi. ¹³ B¹ omits ca.

¹⁴ B¹ B² dassesanti. ¹⁵ B¹ omits sve. ¹⁶ C² ācariyayo. ¹⁷ C² B¹ nipaṭṭhitum.

¹⁸ B¹ abhirūhitvā ¹⁹ B¹ -ne āga-. ²⁰ B¹ manāpam. ²¹ B¹ abhirūhi, C²

abhirūhi

'ti vutte osakki, „osakkā“ 'ti vutte purato dhāvi, „tiṭṭhā“ 'ti vutte nipajji, „nipajjā“ 'ti vutte tiṭṭhati, „gaṇhā“ 'ti vutte nikkhipi, „nikkhipā“ 'ti vutte gaṇhi. Mahājano¹ „mā² are³ dutṭhantevāsika⁴ tvaṃ ācariyena⁵ saddhiṃ sārambhaṃ karohi', attano pamāṇaṃ na⁶ jānāsi, 'ācariyena saddhiṃ samakaṃ jānāmīti' saññī hosīti⁷ leḍḍudaṇḍādihi paharitvā tatth' eva jivitakkhayaṃ pāpesi. Bodhisatto hatthimhā oruṇha rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja sippaṃ nāma attano sukhathāya gaṇhanti, ekaccassa⁸ pana gaṇitasippaṃ dukkatā⁹ upāhanā viya vināsaṃ eva āvaḥatīti“ vatvā idaṃ¹⁰ gāthadvayaṃ āha:¹⁰

1. Yathāpi kitū purisass' upāhanā
sukhassa atthāya dukhaṃ udabbahe
ghammābhitattā talasā papilītā
pāde tass' eva purisassa khādare 160.

1. Evam eva yo dukkulino¹¹ anariyo¹⁵
tumahā¹² vijjaṇ ca sutaṇ ca-m-ādiya
tam eva so tattha sutena¹⁴ khādati
anariyo vuccati pānadūpamo¹⁴ ti. 161.

Tattha udabbahe ti udabbaheyya¹⁵, ghammābhitattā talasā papilītā ti ghammena¹⁶ abhitattā padatalena ca papilītā, tassevā 'ti yena ta sukhathāya²⁰ kintvā pādesy paṭimukka dukkatupahānā¹⁷ tass' eva khādare ti vanān vā¹⁸ karonti pāde khadanti, dukkulino¹⁹ ti dujjatiko akulaputto, anariyo²⁰ ti hiroṭṭa-pavajjito asappuriso, tumhāka¹² vijjaṇ ca sutaṇ ca mādiyā²¹ 'ti ettha taṇ²² tam namatī²³, tumhāka²⁴ ti vattabbe tumhāka iti vuttan, tumhākaṃ²⁵ taṇ²⁶ taṇ sippaṃ āsevati parivattetīti attho, ācariyass' etaṃ nāmaṃ, tasmā tumhāka²⁷ 'ti²⁷ 25

¹ Ck omits mahājano. ² Bⁱ omits mā. ³ Bⁱ hare. ⁴ Bⁱ duthaante-. ⁵ Bⁱ sū-rabbhaṃ karosi. ⁶ Ck omits na, C^s has added na. ⁷ Bⁱ ahoṣiti ⁸ Ck ekassa. C^s ekaccassa corr. to ekaccassa. ⁹ Ck C^s dukkatam, Bⁱ dukkaṭam, Bp duggata. ¹⁰ Bⁱ imān. ¹¹ so all four MSS. ¹² so Bp; Ck C^s tamhāka, Bⁱ tumhākaṃ. ¹³ Bⁱ suttana. ¹⁴ Ck pānadūpamo, C^s pānadupamo, Bp dupāhanupamo, Bⁱ vucca-upāhanupamo. ¹⁵ Bⁱ appaheyya. ¹⁶ so Bⁱ Bp; Ck C^s ghamme. ¹⁷ Bⁱ -tu-. ¹⁸ Bⁱ omits vā. ¹⁹ Ck -kulino. ²⁰ Bⁱ anattiyo. ²¹ Bⁱ ādiya ²² Ck na? ²³ so Bⁱ Bp; C^s mantī, Ck mantī. ²⁴ Ck taṇmāko, C^s tamāno corr. to taṇmāko. ²⁵ so Bp; Ck C^s tamhāko, Bⁱ tumhāko, all three omit iti vuttan tumhākaṃ. ²⁶ Bⁱ kaṃ ²⁷ Ck C^s tamhākā, Bⁱ tumhākā so, all three omit ti.

gāthābarmhanasukhattham pan' assa rassabhāvo kato, vijjan ti aṭṭhārasasu
 vijjatṭhānesu, yañ kiñci sutan¹ ti yañ kiñci sutapariyattin², ādiyā ti ādi-
 yitvā, tam eva so tattha sutena³ khādātīti tam evā⁴ 'ti⁵ attānam eva, yo
 ti⁶ yo dukkulino⁷ anariyo ācariyamha⁸ vijjañ ca sutāñ ca ādiyati⁹ so tattha
 5 sutena khādātīti tassa⁹ santike sutena⁹ so attānam eva khādātīti attho, Attha-
 kathāyañ pana ten' eva so tattha sutena khādātīti pi paṭho, tassāpi so tena¹⁰
 tattha sutena¹¹ attānam eva¹² khādātīti ayam eva¹³ attho, anariyo vuccati
 pānadupamo¹⁴ ti iti anariyo dupahanupamo¹⁵ dukkatupāhanupamo¹⁶ vuccati,
 yatha hi¹⁷ dukkatupāhana¹⁸ purisam khadanti¹⁹ evam esa²⁰ sutena khādanto
 10 attanā va²¹ attānam khādati, athavā pānāya duto²² ti pānadu, upāhanupānāpi²³
 tassa²⁴ upāhanāya khāditaupāhanasetañ. ²⁵ namam, tasmā yo so²⁶ attānam sutena
 khādati so tena sutena²⁷ khādītattā anariyo ti vuccati, pānadupamo²⁸ upāhanu-
 patāpitasadiso²⁹ ti vuccati³⁰ ayam ettha attho.

Rājā tuṭṭho Bodhisattassa mahantañ yasam adāsi.

15 Satthā imam desanam³¹ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
 antavāiko Devadatto ahosi, ācariyo pana aham evā 'ti. Upāhana-
 jātakam³².”

2. Viñāthūṇajātaka.

Ekacintito va ayam attho ti. Idam Satthā Jetavane
 20 viharanto aññatarāñ kumārikāñ ārabha kathesi. Sā kir' ekā
 Sāvatthiyañ seṭṭhidhītā attano³³ gehe usabharājassa³⁴ sakkārāñ kayi-
 ramānāñ³⁵ disvā dhātīm pucchi „amma ko nām' esa evam sakkāram
 labhatīti“. „Usabharājā nāma ammā³⁶ 'ti. Puna sā cckadivasam
 pāsāde³⁷ thatvā³⁸ antaravithim oloketi³⁹ ekañ khujjāñ disvā cintesi:

¹ B¹ subhan ² B² subhapaniyatti. ³ B³ subhena ⁴ C⁴ eva ⁵ C⁵ C⁶ omitt ti
⁶ C⁶ yā ti, C⁷ yā hi corr. to yo ti, B⁷ so ti ⁷ C⁷ B⁷ -kulino, C⁸ -kulino
⁸ C⁸ ādiyati, C⁹ ādiyati corr. to ādiyati. ⁹ C⁹ nassa. ¹⁰ B¹⁰ omits tena
¹¹ B¹¹ sutesu. ¹² C¹² attanāmeva, C¹³ attanomeva corr. to attānimeva. ¹³ C¹³
 ayamattho, C¹⁴ ayamattho corr. to ayam eva attho ¹⁴ B¹⁴ dupahanupamo, B¹⁵
 vuccatupāhanupamo. ¹⁵ B¹⁵ dupahanupamo, B¹⁶ napāhanupamo. ¹⁶ B¹⁶ omits
 dukka-, B¹⁷ dupahanupamā ti ¹⁷ C¹⁷ C¹⁸ pi. ¹⁸ C¹⁸ -ta- ¹⁹ B¹⁹ khādati.
²⁰ B²⁰ eva. ²¹ B²¹ omits attanāva ²² C²² duto, B²³ pāhanā dukkhā. ²³ C²³ upa-
 hānū-, C²⁴ upāhānū- corr. to upāhanū- ²⁴ B²⁴ has only pāda in the place of
 pānadu - - - tassa ²⁵ B²⁵ khāditaupāhanasetañ. ²⁶ C²⁶ C²⁷ so yo. ²⁷ B²⁷ omits
 sutena. ²⁸ B²⁸ upāhanupamo. ²⁹ B²⁹ upāhanāthāpitam ³⁰ B³⁰ vuccati. ³¹ B³¹
 dhamma-desanāñ. ³² B³² adds paṭhamāñ. ³³ B³³ attā. ³⁴ B³⁴ uparājassa. ³⁵ B³⁵
 kariyamānāñ. ³⁶ B³⁶ adds vātapāne. ³⁷ B³⁷ thatvā ³⁸ C³⁸ B³⁸ -ti.

āśāni indriyāni na parihāyanti pucchati, paṭisammodīti sammodaniya-
kathāya paṭikathesi, tattha sabbam etan ti yaṃ yathāvuttam vātānam avisag-
gatā ti sabbam tam tath'eva, tadubbhayan ti yaṃ pi tayā appābādo v'asi
kacci cakkhūṃ na parihāyanti vuttam tam pi ubbhayaṃ tath'eva, na balī-
yare ti nābhībhavanti na kuppanti, anantara ti paṭisanthārānantara pañhaṃ 5.
pucchi, tattha atthaṃ dhammaṃ ca nāyaṃ cā 'ti pālātthaṃ ca pālīṃ ca
kāraṇayuttiṃ ca¹ so hi kathaṃ dhammaṃ care ti pucchanto mātāpituādisu
paṭipattidīpakam pālīṃ ca pālātthaṃ ca kāraṇayuttiṃ ca me kathethā 'ti imam
atthaṃ ca dhammaṃ ca nāyaṃ ca pucchi, tattha kathaṃ ceke adhammaṃ tṭhā
ti ekacce adhamme tṭhā katham nirayaṃ c'eva adho sesaapāyesu ca paṇanti. 10

Sabbāññubuddha-pacceka-buddha-buddhasāvaka-mahābodhi-
sattesu purimassa purimassa alābhena² pacchimaṃ pacchimaṃ
pucchitabbayuttakam mahesakkhapañhaṃ rājā kiñci ajānantaṃ
nagga bhoggaṃ nissirikaṃ andhabālaṃ ājivikaṃ pucchi, so evaṃ
pucchito pucchānurūpaṃ vyākaraṇaṃ adatvā carantaṃ goṇaṃ 15
paharanto viya bhattapātiyaṃ³ kacavaraṃ khipanto viya „suṇa
mahārāja“⁴ 'ti okāsaṃ karetvā attano micchāvādaṃ paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

31. Vede-hassa vaco sutvā Kassapo etad abravī:
suṇohi me mahārāja saccaṃ avitathaṃ padaṃ, 979. 20
32. N'atthi dhammacaritassa⁵ phalaṃ kalyāṇapāpakaṃ,
n'atthi deva paro⁶ loko, ko tato hi idhāgato, 980.
33. N'atthi deva pitaro vā. kuto mātā kuto pitā,
n'atthi ācariyo nāma, adantaṃ ko damissati, 981.
34. Samatulyāni bhūtāni, n'atthi jeṭṭhāpacāyino, 25
n'atthi balaṃ vā viriyaṃ vā, kuto uṭṭhānaporisaṃ⁶,
niyatāni hi bhūtāni, yathā goṭaviso⁷ tathā, 982.
35. Laddheyyaṃ labhate macco, tattha dānaphalaṃ kuto,
n'atthi dānaphalaṃ deva, avaso dev' avīriyo, 983.
36. Bālehi dānaṃ paññattaṃ paṇḍitehi paṭicchitaṃ, 30
avasā denti dhīraṇaṃ bālā paṇḍitaṃnino ti. 984.

Ta. idhāgato ti tato paralokato idhāgato nāma n'atthi, pitaro vā ti
deva ayyakādayo⁸ vā n'atthi, tesu asanteu⁹ kuto mātā kuto pitā, yathā

¹ Bā -yuttaṃ ca. ² Ck -bhe. ³ Bā adisvā. ⁴ Bā bhattavuddhikāya. ⁵ Ck
dhammassa-. ⁶ Ck dhammaṃ corr. to -assa. ⁷ Bā para. ⁸ Ck -yo. ⁹ Ck ayya-
ayikāyo, Ck ayyaayikāyo, Bā ayyāka-peyyakādayo. ¹⁰ Ck asati.

goṭaviṣo¹ ti goṭaviṣo¹ vuccati pacchīma-bandho, yathā nāvāya pacchīma-bandho
nāvam eva anugacchati tathā ime sattā niyatam eva anugacchanti vadati. avaso
devavīriyo ti evam dānapāle asati, yo koci bālo deti nāma so avaso avīriyo
na attano vasena² balena deti dānapalam pana atthīti saññāya aññesaṃ andha-
5 bālānaṃ saddahitvā deti dīpeti, bālāhi dānam paññattan ti dānam dā-
tabban ti andhabālehi paññattam anuññātam, tam dānam bālā yeva denti paṇḍitā,
gaṇhanti.

Evam dānassa nipphalataṃ vaṇṇetvā idāni pāpassa phalā-
bhāvam³ vaṇṇetum āha:

- 10 40. Satt' ime sassatā kāyā acchejjā avikopino:
tejo paṭhavi⁴ āpo ca vāyo sukhadukkhā c' ime⁵
jīvo ca⁶, satt' ime kāyā⁷ yesaṃ chettā na vijjati.
41. N' atthi hantā vā chettā vā haññare vāpi⁸ koci
antaren' eva kāyānaṃ satthāni vitivattare. 986.
15 42. Yo p' āyam⁹ siram ādāya paresaṃ nīsitāsinā
na so chindati te kāye, tattha pāpaphalam kuto. 987.
43. Cullāsītimaḥākappe sabbe sujjhanti saṃsaram,
anāgate tamhi kāle saññato pi na sujjhanti. 988.
44. Caritvāpi bahum bhaddam n' eva ~~sujjhanti~~ nāgate,
20 pāpaṃ ce pi bahum katvā tam khaṇam nātivattare. 989.
45. Anupubbena no suddhi kappānaṃ cullasītiyā,
niyatim nātivattāma velantam iva sāgaro ti. 990.

Ta. kāyā ti samūhā, avikopino ti vikopetum na sakkā, jīvo cā⁹ 'ti¹⁰
jīve¹¹ cā 'ti pi pātho, ayam ev' attho: satt' ime kāyā ti ime satta kāyā,
25 haññare vāpi kocinau ti yo haññeyya so pi n' atth' eva, vitivattareti
imesaṃ sattānaṃ kāyānaṃ antare yeva caranti chinditum na sakkonti, siram
ādāyā 'ti paresaṃ sīsaṃ gaḥetvā nīsitāsinā ti nīsitena asinā chindatīti
vuccati. so pi te kāye na chindati paṭhavi paṭhavim eva upeti āpādayo āpā-
dike sukhadukkhajīva¹² ākāsaṃ¹³ pakkhandatīti dasseti, saṃsaran ti mahā-
30 rāja ime sattā imaṃ paṭhavim ekamaṃsakhalam katvāpi ettake kappe saṃ-
sareti sujjhanti aññatra hi saṃsāra-atte sodhetum samattho nāma u' atthi,
sabbe saṃsāren' eva sujjhanti, anāgate tamhi kāle ti yathāvutte pana
etsamim kāle anāgate appatte antarā susaññato pi parisuddhasilo pi na sujjhanti,

¹ Cks goṭaviyo. ² Cks add na. ³ Cs -saṃphalā-, Bđ -ssa nipphala-. ⁴ Cks -vir,
Bđ -vi. ⁵ Bđ sukhāṃ dukkhāṃ jīve. ⁶ Cks jīve va, Bđ sattime sassatā kāyā.
⁷ Cks cāpi. ⁸ Bđ cāpi. ⁹ Bđ jīvi ca, Cks jīve vā. ¹⁰ Cks add jīvo va. ¹¹
Cs Bđ jīvo. ¹² Cks -dukkhejīvo. ¹³ Ck ākāsaṃ.

taṃ khaṇan ti taṃ vuttappakāraṃ kālaṃ, anupubbena no ti amhākaṃ vāde
anupubbena suddhi, sabbesaṃ pi amhākaṃ anupubbena suddhiti pi attho.

Iti so ucchedavādo attano¹ thāmena sakavādaṃ nippade-
sato kathesiṭi.

46. Kassapassa vaco sutvā Alāto etad abravī: 5
yathā bhadanto bhaṇati mayhaṃ p' etaṃ ca¹ ruccati. 991.
47. Aham pi purimaṃ jātīm sare saṃsarit' attano,
Piṅgalo nāṃ² ahaṃ āsīm luddo goghātako pure. 992.
48. Bārāṇasiyaṃ phitāya³ bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā,
bahū mayhaṃ⁴ hatā pāpā: mahisā sūkara⁵ ajā. 993. 10
49. Tato cuto idha jāto iddhe senāpatikule
n' atthi nūna phalaṃ pāpe⁶ so 'haṃ na nirayaṃ gato ti. 994.

Ta. Alāto etad abravīti so kira Kassapadasabalassa cetiye anoja-
pupphadāmena pūjaṃ katvā maraṇasamaye aūñena kammena yathānubhāvaṃ
khitto saṃsāre saṃsaranto ekassa pāpakammasa nissandena goghātakule nib- 15
battitvā bahuṃ pāpaṃ akāsi, ath' assa maraṇakāle bhaṃpāṭicchanno viya
aggi ettakaṃ kālaṃ tītaṃ taṃ puññakammaṃ okāsaṃ akāsi, so tassānubhāvena
idha nibbattitvā taṃ vibhūtiṃ patto jātīm saranto⁷ pana atitānantarato paraṃ
saritum asakkonto goghātakammaṃ katvā idha nibbatto 'smiti saññāya tassa
vādaṃ upatthambhento idaṃ yathā bhadanto ti ādivacanam abravī, tattha 20
sare saṃritattano ti attano saṃsaritaṃ sarāmi, senāpaṭṭikule ti senā-
patikulamhi.

50. Ath' ettha Bijako nāma dāso āsi paḷaccari⁸,
uposathaṃ upavasanto Guṇasantikam upāgami. 995.
51. Kassapassa vaco sutvā Alūtassa ca bhāsitaṃ 25
passasanto muhuṃ uphaṃ⁹ rudaṃ assūni vattayīti. 996.

Ta. athetthā 'ti atha etissā¹⁰ Mithilāya paḷaccarīti⁹ daḷiddo kapano,
Guṇasantikam upāgamiṭi Guṇassa santikaṃ kiñcid eva kāraṇaṃ sossāmiṭi 10
upāgato ti vedītabbo.

52. Tam annupucchi¹¹ Vedeḥo: kimatthaṃ samma rodasi, 30
kin te sutam vā diṭṭhaṃ vā, kiṃ maṃ vedesi vedanaṃ ti. 997.

¹ Ck¹ peteva, B² petāṃ va. ² Ck² pītāya, B² phitāyaṃ. ³ B² mayā. ⁴ B²
pāpaṃ. ⁵ Ck² B² jāti² -, C² jāti² saranto. ⁶ Ck² paḷaccari, C² paḷaccari, B² pa-
ṭicchari. ⁷ B² ruṇṇaṃ. ⁸ B² -sāya. ⁹ B² paṭiccaritī. ¹⁰ B² sossāmiṭi.
¹¹ C² B² anu-.

Ta. kiṃ mañ vedesi vedanan ti kiṃ nāma tvañ kāyikañ vā cetaṃ, sikaṃ vā vedanam patto yañ evaṃ rodanto mañ vedesi jānāpesi uttānam eva naṃ katvā mayhañ ācikkhāhīti.

53. Vedeḥassa vaco sutvā Bījako, etad abravī:
 5 n' atthi me vedanā dukkhā, mahārāja suṇohi me. 998.
 54. Aham pi purimañ jātīm sarāmi sukham attano:
 Sāketāyaṃ pure āsīm Bhāvasettḥhi guṇe rato 999.
 55. Sammato brahmaṇibbhānaṃ samvibhāgarato suci,
 na cāpi pāpakam kammam sarāmi katam attano. 1000.
 10 56. Tato, cut' āhañ Vedeḥa idha jāto duritthiyā
 gabbhamhi kumbhadāsiyā yato jāto suduggato. 1001.
 57. Evaṃ pi duggato santo samacariyaṃ adhiṭṭhito
 upadḍhabbhāgaṃ bhattassa dadāmi yo me icchati. 1002.
 58. Cātuddasim pañcadasim sadā upavasam' ahañ,
 15 na cāpi bhūte himsāmi theyyañ cāpi vivajjayim. 1003.
 59. Sabbam eva hi nūn' etaṃ suciṇṇam bhavati nipphalaṃ,
 niratthaṃ maññ' idaṃ sīlaṃ Alāto bhāsati¹ yathā. 1004.
 60. Kalim eva nūna gaṇhāmi asippo dhuttako yathā,
 kaṭam Alāto gaṇhāti kitavā sikkhito yathā. 1005.
 20 61. Dvāraṃ na-ppatipassāmi yena gacchāmi suggaṭim,
 tasmā rāja parodāmi sutvā Kassapabhāsitan ti. 1006.

- Ta. Bhāvasettḥhīti evaṃnāmakko asitikoṭivibhavo settḥhi, guṇe rato ti guṇamhi rato, sammato ti sambhāvito, sucīti sucikammo². idha jāto duritthiyā ti imasmiṃ Mithilānagare duritthiyā daḍḍidhiyā³ kapaṇāya kumbhadāsiyā kucchimhi jāto 'emi, so jkira Kassapabuddhakāle araṇṇe natthaṃ ballavaddaṃ gavesamāno ekena maggamūlḥhena bhikkhūnā maggaṃ puṭṭho tuṇhī hutvā puna tena pucchito kujjhivā samaṇadāsā nāma mukharā honti dāsena tayā bhavitabbaṃ atimukharo sīti āhā, taṃ kammaṃ tadā vipākam adatvā bhaṣmācchanno viya pāvako ṭhitam maraṇasamaye aññaṃ kammaṃ upaṭṭhāpesi,
 30 so yathākamman samāsare samsaranto ekassa kusalakammasa phalena Sāketā vuttappakāro settḥhi hutvā dānādini puññāni akāsi, taṃ pan' assa kammaṃ paṭhaviyā nihitanidhi⁴ viya ṭhitam okāsaṃ labhivā vipākam dassati, yañ pana tena taṃ bhikkhum akkosautena katapāpakammaṃ tam assa tasmiṃ attabhāve vipākam adāsi, so ajānanto itarassa kalyāṇakammasa phalena kumbhadāsi-
 35 kucchiyaṃ nibbato ti soṇḍāya evaṃ āha, yato jāto suduggato ti sv-āhaṃ jātakalato paṭṭhūya atiduggato ti dīpeti, samacariyam adhiṭṭhito ti sama-

¹ Cks yatha bhāsati, Bā bhāsati yathā. ² Cks -mmena. ³ Bā -ddāya. ⁴ Cks -dhīm.

gariyāyam eva patitthito 'mbi, nūnetan ti ekaṁsen' etaṁ, maññidaṁ sīlan
ti deva idaṁ sīlaṁ nāma niratthakam maññe, Alāto ti yathā ayaṁ Alātasenā-
pati mayā purimabhava bahum pāṇātipātakammaṁ katvā 'senāpatiṭṭhānaṁ lad-
dhan ti bhāsati' tena kāraṇenāhaṁ niratthakam sīlan ti maññāmi, kalim evā
'ti yathā asippo asikkhito akkhadhutto parājayabbhavaṁ gaṇhāti tathā nūna gan- 5
hāmi, purimabhava attano sāpateyyaṁ nāsetvā idāni dukkhaṁ anubhavāmi,
Kassapabhāsitan ti Kassapagottassa acela-kassa bhāsitaṁ sutvā ti vadati.

63. Bijakassa vaco sutvā rājā Aṅgati-m-abravī⁷:

n' atthi dvāraṁ sugatiyā niyatim kammha Bijaka. 1007.

63. Sukhaṁ vā yadivā dukkhaṁ niyatiyā kira labbhati³
saṁsārasuddhi⁴ sabbesaṁ, mā turittho anāgate. 1008. 10

64. Aham pi pubbe kalyāṇo⁵ brāhmaṇibbhesu vyāvaṇo
vohāraṁ anusāsanto ratihiṇo tadantarā ti. 1009.

Ta. Aṅgati-m-abravīti⁶ paṭhamam eva itaresaṁ dvinnam pacchā Bija-
kassa 'ti tiṇṇaṁ vacanaṁ sutvā dalhamicchādītthim⁷ gabetvā etaṁ n' atthi
dvāraṁ ti ādivacanaṁ abravī, niyatim kammha Bijakā 'ti samma Bijaka 15
niyatim eva olokehi, cullāsītumahākappamāno kālo yeva hī satte sodheti, tvaṁ
attiturito ti adhiṭṭhāyeyā⁸ evam āha, anāgate ti tasmim kāle appatte antarā va
devalokaṁ gacchāmi⁹ mā turittho, vyāvaṇo ti brāhmaṇesu ca gahapatikesu ca
tesaṁ kīyaveyyavaccadānādikammakāraṇena vyāvaṇo ahoṣi, vohāraṁ ti viniccha-
yatthāne nisiditvā rājakicce¹⁰ vohāraṁ anusāsanto va, ratihiṇo tadantarā ti 20
ettakaṁ kālāṁ kāmagaṇaratiyā parhiṇo ti.

Evaṁ ca pana vatvā „bhante Kassapa mayaṁ ettakaṁ
kālaṁ pamajjimha, idāni pan' amhehi ācariyo laddho, ito paṭ-
thāya kāmaraṭṭim eva anubhavissāma tumhākaṁ santike, ito
uttarim¹¹ dhammasavanaṁ pi no papañco bhavissati, tiṭṭhatha 25
tumhe mayaṁ gamissāmā¹² 'ti āpucchanto.

65^a. Puna pi bhante dakkhemu saṅgati ce bhavissatīti. 1010^a.

Ta. saṅgati ce ti ekaṭṭhāne ce no samāgamo bhavissati no ce asati puñña-
phale¹³ kim tayā dīṭṭhenā¹⁴ 'ti.

65^b. Idaṁ vatvāna Vedehe paccagā sanivesanaṁ ti. 1010^b. 30

Ta. sanivesanaṁ ti bhikkhave idaṁ vacanaṁ Videharājā vatvā rathaṁ
abbhūya attano nivesanaṁ Candakapāsādatalam eva paṭigato.

¹ Cks omit bhāsati. ² Ck aṅgati-. ³ B^d labhati. ⁴ Cks -im. ⁵ Cks vāso. ⁶ here
all three MSS. aṅga-. ⁷ B^d dalham-. ⁸ B^d -ccam. ⁹ Ck B^d -ri. ¹⁰ Cks -lam.

Rājā paṭhamam Guṇassa santikaṃ gantvā vanditvā paṭṭhamam pucchi, gacchanto¹ pana na² vanditvā va gato³, Guṇo attano agūṇatāya⁴ vandanam pi nālattha⁵, piṇḍādikaṃ sakkāram⁶ kim eva lacchati, rājāpi taṃ rattiṃ vītināmetvā puna-
 5 divase amacce sannipātetvā „kāmaguṇe me upaṭṭhāpetha, ahaṃ ito paṭṭhāya kāmasukham evānubhavisāmi, na me aññāni kiccāni ārocetabbāni, vinicchayakiccaṃ asuko ca asuko ca karotū“
 'ti vatvā kāmaratiparo⁶ va ahosi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 10 66. Tato ratyā vivasane upaṭṭhānamhi Aṅgati
 amacce sannipātetvā idaṃ vacanam abravi: 1011.
 67. Candake me vīmānasmim sadā kāme vidhentu me,
 mā m' upagūṇchum⁷ atthesu gūyhapākāsiyesu⁸ ca. 1012.
 68. Vijayo ca Sunāmo ca senāpati Alātako
 15 ete atthe nisīdantu vohārakusalā tayo. 1013.
 69. Idaṃ vatvāna Vedeho kāme ca bahumaññatha,
 na cāpi brāhmaṇibbhesu atthe kismiñci vyāvaṇo ti. 1014.

Ta. upaṭṭhānamhi attano upaṭṭhānaṭṭhāne, Candake ti mama san-
 take Candakapāsāde, vidhentu me ti pīrecaṃ mayham kāme samvidahantu
 20 upaṭṭhahantu, gūyhapākāsiyesu⁸ ti gūyhesu pi pākāsikesu pi atthesu
 uppannesu mañ koci mā upaganchi⁹, atthe ti atthakāraṇe vinicchayaṭṭhāne
 nisīdantū 'ti mayā kattabbakiccassa karaṇatthaṃ sesāmaccehi saddhiṃ nisī-
 dantū 'ti.

70. Tato dvesattarattassa Vedehass' atrajā piyā
 25 rājakaññā Rujā nāma dhātīmātaram abravi: 1015.
 71. Alamkarotha mañ klippam, sakhiyo ca karontu me,
 suve pannaraso dibbo, gaccham issarasantike. 1016.
 72. Tassā malyam¹⁰ abhihariṃsu candanañ ca mahārahaṃ
 mañisaṃkhamuttāratanaṃ nānāratte ca āmbare. 1017.
 30 73. Tañ ca sovaṇṇaye piṭhe nisinnaṃ bahukitthiyo
 parikiriya asobhiṃsu Rujam ruciravaṇṇinin ti. 1018,

Ta. tato ti rañño kāmapathke laggadivasato paṭṭhāya, dvesattarat-
 tassā 'ti cuddasame divase, dhātīmātaram abraviti pitusantikaṃ gantu-

¹ B^d āg-. ² B^d a. ³ B^d āgato. ⁴ C^k gu-. ⁵ B^d -laddham. ⁶ B^d -timaddo.
⁷ B^d -gaccha. ⁸ C^k gūyhapā-. ⁹ C^k -gañchum, C^s -gachum, B^d mañ kenaci
 mā upagacchā. ¹⁰ read: maly'.

kāmā hutvā dhātūmātaram āha; sū kira cātuddase cātuddase pañcasatāhi kumārīkāhi parivutā dhātūgaṇaṁ ādāya mahanteṇa sirivillāsena attano sattabhūmi-Ratīvaddhanapāsādā¹ oruyha pitu ḍassanattamaṁ Candakapāsādaṁ gacchati, atha naṁ pitā diṣvā tuṭṭhamānaso mahāsekkāraṁ katvā uyyojento amma dānaṁ dehīti sahasaṁ datvā uyyojeti, sū attano nivesanaṁ āgantvā punadivase uposa-thikā hutvā kapaṇiddhikavanibbakayācakaṇhaṁ mahādānaṁ deti, rañño kir' assā² eko janapado pi dinno, tato āyena sabbakiccāni kareti³, tadā pana raññā kira Guṇaṁ ājīvikaṁ nissāya micchādassanaṁ gahitaṁ ti sakalanagare kolūhalaṁ ahoṣi, taṁ Rujādhātīyo sutvā rājadhītaya ārocayīṃsu: ayye pitarā kira te ājivikassa kathaṁ sutvā micchādassanaṁ gahitaṁ, so⁴ kira catūsū dvāresu dā-
10 nasālā viddhamāsepetvā parapaṭiggahitā⁵ itthiyo ca kumārīkā ca pasayhākārena⁶ ganhituṁ⁷ āpāpeti, r. na vicāreti kāmamatto yeva kira jāto ti, sū taṁ kathaṁ sutvā anattamaṇā hutvā: me pitā tādīsaṇ nāma⁸ apagatasukkadhammaṁ nillajjaṇi naggabhoggaṁ ājīvikaṁ upasaṁkamitvā pañhaṇi pucchissati⁹, nannu dhammika-samaṇabrāhmaṇo kammavādī upasaṁkamitvā pucchitabbo siyā, tṭhapetvā kho
15 pana maṁ añño mayhaṁ pitarāṁ micchādassanaṁ apanētvā sammāḍassane pa-tiṭṭhāpetuṁ samatto n' atthi, ahaṁ hi atitā satta anāgataṁ sattā 'ti cūddasa-jātiyo anussarāmi, tasmā pubbe mayā katapāpakammaṁ kathetvā pāpakammasa-phalaṁ dassenti¹⁰ mama pitarāṁ bodhessāmi, sace pana aji' eva gamissāmi
20 atha maṁ amma tvaṁ pubbe addhamāse āgacchasi ajja kasmā evaṁ lahuṁ ti āgataṁ itti vakkhati, tatra ce ahaṁ tvaṁhehi kira micchādassanaṁ gahitaṁ ti sutvā āgat' amhiti vakkhāmi na me vacanaṁ garuṁ katvā ganhiṣṣati, tasmā ajja agantvā ito cūddasame divase kālacatuddase yeva kiñci ajānanti viya pubbe-gamanākāreṇ' eva gantvā āgamanakāle dānavaṭṭathāya sahasaṁ yācissāmi, tadā
25 me pitā diṭṭhiyā gahitabhāvaṁ kathessati, atha naṁ ahaṁ attano balena micchā-diṭṭhiṇ cchaḍḍāpessāmi ti cintesi, tasmā cūddasame divase pitu santikaṁ gantu-kāmā hutvā evaṁ āha, tattha sakhiyo eū 'ti sahāyikāyo pi me pañcasatā kumārīkā eū¹¹ ekāṁ asadisāṁ katvā nānālarūkārehi nānāvaṇṇehi pupphavatthā-nulepanehi alaṁkarontu, dibbo ti dibbasadiso¹² devatāsannipātapatimaṇḍito ti pi dibbo, gacchan ti mama dānavaṭṭaṇ¹³ āharāpetuṁ Videhissarassa pitu
30 santikaṁ gamissāmi, abhiharīṃsū 'ti soḷasaṁ gandhodakaghaṭehi nahāpetvā maṇḍanattathāya abhiharīṃsu, parikīriyā 'ti parivaretvā, aso bhiṃsū 'ti Rujāṁ¹⁴ parivāretvā tṭhadevakaṇṇā viya taṁ divasaṁ ativiya soḷhiṃsu.

74. Sā ca sakkhimajjhagatā sabbābharanabhūsitā

sateratā abbhama iva Candakam pāvisi Rujā. 1019.

35

75. Upasaṁkamitvā Vedehaṁ vanditvā vinaye ratam

suvannaṇṇikate piṭhe ekamantaṁ upāvisīti. 1020.

¹ Cks - bhūma-. Bđ - bhumma-. ² Bđ rājā kirassa. ³ Bđ karoti. ⁴ Bđ sapa-riggahitā. ⁵ Cks - kāreca, Bđ pasayhākārena. ⁶ Cks omit ganhituṁ. ⁷ Bđ kathaṁ hīnāma me tāto. ⁸ Bđ pucchati. ⁹ all three MSS. -i. ¹⁰ Cks dibbo tu divaso. ¹¹ Bđ adde videharaṇṇā. ¹² Cks sujāṇ, Bđ rucam.

Ta. upāvisiṭṭi pitu vasaṇaṭṭhānaṃ Candakapāsādaṃ pāvisi, suvaṇṇa-
vikate ti sattaratanavācittē suvaṇṇakhaṇḍe.

76. Tañ ca disvāna Vedeḥa acchaṇḍānaṃ va saṅgamaṃ
Rujāṃ saḥimajjhagataṃ idaṃ vacanaṃ abravī: 102¹.
5 77. Kacci ramasi pāsāde antopokkharāṇiṃ pati,
kacci bahuviddhaṃ khajjaṃ sadā abhiharanti te. 1022.
78. Kacci bahuviddhaṃ malyaṃ ocinivā kumāriyo
gharake karoṭha paṇḍekāṃ khiddāratiratā² 'muhūṃ'. 1023.
79. Keṇa vā vikalāṃ tuyhaṃ khippaṃ abhiharantu te,
10 mano karassu kuḍḍamukhī api candasamaṃhi pīti³. 1024.
- Ta. saṅgamaṃ ti acchaṇḍānaṃ samāgamaṃ viya taṃ samāgamaṃ disvā,
pāsāde ti amma mayā tuyhaṃ Veḷayanta-sadiso Rativaddhanapāsādo kārito,
kacci tattha ramasi, antopokkharāṇiṃ patitī antovatthusmiṃ yeva te
mayā Nandāpokkharāṇi-patibhāgā pokkharāṇi kāritā, kacci taṃ pokkharāṇiṃ
15 paṇḍeka udakakīḷaṃ kilāṇī ramasi, malyaṃ ti amma ahaṃ tuyhaṃ devasikāṃ
paṇḍavīsattipupphasamugge paḥiṇṇāmi, kacci tumhe sabbā kumāriyo taṃ malyaṃ
ocinivā gantvā abhiṇṇāṃ khiddāratiratā hutvā kacci paṇḍekāṃ gharake karoṭha
idaṃ suṇḍaraṃ idaṃ suṇḍaratarāṇaṃ ti evaṃ pāṇiyekkaṃ sārāmbhe⁴ viya puppha-
gharakāṇi pupphagabbhe ca pupphāsanapupphasayanāṇi ca kacci karoṭhā 'ti
20 pucchati, vikaḷaṇ ti vekalyaṃ, mano karassū⁵ 'ti cittaṃ uppādehi, kuḍḍa-
mukhī⁶ ti sāsapakkuḍḍena⁷ pasāditamukhatāya taṃ evaṃ āha, itthiyo hi mukha-
vaṇṇaṃ pasādentīyo duṭṭhalohitamukhadūsitapilakaharaṇatthaṃ paṭhamāṃ sāsapa-
kakkheṇa mukhaṃ viḷḷimpanti tato lohitassa samakaraṇatthaṃ mattikākakkheṇa tato
chavipāsādanatthaṃ tilakakkheṇa, candasamaṃhi pīti candanā⁸ dullabhataro
25 nāma n' atthi, tādise⁹ pi ruciṃ katvā mamācikkha sampādessāmi te ti.
80. Vedeḥassa vaco sutvā Rujā pitaraṃ abravī:
sabbam etaṃ mahārāja labbhat' issarasantike. 1025.
81. Suve pannaraso dibbo, saḥassaṃ āharantu me,
yathā dinnaṃ ca dassāmi dānaṃ sabbavaṇṇiṣu 'haṇ'¹⁰ ti. 1026.
30 Tattha sabbavaṇṇiṣu haṇ ti sabbavaṇṇibbakesu ahaṇ.
82. Rujāya vacanaṃ sutvā rājā Aṅgati-m-abravī:
bahūṃ vināsitaṃ vittaṃ niratthaṃ aphaḷaṇaṃ tayā. 1027.
83. Uposathe vasaṃ niccaṃ annapānaṃ na bhūṇjasi,
niyat' etaṃ¹¹ abhuttaḥḥaṃ, n' atthi puññaṃ abhūṇjato ti. 1028.

¹ Ck -tiṃ. ² Bk -ahu. ³ Bk candasamaṃ pi te ti. ⁴ Bk -ena. ⁵ Bk sāsapa-
kakkhehi. ⁶ Ck -ne, Ck -no, Bk candato. ⁷ Bk -saṃ. ⁸ Bk -piṇḍavaṇṇi. ⁹ Bk
niyatitaṃ.

Ta. Aṅgati-mabravāti bhī. so Aṅgati-rājā pubbe ayācīto pi amma dā-
nam debhī sahasaṃ datvā taṃ divasaṃ yācīto pi micchādassanaṃ¹ gahitattā
adattvā idam bahuṃ vināsitaṃ ti āgī abravī, niyatetaṃ abhuttaṃ ti
etaṃ niyatvā sēna-tayā abhuñjitaṃ bhāvissati, bhuñjantānaṃ pi abhuñjantā-
naṃ pi n'atthi puññaṃ, sabbehi cullāsītī mahākappe atikkamītvā viṣujjhitaṃ ti. 5

84. Bījako pi hi sutvāna tadā Kassapabhāsitaṃ
passasanto muhuṃ uṇhaṃ rudam assūni vattayi. 1029.
85. Yāva Ruje jīvasi no² mā³ bhattam apunāmayi⁴,
n'atthi bhadde paro⁵ loko, kiṃ niratthaṃ vihaññasīti. 1030.

Ta. Bījako pīti Bījako pi pubbe kalyāṇakammaṃ katvā tassa nissan- 10
dena dāsikucchiyaṃ nibbatto ti Bījaka-vatthum pi 'essā udāharaṇatthaṃ āhāri,
natthi bhadde ti bhadde Guṇācariyo evam āha: n'atthi ayaṃ loko n'atthi
paraloko n'atthi mātāpitā, n'atthi sattā opapātikā n'atthi loka samaṇa-
brāhmaṇā sammagga⁶ sammāpaṭipannā⁷ ti, paraloke hi sati idhaloko nāma
bhavēyya so yeva ca n'atthi, mātāpitūsu santesu⁸ puttadhitāro nāma bhavēyyuṃ 15
te yeva ca n'atthi, dhamme sati dhammikasamaṇabrāhmaṇā bhavēyyuṃ te⁹
yeva ca n'atthi, kiṃ dānaṃ denti sīlaṃ rakkhanti¹⁰ niratthaṃ¹¹ vihaññasīti.

86. Vedehassa vaco sutvā Rujā ruciravaṇṇinī
jānaṃ pubbāparaṃ dhammaṃ pitaraṃ etad abravī: 1031.
87. Sutaṃ eva pure āsi sakkhi diṭṭhaṃ idam mayā: 20
bālūpasevī¹¹ yo hoti bālo va samapajjatha. 1032.
88. Mūlho hi mūlham āganuma bhiyyo mohani nigacchati,
patirūpaṃ Alātena Bījakena ca muyhituṃ¹⁴ ti. 1033.

Ta. pubbāparaṃ dhammaṃ ti bhī, pitu vacanaṃ sutvā Rujā rājadhitā
attasatta-jātivāsena¹³ pubbadhammaṃ anāgatasatta-jātivāsena¹⁴ anāgata-dhammaṃ 25
ca jānanti pitaraṃ micchādīṭṭhito mocetukāmā etaṃ sutam eva me ti ādim
āha, tattha samapajjathā¹⁵ 'ti yo puggalo bālūpasevī hoti so bālo va sam-
pajjatti etaṃ mayā pubbe sutam eva ajja pana paccakkhato diṭṭhaṃ ti, mūlho
ti maggamūlhaṃ āgama maggamūlho viya diṭṭhimūlhaṃ āgama diṭṭhimūlho
pi uttarim mohani¹⁶ nigacchati mūlhataro hoti, Alātenā¹⁷ 'ti deva tumhehi 30
jātigottakulapadesa-sariyapaññāhi hīnena¹⁸ Alātasenāpatinā¹⁹ accantahīnena nīp-
paññena Bījaka-dāseṇa ca gāmadārakasadiṣaṃ bahirikaṃ bāla-Guṇaṃ ājīvikaṃ
āgama muyhituṃ¹² patirūpaṃ anucchavikaṃ, kiṃ tena muyhissatthi¹⁵ evaṃ te
ubho pi gaharītvā diṭṭhito mocetukāmatāya pitaraṃ vaṇṇenti āha:

¹ so Ck; Bā -nassa. ² Cc jīvasino, Bā jivamāna. ³ Ck na. ⁴ Bā upa-. ⁵
natthi amma para-. ⁶ Bā samuggatā. ⁷ Ck sapati. ⁸ Ck so. ⁹ Bā kiṃ
dānaṃ dehi kiṃ sīlaṃ rakkhasi. ¹⁰ Bā niratthaṃ kiṃ. ¹¹ all three MSS. -i
¹² Bā muyhituṃ. ¹³ Bā atite-. ¹⁴ Bā anāgate-. ¹⁵ Bā uttari mūlham. ¹⁶
Bā mūlhi-

89. Tvañ ca devāsi¹ sappañño dhiro atthassa kovido,
kathaṃ bālehi sadisaṃ hīnaṃ² diṭṭhiṃ³ upāgami. 1034.
90. Sace hi sāmsārāpathena sujijjati⁴
niratthiyā pabbajjā Guṇassa,
5 kiṭṭo va aggim⁵ jalitaṃ apāpataṃ⁶
upapajjati momuho⁷ naggabhāvaṃ. 1035.
91. Sāmsārasuddhiti pure nivittā⁸ kammaṃ vidūsentī bahū ajānaṃ
pubbe kalī duggahito va atthā dummocayā balisā ambujo vā⁹ ti. 1036.
- Ṭa. sappañño ti yasavayapuññatitthavāsayanisomanasikārasākacchāvasena
10 laddhāya paññāya sappañño, ten' eva kāraṇena dhiro dhiratāya atthānatthassa
kāraṇakāraṇassa kovido, bālehi sadisaṃ ti yathā te bālā upagatā, kathaṃ
tathā tvaṃ hīnadiṭṭhiṃ upagato, apāpataṃ ti apa āpataṃ⁷, pāpato ti
attho, idaṃ vuttaṃ hoti: tāta sāmsārena suddhiyā satī yathā paṭaṅgakīṭo ratti-
bhāge jalitaṃ aggim⁵ diavā tappaccayaṃ dukkhaṃ ajānitvā mohena tattha pa-
15 tanto mahādukkhaṃ āpajjati tathā Guno pi pañcakāmaguṇe pabhāya momuho⁶
ti nirassādanam naggabhāvaṃ upapajjati, pure nivittā⁸ ti tāta sāmsārena
suddhiti kassaci vacanaṃ asutvā⁸ paṭhamam eva nivittā⁸ n' atthi, sukata-
dukkatānaṃ kaṃmānaṃ phalaṃ ti gahitattā bahujaṇā ajānantā kammaṃ vidū-
senti taṃ dūsentā kammaphalaṃ pi dūsentī yeva, evaṃ tesāṃ pubbe gahito
20 kalī parājayaḡāho duggahito va hoti attho, dummocayā balisā ambujo vā
ti te pana evaṃ ajānantā micchāḡassanena attham gahetvā ṭhitā bālā yathā
nāma balisāṃ gilivā ṭhito maccho balisā dummocayo hoti evaṃ tamhā atthā⁹
dummocayā honti¹⁰.
92. Upamaṇ te karissāmi mahārāja tav' atthiyā¹¹,
25 upamāya pi ekacce attham jānanti paṇḍitā. 1037.
93. Vānijaṇaṃ yathā nāvā appamāṇaharā¹² garu¹³
atibhāraṃ samāḡāya aṇṇave avasīdati 1038.
94. Evaṃ eva naro pāpaṃ thokathokaṃ p' ācinaṃ
atibhāraṃ samāḡāya niraye avasīdati. 1039.
- 30 95. Na tāva bhāro paripūro¹⁴ Alātassa mahīpati
ācināti etaṃ pāpaṃ yena gacchati duggatiṃ. 1040.
96. Pubbe c' assa kataṃ puññaṃ Alātassa mahīpati,
tass' eva deva nissando yaṇ c' eso¹⁵ labhate sukhaṃ. 1041.
97. Khiyyate c' assa taṃ puññaṃ tathā hi aguṇe rato,
55 ujumaggamī avahāya¹⁶ kummaggam anudhāvati. 1042.

¹ Ck^o deva. ² Bā hīna-. ³ all three MSS. -i. ⁴ all three MSS. aggi. ⁵ Ck^o
-tham. ⁶ Bā mohamulho. ⁷ so Ck; C^o apa apataṃ, Bā apt apataṃ. ⁸ Bā
sutvā vā⁸ asutvā vā. ⁹ Bā anattā. ¹⁰ Bā adde uttari pi udāharapaṇaṃ āharanti
āha. ¹¹ so all three MSS. for -yaṇ? ¹² C^o -hārā, Bā -bhārā. ¹³ Bā garuṃ.
¹⁴ Ck^o pati-. ¹⁵ Bā yaṇica so. ¹⁶ Ck^o apāhāya.

99. Tulā yathā paggaḥitā ohite tulamaṇḍale
unnameti tulāsisaṃ bhāre oropite sati 1043.
100. Evam eva naro puññaṃ thokathokam pi ācinam
saggātimāno dāso va Bijako sātave rato ti. 1044.

Ta. nīraye ti aṭṭhavidhe mahānīraye soḷasavidhe ussadanīraye lokanta- 5
rānīraye ca, bhāro ti tāta na tāv' assa¹ akusalabhāro pūratī, tassevā 'ti tassa
pubbe katassa puññass' eva nissando yaṃ so Alāto senāpati ajja² sukhaṃ
labhati, na hi tāta etaṃ goghātakakammassa phalaṃ pāpassa hi nāma vipāko
iṭṭho kanto bhavissatīti aṭṭhānam etaṃ, agūṇe rato ti tathā h' esa³ idāni
akusalakamme rato, ujjumaggan ti dasakusalakammupathamaggam, ohite 10
tulamaṇḍale ti bhaṇḍapatichādanatthāya tulāmaṇḍale laggetvā ṭhapīte, un-
nametīti uddhaṃ ukkhipati, ācinan ti thokathokam pi puññaṃ ācinanto pāpa-
bhāraṃ otāretvā naro kalyāṇakammassa sīsaṃ ukkhipitvā devalokaṃ gacchati,
saggātimāno ti sagge atimāno saggasampāpake sātaphale⁴ kalyāṇakamme abhi-
rato, saggādhimāno ti pi pāṭho saggam adbhikāraṇaṃ⁵ katvā ṭhitacitto ti attho, 15
sātave rato ti esa Bijakadāso sātave⁶ madhuravipāke kusalakamme yeva rato,
so imassa pāpakammassa khīṇakāle kalyāṇakammassa phalaṃ devaloke nib-
battissati, yaṃ paṇ' esa idāni dāsattaṃ upagato na taṃ kalyāṇassa phalaṃ
tathāttasamivattanikaṃ hi 'ssa pubbe kataṃ pāpaṃ bhavissatīti nīṭṭham ettha
gantabban ti. 20

Imam atthaṃ pakāsentī āha:

100. Yaṃ ajja⁵ Bijako dāso dukkhaṃ passati attani
pubbe tassa⁴ kataṃ pāpaṃ taṃ eso paṭisevati. 1045.
101. Khīyate c' assa¹ taṃ pāpaṃ tathā hi vinaye rato
Kassapaṇ ca samāpajja mā h' ev² uppatham āgamā ti. 1046. 25

Ta. mā hevuppathamāgamā ti tāta tvam paṇa imaṃ naggam Kassa-
pājivikaṃ upagantvā mā heva nīrayagāmim uppatham āgamaṃ pāpaṃ akāstī
pitaraṃ ovadi.

Idāni 'ssa pāpūpasevanāya dosaṃ kalyāṇamittūpasevanāya ca
guṇaṃ dassentī āha: 30

102. Yaṃ yaṃ hi rājā bhajati sataṃ vā yadvā asaṃ (IV ⁴³⁵/₃₁)
silavantaṃ viṣṭaṃ vā vasaṃ tass' eva gacchati. 1047.
103. Yādisaṃ kurute mittam yādisaṃ c' ūpasevati⁵
so pi tādīsako hoti saḥavāso hi⁶ tādīso. 1048.

¹ Bā tāva ālatassa. ² Cks pecca. ³ Bā adbhikāraṃ. ⁴ Cks etc. ⁵ Ck' yañcajja.

⁶ Bā vassam. ⁷ Cks vassa. ⁸ Bā vūp-. ⁹ Bā pi,

104. Sevamāno sevamānaṃ samphuṭṭho¹ samphusaṃ¹ paraṃ
saro diddho² kalāpaṃ va alittaṃ upalimpati,
upalepabbhayaḍ dhiro n' eva pāpāsakhā siyā. 1049.
105. Pūtimacchaṃ kusaggena yo naro upanayhati
kusāpi pūti³ vāyanti, evaṃ⁴ bālūpasevanā. 1050.
106. Tagaraṇ ca palāsena yo naro upanayhati
pattāpi surabhi⁵ vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 1051.
107. Tasmā phalaputaṣṣeva nātvā sampākaṃ attano
asante n' upaseveyya sante seveyya paṇḍito,
asanto nirayaṃ nenti, santo pāpenti suggaṭin ti. 1052.

Ta. sataṃ vā ti sappurisaṃ vā, yadivā asan ti asappurisaṃ vā, saro diddho² kalāpaṃ vā 'ti mahārāja yathā nāma halāhalavisalitto saro sarakalāpe khitto sabbaṃ taṃ visena alittam pi sarakalāpaṃ limpiti visadiddham⁴ eva karoti evam eva pāpamitto pāpaṃ⁶ sevamāno attānaṃ⁷ sevamānaṃ paraṃ tena
15 ca samphuṭṭho¹ taṃ samphusante¹ alittaṃ pāpena purisaṃ attanā ekajjhāsayam karonto upalimpati, vāyanti⁵ tassa te asāpi duggandhaṃ vāyanti⁵, tagaraṇ cā 'ti tagaraṇ ca aññaṇ ca gandhasampannaṃ ca gandha⁸taṃ, evaṃ ti evarūpa dhīrūpasevanā, dhiro hi attānaṃ sevamānaṃ dhīraṃ eva karoti, tasmā phalaputaṣṣeva⁹ eva 'ti yasmā tagarāḍipalivethanāni paṇṇāni pi sugandhāni
20 honti tasmā palāsapattaputaṣṣeva paṇḍitūpasevanena aham pi paṇḍito bhavissāmi evaṃ nātvā sampākaṃ attano ti attano paripākaṃ paṇḍitabhāvaṃ parināmaṃ nātvā asante pahāya paṇḍite sante upaseveyya, nirayaṃ nenti¹⁰ ettha Devadattādihi ca nirayaṃ Sāriputtaṭṭherādihi ca sugaṭin nītaṃ vasaṇa udāharaṇāni āharitabbāni.

- 25 Evam rājadhītā chahi gāthāhi pitu dhammaṃ kathetvā idāni atite attanā anubhūtaṃ dukkhaṃ dassenti āha:
108. Aham pi jātiyo satta sare samsarit' attano
anāgatāpi⁴ satt' eva yā gamissam ito cutā. 1053.
109. Yā me sā sattani jāti ahu⁹ pubbe janādhīpa
30 kammāraputto Magadhe[su] ahu¹⁰ Rājagahe pure. 1054.
110. Pāpaṃ sahāyaṃ āgamaṃ bahum pāpaṃ kataṃ mayā
paradārassa heṭhento¹¹ carimha¹² amarā viya. 1055.
111. Taṃ kammaṃ nihitaṃ aṭṭhā bhasmācchaṇno va pāvako,
atha aññehi kammehi ajāyim vamsabhūmiyaṃ 1056.

¹ C^{ks} -pu-. ² C^{ks} diṭṭho, duṭṭho. ³ all three MSS. -i. ⁴ C^{ks} diṭṭho, B^d diṭṭho.
⁵ C^{ks} -disam, B^d -duṭṭham. ⁶ B^d para. ⁷ B^d taṃ. ⁸ B^d -tepi. ⁹ C^{ks} āhu.
¹⁰ C^{ks} ahū, C^s āhu, B^d asu. ¹¹ B^d pothentā. ¹² B^d caramhā.

112. Kosambiyāṃ seṭṭhikule iddhe phīte mahaddhane
ekaputto mahārāja niccaṃ sakkatapūjito. 1057.
113. Tattha mittāṃ asevisāṃ saḷāyaṃ sātave rataṃ
paṇḍitaṃ sutasampannaṃ, so maṃ atthe nivesayi'. 1058.
114. Cātuddasiṃ pañcadasiṃ bahūṃ rāttim upāvasiṃ,
taṃ kammaṃ nihitaṃ aṭṭhā, nidhiva udakantike. 1059. 5
115. Atha pāpānaṃ kammānaṃ yaṃ etaṃ Magadhe kataṃ
phalaṃ pariyāgataṃ⁷ pacchā bhutvā duṭṭhaviśaṃ yathā 1060.
116. Tato cut' āhaṃ Vedeha⁸ Roruve niraye ciraṃ,
sakammaṇā apaccisaṃ, taṃ saraṃ na sukhaṃ labhe. 1061. 10
117. Bahuvassagaṇe tattha khepayitvā bahūṃ dukhaṃ
Bheṇṇākāṇe⁹ ahuṃ¹⁰ rāja chakalo uddhitapphalo ti. 1062.

Ta. satta¹ 'ti mahārāja idhalokaparalokā nāma sukataḍukkātānaṃ ca phalaṃ atthi, na saṃsāro satte sodhetuṃ sakkoti, sakammaṇā eva hī satta² sujjhanti, Alātasenāpati ca Bijako dāso ca ekam eva jātīm anussaranti, na ke- 15
valaṃ ete ca⁶ jātissarā ahaṃ pi atitā satta jātiyo attano saṃsaritaṃ sarāmi, anūgate pi ito gantabbā⁷ satt' eva⁸ jānāmi, yā me sā ti yā sā mama atīte sattaṃ jāti āsi, kammāraputto ti taya jātiyā ahaṃ Magadhesu Rajagahana-
gare suvaṇṇakāraputto ahoṣiṃ, parādārassa heṭṭhento⁹ ti parādāraṃ he-
ṭṭhento⁹ viheṭṭhento¹⁰ paresaṃ rakkhite¹¹ gopite bhaṇḍe aparajjhaṇako¹², aṭṭhā 20
ti taṃ tadā mayā katapāpakammaṃ okāsaṃ alabhivā okāse sati vipākadāyakaṃ
hutvā bhasmācchanno aggi viya nihitaṃ aṭṭhāsi, Vamsabhūmiyaṃ ti Vam-
saratṭhe, ekaputto ti aṭṭhikotivibhave seṭṭhikule ahaṃ ekaputto va ahoṣiṃ,
sātave ratan ti kalyāṇakamme abhirataṃ, so maṃ ti so sahāyako maṃ atthe
kusalakamme patiṭṭhāpesi, taṃ kammaṃ ti taṃ pi me kalyāṇakammaṃ tadā 25
okāsaṃ alabhivā okāse sati vipākadāyakaṃ hutvā udakantike nidhiṃ viya
nihitaṃ aṭṭhāsi, ya metan ti atha mama santakesu¹³ pāpakammesu yaṃ etaṃ
mayā Magadhesu parādārikakammaṃ kataṃ tassa phalaṃ pacchā maṃ pariyāga¹⁴,
upagataṃ ti a., yathā kiṃ: bhutvā duṭṭhaviśaṃ yathā saṃsaṃ bhojanaṃ,
bhutvā ṭhitassa taṃ duṭṭhaṃ kakkhaṇaṃ halāhalaviśaṃ kuppati tathā maṃ pari- 30
yāga¹⁵ 'ti a., tato ti tato Kosambiyāṃ seṭṭhikulato, taṃ saṃsaṃ ti taṃ tasmiṃ
niraye anubhūtapubbaṃ dukkhaṃ saranti cittaṃ sukhaṃ nāma na labhāmi bhayaṃ
eva uppajjati, Bheṇṇākāṇe¹⁶ ti Pennākāṇe¹⁷, uddhitapphalo ti uddhaṭa-
bho. So pana chakalako balasampanno ahoṣi¹⁸, piṭṭhiyaṃ abhirūhivāpi nain
vāhayīṃsu yānako pi yojayīṃsu.

¹ Bā nivedayi. ² Bā -gamuṃ. ³ Cks -hā, Bā -hi. ⁴ Bā bhinnāgate, C² geṇuā.

⁵ Cks āhu, Bā ahu. ⁶ Bā va. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā pothento. ¹⁰ Bā omits vih-. ¹¹ Bā -ta. ¹² Cks -kā, Bā -rajjhantā. ¹³ C² santisu, C² santikesu.

¹⁴ Bā adde maṃ. ¹⁵ Bā -gatan. ¹⁶ Bā bhinnāgate. ¹⁷ Bā bhinnāgāke? ¹⁸ Cks -siṃ.

Tam atthaṃ dassentī gātham āha:

118. Sātaputtā mayā vūlhā¹ piṭṭhiyā ca rathena ca,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1063.

Ta. sātaputtā ti amaccaputtā, tassa kammassa 'ti deva Roruve
5 mahāniraye parccanañ² ca chakalakāle³ [b]ijuppāṭanañ⁴ ca piṭṭhivāhanayānakayoja-
nāni ca sabbo p'esa tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti.

- Tato pana cāvitvā araṇṇe kapiyoniyam paṭisandhim gaṇhi⁵,
atha naṃ jātadivase yūthapatino dassesum, so „ānetha me puttā“ ti
dalham gahevā tassa viravantassa dantehi phalāni uppātesi. Tam
10 atthaṃ pakāsentī āha:

119. Tato cut' āham Vedeha kapi āsim brahāvane
nilicchitaphalo⁶ yeva yūthapena pagabbbhinā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1064.

Ta. nilicchitaphalo⁶ yevā 'ti tattha p' āham⁶ pagabbbhena yūtha-
15 patinā luñcivā⁷ uppāṭitaphalo yeva aho sin ti.

Ath' aparāpi jātiyo dassentī āha:

120. Tato cut' āham Vedeha Dasanne⁸ pasū⁹ abum¹⁰
nilicchito¹⁰ javo¹¹ bhadro, yoggaṃ vūlham ciraṃ mayā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1065.
20 121. Tato cut' āham Vedeha Vajjisū kulam āgamañ¹²,
n' ev' itthi na pumā¹³ āsim manussatte sudullabhe,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1066.
122. Tato cut' āham Vedeha ajāyīm Nandane vane,
bhavane Tāvatis' āham accharā kāmavaṇṇinī¹⁴ 1067.
25 123. Vicittavatthābharanā āmuttamanikundalā
kusalā naccagittassa Sakkassa paricārikā. 1068.
124. Tattha thitāham Vedeha sarāmi jātiyo imā
anāgatāpi¹⁵ satt' eva yā gamissam ito cutā. 1069.
125. Pariyāgatan tam kusalam yam me Kosambiyam katam
30 geve c' eva manusse ca sandhāvissam ito cutā. 1070.
126. Sattajaccā¹⁶ mahārāja niccam sakkatapūjita¹⁷,
thibhāvāpi na muccissam chaṭṭhā¹⁸ nigatiyo imā. 1071.

¹ Cks mūlhā, Bā vulhā. ² Bā paca-. ³ Bā bijuppāda-. ⁴ Ck -ī, Cā Bā -i. ⁵
Bā niluñji-. ⁶ Bā pāham. ⁷ Bā luñj-. ⁸ Bā dassanesū. ⁹ Bā ahu, Ck aham,
Cā ābum. ¹⁰ Bā niluñc-. ¹¹ Cks -e. ¹² Cks -mā, Bā āgatā. ¹³ Cks -mo. ¹⁴
Bā varavañ-. ¹⁵ Bā -tepi. ¹⁶ Cks -cco. ¹⁷ Cks -o. ¹⁸ sō Cks; Bā chaṭṭhā.

129. Sattamī ca gati deva: devaputto mahiddhiko
pumadevo¹ bhavissāmi devakāyasmim uttamo. 1072.
128. Ajjāpi santānamāyaṃ mālāṃ gāthenti Nandane
devaputto Javo nāma yo me mālāṃ paṭicchati. 1073.
129. Muhutto viya so dibbo imāni vāssāni soḷasa,
rattindivo ca so dibbo mānusi² sarado sataṃ. 1074.
130. Iti kammāni anventi asaṃkheyyāpi jātiyo
kalyāṇaṃ yadivā pāpaṃ, na hi kammaṃ paṇassatīti³. 1075.

Ta. Dasannesū⁴ 'ti Dasanparaṭṭhe⁵, pasū ti goṇo ahoṣiṃ, nilic-
chito⁶ ti vacchakakāle yeva maṃ evaṃ maṇāpo bhavissatīti nibbijakāṃ akaṃsu, 10
so 'haṃ nilicchako⁷ uddhaṭṭabījō javo bhadro ahoṣiṃ⁸, Vajjīsu kulāṃ āga-
man⁹ ti goyonito cavitvā Vajjiratthe ekasmiṃ mahābhogakule nibbattin ti das-
seti, nevittī na pumā⁹ ti napuṃsakattaṃ sandhāyāha, bhavane tāvatim-
sāhan ti Tāvattimsabbhavane ahaṃ, tathā thitāhaṃ Vedeha sarāmi
jātiyo imā ti sū kira tasmim devaloke thitā ahaṃ evarūpaṃ devalokaṃ āga- 15
chanti kuto nu kho āgatā ti olokeṃti Vajjiratthe mahābhogakule napuṃsakatta-
bhāvato cavitvā tathā nibbattabhāvaṃ passi, tato kena nu kho kammaṃ evarūpe
ramaniye thāne nibbatto 'mhīti olokeṃti Kosambiyāṃ setthikule nibbattitvā
kataṃ dānādikusalakammaṃ disvā etassa phaleṇa nibbatto 'mhīti ṇatvā ananta-
rāṭṭhe napuṃsakattabhāve nibbattamānā kuto āgat' amhīti olokeṃti Dasannesu 20
goyoniyāṃ mahādukkhasa anubhūtabhāvaṃ aññāsī, tato anantaṃ jātim
anussaramānā vānarayoniyāṃ uddhaṭṭaphalabhāvaṃ addesa, tato anantaram
Bheṇṇākāṇe¹⁰ chakalayoniyāṃ uddhaṭṭabījabbhāvaṃ anussari, tato anantaṃ
anussaramānā Roruve nibbattabhāvaṃ anussari, ath' assā niraye tiracchānayo-
niyā ca anubhūtaṃ dukkhaṃ anussarantiyā bhayaṃ upajji, tato kena nu kho 25
kammaṃ evarūpaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ mayā ti chaṭṭhaṃ jātim olokeṃti
tāya jātiyā Kosambiyānagare kataṃ kalyāṇakammaṃ disvā sattamaṃ olokeṃti
Magadharaṭṭhe pāpasahāyaṃ nissāya kataṃ parādārikakammaṃ disvā etassa me
phaleṇ' etaṃ mahādukkhaṃ anubhūtan ti aññāsī, atha ito cavitvā anāgate kubiṃ
nibbattissāmiti olokeṃti yāvātayukaṃ thatvā puna Sakkas' eva paricārīkā hutvā 30
nibbattissāmiti aññāsī, evaṃ punappunaṃ olokayamānā tatiye pi 'attabhāve
Sakkas' eva paricārīkā hutvā nibbattissāmiti tathā catutthe paṇicame pana
tasmim yeva devaloke Javanadevaputtassa aggamahesī hutvā nibbattissan ti
ṇatvā anantaṃ olokeṃti chaṭṭhe attabhāve ito Tāvattimsabbhavanato cavitvā
Aṅgattiraṇṇō¹¹ aggamahesiyā kucchimhi nibbattissāmi Rujā¹² ti me nāmaṃ 35
bhavissatīti ṇatvā tato anantaṃ kubiṃ nibbattissāmiti olokeṃti sattamāya
jātiyā tato cavitvā Tāvattimsabbhavane mahiddhiko devaputto hutvā nibbattissāmi

¹ Bā pumā-. ² Ck^s -sīm, Bā -si-. ³ Bā vin-. ⁴ Bā dassane-. ⁵ Bā dassana-.
⁶ Bā niluñeite. ⁷ all three MSS. -i. ⁸ Ck^s -mā, Bā -gatā. ⁹ Ck^s pumo. 10
Bā bhīṇṇāgate. ¹¹ Ck^s añgā-. ¹² Bā rucā.

itthibhāvato mucissāmīti aññāsi, tasmā tattha *thitāham Vedeha sarāmi*
*satta jātiyo anāgatāpi*¹ *satt'* eva yā gamissam ito cutā ti āha, pa-
 riyāgatan ti pariāyena attano varena āgatañ, *sattajaccā*² ti Vajjiratthe
 napumisakajātiyā saddhīm devaloke pañca ayañ ca chaṭṭhā ti *sarajātiyo nib-*
 5 *battim*³, etā *sattajātiyo* niccāni sakkatapūjitā va aho sin ti dasseti, chaṭṭhā⁴
 nigatiyo ti devaloke pana pañca ayañ ca ekā ti imā cha gatiyo itthibhāva na
 mucissan ti vadati, *sattamī* cā 'ti ito cavitvā anantarasantānamayan ti ekato-
 vaṇṇakādivasena katañ santānañ, ganthentīti yathā santānamayā honti
 evaṃ ajjāpi mama paricārikā Nandanavane mālañ ganthenti yeva, 'yo me
 10 mālañ paṭicchati ti 'mahārāja anantarajātiyañ mama sāmiko Javo nāma
 devaputto yo rukkhato patitañ⁵ mālañ patiechati, soḷasā ti mahārāja mama
 jātiyā idāni solasavassāni, ettako pana kālo devānañ eko mubutto, tena te⁶
 mama cutabbhāvaṃ⁷ pi ajānantā mam' atthāya māle ganthenti yeva, mānuse ti⁸
 manussānañ gananañ āgama. esa saraḍo satañ hoti, evaṃ dīghayukā devā,
 15 imināpi kāraṇena paralokassa ca kalyāṇapāpakunañ ca atthitāni jānāhi⁹ devā
 'ti, anventīti yathā mañ anubandhiṃsu evaṃ anubandhanti, na hi kammañ
 panassatīti¹¹ dīṭṭhadhammavedanīyañ tasmīñ ñeva attabhāve uppattivedani-
 yañ¹¹ anantare bhave vipākāñ deti, aparāparavedanīyañ pana vipākāni adatvā
 na nassati, tañ sandhāya na hi kammañ panassatīti¹⁰ vatvā deva ahañ para-
 20 dārikakamassa nissandena niraye ca tiracchānayoṇiyañ ca mahantañ dukkhañ
 anubhaviñ, sace tume pi idāni Guṇassa kathañ gahetvā evaṃ karissatha mayā
 anubhūtasadisam eva dukkhañ anubhavissatha tasmā mā evaṃ akatthā¹² 'ti
 tam āha.

Ath' assa uttaridhammañ desentī āha:

- 25 131. Yo icche puriso hotum jātijātiñ punappunam
 parādārañ vivajjeyya dhotapādo va kaddamañ. 1076.
 132. Yo icche puriso hotum jātijātiñ punappunam
 sāmikañ apacāyeyya Indaṃ va paricārikā. 1077.
 133. Yo icche dibbahhogañ ca dibbañ āyu¹⁴ yasam sukhañ
 30 pāpāni parivajjetvā tividhañ dhammañ ācare. 1078.
 134. Kāyena vācā manasā appamatto vicakkhaṇo
 attano hoti atthāya itthi vā yadivā pumā. 1079.
 135. Ye kec' ime manuḍā jīvaloke yasassino sabbasamantabhogā
 asaṃsayam tehi pure suciṇṇaṃ
 35 kammassakā ye¹⁴ puthu sabbasattā. 1080.
 136. Inghānucintesi sayam pi deva kutonidānā te imā janinda
 yā te imā accharāsannikāsā alaṃkatā kaṇcanajālachannā ti. 1081.

¹ Bā -te pi. ² Cks -o. ³ Bā vuccanti. ⁴ Bā chaḷā. ⁵ Cks patipātitañ. ⁶ Bā tā. ⁷ Bā cuti-. ⁸ all three MSS. -sinti. ⁹ Bā jānāti. ¹⁰ Bā vin-. ¹¹ Bā upapajjave-. ¹² Bā karitthā. ¹³ Bā āyuni. ¹⁴ Bā -kāse.

• Ta, hotun ti bhavitum, sabbasamantabhogā ti paripunnasabbabhogā, suciṇṇan ti suṭṭhucīṇṇaṃ kalyāṇakammaṃ kataṃ, kammassakā ye' ti kammassakā attanā katakammass' eva vipākapaṭisaṃvedino, na hi mātāpitūhi katakammaṃ puttadhitānaṃ² nāpi tehi³ kataṃ kammaṃ mātāpitunnāṃ vipākāṃ deti, sesehi kataṃ sesānaṃ kim eva dassati, iṃghā 'ti codanatthe nipāto, 5 anucintesiṭi anucinteyyāsi⁴, yā te imā ti yā imā soḷasa sahaṣā itthiyo taṃ upaṭṭhahanti imā te kutonidānā, kim nīpajjivā niddāyanta laddhā udāhu panthadūsanasandhicerhedādiṃ⁵ pāpāni katvā⁶ ādu kalyāṇakammaṃ nissāya laddhā ti idan tāva attanāpi cinteyyāsi devā 'ti.

Evam sā pitaraṃ anusāsi. Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha: 10
187. Icc-evam pitaraṃ kaṇhā Rujā tosesi Aṅgatiṃ,
mūlhassa maggam ācikkhi, dhammaṃ akkhāsi subbatā ti. 1083.

Ta, iccevan ti bhi. iti imehi evarūpehi madhuramadhurehi vacanehi sā rājakaṇhā pitaraṃ tosesi, mūlhassa maggam viya tassa sugatimaggam ācikkhi, nānanayehi sucaritaṃ dhammaṃ akkhāsi, dhammaṃ kathenti yeva sā subbatā 15 sundaravatā attano atitajātiyo pi ka'hesi yeva.

Evam pubbaṇhato paṭṭhāya sabbarattim pitu dhammaṃ desetvā „deva mā naggassa micchādittḥikassa vacanaṃ gaṇhi, 'atthi ayaṃ loko atthi paraloko atthi sukaṭadukkaṭānaṃ kam- mānaṃ phalaṃ' ti vadantassa mādisassa kalyāṇamittassa va- 20 canaṃ gaṇha, mā atitthena pakkhanditi“ āha. Evam sante pi pitaraṃ micchādassanā vimocetuṃ nāsakkhi, so hi kevalaṃ tassā madhuravacanaṃ sutvā tussi, mātāpitaraṃ hi piyaputtānaṃ vacanaṃ piyāyanti na pana taṃ dassanaṃ vissajjenti. Nagare pi „Rujā kira rājadhītā pitu dhammaṃ desetvā micchādassa- 25 naṃ vissajjapetṭi“ ekakoḷāhalaṃ ahosi, „paṇḍitā rājadhītā ajja pitaraṃ micchādassanā mocetvā nāgaravāsīnaṃ sotthibhāvaṃ karissatṭi“ mahājano tussi. Sā pitaraṃ bodhetuṃ asakkonti viri- yaṃ aviṣṣajjetvā va „yena kenaci upāyena pitu sotthibhāvaṃ karissāmīti“ sirasi añjaliṃ paṭṭhapetvā dasadisā namassitvā 30 „imasiniṃ loke lokasandhārakā dhammikā samaṇabrāhmaṇā nāma lokapāladevatā nāma Mahābrahmāṇo nāma atthi, te āgantvā attano balena mama pitaraṃ micchādassanaṃ vissajjā-

¹ Bā se. ² Bā adds vipākāṃ deti. ³ so Cks; Bā tāhi. ⁴ Bā punappunnaṃ cinteyyāsi. ⁵ Cs -dusa-, Bā dubana-, omitting pantha. ⁶ Bā adds laddhā.

pentu, etassa guṇe asati pi mama guṇena mama balena mama
 saccena āgantvā imaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetvā sakala-
 lokassa sotthiṃ karontū¹ 'ti namassi. Tadā Bodhisatto Nārado
 nāma Mahābrahmā ahosi Bodhisattā² ca nāma attano mettā-
 5 bhāvanāya anuddayāya mahantabhāvena suppaṭipannaduppaṭi-
 panne³ satte dassanattamaṃ kālānukālaṃ lokaṃ olokenti⁴. So
 taṃ divasaṃ lokaṃ volokento taṃ rājadhītaraṃ pitu micchā-
 ditṭhivimocanattamaṃ lokasandhārakā devatā namassamānaṃ
 disvā „ṭhapetvā maṃ añño etaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetuṃ
 10 samattho nāma n' atthi, ajja mayā rājadhītāya saṅghaṃ rañño
 ca saparijanassa sotthibhāvaṃ katvā āgantū⁵ vāṭṭati, keṇa
 nu vesena gamissāmīti⁶“ cintetvā „manussānaṃ pabbajitā piyā
 c' eva garuno⁷ ca ādeyyavacanā ca, tasmā pabbajitavesena
 gamissāmīti⁸“ sannitṭhānaṃ katvā pāsādikāṃ sūvaṇṇavannaṃ
 15 manussattabhāvaṃ māpetvā manuññaṃ jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 jaṭantare kañcanasūciṃ odahitvā antorattaṃ⁹ uparirattaṃ¹⁰ cira-
 kaṃ¹¹ nivāsetvā ca suvaṇṇatārakaṇḍitaṃ¹² rajatamayaṃ ajina-
 cammaṃ ekaṃsagataṃ katvā muttāsikkāya pakkhittaṃ su-
 vaṇṇamayaṃ bhikkhābhājanaṃ ādāya tisu ṭhānesu vaṃka-
 20 gataṃ¹³ suvaṇṇakācaṃ khandhe katvā muttāsikkāya eva pa-
 vāḷakamaṇḍalaṃ ādāya iminā isivesena gaganatale, Cando viya
 virocamāno ākāsenāgantvā alaṃkata - Candapāsādamahātalaṃ
 pavisitvā rañño purato ākāse atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāseṇo Satthā āha:

- 25 138. Athāgamā Brahmalokā Nārado mānusiṃ pajam.
 Jambudīpaṃ avekkhanto adda¹⁰ rājānaṃ Aṅgatiṃ. 1084.
 139. Tato patiṭṭhā pāsāde Vedehassa puratthato
 taṃ ca disvā anuppattaṃ Rujā isim avandathā 'ti. 1085.

Ta. adda¹⁰ 'ti Brahmaloke thito va Jambudīpaṃ apekkhanto¹¹ Gūnājīva-
 30 kassa santike gahitamicchādassanaṃ rājānaṃ Aṅgatiṃ addasa, tasmā āgato ti a,
 tato patiṭṭhā ti tato so Brahmā tassa rañño amaccagāṇaparivutassa nisīnassa

¹ Ck Hd -o. ² Cks -nnaṃ duppaṭipannaṃ. ³ Bd adds -to vicaranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bd karuṇā. ⁶ Bd antosurattapaṭaṃ. ⁷ Bd -rattavākaṇḍitaṃ. ⁸ Bd -nakkhitaṃ. ⁹ Bd onataṃ. ¹⁰ Bd addasa. ¹¹ Bd āve.

pumto tasmiñ pāsāde apade padam¹ dassento ākāse patitthahi, anuppattan
ti pattam āgatañ, isin ti isivesenāgatattā S. isin ti āha, avandathā 'ti
mamānuggahena mama pitarī kārūññam katvā eko devarājā āgato bhavissattī
tuṭṭhapahatthā² vātābhīhatasuvanṇakadalī viya onamitvā Nārada-Mahābrahmānam
vandi.

5

Rājāpi tam disvā Brahmatejena tajjito attano āsane san-
thātum asakkonto oruyha bhūmiyam thatvā āgataṭṭhānañ ca
nāmagottañ ca pucchi.

Tam attham pakāsento Sattbā āha:

140. Athāsanamhā oruyha rājā vyamhitamānaso 10

Nāradañ paripucchunto idaṃ vacanam abravi: 1086.

141. Kuto nu āgacchasi devavaṇṇī

obhāsayaṃ saṃvarim Candimā va.

akkhāhi me pucchito nāmagottañ

katham tam jānanti manussaloke ti. 1087. 15

Ta. vyamhitamānaso ti bhītacitto, kuto nū 'ti kacci nu kho vijjā-
dharo bhaveyyā 'ti maññamāno avanditvā evaṃ pucchi.

Atha so „ayaṃ rājā 'paraloko n' atthīti' maññati, para-
lokaṃ eva tāv' assa ācikkhissāmīti“ cintetvā gātham āha:

142. Ahañ hi devato idāni emi obhāsayaṃ saṃvarim Candimā va, 20

akkhāmi te pucchito nāmagottañ

jānanti mañ Nārado Kassapo cā 'ti. 1088.

Ta. devato ti devalokato, Nārado Kassapo cā 'ti mañ nāmena Nā-
rado gottena Kassapo ti jānanti.

Atha rājā „imañ pacchāpi paralekañ pucchissāmi, iddhiyā 25
laddhakāraṇaṃ tāva mañ pucchāmīti“ cintetvā gātham āha:

143. Acchariyarūpañ vata yādisañ ca

vehāsayaṃ gacchasi tiṭṭhasi ca,

pucchāmi tañ Nārada etam attham:

atha kena vaṇṇena tavāyam iddhīti. 1089. 30

Ta. yādisañ cā 'ti yādisañ ca tava saṅghānañ yañ, ca tvañ ākāse gac-
chasi ca tiṭṭhasi ca idaṃ acchariyajātikañ³.

¹ Bā ākāse aparāparañ in the place of apade p. ² Bā -jātani.

Nārado āha:

144. Saccañ ca dhammo ca damo ca cāgo
 guṇā mam' ete pakatā purāṇā,
 teh' eva dhammehi¹ susevitehi
 5 manojavo yenakāmaṃ gato 'smīti. 1090.

Ta saccaṇ ti vacīsaccaṃ, dhammo ti tivīdhasucaritadhammo c' eva
 kasiṇṇparikkammajjhānadhammo ca, damo ti indriyadamaṇaṃ, cāgo ti kilesa-
 pariccāgo ca deyyadhammapariccāgo ca, pakatā purāṇā ti mayā purimabbave
 katā ti dasseti, teheva dhammehi susevitehīti tehi sabbaguṇehi susevitehi
 10 paricārītehi, manojavo ti manojavasadiṇajavo, yenakāmaṃ gato smīti
 yena devatṭhāne ca manussatṭhāne ca gantuṃ icchanaṃ tena gato 'smi ti a.

Rājā tasmiṃ evaṃ kathente pi micchādassanassa suga-
 hitattā paralokaṃ asaddahanto „atthi nu kho puññānaṃ vi-
 pāko“ ti vatvā gātham āha:

145. Acchariyam ācikkhasi puññasiddhiṃ,
 sace hi ete tvaṃ² yathā vadesi
 pucchāmi taṃ³ Nārada etam atthaṃ,
 puṭṭho ca me sādhu viyākarohīti. 1091.

Ta. puññasiddhiṃ ti puññānaṃ siddhiṃ phaladayakattaṃ ācikkhanto
 20 acchariyam ācikkhasi.

Nārado āha:

146. Pucchassu maṃ rāja, tav' esa attho,
 yaṃ saṃsayam kuruse⁴ bhūmipāla,
 ahaṃ taṃ nissamsayataṃ gamemi
 25 nāyehi nāyehi ca hetubhī cā 'ti. 1092.

Ta tavesa attho ti pucchitabbaṃ⁵ nāma tava esa attho, yaṃ saṃ-
 sayam ti yaṃ kismiṃcid eva atthe saṃsayam karosi taṃ maṃ puccha, ni-
 saṃsayataṃ ti ahaṃ taṃ nissamsayabhāvaṃ gamemi, nāyehīti kāraṇavacanehi,
 nāyehīti nānehi, hetubhīti paccayehi paṭiññamatten' eva avatvā ānena
 30 paṭicchinditvā⁶ kāraṇavacanena tesam dhammānaṃ samuṭṭhāpakapaccayehi taṃ
 nissamsayam karissāmīti attho.

¹ teheva -- ti attho wanting in Cks. ² Cks sace hi eveti, Bā sacehi etehi tuvaṃ.
³ Bā haṃ. ⁴ Bā -te. ⁵ so Cks; Bā -bbako. ⁶ Bā pari-.

Rājā āha:

147. Pucchāmi taṃ Nārada etam atthaṃ
 puṭṭho ca me Nāradaṃ nā musā bhaṇi:
 atthi nu' devā pitaro nu atthi
 loko paro atthi jano yam āhū 'ti. 1093. 5

Ta. jano yam āhū 'ti yam jano evam āha atthi devā atthi pitaro atthi
 paraloko ti taṃ sabbaṃ atthi no kho ti pucchati.

Nārado āha:

148. Atth' eva devā pitaro ca atthi
 loko paro atthi jano yam āhu, 10
 kāmesu giddhā ca narā pamūḷhā
 lokam paraṃ na vidū mohayuttā ti. 1094.

Ta. atthevā 'ti mahārāja d. ca p. ca atthi yam pi jano paralokam āhu
 so pi atth' eva, na vidū ti kāmaggiddhā pana mohamūḷhā janā paralokam na
 vidū na vindanti tam na jānanti. 15

Taṃ sutvā rājā parihāsaṃ karonto gātham āha:

149. Atthi te' Nārada saddahāsi
 nivesanaṃ paraloke matānaṃ
 idh' eva me pañca satāni dehi
 dassāmi te paraloke sahaṃsaṃ ti. 1095. 20

Ta nivāsanaṃ ti nivāsanaṭṭhānaṃ, pañca satānīti pañcakahūpaṇasatāni.

Atha naṃ M. parisamajjhe va garahanto āha:

150. Dajjemu kho pañca satāni bho
 jaññāma¹ ce silavantaṃ vadaññuṃ²,
 luddaṃ taṃ bhontaṃ niraye vasantaṃ 25
 ko codaye paraloke sahaṃsaṃ. 1096.
 151. Idh' eva yo hoti akammasīlo³
 pāpācāro alaso luddakammo
 na paṇḍitā tasmim iṇaṃ dadanti,
 na hi āgamo hoti tathāvidhamhā. 1097. 30

¹ C^{ks} nanu. ² C^{ks} te. ³ B^d -mu. ⁴ C^{ks} -ū. ⁵ B^d adhamma-.

152. Dakkhañ ca posañ manujā¹ veditvā
 utthānakañ sīlavantañ vadaññum²
 sayam bhogehi nimantañti,
 kammañ karitvā punam āhasesīti. 1098.

5 Ta. jaññāma³ ce ti yadi mayañ bhavantañ⁴ sīlavā esa vadaññū ti⁵
 dhammikassamanabrāhmaṇānañ imasmīñ kāle imiñā nāma⁶ jānitvā tassa kiccassa
 kārako vadaññū ti jāneyyāma aha te vadḍhiyā pañca satāni dadeyyāma, tvañ
 pana luddo sāhasiko micchādassanañ gahetvā dānasālañ viddhamsetvā parādāresu
 aparajjhasi, ito cuto nīraye uppajjasi⁷, evañ ludda tañ bhontañ nīraye va-
 10 santañ tattha gantvā ko sahasaṃ me dehitī codessati, tathāvidhamhā ti
 tādīsā pūrisā diṇṇassa tassa puna āgamo nāma na hotī, dakkhañ ti dha-
 nupādanakusalañ, puna māhāresīti⁸ tanno kammañ karitvā dhañ uppa-
 detvā puna ambhakañ santakañ āhareyyāsi, mā nikkhame mā vasitī sayam eva
 nimantenti.

15 Iti rājā tena niggayhamāno appatibhāno ahosi. Mahājano
 haṭṭhatuṭṭho hutvā „mahiddhiko devīsi⁹, ajja rājānañ micchā-
 dassanañ vissajjāpessatīti“ sakalanagarañ ekakolāhalañ ahosi.
 Mahāsattassānubhāvena tadā sattayojanikāya Mithilāya tassa
 dhammadesanañ asuñanto nāma nāhosi. Atha M. „ayañ rājā
 30 ativiya dāhañ katvā micchādassanañ gāhi, nīrayabhayena
 tañ tajjetvā micchaditthiñ vissajjāpetvā puna devalōkena
 assāsesāssamīti“ cintetvā „mahārāja sace ditthiñ na vissajjes-
 sasi evañ anantadukkhañ nīrayañ gamissasīti“ vṛtvā nīraya-
 kathañ paṭṭhapesi:

25 153. Iti gato⁹ dakkhasi tattha rāja
 kākolasañghehi pi kaḍḍhamānañ¹⁰
 tañ khajjamānañ nīraye vasantañ,
 kākehi gijjhehi ca senakehi¹¹
 samchinnagattañ ruhirañ savantañ,
 30 ko codaye paraloke sahasaṃ ti. 1099.

Ta. kākolasañghehiti lobhatuṇḍhehi kākasañghehi pi, kaḍḍhamānañ¹⁰
 ti attānañ ākaḍḍhiyamānañ tattha nīraye passiesasi, tañ ti tañ bhavantañ.

¹ Cks -jam. ² Cks -ū. ³ Ed -u. ⁴ so Ck; Bā bhantē, Cā bhavantiñ. ⁵ Cks
 omīti tī. ⁶ so Cks; Bā nāmattho ti. ⁷ Bā upapa-. ⁸ Cā -isi, Bā devo pi. ⁹
 Bā cuto. ¹⁰ Bā kaḍḍha-. ¹¹ Bā soṇa-.

Tam pana Kākolānirayaṃ vaṇṇetvā „sace pi ettha na nibbattissasi Lokantaraniraye nibbattissasīti“ vatvāna taṃ nira-
yaṃ dassetuṃ gātham āha:

154. Andhaṃ tamaṃ tattha na Canda-Suriyā,
nirayo sadā tumulo ghorarūpo,
sā n' eva rattī na divā' ti² paññāyati³,
tathāvidhe ko vicare dhanatthiko ti. 1100.

5

Ta. andhantaman ti mahārāja yamhi Lokantaraniraye micchādittikā
nibbantanti tattha cakkhuvīññāpassa⁴ uppattinivāraṇaṃ andhatamaṃ, sadā tu-
mulo ti so nirayo niccabahalandhakāro, ghorarūpo ti bhimsanajjāyo⁵, sā 10
neva rattī ti yā idha rattī vā divaso vā sā n' eva tattha paññāyati, ko
vicare ti ko uddhāraṃ sodhento⁶ vicarissati.

Tam pi 'ssa Lokantaranirayaṃ vitthārena vaṇṇetvā „ma-
hārāja micchādittihim avissajjanto na kevalaṃ etad eva aññaṃ
pi dukkhaṃ anubhavissasīti“ dassento imaṃ gātham āha: 15

155. Sabalo ca Sāmo ca duve suvānā⁷
pavaddhakāyā⁸ balino mahantā
khādanti dantehi ayomayehi
ito panuṇṇaṃ paralokapattan ti. 1101.

Tattha ito panuṇṇaṃ ti imamahā manussalokā cutaṃ. 20

Paratonirayesu pi es' eva nayo, tasmā sabbāni tāni tthā-
nāni niraya-pālānaṃ upakkamehi saddhim heṭṭhāvuttanayen'
eva vitthāretvā tāsāṃ tāsāṃ gāthānaṃ anuttānāni padāni
vaṇṇetabbāni.

156. Taṃ khajjamānaṃ niraye vasantam
luddehi vālehi aghammige⁹ ca
saṃchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paroloke sahasan ti. 1102. 25

Ta. luddehīti dāruṇehi, vālehīti duṭṭhehi, aghammihīti⁹ aghāva-
hehi mige⁹hi dukkhāvahehi, sunakhehīti attho. 30

¹ Ck rattindivā. ² Bđ omits ti. ³ so all three MSS. for dissati? ⁴ Ck cak-
khuṇṇa-. ⁵ Bđ -ko. ⁶ Ck sā-, Cc sādento. ⁷ Ck supānā, Cc -na. ⁸ Bđ pa-
vaḍḍha-. ⁹ Bđ aghambikehi.

157. Usūhi sattīhi sunissitāhi
 hanānti vijjhanti ca paccamittā'
 Kālūpakālā nirayamhi, ghoṇe
 pubbe naraṃ dukkaṭakammakārin ti. 1103.'

5 Ta. hananti vijjhanti eā 'ti jalitāya ayapaṭhaviyā pāṭetvā sakalasarīraṃ
 chiddāvachiddaṃ karontā paharanti c' eva vijjhanti ca, Kālūpakālā ti evaṃ-
 nāmaka², nirayamhīti tasmīṃ tesaṃ nēva vasena Kālūpakālāsarīrakhāte niraye,
 dukkaṭakammakārin ti micchādittīhivasena dukkaṭānaṃ kammānaṃ kārakaṃ.

158. Taṃ haññamānaṃ niraye vajantaṃ
 10 "kucchismiṃ passasmiṃ viphalitūdaraṃ
 saṃchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
 ko codaye paraloke sahasan ti. 1104.

Ta. taṃ ti taṃ bhavantaṃ tattha niraye tathā haññamānaṃ, vajantaṃ
 ti ito c' ito ca dhāvantaṃ, kucchismiṃ ti kucchiyaṃ ca, passasmiṃ ti passe
 15 ca, haññamānaṃ ti vijjhiyamānaṃ ti attho.

159. Sattīusūtomarabhindivālā³
 vividhāvudhā⁴ vassati tattha devo⁵
 patanti āṅgāra-m-iv⁶ accimanto⁷,
 silāsanī vassati luddakamme ti. 1105.

20 Ta. āṅgāramivaccimanto⁸ ti jalitāṅgārā viya accimanto āvudhavisessā
 patanti, silāsanīti jalitasilāghaṭṭā, vassati luddakamme ti yathā nāma
 deve vassante asani patati evaṃ eva ākāse samuṭṭhāya ciccīṭayamānaṃ jalita-
 silāvassaṃ tesaṃ luddakammānaṃ upari patati.

160. Uṇho ca vāto nirayamhi dussaho,
 25 na tahiṃ⁷ sukhaṃ labbhati ittaraṃ pi,
 taṃ taṃ vidhāvantaṃ alenaṃ āturaṃ
 ko codaye paraloke sahasan ti. 1106.

Ta. ittarampīti parittakam pi, vidhāvantaṃ ti vidhāvantaṃ.

161. Sandhāvamānaṃ⁸ taṃ rathesu yuttaṃ
 30 sajotibhūtaṃ paṭhaviṃ kamantaṃ

¹ B^d pothayanti. ² B^d adds nirayapālā. ³ C^k bheṇḍi-, B^d bhīṇḍivālā. ⁴ C^k -dham. ⁵ so C^k for deve? B^d vassanti tattha devā. ⁶ so all three MSS. ⁷ B^d tamhi. ⁸ C^k sandhov-, B^d sandhāvānaṃ.

patodalaṭṭhīhi su codiyantaṃ
ko codaye paraloke saḥassan ti. 1107.

Ta. rathesu yuttan ti varena¹ vāraṃ tesu jalitaloharathesu yuttan,
kamantan ti akkamānaṃ, suḥodiyantaṃ ti suṭṭhu codiyantaṃ.

109. Tam āruhantaṃ khurasamcitaṃ girim 5
vibhimsanaṃ¹ pajjalitaṃ bhayānakaṃ
sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke saḥassan ti. 1108.

Ta. tamāruhantaṃ ti taṃ bhavantaṃ jalitāyudhapahāre asahitvā jalita-
khurehi sañcittaṃ jalitalohapabbataṃ āruhantaṃ. 10

109. Tam āruhantaṃ pabbatasannikāsaṃ
aṅgāraraṣiṃ jalitaṃ bhayānakaṃ
sandaḍḍhagattaṃ² kapaṇaṃ rudantaṃ
ko codaye paraloke saḥassan ti. 1109.
Tattha sandaḍḍhagattaṃ ti suṭṭhu daḍḍhasariraṃ, 15

104 Abbhakūtasamā uccā kaṇṭakāpacitā³ dumā
ayomayehi⁴ tikkhehi naralohitapāyihiti. 1110.

Ta. kaṇṭakāpacitā³ ti jalitakantakanicitaṃ, ayomayehi⁴ idaṃ yehi
kaṇṭakehi⁴ ācīta te dassetuṃ vuttaṃ.

105. Tam āruhanti nāriyo⁵ narā ca paradāragū 20
coditā sattihatthehi Yamaniddesakārihiti. 1111.

Ta. tamāruhanti⁵ ti taṃ evarūpaṃ simbalirukkhaṃ ārohanti, Yamanid-
desakārihiti Yamassa vacanakārehi, nirayapālehi⁶ attho.

100. Tam āruhantaṃ nirayaṃ simbalim ruhiramakkhitaṃ
viduṭṭhakāyaṃ⁶ vitacaṃ⁷ āturaṃ gālhavedanaṃ 1112. 25

107. Passasantaṃ muhuraṃ uṇhaṃ pubbakammāparādhikaṃ
dumagge vitacagattaṃ⁸ ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1113.

Ta. viduṭṭhakāyaṃ⁶ ti vihiṃsita⁹ kāyaṃ, vitacaṃ⁷ ti cammamaṇisaṇaṃ
chinnāvachinnatāya pacchitaṃ viya¹⁰.

¹ Bā vibhisa-. ² Bā sudaḍḍha-. ³ Bā -nicitā. ⁴ Cks add te. ⁵ Cks na-. ⁶ Bā vīdaṇḍa-. ⁷ Cks vīkacāṃ. ⁸ so Bā; C² dummaggavīṭapaggagataṃ, Ck -hataṃ.
⁹ Bā vīdaḍḍha-. ¹⁰ so Cks; Bā -sānaṃ chiddāvachiddaṃ chinnatāya¹⁰ kovīlāra-
pupphitaṃ viya kīsuppupphaṃ viya.

168. Abbhakūṭasamā uccā asipattācitā¹ dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitapāyihīti. 1114.

Ta. asipattācitā¹ ti asimayehi²pattehi nicitā.

169. Tam ānupattam³ asipattapādapaṃ
5 asīhi tikkhehi ca chijjamānaṃ
sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sōhassaṃ ti. 1115.

Ta. tamānupattan³ ti taṃ bhavantaṃ nirayapālānaṃ āvudhappabāre
asahitvā ānupattam³.

170. Tato nikkhantamattan taṃ asipattanirayā dukhā⁴
10 sampatitaṃ Vetaraṇiṃ ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1116.

Ta. sampatitan ti patitaṃ.

171. Kharā kharodikā tattā duggā Vetaraṇi nadī
ayopokkharasañchannā tikkhapattehi⁵ sandatīti. 1117.

15 Ta. kharā ti pharusā, ayopokkharasañchannā ti ayomayehi tikkha-
pariyantehi pokkharapattehi sañchannā, pattehi⁵ tehi pattehi sā nadī tikkhā
huvā sandati.

172. Tattha sañchinnagattaṃ taṃ vuyhantaṃ ruhiraṃmakkhitaṃ
Vetaraṇiṃ anālambe ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1118.

20 Ta. Vetaraṇiṃ ti Vetaraṇīudake. Nirayakhaṇḍaṃ nīṭṭhitaṃ⁶.

Imaṃ pana M-assa Nirayakathaṃ sutvā rājā samviggā-
hayaṃ M-aṃ nēva tāṇagavesi hutvā āha:

173. Vedhāmi rukkho viya chijjamāno,
disaṃ na jānāmi pamūḷhasaṇṇi⁷,

25 bhayasānutappāmi⁸ mahā ca me bhayā⁹
suttvāna gāthā tava bhāsitaṃ ise. 1119.

174. Āditte vārimajjhaṃ va dīpaṃ v' oghe-r-iv' aṇṇave
andhakāre va pajjoto tvaṃ no si saraṇaṃ ise. 1120.

¹ C^{ks} -pattanicitā. ² B^d tamāruhantaṃ. ³ B^d āruhantaṃ. ⁴ B^d asipattani-
citādumā. ⁵ C^{ks} tikkhā-. ⁶ C^{ks} omit nirayakhaṇḍaṃ nīṭṭhitaṃ. ⁷ B^d -o. ⁸
B^d bhayānu-. ⁹ so all three MSS.

175. Atthañ ca dhammañ ca anusāsa mañ ise,
atītam addhā aparādhitañ mayā,
ācikkha me Nārada suddhimaggañ
yathā ahañ no niraye pateyyan ti. 1121.

Ta. bhayasānutappāmiti¹ attanā katassa pāpassa bhayena anutappāmi, 5
mahā ca me bhayā ti mahantañ ca me nirayabbayañ uppannañ, dīpañ
voghe ti dīpañ va oghe, idañ vuttañ hoti: āditte kāye vārimajjhañ viya
bhinnanāvānañ oghe vā anṇave vā patitthañ alabbhamānānañ dīpañ viya
andhakāragatānañ pajjoto viya ca tvañ no ise saraṇaṇ, atītamaddhā apa-
rādhitañ mayā ti ekamsena mayā atītakammañ² aparādhitañ virādhitañ, 10
kusalañ atikkamitvā akusalam eva katan ti.

Ath' assa M. suddhimaggañ ācikkhituñ³ sammāpaṭipanne
porāṇakarājāno udāharaṇavasena dassento āha:

176. Yathā ahū Dhatarattho Vessāmitto ca Atthako
Yāmataggi⁴⁵

15

Usinnaro⁶ cāpi Sivī ca rājā
parivārakā⁷ samaṇabrahmaṇānañ 1122.

177. Ete c' aññe ca rājāno ye Sakkavisayañ⁸ gatā
adhammañ parivajjetvā dhammañ cara mahīpati. 1123.

178. Annahatthā ca te vyamhe ghosayantu pure tava: 20
ko chāto ko ca tasito ko mālañ ko vilepanaṇ
nāṇṇarattānañ vatthānañ ko naggo paridahessati, 1124.

179. Ko panthe chattam ādeti⁹ pāduka¹⁰ ca mudū subhā,
iti sāyañ ca pāto ca ghosayantu pure tava. 1125.

180. Jijñañ posaṇ gavassañ ca mā-ssu yuñji¹¹ yathā pure, 25
parihārañ ca dajjāsi, adhikārakato balīti. 1126.

Ta. ete cā 'ti yathā ete ca Dhatarattho Vessāmitto Atthako Yāmataggi
Usinnaro¹² Sivīti cha rājāno aññe ca dhammañ caritvā Sakkavisayañ⁸
evaṇ tvañ pi adhammañ parivajjetvā dhammañ cara, ko chāto ti mahārāja
tava vyamhe ca pure ca rājanivesane ca nagare ca annahatthā purisā ko chāto 30
ko tasito ti tesāñ dātukāmatāya ghosayantu, ko mālañ ti ko mālañ icchatī

¹ Bđ bhayānu-. ² Bđ atītañ-. ³ C²s -i tañ. ⁴ Bđ yamadaggi. ⁵ something
wanting? ⁶ Bđ usindharo. ⁷ Bđ -cārikā. ⁸ Bđ sagga-. ⁹ Bđ pante- - dhāreti.
¹⁰ C²s pānado. ¹¹ Bđ mā su yuñja. ¹² Bđ yamadaggi usindharo.

ko vilepanam icchatī nānārattānam vatthānam yaṁ yaṁ icchatī taṁ taṁ ko
 naggo paridahisatīti ghosentu, ko paṭthe chattam ādiyati⁶ ko panthe
 chattam dhārayessati, pāduka¹ cā 'ti upāhaṇa ca mudū subhā ko icchatī, jīṇ-
 5 ṇam poṣaṇ ti yo te upaṭṭhākesu amācā vā añño vā pubbe katupakāro jarā-
 jīṇṇakāle yathā porāṇam kammaṁ kātuṁ na sakkoti ye pi te gavassādayo
 jīṇṇatāya kammaṁ kātuṁ na sakkonti tesu ekam pubbe viya kammesu mā
 yojayi, jīṇṇakālasmiṁ hi te tāni kammāni kātuṁ na sakkonti, parihāraṇ cā
 'ti idha parivāro parihāro ti vutto, idaṁ vuttaṁ hoti: yo ca te balī hutvā
 adhiṇṇakāro va pubbe katupakāro hoti tassa jarājīṇṇakāle yathā porāṇam pari-
 10 vāraṁ daḍḍeyyāsi, asappuriṣā hi attano upakarakāṇaṁ upakāraṁ kātuṁ samattha-
 kāle yeva sammānam karonti samatthakāle na olokeṇti, sappuriṣā pana asa-
 matthakāle pi tesam tath'eva sakkāraṁ karonti, tasmā tvam pi evaṁ kareyyāsi.

Iti M. rañño dānakathaṇ ca silakathaṇ ca kathetvā idāni
 yasmā ayaṁ rājā attano attā¹ hāve rathena upametvā² vaṇṇi-
 15 yamāne tussati tasmāssa sabbakāmaduharathopamāya dham-
 maṁ desento āha:

181. Kāyo te rathasaññāto manosārathiko lahu
 avihiṁsāsāritakkho samvibhāgapāṭicchado³ 1127.
 192. Pādasaññāmanemiyo hatthasaññāmapakkharo
 20 kucchisaññāmanabbhanto vācāsaññāmakūjano 1128.
 193. Saccavākyasamattaṅgo apesuññasusaññāto
 girāsakhilanelāṅgo mitabhāṇisilāsito⁴ 1129.
 184. Saddhālobhasusaṁkhāro nivātañjalikubbaro⁵
 atthaddhatānatīsāko silasaṁvaranandhano 1130.
 25 185. Akkodhanamanugghātī dhammapaṇḍarachattako
 bāhusaccamapālambo⁶ ṭhitacittamupādhiyo 1131.
 186. Kālaññūtācittasāro vesārajjatidaṇḍako
 nivātavuttiyottako⁷ anātimānayo lahu 1132.
 187. Alīnacittasanthāro vaddhasevī⁸ rajohato,
 30 sati patodo dhirassa, dhiti yogo⁹ ca rasmiyo, 1133.
 188. Mano dantaṁ path' anveti¹⁰ samadantehi vāhihi
 icchā lobho ca kummaggo, ujumaggo ca saññāmo. 1134.

¹ C^{ks} pāṇsjo ² C^{ks} upanetvā. ³ B^d -to. ⁴ B^d silāsito. ⁵ B^d -kuvaro. ⁶ B^d -mupā-. ⁷ B^d -yottaṅgo. ⁸ B^d buddhisevī. ⁹ C^{ks} yogā. ¹⁰ B^d dantapathaniṇi.

*180. Rūpe sadde rase gandhe vāhanassa padhāvato

paññā ākoṭaṇī rāja tattha attā va sārathi. 1135.

190. Saṇe etena yānena samacāriyā dalhā dhiṭi

sabbakāmaduho rāja na jātu nirayaṃ vaje ti. 1136.

Ta. rathasamñāto ti mahārāja tava kāyo ratho ti samñāto hotu, maṇo 5
sārathiko ti manasamkhātena kusalacittena sārathinā samannāgato, lahū 'ti
vigatathīnamiddhatāya sallabhuko, avihiṃsāsāritakkho ti avihiṃsāmayena
sāritena suparimittihitena akkhena samannāgato, samvibhāga paṭicchedo¹
ti dānasamvibhāgamayena paṭicchedena² samannāgato, pādasamñāmanemiyo
ti pādasamñāmayāya nemiya samannāgato, hattha -- pakkhāro ti hattha- 10
samñāmayena pakkharena samannāgato, kucchi -- nabbhanto³ ti kucchi-
samñāmasamkhātena mitabhajanamayena telena abbhanto³, vācā -- kūjano⁴
ti vācāsamñāmena akūjano⁴, saṇṇavākyasamattāṅgo ti saṇṇavākyena pari-
punnasāṅgo akhaṇḍarathaṅgo, apesumñāsusaññato ti apesumñāna sutthu-
samñāto suphassito⁵, girāsakkhilaṇaṇḍo ti sakkhīlāya saṇḥavācāya niddo- 15
saṅgo mattharathaṅgo, mitabhānīsilāsito⁶ ti mitabhānīsamkhātena silā-
sena⁷ suṭṭhusambandho, saddhālobhasusamkhāro ti kammaphala, addhāna-
saddhāmayena ca alohamayena ca sundarena alaṇkārena samannāgato, nivā-
tañjalikubbaro⁸ ti silavantānaṃ nivātavuttimayena c'eva añjalikammamayena
ca kubbarena⁹ samannāgato, atthaddhatānatisāko ti sakkhīlasammodabhāva- 20
samkhātāya atthaddhatāya anataiso, thokanataiso ti a., silāsamvaranandhano
ti akhaṇḍapañcasīlacakkhundriyādisamvarasamkhātāya nandhanarajjuyā sa-
mannāgato, akkodhamanugghāṭṭi ti akkodhanabhāvasamkhātena anugghātena
samannāgato, dhammapaṇḍarachattako ti dasakusalakammupathasam-
khātena paṇḍarachattena samannāgato, bāhusaccamapālambo⁹ ti atthasan- 25
nissitabaddhesutabhāvamayena apālambena¹⁰ samannāgato, thitacittamupā-
dhiyo ti lokadhammehi avikampanabhāvena suṭṭhuthitaeaggabhāvacittasam-
khātena upādhiṇā uttarattharanena vā rājāsanena vā samannāgato, kālaññutā-
cittasāro ti ayaṃ dānassa dānakālo¹¹ ayaṃ sīlassa rakkanakālo ti evaṃ
kālaññutāsamkhātena kālaṃ jānitvā katena cittena kusalacittasāreṇa samannāgato, 30
i. v. h.: yathā mahārāja rathassa nāma āyūṃ ādīṃ katvā sabbasambhārajāten¹²
parisuddhaṃ saramayaṃ vā¹³ icchitabbaṃ evaṃ hi so thiro¹⁴ addhānakkhamo
hoti evaṃ tava pi kāyaratho kālaṃ jānitvā katena cittena parisuddhena dānā-
dikusalasāreṇa samannāgato hotu 'ti, vesārajjatidaṇḍako ti parisamajjhe
kathentassa pi visāradavācāsamkhātena¹⁵ tidaṇḍena samannāgato, nivāta- 35
vuttiyottako¹⁶ ti ovāde vattanabhāvasamkhātena¹⁷ mudunā dhurayottena

¹ Bā -to. ² Bā -tena. ³ Bā adds abbhāñcitabbo nābhito ti pi pātho. ⁴ Bā
-kūjjano. ⁵ Bā saṇṇessito. ⁶ so Cks; Bā sīlessito. ⁷ so Cks; Bā sīlessena. ⁸
Bā -kūva-. ⁹ Bā -mupa-. ¹⁰ Bā upa-. ¹¹ Bā dinnakālo. ¹² Bā dabbā-. ¹³
Bā -mayāñca. ¹⁴ Bā ratho. ¹⁵ Bā visāradabhāvasam-. ¹⁶ Bā -yottaṅgo. ¹⁷ Bā
pavattana-.

samannāgato, mudunā hi dhurayottena baddharatham sindhavā sukhañ vabanū, evaṃ tavāpi kāyaratho paṇḍitānañ ovādavattitāya ābaddho sukhañ yātū 'ti a., anantimānayo go lahū 'ti anantimānaṣaṃkñātena lahukena yugeṇa samannāgato, alīnacittasanthāro ti yathā ratho nāma dantamayena ulār na santhā-
 5 rena sobhati evaṃ tava kāyaratho ^{api} alīnaasaṃkuṭṭacittasanthāro hotu, vaddhasevī rajohato² ti yathā ratho nāma visamena rajuttānamaggena gacchanto rajokinno na sobhati samena virajena maggena gacchanto sobhati evaṃ tava kāyaratho pi paññāvuddhisevitāya³ samataleṇa ujumaggaṃ paṭi-
 10 pajjītvā hataraḥo pi hotu. sati patodo dhīrassā 'ti dhīrassa tava tasmiṃ kāyarathē suppatīṭṭhitā sati patodo hotu, dhiti yogo⁴ ca rasmiyo ti abbhocchinnaviriyasaṃkhātā dhiti hitapaṭipattiyaṃ yuñjanabhāvasaṃkhāto yogo ca tava tasmiṃ rathe suvaṭṭitā thirā rasmiyo hontu, maṇodantaṃ patha-
 15 veti⁵ samadantehi vāhīhīti yathā nāma ratho visamadantehi sindhavehi uppathaṃ bhajati⁶ samadantehi samaśikkhitehi yutto ujupatham eva anveti evaṃ mano pi dantaṃ nibbisevanāṃ kummaggaṃ pahāya ujumaggaṃ gahhāti,
 20 tasmā sudantaṃ⁷ ācārasampannacittaṃ tava kāyarathassa sindhavakiccamā sū-
 25 dhetu, icchā lobho cā 'ti tattha appatteesu vatthosu icchā patesu lobho ti ayaṃ icchā ca lobho ca kummaggo nāma kuṭṭilo anujumaggo apāyā eva neti dasakusalakammaphavasena pana aṭṭhaṅgikamaggavasena vā ^{avatto} silasaṃ-
 30 yamo ujumaggo nāma so te kāyarathassa maggo hotu, rūpe ti etesu maṇāpi-
 yesu rūpādisu kāmāgunesu nimittaṃ gahetvā dhāvantaṃ tava kāyarathassa uppathapaṭipannuassa rājarathassa sindhave ākoṭetvā nivāranapatodalattīhi viya
 paññā koṭṭhi hotu, sā hi taṃ uppathagamanato nivāretvā ujum eucaritamaggaṃ⁸
 āropessati, tattha attā vā ti tasmiṃ pana te kāyarathe añño sārathi nāma
 25 n' atthi tava attā vā sārathi hotu, sace etena yānenā 'ti mahārāja yass
 etaṃ evarūpaṃ yānaṃ, sace etena yānena samacariyā dālā dhītīti
 yassa samacariyā ca dhiti ca dālā hoti thirā so etena yānena yasmā esa ratho
 sabbakāmaduho rāja yathāpatthite sabbe kāme deti tasmā na jātu nira-
 yaṃ vaje ti ekaṃsen⁹ etaṃ vārehi⁸, evarūpena yānena nirayaṃ na
 30 gacchati⁹.

„Iti kho mahārāja yaṃ maṃ avaca ‘ācikkha me Nārada
 suddhimaggaṃ yathā ahaṃ no nirayaṃ pateyyaṃ’ ti ayaṃ te
 so¹⁰ mayā anekapariyāyena akkhāto“ ti. Evam assa dhammaṃ
 desetvā micchādīṭṭhiṃ hāretvā sīle paṭīṭṭhāpetvā „ito paṭṭhāya
 35 pāpamitte pahāya kalyāṇamitte upasaṃkama, niccaṃ appa-
 matto hohīti“ naṃ ovaḍitvā rājadhītu guṇe vaṇṇetvā rāja-

¹ Bā adds. dānādīnā. ² Bā buddhisevi-. ³ Bā -buddhi-. ⁴ Cks -gā. ⁵ Bā pathaṃ neti. ⁶ Bā yāti. ⁷ Bā sundaraṃ. ⁸ Bā dhāretī. ⁹ Bā gacchastīti.
¹⁰ Bā omīti so.

parisāya ca rājorodhānañ ca ovādaṃ datvā mahantenānubhā-
vena tesam passantānaṃ ñeṃ Brahmalokaṃ gato.

S. i.^od. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi mayā ditthijālaṃ
bhinditvā Uruvelakassapo damito yevā" 'ti vatvā jātakam samodhā-
nento osāne imā gāthā abhāsi:

191. Alāto Devadatto 'si, Sunāmo āsi Bhaddaji,
Vijayo Sāriputto 'si, Mogallāno 'si Bijako. 1137.

192. Sunakkhatto Licchaviputto Guṇo āsi acelako,
Anando ca Rujā āsi yā rājānaṃ pasādayi. 1138.

193. Uruvelakassapo rājā pāpadiṭṭhi tadā ahu, 10
Mahābrahmā Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakan ti. 1139.

Mahānārada-kassapa-jātakaṃ¹.

8. Vidhuraṇḍita-jātaka.

Paṇḍu kisiyāsi dubbalā ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṃ
ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dh. k. s.: „āvuso S. mahāpañño 15
puthupañño² hāsup. javanap. tikkhap. nibbedhikap. paravādappamad-
dano attano paññānubhāvena khattiyapaṇḍitādīhi abhisamkhaṇe sukhu-
mapaṇṇe³ bhinditvā nibbisevane katvā saraṇesu c' eva silesu ca pa-
tiṭṭhāpetvā amatagāmimaggaṃ paṭipādetiṭi". S. āgantvā „k. n. bh.
e. k. s." ti p. „i. n." ti v. „anacchuriyam bhi. yaṃ T. paramā- 20
bhisambodhippatto parappavāde bhinditvā khattiyādayo vineyya⁴, pu-
rimabhavaśmiṃ hi bodhiññaṃ pariyesanto pi T. paññavā parappa-
vādamathano⁵ yeva, tathā hi ahaṃ Vidhurakumārakāle saṭṭhiyojanub-
bedhe Kālāpabbatamuddhani⁶ Puṇṇakaṃ nāma yakkhaṃ⁷ senāpatim
ñāṇābalen' eva dametvā nibbisevanam katvā attano jīvitadānaṃ dā- 25
pesin" ti vatvā a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanañjayakorabbo r. kā-
resi⁸. Vidhuraṇḍito⁹ nāma amacco tassa atthadhammā-
nusāsako ahoṣi, so madhurakatho mahādhammakathiko sakala-
Jumbudīpe rājāno hatthikantaviñāsarena¹⁰ paluddhahatthino¹¹ 30

¹ Bā nārada-jātakaṃ vṛthitaṃ. 8. VI. = Vidhuro. Sā = Sakko. N. = nāgo.
Pu. = Puṇṇako. ² Bā adds gambhīrap-. ³ Cks -paññe. ⁴ Bā dameyya. ⁵
Bā -maddano. ⁶ Bā kālāgiri-pabbata-. ⁷ Cā Bā yakkha. ⁸ Cks kārento. ⁹ a.
often written vidhūra in the MSS, cfr. IV ³⁰²/₁₀. ¹⁰ Cks -re. ¹¹ Cks -ddho hatthi.

viya attano madhuradhammadesanāya palobhetvā tesaṃ saha-
 sakarajjāni¹ gantum adadamāno, Buddhaliḥhāya mahājanassa
 dh. desento mahantena yasenā tasmim nagare paṭṭivasi. Bā-
 rāpasīyam pi kho gihī sahāyakā cattāro brāhmaṇamahāsālā
 5 kāmesu ādinavaṃ disvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjāṃ
 pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā vanamūla-
 phalāhārā tatth' eva ciraṃ vasitvā loṇambilasevanatthāya cāri-
 kaṃ cāramānā Aṅgaraṭṭhe Kālacampānagaraṃ bhikkhāya pa-
 visimsu, tattha cattāro sahāyakā kuṭimbikā tesaṃ iriyapathe
 10 pasīditvā vanditvā bhikkhābhājanaṃ gahetvā ekekaṃ attano
 attano nivesane paṇṭenāhārena parivisitvā paṭiññāṃ gahetvā
 uyyāne yeva² vāsesuṃ, cattāro tāpasā catunnam pi kuṭimbi-
 kānaṃ gehe bhuñjitvā divāvihāratthāya eko Tāvatisabhava-
 naṃ gacchati eko Nāgabhavanam eko Supaṇṇabhavanam eko
 15 Koravyassa rañño Migāciruyyānaṃ³, tesu yo Devalokaṃ gantvā
 divāvihāraṃ karoti so Sakkassa yaśaṃ oloketvā attano upaṭ-
 ṭhākassa tam eva vaṇṇeti, yo Nāgabh. gantvā divāvihāraṃ k.
 so nāgarājassa⁴ sampattiṃ oloketvā attano up. tam eva v., yo
 Supaṇṇabh. gantvā di. karoti so supaṇṇarājassa vibhūtiṃ o.
 20 attano up. tam eva v., yo Koravyassa uyyāne divāvihāraṃ k.
 so Dhanañjayarañño sirisobhaggaṃ o. a. u. tam eva v., te
 cattāro pi janā taṃ devaṭṭhānaṃ patthetvā dānādīni puññāni
 katvā āyupariyosāne eko Sakko hutvā nibbatti eko saputta-
 dāro Nāgabhavane nibbatti eko simbalidahavimāne⁵ supaṇṇa-
 25 rājā hutvā nibbatti eko Dhanañjayarañño aggaṃahesiyā kuc-
 chimhi nibbatti, te pi tāpasā Brahmaloce nibbattiṃsu. Korā-
 vyakumāro vuddhim anvāya pitu accayena rajje patitṭhahitvā
 dhammena r. kāresi, jūtavittako⁶ pana ahosi, so Vidhura-
 paṇḍitassa ovāde ṭhatvā dānaṃ deti sīlaṃ rakkhati uposathaṃ
 30 upavasati, so ekadivasam samādinnauposatho „vivekaṃ anu-

¹ C^{ks} sakalarajjāni. ² C^{ks} eva. ³ B^d migājinaṃ nāma uyyānaṃ. ⁴ C^{ks} -rañ-
 ṇassa. ⁵ B^d omits dāha. ⁶ C^k dūtaccittako, C^s dūtaccittako corr, to -vittako

būhissāmīti“ uyyānaṃ gantvā manuññatthāne nisīditvā sa-
 manadhammaṃ akāsi, Sa- pi samādinuṇṇosatho „Devaloke
 palibodho, hotīti“ manussaloke 'tath' eva' uyyānaṃ gantvā
 manuññatthāne nisīditvā samadhammaṃ akāsi, Varuṇo nā-
 garājāpi samādinuṇṇosatho „Nāgabhave palibodho“ ti tath' 5
 eva gantvā ekasmiṃ manuññatthāne ni. s. akāsi, Supannarājāpi
 samādinuṇṇosatho „Supannabhavane palibodho“ ti tath' eva
 gantvā ekasmiṃ m. nisīditvā s. akāsi. Te cattāro pi sāyaṇ-
 hasamaye sakatthānehi nikkhamitvā maṅgalapokkharāṇittre
 samāgatā aññamaññaṃ oloketvā pubbasinehavasena samaggā 10
 sanimodamānā hutvā aññamaññaṃ mettīm paccupaṭṭhāpetvā
 madhuraṇḍitaṇṭhāraṃ katvā 'nisīdimsu', Sakko maṅgalasilā-
 patte nisīdi, itare attano yuttam okāsaṃ² ṇatvā nisīdimsu.
 Atha ne Sa- ā.: „mayam cattāro pi rājāno va, amhesu pana
 kassa silaṃ mahantaṃ“ ti. Atha naṃ Varuṇo nāgarājā ā.: 15
 „tumhākaṃ tiṇṇaṃ janānaṃ silato mayhaṃ silaṃ mahantaṃ“
 ti, „kim ettha kāraṇaṃ“ ti: „ayaṃ tava Supannarājā amhākaṃ
 jātānaṃ pi⁴ ajātānaṃ pi paccāmitto, ahaṃ evarūpaṃ amhākaṃ
 jīvitakkhaya-kāraṃ paccāmittaṃ disvāpi kodhaṃ na karomi,
 iminā kāraṇena mama silaṃ mahantaṃ“ ti vatvā 20

1. Yo kopaneyye na karoti kopam (IV p. 14)

na kujjhati sappuriso kadāci

kuddho pi so⁵ nāvikaṇṭhi kopam

taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti

imaṃ Dasanipāte Catuposathajātakassa paṭhamam g. ā. 25

Ta. yo ti khattiyādissu yo koci, ko pa- ti kujjhitabbayuttake puggale Khanti-
 vādāpaso viya kopam na karoti, kadāci ti yo ca kismici kāle na kujjhat'
 eva, kuddhopi ti sace pi pana so sappuriso kujjhati atha kuddho pi taṃ
 kopam nāvikaṇṭhi Cūḷabodhitāpaso viya, taṃ ve naraṃ ti mahārāja taṃ
 purisaṃ samitapāpatāya loke paṇḍita samaṇa ti khattenti. 30

¹ Ck tadeva, Bā tameva. ² Ck omīti nī. ³ Bā yuttāsaṇam. ⁴ Ck pmit pi.
⁵ read: yo?

„Ime pana guṇā mayi santi, tasmā mam' eva' sīlam mahantan“ ti. Taṃ sutvā Supaṇṇarājā „ayaṃ nāgo mama aggabhakkho, yasmā paṇāham' evarūpaṃ aggabhakkhaṃ disvāpi khudaṃ adhiṇṇasetvā āhārahetu pāpaṃ na karomi tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

„. Ūnūdarō yo' saḥate jīghacchaṃ
danto tapassī mitapānabhojano
āhārahetu na karoti pāpaṃ
taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g.ā.

- 10 Ta. danto ti indriyadamanena samannāgato, tapassīti tapanissitako, āhārahetu' ti atijīghacchito pi yo lāmakam kammaṃ na karoti dhamma-senāpati Sāriputtatthero viya, ahaṃ pana ajja āhārahetu pāpakammaṃ na karomi, tasmā mama sīlam mahantan ti.

Tato Sa- devarājā „ahaṃ nānappakāraṃ sukhapadaṃ nā-
15 naṃ devalokasampattiṃ pahāya sīlam' rakkhatthāya, nānappa-
lokaṃ āgato, tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

„. Khiddaṃ ratin' vippajahetva sabbaṃ
na cālikam bhāsati kiñci' loke
vibhūsanatthānā virato methunasma'

- 20 taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g.ā.

Ta. khiddaṃ ti kāyikacetasikaṃ¹ kīlaṃ, ratin' ti bhāṇamagga-ratin', kiñci'ti appamattakam pi, vibhūsanatthānā ti mānasa-vibhūsaṃ cha² vibhūsaṃ ti dve vibhūsa, tattha ajjhoherañiyābhāro mānasa-vibhūsaṃ nāma mālāgaṇḍhādīni chavivibhūsaṃ nāma, yena akusalacittena sā³ kariyati' taṃ tassa⁴ thānaṃ, tato
25 paṭivirato, methunasma' ti methunasevanato ca yo paṭivirato, taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti, ahaṃ ajja devaccharā pahāya idhāgantvā samaṇa-dhammaṃ karomi, tasmā mama sīlam mahantan ti.

Evam Sa- pi āttano sīlam eva vaṇṇesi. Taṃ sutvā
Dhanañjaya-rajā „ahaṃ ajja mahantaṃ pariggahaṃ soḷasa-
30 saḥassanāṭakithiparipuṇṇaṃ antepuraṃ cajitvā uyyāne samaṇa-
dhammaṃ karomi, tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

¹ Cks add guṇaṃ. ² Bā anudato yo, Ck unūdareso, C² anūdareṣi. ³ Cks ka-. ⁴ so all three MSS.; read: vibhūsanā vi- -? ⁵ Cks kāyikavācasiṃkaṃ. ⁶ Cks yā, Bā taṃ. ⁷ Ck kariyati, C² kayirati, Bā dhārayati. ⁸ Cks tassa.

.. Pariggahaṃ lobhadhammaṃ ca sabbaṃ
 ye ve paṇḍitāya pariccajanti
 dantaṃ ṭhitattaṃ amamaṃ¹ nirāsaṃ
 taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g. ā.

Ta. pariggahan ti nānappakāraṇaṃ vatthukāmaṃ, lobhadhammaṃ ti 5
 tasmim uppaḍḍanataṇhaṃ, paṇḍitāya 'ti nānappariṇhā tīraṇapariṇhā pahāna-
 pariṇhā ti imāhi tīhi paṇḍitāhi pariṇhānti, tattha khandhādīnaṃ sabhāvajāna-
 naṃ nānappariṇhā, tesu agunaṃ upadhāretvā tīraṇaṃ tīraṇapariṇhā, tesa dosaṃ
 diavā chandarāgaṃ apakāḍḍhanaṃ pahānapariṇhā, ye imāhi tīhi paṇḍitāhi
 pariṇhānti vatthukāmakkilesakāme pariccajanti chaḍḍetvā gacchanti, dantaṃ ti 10
 nibbisevaṇaṃ, ṭhitattaṃ ti micchāvitakkābhāvena¹ ṭhitasabbhāvaṃ, amamaṃ
 ti mamāyanataṇhārahitaṃ, nirāsaṃ ti puttadārādīsu nirāsaṃ², taṃ ve ti eva-
 rūpaṃ puggalaṃ samaṇo³ ti vadanti.

Iti te sabbe pi attano silam eva mahantaṃ ti vaṇṇetvā
 Sakkādayo⁴ Dhanañjayaṃ pucchimsu: „mahārāja atthi pana 15
 koci tumbhakaṃ santike paṇḍito yo no imaṃ kaṃkhaṃ vino-
 deyya“⁵ 'ti, „āma mahārājāno mama atthadhammānusāsako asa-
 madhuro Vidhurapaṇḍito. nāma atthi, so no kaṃkhaṃ vino-
 dessati, tassa santikaṃ gacchāma“⁶ 'ti, „sādhū“⁷ 'ti sampa-
 ṭicchimsu. Atha sabbe pi uyyānā nikkhamitvā dhammasabhaṃ 20
 gantvā alaṃkārapetvā Bodhisattaṃ pallaṃkamajje nisidāpetvā
 paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisinnā „paṇḍita, amhakaṃ
 kaṃkhā uppannā, taṃ no vinodehīti“⁸ vatvā

.. Pucchāma kattāraṃ⁹ anomapaññaṃ,
 gāthāsu¹⁰ no viggaho atthi jāto, 25
 chind' ajja kaṃkhaṃ vicikicchitāni,
 tay' ajja kaṃkhaṃ vitaremu sabbe ti imaṃ g. āhaṃsu¹¹.

Ta. kattāraṃ⁹ ti kattabbayuttakānaṃ kārakaṃ¹⁰, atthi jāto ti eko
 'sāviggaho sāvivādo uppanno atthi, chindaḍḍā 'ti amhakaṃ taṃ kaṃkhaṃ
 tāni ca vicikicchitāni vajirena Sineruṃ paharanto viya ajja chinda, vitaremu 30
 'ti vitareyyāma nitthareyyāma.

¹ Cks -kkabhā-. ² Cks -dīhi nirāsaṃ, Bds -dārādīsu nicchandarāgaṃ. ³ Bds
 -nan. ⁴ Cks omiṭ sak-. ⁵ Cks vineyyā. ⁶ Bds -ra. ⁷ Bds kathāsu. ⁸ Cks āha.
⁹ Bds -rā. ¹⁰ Bds -yuttakāni kārāṇe.

Paṇḍito tesam katham sutvā „mahārājāno' tumhākaṃ
sīlam nissāya uppannavivādagāthānaṃ' katham sukathitaduk-
kathitaṃ jānissāmi”¹ vatvā

6. Ye paṇḍitā atthadassā bhavanti
5 bhāsanti te yoniso tattha kāle,
kathan nu gāthānaṃ' abhāsitaṇaṃ
atthaṃ nayeyyūṃ kusalā janindā ti i. g. ā.

Ta. atthadassā ti atthadassanasamattā, tattha kāle ti tasmiṃ vig-
gāhe āroḍḍhe yuttapayuttakāle paṇḍitā tam atthaṃ ācikkhantā yoniso bhāsanti,
10 atthaṃ nayeyyūṃ kusalā ti kusalā chekēpi samānā abhāsitaṇaṃ gāthānaṃ²
kathan nu atthaṃ jānena nayeyyūṃ, janindā ti rājāno ālapati, tasmiṃ idam
tāva me vadetha.

7. Katham have bhāsati Nāgarājā,
katham pana Garuḷo venateyyo,
15 Gandhabbarājā pana kiṃ vadeti³,
katham Kurūnaṃ pana⁴ rājasettḥo ti

Ta. Gandhabbarājā ti Sakkaṃ sandhāyāha.

Ath' assa te imaṃ gātham āhaṃsu:

8. Khantiṃ have bhāsati Nāgarājā
20 appāhāraṃ Garuḷo venateyyo
Gandhabbarājā rativippahānaṃ
ākiñcanaṃ Kurunaṃ⁵ rājasettḥo ti.

T. a.: paṇḍita nāgarājā tāva⁶ kopaneyye pi puggale akuppassaṃkhātā⁷
adhivāsanaṃkantiṃ vaṇṇeti Garuḷo appāhāratāsaṃkhātāṃ āhārahetu pāpassa
25 akaraṇaṃ Sa- pañcakāmaguṇaratinaṃ pahānaṃ Kururājā nippalibodhabhāvānaṃ⁸
vaṇṇeti.

Tesam katham sutvā Mahāsatto imaṃ gātham āha:

9. Sabbāni etāni subhāsitaṇi,
na h' ettha dubbhāsitaṃ atthi kiñci,
30 yasmiṃ ca etāni patitṭhitāni

¹ C^{ks} -rāja. ² C^{ks} -gāthā, B^d -dakathaṃ. ³ B^d kethānaṃ. ⁴ B^d -si. ⁵
C^k B^d pana kurunaṃ, C^s paha kurūnaṃ. ⁶ C^{ks} kurū-. ⁷ C^k tañca, C^s taca.
⁸ B^d akodhaṇaṃ-. ⁹ C^k nippa-.

arā va nabhyā¹ susamohitāni
catubbhi dhammehi samaṇḍibhūtaṃ
taṃ ve naraṃ samanaṃ āhu loka ti.

Ta. etāniti etāni cattāri pi guṇa²tāni yasmiṃ puggale sakaṭanābhīyaṃ
suṭṭhusamohitā³ arā viya patitṭhitāni catūhi p⁴ etehi dhammehi samannāgataṃ 5
puggalaṃ paṇḍita samanaṃ āhu loka.

Evam M. catunnam pi silaṃ⁵ ekasamam eva akāsi. Taṃ
suttvā cattāro pi janā⁶ tassa tuṭṭhā thutiṃ karontā⁷ imaṃ
gātham āhamsu:

10. Tuvan⁸ nu seṭṭho tvam anuttaro si,
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
paṇḍāya paṇhaṃ samadhiggahetvā
acchechi⁹ dhīro vicikicchitāni,
acchechi¹⁰ kaṃkhaṃ vicikicchitāni
cundo yathā nāgadantaṃ kharenā¹¹ 'ti. 15

Ta. tvamanuttaro¹²si¹³ tuvaṃ¹⁴ anuttaro asi¹⁵, n¹⁶ atthi tayā uttaritaro
nāma, dh - gū ti dhammassa gopako c¹⁷ eva dhammaññū ca, dh - vidū ti pākāṭa-
dhammo, sumedho ti sundarapaṇḍo, paṇḍāyā 'ti attano paṇḍāya amhākaṃ
paṇhaṃ suṭṭhu adbhigaṇhitvā idam ettha¹⁸ kāraṇaṃ ti yathābhūtaṃ ūtvā, ac-
chechīti tvam dhīro amhākaṃ vicikicchitāni chīndi, evaṃ chīndanto ca chīnd¹⁹ 20
sja kaṃkhaṃ vicikicchitāniti imaṃ amhākaṃ yācanaṃ sampādentō acchechī
kaṃkhaṃ vicikicchitāni, cundo - - kharenā 'ti yathā dantakāro kakacena
hatthidantaṃ chindeyya evaṃ chīndīti a.

Evam te cattāro pi janā tassa paṇhavyākaraṇena tuṭṭha-
mānasā ahesuṃ. Atha naṃ Sa- dibbadukūlena pūjeti Garuḷo 25
suvannaṃālāya Varuṇo n-rājā maṇinā Dhanañjaya²⁰rājā gavasa-
hassādīhīti, ten²¹ evam āha:

11. Gavaṃ sahasaṃ usabhaṃ ca nāgaṃ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
paṇḍassa veyyākaraṇena tuṭṭho 30
dadāmi te gāma²²varāni soḷasā²³ 'ti

¹ Cks arā - -, Bā arā va nabhyāṃ. ² Cks -tāni. ³ Cks silānaṃ. ⁴ Bā rājāno. ⁵
Cks tran. ⁶ Cks acchejji, Bā acchijji. ⁷ Cks tvannu-. ⁸ Cks tvaṃ. ⁹ Cks si.

Sakkādayo M-am pūjetvā sakatthānam eva gamimsu. Catu-
posathakhaṇḍaṃ nīṭṭhitam¹.

Tesu nāgarājassa bhariyā² Vimalā devī nāma, sā tassa
gīvāya pilandhanamanim³ apassantī pucchi: „deva kahaṃ pana
5 te maṇi⁴“, „bhadde Candabrāhmaṇaputtassa⁵ Vi-pañḍitassa
dhammakathaṃ sutvā⁶ pasannacitto ahaṃ tena maṇinā taṃ
pūjesim, na kevalaṃ ahaṃ eva Sa- pi taṃ dibbadukūlena pū-
jesi Supannarājā suvaṇṇamālāya Dh-rājā gavasaḥassādiṭṭhi⁷,
„dhammakathiko so devā“⁸ 'ti, „bhadde kiṃ vadesi Jambudī-
10 patale Buddhuppādo viya vāttati, sakala-Jambudīpe ekasata-
rājāno tassa madhurakathāya bajjhivā hatthikantavīṇāsarena⁹
paluddhā mattavāraṇā viya attano rajjāni na gacchanti, eva¹⁰ upo
so madhuradhammakathiko“¹¹ ti, sā Vi-pañḍitassa guṇakathaṃ
suvā¹² sutvā tassa dhammakathaṃ sotukāmā hutvā¹³ vesi: „sac'
15 āhaṃ vakkhāmi 'deva, ahaṃ tassa dh-kathaṃ sotukāmā idh'
eva taṃ ānehiti' na me taṃ ānessati, yaṃ nūnāhaṃ tassa 'me
hayaḥ dohaḥ uppanno' ti gilānālayam kareyyaṃ“¹⁴ ti, sā tathā
katvā paricārikānaṃ saññaṃ datvā nipajji, nāgarājā uṭṭhā-
navelāya naṃ apassanto „kahaṃ Vimalā“¹⁵ ti paricārikāyo
20 pucchitvā „gilānā devā“¹⁶ 'ti vutte tassa sarīraṃ gaṇṇa sa-
yanapasse nisīditvā sarīraṃ omaddanto paṭhamam gāṇa

1. Paṇḍu kisiyāsi dubbalā,

vaṇṇarūpaṃ¹ na tav' edisaṃ² pure,

Vimale akkhāhi pucchitā:

25 kīdisī tuyhaṃ sarīravedanā ti. 1140.

Ta. paṇḍu 'ti paṇḍupalāsavaṇṇā, kisiyā ti kīsā, dubbalā ti appat-
thāmā, vaṇṇarūpaṃ¹ na tavedisaṃ² pure ti tava vaṇṇasaṃkṛtānaṃ rūpaṃ
pure edisaṃ na hoti niddosaṃ anavaṇṇaṃ taṃ idāni parivattitvā amanuṇṇasa-
bhāvaṃ jātaṃ, Vimale ti taṃ ālapati.

30 Ath' assa sā ācikkhantī dutiyaṃ gātham āha:

¹ C^{ks} omīte catu - - nīṭṭhitam. Cfr. IV p. 14. ² C^{ks} candra-. ³ C^{ks} -re. ⁴ B^{ds} -re. ⁵ C^{ks} -si, B^d -si. ⁶ C^{ks} -sa, C^o B^d -si.

9. Dhammo manujesu mātinaṃ
dohaḷo nāma janinda vuccati,
dhammāhaṭaṃ nāgakuṇḍara
Vidhūrassa haday' ābhipatthaye ti. 1141.

Ta. dhammo ti sabbhāvo, mātinaṃ ti itthinaṃ, janindā 'ti nāgaja- 5
nassa inda, dhammāhaṭaṃ -- haday' ābhipatthaye ti ā, nāgaseṭṭha¹
ahaṃ dhammena samena asāhasiyakammena āhaṭaṃ V-assa hadayaṃ abhi-
patthayāmi, taṃ me labhamānāya jīvitaṃ atthi alabhamānāya idh' eva maraṇaṃ
ti tassa pañhaṃ sandhāy' evam āha.

- Taṃ sutvā nāgarājā tatiyaṃ gātham āha: 10
9. Candaṃ kho tvaṃ dohaḷāyasi'
Suriyaṃ vā athavāpi Mālutaṃ
dullabhe² hi Vidhūrassa dassane³
ko Vidhūraṃ idha-m-ānāyissatīti. 1142.

Ta. dullabhe² hi -- ne ti asamaḍhurassa Vidhūrassa dassanaṃ eva 15
dullabhaṃ, tassa hi sakala-Jambudīpe rājāno dhammikarakkhāvaraṇaguttinā⁴
pacceppatthapetvā vicaranti passitum pi na koci labhati, idha ko ānāyissa-
tīti vadati.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „alabhamānāya me idh' eva ma-
raṇaṃ“ ti parivattetvā piṭṭhiṃ dassetvā sātakakappaṇena mukhaṃ 20
pidahitvā nipajji, n-rājā attano sirigabbhaṃ gantvā sayanapiṭṭhe
nisinno „Vimalā Vidhūrassa hadayamaṃsaṃ āharāpetīti“ saññī⁵
huvā „paṇḍitassa hadayaṃ alabhantiyā Vimalāya jīvitaṃ n'
atthi, kathaṃ nu kho tassa hadayamaṃsaṃ labhiṣṣāmīti“ cin-
tesī, ath' assa dhītā Irandati nāma nāgakaṇḍā sabbālaṃkāra- 25
patimaṇḍitā mahantena sirivilāsena upatṭhānaṃ āgatā pitaraṃ
vanditvā ekamantaṃ ṭhitā, sā tassa indriyavikāraṃ disvā
„tāta atīviya domanassapatto si, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti puc-
chantī gātham āha:

1. Kin tāta tvaṃ pajjhāyasi⁶, 30
padumaṃ hatthagataṃ va te mukhaṃ,

¹ Ck^o -am. ² Ck^o -lāsasī, C^o lāsī. ³ so Ck^o; B^d -am. ⁴ B^d -tāraṃ, B^d
dhammikaṃ-. ⁵ B^d viśaṇḍī. ⁶ Ck^o kinu tvaṃ pajjhāyasi, C^o -pajjhāyasi.

kiṃ dummanarūpo si¹ issara,
mā tvaṃ soci amittatāpanā² 'ti. 1143.

Ta. pajjhāyasīti³ pajjhāyasi *āntesi*, batthagatan ti haṭṭhena pari-
madditapadumaṃ viya te mukhaṃ jātaṃ, issarā 'ti pañcayojanasatikassa Mañ-
5 jerikanāgabbhavanassa sāmi.

Dhītu vacanaṃ sutvā nāgarājā tam atthaṃ ārocento āha:
s. Mātā hi tava⁴ Irandati
• Vidhurassa hadayaṃ vaniyati⁵,
dullabhe⁶ hi Vidhuraṃ dassane⁷
10 'ko⁸ Vidhuraṃ idha-m-ānāyissati. 1144.

Ta. vaniyattī⁹ pattheti.

Atha naṃ „amma, mara santike Vi-raṃ ānetuṃ samattho
n' atthi, tvaṃ mātu jīvitaṃ dehi, Vi-aṃ ānetuṃ ~~attham~~
bhattaraṃ pariyesāhīti¹⁰ uyyojento upadḍhagātham a.
15 •. Bhattu pariyesanaṃ cara
yo Vidhuraṃ idha-m-ānāyissatīti. 1145^b.

Ta. carā 'ti vicara.

Iti so kilesāratibhāvena¹¹ dhītu ananuccha¹² kam pi ka-
thaṃ kathesi.

20 •. Pituno ca sā sutvāna¹³ vākyam
rattim¹⁴ nikkhamma avassutim cariti¹⁵. 1145^b.

Ta. avassutinti¹⁶ bhl. eā nāgamāpavikā pītu vacanaṃ sutvā pitarāṃ
assāsetvā mātu santikaṃ gantvā tam pi assāsetvā attano sirigabbhaṃ gantvā
sabbālaṃkārehi attānaṃ alaṃkaritvā ekaṃ kusumbharattavatthaṃ¹⁷ nivāsetvā
25 ekaṃ ekaṃsaṃ katvā tam eva rattim udakaṃ dvidhā katvā nāgabbhavanato nik-
khamitvā Hīmavantaṭṭapadesa samuddatire tīthaṃ saṅghīyojanubbedhaṃ ekaghaṇaṃ
Kālapabbataṃ nāma añjanagirim gantvā avassutim¹⁸ carī kilesāvasuttim¹⁹ bhattu
pariyesanaṃ carattīti a.

¹ so Cks; B^d kiṃ nu tvaṃ dummano si. ² Cks pajjhāyāsīti. ³ read tava.

⁴ C^k vatiyati, C^s vaniyati? B^d dhanīyati. ⁵ Cks -am. ⁶ Cks koel. ⁷ Cks
canī, B^d dhanī-. ⁸ so Cks; B^d -sābhiratibhāvena. ⁹ Cks sutvā. ¹⁰ B^d -i.

¹¹ C^s avassutī carī, C^k avassutī caritī, B^d avassutī caritī. ¹² C^k avassutinti, C^s
avassutikinti, B^d avassutitī. ¹³ C^k kumbharattim, C^s kusumbharattam, both omitting
vattham. ¹⁴ B^d avassutī, C^k avassatim, C^s avassutī? ¹⁵ B^d -vassutī, Cks -ssutī.

• Caranti ca¹ yāni Himavante vaṇṇagandharasasampannāni
pupphāni tāni āharitvā sakalapabbataṃ maṇim agghiyaṃ viya
ḷamkaritvā uparitale pupphasantharaṃ katvā manoramenā-
kārena naccitvā madhuraṃ gītaṃ gāyanti sattamaṃ g. ā.:

1. Ke² gandhabbe³ ca rakkhase⁴
nāge⁵ kimpurise⁶ ca mānuse⁷
ke⁸ paṇḍite⁹ sabbakāmade¹⁰
digharattaṃ bhadda¹¹ bhavissatī. 1146.

Ta. ke - - se ti ko gandhabbo vā rakkhaso vā, ke paṇḍite - - de ti ko
etesu gandhabbādisu paṇḍito sabbakāmaṃ dātuṃ samatto so⁴ Vi-assa hadaya- 10
maṇasadohaṇiṇiyā mama mātu manorathaṃ matthakaṃ pāpetvā mayhaṃ digha-
rattaṃ bhadda bhavissatī.

Tasmiṃ khane Vessavaṇamahārājassa bhāgineyyo Puṇ-
ṇako nāma Yakkhasenāpati tigāvutappamāṇaṃ manomayaṃ
sindhavaṃ abhiruyha Kālapabbatamatthakena manosiḷātale 15
yakkhasamāgamaṃ gacchanto taṃ tassā gītasaddaṃ assosi,
anantare attabhāve anubhūtapubbāya itthiyā gītasaddo² chavi-
ādāni chinditvā atṭhiṃ³ āhacca atṭhāsi, so paṭibaddhacitto hutvā
nivattitvā sindhavapitṭhe nisinno va „bhadde, ahaṃ mama paṇ-
ḍāya dhammena samena Vi-assa hadayaṃ ānetuṃ samatto, 20
mā cintayāti“ taṃ assāsento atṭhamaṃ g. ā.:

2. Assāsa hessāmi te pati,
bhadda te [hessāmi] anindilocane,
paṇḍā hi mama⁷ tathāvidhā,
assāsa hessasi bhariyā⁸ mama ti. 1147.

Ta. anindilocane ti aninditabbalocane, tathāvidhā ti Vi-assa hadaya-
maṇasam āharaṇasamatthā.

3. Atha naṃ avacāsi¹ Irandatī
pubbapathānugatena cetasā:

¹ B² omīti avassutī. ² caranti ca. ³ so all three MSS. ⁴ B² adds me, ⁵ so
all three MSS. ⁶ B² adds tassa. ⁷ B² athimiṇcaṃ. ⁸ read mama². ⁹ read
bhariyā? ¹⁰ read -s'.

ehi gacchāma pitu' mam' antike,
eso' ca te etam atthaṃ pavakkhatīti. 1148.

Ehi gacchāma 'ti bhī. so Yakkhasenāpati evaṃ vatvā imaṃ assapiṭṭhiṃ
āropetvā nesaṃmiti pabbatamatthake³, otarivā tassā gahanatthaṃ hatthaṃ pa-
5 resi, sā attano hatthaṃ gaṇhituṃ adatvā tena pasāritahatthaṃ sayāṃ gahetvā
pubbapathānugatena anantare attabhāve bhūtapubbasaṃkhe tasmiṃ pubba-
pathen' eva anugatena cetasā: sāmī nāhaṃ anāthā, mayhaṃ pitā Varuṇo
n-rājā, mātā Vimalā devī, ehi mama pitu santikaṃ gacchāma, eso ca te yathā
sambhāraṃ maṇḍalakiriyya bhavitabbaṃ evaṃ tam atthaṃ pavakkhatīti avācāsi.

10 10. Alāṃkatā suvasanā mālinī candanussadā
yakkhaṃ hatthe gahetvāna pitu santikaṃ⁴ upāgamīti. 1149.
Ta. pitu -- miti pitu santikaṃ upāgamī.

Puṇṇako pi kho yakkho paṭihāretvā nāgarājassa santikaṃ
gantvā Irandatim vārento āha:

15 11. Nāgavara vaco suṇohi me:
patirūpaṃ paṭipajja suṃkiyaṃ,
patthemī⁵ ahaṃ Irandatim,
tāya samaṅgikarohi me tuvaṃ. 1150.

12. Sataṃ hatthī sataṃ assā sataṃ assatarī rathā
20 sataṃ vaḷabhiyo puṇṇā nānāratanassa kevalā —
te nāga paṭipajjassu, dhītaraṃ dehi⁶ Irandatin ti. 1151.

Ta. suṃkiyaṃ ti attano kulapadesānurūpaṃ dhītu suṃkaṃ dhanas
paṭipajja gaṇha, sa samaṅgikarohīti mam tāya saddhiṃ samaṅgibhūtaṃ karohi,
vaḷabhiyo ti bhaṇḍasakaṭṭho, nānāratanassa kevalā ti nānāratanassa
25 sakalapariḥpūṇā.

Atha naṃ nāgarājā āha:

13. Yāva āmantaye nātī mitte ca suhadaṃ janaṃ,
anāmanta kataṃ kammaṃ taṃ pacchā-m-anutappatīti. 1152.

Ta. yāva -- ti bho Yakkhasenāpati ahaṃ tuyhaṃ dhītaraṃ demī nona
30 demī, thokaṃ pana āgamehi, yāva - nātīti nātaka pi⁷ tāva jānāpemi, taṃ
pacchā -- ti itthiyo hi gataṭṭhāne abhiramanti pi, anabhiratikāse nātakādayo

³ read pitū. ⁴ read so. ⁵ Bā - kā. ⁶ read santik'. ⁷ C' patthe. ⁸ read
deh'. ⁹ C's hi.

amḍeḥi eaddhīn anāmantetvā katakammaṇ nāma evarūpaṇ hotitī ussukkaṇ
na karonti, evaṇ taṇ kammaṇ pacchā anutāpaṇ āvahaṭṭī.

14. Tato so Varuṇo nāgo pavisṭvā nivesanaṇ
bhariyaṇ āmantayitvāna idaṇ vacanaṇ abravi: 1153.

15. Ayaṇ so Puṇṇako yakkho yācatī maṇ Irandatiṇ, 5
bahunā vittalābhena tassa dema piyaṇ mamaṇ ti. 1154.

Pavisitvā ti Puṇṇakaṇ tatth' eva ṭhapetvā sayāṇ uṭṭhāya yatth' assa
bhariyā nipaṇṇā taṇ nivesanaṇ pavisitvā, piyaṇ mamaṇ ti mama piyadhī-
taraṇ tassa bahunā vittalābhena demā 'ti pucchati.

Vimalā āha: 10

16. Na dhanena na vittena labbhā amhaṇ Irandati,
sace hi kho' hadayaṇ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āhareyya'
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññāṇ dhanāṇ uttari patthayāmā 'ti. 1155. 15

Ta. amhaṇ Irandhatīti ambhakaṇ dhītā L, etena vittena 'ti etena
tuṭṭhikāraṇa.

17. Tato so Varuṇo nāgo nikkhamitvā nivesanā
Puṇṇak' āmantayitvāna idaṇ vacanaṇ abravi: 1156.

18. Na dhanena na vittena labbhā amhaṇ Irandati, 20
sace tuvaṇ hadayaṇ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āhāresi
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññāṇ dhanāṇ uttari patthayāmā 'ti. 1157.

Puṇṇakāmantayitvānā 'ti Puṇṇakaṇ āmantayitvā. 25

Puṇṇako āha:

19. Yaṇ paṇḍito ty-eke' vadanti' loke
taṇ eva bālo ti punāhu aññe,
akkhāhi me, vippavadanti ettha,
kaṇ paṇḍitaṇ nāga tuvaṇ vadesīti. 1158. 30

¹ Cks vo, Bā sace ca kho. ² Bā -yyaṇ. ³ Cks teke. ⁴ Cks bhavanti.

Yam paṇḍito ti so kira hadayaṃ paṇḍitassa 'ti sutvā cintesi: yam
eke paṇḍito ti vadanti tam ev' aññe bālo ti kathenti, kiñcāpi me Irandatīyā
Vidhuro ti akkhātaṃ tathāpi tatvato jānitum pucchissāmi nan ti tasmā evam ā.

Nāgarājā āha:

- 5 20. Koravyarājassa Dhanāñjayassa
yadi te suto Vidhuro nāma kattā
ānehi taṃ paṇḍitaṃ, dhammaladdhā
Irandatī paddhacarā te hotū 'ti. 1159.

Ta. dhammaladdhā ti dhammena labhivā, paddhacarā ti pāda-
10 paricārīkā.

21. Idañ ca sutvā Varuṇassa vākyam
utthāya yakkho paramappatito
tatth' eva santo¹ purisaṃ asaṃsi:
ānehi ājaññam idh' eva yuttan ti. 1160.

15 Ta. asaṃsiti attano upatthikam āñāpesi, ājaññan ti kāraṇākāraṇa-
nanakasindhavaṃ, yuttan ti kappitaṃ.

22. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā² khurā,
jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado ti. 1161.

Ta. jātarūpamayā ti tam eva sindhavaṃ vaṇṇento āha, tassā hi mano-
20 mayasindhavassa jātarūpamayā kaṇṇā kācambhamayā³ khurā rattamaṇimayā ti ā,
jambonadapākapakkhassa⁴ rattasuvaṇṇassa uracchado ti.

So puriso tāvad eva taṃ sindhavaṃ ānesi, Puṇṇako taṃ
abhiruyha ākāseṇa Vessavaṇassa santikaṃ gantvā nāgabhavanaṃ
vaṇṇetvā taṃ pavattim ārocesi, tass' atthassa pakāsanatthaṃ
25 idaṃ vuttaṃ:

23. Devavāhavaṇaṃ yānaṃ assaṃ⁵ āruyha Puṇṇako
alaṃkato kappitakesamassu
pakkāmi vehāsayam antalikkhe⁶. 1162.
24. Sa⁷ Puṇṇako kāmavegena⁸ giddho
30 Irandatīṃ nāgakaññaṃ jigimsaṃ

¹ so all three MSS., cfr. v. 33. ² so Cks; Bā kācāmpicamayā. ³ Bā jambona-
dassa pākassa. ⁴ Cks assak. ⁵ Bā -am. ⁶ Bā so. ⁷ Bā -rāgena.

- gantvāna taṃ bhūtapatiṃ yasassim
icc-abravī Vessavaṇaṃ Kuveraṃ. 1163.
25. Bhogavatī nāma mandire¹
vāsā Hiraññavatīti vuccatī,
nagare² nimmite³ kañcanamaye⁴ 5
maṇḍalassa uragassa niṭṭhitā. 1164.
26. Aṭṭālakā oṭṭhagīviyo
lohitaṃkamasāragallino⁵,
pāsād⁶ ettha silāmayā (add: suvaṇṇā?)
sovaṇṇaratanena chādītā. 1165. 10
27. Ambā tilakā ca jambuyo
sattapaṇṇā mucalindaketakā
piyakā⁷ uddālakā saha⁸
uparibhaddakā sinduvāritā 1166.
28. Campeyyakā nāgamālikā 15
bhaginīmālā atha-m-ettha koliyā
ete dumā parināmitā (add: va?)
sobhayanti uragassa mandiraṃ. 1167.
29. Khajjur⁹ ettha silāmayā sovaṇṇadhuvaṇṇapupphitā
bahu yattha vasat¹⁰ opapātiko 20
nāgarājā Varuṇo mahiddhiko. 1168.
30. Tassa komārikā bhariyā
Vimalā kañcanavelliviggahā
kālā taruṇā va uggatā
pucimandathanī¹¹ cārudassanā 1169. 25
31. Lākhārasarattasucchavi
kaṇikāro va¹² nivātapupphito¹³
tidivokacarā va accharā
vijjut¹⁴ abbhaghaṇā¹⁵ va nissaṭṭā¹⁶. 1170.

¹ so all three MSS. ² read: kañcanā-. ³ C^{ks} lohitaṃkassamasāragalluno, B^d -taṃkamasāragallino. ⁴ B^d piyuṇṇu. ⁵ C^{ks} saha. ⁶ C^{ks} -datha. ⁷ B^d -rā
va, C^{ks} -ro ca. ⁸ B^d -tā. ⁹ B^d vijjugabbha-. ¹⁰ C^{ks} nissava, B^d nissatā.

ss. Sā dohaḷiṇi suvimhiṭā

Vidhurassa hadayaṃ vaniyati¹,

taṃ tesam dadāmi issarā

tena te denti Irandaṭṭim² maman ti. 1171.

- 5 Ta. vahitabbo ti vāho, devasamkhātaṃ vāhaṃ vahatṭi devavāhavaḥam,
yanti etenā 'ti yānaṃ, kappita--ti maṇḍanavasena susamvihitakesamessu,
devānaṃ pana kesamassukaraṇaṃ nāma n' atthi, jigimhean ti patthayanto³,
Vessavaṇaṇ ti Viśanarājadhāniyā⁴ rājānaṃ, Kuveraṇ ti evaṃnāmakaṃ,
Bhogāvati nāmā 'ti sampannabhogātāyā⁵ evaṃladdhanāmā⁶, mandire ti
10 mandiraṃ bhavanaṇ ti a., vāsā Hiraññavati⁷ ti n-rājassa vasaṇaṭṭhānattā vāsā
ti ca, kaṭṭicanavattiyā suvaṇṇapākāreṇa parikkhittattā Hiraññavati⁸ ti ca vuccati,
nagare--ti nagaraṃ nimmitaṃ, kaṭṭicanamaye ti suvaṇṇamayaṃ, maṇḍa-
lassā 'ti bhogaṃmaṇḍalena samannāgatassa, niṭṭhitaṇ 'ti karaṇapariniṭṭhitaṇ⁹,
otṭhagīviyo ti otṭhagīvasaṇṭhānena katā rattamaṇiṃsaśragallamayā aṭṭalākā
15 pāsādetthā 'ti ettha nāgabhaveṇa pāsādā, silāmayā ti maṇiṃmayā, suvaṇṇa-
ratanenā 'ti suvaṇṇasamkhātena ratanena suvaṇṇaṭṭhikāhi¹⁰ chādītā ti ca, rājā
ti sabhakarā, uparibhaddakā ti uddālakajāsikā yeva rukkā caṃṇakā nā-
gamālikā ti campakā ca nāgā ca bhagīnimālā ca, aṭṭamettā otṭhiyā
ti bhagīnimālā c' eva aṭṭa ettha n-bhavaṇ¹¹ koḷiyā nāma ca rukkā, ete dūmā
20 parināmitā ti ete pupphūpagā phalūpagā rukkā aññamaññaṃ sambettā sā-
khāya parināmitā ākulasamākulā, khajjurettā 'ti khajjurā rukkā ettha,
silāmayā ti indanīlamaniṃmayā, sovaṇṇadhuvapupphāṭṭhāṇaṃ te paṇaṃ su-
vaṇṇapupphehi nicapupphitā, yattha--ti yattha n-bhavaṇe oṭṭhiko n-rājā
vasati, kaṭṭicanavelliviggahā ti suvaṇṇarāsīsaśirīkasaṇṇā¹², kālā taruṇā
25 va uggatā ti vilāsayuttatāya mandavāteritakālavallipallavā¹³ viya uggatā, pūci-
mandathanāti nimbaphalaṇṭhānathanayuggalā¹⁴, lākhāṇa sarattasuc-
chavīti¹⁵ hatthapādātalechavīṇi sandhāya vuttaṃ, tidivokāṇa ti tidasa-
bhavanacarā, vijjuttabbhagghaṇā¹⁶ ti abbhagghanato¹⁷ ghanavalābhakantarato
niṣaṭṭā¹⁸ vijjullatā viya, taṃ tesam dadāmi ti taṃ tassa hadayaṃ ahaṃ tesam
30 demī evaṃ jānassu, issarā 'ti mātulaṃ ālapati.

Iti so Vessavaṇaṇa ananuññāto¹⁷ gantum avisahitvā taṃ
jānāpetum etā ettikā gāthā kathesi. Vessavaṇo pana tassa
kathaṃ na suṇāti¹⁸, dvinnam devaputtānaṃ vimāṇaṭṭaṃ paric-
chindati¹⁹. Puṇṇako attano vacanassa assutabhāvaṃ ñatvā va

¹ Bā dhani-. ² Ck- -ti. ³ Ck yatthayanto, C^o yapatthayanto, Bā patthayanto.

⁴ so Ck; Bā viśālāyārājadhāniyā. ⁵ Ck- -bhogāya. ⁶ Bā -maṇi. ⁷ Bā kaṇṭaka-
pari-. ⁸ Ck suvaṇṇaṇiṭṭhikāti tehi, C^o -kāni tehi. ⁹ Ck- -no. ¹⁰ Ck- -kī-.

¹¹ Ck- -pavālaṇ. ¹² Ck- -thana. ¹³ Ck cucukāratta-, C^o cucukāratta-. ¹⁴ Bā
vijjuvabha-. ¹⁵ Bā omīsa ghanato. ¹⁶ Bā niccharitā. ¹⁷ Ck Bā -to. ¹⁸ Bā
adde kiṃkāraṇā. ¹⁹ Ck- pacch-.

jīpakadevapuṭṭassa¹ śāntike aṭṭhāsi. Vessavaṇo aṭṭam vi-
 nicchinitvā parājitaṃ apatṭhapetvā² itaraṃ „gaccha tvaṃ, tava
 vimāṇe vasāhīti“ ā. Puṇṇako „gaccha tvaṃ“ ti vuttakkhaṇe
 yeva „mayhaṃ mātulena mama pesitabhāvaṃ jānāthā“³ 'ti
 katicī⁴ devaputte sakkhimkatvā heṭṭhāvuttanāyena⁵ eva sin-
 dhavaṃ ānāpetvā⁶ abhirūhitvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

- ss. Sa Puṇṇako bhūtapatīṃ yasassim
 āmantaya⁷ Vessavaṇaṃ Kuveraṃ
 tatth' eva santam⁸ purisaṃ asaṃsi: 10
 ānehi ājāṇāṃ idh' eva yuttam. 1172.
 ss. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā⁹ khurā,
 jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado. 1173.
 ss. Devavāhavahaṃ yānaṃ assam āruya Puṇṇako
 alaṃkato kappitakesamassu 15
 pakkāmi vehāsayam antalikhe ti. 1174.

Ta. āmantaya¹⁰ 'ti āmantetvā.

So ākāśena gacchanto yeva cintesi: Vidhuraṇḍito mahā-
 parivāro, na sakkā taṃ gaṇhituṃ, Dhanañjayakoravyo pana
 jūtavittako¹, taṃ jūtena² jinitvā V-aṃ gaṇhissāmi, ghare pan'³
 assa bahūni ratanāni, appagghena lakkhena jūtaṃ na kiṭṭhissati,
 mahaggharatanam harituṃ vaṭṭati, aṇṇam ratanam rājā na
 gaṇhissati, Rājagahanagarasāmanta⁴ - Vepullapabbatabbhantare
 cakkavattiraṇṇo paribhogamaṇiratanam atthi mahānubhāvaṃ,
 taṃ gaṇetvā tena rājānaṃ palobhetvā rājānaṃ jinissāmiti⁵. 25
 So tathā akāsi.

Tam atthaṃ Satthā dassetuṃ¹⁰ āha:

- ss. So agamā Rājagahaṃ surammaṃ
 Aṅgassa raṇṇo nagaṃ durāyutaṃ
 pahūtabhakkhaṃ bahuṇṇapānaṃ 30
 Masakkasāraṃ viya Vāsavaṃ 1175.

¹ Cks jinnaka-. ² Bds anu-. ³ Bd katipaya. ⁴ Bd āharāpetvā. ⁵ Ck -yīm,
 Cs -yi. ⁶ Bd -to. ⁷ so Cks; Bd kācampaṇmayā. ⁸ Cks dūta-. ⁹ Bd -tā.
¹⁰ Bd tamatthaṃ pakāśento satthā.

37. Mayūraakoṇṇaṇasampaghuṭṭhaṃ
 dijjābhigghuṭṭhaṃ dijasamghasevitam
 nānāsakuntābhīrudam subhaṃgaṇam¹
 pupphābhikkinnam Himavaṃ va pabbatam². 1176.
- 5 38. Sa Puṇṇako Vepullam ābhīrucchi³
 siluccayaṃ kimpurisaṇuṇṇam
 anvesamāno [maṇi] ratanam ulāraṃ,
 tam addasā pabbatakūṭamajjhe ti. 1177.
39. Ta. A. rañño ti tadā Aṅgarañño va Magadharaṇṇam ahoṣi, ten' evaṃ
 10 vuttam, durāyutan ti paccatthikehi durāsadam, Masakka--ti Masakkasāra-
 samkhāte⁴ Sinerumattake māpitattā Masakkasāraṇ ti laddhanāmaṃ Vāsaassa
 bhavanam viya, dijjābhi--ti aṭṭhehi pakkhīhi abhigghuṭṭham, nānā--ti ma-
 dhurassareṇa gāyantehi viya nānāvidhehi sakuntehi abhīrudam, abhiggaṇa ti a.,
 subhaṃgaṇa¹ ti sundaram aṃgaṇam manuṇṇatālam⁴, Himavaṃ va pab-
 15 batam² ti Himavantaṇṇapabbatam viya, Vepullamābhīrucchi³ bhi. so Pu-
 evarūpaṃ Vepullapabbatam abhīrūhi, pabbatakūṭa--ti pabbatakūṭabbhantare
 maṇim addasa.
40. Dievā maṇim pabhassaram jātimantaṃ dhanāharam
 [maniratanam ulāraṃ] daddallamānaṃ yasasā yasasaṃ⁵
 20 obhāsati vijju-r-iv' antalikkhe. 1177.
41. Tam aggahī veḷuriyaṃ mahaggham
 manoharam nāma mahānubhāvaṃ,
 ājaṇṇam āruya anomavaṇṇo
 pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe ti. 1178.
- 25 Ta. dhanā--ti manasā patthitassa dhanassa āharaṇasamattham, dadd--ti
 jalamānaṃ, yasasā ti parivāraṇaṇaṇa, obhāsati ti tam maṇiratanam
 ākhe vijju-r-iva obhāsati, tamaggahīti tam maṇiratanam Kumbhīro nāma
 yakkho kumbhaṇṇasatasahasaparivāro, so⁶ pana tena⁷ kuḷḷhitvā olokitaṃatten⁸
 eva bhūtatasito palāyitvā cakkavālapabbatamatthekam patvā kampamāno olokento
 30 aṭṭhāsi, iti tam palāpetvā Puṇṇako maṇiratanam aggahī, manoharaṇṇam
 'ti manasā cintitaṃ⁹ āharitum sakkotīti evaṃladdhanāmaṃ⁹.
41. So agamā nagaram Indapattam
 oruḷha cāgañchi¹⁰ sabham Kurūnam,

¹ B⁴ suvaṇṇaṇam. ² B⁴ Himavantaṇṇapab-. ³ B⁴ -rūhi, ⁴ C⁴ abhīrucchi. ⁵ C⁴
 -nam tālam. ⁶ B⁴ -ruhiti, C⁴ -abhīrucchiti. ⁷ C⁴ yo. ⁸ C⁴ te. ⁹ C⁴ -tum,
 B⁴ adda dhanam. ¹⁰ B⁴ pāg.

samāgame ekasataṃ samagge
avhettha yakkho avikampamāno: 1179.

43. Ko n' idha raññaṃ¹ varaṃ, ābhijeti,
kam² ābhijeyyāma³ varaṃdhanena
kam anuttaraṃ ratanavaraṃ jīnāma
ko vāpi no jeti varaṃ dhanānaṃ⁴. 1180.

5

Ta. oruyha cāgañchi⁴ - - ti bhi. so Pu. yakkho assapiṭṭhito oruyha
assaṃ adissamānarūpaṃ⁵ ṭhapetvā māṇavakavaṇṇena Kurūnaṃ sabbaṃ upagato,
ekasatan ti ekasatarājāno asambhūto hutvā ko nīdhā 'ti vadanto dūtena
avhettha, ko nīdhā 'ti ko nu imasmiṃ rājasamāgame, raññaṃ 'ti rājānaṃ 10
antare, varaṃ ābhijetīti smlhakaṃ santakaṃ seṭṭharatanaṃ abhijeti āhaṃ
jīnāmīti vattum ussahati, kamābhijeyyāma⁶ 'ti kam vā mayaṃ jineyyāma.
varaṃ dhanenā 'ti uttamadhanena, kamanuttaraṃ ti jīnanto ca kataraṃ⁷
rājānaṃ anuttaraṃ ratanavaraṃ jīnāma, ko vāpi no ti atha vā ko rājā amhe⁸
varadhanena jeti. 15

Iti so catūhi padehi Koravyam evaṃ ghaṭṭesi. Atha
rājā „mayā ito pubbe evaṃ⁹ sūro hutvā kathento nāma na
ditṭhapubbo, ko nu kho eso“ ti cintetvā pucchanto g. ā.:

43. Kuhin nu raṭṭhe tava jātābhūmi,
na Koravyass' eva vaco tav' etaṃ⁹, 20
abhibhosi¹⁰ no vaṇṇanibhāya sabbe,
akkhāhi me nāmaṃ¹¹ ca bandhave cā¹² 'ti. 1181.

Ta. nā¹³ ko - - ti Kururaṭṭhavāsikass' eva tava vacanaṃ na hoti.

Taṃ sutvā itaro „ayaṃ rājā mama nāmaṃ pucchati,
puṇṇako ca dāso hoti, sac' āhaṃ 'Puṇṇako 'smīti' vakkhāmi 35
'esa eko dāso, kasmā maṃ pagabbhatāya evaṃ vadetīti'¹³
avamāññissati anantarātīte attābhāve nāmaṃ assa kathessā-
mīti“ cintetvā gātham āha:

44. Kaccāyano māṇavako 'smi rāja,
Anūnanāmo iti m' avhayanti, 30

¹ Ck^o rañña, ² Ck^o kamāvaje-, ³ B^d varadhanenā, ⁴ B^d pāg-, ⁵ Ck^o -naṃ-
rūpaṃ, ⁶ Ck^o jīnāvatarānaṃ, C^o jīnantā ca kataraṃ, ⁷ Ck^o ambho, ⁸ B^d
evārūpo, ⁹ Ck^o tave, C^o tavevaṃ, B^o tavedaṃ, ¹⁰ B^d -tosi, ¹¹ C^o nāma, ¹²
Ck^o nā, ¹³ so Ck^o; B^d tasmā maṃ - - vadesīti.

Añgesu me ñātayo bandhavā ca,
akkhena dev' asmi¹ idhānupatto ti. 1182.

Ta. anūnanāmo ti no ūnanām², iminā attano puppanāma³ eva pa,
flechanuam katvā katheti, iti mavhayantīti⁴ iti mañ avhayanti pakkosanti,
5 Añgesū 'ti Añgaratthe Kālacampānagare vasanti, akkhena--' ti deva jūte⁵
kiḷanattthena idh' eva anupatto 'ami.

Atha nañ rājā „mānava tvañ jūte jito kiñ dassasi, kin
te atthīti“ pucchanto gātham āha:

46. Kiñ mānavassa ratanāni atthi
10 ye⁶ tañ jinanto hare akkhadhutto,
bahūni⁷ rañño ratanāni atthi,
te⁸ tvañ daliddo katham avhayesīti. 1183.

T. a.: kittakāni⁹ bho mānavassa taruṇassa ratanāni atthi, ye tañ--ti
yāni tañ jinanto akkhadhutto āharā 'ti vatvā hareyya, rañño pana nīvāsane
15 bahūni ratanāni atthi, te rājāno eva¹⁰ bahudhane tvañ daliddo samāno,
katham jūtena avhayesi.

Tato Pupṇako:

46. Manoharo¹ nāma mañi mamāyam,
dhanāharam¹⁰ mañiratanam ulāram
20 imañ ca ājaññañ amittatāpanam
etañ me jetvā¹¹ hare akkhadhutto ti g. ā. 1184.

Pāḷipotthakesu pana mañi mama¹² vijjati lohitaṃko ti likhitañ, so
pana mañi veḷuriyo, tasmā idha me vasam eti. Ta. ājaññañ ti imañ ājāni-
yassañ ca. mañiñ cā 'ti etañ me ubhayam¹³ hareyya akkhadhutto ti assaṃ
25 dassetvā evam āha.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

47. Eko mañi mānava kiñ karissati,
ājāniy' eko pana kiñ karissati,
bahūni rañño mañiratanāni
30 ājāniyā vātajavā anappakā ti. Dohaḷakhaṇḍam. 1185.

¹ Bā akkhena devasmiñ, Ck atthena devosmi. ² Bā pupṇakanāmañ, B² pupṇa-
koti nāmañ. ³ Bā devajuta. ⁴ Ck yo. ⁵ Ck -hi. ⁶ Bā so. ⁷ Ck kiḷānti.
⁸ Bā eya. ⁹ Bā -rañ. ¹⁰ Ck -ro. ¹¹ Ck ma jetvā, Bā me jīvitvā. ¹² read:
mañi mamā. ¹³ Ck upāyam.

So rañño kathaṃ sutvā „mahārāja kin nāṃ” etaṃ vadetha,
eko asso assasahassam¹ pi lakkhaṃ hoti, eko maṇi maṇisa-
hassam² pi, na hi sabbe assā ekasadisā, imassa tāva javam
passathā³ “ti vatvā assaṃ abhirūḍitvā pakāramatthakena pesesi,
sattayojanikaṃ nagaraṃ assehi gīvāya gīvaṃ paharantehi
parikkhittaṃ viya ahoṣi, athānukkamena asso na paññāyi
yakkho na paññāyi, udare baddharattapaṭṭo va ekaparikkhittaṃ
viya ahoṣi, so assato oruḥha „diṭṭho te mahārāja ussassa
vego” ti vatvā „āma diṭṭho” ti vutte „idāni passa mahārāja”
“ti vatvā assaṃ antonagaruyyāne⁴ udakapiṭṭhe pesesi, khu-
raggāni atemēnto va pakkhandi, atha naṃ paduminipañnesu
vicarāpetvā pāṇiṃ paharivā hatthaṃ pasāreti, asso āgantvā
pāṇitale patiṭṭhāsi, tato⁵ „vaṭṭat” eva evarūpaṃ⁶ assaratanaṃ
narindā⁷ “ti vatvā „vaṭṭati māṇava”⁸ “ti vutte „mahārāja,
assaratanaṃ tāva tiṭṭhatu, maṇiratanassānubhāvaṃ passā”⁹ “ti
vatvā tassānubhāvaṃ pakāseṇto āha:

48. Idaṃ ca me maṇiratanam passa ivam dipaduttama:
itthiṇaṃ viggahā¹⁰ c’ ettha purisānaṃ ca viggahā¹¹, 1186.
49. Migānaṃ viggahā¹² c’ ettha sakunānaṃ ca viggahā,
nāgarāje¹³ supaṇṇe¹⁴ ca maṇimhi passa nimmitaṃ ti. 1187. 20

Itthiṇaṃ ti tasmiṃ hi maṇiratane alaṃkatapaṭṭiyattā anekatthiviggahā
purisaviggahā nānappakāraṃ migapakkhisaṃghā senāṇḍāṇi ca paññāyanti, tāni
dassento evaṃ āha, nimmitaṃ ti idaṃ evarūpaṃ accherakaṃ maṇimhi passa;
aparaṃ pi:

50. Hatthāṇikaṃ rathāṇikaṃ asse patti dhajāni ca¹⁵ 25
caturaṅgininīṃ imaṃ senaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1188.
51. Hatthāruhe anikāṭṭhe rathike pattikārike
balaggāni¹⁶ viyūḷhāni maṇimhi passa nimmitaṃ ti. 1189.

Balaggāni¹⁷ balāni ca, viyūḷhāni¹⁸ pabbūḷhavasena ṭhitā ti.

¹ Cks. - assā. ² Cks. - hassasā. ³ Bā adds pokkharaniyam. ⁴ Bā adds naṃ.
⁵ Cks. assarūpaṃ. ⁶ Cks. - am. ⁷ Bā - ja. ⁸ Ck. - o, Bā - ā. ⁹ Bā kāvammike.
¹⁰ Bā balakānt.

59. Purañ uddāpasampannañ¹ bahupākāratoraṇaṃ
siṅghāṭakeṣu bhūmiyo mañimhi passa nimmitaṃ. 1190.
58. Esikā parikhāyo ca palikhañ² aggalāni ca
aṭṭalake ca dvāre ca mañimhi passa nimmitaṃ. 1191.
- 5 Purañ³ ti nagaraṃ, uddāpa--¹ ti pākāravatthunā sampannaṃ, bahu-
pā--² ti uccapākāranagaradvāraṃ, siṅghāṭakeṣu³ 'ti catukkādīsu⁴, bhūmiyo ti
nagarūpacāre vicittā ramañiyabhūmiyo, esikā ti nagaradvāreṣu uṭṭhāpṭe esi-
katthambhe, palikhañ ti palighaṃ, ayam eva vā pāṭho, aggalāni ti naga-
dvārakāvāṇi, dvāre cā 'ti gopurañi ca.
- 10 54. Passa: toraṇamaggesu nānādiḷḷagaṇā bahū
haṃsā koñcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā (V^{49a}). 1192.
55. Kuṇḍalakā bahucitrā⁵ sikhāṇḍī jīvaḷḷakā,
nānādiḷḷagaṇākiṇṇaṃ mañimhi passa nimmitaṃ. 1193.
- Toraṇamaggesu⁶ 'ti imasmiñ nagare toraṇaggesu, kuṇḍa--⁷ ti kālākoliā.
- 15 citrā⁸ ti citrapattakoliā.
56. Passa nagaraṃ supākāraṃ⁹ abbhutaṃ lomahaṃsane¹⁰
samussitadhajam¹¹ rammaṃ suvaṇṇavālukasanthataṃ. 1194.
57. Passa tvaṃ¹² paṇṇasālāyo vibhattā bhāgasomaṇḍita
nivesane niveṣe ca sandhibbūhe¹³ patatthiyo¹⁴. 1195.
- 20 Supākāraṃ¹⁵ ti kañcanapākārāparikkhitaṃ, paṇṇa--¹⁶ ti nānāpaṇiya-
puppe āpaṇe¹⁷, niveṣane--¹⁸ ti gehāni c' eva gehavatthūni ca, sandhibbūhe¹⁹
ti gharasandhiyo ca anibbiddharacchā ca, patatthiyo²⁰ ti nibbiddhāvathiyo.
58. Pānāgāre ca soṇḍe ca sūṇā²¹ ḍḍaniyāgharā²²
veṣi ca gaṇikāyo ca mañimhi passa nimmitaṃ. 1196.
- 25 59. Mālākāre ca rajake ganthike atha dussike
suvaṇṇakāre maṇikāre mañimhi passa nimmitaṃ. 1197.
60. Ālāriye ca sūde ca ṇaṇaṇṭṭakagāyane
paṇissare kumbhathūnike mañimhi passa nimmitaṃ. 1198.
- Soṇḍecā²³ 'ti attano anurūpehi katakaṇṇapillandhanehi samannāgate āpaṇa-

¹ Bā uṭṭāla-. ² Bā vidhicatukkānīsu. ³ Ck^s omīti citrā. ⁴ Ck^s sa-. ⁵ Bā
passettha. ⁶ Bā -byūhe. ⁷ so Ck^s for pathaddhiyo? see Abhidh. by Subhūti
v. 202; Bā pathathīyo. ⁸ Ck^s -pāniyapupṇā, Bā nānābhāḍapupṇe. ⁹ Ck^s suṇḍa,
C^s suno, Bā suddā. ¹⁰ Ck^s -sāgharā.

bhūmim¹ sajjetvā nisinne surasoṇḍe ca, ālārike ti sūpiko, pāṇissare ti pāṇippahārena gāyante, kumbha -- ti ghaṭadaddaravādake².

* 61. Passa: bheri mutiṅgā ca saṁkhāpaṇavadeṇḍimā,
sabbañ ca tālāyacaraṁ maṇḍhi passa nimmitaṁ. 1199.

63. Sammatālaṇ³ ca vīṇaṇ ca naccagītaṁ suvāditaṁ
turiyataḷitasamghuṭṭhaṁ maṇimhi passa nimmitaṁ. 1200.

65. Lamghikā mutṭhikā c' ettha māyākārā ca sobhiyā,
vetālike ca jalle ca maṇimhi passa nimmitaṁ. 1201.

Sammatālaṇ ti khadrādisammaṇ c' eva kaṁsatālaṇ ca, turiya -- ti nānāturiyānaṁ paṭhamatāḷitaṇ c' eva saṁghuṭṭhaṇ ca, mutṭhikā ti mallā, so- 10
bhiyā ti nagarasobhanā sampannarūpā purisā, vetālike ti vetālā⁴ utṭhā-
pake⁵, jalle ti massūni karonte nahāpīte.

61. Samajjā c' ettha vattanti ākiṇṇā naraṇāribhi,
mañcātimañce⁶ bhūmiyo maṇimhi passa nimmitaṁ. 1202.

Mañcātimañce⁷ ti mañcānaṁ upari baddhamañce⁸, bhūmiyo ti ra- 15
maṇiyasamajjābhūmiyo.

65. Passa malle samajjasmiṁ poṭhente⁹ diguṇaṁ bhujam
nihate nihataṁāne¹⁰ ca maṇimhi passa nimmitaṁ. 1203.

Samajjasmiṁ ti mallaraṅge, nihate ti nihanitvā¹¹ ḷhite, nihata- 20
ṁāne¹² ti parājite¹².

66. Passa¹³ pabbatapādesu nānāmigagaṇā bahū
sihavyagghavarāhā ca acchakokataracchayo¹⁴ (V ⁴⁰⁰/₅) 1204.

67. Palasatā ca gavaḷā ca mahisā rohitā rurū
eṇeyyā ca varāhā ca¹⁵ gaṇiṇo mīmkaśūkarā 1205.

69. Kadallimigā bahucitrā biḷārā sasakaṇṇakā,
nānāmigagaṇākiṇṇaṁ¹⁶ maṇimhi passa nimmitaṁ. 1206.

Palasatā¹⁶ ti khaggamigā, balasatā ti pi pāṭho, gavaḷā cā 'ti gavaḷā,
varāhā ti ekā migajāti, tathā gaṇiṇo c' eva mīmkaśūkarā ca, bahu -- ti nā-
happakārā citramigā, biḷārā ti araṇṇe biḷārā, sasa - ti sasā ca kaṇṇakā ca.

¹ Ck apāna-, C' apāna-, Bd āpāna-. ² Bd -dudrabhivā-. ³ Bd sammā-. ⁴ Ck
-la, C' -laṁ, Bd vettāya. ⁵ Bd upaṭṭhā-. ⁶ Cks -ca. ⁷ Cks -can. ⁸ C' -co.
⁹ Bd poṭente. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Cks; Bd nihanitvā jinitvā. ¹² so all
three MSS. ¹³ Cks -ye. ¹⁴ Cks eva. ¹⁵ Cks -o. ¹⁶ Cks pha-.

60. Najjāyo supatitthāyo¹ soṇṇavālukasanthatā
acchā savanti ambūni macchagumbanisevitā². 1207.
70. Kumbhīlā makarā c' ettha³ suṃsumārā ca kacchapā
pāthīnā⁴ pāvusā⁵ macchā.vāla⁶ muñjarohitā. 1208.

Najjāyo ti nadiyo, soṇṇa -- ti suvaṇṇavālūkāya santhata. Kum-
bhīlā ti ime evarūpā jalacārā antonadiyaṃ vicaranti, te pi maṇimhi⁷ ti

71. Nānādumagaṇākiṇṇā nānādi⁸jagaṇāyutā
veḷuriyakaro dāyo⁹, maṇimhi passa nimmitaṃ. 1209.

Veḷuriyakarodāyo⁹ ti veḷuriyapāsāṇe paharivā¹⁰ saddaṃ karotiyo.

- 10 72. Pass' ettha pokkharāṇiyo suvibhattā catuddisā
nānādi⁸jagaṇākiṇṇā puthulomanisevitā. 1210.
73. Samantūdakasampannaṃ mahiṃ sāgarakundalaṃ
upetaṃ vanarājehi maṇimhi passa nimmitaṃ. 1211.
Puthu -- ti macchasevitā, vana -- ti vanarājīhi, ayaṃ eva vā pātho.

- 15 74. Purato Videhe passa Goyāniye ca pacchato
Kuruyo¹¹ Jambudīpaṃ ca maṇimhi passa nimmitaṃ. 1212.

75. Passa Candaṃ ca Suriyaṃ ca obhāsante catuddisā
Sineruṃ¹² anupariyante, maṇimhi passa nimmitaṃ. 1213.

76. Sineruṃ Himavantaṃ ca sāgaraṃ ca mahiddhikaṃ¹⁰

- 20 cattāro ca mahārāje maṇimhi passa nimmitaṃ. c 1214.

77. Ārāme vanagumbe ca pāṭiye¹¹ ca siluccaye
ramme kimpurisākiṇṇe maṇimhi passa nimmitaṃ. 1215.

78. Phārusakaṃ cittalataṃ missakaṃ Nandanaṃ vanaṃ
Vejayantaṃ ca pāsādaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1216.

- 25 79. Sudhammaṃ Tāvatiṃsaṃ ca Pāricchattaṃ ca pupphitaṃ
Erāvaṇaṃ nāgarājaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1217.

80. Pass' ettha devakaṇṇāyo nabhā vijju-riv' uggatā
Nandane vicarantiyo, maṇimhi passa nimmitaṃ. 1218.

¹ so Bā; C¹ supatitthāthāyo, C² vūpatitthāyo, read: supatitthāyo? ² C¹ k¹-tan, Bā -kumbha-. ³ C¹ Bā pāthīnā. ⁴ Bā bahusā. ⁵ Bā bala. ⁶ so Bā; C¹ veḷuri-yaphalākā. ⁷ Bā adds tassa saddena rukkhassakupādayo. ⁸ C¹ turiyo, C² ku-riyo. ⁹ C¹ -ru. ¹⁰ Bā mahitulaṃ. ¹¹ Bā pāṭhiye.

81. Pass' ettha devakaññāyo devaputtapalobhinī
devaputte caramāne¹, mañimhi passa nimmitam. 1219.

Videhe ti Pubbavidehadīpaṃ, Geyāniye ti Aparagoyānadīpaṃ, Ku-
rūyo ti Uttarakurū ca dakkhiṇato Jambudīpaṃ ca², anupariyante ti ete
Canda-Suriye Sinerum anupariyāyante, pāṭhiye³ ti pattharitvā tṭhapite viya 5
piṇḍapīṇḍaṇṇaṃ.

82. Parosahassapāsāde veluriyaphalasanthate⁴
pajjalantena⁵ vaṇṇena mañimhi passa nimmitam. 1220.
83. Tāvatiṃse ca Yāme ca Tusite cāpi nimmita
Paranimmitābhiratino⁶ mañimhi passa nimmitam. 1221. 10
Pass' ettha pokkharāṇiyo vippasannodikā suci
mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca. 1222.

Parosahassan ti Tāvatiṃsanagare atirekasahassam pāsāde

Das' ettha rājiyo setā dasa nīlā manoramā
cha piṅgalā pannarasā haliddā ca catuddasā. 1223. 15

86. Visatī tattha sovaṇṇā vīsati rajatāmaya
indagopakavaṇṇābhā tāva diṣṣanti tiṃsati. 1224.

87. Das' ettha kāliyo chā ca⁷ mañjetthā paṇṇavīsati
missā bandhukapupphehi niluppalavicittitā. 1225.

88. Evaṃ sabbāṇḍasampannam accimantam pabhassaram 20
odhisumkam mahārāja passa tvaṃ dipaduttama. 1226.

Dasettha -- ti etasmīṃ maṇikkhandhe dasa setarājiyo, chapīṅgalā -- ti
cha ca pannarasa cā⁸ ti ekavīsati piṅgalarājiyo, haliddā ti haliddivaṇṇā ca-
tuddasā, tiṃsati ti indagopakavaṇṇā tiṃsarājiyo, cha cā⁹ ti dasa ca cha ca
soḷasa kālarājiyo, paṇṇavīsati ti pañcavīsati mañjetthavaṇṇā passa, missā -- 25
hi ti tā kājamañjetthavaṇṇarājiyo etehi pupphehi missā vicittitā passa, ettha hi
kālarājiyo bandhujivakapupphehi missā mañjettharājiyo niluppalehi vicittitā,
odhisumken ti sumkakotthāsam, yo maṃ jūte jinissati tass' imaṃ sumka-
kotthāsam passā¹⁰ ti vadati, Atthakathāyam pana hotu¹¹ sumkam mahārāja¹² ti
pātho, tass' attho: dipaduttama passa tvaṃ imaṃ evarūpaṃ maṇim idam eva 30
mahārāja sumkam hotu¹³, yo maṃ jūte jinissati tass' idam bhavissati ti.
Maṇikkhaṇḍam.

¹ Bā ramma. ² Cā¹ omīti kurūyo -- dīpañca. ³ Bā pīṭhiye. ⁴ Ck² - katthate,
Bā - santate. ⁵ Bā - te ca. ⁶ Bā - tavaṇṇavattino. ⁷ Bā chacca, Ck³ jāca. ⁸
Ck⁴ hetu. ⁹ Ck⁵ hoti.

Evam vatvā Puṇṇako „mahārāja, ahaṃ tava jūte jito
imam maṇiratanaṃ dassāmi, tvaṃ pana kiṃ dassasīti“ ā,
„tāta mama sarīraṃ ca¹ setaccattāṇ ca ṭhapetvā mama santa-
kaṃ suṃkaṃ hotū“² 'ti, „tena hi deva mā cirāyi, ahaṃ dūrā-
5 gato³, jūtamaṇḍalaṃ sajjāpehīti“, rājā amacce āṇāpesi, te
khippaṃ jūtasālaṃ sajjetvā rañño varapothhakattharaṇaṃ⁴ sesa-
rājānaṃ cāpi āsanāni paññāpetvā Puṇṇakassāpi patirūpaṃ
āsanāni⁵ ṇatvā⁶ rañño kālaṃ ārocayimṃsu. Tato Pu- rājānaṃ
gāthāya ajjhabhāsi:

- 10 20. Upāgataṃ rāja upehi lakkhaṃ⁷,
n' etādisaṃ maṇiratanaṃ⁸ tav' atthi,
dhammena jiyyāma⁹ asāhasena,
jito ca no khippaṃ avākarohīti. 1227.

T. a. mahārāja jūtasālāya kammaṃ upagataṃ nīṭṭhitaṃ, etādisaṃ maṇi-
15 tanaṃ tava n' atthi, mā papañcaṃ karohi upehi lakkhaṃ, akkhehi kīṇatṭhānaṃ
upagaccha, kiṇṭāta ca mayaṃ dhammena jiyissāma¹⁰, no asāhasena jayo hotu,
sace pana tvaṃ jito bhavissasi atha no khippaṃ avākarohi, papañcam akatvā
va jito dhanāni dadeyyasīti vuttaṃ hoti.

Atha naṃ rājā „māṇava¹¹ tvaṃ mama¹² 'rājā' ti mā bhāyi
20 dhammen' eva no asāhasena jayaparājayo bhavissatīti“ ā. Taṃ
sutvā Pu- „amhākaṃ dhammen' eva¹³ jayaparājayaabhāvaṃ jā-
nāthā“ 'ti¹⁴ rājāno sakkhimkaronto gātham āha :

- 20 30. Pañcāla paccuggata Sūrasena
Macchā ca¹⁵ Maddā saha Kekakehi
passantu no te asaṭhena yuddhaṃ
na no sabhāyaṃ na karoti kiñciti. 1228.

Ta. paccuggatā ti ugगततā paññātattā pākattattā Pañcālārājānaṃ evāla-
pati, Macchā cā 'ti tvaṃ ca samma Maccharaṭṭhe rāja, Maddā ti M-राष्ट्र
rāja, saha - - ti Kekakehi nāma janapadena saha vattamāna Kekarāja tvaṃ ca

¹ all three MSS. -tīti. ² B^d adds devīca. ³ B^d dūrā āg-. ⁴ C^k -kantharaṃ?
C^s -potakattharaṃ, B^d -poṭhaka-. ⁵ B^d paññāpetvā. ⁶ B^k lakkha, B^d upehi
lakkhaṃ. ⁷ read: maṇiratanaṃ. ⁸ so C^s; C^k jiyāma, B^d jissāma. ⁹ B^d jinis-
sāma, C^k adds dhammeneva. ¹⁰ C^k rājanānāva. ¹¹ B^d man, ¹² no asāhasena
jago hotu - - - dhammeneva wanting in C^s. ¹³ B^d adds te pi. ¹⁴ B^d va.

athavā sahasaddaṃ Kekakehīti padassa parachato ṭhapetvā paccuggatan ti yeva saddaṃ ca Sūrasenavisesanaṃ katvā Pañcāla paccuggata Sūrasena Macchā ca Madda-Kekakehī saha sesarājāno cā 'ti evaṃ p' ettha attho daṭṭhabbo, passantu no te ti amākaṃ dvīnaṃ ete rājāno asaṭṭhena akkayuddhaṃ, na no sabhāyaṃ na karonti kiñcīti ettha no ti nīpātamattaṃ, sabhāyaṃ kiñci sakkhin ' na karonti khattiye pi brāhmaṇe pi karonti yeva, tasmā sace kiñci akāraṇaṃ uppajjati na no sutam diṭṭhan ti vattum na labhissatha, appamattā hothā 'ti yakkhasenāpatirājāno sakkhino akāsi.

Atha rājā ekasatarājaparivuto Pu-aṃ gahetvā jūtasālaṃ pāvīsi, sabbe patirūpāsanesu nisīdimṃsu, rajataphalake suvaṇṇa- 10 pāsake ṭhapayimṃsu. Pu-turito „mahārāja pāsakesu āyā nāma, mālikam¹ sāvaṭam² bahulaṃ, santi bhadrādayo catuvīsati tesu tumhe attano ruccanakaṃ³ āyaṃ gaṇhathā“ 'ti ā., rājā „sādhū“ 'ti bahulaṃ gaṇhi Pu-sāvaṭam², atha naṃ rājā ā.: „tena hi tāta mānava pāsake pājehīti“⁴, „mahārāja⁵ paṭhamam mama vāro 15 na pāpuṇṇati, tumhe pājethā“ 'ti, rājā „sādhū“ 'ti sampañcichi. Tassa pana tatiye attabhāve mātā va⁶ ārakkhadevatā, tassā anubhāvena rājā jūte jināti, sā avidūre ṭhitā ahosi, rājā devataṃ anussaritvā jūtagitaṃ⁷ gāyitvā pāsake hatthe vaṭṭetvā ākāse khipi, Puṇṇakassānubhāvena pāsakā rājānaṃ parājinantā 20 bhassanti, rājā jūtasippamhi sukusalatāya pāsake attano parā-

¹ Cks māli. ² so Cks; Bā -ṭṭam. ³ Cks -ruccana. ⁴ Bā pāte. ⁵ Bā adds pāsakesu. ⁶ Bā mātābhūtapubbā. ⁷ Bā adds after jūtagitaṃ the following verses which I am unable to correct: gāyanto imam gātham āha:

1. Sabbā nadi vaṃkanadī sabbe kaṭṭhā vanāmayā
sabbatthiyo kare pāpam labbhamānenivādake
2. Devate tvajju rakkhadevī passa mā maṃ vibhāveyya
anukampakā patitthā ca passa bhadraṇī rakkhitaṃ
3. Jambonadamayaṃ pāsam caturam samaṭhaṅguli
vibhātī parisamajhe sabbakāmadado bhava
4. Devate me jayam dehi passa maṃ appabhāginam
mātānukampiko poso sadā bhadraṇī passati
5. Athakaṃ mālikam vuttaṃ sāvaṭṭaṃ ca chakaṃ mataṃ
catukkaṃ bahulaṃ ñeyyaṃ dvibandhusandhikabhadrakam
6. Catuvīsati āyā ca munīndena pakāsitā ti
māliko ca dūve kākā sāvaṭṭo maṇḍakā ravi
bahulo nemi saṃghaṭṭo santi bhadra ca titthirā ti

Rājā evaṃ jūtagitaṃ gāyitvā pāsake hatthena parivattetvā ākāse etc.

jayāya bhassante ñatvā ākāse yeva samkaḍḍhanto gahetvā
 punākāse khipi, dutiyam pi attano parājayāya bhassante ñatvā
 tath' eva aggahesi. Tato Pu¹ cintesi: „ayam rājā mādisena
 yakkhena saddhiṃ jūtaṃ kīlanto bhassamāne pāsake sam-
 5 kaḍḍhitvā gaṇhati, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, so tassa ārakkha-
 devatāya ānubhāvaṃ ñatvā akkhīni ummīletvā kuddho² viya-
 nam olokēsi, sā bhītā palāyitvā Cakkavāḷapabbatamatthakam³
 patvā⁴ kampamānā atthāsi. Rājā tatiyam pi pāsake⁵ khipitvā
 attano parājayāya bhassante ñatvāpi Puṇṇakassānubhāvena
 10 hattham pasāretvā gaṇhitum nāsakkhi, te rañño parājayāya
 patimsu. Tato Pu- pāsake khipi, te attano jinantā patimsu⁶,
 ath' assa parājītabhāvaṃ ñatvā⁷ appoṭhetvā mahantena sad-
 dena „jitam me, jitam me“ ti tikkhattum nadi, so saddo
 sakala-Jambudīpaṃ phari. Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 15 01. Te pāvisum akkhamadena mattā
 rājā Kurūnaṃ Puṇṇako [ca] pi yakkho,
 rājā kaliṃ vicinaṃ aggahesi,
 kaṭam aggahī Puṇṇako pi yakkho. 1229.
 02. Te tattha jūte ubhaya samāgate⁸
 20 raññaṃ sakāse sakhinaṃ ca majjhe,
 ajesi yakkho naraviriyasetṭham,
 tattha-ppanādo tumulo babbhūvā⁹ 'ti*. 1230.

Ta. pāvisun ti jūtasālaṃ pavisimsu, vicinaṃ ti ~~ti~~ catuvisattī āyēsu
 vicinanto kaliṃ parājayagāhaṃ aggahesi, kaṭamaggahī Pu- nōma, yakkho
 25 jayagāhaṃ gaṇhi, te tattha jūte--ti te tattha jūtasāya jūte samupagata
 ubho jūtaṃ kīlīmsu 'ti a, raññaṃ ti atha tesam ekasattham rājūnaṃ sakāse
 avasesānaṃ ca sakhinaṃ majjhe so yakkho naraviriyasetṭham rājānaṃ ajesi,
 tatthappanādo--ti tasmīṃ jūtamapdale rañño parājītabhāvaṃ jānātha jitam
 me jitam me ti mahanto saddo ahosi.

- 30 Rājā parājito anattamano ahosi, atha naṃ samassāsento
 Pu- gātham āha:

¹ C² omitt pabbata. ² tato puṇṇako -- patimsu wanting in C², B² jinanta.
³ B² adda puṇṇako. ⁴ so all three MSS. for -tā? * vv. 01 and 02 ought to
 have been printed in smaller type.

93. Jayo mahārāja parājayo ca
 āyūhataṃ aṇṇatarassa hoti,
 janinda jito si' varamāḍhanena
 jito ca me khippam avākaroḥīti. 1231.

Ta. āyūhataṃ ti dvinnam vāyamānānaṃ aṇṇatarass' eva hoti, tasmā parā- 5
 jito 'mbhīti mā cintayi, jito sīti² paribhino si³, varamāḍhanenā 'ti vara-
 dhanena⁴, khippam avākaroḥīti khippam me jayaṃ dehi.

Atha „naṃ gaṇhathā“ ti vadanto gātham āha:

94. Hatthi gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi mayhaṃ⁵ ratanaṃ pathavyā 10
 gaṇhāhi Kaccāna⁶ varam dhanānaṃ,
 ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1232.

Puṇṇako āha:

95. Hatthi gavassā maṇikuṇḍalā ca
 'yaṃ cāpi tuyhaṃ⁷ ratanaṃ pathavyā 15
 tesam varo Vidhuro nāma kattā,
 so me jito, tam me avākaroḥīti. 1233.

Ta. so me jito ti mayā hi tava vjite uttamaratanaṃ jitaṃ, so⁸ ca
 sabbaratanānaṃ varo tasmā so mayā jito nāma hoti, tam me dehīti.

Rājā āha: 20

96. Attā ca me so saraṇaṃ gatī ca
 dīpo ca leṇo ca parāyano ca,
 asantuleyyo mama so dhanena,
 pāpēna me sadiso esa kattā ti. 1234.

Ta. attā ca me so ti so hi mayhaṃ attā ca⁹ mayā ca attānaṃ ṭhapetvā 25
 sesaṃ dassamīti¹ vuttam, tam mā gaṇhi, na kevalaṃ ca attā va atha kho me
 saraṇaṃ ca gatī ca dīpo ca leṇo ca parāyano ca, asantulyo -- ti na satta-
 vidhena ratanadhanena saddhim tuletabbo.

Puṇṇako āha:

97. Ciraṃ vivādo mama tuyhaṃ assa, 30
 kāmaṃ ca pucchāma tam eva gantvā,

¹ Ck² jinosi, B² jinosmi. ² B² jinosmīti. ³ B² ahaṃ jino smhi. ⁴ B² para-
 madha-. ⁵ B² aṇṇaṃ. ⁶ Ck² B² -yana ⁷ Ck² yo. ⁸ Ck² ra. C² omite ca. ⁹
 read: mayam ca -- dassamā ti?

eso va' no vivaratu' etam atthaṃ,
yaṃ vakkhati' hotu kathā' ubhinnaṃ ti. 1235.

Ta. vivaratu' -- ti yo tava attā vā na vā ti etam [atthaṃ] eso va. pa-
kāsetu, hotu kathā -- ti yaṃ so vakkhati sā eva no ubhinnaṃ kathā hotu
5 taṃ pamāṇaṃ hotū 'ti a.

Rājā āha:

90. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi na ca māṇava sāhasaṃ,
taṃ eva gantvā pucchāma, tena tussāṃ' ubho janā ti'. 1236.

Ta. na ca -- ti paṇḍita sāhasiyaṃ vacanaṃ ca na bhaṇasi.

10 Evaṃ vatvā rājā ekasataṃ ca rājāno Punnakaṃ ca
hetvā tuṭṭhamānaso vegena dhammasabhaṃ agamāsi, paṇḍita
āsanā oruḥha rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ atṭhasi, aṭṭha Pa-
Mahāsattaṃ āmantetvā „paṇḍita tvam dhamme tvaṃ, jīvita-
hetu pi musā na bhāsaṃti kittisaddo te' sakkalaloka pharito',
15 ahaṃ pana te ajja dhamme tṭhitabhāvaṃ jānissāmi'ti' atvā g. ā.:

90. Saccaṃ nu devā vidahū Kurūnaṃ
dhamme tṭhitaṃ Vidhuraṃ nāṃ' amaccaṃ,
dāso si rañño uda vāsi nāti
Vidhuro ti saṃkhā katamāsi loka ti. 1237.

20 Ta. saccaṃ nu -- maccan ti Kurūnaṃ rajthe Vi- nām' amacco' dhamme
tṭhito jīvitaḥetu pi musā na bhaṇasīti' evaṃ devā vidahu vidahatīti kathenti
pakāseti, evaṃ vidahamānā te devā saccaṃ nu vidahanti udāhu abhūtavādā
yeva te ti', Vi - - katamāsi¹⁰ loka ti yā esā Vidhuro ti loka saṃkhā
paññatti' sū katamā āsi¹¹ tvaṃ pakāseti¹², kiṃ¹³ rañño dāso nicataraḥjūtiko
25 udāhu samo¹⁴ vā uttaritaro vā nāti idan tāva me ācikkha dāso si rañño
uda vāsi nāti.

Aṭṭha M. „ayaṃ maṃ evaṃ pucchati, ahaṃ kho paṇ' etam
'rañño nāti'ti' pi 'rañño uttaritaro' ti pi 'rañño na kiñci homi'ti'
pi saññāpetuṃ sakkomi¹⁵, imasmiṃ pana loka saccasamo

¹ Ck^o ca. ² Ck^o vica-. ³ Ck^o pathā, B^o tathā. ⁴ Ck^o jananti. ⁵ Ck^o natena,
C^o nate. ⁶ Ck^o puṭṭhā, B^o pākāto. ⁷ B^o nāma amacco. ⁸ so all three MSS.
for bhaṇasīti. ⁹ B^o -vādā yevā ti, Ck^o -vādo yeva so. ¹⁰ Ck^o -mosi. ¹¹ so
B^o for āsi'ti? Ck^o si, C^o ti. ¹² Ck^o pakāseti, omitting tvaṃ. ¹³ B^o kiṃnu. ¹⁴
Ck^o sammamo. ¹⁵ B^o adda evaṃ sante pi.

ayassayo, nāma n' atthi, saccam eva kathetum vaṭṭatīti¹ cin-
tetvā „māṇava n' evāhaṃ rañño ñāti na uttaritaro, catunnaṃ
pana dāsānaṃ aññataro“ ti² dassetum gāthadvāyam āha:

100. Āmāyadāsāpi bhavanti h' eke,
dhanena kītāpi bhavanti dāsā, 5
sayam pi h' eke upayanti dāsā,
bhayā paṇunāpi bhavanti dāsā. 1238.
101. Ete narānaṃ caturo va dāsā,
addhā hi yonito aham pi jāto,
bhavo ca rañño abhavo ca rañño, 10
dās' āhaṃ³ devassa param pi gantvā
dhammena maṃ māṇava tuyhaṃ dajjā ti. 1239.

Ta. āmāyadāsū ti dāsassa² dāsiyā kucchimhi jātadāsā sayam pi dāsā ti,
ye keci upaṭṭhākejātikā sabbe te sayāṃ dāsabhāvāṃ upagatā dāsā nāma, bhayā
paṇunā ti rājabhayena vā corabhayena vā attano vasanaṭṭhānato paṇunna- 15
karamarā hutvā paravisayaṃ gatāpi dāsā yeva nāma, addhā hi³ yonito
aham pi jāto⁴ ti māṇava ekamheṇ' eva aham pi catusu dāsayaṃsu ekato
sayāṃ yonito nibbattadāso⁵, bhavo ca rañño ti rañño vadḍhi vā hotu
avadḍhi vā na sakkā mayā musā bhaṇitum, parampiṭi dūram gantvāpi ahaṃ
devassa dāso yeva, dajjā ti maṃ rājā jayadhauena khaḍetvā tuyhaṃ dento 20
dhammena samena, sabbhāven' eva dadeyya.

Taṃ sutvā Pu- haṭṭhatuṭṭho pana appoṭhetvā⁶:

102. Ayaṃ dutiyo vijayo maṃ⁷ ajja
puṭṭho hi kattā vivar' ettha⁷ pañhaṃ,
adhammarūpo vata rājasetṭho, 25
subhāsitaṃ n' anujānāsi⁸ mayhaṃ ti. 1240.

Ta. rājasetṭho ti ayaṃ rājasetṭho adhammarūpo vata, subhāsitaṃ ti
Vi- paṇḍitena sukatthitaṃ suvinicchitaṃ, nanu --⁸ ti idān' etaṃ Vidhurapaṇḍitaṃ
mayhaṃ kasmā nānujānāsi kimatthaṃ na deṣṭi vadati.

Taṃ sutvā rājā „mādisaṃ yasadāyikaṃ anoloketvā idāni 30.
diṭṭhamāṇavakaṃ olokesīti“ M-assa kujjhivā „sace dāso⁹ ga-
hetvā gacchā“ ti gātham āha:

¹ Bā dāsohaṃ; read: dāsā' āha? ² Be adds putto pi, Bā omits dāsassa. ³ Ck^o
bahi. ⁴ Ck^o dāso. ⁵ Ck^o -ttādāso ca. ⁶ Bā -{etvā. ⁷ Bā viparetttha, Ck^o vi-
paritthaṃ, C^o viparetttha. ⁸ Bā nānu-. ⁹ Bā māṇava sace so dāso me bhavēyya.

103. Evañ ce no so vivar' ettha pañham
'dāso 'ham asmi, na ca kho 'smi nāti'
gaṇhāhi Kaccāna varaṃ dhanānaṃ,
ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1241.

5 Ta. evañce no -- ti sace so amhākaṃ pañhaṃ dāso ham asmi na ca
kho smi nāttī evaṃ vivari ettha parisamaṇḍale atha kiṃ acchasi saḥajaloke
dhanānaṃ varadhaṇaṃ etaṃ gaṇha gahetvā ca yen' icchasi tena gacchā 'ti
Akkhakkhaṇaṃ'.

Evañ ca pana vatvā rājā cintesi¹: „paṇḍitaṃ gahetvā
10 māṇavo yathāruciṃ gamissati, tassa gatakālato paṭṭhāya mayhaṃ
madhuradhammakathā dullabhā bhavissati, yaṃ nūn' imaṃ²
ṭhāne ṭhapetvā³ gharāvāsapañhaṃ puccheyyan⁴“ ti, atha⁵ naṃ
evam āha: „paṇḍita tumhākaṃ gatakāle mama madhura-
dhammakathā dullabhā bhavissati, alaṃkata⁶ dhammāsane ni-
15 sīditvā attano ṭhāne ṭhatvā mayhaṃ gharāvāsapañhaṃ kathethā⁷“
'ti, so „sādhū“⁸ ti sampaticchitvā alaṃkatadhammāsane nisi-
ditvā raññā pañhaṃ puṭṭho vissajjesi, tatrāyaṃ pañho-

104. Vidhura vasamānassa gahatṭhassa sakaṃ gharaṃ
khemā vatti⁹ kathaṃ assa, kathan nu assa saṃgaho. 1242.
20 105. Avyāpajjhaṃ kathaṃ assa, saccavādī ca māṇavo
asmā lokā paraṃ lokam kathaṃ pecca na socatīti. 1243.

Ta. khemā -- ti kathaṃ gharāvāsaṃ vasantassa khemā nibbhayā vutti
bhaveyya, kathaṃ assa saṃgaho ti catubbidho ca saṃgahavattusamkhāto
saṃgaho tassa kathaṃ bhaveyya, avyāpajjhaṃ ti niddukkhātā, saccavādī ca
25 'ti kathaṃ ca māṇavo saccavādī nāma bhaveyya, pecca 'ti paralokam gantvā¹⁰.

106. [Taṃ] tattha gatimā dhitimā mutimā atthadassimā
saṃkhātā¹¹ sabbadhammānaṃ Vidhuro etad abravi: 1244.
107. Na sādharanādār' assa, na bhuñje sādum ekato,
na seve lokāyatikaṃ, n' etaṃ paññāya vaddhanaṃ. 1245.
30 108. Silavā vattasampanno appamatto vicakkhaṇo
nivātavutti atthaddho surato sakhilo mudu. 1246.

¹ Ck. omīti akkha- ² B4 adds mayā paṇḍito māṇavassa dinno. ³ B4 maṃ
⁴ B4 adds alaṃkatadhammāsane nīsīditvā. ⁵ B4 vutti. ⁶ B4 -to. ⁷ B4
adds: tam sutvā paṇḍito raññā pañhaṃ kathesi tam atthaṃ pakāsetto satthā āha.

109. Saṅgahe tāva mittānaṃ saṃvibhāgī vidhānavā
tappeyya annapānena sadā samāṇabrāhmaṇe. 1247.
110. Dhammakāmo sutādhāro bhavēyya paripucchako
sakkacca payirupāseyya sīlavante bahussute. 1248.
111. Gharam āvasamānassa gahatṭhassa sakaṃ gharam 5
khemā vatti siyā evaṃ, evaṃ nu assa saṅgaho. 1249.
112. Avyāpajho siyā evaṃ saccavādī ca māṇavo
asmā lokā paraṃ lokāṃ evaṃ pecca na socatīti. 1250.

Ta. taṃ tatthā 'ti bhī so taṃ rājānaṃ tattha dhammasabbhāyaṃ
nāṇagatiyā gatimā abbocehinnaviriyaṇa dhitimā matimā mutimā saṅhasu- 10
khumapañño atthadassimā nāṇena atthadassimā paricchinḍitvā jānanañāpa-
saṃkhātāya paññāya sabbadhammānaṃ saṃkhātā¹ Vi-ṇḍito, etaṃ na sādha-
raṇadāraṇassa 'ti ādivaṇaṇaṃ abravī, tattha yo paresaṃ dāresu aparajjhati so
sādharaṇadāro nāma tādiso nāssa bhavēyya, sādumekato ti sādurasapaṇṭa-
bhojanaṃ aññesaṃ adatvā ekako va na bhuñjēyya, lokāyatikan ti anatta- 15
nissitaṃ saḍḍamaggānaṃ adāyakaṃ anuyyānikāṃ vittaṇḍasallāpaṇaṃ lokāyatikavādaṃ
na seveyya, netāṃ -- ti na hi etaṃ lokāyatikan² paññāya vaddhanaṃ, sīlavā
ti akhaṇḍehi pañcahi sīlehi samannāgato, vattasampanno ti gharāvāsavattena
vā rājavattena vā samannāgato, appamatto ti kusalaḍḍhammesu appamatto,
nivātavuttīti atimānaṃ akatvā nīcavuttī ovādānusaṇipatṭicchako³, atthad- 20
dho ti thaddhamācchāriyarahito, surato ti soraccena s-gato, sakhilo ti pe-
maniyavacano, mudū 'ti kāyavacīcittēhi aphaṇuso, saṅgahe -- ti mittasaṃ-
gahakaro dānādīsu yo yena saṅgahaṃ gacchati tassa ten' eva saṅgahako,
saṃvibhāgīti dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ o' eva kapaṇādīnaṃ ca saṃvi-
bbhāgako, ādhānavā ti etaṃ kāle kasitūṃ vaṭṭati imasmiṃ vapitūṃ ti 25
evaṃ sabbakiccesu vidhānasampanno, tappeyyā 'ti gahitagahitabhājanāni
pūretvā dadamāno tappeyya, dhammakāmo ti pavēḍidhammam pi sucārita-
dhammam pi kāmeyamāno patthayamāno, sutādhāro ti sutassa ādhārābhūto,
paripucchako ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe upasaṃkamitvā kiṃ bhante kusalan
ti ādivaṇaṇehi pucchanaṃ sīlo, sakkaccaṇ ti gāravana, evaṃ nu assa saṅgaho 30
ti saṅgaho pi 'ssa evaṃ kato nāma bhavēyya, saccavādīti evaṃ paṭipanno
yeva saccavādī nāma siyā.

Evaṃ M. rañño gharāvāsapañhaṃ kathetvā pallamkā
oruyha rājānaṃ vandi. Rājāpi 'ssa mahāsakkāraṃ katvā eka-
satarājaparivuto attano nivesanaṃ eva gato. Gharāvāsa- 35
pañhaṃ⁴.

¹ Rd -to. ² Cks -yatanāṃ. ³ Rd -nityassa sampatṭicchako. ⁴ Cks omit gharā-

M. pana nivatto, atha nañ Puṇṇako āha:

113. Ehi dāni gamissāmi, dinno no issareṇa me,
tam ev' atthañ paṭipajja esa¹ dhammo sanantano ti. 1251.

Ta. no ti nipātamattañ, issareṇa mayhañ dinno ti a., sanantano ti
5 mama atthañ paṭipajjantena hi tayā attano sāmikassa attho paṭipanno hoti,
yañ c' etañ sāmikassa atthakaraṇaṃ nāma esa dhammo sanantañ porūpaka-
paṇḍitānañ sabhāvo.

Vidhurapaṇḍito āha:

114. Jānāmi māṇava: tayāham asmi,
10 dinno 'ham asmi tava issarena,
tīhañ ca tañ vāsāyemu' agāre
yen' addhunā anusāsemu putte ti. 1252.

Ta. tayāhamasmīti tayā laddho 'ham asmīti jānāmi labhantañ ca na
aññathā laddho, dinno 'ham asmi tav. issarenā 'ti mama issareṇa raññā
15 ahañ tava dinno, tīhañ cā 'ti māṇavaka ahañ tava bahūpakāra, rājānañ
anologetvā saccam eva kathesiṃ², tenāhañ tayā laddho, tvañ mama mahā-
tabbhāvaṃ³ jānāsi, mayhañ tīpi divasāni tañ⁴ attano agāre vāsema⁵ asmā⁶ tvañ
yen' addhunā yattakena kālena mayhañ puttadāre anusāsemu tañ kālañ adhvāsehi⁷.

- Taṃ sutvā Pu- „saccam paṇḍito āha, bahūpakāra⁸ esa mama,
20 'sattāham pi addhamāsam pi nisidāpehi⁹ti' vutte adhvāsetabbāṃ
eva“ 'ti cintetvā

115. Tam me tathā hotu vāsemu tīhañ,
kurutañ bhav' ajja gharesu kiccañ,
anusāsatañ puttadāre bhav' ajja
25 yathā tayi pacchā⁷ sukhī bhaveyyā 'ti. 1253.

Ta. tañme ti yañ tvañ vadesi sabbañ tañ mama tathā hotu, bha-
va¹jjā 'ti bhavañ ajja paṭṭhāya tīhañ anusāsatu, tayi pacchā⁷ 'ti yathā tayi
gate pacchā tava puttadāro sukhī bhaveyya evaṃ tvañ anusāsā 'ti.

- Evañ vatvā Pu- Mahāsattena saddhiṃ ñeva tassa nive-
30 sanāñ pāvisi.

¹ C^o vāsāyomu, C^k vāyayomu, B^o sasayemu: read: -nqū or agāre vāsāyemu?

² C^o -si, B^d kathemi. ³ B^d mahātagupabbāvañ. ⁴ B^d omits tañ. ⁵ B^d kasamā. ⁶ C^o omits ni-. ⁷ C^o pecca.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

116. Sādhū 'ti vatvāna pahūtakāmo
pakkhāmi yakkho Vidhurena saddhim,
tam kuñjarajāṇṇahayānuciṇṇam
pāvekkhi antopuram ariyasettho ti. 1254.

Ta. pahūca -- ti mahābhogo, kuñjarā -- ti kuñjarehi ca ājaṇṇahayehi
ca anuciṇṇam, ariya -- ti ācāraariyesu uttamo, Pu- yakkho ca tassa anto-
puram pāvīsi.

Mahāsattassa pana tinnam utūnam atthāya tayo pāsādā,
tesu eko Koṇco nāma eko Mayūro nāma eko Piyaketo nāma, 10
te sandhāya ayaṃ gāthā vuttā:

117. Koṇcam Mayūraṇ ca Piyaṇ ca Ketam
upāgami tattha surammarūpaṃ
pahūtabhakkham bahuannapānam
Masakkasāram viya Vāsavassā 'ti. 1255.

Ta. tatthā 'ti tesu tisu pāsādesu yattha tasmim¹ samaye attanā vasati
tam surammarūpaṃ pāsādam Puṇṇakam ādāya upāgami.

Upagantvā ca alamkatapāsādassa sattamāya bhūmiyā sa-
yanagabbhaṇ² c'eva mahātalaṇ ca sajjāpetvā sirisayanaṃ paññā-
petvā sabbaṃ³ annapānādividhim⁴ upatthapetvā devakaṇṇā viya 20
pañcasatā, itthiyo „imā te pādapariṇārikā hontu, anukkanttha-
citto⁵ idha vasāhīti“ tassa niyādetvā attano vasanaṭṭhānam
gato, tassa gatakāle tā itthiyo nānāturiyāni gahetvā Puṇṇa-
kassa paricariyāya naccādini patthapesuṃ.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

118. Tattha naccanti gāyanti aḥhayanti varāvaram
accharā viya devesu nāriyo samalamkatā ti. 1256.

Ta. aḥhayanti -- varato varam naccaṇ ca⁶ gītaṇ ca karantiyo.

119. Samaṇḍikavā pamadāhi yakkham
annena pānena ca Dhammapālo

¹ Bā yasmiṃ. ² Cks -a. ³ Cks -dham. ⁴ Ck -ṭṭhahanto, C' -ṭṭhaganto. ⁵
Cks naccanti.

atthattam evānuvicintayanto

pāvekkhī bhariyāya tadā sakāse ti. 1257.

Ta. pamadāhīti pamadāhi c' eva annapānena ca samaṅgikata, dham-
mapālo ti dhammassa pālako gopāyiko, atthattamevā 'ti atthabhūtam eva
5 attham, bhariyāyā ti sabbaṭṭhikāya bhariyāya.

120. Tam candanagandharasānulittam
suvanṇajambonadanikkhasādisam
bhariyam vacā': ehi suṇohi bhoti,
puttāni' āmantaya tambanette. 1258.

10 Ta. bhariyam vacā ti jeṭṭhabhariyam avaca, āmantayā 'ti pakkosa'.

121. Sutvāna vākyam patino Anujjā'
suṇisam vaca tambanakhisunettaṃ:
āmantaya vammadharāni Cete
puttāni indīvarapupphasāme. 1259.

15 Anujjā' ti evanāmikā, suṇisam' vaca tamba -- ti sā tassa vaca-
nam sutvā assumukhī rudamānā sayam gantvā putte pakkositum ayuttam
suṇisam pesesāmiti tassā nivesanaṭṭhānam gantvā sā tambanakhisunettaṃ
suṇisam avaca, āmantayā 'ti pakkosa, vammadharāni vammadhare aūre
samatthe ti a., ābharanabhaṇḍam eva idha vammaṇ ti adhippetam, tasmā
20 ābharanadhare ti pi a., Cete ti tam nāmanālapati, puttāni ti mama putte ca
dhītaro ca, indīvara - ti tam ālapati.

Sā „sādhū“ 'ti pāsādam anuvaritvā „pitā vo ovādam
dātukāmo pakkosati, idaṃ kira vo tassa pacchimadassavaṇa"
ti sabbam ev' assa suhajjanaṃ ca puttadhītaro ca sannipātesi,
25 Dhammapālakumāro pana tam vacanam sutvā va rodanto ka-
nitṭhabhātīparivuto pitu santikam agamāsi, p. te disvā ya saka-
bhāvena saṇṭhātum asakkonto assupunnehi nettehi āliṅgitvā sīse
cumbitvā jeṭṭhaputtam muhuttam hadaye nipajjāpetvā hadayā
otāretvā sirigabbhato nikkhamma mahātale pallamkamajjhe
30 nisīditvā puttasaḥassassa ovādam adāsi.

¹ all three MSS. vaca. ² C's puttāni. ³ B's -saya. ⁴ B's anujjā. ⁵ all
three MSS. suṇisā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āhā:

132. Te āgate muddhani Dhammapālo

cumbitvā putte avikampamāno

āmantayitvā ca avoca vākyaṃ:

dinn' āhaṃ raññā idha mānavassa, 1260.

133. Tass' ajj' ahaṃ attasukhī vidheyyo,

ādāya yen' icchati tena gacchati,

ahañ ca vo sasitum' āgato 'smi:

kathaṃ ahaṃ aparittāya' gacche. 1261.

134. Sace vo rājā Kurukhettavāsī

Janasandho puccheyya pahūtakāmo

kiṃ ābhijānātha pure purāṇaṃ

kiṃ vo pitā anusāse puratthā 1262.

135. Samāsana hotha mayā va sabbe

ko n' idha rañño abbatiko manusso

tam añjaliṃ kariya' vadetha evaṃ:

mā h' eva' deva, na hi esa' dhammo,

viyaggharājassa nihīnajacco

samāsano deva kathaṃ bhaveyyā 'ti. 1263.

Ta. Dhammapālo ti Mahāsatto, dinnāhaṃ ti ahaṃ jayadhane⁶ khaṇ- 20
detvā raññā dinnā, tassa ajjahaṃ -- ti ajja paṭṭhāya tīhamattāṃ ahaṃ iminā
attano sukhena attanā' sukhī tatoparaṃ pana tassa mānavassāhaṃ vidheyyo
homi, so hi ito catutthe divase ekamsena maṃ ādāya yatth' icchati tattha
gacchati, aparittāya⁸ 'ti tumhākaṃ parittāṇaṃ⁹ akatvā kathaṃ gaccheyyan
ti¹⁰ anusāsītum āgato 'smi, Janasandho ti mittaganthanena¹¹ mittajanassa 25
santhānakāro¹², pure purāṇaṃ ti ito pubbe tumhe kiṃ purāṇaṃ¹³ ābhijānātha,
anusāse ti anusāsi, evaṃ tumhe raññā puṭṭhā ambhākaṃ pitā imaṃ c' imaṃ
ca ovādaṃ adāseti kathēyyātha, samāsana--'ti sace pana vo rājā mayā din-
nassa ovādassa kathitakāle etha tumhe ajja mayā saddhiṃ samāsana hotha, ko
nidha--'ti idha rājakule tumhehi¹⁴ añño ko nu rañño abbatiko manusso 30
ti attano āsane nisīdāpeyya, tamañjaliṃ ti aha tumhe añjaliṃ karitvā taṃ
rājānaṃ evaṃ vadēyyātha: deva evaṃ mā avoca na hi ambhākaṃ esa pavēṇi-
dhammo, viyaggha--'ti kesariśiḥassa hīnajacco jarasīgālo deva kathaṃ sa-
māsano bhaveyya, yathā sigālo śiḥassa samāsano na hoti tath' eva mayāṃ
tumhākaṃ ti¹⁵.

35.

¹ Bā anusāsītum. ² Ck^s aparittā ca, Bā parittāya. ³ Ck^s kayira. ⁴ Bā
bevaṃ. ⁵ Ck^s so. ⁶ Bā jeyya dhanena. ⁷ Bā atta. ⁸ Ck^s aparittāya, Bā
ahaṃ parittāya. ⁹ Bā parittāṃ. ¹⁰ Bā iti. ¹¹ Bā -bandhanena. ¹² Bā
sandhāna-. ¹³ Bā -pakāraṇaṃ. ¹⁴ Ck^s -he. ¹⁵ Bā adda kathēyyātha.

Imaṃ paṇ' assa kathaṃ sutvā puttadhītaro ca. ñāṭisue
hajjadāsaporisā ca sabbe sakabhāvena saṇṭhātum asakkontā
mahāviraṇaṃ viraviṇṣu, te M. saññāpesīti. Lakkhaṇaṇḍam.

Atha te ñātayo upasamkāmivā tuṇhibhūte dievā „tātā
5 mā cintayittha, sabbe saṃkhārā aniccā, yaso nāma vipatti-
pariyosāno, api ca tumbhakaṃ rājavasatiṃ nāma yasapaṭilābha-
kāraṇaṃ kathessāmi, taṃ ekaggacittā suṇāthā“ 'ti Buddha-
līlāyā rājavasatiṃ nāma paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10 136. So ca mitte amitte ca ñātayo suhadajjane¹
alīnamanasamkappo Vidhuro etad abravi: 1264.

137. Eth' ayyo rājavasatiṃ nisīditvā suṇoṭha me
yathā rājakulaṃ patto yasaṃ² poso nigacchatīti. 1265.

15 Ta. suhadajjane¹ ti suhadjjane², ethayyo ti etha ayyo pi mudā-
cārena putte ālapati, rājavasatiṃ ti mayā vuccamānaṃ rājaparicāriyaṃ su-
ṇātha, yathā ti yena kāraṇena rājakulaṃ upasamkanto raṇṇo santike
caranto poso yasaṃ nigacchatīti taṃ kāraṇaṃ suṇāthā 'ti a.

138. Na hi rājakulaṃ patto aññāto labhate yasaṃ
nāsūro na pi dummedho na ppamatto kudācanaṃ. 1266.

20 129. Yadāssa³ sīlaṃ paññaṃ ca soceyyaṃ cādhigacchati
atha vissasate⁴ tyamhi⁵ guyhaṇ c' assa na rakkhati. 1267.

Aññāto apākaṭṭagūṇo avidītakammāpādāno⁷, nā sūro ti na asūro bhīru-
jātiko, yadāssa- ti yadā assa sevakaṃ rājasaṃ ca paññaṃ ca soceyyaṃ ca
adhigacchati ācārasampattiṃ ca āpabalaṃ ca sukhābhāvaṃ⁸ ca jñāti, aṭṭha
25 vissasate⁴ tyambhīti⁹ aṭṭha rājā tamhi vissasati¹⁰ vissāsaṃ karoti attano ca
guyhaṇ assa na rakkhati na gūṇatī kethi.

139. Tulā yathā paggaḥitā samadaṇḍā sudhāritā
ajjhīṭṭho na vikampeyya sa rājavasatiṃ vase. 1268.

140. Tulā yathā paggaḥitā samadaṇḍā sudhāritā
30 sabbāni abhisambhonto sa rājavasatiṃ vase. 1269.

¹ so B²; C² suhadajjane. ² C² caran. ³ B² suhadajjane. ⁴ C² yadassa
⁵ C² vissā-. B² viśā-. ⁶ B² tamhi, C² nyamhi? ⁷ B² mavidhāno. ⁸ B²
suej-. ⁹ C² nya-, B² tamhi. ¹⁰ B² viśā-.

Tulā -- ti yathā eṣā vuttappakārā tulā na oṇamati na uṇṇamati evam eva¹
rājasevako kiṃcid eva kamme rañña idaṃ nāma karohīti ajjhīṭṭho āpatto
chandādagatvasena na kampeyya sabbakiccesu paggaḥitatulā viya samo bha-
veyya, sa rājavasatīm ti so evarūpo sevako rājakule vāsaṃ vaseyya rājānaṃ
paricareyya eṇaṃ paricaranto ca paṇa vasaṃ labheyyā 'ti a., sabbāni abhi- 5
sambhonto ti sabbāni rājakiccāni karonto.

139. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
ajjhīṭṭho na vikampeyya sa rājavasatīm vase. 1270.

139. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
sabbāni abhisambhonto sa rājavasatīm vase. 1271. 10

134. Yo' c' assa sukato maggo rañño suppaṭiyādito
na tena vutto gaccheyya sa rājavasatīm vase. 1272.

Na vikampeyyā 'ti akampamāno tāni kiccāni kareyya, yo' cassā 'ti
yo ca rañño gamanamaggo sukato assa rañño suppaṭiyādito sumpaṇḍito iminā
maggena gacchā 'ti vutto pi tena na gaccheyya². 15

135. Na rañño samakaṃ⁴ bhuñje kāmabhoge kudācanaṃ
sabbattha pacchato gacche sa rājavasatīm vase. 1273.

136. Na rañño sadisaṃ vatthaṃ na mālā na vilepanaṃ
ākappaṃ sarakuttiṃ vā na rañño sadisaṃ ācare
aññaṃ kareyya ākappaṃ sa rājavasatīm vase. 1274. 20

Na rañño ti rañño kāmabhogena samaṃ kāmabhogaṃ na bhuñjeyya,
tādisassa hi rājā kujjhati, sabbatthā 'ti sabbesu rūpādisu kāmagūṇesu rañño
pacchato va gaccheyya, hinataram⁵ eva seveyyā⁶ 'ti a., aññaṃ kareyyā 'ti
rañño ākappato aññaṃ eva ākappaṃ kareyya, sa rāja -- ti so puggalo rañño
upagantvā vāsaṃ vaseyya. 25

137. Kiṇe rājā' amaccehi bhariyāhi parivārito,
nāmacco rājabhəriyāsu bhāvaṃ kubbetha paṇḍito. 1275.

138. Anuddhato acapalo nipako saṃvutindriyo
manōpanidhisampanno sa rājavasatīm vase ti. 1276.

Ta. bhāvaṃ ti viśāsavasena adhippāyaṃ, acapalo ti amaṇḍanasīlo. 30
nipako ti paripakkāñño, saṃvut -- ti pihitachalindriyo rañño vā aṅga-
paccāṅgaṃ orodhe c' assa⁷ na olokeyya, manō -- ti acañcalena sutṭhu tṭhapi-
tena cittaṇa samannāgato.

¹ Ck. varh. ² Ck. so. ³ Ck. maggena na gacchā ti vutto pi tena gaccheyya.
⁴ Bā sadisaṃ. ⁵ so Ck; Ck Bā hi-. ⁶ Ck. soceyyā. ⁷ Bā rāja. ⁸ Bā d-he
vā na tassa viśāso.

139. Nāssa bhariyāhi kīḷeyya na manteyya rahogato
nāssa kosādhanaṃ gaṇhe sa rājavasatīm vase. 1277.
140. Na niddannaṃ¹ bahuṃ maññe² na madāya suraṃ pive
nāssa dāye migaṃ haññe, sa rājavasatīm vase. 1278.
141. Nāssa pīṭhaṃ na pallamkaṃ na kocchaṃ na nāgaṃ³ rathaṃ
sammato⁴ mhiṭi āruhe sa rājavasatīm vase. 1279.
142. Nātidūre bhava⁵ rañño nāccāsanne vicakkhaṇo,
sāmmukhe⁶ c' assa tiṭṭheyya sandissanto sabhattuno. 1280.
143. Na ve⁷ rājā saṃkhā hoti na rājā hoti methuno,
10 khippaṃ kujjhanti rājāno sūken⁸ akkhiṃ⁹ va ghaṭṭitaṃ. 1281.
144. Na pūjito maññamāno medhāvi paṇḍito naro
pharusāṃ patimanteyya rājānaṃ parisamkitaṃ¹⁰. 1282.

Na manteyyā 'ti tassa rañño bhariyāhi saddhiṃ n' eva kīḷeyya na raho
15 manteyya, kosādhanaṃ na thenevā gaṇheyya, na madāyā 'ti tassa rājavase-
vako nāma madatthāya suraṃ na piveyya, dāye ti dinnābhaye migaṃ, koc-
chaṃ ti baddhapīṭhaṃ, sammato mhiṭi ahaṃ kammiko,⁸ hutvā, rathamhi
na āruheyya, sammukhe⁶ -- ti assa rañño purato khuddakamakaṃ, saṃ-
20 javanatṭhāne⁹ tiṭṭheyya, sandissanto -- ti so sevako tassa bhāguno dassa-
natṭhāne tiṭṭheyya, sūkenā 'ti akkhiṃhi pattūna vihiṣukādi¹⁰ ghaṭṭitaṃ
akkhiṃ pakatibhāvaṃ jahantaṃ¹¹ yathā kujjhati nāma evaṃ kujjhanti, na
vissāso kīṭabbo, pūjito maññamāno ti ahaṃ rājapūjito na maññamāno,
pharusāṃ ti yena so kujjhati tathārūpaṃ na manteyya.

145. Laddhavāro¹² labhe vāraṃ¹³ n' eva¹⁴ rājūso vissase
25 aggīva yato¹⁵ tiṭṭheyya sa rājavasatīm vase. 1283.
146. Puttaṃ¹⁶ vā bhātaraṃ¹⁷ saṃ¹⁸ vā sampaggaṇhāti khattiyo
gāmehi nigamehi vā¹⁹ ratṭhe²⁰ janapadehi vā²¹
tuphībhūto upekkheyya²², na bhāṇe chekapāpakaṃ. 1284.

¹ so, C²; C³ dīditaṃ, B⁴ niddhaṃ. ² B⁵ maññeyya. ³ B⁶ nāgaṃ. ⁴
C⁷ bhava, B⁸ bhaje. ⁵ B⁹ sammukhe, C¹⁰ samekkhaṃ. ⁶ B¹¹ me, B¹² ce. ⁷
C¹³ gukesakkhiṃ, B¹⁴ sukenākkhiṃ, B¹⁵ -nakkhiṃ. ⁸ B¹⁶ sammato. ⁹ C¹⁷ same-
natṭhāne, C¹⁸ samana. ¹⁰ C¹⁹ vihiṣakā, C²⁰ vihiṣukā, B²¹ vihiṣukā. ¹¹
B²² jahati. ¹² B²³ dvāro. ¹³ C²⁴ B²⁵ dvāraṃ, C²⁶ cāraṃ. ¹⁴ C²⁷ va sato, B²⁸
aggi vā samyato. ¹⁵ B²⁹ saputtaṃ. ¹⁶ C³⁰ -rā. ¹⁷ B³¹ omits saṃ. ¹⁸ B³² ca.
¹⁹ B³³ -chi. ²⁰ B³⁴ uddikkhe.

Laddhātāro¹ labhe vāraṇ² ti ahaṃ nippaṭṭhāro laddhāvāro³ ti
appaṭṭhāretvā na parise puna pi vāraṇ² labheyya paṭṭhāretvā va paviseyyā⁴ ti
a., yato⁵ ti appamatto hutvā, bhātaraṃ⁶ saṃ⁷ vā ti sakabhātaraṃ vā,
sappaggaḥ⁸ bhātīti asukagāmaṃ vā asukanigamaṃ vā assa demā⁹ ti sadā se-
vakehi saddhiṃ katheti, na bhaje -- ti tadā gūṇaṃ vā agūṇaṃ vā na bhajeyya. 5

147. Hatthārūhē¹ antkaṭṭhe rathike pattikārike
tesaṃ kammāvadāṇena² rājā vadḍheti vetanaṃ
na tesaṃ antarā gacche sa rājavasatiṃ vase. 1285.

148. Cāpo v' ūnudaro³ dhīro vaṃso vāpi¹⁰ pakampaye¹¹
paṭilomaṃ na vatteyya sa rājavasatiṃ vase. 1286. 10

149. Cāpo v' ūnudaro¹² assa maccho v' assa ajivhavā¹³
appāsī nipako sūro sa rājavasatiṃ vase. 1287.

Tesaṃ antarā- ti tesaṃ lābhassa antarā na gacche antarāyaṃ na ka-
reyya. vaṃso ti yathā vaṃsegumbato uggatavaṃso vātena pabaṭakāle kampati
evaṃ kampeyya, cāpo vūnudaro¹⁴ ti yathā cāpo¹⁵ mahodaro¹⁶ na hoti 15
evaṃ na mahodaro siyā, ajivhavā¹³ ti yathā maccho ajivhatāya na katheti
tathā mandakathatāya¹⁷ ajivhatā bhaveyya, appāsīti bhojane mattaññū.

150. Na bālhaṃ itthiṃ gaccheyya sampassaṃ tejasamkhayaṃ,
kāsaṃ sāsaṃ daraṃ balyaṃ khīṇamedho nigacchati. 1288.

151. Nāṭivelaṃ pabhāseyya, na tuṇhī sabbadā siyā, 20
avikīṇaṃ mitaṃ vācaṃ patte kāle udīraye. 1289.

152. Akkodhano asaṃghaṭṭo saccho saṃho apesuṇo
saṃphaṃ¹⁸ girāṃ na bhāseyya sa rājavasatiṃ vase¹⁹. 1290.

Na bālhaṃ ti punappunaṃ gaccheyya, teja- ti evaṃ gacchanto hi puriso
tejasamkhayaṃ rūpuṇṭi, taṃ sampassanto bālhaṃ na gaccheyya, daraṃ ti 25
kāyaderathaṃ, bālyan ti dubbalabbhāvaṃ, khīṇa- ti punappunakilesarativasena
khīṇapaṇḍo puriso eto kāśādayo nigacchati, velaṃ ti tāta rājūnaṃ santike
pamāṇāṭṭikantaṃ na bhāseyya, patte- ti attano vacanakāle sampatte, asaṃ-
ghaṭṭo ti paraṃ asaṃghaṭṭento, saṃphaṃ¹⁸ ti niraṭṭhakaṃ.

¹ B^d -dyāro. ² B^d dvāraṇ. ³ all three MSS. dvāraṃ. ⁴ C^k yatho, C^s sato
B^d saṃyato. ⁵ C^k -rā. ⁶ B^d omits saṃ. ⁷ B^d -rohe. ⁸ C^k sammāvadāṇena,
C^s kammāvadāṇena, B^d kammāvatāṇena. ⁹ C^k cāpavānunaṃ, C^s cāponunama, B^d
cāpodhanudhoro. ¹⁰ C^k cāpi. ¹¹ C^k -piye, C^s -pi. ¹² C^k cūnudaro, B^d danu-
dharo. ¹³ B^d -hatā. ¹⁴ C^k cūnū-, C^s cūnu, B^d vunu-. ¹⁵ C^k cāpadhanu. ¹⁶
C^k -raṇ. ¹⁷ C^k -kathamāyāṃ, B^d sevako mandakathitāya. ¹⁸ C^k B^d saṃphaṃ.
¹⁹ B^d adds: māhi bhittibhāro assa kule jethāpacāyiko hīrotappasāṃpanno s.

r. v., B^d inserts this verse after udīraye.

151. Vinīto sippavā danto katatto¹ niyato mudu
appamatto suci dakkho sa rājavasatīm vase. 1291.

154. Nivātavutti vuddhesu sappatisso sagāravo
surato sukhasamvāso² sa rājavasatīm vase. 1292.

5 155. Ārakā parivajjeyya sahitum³ pahitaṃ janam,
bhattārāṇ ñev' udikkheyya anaññassa ca⁴ rājino. 1293.

Vinīto ti ācārasampanno, sippavā ti attano kule sikkhitabbasippena samannāgato, danto ti chasu dvāresu nibbisevano, katatto⁴ ti sampādītatto, niyato ti yasādīnī nisāya acalasabbhāvo, mudū⁵ 'ti anatiṃmānī, appamatto ti kattabbakiccesu pamādarahito, dakkho ti upatthāne cheko, nivātavutti ti nīcavutti, sukhasamvāso ti garusamvāsam vasanasīlo, sahitum⁶ pahitaṃ ti pararājūhi rañño⁷ santikam guyharakkhāvasena vā paṭicchannapākāṭakaraṇa-vasena vā pesitaṃ, tathārūpena hi saddhīm kathento rañño sammukhā va ketheyya, bhattārāṇ ñevudikkheyyā⁸ 'ti attano sāmikam eva olokeyya,
15 anaññassa ca⁹ rājino ti aññassa rañño santike⁷ na bhaveyya.

156. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
sakkaccaṃ payirupāseyya sa rājavasatīm vase. 1294.

157. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
sakkaccaṃ anuvāseyya sa rājavasatīm vase. 1295.

20 158. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
tappeyya annapānena sa rājavasatīm vase. 1296.

159. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
āsajja paññe sevetha ākaṃkha vuddhim attano. 1297.

Sakkaccaṃ payirupāseyyā¹ 'ti gāruvā punappuna upasamkameyya,
25 anuvāseyyā² 'ti uposathavāsam vasanto anuvatteyya, tappeyyā³ 'ti yāvadattham dāmena tappeyya, āsajjā⁴ 'ti upagantvā, paññe ti paññite, āsajjapaññe vā āsajjamānapaññe ti a.

160. Dinnapubbaṃ na hāpeyya dānaṃ samanabrāhmaṇe,
na ca kiñci nivāreyya dānakāle vanibbake. 1298.

30 161. Puññavā buddhisampanno vidhānavidhikovidō
kālaññū samayaññū ca sa rājavasatīm vase. 1299.

¹ Bā yatatto. ² Cā -sambhāso. ³ Bā sahitum. ⁴ Bā na ca aññassa. ⁵ Bā yatatto. ⁶ Bā sakarañño. ⁷ Cā santake.

102. Uṭṭhāṭṭa kammadheyyesu appamatto vicakkhaṇo
susamvhitakammanto sa rājavasaṭim vase. 1300.

. Dinnapubben ti pakatipattiyatādānavattam, samaṇabrāhmaṇe ti
samaṇe vā brāhmaṇe vā, vanibbake ti dānakāle vanibbake āgate diavā kiñci
na nivāreyya, paññāva ti vicāraṇapaññāya yutto, buddhi- ti āvekallabuddhi- 5
sampanno, vidhānavidhiko vido ti nānāpakāresu dāraporiṇādinam samvīda-
hanakoṭṭhāsesu cheko, kālaññū ti ayaṁ dānam dātum ayaṁ sīlam rakkhituṁ
ayaṁ uposathakammaṁ kātum kālo ti jāneyya, samayaññū ti ayaṁ kasana-
samayo ayaṁ vappanaṁ. ayaṁ vohāras. ayaṁ upaṭṭhānaṁ. ti jāneyya, kamma-
dheyyesu ti attano kattabbakammesu. 10

103. Khalaṁ sālaṁ pasuṁ khettaṁ gantā¹ c' assa² abhikkhaṇaṁ
mitaṁ dhaññaṁ nidhāpeyya mitaṁ ca pācaye ghare. 1301.

104. Puttaṁ vā bhātaraṁ³ saṁ vā sīlesu asamaṇhitam
anaṅgavā hi⁴ te bālā yathā petā tath' eva te
coḷaṇ ca nesam piṇḍaṇ ca āsīnānaṁ va⁵ dāpaye. 1302. 15

105. Dāse, kammakare pesse⁶ sīlesu susamaṇhite
dakkhe uṭṭhānasampanne āhipaccasmi tḥāpaye. 1303.

Pasuṁ khettaṁ ti gokulaṇ c' eva sassaṭṭhānaṁ ca, gantā⁷ ti gamanasīlo,
mitaṁ ti⁸ munitvā ettakan ti ṇatvā koṭṭhesu nidhāpeyya, ghare ti ghare pi
parijanaṁ gaṇetvā mitam eva pācāpeyya, sīlesu - - ti evarūpaṁ dussīlaṁ anā- 20
cāraṁ kīmeṭṭi āhipaccatṭhāne⁹ na tḥāpeyyā ti a', anaṅgavā hi te¹⁰ bālā
ti aṅgam ekaṁ¹¹ manussaṇaṁ bhātā loka pavuccattī¹² kiñcāpi jettakaniṭṭha-
bhātaro aṅgasamatāya¹³ aṅgaṁ ti vuttā, ime pana dussīlā tasmā aṅgasamā na
honti yathā gāna susāne chaḍḍitā petā matā tath' eva te, tasmā tādisā āhi-
paccatṭhāne⁹ na tḥāpetabbā, kuṭumbaṁ hi te vināseṭṭi, vinatṭhakuṭumbassa ca 25
daliddassa ca rājasevanāṁ nāma na sampajjati, āsīnānaṁ ti āgantvā nisīnū-
naṁ jūtakaḥhattaṁ¹⁴ viya dento ghāsacchādanamattaṁ dāpeyya, uṭṭhāna - - ti
uṭṭhānaviriyena samannāgate.

106. Sīlavā ca alolo ca anuratto¹⁵ ca¹⁶ rājino
avīraho hito tassa¹⁷ sa rājavasaṭim vase. 1304. 30

107. Chandaññū rājino assa cittaṭṭho c' assa rājino
asaṁkusakavatti¹⁸ ssa sa rājavasaṭim vase. 1305.

¹ all three MSS. gantvā. ² Bā vassa. ³ Ck^o -rā. ⁴ Bā ti. ⁵ Bā āsanāni pa.
⁶ Bā pose. ⁷ Bā gantvā. ⁸ Bā adds dhaññaṁ. ⁹ Ck^o āhipaccana-. Bā āhi-
paccā-. ¹⁰ Ck^o anaṅgācānīte, C^o anaṅgācānīte. ¹¹ so Bā; Ck^o ahametaṁ. ¹²
Bā -antīti. ¹³ Ck^o -rā. ¹⁴ Bā nisīnūnaṁ puttabhātānaṁ matasattūṇaṁ mata-
kabbhattaṁ. ¹⁵ Bā -rakkho. ¹⁶ Ck^o cassa. ¹⁷ Bā cassa.

166. Uccāhādaye¹ ca nahāpaye dhove pāde adhosirāṇa²
āhato pi³ na kuppeyya sa rājavasatiṃ vasse. 1306.

Alole ti aluddho, cittaṭṭho ti citta ṭhito, rājacittavasiko ti a. asama-
kusakavattissā⁴ ti appaṭṭilomavattī assa, adhosiran ti pāde dhoṇanto pi
siraṇa adhokattā heṭṭhāmukho va dhoveyya, na rañño mukhaṃ ullokeyyā⁵ ti. a.

169. Kumbhaṃ pañjalim kariyā⁶ vāyasaṃ vā⁷ padakkhiṇaṃ
kim eva sabbakāmānaṃ dātāraṃ dhīraṃ uttamaṃ 1307.

170. Yo deti sayanaṃ vatthaṃ yānaṃ āvasathaṃ gharaṃ
pajjunno-r-iva bhūtāni bhogehi-m-abhivassati. 1308.

10 171. Es⁸ ayyo rājavasati vattamāno yathā naro
ārādhayati rājānaṃ pūjaṃ labhati bhaṭṭasū⁹ ti. 1309.

Kumbhaṃ pañjalim kariyā⁶ vāyasaṃ vāpi² padakkhiṇaṃ ti
vuddhiṃ paccāsisanto hi puriso udakabharitaṃ kumbhaṃ disvā tassa añjalim
kareyya vāyasaṃ vāpi⁶ sakunaṃ ca padakkhiṇaṃ kareyya añjalim katvā padak-
khiṇaṃ karontassa kinci dātum na sakkonti, kimevā⁷ ti yo pana vattamānaṃ
dātā dhīro⁸ ca taṃ rājānaṃ kiṃkūraṇaṃ na nāmasseyya, rājā⁹ va hi nāmas-
sabbo ca ārādetabbo cā¹⁰ ti. pajjunnorivā¹¹ ti megho ayya, esayyo--t
ayyo yā¹² ayaṃ mayā kathitā esā rājavasati nāma rājasavakānaṃ anusatthi, yathā
ti yāya rājavasatiyā vattamāno naro rājānaṃ ārādeti rājānaṃ ca santikā pūjaṃ
labhati pamaṇaṃ ti.

Evam¹³ asamadhuro Vidhuro Buddhaliṅhāya rājavasatiṃ
kathesi. Rājavasatikhaṇḍam.

Evam¹⁴ puttadārasuhajjādayo anūsāsantass¹⁵ eva tassa tayo
divasā¹⁶ jātā¹⁷, so divasassa¹⁸ pāripurim¹⁹ ṇatvā pāto va nānagga-
rasabhojanaṃ bhuñjitvā „rājānaṃ apaloketvā mānavena sad-
dhiṃ gamissāmi”ti²⁰ ṇātigaṇaparivuto rājanivesanaṃ gantvā
rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhito vattabbayuttakaṃ va-
canaṃ avoca.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

30 172. Evaṃ samanūsāsivā²¹ ṇātisaṃghaṃ vicakkhaṇo
parikīṇo subadehi rājānaṃ upasaṃkami. 1310.

¹ Bā atch. ² Bā kumbhaṃ pañcalikariyā, Cā kumbhaṃhi pañcasamkariyā. ³ Bā cātācāpi. ⁴ Bā kumbhaṃ pañcalitthakariyā, Cā kumbhaṃhi pañcasamkariyā. ⁵ Bā cātā ca. ⁶ Cā dhīro, Bā dhīro. ⁷ Cā omīyā. ⁸ Cā -o. ⁹ Cā -sam.

173. Vanditvā siraśā pāde katvā ca naṁ padakkhiṇaṁ
Vidhuro avaca rājānaṁ paggaheṭvāna añjaliṁ: 1311.
174. Ayaṁ maṁ māṇavo neti kattukāmo¹ yathāmatim,
nātin² satthaṁ pavakkhāmi, taṁ supohi arindama. 1312.
175. Putte ca me udikkhesi yaṁ ca³ m' aṇṇaṁ ghare dhanam
yathā pecca⁴ na hāyetha nātisaṁgho mayi gate. 1313.
176. Yath' eva khalatī bhūmyā bhūmyā va patitīṭṭhati⁵
ev' etaṁ khalitaṁ mayhaṁ etaṁ passāmi accayan ti. 1314.

Ta. suhadehiti suhadayehi nātmittādīhi, yañcamāññān ti¹ yaṁ ca me aṇṇaṁ tayā² c' eva aṇṇarājūhi ca dīnaṁ gharā āparimāheṁ dhanam taṁ 10
sabbam tvaṁ eva olokeyyāsi, peccā⁴ ti pacchā³, khalatīti pakkhalati, eve-
tan ti evam etaṁ ahaṁ hi bhūmiyaṁ khalitvā tatth' eva patitīṭṭhapuriso viya
tumhesu khalitvā tumhesu yeva patitīṭṭhāmi⁵, etaṁ passāmi ti yo esa mama⁷
kin tē rājā hotīti māṇavena puṭṭhassa⁸ tumhe anoloketvā saccaṁ patthetvā⁹
dāso 'ham samiti vadantassa accayo etaṁ accayaṁ passāmi, aṇṇo¹⁰ pana me 15
doso n' atthi, taṁ me accayaṁ khamatha, mā me taṁ¹¹ hadaye katvā pacchā
mama puttadāro¹² aparajjhita.

Taṁ sutvā rājā „paṇḍita tava gamanaṁ mayham na
ruccati, mā tvaṁ agamā, māṇavaṁ nayan' eva¹³ pakkosittvā
ghāteṭvā patiechādema¹⁴ 'ti¹⁵ mayhaṁ taṁ ruccatīti“ dīpento g. ā.: 20
177. Sakka na gantuṁ iti mayhaṁ hoti,
jhatvā vadhivā idha Kāṭiyānaṁ
idh' eva hohi¹⁶ iti mayha ruccati,
mā tvaṁ agā uttamabhūripaṇṇā¹⁷ 'ti. 1315.

Ta. jhatvā ti idha rājagehe yeva taṁ pothetvā. 25

Taṁ sutvā M. „deva tumhākaṁ evarūpo ajjāsāyo ayutto“
ti vatvā āha:

178. Mā¹⁸ h' ev' adhammesu¹⁹ manam paṇḍahi²⁰,
atthe ca dhamme ca yutto bhavassu,
dhi-ratthu kammaṁ²¹ akusalaṁ anariyaṁ²²
yaṁ katvā²³ pacchā²⁴ nirayaṁ vajeyya. 1316.

¹ Bā gantu-. ² Bā pacchā. ³ Bā bkumyāyeva patitīṭṭhati. ⁴ Bā pacchā. ⁵ Bā
adds kāle. ⁶ Bā patitīṭṭhamhomī. ⁷ Bā omits mama. ⁸ Bā adds mama. ⁹ Bā
spekkhittvā. ¹⁰ Bā rañño. ¹¹ Cā mā etaṁ, Bā etaṁ, omitting mā me. ¹² Bā
-resu. ¹³ Bā upāyena. ¹⁴ so Cā; Bā -detuṁ, Bā -dessāma ti. ¹⁵ Bā hoti.
¹⁶ Bā hevāha. ¹⁷ Cā -ha. ¹⁸ read: kammā. ¹⁹ read: anariyaṁ or anāriyaṁ.
²⁰ read: katvā.

179. N' ev' esa¹ dhammo, na pun' etaṃ kiccaṃ,
 ayiro hi dāsassa janinda issaro
 ghātetuṃ jhāpetuṃ aṭṭha pi hantuṃ,
 na ca mayha kodh' aṭṭhi vajāmi cāhan ti. C² 1317.

5 Ta. mā hevaḍḍhammesu³ 'ti mā h' eva adhammesu anattoḥsu apuññesu
 tava cittaṃ paṇḍitaḥ⁴ a, pacchā ti yaṃ kammaṃ katvāpi aṇāmaro na hoti
 aṭṭha kho pacchā nīrayam eva upasajjeyya dhi-r-atthu taṃ kammaṃ ti, nevesā
 'ti n' eva esa, ayiro ti ayiro sāmi⁵, ghātetuṃ ti etaṃ ghātādini kātuṃ
 ayiro dāsassa issaro sabbān' etaṃ kātuṃ labbatī, mayhaṃ māṇave appamattako
 10 pi kodho n' aṭṭhi, dinnakāḷato paṭṭhāya cittaṃ sandhāretuṃ vattati, vajāmi
 narindā 'ti āha.

Evam vatvā M. rājānaṃ vanditvā rājorodhe ca rājapūrisāṇ
 ca ovaditvā tesu sakabhāvena asaṇṭahitvā māhāviraṇaṃ vira-
 vantesu pi rājanivesanā nikkhami, sakalanagaravāsino „p. kira
 15 māṇavena saddhiṃ gacchati, etha passissāma na“ ti rājā-
 gaṇe yeva naṃ passiṃsu, te pi „mā cintayittha, sabbe saṃ-
 khārā aniccā, dānādīsu yeva appamattā hothā“ 'ti ovaditvā
 nivattetvā attano gehābhimukho pāyāsi. Tasmim̐ khaṇe Dham-
 mapālakumāro bhātigaṇaparivuto „pitu paccuggamaṇaṃ karissā-
 20 mīti“ nikkhanto nivesanadvāre yeva pitu sammukho ahoṣi, M.
 taṃ disvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto taṃ upaguyha ure
 nipajjāpetvā nivesanaṃ pāvīsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

180. Jeṭṭhaputtaṃ upaguyha vineyya hadaye daram
 25 assapunṇehi nettehi pāvīsi so mahāgharaṇa ti. 1318.

Ghāresu pan' assa sahaṣṣaputtā sahaṣṣadhītaro sahaṣṣa-
 bhariyā sattavannadāsīsātāni, tehi c' eva avasesadāsakamma-
 karañātimittehi ca sakalanivesanaṃ yugantavātābhigghātapatitehi
 sālehi sālavanaṃ viya nīrantaraṃ ahoṣi.

20 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

181. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
 senti puttā ca dārā ca Vidhurassa nivesane. 1319.

¹ Bds nevesa. ² Bd hevaḍḍh-. ³ so C; C² omits ayiro, Bd has sāmiṃ in the place of ayiro sāmi.

183. Itthisahassaṁ bhariyānaṁ dāsīsattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandūṁ Vidhuraṇḍa nivesane. 1320.
184. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandūṁ Vidhuraṇḍa nivesane. 1321.
184. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1322. 5
185. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bāhā etc. 1323.
186. Itthisahassaṁ bhariyānaṁ dāsā¹ sattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandūṁ, kasmā no vijahessasi. 1324.
187. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandūṁ, kasmā no vijahessasi. 1325. 10
188. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1326.
189. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. 1327.

Ta. sēntitī mahātale chinnapādā viya² patitā āvaṭṭantā sayanti, bhari-
yānaṁ ti bhariyānaṁ eva itthīnaṁ sahasaṁ, kasmā no ti kena kāraṇa-
ṁhe vijahessasitī paridevinisu. 15

M. sabban taṁ mahājānaṁ assāsetvā avasesāni kiccāni
katvā antojānaṁ³ ovaditvā ācikkhitabbayuttakam sabbaṁ
ācikkhitvā Puṇṇakassa santikaṁ gantvā attano niṭṭhitakiccaṁ
taṁ⁴ ārocesi.

- Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 20
190. Katvā gharesu kiccāni anusāsivā sakaṁ jānaṁ
mittāmacce ca suhaje puttadāre ca bandhave 1328.
191. Kammantaṁ saṁvidhetvā⁵ ācikkhitvā ghare dhanam
nidhiṁ ca inādānaṁ ca Puṇṇakam etad abravi: 1329.
192. Avasī tuvaṁ mayha tīhaṁ agāre, 25
katāni kiccāni gharesu mayhaṁ,
anusāsitaṁ puttadārā mayā ca,
karoma Kaccāna⁶ yathāmatim te ti. 1330.

Ta. kammantaṁ saṁvidhetvā⁵ 'ti evam evaṇ ca kātum vaṭṭatitī
ghare kattabakkammaṁ saṁvidahitvā, nidhiṁ ti tattha tattha niṭṭhadhanaṁ, 30
yathāmatim te ti idāni tava ajjhāsanurūpaṁ karomā⁷ 'ti.

¹ Ck dāso, B^d -si. ² Ck chinnapātaṁ, omitting viya. ³ B^d adds bāhijānaṁ.
⁴ B^d tassa. ⁵ B^d -dāhitvā. ⁶ B^d kiccāni.

Punnako āha:

193. Sace hi katte¹ anusāsītā te
puttā ca dārā ca anujīvī² ca
hand' esa hīdāni taramānarūpo

3 dīgho hi addhāpi ayaṃ puratthā. 1331.

194. Asambhīto va gaṇhāhi ajānīyassa vāladhiṃ,
idaṃ pacchimakaṃ tuyhaṃ jīvalokassa dassānan ti. 1332.

Ta. katte ti somanassappatto yakkho Mahāsattaṃ ālapati, addhāpi³
gantabbamaggo⁴ pi dīgho, asambhīto vā 'ti'⁵ idaṃ so heṭṭhāpāsādam anota-
10 ritvā tato gantukāmo avaca.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

195. So 'haṃ kissānubhāyissam'⁶ yassa me n' atthā dukkaṃ⁷ tam
kāyena vācā manasā yena gaccheyya duggaṃ⁸ ti. 1333.

Ta. sohaṃ kissānubhāyissam'⁶ ti idaṃ M. asambhīto va gaṇhāhi
15 vuttattā evam āha.

Evam M. sīhanādaṃ naditvā asambhītakesarī viya nib-
bhayo hutvā „ayaṃ sātako mama aruciyaṃ mā muccīti“⁹ adhi-
tthānapāramiṃ purecārikaṃ katvā dhammān nivāsetvā assassa
vāladhiṃ viyūhitvā ubbohi hatthehi dāhaṃ vāladhiṃ gahetvā
20 dvīhi pādehi assam'⁷ ūrūsu paliveṭhetvā „mānavaka, gahito me
vāladhi, yathāruciyaṃ yāhiti“ ā., tasmīn khaṇe Punnako
manomayasindhavassa saññam adāsi, so paṇḍitaṃ ādāya
ākāse⁸ pakkhandi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

25 196. So assarājā Vidhuraṃ vahanto
pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe,
sākhāsu selesu asajjamāno
Kālāgiriṃ khippam upāgamāsīti. 1334.

Ta. sākhāsu -- ti Pu- kira cintesi: dūraṃ āgantvā va imaṃ Hima-
30 vantapadesa rukkhapabbatesu pōthento māretvā hadayamaṃsam ādāya kaḷabaraṃ

¹ B² katthe. ² B² gandhabba-. ³ C² vāpi, C² cāpi. ⁴ C² kissānubhāyissam,
C² kissānubhāyissam. ⁵ C² kissānubhāyissam. ⁶ B² muccatīti. ⁷ C² assa,
B² assassa. ⁸ B² -ena.

paḍbatantare chaḍḍetvā n-bhavanam gamissāmitti so rukkhe ca pabbate ca aparī-
 haritvā¹ tesam majjhen' eva assam pesesi, Mahāsattassānubhāvena rukkhaṇi pi
 pabbatāni pi tassa sarirato ubhosu passesu ratanamattaṇ paṭikkamanti, so
 mīto vā no vā ti parivattitvā M-assa mukhaṃ olovento kaḍḍanādāsam iva
 vipassannam diṭṭvā ayaṃ evaṃ na marati. Idāni vātakkhandhesu cuppaviccuppaṇaṃ 5
 karissāmitti kodhābhikkhūto cintetvā sattamaṃ vātakkhandaṃ pakkhandi, tato
 verambhavātehi pi tassa antarāsyābhāvaṃ passanto taṃ ādāya Kālapabbataṃ
 sgamāsi, tena vuttaṃ: sakkhāsu --, tattha asajjamāno ti alaggamāno apaṭi-
 haṇṇamāno Vi-ṇḍitaṃ vahanṭo Kālapabbatamatthakaṃ upāgato.

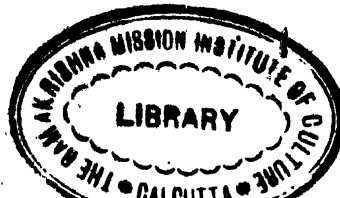
Evam Punnakena M-aṃ gahetvā gatakāle paṇḍitassa puttā- 10
 dayo P-kassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā M-aṃ adisvā chinnapādā
 viya patitvā² aparāparaṃ pavatṭamānā mahāsaddena paridevimsu

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

197. Itthisahassaṃ bhariyānaṃ dāsā³ sattasatāni ca
 bāhā paggayha pakkandūṃ, [yakkho brāhmaṇavanna] 15
 Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1335.
 98. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1336.
 199. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
 b. p. p. [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1337. 20
 200. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1338.
 201. Itthisahassaṃ bhariyānaṃ dāsī⁴ sattasatāni ca
 bāhā paggayha pakkandūṃ: paṇḍito so kuhiṃ gato. 1339.
 202. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 25
 b. p. p.: paṇḍito so kuhiṃ gato. 1340.
 203. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1341.
 204. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. ti. 1342.

Mahāsattaṃ ahetvā ākāsena gacchantāṃ diṭṭvā ca sutvā
 ca evaṃ pi⁵ kanditvā te sabbe pana sakalanagaravāsīhi sad- 30
 dhim kandantā rājadvāraṃ agamaṃsu. Rājā mahantaṃ pari-
 devasaddaṃ sutvā sihapañjaraṃ vivaritvā „kasmā paridevathā“
 'ti pucchi, ath' assa te „deva so kira māṇavo na brāhmaṇo
 yakkho brāhmaṇarūpeṇa āgantvā paṇḍitaṃ ādāya gato, tena

¹ Be apaṭi. ² Ck. -pātaṃ apatitvā, Cc. -pānaṃ apatitvā. ³ Ck. dāso, Be dāsī.

vinā amhākaṃ jīvitam n' atthi, sace ito sattame divase mā-
gamissati sakatasatehi sakatasahashehi dārūni samkaddhitvā
sabbe aggim pavissamā¹ 'ti.*

Imam attham pakāsento Satthā āha:

- 5 305. Sace so¹ sattarattena paṇḍito nāgamissati
sabbe aggim pavakkhāma, n' atth' attho jīvitena no ti. 1343.

Sammāsambuddhassa parinibbutakāle² pi „mayam aggim pavissitvā maris-
sāmā“³ 'ti vattāro nāhesum, aho suvasitam⁴ Mahāsaṭṭena nagaramhīti⁵.

- Rājā tesam katham sutvā „madhurakatho p. mānavam
10 dhammakathāya palobhetvā attano pādesu pādetvā na cirass'
ev' esa assumukhāni⁶ hāsento āgamissati, mā socitthā“⁷ 'ti g. ā.:
306. Paṇḍito ca viyatto ca vibhāvī ca vicakkhaṇo
khippam mocessat' attānam, mā bhātha āgamissatīti. 1344.

- Ta. viyatto ti veyyatiyā vicāraṇapaññāya samannāgato, vibhāvīti⁸
15 atthānattakāranūkāranam bhāvetvā dassetvā ka⁹ hetum samattho, vicakkhaṇo
ti tamkhaṇen¹⁰ eva thānuppattikāya kāraṇavindaṇapaññāya¹¹ yutto, mā bhāthā
'ti mā bhāyathā, khippam attānam mocetvā āgamissatīti assaṇesi, nāgarāpi
paṇḍito rañño kathetvā gato bhavissatīti assāsam paṭilabhissā¹² 'ti. Aṇa-
'ara peyyālo¹³.

- 20 Puṇṇako pi M-am Kālāgirimatthake tṭhapetvā „imāmaṃ
jīvamāne mayham vaddhi nāma n' atthi, imam māretvā nida-
yamāsam gahetvā n-bhavanam gantvā Vimalāya satvā Iranda-
tiṃ gahetvā devaokaṃ gamissāmiti“ cintesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 25 307. So tattha gantrāna vicintayanto
uccāvacā cetanakā¹ bhavanti
imassa jīvena na h' atthi² kiñci
hantvā³ imam hadayam ādiyissan⁴ ti. 1345.

- Ta. so ti so Puṇṇako, tattha - - ti gantvā tattha Kālāgirimatthake tṭhito,
30 cetanā¹ ti khaṇe khaṇe uppaṇṇamānā cetanā uccāpi avacāpi uppaṇṇanti, thānam
kho pan' etam vijjati yam mam' etassa jīvitadānacetanāpi² uppaṇṇeyyā³ 'ti

¹ Ck^o vo, ² B^d -tikāle. ³ B^d ato subhā-. ⁴ B^d nāgarehīti. ⁵ Ck^o assūnimu-
⁶ B^d -paññāna-. ⁷ B^d anārapeyyālo nīthito. ⁸ B^d cetanā. ⁹ B^d nāsi-
massa jīvena mamatthi. ¹⁰ B^d ānayissan. ¹¹ B^d cetanā. ¹² Ck^o -dāne-.

tmassa pana jivena¹ tahiñ n-bhavane mama² appamattakam pi kiñci kiccañ
n' atthi, idh' ev' imañ hantvā assa hadayañ ādiyissāmīti³ sannitthānam akāsi⁴ti a.

• Tato pana cintesi: „yañ nūnāhañ imañ sahatthena amā-
retvā bheravarūpadassanena jīvicakkhayañ pāpeyyan“⁵ ti bhera-
varakkhasarūpañ nimminivā gacchanto āgantvā tañ pātetvā
antare katvā khāditukāmo viya ahoṣi, M-assa lomahaṃsamattam
pi nāhoṣi, tato siharūpena mattamahāhatthirūpena ca āgantvā
dāṭhāhi e' eva dantehi ca ovijjhītukāmo viya ahoṣi⁶, tathāpi
abbāyantassa ekadoṇikanāvappamāṇaṃ mahantañ sappavaṇṇaṃ
nimminivā assasanto⁷ āgantvā śakasarīraṃ⁸ veṭhetvā matthake
phāṇaṃ dhāresi, tassa sārājjamattam pi nāhoṣi, atha „nañ
pabbatamatthake ṭhatvā pativā cunnavicunṇaṃ karissāmīti“
mahāvātañ samuṭṭhāpesi, so tassa kesaggamattam pi n' eva
cālesi, atha nañ tatth' eva pabbatamatthake ṭhapetvā hatthi
viya khajjūrirukkhāñ pabbatañ aparāparañ cālesi, tathāpi
nañ ṭhitatthānato kesaggamattam pi cāletuñ nāsakkihi, tato
„saddasantāsen' assa' hadayaṃphālaṇaṃ katvā māressāmīti“
antopabbatañ pavisitvā paṭhaviñ ca nabhañ ca ekaninnādañ
karonto mahānādañ nadi, evaṃ pi 'ssa sārājjamattam pi nā-
hoṣi, jānāti hi M. „yakkhasiḥaṭṭhināgarājavesena hi āgato
pi vāṭavutthipabbatacalanānañ kārako pi antopabbatañ pavi-
sitvā nādañ vissajjanto pi māṇavo yeva' na añño“⁹ ti, tato
yakkho cintesi: „nāhañ imañ bāhirupakkamehi māretuñ sak-
komi, sahatthen' eva tañ māressāmīti“¹⁰ so M-āñ pabbata-
muddhañ ṭhapetvā pabbatapādañ gantvā maṇikkhandhe¹¹ pañ-
duṇṭṭaṃ¹² paveseṇto viya nadanto antopabbatena uggantvā
M-āñ dāhañ gaṇetvā parivattetvā adhosiraṃ¹³ anālambe
ākāse vissajjesi, tena vuttaṃ:

¹ B⁴ jivitaṇ. ² C⁴ mañ. ³ H⁴ āneyā. ⁴ C⁴ hutvā. ⁵ C⁴ assayanto, B⁴
assasanto pappasanto suvañ ti saddaṃ karonto. ⁶ B⁴ mahāsattassa sakalasariyañ.
⁷ C⁴ saddakāṇḍhasassa. ⁸ C⁴ yena. ⁹ B⁴ khaṇḍe. ¹⁰ B⁴ paṇḍamenttañ.
¹¹ B⁴ adde karā.

308. So tattha gantvā pabbatantarasmim¹
 anto pavisitvā paduṭṭhacitto
 asaṃvutasmim jagatippadese
 adhosiraṃ dhārayi Kāṭiyāno ti. 1346.

6 Ta. gantvā ti pabbatamatthakā pabbatapādaṃ gantvā tattha pabba-
 tantare ṭhatvā tassa² anto apavisitvā³ p-matthake ṭhitassa heṭṭhā paññāyamāno
 asaṃvute bhūmippadese dhāresīti; na ādito va dhāresi, tattha pana taṃ khipitvā
 pannarasayojanamattaṃ bhaṭṭhakāle p-muddhani ṭhito va hatthaṃ vadḍhetvā
 adhosiraṃ bhassantaṃ pāde gahetvā adhosiraṃ eva ukkhipitvā mukhaṃ olokayvā
 10 maratīti ṭhatvā duttiyaṃ khipitvā tiṃsayojanamattaṃ bhaṭṭhakāle⁴ tatth⁵ eva
 ukkhipitvā mukhaṃ olokento jīvantam eva diṡvā cintesi: sace idāni saṭṭhiyo-
 janamattaṃ pi bhassitvā na marisati pādesu naṃ gahetvā p-muddhani po-
 thetvā māressāmīti, aha naṃ tatiyaṃ pi khipitvā saṭṭhiyojanamattaṃ bhaṭṭhakāle
 hatthaṃ vadḍhetvā pādesu gahetvā ukkhipi, M. pi cintesi: ayaṃ naṃ patha-
 15 maṃ pannarasayojanam khipi duttiyaṃ tiṃsayojanam tatiyaṃ saṭṭhiyojanam,
 idāni pūna na khipissati, ukkhipanto yeva pana p-muddhani peharitvā mā-
 ressatī, yāva maṃ ukkhipitvā p-matthake na potheṭi tāva naṃ adposiro olaṃ-
 banto va māraṇakāraṇaṃ pucchissāmīti so abhīto asantaṃsanto tathā akāsi, tena
 vuttaṃ: dhārayi Kāṭiyāno ti tikkhattum khipitvā dhārayīti a.

20 309. So lambamāno naraṇe papāte
 mahabbhaye lomahaṃse vidugge
 asantasaṃ Kurunaṃ kattuseṭṭho⁴
 icc-abravī Puṇṇakaṃ nāma yakkhaṃ: 1347.
 310. Ariyāvakaṃ si anariyarūpo⁵
 23 asaṇṇato saṇṇatasannikāso,
 accāhitam kammaṃ karosi ludraṃ⁶,
 bhāve ca te kusalaṃ n⁷ atthi kiñci. 1348.
 311. Yaṃ maṃ papātasmim pamuttam iccasi
 ko nu tāv⁸ attho maraṇena mayhaṃ,
 30 amāṇassas⁹ eva te ajja vappo,
 ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 1349.

So lamb- ti so Kurunaṃ kattuseṭṭho⁴ tatthāvāre lambamāno, ariyā-
 vakāso ti rūpeṇa ariyassaḍḍo devavapūḍi hutvā carasi, asaṇṇato ti kāyādīhi

¹ C¹ pabbatantarasmim, B¹ pabbatapādasim, B² tattha, B³ pa-
 C⁴ katta-, C⁵ anariyo essi, B⁶ ludḍhaṇ, C⁷ katta-

saññato dussilo, accāhitaṃ ti hitāṭṭhikantaṃ atī abhitaṃ vā, bhāve ca te ti
tava citta appamattakam-pi n' atthi kusalaṃ, vaṇṇo ti ajja tavedaṃ kāraṇaṃ
amanussaṃ¹ eva, devatā ti yakkhānaṃ, antare katarayakkho nāma tvaṃ.

Puṇṇako āha:

212. Yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho,
rañño Kuverassa hi so sajjyo,
bhūmindaṃ Varuṇo nāma nāgo
brahā suci vaṇṇabalūpapanno. 1350.

213. Tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṃi,
Irandaṭṭi² nāma sā nāgakañṇā,
tassā sumajjhāya piyāya hetu
patārayiṃ³ tuyha⁴ vadhāya dhīrā⁵ ti. 1351.

Ta. sajjivo ti sajjivo amaccho, brahā ti ārohasampanno utthāpitakañcana-
rūpasadiso, vaṇṇa-- ti sariravaṇṇena kāyabalena ca upagato, tassānujan ti
tassa anujātam, patārayiṃ² ti cittaṃ pavattesiṃ, sannitthānaṃ akāseṃ ti a. 15

Taṃ sutvā M. „ayaṃ loko duggahitena nassati, nāgamā-
navikaṃ patthentassa mama maraṇena kiṃ payojanaṃ, tatvato
jānissāmi⁶“ eintetvā g. ā.:

214. Mā h' eva tvaṃ⁷ yakkha ahosi mūlho⁸,
natthā bahū⁹ duggahitena loko¹,
kiṃ te sumajjhāya piyāya kiccaṃ
maraṇena me, iṃgha suṇoma sabban ti. 1352.

Ath' assa Puṇṇako ācikkhanto āha:

215. Mahāpubbhāvassa mahoragassa
dhītukkamo² fiātigato³ 'ham asmi,
taṃ yācamānaṃ sasuro avoca
yathā maṃ aññimsu sukāmanitaṃ, 1353.

216. Dajjemu kho te sutanuṃ sunettaṃ
sucimhitaṃ candanaḷittagattim
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitaṃ
dhammena laddhā idha-m-āhāresi,

¹ C^o-tim, B^d-ti. ² B^d pakā-. ³ C^o-ha. ⁴ B^d mā he va te, C^o mā⁸ he tvaṃ.

⁵ B^d moho. ⁶ B^d nattho, all three MSS. bahu. ⁷ so all three MSS. for loko?

⁸ B^d dhītukkamo² fiātigato.

etena vittena¹ kumāri labbhā,
nāññaṃ dhanam uttarim patthayāma. 1354.

117. Evaṃ na mūlho² smi, supohi³ katte,
na cāpi me duggahit⁴ atthi kiñci,
hadayena te dhammaladdhena nāgā
Irandatim nāgakaññaṃ dadanti. 1355.

118. Tasmā ahaṃ tuyhaṃ vadhāya yuttō⁵,
evaṃ mam⁶ attho maraṇena tuyhaṃ,
idh⁷ eva taṃ narake pātayitvā
10 hantvāna taṃ hadayaṃ ādiyissan⁸ ti. 1356.

Ta dhītukkamō⁹ ti dhītu atthāya vicarāmi, nātigato¹⁰ ti nātigatako
nāma ahaṃ¹¹, taṃ ti taṃ nāgakaññaṃ yācamānaṃ, yathā maṇ ti yasmā maṃ
sutthu esa kāmēna nīto¹² ti sukāmanitāṃ aññaṃsū sasuro dajjemo kho te ti ādi
avoca, tattha dajjemū¹³ ti dadeyyāma, suttaṃ n ti sundarasariraṃ, idha mī-
15 hareṣi¹⁴ idha āhareyyāsi.

Taṃsa taṃ kathaṃ sutvā M. cintesi: „Vimalāya mama
hadayena kiccaṃ n¹ atthi, Varuṇena pana dhammakathaṃ
suvā maṇiṇā maṃ pūjetvā tattha gatena mama dhamma-
kathikabhāvo vaṇṇito bhavissati, tato Vimalāya mama dhamma-
20 kathāya dohaḷo uppanno bhavissati, Varuṇena duggahitaṃ
gahetvā Pu- āpatto bhavissati, sv-āyaṃ² attanā duggahitena
maṃ māretuṃ evarūpaṃ dukkhaṃ pāpesi, mama paṇḍitabhāvo
thānappāttikāraṇavindaṇasatmatthata³, imaṃsiṃ maṃ mārente
kiṃ karissati, handa naṃ māṇava, sādhanaradhammaṃ nāma
25 jānāmi, yāvāhaṃ na marāmi tāva maṃ p-muddhani nisīdāpetvā
sādhanaradhammaṃ suṇa, pacchā yaṃ icchasi taṃ kareyyā-
sīti⁴ vatvā sādhanaradhammaṃ vaṇṇento attano jīvitam āharā-
peyyān⁵ ti so adhosiraṃ olambanto yeva g. ā.:
30

119. Khippaṃ mamaṃ uddhara Kātiyāna
hadayena me yadi te atthi kiccaṃ,

¹ C¹ cittaṃ. ² B¹ vadhāyaseuko. ³ B² ānaya. ⁴ B³ dhītukkamo. ⁵ B⁴ nāt-
bhaḷo. ⁶ B⁵ ti tasmā tassa sādhanaradhammaṃ nāma ahaṃ smi. ⁷ B⁶ yāyaṃ.
B⁷ cintana.

ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti. 1357.

Tam sutvā Pu- „ayaṃ paṇḍitena devamanussānaṃ akā-
thitapubbe dhammo bhavissati, khippam eva naṃ uddharitvā
sādhunarahamman sossāmīti“ cintetvā M-aṃ ukkhipitvā 5
pabbatamuddhani nisīdāpesi.

Tam attham pakāsetto Sattā āha:

240. Sa' Puṇṇako Kurunaṃ kattusettham
nagamuddhani khippam patitthapetvā
assattham āsīnaṃ¹ samekkhiyānaṃ² 10
paripuṇṇaṃ kattāram anomaṇānaṃ: 1358.
221. Samuddhato me si tuvaṃ papātā,
hadayena te ajja mam' atthi kiccaṃ,
ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va me pātukaromi ajjā 'ti. 1359. 15

Ta. assattham ti laddhassāsaṃ hutvā nisīnaṃ, samekkhiyānaṃ³ ti
divā, sādhanarassa dhammā narassa sādhubhammā sunderadhammā.

Mahāsatto āha:

222. Samuddhato ty-asmī⁴ ahaṃ papātā,
hadayena me yadi te atthi kiccaṃ 20
ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti 1360.

Ta. tyasmīti⁵ tayā asmi⁶

Atha naṃ M. „kilitthasariro smi, nahāyāmi tāvā“ 'ti ā,
yakkho „sādhū“ 'ti nahānodakam āharitvā nahātakāle M-assa 25
dibbadussadibbaganḍhamālādīni datvā. alamkatapaṭiyattakāle
dibbabhōjanaṃ adāsi, M. bhuttabhōjano Kālagirimatthakam
alamkārapetvā āsanaṃ paṇḍapāpetvā alamkatāsane nisīditvā
Buddhahāyāya sādhanarahamman desento g. ā.: 30

223. Yātānuyāyi⁷ ca bhavāhi¹⁰ mānāva,
addan ca¹¹ pāṇiṃ¹² parivajjayassu.

¹ Bā sossāmīti. ² Bā so. ³ C² katta. ⁴ C² Bā āsi. ⁵ C² -kkhiyā, Bā
-yāna. ⁶ Bā -ya. ⁷ Bā -mīti. ⁸ all three MSS. tyasmīti. ⁹ C² yānā. ¹⁰
Bā -vāmi. ¹¹ Bā allāṇa. ¹² C² pāṇi ca. C² pāṇiṃ ma, Bā pāṇi.

mā c' assu¹ mittesu kadāci dūbhi²,
mā ca vasaṃ asatīnaṃ nigacche. 1361.

Ta. addaūca³ - - ti allaṃ tintam⁴ pāṇim mā dahi mā jhāpā⁵.

Yakkho saṃkhittena kathite cattāro sādhunaradhamiṃ
5 bujjhituṃ asakkonto vitthārena pucchi:

224. Kathaṃ nu yātaṃ⁶ anuyāyi hoti
addaṇi ca pāṇim dahate kathaṃ so
asati ca kā ko⁷ pana mittadūbho⁸,
akkhāhi me pucchito etam atthaṃ ti. 1362.

10 Mahāsatto pi 'ssa kathesi:

225. Asanthutaṃ⁹ no pi ca diṭṭhapubbaṃ
yo āsanenāpi nimantayeyya
tass' eva atthaṃ puriso kareyya¹⁰,
yātānuyāyiti tam āhu paṇḍitā. 1363.

15 226. Yass' ekarattim pi ghare vaseyya
yatth' annapānaṃ puriso labhetha
na tassa pāpaṃ manasābhicetaye¹¹,
adubbhapāṇim dahate mittadūbho. 1364.

227. Yassa rukkhassa chāyāya nisideyya sayeyya vā¹² V ²⁴⁰/₂₁)
20 na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 1365.

228. Puṇṇaṃ pi c' etaṃ paṭhavim dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya tam pi,
tāsaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 1366.

25 229. Evaṃ kho yātaṃ¹³ anuyāyi hoti
addaṇi ca¹⁴ pāṇim dahate pun' evaṃ
asati ca sā so¹⁵ pana mittadūbho,
so dhammiyo hoti¹⁶, jahassu adhammaṃ¹⁷ ti. 1367.

¹ C¹ assu. ² C² dūbhi, B² dubbhi. ³ B² allaūca. ⁴ C¹ B² tūppam. ⁵
C¹ yātaṃ. ⁶ so C¹ B²; C² asati ca kālo. ⁷ B² -dubbhi. ⁸ B² asandhavaṃ,
i. e. asanthavaṃ. ⁹ C¹ karetha. ¹⁰ B² manāpi cinteyya. ¹¹ C¹ yānab. ¹²
so all three MSS. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C¹ dhammaṃ, read: - - hohi,
jahassavādh.

Ta asanthuta¹ ti ekāhadvīham pi ekato avutthapubbaṃ², āsaṇenā-
 pīti yo³ svaraḍpaṃ āsanamattenāpi nimanṭeyya pag eva annapānādihi, tassa eva
 'ti tassa pubbakārissa atthaṃ karot' eva⁴, yātānuyāyīti pubbakārīnā⁵ yā-
 tassa puggalassa⁶ anuyāyī, paṭhamam karonto yāti⁷ nāma pacchā karonto anu-
 yāyati⁸ nāma⁹ 'ti evam paṇḍitā kathenti, ayaṃ devarāja paṭhamo sādhanara-
 dhammo, adubbhapāpīn ti adubbhākaṃ¹⁰, attano bhuñjanabattam¹¹ eva
 dahanto hi mittadūbhi¹² nāma hoti, iti allahatthāssa ajjhāpanam nāma, ayaṃ
 dutiyo sādhanaradhammo, na tassā 'ti tassa sākhaṃ vā pattam vā na bhīn-
 deyya¹³, kimkāraṇā: mittadūbho hi pāpako iti paribhuttachāyassa aceta-
 nassa rukkhassāpi pāpako honto mittadūbhi nāma hoti kimaṅga pana manussa-
 bhūtaṃ, evam mittesu adubbhanan nāma, ayaṃ tatiyo sādhanaradhammo,
 dajjittthiyā ti dadeyya itthiyā, sammatāyā 'ti aham ev' assā piyo na aññe
 c' assā¹⁴ tcehatīti evam suṭṭhu matāya, laddhā khaṇaṃ ti aticārasa okāsaṃ
 labhivā¹⁵, asatīnaṃ ti asaddhammasamannāgatānaṃ itthinaṃ, iti mātugāmam
 nissāya pāpassa akaraṇam nāma, ayaṃ catuttho sādhanaradhammo, so dham-
 miyo hotīti¹⁶ so tvaṃ¹⁷ devarāja imehi catūhi naṇḍhammasammatehi yutto
 dhammiko hoti¹⁸.

Evam M. yakkhassa cattāro sādhanaradhamme Buddhali-
 hāya kāthesi, te suṇanto yeva Pu- sallakkhesi: „catūsu pi
 thānesu paṇḍito attano jīvitam eva yācati, ayaṃ kho pana
 mayhaṃ pubbe asanthutass' eva¹⁹ sakkāraṃ akāsi, aham assa
 nivesane tīhaṃ mahantaṃ yasaṃ anubhavanto vasiṃ²⁰, ahañ
 ca imaṃ pāpakaṃ karonto mātugāmam nissāya karomi, sabba-
 thāpi aham eva mittadūbhi, sace paṇḍite, aparajjhissāmi na sādhu-
 naradhamme vattissāmi nāma, kiṃ me nāgamānavikāya, Inda-
 pattavāsinaṃ saassūṇi mukhāni hasāpento imaṃ vegena tattha²¹
 netvā dhammasabhāya otāressāmi²² cintetvā āha:

20. Avasiṃ ahaṃ tuyha tīhaṃ agāre,

annena pānena upatthito 'smi,

mitto mamaśi, visajām' ahan taṃ²¹,

kāmaṃ gharāṃ uttamapañña gacche²². 1368.

¹ B⁴ asandhavaṃ, i. e. asanthavaṃ. ² B⁴ avutta-. ³ C⁴ so. ⁴ C⁴ karotheva,
 B⁴ atthaṃ puriso karoteva. ⁵ so C⁴; B⁴ -karitāya. ⁶ C⁴ mahagghassa. ⁷
 B⁴ pupphayāyī. ⁸ C⁴ -yāyīti, B⁴ anuyāyī. ⁹ C⁴ adrabha-, B⁴ adrubbhitam. ¹⁰
 B⁴ -bhattam. ¹¹ B⁴ -dubbhi, C⁴ -dūbhi, C⁴ -dubbi. ¹² B⁴ bhīñjeyya. ¹³ B⁴
 na añño mamaññevaṃ. ¹⁴ B⁴ al-. ¹⁵ B⁴ hohi. ¹⁶ so all three MSS. ¹⁷ B⁴
 hohi. ¹⁸ B⁴ asandhavasaveva. ¹⁹ C⁴ -imaṃ. ²⁰ C⁴ omitt ta-. ²¹ B⁴ visajjā,
 C⁴ visajjāmahantaṃ. ²² B⁴ -a.

281. Api bhāyatū¹ nāgakulāssa attho,
alam pi me nāgakaññāya hotu,
so tvaṃ saken' eva subhāsitenā
mutto si me ajja vadhāya paññā ti. 1369

5. Ta. upaṭṭhito smitti tayā upaṭṭhito asmi, viśajjāmahanta² ti vi-
sajjemi ahaṃ taṃ³, kāmaṃ ti ekamsena, vadhāyā⁴ 'ti vadhato, paññā⁵ ti
paññāvanta⁶.

Aṭha naṃ M. „mānava tvaṃ⁷ maṃ tāva⁸ attano gharaṃ
mā⁹ pesehi¹⁰ n-bhavanam eva maṃ nehīti¹¹ vadanto g. ā: .

10. 292. Hānda tuvaṃ yakkha mamam pi nehi
sasuran nu⁷ te, aṭṭhaṃ mayi carassu,
aham pi nāgādhipatīvīmānaṃ⁸
dakkhemu nāgassa adiṭṭhapubban ti. 1370.

15. Ta. haṇḍā⁹ 'ti vavassaggaṭṭhe nipāto, aśuranna¹⁰ -- ti tāva sasuraṃsa
santikaṃ¹¹, aṭṭhaṃ mayi cara¹², mā nāsaya¹³, nāgādhipatīvīmānaṃ¹⁴ ti
nāgādhipatīṃ ca vīmānaṃ¹⁵ c' aśa nāgassa adiṭṭhapubbaṃ passeyyaṃ¹⁶.

Puṇṇako āha:

29. Yaṃ ve narassa ahitāya aśa
na taṃ pañño¹⁷ arāhati dassanāya,
20. aṭha kena vaṇṇena amittagāmaṃ
tuvam icchasi uttamapañña gantun ti. 1371

Ta. amitta -- ti amittassa vasaṇaṭṭhānaṃ, amittasamāgamaṃ¹⁸.

Mahāsatto āha:

25. Addhā pajānāmi aham pi etaṃ
na taṃ pañño arāhati dassanāya,
pāpaṃ ca me n' atthi kataṃ kuhiñci
tasamā na saṃke maraṇāgamāyā¹⁹ ti. 1372.

Ta. maraṇāgamāyā²⁰ 'ti maraṇassa āgamāya.

¹ C¹ bhāyatū. ² C² viśajjāmaṇaṃ. ³ C³ viśajjāmahantaṃ. ⁴ B⁴ viśajjāmahantaṃ.
⁵ C⁵ omitt taṃ. ⁶ C⁶ -taṃ. ⁷ omitted in C⁷. ⁸ C⁸ pesesi. ⁹ so C⁹. B⁹
omittā nu. ¹⁰ C¹⁰ -tīm. B¹⁰ -ti. ¹¹ B¹¹ saṇṭa. ¹² B¹² carassu. ¹³ B¹³ -sehi.
¹⁴ C¹⁴ -tīm. B¹⁴ -ti. ¹⁵ C¹⁵ -eyya. ¹⁶ C¹⁶ -āh; read: pañño na taṃ.

„Api sa devarāja mayā tādiso kakkhaḷo dhammakathāya
palobhetvā mudukato, idān' eva mañ 'alam me n-mānavikāya,
attano gharāṃ yāhiti' vadesi; n-rājassa mudukaraṇe' mamako
bhāro, neha yeva mañ tatthā" 'ti. Tañ sutvā Pu- tassa va-
canaṃ „sādhū" 'ti sampaticchitvā ā.:

325. Handa ca¹ thānaṃ atulānubhāvaṃ
mayā sahā² dakkhisi, ehi katte
yatth' acchati³ naccagītehi nāgo
rājā yathā Vessavaṇo Naḷiññaṃ. 1373.

326. Tañ nāgakaññā⁴ caritaṃ gaṇena
nikīlitaṃ niccam aho va rattim⁵
pahūtamalyaṃ bahupupphachannaṃ
obhāsati vijju-r-iv' antalikkhe. 1374.

327. Anṇena pānena upetarūpaṃ
nacchehi gītehi ca vāditehi
paripūra⁶ kaññāhi alaṃkatāhi
upasobhati vatthapilandhanenā 'ti. 1375.

Ta. handā ca¹ 'ti nīpātāmatam eva. thānaṃ ti n-rājassa vasaṇatthā-
naṃ², Naḷiññaṃ ti Naḷiyaṃ nāma rājadhāniyaṃ, caritaṃ gaṇenā 'ti
tañ n-kaññānaṃ gaṇena caritaṃ, nikīlitaṃ ti niccam aho ca rattim ca n-kañ-
ñāhi kiḷitānukīlitaṃ.

328. So Puṇṇako Kūrunaṃ kattuseṭṭhaṃ⁷
nisīdayi pacchato āsavaṣṣim,
ādāya kattāram anomapaññaṃ
upānayaḥ bhavanaṃ nāgarañño. 1376.

329. Patvāna thānaṃ atulānubhāvaṃ
atthā⁸ kattā pacchato Puṇṇakassa,
sāmaggipekki pana⁹ nāgarājā
pubbe va jāmātaram ajjhabhāsatha. 1377.

¹ Bā - nām. ² Ck^o cara. ³ all three MSS. saha. ⁴ Ck^o yatta-. C^o tattha-. Bā
ratthicchaṣṣi. ⁵ so Ck^o; Bā - ānaṃ. ⁶ Bā aherattim. ⁷ Bā - puṇṇaṃ. ⁸ Ck^o
ara. ⁹ Ck^o sūa nacceti. ¹⁰ Ck^o katta-. ¹¹ Bā aṭṭha. ¹² Bā māni

So Pu- ti bbl. so Pu- evaṃ n-bhavaṇaṃ vaṇṇetvā paṇḍitāṃ attano
ājñānaṃ āropetvā n-bhavaṇaṃ nesi. tñānaṃ ti n-rājassa vasaṇaṭṭhānaṃ, pū-
chato -- ti Puṇṇakassa kira etad ahoṣi: sace n-rājā paṇḍitaṃ disvā mudu-
citto bhaviṣṣati tce-etaṃ kusalaṃ noce tassa taṃ apassantass' eva sindhavaṃ
s āropetvā ādāya gamissāmi, atha¹ naṃ paccato tñāsi, tena² vuttam: p.
P-kassā³ ti, sāmaggi --⁴ sāmaggiṃ⁵ pekkhamāno, sāmaṃ avekkhitv pi pātho,
attano jāmetaraṃ passitvā paṭhamataraṃ sayam eva ajjhabhāsathā⁶ ti a.

Nāgarājā āha:

140. Yan nu tuvaṃ agamā maccalokaṃ
10 anvesamāno hadayaṃ⁷ paṇḍitassa,
kacci samiddhena idhānupatto
ādāya kattāraṃ anomapaññaṃ ti. 1378.

Kacci -- ti tena manorathena samiddhena nipphannaṃ⁸ idhāgato
siti pucehi.

15 Puṇṇako āha:

141. Ayaṃ hi so āgato yan tvam icchasi,
dhammena laddho mama dhammapālo,
taṃ passathā⁹ sammukhā bhāsamāpaṃ,
sukho bhava sappurisehi saṃgamo¹⁰ 1379.

20 Ta. yantvam icchasi ti yaṃ tvam icchasi, yantum icchasi vā pātho,
bhāsa -- ti taṃ lokapātakaṃ dhammapālaṃ idāni madhureṇa sarena dhammaṃ
bhāsamānaṃ sammukhā va passatha, sappurisehi ekaṭṭhāne saṃgamo bi nāma
sukho hoti. Kāḷāgirīkhaṇḍaṃ.

Nāgarājā Mahāsattāṃ disvā gātham āha:

- 25 142. Aditṭhapubbaṃ disvāna maceco maccubhayaddito¹¹
vyamhito nābhivādeti, na ida¹² paññavatāṃ iva. 1380.

Ta. vyamhito ti bhīto, i. v. h.: paṇḍita tvam aditṭhapubbaṃ n-bha-
vaṇaṃ disvā maraṇabhayaṇa ca atṭhito bhīto hūtvā yaṃ maṃ na abhivādesi idam
kāraṇaṃ paññavantaṇaṃ na hoti.

- 20 Evaṃ n-rājānaṃ paccāsiṃsantaṃ M., na tvam mayā van-
ditabbo¹³ ti avatvā va attano jñānatāya upāyakosalleṇa, „ahaṃ
vajjhappattābhāvena taṃ na vandāmi¹⁴“ vadanto g-dvayaṃ āha:

¹ Be. tñāsi. ² Be. pekkhamāmi. ³ read: hadam? ⁴ C² nippa. ⁵ C² -tha.
⁶ Be. passā dhammaṃ. ⁷ Be. -yatṭho. ⁸ Be. mayi, read: nedam.

143. Na o' amhi vyamhito nāga na ca maccubhayaddito¹
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1381.
144. Kathaṃ no' abhivādeyya abhivādāpayetha² ve
yaṃ nāro³ hantum iccheyya,
taṃ kammaṃ na upapajjatī⁵. 1382.

T. a.: n' evāhaṃ n-rāja adittapubbaṃ n-bhavanam disvā bhito maraṇa-
bhayena taffito, mādisassa hi maraṇabhayan nāma n' atthi, vajjho pana abhi-
vādetum vajjhaṃ vā vajjho pi abhivādetum⁶ na labhati, yaṃ hi nāro hantum
iccheyya taṃ kathaṃ nu abhivādeyya kathaṃ vā tena attānaṃ abhivādāpayetha
ve⁷, tassa hi taṃ kammaṃ na upapajjeti, taṃ ca kira maṃ mārāpetum idha⁸
ānāpasi⁹, kathaṃ ahaṃ taṃ vandāmiti.

Taṃ sutvā nāgarājā Mahāsattassa thutim karonto dve-
gāthā abhāsi:

145. Evam etaṃ yathā brūsi saccaṃ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1383.
Kathaṃ no' abhivādeyya abhivādāpayetha² ve
yaṃ nāro³ hantum iccheyya
taṃ kammaṃ na upapajjatī. 1384.
Idāni M. nāgarājena saddhim paṭisanthāraṃ karonto āha:
147. Asassataṃ sāsatan no tavēdaṃ¹⁰
iddhi juti balaviriyūpapatti,
pucchāmi taṃ nāgarāj' etaṃ atthaṃ:
kathaṃ nu te laddham idaṃ vimānaṃ. 1385.
149. Adhicca laddhaṃ parināmajan¹¹ te (V $\frac{171}{9}$)
sayamkataṃ udāhu¹² devehi dinnam,
akkhāhi me nāgarāj' etaṃ atthaṃ
yath' eva te laddham idaṃ vimānaṃ ti. 1386.

Ta. tava... n¹³ ti idaṃ tava yasaḥātaṃ vimānaṃ vā asassataṃ sāsata-
sāsataṃ mā kho...¹⁴ nissāya pāpam akāseti iminā padena attano jīvitaṃ yaci,
iddhiti nāgiddhi ca nāgaḥ juti kāyabalaṃ cetaḥkaviriyam ca n-bhavanam upapatti¹⁵

¹ Bā - yattita. ² Bā nu. ³ Ck - pavetha, Cc - pacetha, Bā - payeta. ⁴ Bā nayo.
⁵ Bā sampajj-. ⁶ Bā āpetum. ⁷ Ck ce. ⁸ Bā imam ānā-. ⁹ Bā - ta. ¹⁰
¹¹ Ck nu tava idam. ¹² Bā nu tavayidan. ¹³ Bā vipari-. ¹⁴ read: ādu. ¹⁵ Bā
tavayidan. ¹⁶ Ck yam.

ca yaṁ ca te idaṁ vimānaṁ, pucchāmi taṁ n-rāja etaṁ atthaṁ: kathaṁ nu
etaṁ sabbaṁ laddhaṁ ti, adhicca laddhaṁ ti kiṁ na tayā idaṁ vimānaṁ
evaṁ sampannaṁ n-bhavaṇaṁ adhicca akāraṇena laddhaṁ udāhu uttupariṇāma-
jaṁ te idaṁ udāhu sayāṁ sahatthen' ēva kaṭaṁ udāhu devehi te dinnāṁ yaṁ
5 eva te idaṁ laddhaṁ etaṁ me, atthaṁ akkhāhīti.

Nāgarājā āha:

249. Nādhicca laddhaṁ na pariṇāmajāṁ me (V $\frac{171}{22}$)
na sayāṁkataṁ na pi devehi dinnāṁ,
sakehi kammehi apāpakehi
10 puññehi me laddhaṁ idaṁ vimānaṁ ti. 1387.

Ta, apāpakehīti alāmakehi.

Mahāsatto āha:

250. Kin te vataṁ kiṁ pana brahmacariyaṁ (V $\frac{171}{28}$, Sumaṇ-
kissa suciṇṇassa ayaṁ vipāko gala V. 1. p. 177)
15 iddhiṁ juti balaviriyyūpapatti.
idaṁ ca te nāga mahāvimānaṁ ti. 1388.

Ta, kinte vataṁ ti n-rāja purimabbave kiṁ dānaṁ kiṁ vataṁ ahoṣi ko
brahmacariyavāso katarasucaritass' ev' esa iddhi-ādiko vipāko ti.

Nāgarājā āha:

251. Ahaṁ ca bhariyā ca manussaloke (Sumaṅgala I p. 177)
saddhā ubho dānapatī ahumbā,
opānabbhūtaṁ me gharaṁ tadāsi, (V $\frac{172}{5}$)
santappitā samaṇabrāhṁaṇā ca. 1389.

252. Mālaṁ ca gandhaṁ ca vilepanaṁ ca
25 padīpiyaṁ seyyam upassayaṁ ca
acchādanaṁ sayanaṁ annapānaṁ
sakkacca dānāni adamma tattha. 1390.*

253. Taṁ me vataṁ taṁ pana brahmacariyaṁ, (V $\frac{172}{7}$)
tassa suciṇṇassa ayaṁ vipāko
30 iddhiṁ juti balaviriyyūpapatti
idaṁ ca dbīra mahāvimānaṁ ti. 1391.

Ta. manussaloke ti Aṅgaratthe Kālacampānagare, tamme vatan ti
tam sakkaccaṃ dinnadānaṃ eva mayhaṃ vatassapādānaṃ ca brahmacariyaṃ ca
shosī, tass' eva sucaritassa ayaṃ iddhiṃ vipāko.

Mahāsatto āha:

254. Evañ ce¹ te laddham idaṃ vimānaṃ
jānāsi puññānaṃ phalūpapattiṃ²,
tasmā hi dhammaṃ cara appamatto
yathā vimānaṃ punam āvasesīti. 1392.

Ta. jānāsīti sace tayā dānānubhāven³ etaṃ laddhaṃ evaṃ sante jānāsi 10
nāma puññānaṃ phalaṃ ca puññaphalena nibbattaṃ⁴ upapattiṃ ca, tasmā ti
yasmā puññehi tayā idaṃ laddhaṃ tasmā punamāvasesīti yathā puna pi
imaṃ n-bhavanam ajjhāvesasi evaṃ dhammaṃ cara.

Nāgarājā āha:

255. Na idha santi⁵ samaṇabrāhmaṇā va⁶
ye⁷ annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ
yathā vimānaṃ punam āvasesmā⁸ 'ti⁹. 1393.

Mahāsatto āha:

256. Bhogī hi te santi idh' ūpapaṇṇā
puttā ca dārā anujivino ca,
tesu tuvaṃ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭho va bhavāhi niccaṃ. 1394.
257. Evaṃ tuvaṃ nāga asampadosaṃ
anupālayā¹⁰ vacasā kammanā ca,
ṭhatvā idhā¹¹ yāvatāyuraṃ vimāne
uddham ito gacchasi devalokaṃ ti. 1395.

Ta. bhogitū bhogino, nāgā ti a., tesū 'ti tesu puttādīsū bhogīsū vā-
cāya ca kammena ca niccaṃ asampaduṭṭho bhava, anupālayā 'ti evaṃ puttā-
disu o' eva sesapattesu ca mettacittasamkhātāṃ asampadosaṃ anurakkha, ud- 30
dham ito ti n-bhavanato uparidevalokaṃ gamissasi, mettacittāṃ hi dānato
attirekataraṃ puññaṃ ti.

¹ all three MSS. -i. ² Cks -ttim. ³ R4 nayidha; read: nedha sānti. ⁴ R4
ca, Cks vā. ⁵ Cks -vasesi. ⁶ all three MSS. -ya.

Nāgarājā M-assa dhammakatham sutvā „na sakkā paṇḍi-
tena bahi papañcam kātum, Vimalāya¹ dassetvā subhāsitaṃ
sāvetvā dohaḥaṃ paṭippassambhettvā Dhananjayarājānaṃ tosetvā
paṇḍitaṃ pesetum² vaṭṭatīti“ cintetvā g. ā.:

- 5 298. Addhā hi so socati³ rājasettḥo
tayā vinā yassa tuvaṃ sajiṃvo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya poso sukham āturo pīti. 1396.

Ta. sajiṃvo ti sajiṃvo va⁴ amacco, sameccā⁵ 'ti tayā saha samāgantvā,
10 āturopīti bāhagilāno pi samāno.

Taṃ sutvā M. nāgassa thutīm karonto itaraṃ g. ā.:

299. Addhā sataṃ bhāsasi nāga dhammaṃ
anuttaraṃ atthapadaṃ sucinṇaṃ,
etādisīyāsu⁶ hi⁷ āpadāsu
15 paññāyate mādisānaṃ viṣeso ti. 1397.

Ta. addhā sataṃ ti addhā⁸ santānaṃ paṇḍitānaṃ dhammaṃ bhāsasi,
atthapadaṃ ti nibhikakāṭṭhāsaṃ⁹, etādisīyāsu⁶ 'ti evarūpaṃ āpadāsu edise
bhaye upaṭṭhite mādisānaṃ paññāvantānaṃ viṣeso paññāyati.

Taṃ sutvā nāgarājā atirekataraṃ tutṭho gātham āha:

- 20 300. Akkhehi⁹ no t' āyaṃ mudhā nu laddho.
akkhehi no t' āyaṃ ajesi jūte¹⁰,
dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
kathaṃ¹¹ tuvaṃ¹² hattham imassa-m-āgato ti. 1398.

Ta. akkhehi⁹ no ti ācikkha amhākaṃ, āyaṃ ti taṃ āyaṃ, mudhā--ti
25 kiṃ nu mudhā amūḷen' eva labhi udāhu jūte ajesi, iti tāyaṃāhā 'ti āyaṃ
Punnako dhammena me paṇḍito laddho ti vadati, imassamāgato ti tvaṃ
kathaṃ imassa hatthatthaṃ¹³ āgato.

Mahāsatto āha:

301. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
30 tam āyaṃ¹⁴ akkhehi ajesi jūte,

¹ Cks -lassa. ² Cks pesi-. ³ Cks -si. ⁴ Ck cā, Cs ena, Bā omīte ya. ⁵ all three MSS. -si-. ⁶ Cs bhi, Ck ti. ⁷ Bā ekamāṇa. ⁸ Bā hita-. ⁹ Bā akkhāhi, Cks akkhehi. ¹⁰ Bā jute, Cks dūte. ¹¹ Bā adds nu. ¹² al three MSS. tvaṃ. ¹³ Bā hattham. ¹⁴ so Bā; Ck āyaṃ, Cs āma.

- so mañ jito, rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1399.

Ta. yo missaro ti yo me issaro, imassadāsīti imassa adāsi.

312. Mahorago attamano udaggo

sutvāna dhīrassa subhāsītāni

5

hatthe gaḥetvā ānomaṇḍanā

pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse. 1400.

368. Yena tvañ Vimala paṇḍu yena bhātañ na ruccatī
na ca-m-etādiso vaṇṇo ayam eso tamonudo. 1401.

368. Yassa te hadayen' attho āgat' āyañ pabhañkaro,
tassa vākyam nisāmehi, dullabhañ dassanañ puna. 1402. 10

Pāvekkhīti pavittḥo, yena 'ti bhadde Vimala yena kāraṇa tvañ paṇḍu
c' eva¹ na ca te bhātañ² ruccati, nacametādiso³ vaṇṇo ti paṭhavitale
vā devaloke vā na ca etādiso vaṇṇo aññassa kassaci atthi yādiso etassa gūṇa-
vaṇṇo paṭtha⁴o, ayam eva so tamonudo ti yañ nissāya tava doha⁵o up- 15
panno ayam so sabbalokassa tamhādo, puna⁶ ti puna etassa dassanañ nāma
dullabhañ ti vadati.

208. Disvāna tañ Vimalā bhūripaṇḍanā

dasañgulim pañjalim paggaḥetvā

hatṭhena bhāvena patitarūpā.

20

icc-abravi Kurunañ kattusetṭhañ⁵. 1403.

Haṭṭhena -- ti tutṭhena cittaṇa, patitarūpā ti soṇanassajātā, itoparañ⁶:

206. Adittḥapubbañ disvāna macco maccubhayaddito

vyamhito nābhivādeti⁷, na idaṃ⁸ pañṇavatāṃ iva. 1404.

207. Na c' amhi vyamhito nāgi⁹ na ca maccubhayaddito,
na vajjho abhivādeyya vajjhañ vā nābhivādaye. 1405. 25

208. Kathaṃ no¹⁰ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yañ nāro hantum iccheyya tañ kammañ na upapajjati. 1406.

209. Evaṃ etañ yathā brūsi saccañ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhañ vā nābhivādaye. 1407. 30

¹ Ck teva, Cs neva. ² Cks cittaṇ. ³ Cks nacetādiso. ⁴ Cks puna. ⁵ Cks
katta. ⁶ Bā adda: vimalāya ca mahāsattassa ca vacanapaṭivaraṇagāthā. ⁷ Cks
-tenābhī-, Bā -tānābhivādesi. ⁸ Bā yi-; read: nēdañ. ⁹ Ck -tenāhi, Cs
-tenābhī. ¹⁰ Bā nu.

270. Kathaṃ no¹ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yaṃ naro hantum iccheyya taṃ kammaṃ na upapajjati. 1408.
271. Asassataṃ sassataṃ nū² fava-y-idaṃ³
iddhī jutī balaviriyūpapatti⁴,
5 pucchāmi taṃ nāgakaṇṇhe taṃ atthaṃ:
kathaṃ nu te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ ti —pe—⁵. 1409.
272. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajaṃ te (V $\frac{171}{9}$ etc.)
sayamkataṃ udāhu devehi dinnam,
akkhāhi me nāgakaṇṇhe taṃ atthaṃ
10 yathā ca te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ. 1410.
273. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajaṃ me
na sayamkataṃ nāpi devehi dinnam,
sahehi kammehi apāpakehi
puṇṇhehi me laddhaṃ idaṃ vimānaṃ⁶. 1411.
- 15 274. Kin te vataṃ kim pana brahmacariyaṃ (Sumaṅgalā-V. I p. 177)
kissa sucinṇassa ayaṃ vipāko⁷,
iddhī jutī balaviriyūpapatti
idaṃ ca te nāgi mahāvimaṇaṃ. 1412.
275. Ahaṇ ca kho sāmiko ca⁸ mayhaṃ
20 saddhā ubho dānapatī⁹ sūmā,
opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1413.
276. Mālaṇ ca gandhaṇ ca viḥpanaṇ
padīpiyaṃ seyyam upassayaṇ ca
25 acchādanam sayanam annapānam
sakkacca dānāni adamaṃ tattha. 1414.
277. Tam me vataṃ tām pana brahmacariyaṃ
tassa sucinṇassa ayaṃ vipāko:
iddhī jutī balaviriyūpapatti,
30 idaṃ ca me dhīra¹⁰ mahāvimaṇaṃ. 1415.

¹ B⁴ nu. ² read: tavēdam. ³ read: -viriyū-. ⁴ C² -nanti, B⁴ -naṃ. ⁵ C² omit v, 273-74. ⁶ B⁴ dhīra, C² vīra; cfr. Sumaṅgala I p. 178.

278. Evañ ca te laddham idaṃ vimānaṃ,
jānāsi puññāna phalūpapattim¹,
tasmā hi dhammañ caṃ appamatto
yathā vimānaṃ punaṃ āvasesi. 1416.
279. Na-y-idha-m-atthi² samaṇabrahmaṇā vā³
yes⁴ annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ
yathā vimānaṃ punaṃ āvaseṃ. 1417.
280. Bhogī hi ye⁵ santi idh⁶ ūpapanna
puttā ca dārā anujjivino ca
tesaṃ tuvaṃ vacasā kammanā ca
asampadutthā hi bhavāhi, niccaṃ. 1418. 10.
281. Evaṃ tuvaṃ nāgi asampadosaṃ
anupālayā⁷ vacasā kammanā ca,
matvā idhā⁸ yāvatāyumaṃ vimāne
uddhaṃ ito gacchasi devalokaṃ. 1419. 15.
282. Addhā hi so sōcati rājasettḥo
tayā vinā yassa tuvaṃ sajjivo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya peso sukhaṃ āturo pi. 1420. 20.
283. Addhā sataṃ bhāsasi⁹ nāgi dhammaṃ
anuttaraṃ atthapaḍaṃ sucinnaṃ,
etādisiyāsu hi āpadāsu.
paññāyati mādisānaṃ viseso. 1421.
284. Akkhehi¹⁰ no t' āyaṃ¹¹ mudhā nu laddho,
akkhehi no t' āyaṃ¹² ajesi jūte
dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
kathaṃ tuvaṃ hatthaṃ imassa-m-āgato. 1422. 25.
285. Yo m' issaro tāttha ahosi rājā
tam āyaṃ¹³ akkhehi ajesi jūte, 30.

¹ C^o B^d -thi, C^k -tti. ² C^o attḥi, B^d nayidha santi. ³ B^d omits vā. ⁴ C^o te. ⁵ all three, MSS. -ya. ⁶ all three MSS. idha. ⁷ C^o -ti. ⁸ B^d akkhāhi. ⁹ C^o āya. ¹⁰ B^d āyam.

so mañ jito rājā imass' adāsi,
 dhammena laddho 'smi asāhaṣeṇā 'ti. 1423.
 Imāsañ gāthānañ heṭṭhāvuttanāyena' ev' attho vedītabbo.

385. Yad' eva Varuṇo nāgo pañhañ pucchittha paṇḍitañ
 5 tad' eva nāgakaññāpi pañhañ pucchittha paṇḍitañ. 1424.
 387. Yath' eva Varuṇaṃ nāgaṃ dhīro tosesi pucchito
 tath' eva nāgakaññāpi dhīro tosesi pucchito. 1425.
 Evañ tosītā pana,
 389. Ubho pi te attamane viditvā
 10 mahoragaṃ nāgakaññāñ ca dhīro
 acchambhī abhīto alomahaṭṭho⁵
 icc-abravi Varuṇaṃ nāgarājaṃ: 1426.
 389. Mā heṭhayi' nāga, ay' aham asmi⁵,
 yena tava attho idaṃ sarīraṃ
 15 hadayena maṃṣeṇā karoti⁶ kiccaṃ,
 sayaṃ karissāmi yathāmañ te ti: 1427.

Acchambhīti nikkampo, alomahaṭṭho ti bhāyena ahaṭṭhaṃmo, icc-
 bravīti vīmaṇṣaṇavasena iti abravi, mā heṭhayīti⁷ mittadūbhikammaṃ kar-
 mīti mā bhāyi, kathan nu kho imaṃ idāni haṇissāmi⁸ mā cintayi, nāgā 'ti
 20 Varuṇaṃ ālepati, āyāhamasmi⁹ ayam⁹ aham asmi, ayam¹⁰ eva vā pātho,
 sayāṃ karissāmi¹¹ sace tvaṃ imassa¹² santike dhammo suto ti mañ māre-
 tuṃ na visahasi aham¹² eva yathā tava ajjhāsayo tathā sayāṃ karissāmi¹¹

Nāgarāja āha:

290. Paññā bhava¹³ hadayaṃ paṇḍitānaṃ,
 25 te ty-amha paññāya mayāṃ sututṭhā¹⁴,
 Anūnanāmo labhat' ajja dāraṃ,
 ajj' eva taṃ Kuruyo pāpayātū 'ti. 1428.

Ta. tyambā 'ti te mayāṃ tava paññāya santutṭhā, anūna--ti sampuṇṇa-
 nāmo Pu- yakkhasenāpati, labhatajja--ti labhatu ajja dāraṃ, dadāmi¹⁵ assa
 30 dhītarāṃ Irandatiṃ, pāpayātū 'ti ajj' eva taṃ Kuruyatṭhaṃ Pu- pāpetū.

¹ Bā yath. ² Bā tath. ³ read: alomahaṭṭho abhīto acchambhī? ⁴ Bā rodhayi,
 Cks heṭhasi. ⁵ Bā āyāhamasmi. ⁶ Cks -si; read: karohi? ⁷ Bā rodhayiti. ⁸
 Cks sayāṃ hamasmiṃti, Bā āyāhamasmiṃti. ⁹ Bā ayo. ¹⁰ Bā ayem. ¹¹ Cks
 add me. ¹² Cks ayam. ¹³ Bā have. ¹⁴ Cks satu.

• Evaṃ vatvā Varuṇo Irandatim Puṇṇakassa adāsi; so taṃ labhivā tūtthaoitto Mahāsattena saddhim sallapi.

Tam adāsi¹ pakāsento Satthā āha:

391. Sa Puṇṇako attamano udaggo

Irandatim nāgakaṇḍam labhivā

5

haṭṭhena bhāvena patitarūpo

ice-abravī Kurunaṃ kattuseṭṭham²: 1429.

392. Bhariyāya maṃ tvaṃ akari samaṅgim³,

ahaṃ ca te Vidhura⁴ karomi kiccaṃ,

imaṃ ca te maṇiratanam⁵ dadāmi,

10

ajj⁶ eva taṃ Kuruyo pāpayāmiti. 1430.

Ta. maṇi--ti paṇḍita ahaṃ te guṇesu paṣanno arabhāmi⁷ tavānucchavikaṃ⁸ kātuṃ, tasmā imaṃ ca te cakkavattiparibhogarū maṇiratanam⁹ demī, ajj¹⁰ ca taṃ Indapattam¹¹ pāpemi.

Atha M. thutim karonto itaram gātham āha:

15

203. Ajeyyam¹² esā tava hotu mettī¹³

bhariyāya Kaccāna piyāya saddhim,

ānandacitto¹⁴ sumano paṭīto

datvā maṇim maṃ ca nay¹⁵ Indapattan ti. 1431.

Ta. ajjeyyamesū ti esā tava bhariyāya saddhim piyasainvāsamettī ajjeyyā¹⁶ hotu, ānandacitto¹⁷ ti ādihi pi samaṅgibhāvam¹⁸ ev¹⁹ assa vadati, nayinda-pattan ti naya Indapattam.

204. Sa Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭham¹²

nisīdayī purato āsanasmim,

ādāya kattāram anomapaṇṇam

20

upānayī nagaraṃ Indapattam. 1432.

205. Mano manussassa yathāpi gacche

tato pi saṃkhippataram¹³ ahosi,

sa Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭham¹²

upānayī nagaraṃ Indapattam. 1433.

30

¹ C^{ks} katta-. ² B^d samaṅgi, C^k samaggi, C^s samaggi. ³ so all three MSS. for dhira? ⁴ read: -ratnām. ⁵ B^d ahosi. ⁶ B^d adds kiccaṃ. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^{ks} mittim. B^d mettī. ⁹ C^{ks} -vitto. ¹⁰ C^k na. ¹¹ C^{ks} ānandito. ¹² C^{ks} katta-. ¹³ so C^{ks}; B^d piṣakhippataram.

Atha nam āhā:

206. Et¹ Indāpattam nagaram padissati.

rammāni ca ambavaṇṇāni bhāgaso,

āhaṇ ca bhariyāya samāṇigbhūto,

5 tuvaṇ² ca paṭṭo si sakam niketaṁ. 1434.

Yathāpi gacche³ ti mano nāma⁴ na gacchati, dūre āramusaṇaṁ gāṇhanto
pana gato ti vuccati, tasmā manassa ārammaṇagahāṇato⁵ pi khīppataraṁ tassa
manoḥayasindhavaṇṇaṁ gāṇhanti ahoṣiti evaṁ ettha aṭṭho daṭṭhabbo, etinda-
pattaṁ⁶ ti assaṇṇiṭṭhe nisinnaṁ⁷ eva⁸ dassento⁹ evam ā, sakaṁ - ti tvaṇ ca
10 attano nivesanaṁ sampatto ti ā.

Tasmiṁ pana divase paccūsakāle rājā supinaṁ addāsa,
evarūpo supino ahoṣi: raṇṇo nivesanadvāre paññakkhandho
silasākhāppasākho¹⁰ pañcagorasaphalo¹¹ ālaṁkātahatthiassapaṭi-
channo mahārukkho¹² tūṭho, mahājano tassa mahāsakkāraṁ kara-
15 aṇjaliṁ paggayha namassati, atha kho kaṇhapuriso rattasā-
kanivāttho rattapupphakannapūro¹³ āvudbahattho āgantvā mahā-
janassa pariḍevantass¹⁴ eva taṁ rukkhāṁ mūle¹⁵ ohinditvā kaḍ-
dhanto ādāya gantvā¹⁶ puna āharitvā pakatitthāne yeva¹⁷ ṭhapetvā
pakkāmi, rājā taṁ supinaṁ paṇigāṇhanto, „mahārukkho viya na
20 aṇṇo koci Vi-paṇḍito, mahājanassa pariḍevantass¹⁸ eva mūlaṁ
chinditvā ādāya gatapuriso viya na aṇṇo koci, p-aṁ gahetvā
gataṁāṇavo, puna taṁ rukkhāṁ āharitvā pakatitthāne ṭhapetvā
gato viya so¹⁹ māṇavo p-aṁ ānetvā dhammasabhadhvāre ṭhapetvā
pakamissati, addhā mayam ajja p-aṁ passissāma²⁰ ti sanitthā-
25 naṁ katvā seṇanassappatto sakalanagaram ālaṁkārapetvā
dhammasabhaṁ sajjāpetvā ālaṁkatarāṇanamaṇḍape dhammā-
sanaṁ paññāpāpetvā ekasatarājaamācagāṇanagaravāsijanapada-
parivuto „ajja tumhe p-aṁ passissathā, mā bhāyitthā²¹ ti
mahājanam²² assāsento p-aṁ āgamaṇam olovento dhammasa-
30 bhāyam²³ nisīdi, Pu- pi p-aṁ otāretvā dh-sabhadhvāre paṇi-
sāmajhe ṭhapetvā Irandatim ādāya attano devanagaram eva gato.

¹ Pd. et. ² all three MSS. tvaṇ. ³ Bd. adda kiṇcāpi. ⁴ Bd. gāṇhanato. ⁵ Bd. chin-. ⁶ Bd. -ṇno yeva. ⁷ Ck. Bd. dassanto. ⁸ Bd. silamayasākho. ⁹ Bd. -dharo. ¹⁰ Pd. -am. ¹¹ Bd. gato. ¹² Ck. ave. ¹³ Bd. socitthā. ¹⁴ Ck. -no, C. -ne.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

297. Sa¹ Punṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ²
 oropaya³ dhammasabhāya majjhe
 ājāṇaṃ āruyha anomavanno
 pakkāmi vehāsayam antalikkhe. 1435.
 298. Tam⁴ diśvā rājā paramappatito
 utthāya bāhāhi palissajitrā
 avikampayam dhammasabhāya majjhe
 nisīdayi pamukhaṃ āsanasmim ti: 1436.

Ta. anoma -- ti ahīnavanno uttamavanno, avikampayan ti bhī. so 10
 rājā paṇḍitaṃ palissajitrā mahājanamajjhe akampanto anoliyanto yeva hatthe
 gahetvā attano abhīmukhaṃ katva alamkatadhammāsane nisīdāpesi.

Atha tena saddhiṃ sammoditvā madhurapaṭisanthārāṃ
 karonto gātham āha:

299. Tvaṃ no vinetāsi⁴ ratham va naddham⁵,
 nandanti taṃ Kuruyo⁶ dassanena,
 akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ:
 katham pamokkho ahu mānavassā⁷ ti. 1437.

Ta. naddham⁵ ti yathā naddham⁵ ratham sārathī vineti⁴ evaṃ tvaṃ 20
 amhākaṃ kāraṇena nayena hitakiriyāsu⁷ tinetā⁴, nandanti taṃ ti taṃ diśvā
 ime kururattavāsino tava dassanena nandanti. mānavassā⁷ ti mānavassa sau-
 tikā katham tampamokkho⁶ ahoai yo vā naṃ muñcantassa mānavassa pamokkho
 so kena kāraṇena ahoṣṭi a.

Mahāsatto āha:

300. Yaṃ māṇavo ty-ābbivadi janinda
 na so manusso naraviriyaseṭṭha,
 yadi te suto Punṇako nāma yakkho
 rañño Kuverassa hi so sājivo. 1438.
 301. Bhūmiudharo Varuṇo nāma nāgo
 brahā sūciṇṇabālūpapanno⁸,
 tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṇo
 lrandatiṃ¹⁰ nāma sa¹¹ nāgakaṇṇaṃ¹². 1439.

¹ Bā so. ² Ck katta-. ³ so Ck for -yī? Bā -yivā. ⁴ Bā punanetāsi. ⁵
 Bā natham. ⁶ Ck kurayo. ⁷ Bā -yāya. ⁸ Ck tampa-. Bā tavapa-. ⁹ Ck
 sūciṇṇa-. ¹⁰ Bā -ti. ¹¹ Ck Bā sū. ¹² Bā -ā.

302. Tassā sumajjhāya piyāya hetu
 patārayitthā¹ maranāya mayham,
 so c' eva bhariyāya samañgibhūto.
 ahañ c' anuññāto² mañi ca laddho ti. 1440.

5. Ta. yañ mā - - ti janinda yañ tvañ māpavo³ ti abhivadasi, bhūmindharo
 ti bhūmindharabhavanavāsī, yā⁴ nāgakaññā ti yañ so kāmayamāno mama
 maranāya patārayi⁵ - sā n-kaññā, Irandatīnāmapiyāya⁶ hetu⁷ 'd.

„Mahārāja, so hi n-rājā catuposathikapañhavisajjane⁸ pa-
 sanno mañ mañiñā pūjetvā n-lokañ gato Vimalāya nāma de-
 10 viyā 'kahañ te mañi⁹ pucchito mama dhammakathikabhāvañ¹⁰
 vañnesi, sā dhammakathañ sotukāmā hutvā mama hadaya do-
 hañ uppadesi, n-rājā duggahiteña dhītara¹¹ Irandatī¹² aha:
 'mātā te Vidhurassa hadayamañse¹³ dhañiñi, tassa hadaya-
 mañsañ āharitum samatthañ sāmikañ pariyesa¹⁴ 'ti, sā pari-
 15 yesanti. Vessavanassa bhāgineyyañ¹⁵ punnakañ nāma¹⁶ yakkhañ
 disvā tañ attani paṭibaddhacittañ¹⁷ natvā pitu¹⁸ sotikañ nesi,
 atha nañ so 'Vi-paṇḍitassa hadayamañsañ āharitum sakkonto
 Irandatīm labhissasīti¹⁹ ā., so Vepullapabbata²⁰ pakkavattipari-
 bhogañ mañiñ āharitvā tumhehi saddhiñ jūtañ kilīyā mañ
 20 labhitvā tihañ mama nivesane vasitvā mañ assassa valadhiñ
 gāhāpetvā Himavante rukkhesa ca pabbatesu ca poṭṭvā māre-
 tum asakkonto sattame vātakkhandhe verambamukhe pakkhanditvā
 satthiyojanobbedhe Kāṇḍagirimatthake tṭhapetvā sihavesādivasena
 idañ c' idañ ca²¹ kāvā māretum²² asakkonto mayā attano mā-
 25 raṇakāraṇa²³ puṭṭho sabbañ pavattim²⁴ ācikkhi, ath' assāhañ
 sādhanaradhamme kathesiñ, tañ sutvā pasannacitto mañ²⁵
 idha utukāmo aho si, athāhañ tañ ādāya n-bhavaṇa²⁶ gantvā
 n-rañño ca Vimalāya ca dhammañ kathesiñ, sabba²⁷ ca n-parisa-
 pasādi, n-rājā tatra mayā chāhañ vutthakāle²⁸ Irandatīm

¹ C^o -ttha; B^d mahārayitttha. ² C^k manumñāto. ³ B^d sū. ⁴ B^d adds cittañ
 pavāṭṭasi. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d -nena. ⁷ B^d -kathita-. ⁸ C^k -sañ, C^o
 -sa. ⁹ B^d adds rūpañ. ¹⁰ C^k ma-. ¹¹ C^k omit sabbañ pavattim. ¹² C^k
 imañ. ¹³ all three MSS. vutta-.

Punnakassa adāsi, so taṁ labhivā pasannacitto maṁ maṇi-
 ratanena pūjetvā nāgarājenānatto maṁ manomayasindhavaṁ
 āropetvā sayāṁ majjhimāsane nṣīdītvā Irandatim pacchimāsane
 nisidāpetvā idhānetvā maṁ parisamajjhe otāretvā Irandatim
 ādāya attanō nagaraṁ eva gato, evaṁ mahārāja so Pu- tassa⁵
 sumajjhāya piyāya¹ hetu patārayi² maraṇāya mayhaṁ, ath³
 evaṁ maṁ nissāya so c' eva bhariyāya samaṅgibhūto, mama
 dhammadēsaṇaṁ sutvā pasannena n-rājena ahaṁ ca anuññāto,
 tassa⁴ Punnakassa santikā ayaṁ sabbakāmadado cakkavatti-
 paribhogamaṇi ca⁴ laddho, gaṇhatha deva maṇi⁴ ti maṇim¹⁰
 rañño adāsi. Tato rājā paccūsakāle attanā diṭṭhasupinaṁ
 nagaravāsinaṁ kathetukāmo⁶ „bho⁶ nagaravāsi⁷ ajja mayā diṭ-
 ṭhasupinaṁ suṇātha“⁸ ti vatvā āha:

303. Rukkho hi mayhaṁ padvāresu⁹ jāto,
 opaññā khandho silamay⁹ assa sākha,
 atthe ca dhamme ca tṭhito nipāko
 gavapphalo⁹ hatthigavāssachanno. 1441. 15
304. Naccagītaturiyābhinādite¹⁰
 ucchijjam enaṁ¹¹ puriso ahāsi¹²,
 so no ayaṁ āgato sanniketaṁ,
 rukkhass¹³ imassāpacitīm¹³ karotha. 1442. 20
305. Ye keci vittā mama paccayena
 sabbe va¹⁴ te pātukarontu ajja,
 tibbāni katvāna¹⁵ upāyanāni
 rukkhass¹³ imassāpacitīm¹³ karotha. 1443. 25
306. Ye keci baddhā mama atthi ratthē
 sabbe va te bandhanā mocayantu,
 yath' ev¹⁶ ayaṁ bandhanasmāpi¹⁶ mutto
 ime ca te muñcare bandhanasmā. 1444.

¹ Ck² paricāya. ² B⁴ pakārayi, Ck² patārayitvā for -yittha. ³ B⁴ adds me. ⁴ Ck² maṇiṭṭha. ⁵ Ck² kathetvā. ⁶ B⁴ bhonto. ⁷ B⁴ -yāsiṇo. ⁸ Ck² -re, B⁴ dvāreṇu. ⁹ B⁴ gavi-. ¹⁰ Ck² -nadito, C² -nādito; read: atha nacca-? ¹¹ B⁴ ucchijja haṁ senaṁ, Ck² ucchijjāmetam. ¹² Ck² abhāsi, B⁴ ahosi. ¹³ all three MSS. imassa ap-. ¹⁴ Ck² ca. ¹⁵ Ck² katvā. ¹⁶ B⁴ -pa.

307. Unnaṅgalā māsaṃ imaṃ karontu,
maṃsodānaṃ brāhmaṇā bhakkhayantu,
amajjapā majjarahā¹ pipantu
punnāhi thālāhi² palisa³utāhi. 1445.
308. Mahāpathaṃ nicca samavhayantu,
tibbaṇ ca rakkaṃ vidahantu⁴ ratthe
yath' añña⁵maññaṃ na vihettheyyūṃ,
rukkhass' imassāpacitīm⁶ karothā⁷ 'ti. 14

Ta. sīlamayassā 'ti etassa rukkhassa sīlamayā sūkhā, atthe ca -- ti
10 vaddhiyaṃ ca sabbāve ca thito, nīpāko ti, so paññāmayarukkho pati⁸thito,
gavappabha⁹ ti. pañcavidhagorasaphalo, 'hatthi' -- ti alaṃkatehi hatthiga-
vāsēhi sañchanno, naccagītaturiyābhinādite¹⁰ 'ti' ahi' assa. Fukkassa pū-
jaṃ karontena mahājanena, tasmīṃ rukke etehi naccādīhi abhinādite¹¹ 'eko
kaṇhapuriso āgantvā taṃ rukkaṃ uccāhūtva parivāretvā thitaṃ seṇaṃ palā-
25 petvā aho¹²si¹³, so¹⁴ puna rukko āgantvā amhakkāṃ nivesanādvāre yeva thito, so
ayaṃ mahārakkhasādiso paṇḍito samūketam āgato¹⁵, idāni sabbe va tumhe rukkhass'
imassa apacitīm karothā mahāsākkāraṃ pavattetha, mama paccayenā¹⁶ 'ti
ambho amaccā ye keci maṃ nissāya, laddhena yasena vitta¹⁷ tu¹⁸thacittā te sabbe
attano vittiṃ pātukarontu, tibbānīti¹⁹ 'bahalāni mahantāni, upāyanānīti
30 paṇṇākāre, ye keci antamaso kīlatthāya²⁰ baddhe mīgapakkhi²¹ upādāya, 'muñ-
care ti muñcantu, unnaṅgalā -- ti imaṃ māsaṃ kasananaṅgalāni ussāpetvā
ekamaṇṇe thapetvā negare bheriṃ carāpetvā sabbe manussā mahācāraṇaṃ ka-
rontu, bhakkhayantu²² 'ti bhuñjayantu, amajjapā²³ 'ti akāro. nīpātamattaṃ,
amajjapā purisā majjarahā²⁴ ti āttano attano āpanatthāve nisinnā pīvantū²⁵ 'ti
25 a, punnāhi -- ti punnehi thālehi, palissutāhīti atipunnattā pācāramānāhi,
mahāpathaṃ -- ti alaṃkatanahārathaṃ rājammaggaṃ nissāya thita²⁶ vesiya
niccākilesavaseṇa kilesatthikarū janāṃ avhayantu²⁷ 'ti a, tibbaṇ ti gāhaṇa,
yathā²⁸ ti yathā āra²⁹kkhāya³⁰ 'susanivāhitatā³¹ 'unnaṅgalā hutvā rukkhass' imassa
apacitīm karontā añña³²maññaṃ na vihettheyyūṃ evaṃ rakkaṃ samvidahantu³³ 'ti a.

309. Evaṃ³⁴ vutte
310. Orodhā ca kumārā ca vesiyanā ca brāhmaṇā
bahuṃ annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayuṃ. 1447.
311. Hatthāruhā anīkatthā rathikā pattikārikā
bahuṃ annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayuṃ. 1448.

¹ so B⁴ for majjarahā? C¹ majjarahā C² -entu. ² all three MSS. -ssa
apa-. ³ B⁴ gavi-. ⁴ B⁴ adds uccāhija 'nam' senāni purisā aho⁵si. ⁶ C¹
abbā, B⁴ gahetvā. gato aho⁷si in the place of abhā. ⁸ C¹ -omī so. ⁹ B⁴
kīlatatthāve. ¹⁰ C¹ majjarahā. ¹¹ C¹ rukkhāya. ¹² B⁴ adds rādhā.

141. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bahum etc. 1449.

142. Bahujano pasanno 'si disvā paṇḍitam āgate,
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo avattathā' 'ti. 1450.

Abbhārayun ti evaṃ raṇṇō āgatte mahāchaṇam paṭiyādetvā sabba-
bandhanāni mocetvā ete orodhādayo nāmappakāraṃ paṇṇākāraṃ sajjetvā tena 5
saddhiddi annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassa pesesun, paṇḍitamāgate ti paṇḍite
āgatē taṃ paṇḍitam disvā bahujano pasanno ahoṣi.

Chaṇo māseṇa osāṇaṃ agamāsi, M. Buddhakiccaṃ sādheṇto
viya mahājanassa dh. desento rājānaṃ anusāsanto yāvātāyukaṃ
thatvā sagga-parāyano ahoṣi, tassa ovāde thatvā rājānaṃ ādim 10
katvā sabbe pi Kūṭurattavāsīno dānādīni puññāni karitvā²
āyupariyosāne saggapadam eva³ pūrayimsu.

S. i. dhammadesanāṃ āharitvā „na bhī: idān' eva pubbe pi T. pannaya
sumpanno upāyakuṣalo yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā paṇḍitassa mātā-
pitaro mahārājakulāni ahesun, jetṭhabhāriyā Rāhulamātā, jetṭhaputto 15
Rāhulo, Varuṇo nāgarājā Sāriputto, supannarājā Moggallāno, Sakko
Anuruddho, Dhanañjayaarājā Anando⁴, Vidhuraṇḍito pana aham evā"
'ti⁵. Vidhuraṇḍitajātakaṃ.

9. Mahāummaggaṭṭaka.

Pañcālo sabbaṭṭsenāyā 'ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṇi ā. k. 20
Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabbhāyaṃ T-assa paññāpāramiṇi vaṇ-
nenta „mahāpaṇṇō āvuso T. puthupaṇṇō hāsupaṇṇō javanapaṇṇō tik-
khaṇḍapaṇṇō paravādappamaddano attano paññānubbhāven' eva Kūṭadantā-
dayo brāhmaṇe Sabhiyādayo⁶ paribbājake Aṅgulimālādayo core Alava-
kādayo yakkhe Sakkādayo deve Bakādayo brahmāno⁷ ca dametvā 25
nibbisevane akāsi, bahū c' aṭṭena jānatā⁸ pabbajjam datvā magga-
phaleṣu paṭitṭhāpitā, evaṃ mahāpaṇṇō āvuso S. ti Satthu guṇa-
kathaṃ pakāsetā⁹ nisidimsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s." 'ti „i. n."

¹ Bā pav. ² Bā katvā. ³ Bā sagga-pūram. ⁴ Bā adds punako chaṇṇo ahoṣi
pariā buddhāpariā ahesun. ⁵ Bā eva saumāsambuddho loke udapadīti. 9.
B Mahosadhāṭṭaka. P. = paṇḍito. ⁶ Ck sabhādayo, Bā sabbhādayo. ⁷ Bā
mahābrahmaṇe. ⁸ Ck janatā, Ck janatā, Bā bahujanakāya tena damitā, Bā
bahujanakāye ca.

ti v. „n. bh. T. idān' eva paññavā atīte pi aparipakkañño¹ bodhiññā-
 ṇāthāya cāriyam caranto pi paññavā yevā“ 'ti vatvā: a. ā:

- A. Mithilāyaṃ Vedehe nāma raññe r. kārente tassa
 dhammānusāsakā cattāro paṇḍitā ahesuṃ: Senako Pukkuso
 5 Kāvindo Devindo ti. Tadā rājā Bodhisattassa paṭisandhigga-
 haṇadivase paccūsakāle evarūpaṃ supinaṃ addasa: rājāṇgaṇe
 catūsu kappesu cattāro aggikkhandhā mahāpākārapamāṇen'²
 utthāya jalanti, tesam majjhe khajjōpanakappamāṇo³ aggi
 utthahitvā tamkhaṇe yeva cattāro aggikkhandhe atikkamitvā
 10 Brahmālokaṇamāṇen'⁴ utthāya sakalacakkavālaṃ obhāsetvā
 t̥hito, bhūmiyaṃ patitaṃ⁵ sāsapaṭijam pi paññāyati, sadevako⁶
 loko mālāgandhādīhi pūjeti, mahājano jālantaren' eva carati,
 lomākūpamattam pi⁷ uṇhaṃ na gaṇhāti. Rājā inam su-
 pinam disvā bhittatasito utthāya „kiṃ nu kho bhavissatīti“
 15 cinto nisinna⁸ va aruṇaṃ utthāpesi. Cattāro pi paṇḍitā
 pāto va āgantvā „kacci deva sukhaṃ asayitthā“ 'ti sukha-
 seyyaṃ pucchimsu. So „kuto me sukhaṃ, evarupo me supinaṃ
 diṭṭho“ ti kathesi: Atha naṃ S-paṇḍito „mā bhāyi mahārāja,
 maṅgalasupino esa, vaddhi te bhavissatīti“ vatvā „kiṃkārāpā“
 20 ti vutte āha: „mahārāja, amhe cattāro p-te abhiḥbhavitvā nippabhe-
 katvā añño vo paṇcāmo p. uppajjissati, mayaṃ hi cattāro janā
 cattāro aggikkhandhā viya homa⁹, majjhe uppannaaggikkhandho
 viya paṇcāmo p. uppajjissati sadevake loke asamadhuro asa-
 diso“ ti, „idāni paṇ' esa kuhi“ ti, „mahārāja ajja tassa paṭi-
 25 sandhiggaḥaṇena vā mātukucchito nikkhamānena vā bhavitabban'
 ti attano sippabala¹⁰ dibbacakkhunā disvā viya¹¹ vyākāsi,
 rājā tato paṭṭhāya taṃ vacanaṃ sari. Mithilāya pana catūsu
 dvāresu: pācīnayavamajjhako dakṣīṇayavamajjhako padchimāya-
 vamajjhako uttarayavamajjhako ti cattāro nigamā¹², tesu

¹ Bds -ñāṇeṇa. ² Bā -mayā. ³ Cks khajju-. ⁴ Bā yāva 'brahmāloka. ⁵ Bā
 -zo. ⁶ Bā tam sade-. ⁷ Bā adde aggi. ⁸ Cks -ke. ⁹ Bā tesa. Bc tam. ¹⁰
 Bds stikkhā-. ¹¹ Cks diṭṭho, Bā disvā viya passanto. ¹² Bā mahāgāthā ahesuṃ.

pācīnāyavatrājjhake Sirivaḍḍhako¹ nāma setṭhi ahosi Sumanā-
 devī nām' āssa bhariyā, atha² M. tam divasaṃ raññā supina-
 ditthavelāyam eva Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tassā kūcchimhi
 paṭisandhiṃ gaṇhi, aparam pi devaputtasahassaṃ Tāvatiṃsa-
 bhavanato cavitvā tasmīṃ yeva gāme setṭhānusetṭhīnaṃ kulesu 5.
 paṭisandhiṃ gaṇhiṃsu, Sumanādevī dāsamāsaccayena suvaṇṇa-
 vannaṃ puttaṃ vijāyi. Tasmīṃ khane Sakko manussalokaṃ
 elokento M-assa mātu kūchito nikkhamanabhāvaṃ ñatvā³, idaṃ
 Buddhāṃkuraṃ sadevake loke pākataṃ kātum vaṭṭatīti⁴ M-assa
 mātu kūchito nikkhantakkhane adissamānakāyo āgantvā tassa 10
 hatthe ekaṃ osadhighaṭikaṃ ṭhapetvā sakatṭhānam eva gato.
 M. tam muṭṭhikatvā⁵ gaṇhi, tasmīṃ pana mātukūchito nik-
 khante mātu appamattakam pi dukkhaṃ nāhosi, dhammakara-
 kato udakam iva sukkena nikkhami, mātā tassa hatthe osa-
 dhighaṭikaṃ disvā „tāta kin te laddhaṃ“ ti āha, „osadhaṃ 15
 amma“⁶ 'ti dibbosadhaṃ mātuhatthe ṭhapesi, „amma imaṃ
 osadhaṃ gahetvā yena kenaci ābādheṇa ābādhikānaṃ detha“
 'ti ā, sā tuṭṭhapahatṭhā Sirivaḍḍhakasetṭhino ārocesi, tassa
 pana sattavassiko sisābādho atthi, so tuṭṭhapahatṭho hutvā
 „ayaṃ mātukūchito jāyamāno osadhaṃ gahetvā āgato jātak- 20
 khane yeva mātaraṃ saddhiṃ kathesi, evarūpena⁷ puññavatā
 dinnaṃ osadhaṃ mahānubhāvaṃ bhāvissatīti“ tam osadhaṃ
 gahetvā nisaḍāya ghaṃsitvā thokaṃ nalātante⁸ makkhesi, satta-
 vassiko sisābādho padumapattato udakam iva vinivattetvā gato,
 so „mahānubhāvaṃ osadhaṃ“ ti somanassappatto ahosi, M-assa 25
 osadhaṃ gahetvā āgatabhāvo sabbattha pākato ahosi, ye keci
 ābādhikā sabbe setṭhiṃsa gehaṃ āgantvā osadhaṃ yācanti,
 sabbesaṃ nisaḍāya ghaṃsitvā thokaṃ gahetvā udakena āloketvā
 denti⁹, dibbosādheṇa sarīre makkhitamatte yeva sabbābādha
 vūpasamimanti, te sukhitā manussā „Sirivaḍḍhasetṭhino gehe 30
 osadhasa mahanta anubhāvo“ ti vannaṃ pakkamanti, M-assa

¹ Bā -no. ² Ck^s omīti atha. ³ Ck^s muṭṭhīnī-, Bā -ikatvā. ⁴ Bā so eva-. ⁵
 Bā -te. ⁶ Bā deti.

nāmagahaṇadiyase mahāseṭṭhi „mama puttassa ayyakādīnāṃ
 nāmeṃ' attho n' atthi, oṣadhaṇāmako va hotū“ 'ti vatvā Osa-
 dhakumāro t' ev' assa nāmaṃ akāsi, idaṃ c' assa ahoṣi. „mama
 putto mahāpuṇṇo“, na ekako vā nibbattissati, iminā saddhiṃ
 5 jātadārakehi bhavitabbaṃ“ ti so olokāpentō dāraḥasahassānaṃ⁵
 diṭṭhabhāvaṃ sutvā⁶ sabbesaṃ pi kumārakānaṃ⁷ pilandhaṇāni
 datvā dhātiyo pesesi, „puttassa me upatthākā bhavissantiti“
 Bodhiṣattena saddhiṃ yeva tesāṃ maṅgalaṃ kāresi, dārake
 alaṃkaritvā divase divase M-assa upatthānaṃ⁸ ānenti. B. tēhi
 10 saddhiṃ kilanto vadḍhitvā sattavassikakāle suvaṇṇapaṭimā viya-
 abhirūpo ahoṣi, ath' assa gāmaṃājje tēhi saddhiṃ kilāntassa
 batthiādisu āgacchantesu kilamaṇḍalaṃ bhijjati, vātātapakāle
 dārakā kilamānti, ekadivasaṃ tesāṃ kilāntānaṃ⁹ akālamegho
 utthahi, taṃ disvā nāgabalo M. dhāvītvā ekaṃ sālāṃ pāvisi,
 15 itare dārakā pacchato dhāvāntā aññaṃaññaṃ pādesū pakkha-
 litvā patitvā jaṇṇukabhedādīni pāpuṇṇisu, B. „imasmiṃ thāne
 kilāsālāṃ kātuṃ vaṭṭati, evaṃ na kilamissāma“ 'ti cintitvā te
 dārake āha: „imasmiṃ thāne vāte vā ātapē vā vasse vā thā-
 nānisajjanasayanakkhamaṃ ekaṃ sālāṃ kareyyāma“, ekekaṃ
 20 kahāpaṇaṃ āharathā“ 'ti ā., te. saḥassadārakā tathā akāmsu,
 M. mahāvaddhakīṃ pakkosāpetvā „imasmiṃ thāne sālāṃ karo-
 hīti“ saḥassaṃ adāsi, sa „sādhū“ 'ti saḥassaṃ gahetvā bhūmiṃ
 samaṃ kārāpetvā kbāṇuke koṭṭetvā suttam pasāresi; taṃ Mahā-
 sattacittāṃ¹⁰ na gaṇhi¹¹, M. tassa suttapasāraṇaviddhānaṃ ācik-
 25 khanto¹² „evaṃ pasāretvā“¹³ sādhukaṃ pasārehīti“ ā., „sāma-
 ahaṃ“¹⁴ attano sippānurūpena pasāresim, ito aññathā na jānā-
 mīti“¹⁵, „tvam ettakam pi ajānanto amhākaṃ dhaṇaṃ“¹⁶ gahetvā
 sālāṃ kathāṃ karissasi, āhara suttam pasāretvā te¹⁷ dāsaṃmīti“¹⁸
 suttam āharāpetvā sayam pasāresi, Vissakammaṇa pasāritam

¹ Ck^o - paṇṇo.² Ck^o - saṇṇo.³ Bā ṇatvā.⁴ Ck^o kumāra.⁵ Bā upatthānaṃ.⁶ Ck^o kilāntānaṃ.⁷ Ck^o karissāma, Bā karissāma.⁸ Ck^o mahāsattā.⁹ Bā omiṣṣe taṃ - - gaṇhi.¹⁰ Bā āraento.¹¹ Bā apaṇā.¹² Bā add. suttam.¹³ Ck^o mānaṃ.

„viya ahoṣi, tato vadḍhakiṃ āha: „evaṃ suttam pasāretum
 sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi sāmīti“, „māma vicāraṇāya¹
 pana kāṭṭum sakkhissasīti“, „sakkhissāmi sāmīti“ ā, M. tassā
 sālāya yathā ekasmiṃ sesaāgantukamanussānaṃ ekasmiṃ 5
 padese anāthānaṃ vasanaṭṭhānaṃ hoti ekasmiṃ padese anā-
 thānaṃ² itthīnaṃ vijāyanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ āgantukasamaṇa-
 brāhmaṇānaṃ vasanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ sesaāgantukamanussānaṃ
 ekasmiṃ āgantukavāṇijānaṃ bhaṇḍakaṭṭhāpanaṭṭhānaṃ³ hoti,
 tathā sabbāni tāni ṭhānāni bahimukhāpi katvā sālāṃ vicāreṣi, 10
 tatth' eva kiḷamaṇḍalaṃ tatth' eva vinicchayaṃ⁴ tatth' eva
 dhammasabhaṃ kāresi, katipāhen' eva nitṭhitāya sālāya citta-
 kāre pakkosāpetvā sayāṃ vicāretvā ramaṇīyaṃ cittakammaṃ
 kāresi, sālā Sudhammadevasabhāpaṭibhāgā ahoṣi, tato „na
 ettāvata sālā sobhati, pokkharāṇiṃ pana kāretum vaṭṭatīti“ 15
 pokkharāṇiṃ khaṇāpetvā itṭhakavaddhakiṃ pakkosāpetvā sayāṃ
 vicāretvā mūlaṃ datvā saḥassavaṃkāmaṃ satatitṭhaṃ pokkharā-
 ṇiṃ kāresi, sā pañcaviḍḍhapadumasāñchannā Nandanavanapok-
 kharāṇi viya sobhati, tassā tīre pupphaphalaḍḍhare, nānārukkhe
 ropāpetvā Nandanavanāsadisāṃ uyyānaṃ kāresi, tam eva ca 20
 sālāṃ nissāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ c' eva āgantuka-
 gamikāḍḍipāṇ ca dānavatṭam⁴ paṭṭhapesi, sā tassa kiriyaṃ sab-
 battha pākātā ahoṣi, bahumanussā osaranti, M. sālāyaṃ nisi-
 ditvā sampattasāmpattānaṃ kāraṇākāraṇaṃ yuttāyuttaṃ kathesi,
 vinicchayaṃ paṭṭhapesi, Buddhuppāḍakālo viya ahoṣi. Tasmīṃ 25
 kāle Vedeḥarājā sattavassaccayena⁵ „cattāro p. amhe abhi-
 bhavitvā pañcamo p. uppajjissatīti' ine kathayimāsu, kattha so
 etarahīti“ saritvā „tassa vasanaṭṭhānaṃ jānāthā“ ti catūhi
 dvārehi cattāro amaṇṇe pesesi, sesadvārehi nikkhantā M-am
 na passiṃsu, pañcadvārena nikkhanto sālādīni disvā „pāṇḍitena 30
 nāma imissā sālāya kārakena vā kārāpakena vā bhavitabban“

¹ Ck^o vica-² Ck^o anāthā.³ Bā omits tattheva vi-⁴ Bā -vattam.⁵ Bā

adds cintesi.

ti cintetvā manusse pucchi: „ayam sālā kataravaddhakinā katā”
 ti, manussā „nāyam vaddhakinā attano balena katā, Sirivaddhakisethhissa pana puttassa Mahosadhapaṇḍitassa vicāraṇāya
 esā sālā katā” ti vadimsu, „kativasso pana p.” ti, „pari-
 5 puṇṇasattavasso” ti amacco raññā diṭṭhasupinadivasato paṭ-
 thāya gaṇetvā „rañño supinadassanam sameti, ayam eva so
 p.” ti rañño dūtam pāhesi: „deva pācīnayavamajjhakagāme
 Sirivaddhasethhiputto Ma-paṇḍito nāma sattavassiko va samāno
 evarūpaṇ nāma sālāṃ kāresi, pokkharāṇim pi uyyānam pi kāresi,
 10 imaṃ p-am gaṇetvā ānemi mā’ ānemīti” rañño sāsanaṃ pesesi,
 rājā taṃ sutvā va tuṭṭhacitto Senakaṃ pakkosāpetvā taṃ
 attamaṃ ārocetvā „kiṃ Senaka ānema p-an” ti pucchi, so vannaṃ
 maccharāyanto² „mahārāja sālādīnaṃ kārapitamattaken’ eva p.
 nāma na hoti, yo koci etāni kāreti, appakaṃ etan” ti ā; so
 15 tassā kathaṃ sutvā „bhavitabbam ettha kāraṇenā”³ ti tuṇhi
 hutvā „tatth’ eva vasanto tāva” p-am vīmaṃsatū⁴ ti amaccassa
 dūtam paṭipeseṣi, taṃ sutvā amacco tatth’ eva vasanto p-am
 vīmaṃsi, tatr’ idaṃ vīmaṃsanuddānaṃ:

1. Maṃsaṃ goṇo gaṇṭhi suttam’ putto⁵ goḷarathena ca
 20 daṇḍo sīsaṃ ahī c’ eva kukkuṭo maṇi vijāyanaṃ⁶
 odanaṃ vāluka⁷ cāpi talākuyyānaṃ gadrabho maṇṇi⁸.

Ta. maṃsaṃ ti ekadivasam Bodhisatto⁹ kilamaṇḍalaṃ gacchante⁹ eko
 seno sūnāphalakato¹⁰ maṃsapesin gaṇetvā ākasaṃ pakkhandi, taṃ disvā dārakā
 maṃsapesin chaḍḍāpessāmā¹¹ ti senaṃ anubandhimsu, seno ito c’ ito ca dhā-
 25 vati, te uddham oloketvā tassa pacchato pacchato gacchantā pāsāṇādisu upa-
 khalitvā kilamanti, atha tesam p. āha: chaḍḍāpemi nan¹¹ ti, chaḍḍāpehi sāmiti,
 tena hi passathā¹² ti so uddham anoloketvā va vātavegena dhāvītvā senassa
 chāyāṃ akkamitvā pāṇiṃ paharītvā mahāravaṃ ravi, tassa tejena so saddo se-
 nassa kucchīyaṃ vinivijjhītvā¹³ nicchārito¹³ viya ahoṣi, so bhito maṃsaṃ
 30 chaḍḍesi, M. maṃsassa¹⁴ chaḍḍitabhāvaṃ ūtvā chāyāṃ olovento bhūmīyaṃ

¹ Bā udāhuna. ² Cks vannaṃ-, Bā lābhamaṇḍalaṃ. ³ Ck tava, Bā omīta tāva.

⁴ all three MSS. puttam. ⁵ Ck paṇṇijāyanaṃ, Ck maṇṇijāyanaṃ, Bā maṇṇijāyanaṃ.

⁶ all three MSS. -kaṇ. ⁷ Cks atha g. m. ⁸ all three MSS. -tto. ⁹ Bā -to, adding tadā. ¹⁰ Bā suna-. ¹¹ Ck san, Bā -passatha nan. ¹² Bā nisīditvā, ¹³ Bā niccharanto. ¹⁴ Cks maṃsaṃ.

petitum adatvā ākāse yeva sampattiēchi, tañ acchariyāṇaṁ diṣvā mahājāno padanto
appothento mahāśaddam akāsi, amacco tañ pavattinā itatvā tañño sāsanāṁ pesesi: p. iminā nāma upāyena mānasapessin chaddāpessi idañ devo jānātū 'ti, rājā.
tañ sutvā Senakāṁ pucchī: kiñ. Senaka ānema p-an ti, so cintesi: tassa idhā-
gatakalato patthāya mayāṁ nipphābā, bhāṣissāma. atthibhāvaṁ pī no¹ rājā na
jānāssi tañ tañ ānetum dātum vatthāsi: so vaṇṇamaccaratāya² na mahārāja
ettakena p. nāma: totti appamattakāṇaṁ kicci etan ti ā., rājā majjhāto hutvā
tatth' eva naṁ vīmanisatū 'ti puna sāsanāṁ pesesi: gono ti eko yavamajjhaka-
gāmavāsiपुरiso³ vasse⁴ patte kasissāmīti gāmantarato goṇe kiñitvā ānetvā gehe
vasāpetvā punadivase gorāṇapatthāya tinabbhūmin netvā⁵ goṇapattithe nisinn⁶ kilan-
tarūpo otaritvā nisinn⁷ niddam okkami, tasmīn khane eko coro goṇe gahe tvā
palāyi, so pabujjhitvā gone adisā ito e' ito ca oloketvā palāyantaṁ coraṁ diṣvā
vegena pakkhanditvā kulhīṁ me gone nesi⁸ ā., mama goṇe attano icchitathānaṁ
nemīti, tesāṁ vivādāṁ sutvā mahājāno sannipati, p. tesāṁ sālādvāreṇa gacchan-
tānaṁ saddaṁ sutvā ubhō pī te pakkosaṁpetvā va tesāṁ kiriyāṁ diṣvā va. ayaṁ
coro ayaṁ sāmiko ti jānāti, jānanto pī pana kasmā vivadatthā⁹ ti pucchī, gona-
sāmiko āha: tve ahaṁ asukagāmato asukassa nāma hattharo kiñitvā ānetvā gehe
vasāpetvā tinabbhūmin nesi¹⁰ṁ, tattha me pamādāṁ diṣvā ayaṁ goṇe gahe tvā
palāyi, av-āhaṁ ito e' ito ca oloketto imāṁ diṣvā anubandhitvā gaṇhiṁ, asu-
kāgāmavāsiṇo mayā etesaṁ kiñitvā gahitabhāvaṁ jānenti ā., coro mam' ete
ghare jātā ayaṁ musā bhapaṭṭi ā., aha te p.: ahaṁ vo attāṇi dhammena vi-
vichinissāmi, tassaṁ me vivichaye ti pucchitvā tassaṁ¹¹ ti vutte mahā-
janassa hadayaṁ gaṇhitum vatthāsi paṭhamā coraṁ pucchī: tayā tve goṇā¹²
ktiā khādāpita¹³ kiñi pāyitā ti, yagūṇi pāyitā¹⁴ o tiapittihī ca māse ca¹⁵ khādāpita
ti, tato goṇasānikāṁ pucchī, so āha: kuto me sāmī duggatassa yagūdiṇi.
tiapā khādāpita¹⁶ ti, p. tesāṁ kathāṁ parisaṁ gahāpetvā piyaṇupattānti āharāpetvā
uddakkha¹⁷ koṭṭhāpetvā udake maddāpetvā gone pāyēsi, goṇa tiṇaṁ eva chaddā-
yisū, p. paṣaṁ¹⁸ idañ ti mahājanassa dassētvā coraṁ pucchī: coro si tvāṁ
na coro sīti, coro 'mhi¹⁹ ā, tena hi ito patthāya mā evarūpaṁ akāsi, B-assa
purisā pana taṁ apānetvā hatthapādehi koṭṭhetvā dubbalaṁ akāsi, aha p.
ānantētvā ovaḍitvā diṭṭhadhamme yeva tāva te idañ dukkhāṁ samuparāye pana
nirayāsiṁ mahādukkhāṁ anuphāviṁsasi, ito patthāya pajale taṁ kamman ti
paṇcasāliṇi adāsi, amacco taṁ pavattinā yathābhūtaṁ raṇṇo ārocāpēsi, rājā
Senakāṁ pucchitvā goṇattāṇaṁ nāma mahārāja yena kenuci²⁰ vivichitaṁ ti āga-
mehi tāvā²¹ ti vutte rājā majjhāto hutvā puna tath' eva sāsanāṁ pesesi, evaṁ
sabbavādesu pī vedittabbam, itoparaṁ pana uddānamattam eva vibhajitvā das-
sāma; gaṇthi²² ekā duggatitthi²³ nānavāṇehi suttehi gaṇthike bādhitvā
katasuttapaṇṇāṭikupillandhanaṁ gīyato mocetvā sātakassa upari thāpetvā paṇḍitena
kāritapakkharāṇi. nahāyitum otari, aparā tarupittihī taṁ diṣvā lobhaṁ uppādetvā
ukkhittipī amā attiva²⁴ sōbhaṇāṁ idāṁ kikkāṇa kaṇāṁ ahaṁ pī attāno eva-
20

¹ Ck ta, C² ne. ² B² bālavālābhāmacch-. ³ B² pācinayava-. ⁴ Ck² gone.

⁵ Cks -dāpetvā, ⁶ Cks pāyitvā, ⁷ Bā -pīthañca māsañca, ⁸ Cks ye keci.

rūpaṃ karissāmīti gīvāya piḷandhitvā pamāṇaṃ tāv' assa upadhāremīti pucchitvā
 tāya ujuccittatāya upadhārebhīti vuttā gīvāya piḷandhitvā pakkāmi; itarā diṣvā
 siḡhaṃ uttaritvā sājakaṃ nīvāsetvā upadhāvitvā kataṃ me piḷandhanaṃ gahetvā
 palāyassīti sātake gaṇhi, itarā nāhaṃ 'tava sapṭakaṃ gaṇhīmi, mama gīvāyaṃ
 5 eva¹ piḷandhanaṃ ti ā, tam sutvā, mahājāno sannipati, p. dārakehi saddhiṃ
 kiḷanto tāsaṃ kalahaṃ katvā sālādvāreṇa gacchantīnaṃ saddaṃ sutvā kiṃsaddo
 eso ti pucchitvā ubhinnaṃ kalahakāraṇaṃ sutvā pakkosāpetvā ākāraṇ² eva ayaṃ
 coriṭi ṇatvā tam atthaṃ pucchitvā mama vinicchaye, thassathā 'ti vatvā āma
 sāmīti vutte paṭhamāṃ corim puechi: tvaṃ imaṃ piḷandhanaṃ kataragandhaṃ
 10 vilimpasīti, ahaṃ niccaṃ sabbasamhārakaṃ³ vilimpāmi, sabbasamhārako⁴ nāma
 sabbagandhehi yojetvā kataragandho, tato itaraṃ puechi, sā āha: 'kuto mayhaṃ
 duggatāya sabbasamhāreko⁵, ahaṃ niccaṃ piyaṅgupuppahagandhaṃ eva⁶ paṇā
 mīti ā, p. udakapāṭiṃ āharāpetvā naṃ piḷandhanaṃ tattha pakkhīpāpetvā paṇi
 dhikaṃ pakkosāpetvā etaṃ pāṭiṃ⁷ upasiṃghitvā asukagandhabhāvaṃ naṃ paṇā
 15 hīti ā, so upasiṃghanto piyaṅgupuppahabhāvaṃ ṇatvā imaṃ Ekanipātaṃ g. ā:
 2. Sabbasamhārako n' arhīti suddhaṃ kaṇṇu pavāyati (vol. I p. 134)
 3. alikaṃ bhāsati 'yaṃ⁸ dhutṭi saecāṃ āhu mahallikā ti
 4. Ta. dhutṭiṭi dhutṭikā, āhū 'ti āha katheti, ayaṃ eva vāṇātho.
 5. M. taṃ kārāṇaṃ mahājānaṃ jānāpetvā cori āi tvaṃ na cori sīti pucchitvā
 20 coribhāvaṃ paṭijānāpesi, tato paṭṭhāya M-assa paṇḍitabbāyo mahājānassa, pakejo
 jāto; suttān ti ekā kappāsakkhettarakkhikā itthi khettam⁹ pakkhanti tatth' eva
 parisuddhaṃ kappāsāṃ gahetvā sukkumasuttaṃ kaṇṭitvā gūlaṃ katvā ucchange
 thāpetvā gāmaṃ āgacchanti paṇḍitassa pokkharāṇiyaṃ nahāyissāmīti sājakaṃ
 upari suttagūlaṃ thāpetvā nahāyituṃ otari, aparā itthi tam diṣvā luddhaetṭā
 25 tam gahetvā aho manāpaṃ suttāṃ tayā ammaṃ katan ti accharaṃ paharitvā olo
 kentī viya uccheṇṇe katvā pakkāmi, tam purimanayaṃ eva vitthāretabbāṃ, p.
 corim pucchitvā tvaṃ gūlaṃ karonti kiṃ ento pakkhīpītva ākāsi kappāsapha
 latṭhiṃ¹⁰ sāmīti, itaraṃ puechi sā tṭimbaruattṭhiṃ⁶ ti ā, so ubhinnaṃ kathaṃ
 parisam gaḥāpetvā suttagūlaṃ nibbēthāpetvā tṭimbaruattṭhiṃ⁶ diṣvā tam cori
 30 bhāvaṃ sampatichāpesi, mahājāno haṭṭhatuṭṭho suvinicchito aṭṭo ti sādhu kāra
 sahasāni pavattesi; putto⁸ ti ekā itthi puttāṃ ādāya mukhadhovanattāya paṇ
 ḍitassa pokkharāṇiyaṃ gantvā puttāṃ nahāpetvā ātāno sātake nisidāpetvā mukhaṃ
 dhovitvā nahāyituṃ otari, tasmiṃ khaṇe ekā yakkhiṇī naṃ dārakeṃ diṣvā
 khādītukamā hutvā tṭhivesaṃ gahetvā saḥāyike sobhati vatāyaṃ dārake ta⁹ eso
 35 putto ti pucchitvā āma ammaṃ ti vutte pāyemi¹⁰ naṃ ti vatvā pāyehi vuttā
 tam gahetvā thokaṃ kiḷāpetvā tam ādāya palāyituṃ ārabhi, itarā tam diṣvā
 dhāvitvā kuhiṃ me puttāṃ nesīti gaṇhi, yakkhiṇī kuto tayā putto laddho maṃ
 eso putto ti ā, tā kalahaṃ karontiyo sālādvāreṇa gacchanti, p. kalahasaddaṃ
 sutvā tā⁹ pakkosāpetvā kiṃ etaṃ ti pucchitvā aṭṭaṃ sutvā akkhīnaṃ animmaṃ¹⁰

¹ Ck. gīvāyame. ² Bā -sāhā. ³ Bā gandhaṃ. ⁴ Ck. bhāsaṭṭha-yā, Cc. bhāsaṭṭha-yā. ⁵ Bā -labijam. ⁶ Bā -rusāṭhiṃ. ⁷ Bā puttāṃ. ⁸ Ck. pesamī. ⁹ Ck. tam. Bā omisā tā. ¹⁰ Ck. animmi-. Bā animmisa-.

c'eeva rattatāya ca yakkhinīm yakkhinīti nātvāpi mama vinicchaye t̥hassathā 'ti
 vatvā āma t̥hassāmā 'ti vutte lekham kaḍḍhitvā lekhamajjhe dārakam nipajjāpetvā
 yakkhinīyā hatthesu mātara pādesu gāhāpetvā dve pi ākaḍḍhitvā gaṇṇathā, kaḍ-
 ḍhitum sakkontīyā eva putto ti ā, tā ubho pi kaḍḍhimasu, dārako kaḍḍhiya-
 māno¹ dukkhappatto hutvā viravi, mātā haḍayena phalītena viya puttam mocetvā 5
 rodamānā aṭṭhāsi, p. mahōjanam pucchī: dārake² mātu haḍayam mudukam hoti
 udābu amātu haḍayan ti, mātu haḍayam paṇḍitā 'ti, idāni kim etaṃ dārakam ga-
 hetvā t̥hitā mātā hoti vissajjetvā t̥hitā ti, vissajjetvā t̥hitā paṇḍitā 'ti, imam pana
 dārakacorim tumhe jānāthā 'ti, na jānāma paṇḍitā 'ti, yakkhinī esā, dārakam
 khādītum ganhīti, katham jānāsi paṇḍitā 'ti, akkhinam anūmisatāya c' eva ratta- 10
 tāya ca chāyāya abhāvena ca nīrasamkatāya ca nikkarupatāya cā 'ti, aha nam
 pucchī: kasi tvaṃ ti, yakkhini-mhi sāmīti. kasu imam dārakam ganhīti, khā-
 dītum sāmīti, andhabāle pubbe pi pāpakam katvā yakkhinī jātāsi, idāni puna
 pi pāpam karosi aho andhabālāsīti ovaḍitvā jaṇcasu sīlesu paṭiṭṭhāpetvā uyyo-
 jesī, dārakamātā eiram jīva sāmīti p-am thometvā puttam ādāya pakkāmi; 15
 goḷarathena cā 'ti golena ca rathena ca, eko kira lakunṭakattā goḷo kāḷa-
 vannattā ca kḷo ti Goḷakāḷo nāma puriso satta samvaccarāni ghare kammaṃ
 katvā bhariyam labhi, sā nāmena Dīghatālā nāma, so ekadivasaṃ tam āman-
 tetvā bhadde pūvakhādaniyam paca mātāpitara³ datṭhum gacchissāmā 'ti vatvā
 kin te mātāpitūhīti tāya paṭikkhitte⁴ pi yāvatatiyam vatvā pūvam pacāpetvā 20
 paṭheyyaṃ ca paṇṇākaraṇ ca ādāya tāya saddhim maggaṃ paṭipanno antarāmagge
 uttānavāhinin nadīm addasa, te pana dve pi udakabhīrukā va, tasmā tam
 nadīm uttaritum avisabanta nadītīre aṭṭhamasu, tadā Dīghapītṭhi nāma eko
 duggatamanusso tam nadīm anuvicaranto tam t̥hinam pāpuni, aha nam te disvā
 pucchimsu: sammā ayaṃ nadī gambhīrā uttānā ti, so tesam udakabhīrukā 25
 bhāvam nātvā atigambhīrā caṇḍamarchā ti ā, samma tvaṃ katham gamissasīti,
 idha suṃsumārāmakarānam amhehi saddhim paricayo atthi, tena amhe na vihe-
 t̥hentīti, tena amhe nehīti āhamasu, sādhu 'ti sampāṭicchi, ath' assa khajja-
 bhojjam adāmsu, so katabhattakīro samma pathamaṃ kam nemīti pucchī, tava⁵
 sahāyikam pathamaṃ nehī, mam pacchā nessasīti vutte so sādhu 'ti tam khandhe 30
 katvā pāṭheyyaṃ ca paṇṇākaraṇ ca sabbaṃ gahetvā nadīm otaritvā thokam gantvā
 ukkuṭiko nisīditvā pakkāmi, Goḷakāḷo tīre t̥hito va yāva gambhīrā vatāyam nadī
 evaṃ dīghapītṭhisēpi⁶ nāma evarūpā mayham pana asayhā bhavissatīti cintesi,
 itaro pi tam nadīmajjham netvā bhadde aham tam possessāmi sampannavattā-
 lamkāradāsasāparivutā vicarissasi, kin te ayaṃ lakunṭakavāmanako karissasi, 35
 mama vacanam karohīti ā, sū tassa vacanam sutvā attano sēmike⁷ sineham
 bhinditvā tam khamam yeva tasmin paṭibaddhacittā hutvā sūmi sace mam na
 chaḍḍessasi karissāmi te vacanam ti sampāṭicchi, te paratīram gantvā ubho pi
 sammodamānā Goḷakāḷam pahāya tīṭṭha tvaṃ ti vatvā tassa passantass' eva
 khādaniyam khādantā pakkāminsu, so disvā ime ekato hutvā mam chaḍḍetvā 40

¹ C^o vaḍḍhiya-, C^k vaḍḍhīnūyamāno. ² Bā -kesu. ³ C^k -ram. ⁴ Bā -ttā.⁵ so all three MSS. for mama? ⁶ C^k dīghassēpi. ⁷ C^k -kā.

palāyanti maññe ti aparāparaṃ dhāvanto thokaṃ oṭarivā bhayena nivattitvā puma-
 tesu kopena jīvāmi vā marāmi vā ti laṃghitvā¹ nadīyaṃ patito² uttānabhāvaṃ
 fiatvā nadīm uttaritvā vegena anubandhitvā³ taṃ pāpuṇitvā aro duṭṭhacora kuhīm
 me bhariyaṃ neṣṭi⁴ āha⁵, itaro pi taṃ aro duṭṭhāvāmanaka kuto tava bhariya
 5 mam' eṣā bhariyā ti vatvā gīvāya gaheivā parivattetvā khipi, so Dighatālāṃ hatthe
 gaheivā tiṭṭha kuhīm gacchasi sattasaṃvāccharānī ghare⁶ katvā laddhabhāriyā me
 sīti⁷ vatvā tena saddhīm kalahaṃ karonto sālāya santikaṃ pāpuṇi, mahājāno
 sannipatī, M. kiṃsaddo nāṃ' eso ti pucchitvā ubho pi te pakkosāpetvā va-
 canapaṭivacanaṃ sutvā mama vinicchaye ṭhassathā⁸ ti vatvā ṭhassāma⁹ ti vutte
 10 paṭṭhaṃ Dighapiṭṭhīm pakkosāpetvā tvaṃ konāmo sīti puechi, ahaṃ Digha-
 piṭṭhiko nāma sāmīti, bhariyā te kāmā mā ti, so tassā nāmaṃ ajānanto aññaṃ
 nāmaṃ kathesi, mātāpitaro te kiṃnāmā ti, asukanāmā¹⁰ ti, bhariyāya te mātā-
 pitaro kiṃnāmā ti, so ajānitvā aññaṃ nāmaṃ kathesi, ath' assa kathaṃ pari-
 saṃgāhāpetvā apānetvā itaraṃ pakkosāpetvā purīmanāyena¹¹ eva saḍḍesaṃ nāmāni
 15 puechi, so yathābhūtaṃ jānanto avirajjhivā kathesi, tam pi apānetvā Dighatālāṃ
 pakkosāpetvā tvaṃ kāmā mā ti puechi, ahaṃ Dighatālā nāma sāmīti, sāmiko te
 konāmo ti, ajānanti aññaṃ kathesi, mātāpitaro pi te konāmā ti, sā yathābhūtaṃ
 kathesi, sāmikaṃ te mātāpitaro konāmā ti, sā viṇṇapaṇṇitvā aññaṃ kathesi, p.
 itare dve pakkosāpetvā mahājānaṃ puechi: imissā kathā Dighapiṭṭhassa vacanena¹²
 20 sameti¹³ Golakāṇassā¹⁴ ti, Golassa paṇḍitā¹⁵ ti, ayaṃ imissā sāmiko itaro coro ti
 vatvā aha nāṃ puechitvā corabhāvaṃ sampaticchāpesi; rathe¹⁶ ti eko pana
 puriso rathe nisīditvā mukhadhovanatthāya nikkhami, tasmīm khaṇe Sakko
 āvajjanto p-aṃ disvā Mahosadhabuddhaṃkurassa paññānubhāvaṃ pākaṇaṃ ka-
 rissāmīti cintetvā manussavesenāgantvā rathassa pacchābhāgaṃ gaheivā pāyāsi
 25 rathe nisinnapuriso tāta ken' atthena āgato sīti puechitvā tumhe upatṭhātun ti
 vutte sādū¹⁷ ti sampaticchitvā yānā oruyha sarīrakiccathāya gato, tasmīm khaṇe
 Sakko rathāṃ abhīrūhitvā vegena pājesi, rathasāmiko sarīrakiccāni katvā nik-
 khanto Sakkaṃ rathāṃ gaheivā palāyantaṃ disvā vegena¹⁸ gantvā tiṭṭha
 tiṭṭha kuhīm me rathāṃ neṣṭi vatvā tava ratho añño bhavissati ayaṃ pana
 30 mama ratho ti vutte tena saddhīm kalahaṃ karonto sālādvāraṃ pāpuṇi, p. kim
 etan ti taṃ pakkosāpetvā āgacchantāṃ disvā va nibbhayaṭṭhāya¹⁹ c' eva akkhiṇaṃ ca
 anīmisatāya²⁰ ca ayaṃ Sakko ayaṃ rathasāmīti aññāsi, evaṃ sante pi vivāda-
 kāraṇaṃ puechitvā mama vinicchaye ṭhassathā²¹ ti vatvā āma ṭhassāma²² ti vutte
 ahaṃ rathāṃ pājessāmi tumhe dve pi rathāṃ pacchato gaheivā gacchatha ratha-
 35 sāmiko na viṣeṇjetti itaro viṣeṇjessatīti vatvā purisaṃ āpāpesi: rathāṃ pājā-
 pehīti, so tathā akāsi, itare pacchato gaheivā gacchanti, rathasāmiko thokaṃ
 gantvā dhāvituṃ asayhamāno viṣeṇjetvā²³ thito, Sakko rathena saddhīm dhāvat'
 eva, p. rathāṃ nivattāpetvā manussānaṃ ācikkhi: ayaṃ puriso thokaṃ gantvā

¹ B² ullaṅgh-. ² C² paṇito, C³ paṇino? ³ C² omīṭṭ anu-. ⁴ C² neṣṭi, B²
 neṣṭi. ⁵ B² gaṇhi. ⁶ C² B² add kammaṃ. ⁷ B² ahaṃ e. s. g. k. k. laddhā bh.
 me ti. ⁸ B² adda udāhu. ⁹ so C²; B² ratho. ¹⁰ all three MSS. aññamī-.

ratham viśasjetvā¹ t̥hito, ayam paṇa rathena saddhīm dhāvitvā² rathen' eva sad-
dhīm nivatti, n' ev' assa sarīre pi sedabindumattam pi atthi, na assāsapassāso,
abhiṭo animisaṇetto eso Sakko devarājā³ ti, aha naṃ devarājāsīti pucchitvā⁴ amā
'ti vutte kasmā āgato sīti, tav' eva paññāpakāsanattham paṇḍitā⁵ 'ti, tena hi mā
puna evarūpam akāsīti ovadi, Sakko Sakkānubhāvaṃ dassento ākāse⁶ thatvā⁷ 5
suvvlecchito aṭṭo ti p-assa thutīm katvā sakaṭṭhānam eva gato, tadā so amarro
sayam eva rañño santikaṃ gantvā mahārāja p-ena evaṃ rathasatṭo vinlecchito⁸,
Sakko pi tena parājito, kasmā purisavisesaṃ na jānāsi devā⁹ ti ā., rājā Sena-
kaṃ pucchi: Senaka ānema p-an ti, so mahārāja na ettakena paṇḍitā nāma
honti āgametha tava vimamsitvā jānissāmiti. Sattadārakapañho nūṭṭhito- 10
Daṇḍo ti ath' ekadivasaṃ p-am vimamsissamā¹⁰ 'ti khadiraḍaṇḍakaṃ āharāpetvā
tato vīdatthimattam gahe tvā cundakārena suṭṭhu likhāpetvā pācīnayavamañjha-
kamaṃ pesayīmsu, yavamañjhakagāmavāsino kira paṇḍitā, imassa khadiraḍaṇḍa-
kassa idaṃ aggaṃ idaṃ mūlaṃ ti jānantu, sace na jānanti sahasaṃ¹¹ daṇḍo ti,
gāmavāsino sannipatitvā jānitum asakkontē seṭṭhino¹² kathayīmsu: kadāci Maho- 15
sadhap. jāneyya pakkosāpetvā tam pucchathā¹³ 'ti, seṭṭhi naṃ p-am kīlamanḍala¹⁴
pakkosāpetvā tam attham ārocetvā tāta mayaṃ jānitum na sakkoma api nu tvaṃ,
sakkhissasi tāta¹⁵ 'ti pucchi, tam sutvā p. rañño imassa aggaṃ vā mūlaṃ vā
payoṇaṃ¹⁶ id' atthi mama vimamsanathāya pesitaṃ bhavissatīti cintetvā āha-
ratha tāta jānissāmiti hatthena gahe tvā idaṃ aggaṃ idaṃ mūlaṃ ti¹⁷ natvāpi 20
mahājanassa hadayaṃ gaṇhanattham¹⁸ udakapātīm āharāpetvā khadiraḍaṇḍakaṃ
majjhe suttana bandhitvā suttakoṭṭiyaṃ gahe tvā kh-kaṃ udakapiṭṭhe ṭhapesi,
mūlaṃ bhārikatāya paṭhamaṃ udake nimujji, tato mahājanam pucchi: rūkkhassa
nāma mūlaṃ bhariyaṃ hoti udāhu aggaṃ ti mūlaṃ paṇḍitā¹⁹ 'ti tena hi imassa
paṭhamaṃ nimuggaṃ passath' etaṃ mūlaṃ ti imāya saññāya aggaṃ ca mūlaṃ ca 25
ācikkhi, gāmavāsino pi idaṃ aggaṃ idaṃ mūlaṃ ti rañño paṇḍiṃsu, rājā tus-
sitvā ko imaṃ jānīti²⁰ pucchitvā Sirivaḍḍhiseṭṭhiputto Mahosadhap. ti sutvā
kiṃ Senaka ānema naṃ ti pucchi, adhivāsehi deva aññena pi upāyena naṃ
vimamsissamā²¹ 't'; sīsaṃ ti ath' ekadivasaṃ itthiyā ca purisassa eā²² 'ti dve
sīsāni āharāpetvā idaṃ itthiyā sīsaṃ idaṃ purisassa sīsaṃ ti jānantu²³ ajānan- 30
tānaṃ sahasaṃ²⁴ daṇḍo ti paṇḍiṃsu, gāmavāsino ajānantā M-am pucchīmsu,
so disvā va aññāsi purisasse kira sībbāni ujukāni honti itthiṃsae vaṃkāni honti
parivattetvā gacchanti, so iminā abhiññāpēna idaṃ sīsaṃ itthiyā idaṃ sīsaṃ
purisassa²⁵ 'ti, gāmavāsino rañño paṇḍiṃsu, sesaṃ purimasadisam eva; ahiṭi
ath' ekadivasaṃ sappāṇi ca sappiṇiṃ ca āharāpetvā ayaṃ sappo ayaṃ sappiṇi²⁶ 35
jānantū²⁷ 'ti pesesum, gāmavāsino p-am pucchīmsu, so disvā va jāni: sappassa
hi naṃguttam thūlaṃ hoti sappiniyā tanukaṃ sappassa sīsaṃ thūlaṃ hoti
sappiniyā diggaṃ sappassa akkhini mahautāni sappiniyā khuddakāni sappassa
sovatthiko paribhaṇḍo²⁸ hoti sappiniyā vicchinnako²⁹, so imehi abhiññāpēhi³⁰

¹ Bā suvī. ² Bā -ssi. ³ Cks -laṃ. ⁴ Bā gahakattam. ⁵ Bā jānāsi. ⁶ Bā
adda sādhu senakā ti. ⁷ Cks -ti. ⁸ Bā -ssa. ⁹ C paribaddho. Bā paṭibaddho.
¹⁰ so. Cks; Bā vicchinnakā. ¹¹ Cks -pēna.

- ayaṃ sappo ayaṃ sappiṇṭi ācikkhī, esaṃ vuttanayam eva; kukkuṭo ti ath¹ ekadivasaṃ pācīnayavamaññhagāmavāsīno amhākaṃ sabbasetaṃ pādavisāṇaṃ ssa-
kakudhaṃ² taṃ kāle anatikkaṃitvā nadantaṃ usabhaṃ pesentu noce pesenti
sahassaṃ³ daṇḍo ti paṇḍiṇiṃsu, ajānanta p-aṃ pucchīṃsu, so āha: rājā vo
5 sabbasetāṃ kukkuṭaṃ āharāpeti⁴, so hi pādanakhatāya⁵ pādavisāṇo nāma sse
cūlāya⁶ sīsakakudho⁷ nāma tikkhattuṃ vassanto tayo kāle a. nadati nāma,
tasmā evarūpaṃ kukkuṭaṃ pesethā 'ti ā, te pesayīṃsu; maṇṭi Sakkena
Kusaraṇṇo dinno maṇikkhandho aṭṭhasu ṭhānesu vaṃko ahoṣi, tassa suttaṃ
chinnāṃ, koci purāṇasuttaṃ nīharitvā navasuttaṃ pavesetuṃ na sakkoti, eka-
10 divasaṃ imambā maṇikkhandhā purāṇas. nīharitvā navāṃ pavesetuṃ 'ti⁸ pesa-
yīṃsu, gāmaṃvāsīno n' eva purāṇaṃ nīharitūṃ na navāṃ pavesetuṃ sakkhīṃsu,
asakkontā p-assa ācikkhīṃsu, so mā cintayitthā 'ti madhubindum āharāpetthā 'ti
āharāpetvā maṇḍo divso passesu chiddaṃ madhunā⁹ makkhetvā kambalasuttaṃ
vaṭṭetvā koṭṭiyaṃ madhunā makkhetvā thokaṃ chidde pavesetvā kippillikānaṃ
15 nikkhamanaṭṭhāne (thapesi, kippillikā madhugandhena bilā¹⁰ nikkhamitvā maṇḍi
purāṇasuttaṃ khādamānā gantvā¹¹ kambalasuttakoṭṭiyaṃ gaṇetvā dassetvā¹² ka-
ḍḍhanta ekena passena nīharīṃsu, p. pavesitabhāvaṃ ṇatvā raṇṇo dethā 'ti
gāmaṃvāsīnaṃ adāsi, te raṇṇo pesayīṃsu, so pavesitapūyāṃ sutvā tussi; vijā-
yanaṃ¹³ ti ekadivasaṃ kira raṇṇo maṇḍalausabhaṃ bahumāsā khādāpetvā
20 mahodaraṃ katvā visāṇāni dhovitvā telena makkhetvā haliddiyā nabāpetvā pā-
cīnayavamaññhakagāmavāsīnaṃ paṇḍiṇiṃsu, tumhe kira paṇḍitā ayaṃ ca raṇṇo
maṇḍalausabho paṭṭhitagabbho etaṃ vijāyāpetvā savaccaṃ pesetha apesentānaṃ
sahassaṃ¹⁴ daṇḍo ti, gāmaṃvāsīno na sakkā idaṃ kātum kin nu kho karissāma
'ti p-aṃ pucchīṃsu, so iminā pañhapaṭibhāgena bhavitabbaṃ ti cintetvā sak-
25 khīssatha paṇ'ekaṃ raṇṇā saddhiṃ kathanasamathaṃ visāradāṃ purisaṃ laddhū
ti pucchi¹⁵, na garukaṃ etaṃ paṇḍitā 'ti, tena hi naṃ pakkosāpetthā 'ti, te
pakkosāpayīṃsu, aha naṃ M. āha: ehi tvaṃ bho purisa tava kese piṭṭhiyāṃ¹⁶
vikīritvā nānappakāraṃ balavaparidevaṃ paridevaṃ rājadvāraṃ gaccha
aṇṇhehi pucchito kiñci avatvā parideva raṇṇā paṇa pakkosāpetvā paridevakāraṇaṃ
30 pucchito samāno piṭā me deva vijāyitūṃ na sakkoti aṇṇa sattamo divaso paṭi-
saraṇaṃ me hohi vijāyanūpāyāṃ assa kathehīti vatvā raṇṇo kiṃ vippalapa-
sīṭhānaṃ etaṃ purisā nāma vijāyanta n' atthīti vutte sace deva evaṃ saccatā
atha pācīnayavamaññhakagāmavāsīno kathaṃ maṇḍalausabhaṃ vijāyāpessanti ti va-
deyyāsīti, so sādhu 'ti sampatīrechitvā tathā akāsi, rājā ken' idaṃ pañhapaṭi-
bhāgaṃ cintitaṃ ti pucchitvā Mahosadhapāṇḍitena 'ti sutvā tussi; o dānaṃ ti
85 aparasmīṃ divase p-aṃ vimāṃsissāma 'ti pācīnayavamaññhakagāmavāsīno am-
hākaṃ aṭṭhaṇḍasamannāgataṃ ambilodanaṃ pacitvā pesentu tatr' imāni aṭṭhaṇḍ-

¹ so Ck; Bds - kukkuṭam. ² Bd -ssa. ³ Bd -si. ⁴ Bd -ṇakkesikhatāya. ⁵ Bd sīsacūlāya. ⁶ Bd -kukkuṭo. ⁷ Bd adds apavesentānaṃ sahassadaṇḍo ti. ⁸ Ck chijjamukhe madhubindum. ⁹ Ck bilāya, Bd omīte bilā. ¹⁰ Bd āg-
Bd dāmet-. ¹¹ Ck vijāyan. ¹² Bd -ssa. ¹³ Bd -itvā. ¹⁴ Bd viṭhi-.

gāmi na taṇḍulehi na udakena na ukkhalliyā na uddhane na agginā¹ na dārūhi
 na itthiyā na purisena na maggenā apesentānaṃ sahasaṃ² daḍḍo ti, gāmaṃvāsīno
 taṃ kāranaṃ ajānantā p-aṃ pucchimsu, so mā cintayitthā 'ti vatvā na taṇḍu-
 lehi³ nāmā 'ti kaṇṭhe⁴ gāhāpetvā na udakena⁵ nāmā 'ti himaṃ gāhāpetvā na
 ukkhalliyā⁶ nāmā 'ti aññam mattikabhūjaṇaṃ g. na uddhane⁷ nāmā 'ti khāpuke
 koṭṭhāpetvā⁸ na agginā⁹ nāmā 'ti pakatiaggim pahāya araniaggim gāhāpetvā na
 dārūhi¹⁰ nāmā 'ti pattāni g. ambilodanaṃ parāpetvā navabhājane pakkhipitvā
 lājetvā¹¹ na itthiyā na purisena 'ti paṇḍakena ukkhipāpetvā na maggenā 'ti
 mahāummaggaṇi pahāya jaṃghamaggena rañño pesethā 'ti āha, te tathā karimsu,
 rājā ken' esa paṇho ūto ti pucchitvā M-paṇḍitena 'ti sutvā tussi; vā'fukā¹²
 ti aparādivase paṇḍitassa'eva vīmaṃseanattaṃ gāmaṃvāsīnaṃ sūsaṇaṃ pahitimsu:
 rājā dolāya kiṭṭukamo rājakule ca purānavālukayottaṃ chinnāṃ¹³ ekaṃ vālu-
 kayottaṃ vaṭṭetvā¹⁴ pesentu apesentānaṃ sahasaṃ² daḍḍo ti, te ajānitvā p-aṃ
 pu-, p. pi iminā pañhapaṭibhāgen'eva bhavitabban ti cintetvā gāmaṃvāsīno assāsetvā
 vacanakusale dve tayo purise pakkosāpetvā gacchatha rājānaṃ vadetha: deva
 gāmaṃvāsīno tassa yottassa taṇuṃ vā thūlaṃ vā ti pamānaṃ na jānanti porana-
 kavālukayottato vidatthimattaṃ vā¹⁵ caturāṅgulamattaṃ vā¹⁶ khaṇḍaṃ pesetha
 taṃ kira oloketvā tena pamānena vaṭṭessantīti sacce vo rājā ambhakaṃ ghare
 vālukayottānā¹⁷ nāma na kadāci bhūtapubban ti vadati atha naṃ sacce mahārāja
 taṃ na sakkā kātuṃ yavamañjhakavāsīno kathaṃ vālukayottaṃ karissantīti va-
 deyyāthā 'ti pesesi, te tathā karimsu, rājā sutvā kena cintitaṃ idaṃ pañhapaṭi-
 bhāgen ti pucchitvā paṇḍitena 'ti sutvā tussi; talākaṃ ti aparādivasam rājā
 udakakīlaṃ kiṭṭukāmo pañcavidhapadumasañchannaṃ navaṃ pokkharāṇi pesentu
 apesentānaṃ s. d. ti gāmaṃvāsīnaṃ pahitimsu, te p-assa ārocesuṃ, so iminā
 pañhapaṭibhāgen'eva bh. ti cintetvā vacanakusale katipayamanusse pakkosathā¹⁸
 'ti pakkosāpetvā etha tumhe uduke kiṭṭvā akkhinī rattāni katvā allakesa alla-
 vatthā kalalavakkhitasarīrā yottadaṇḍaleḍḍuhatthā hutvā rājāvaraṃ gantvā
 dvāre thitabhāvaṃ rañño ārocāpetvā katokāsā pavisitvā mahārāja tumhehi kira
 pācīna -- vāsīno pokkharāṇi pesentū 'ti pahitattā¹⁹ mayā tumhākaṃ anu-
 chavikaṃ mahantaṃ pokkharāṇi ādāya āgatā, sū pana araññavāsikattā²⁰ na-
 garaṃ disvā pākaraṇiparikkhaṭṭalākādīni - oloketvā bhūtatasiṭṭā yottāni chinditvā
 palāyitvā araññaṃ eva pavittha mayam leḍḍudandadīhi pothetvā²¹ nivattitūṃ
 nāsakkhimiḥ tumhākaṃ kira arañña ānitaṃ purānapokkharāṇi detha²⁰ tāya²¹
 saddhiṃ yojetvā āharissāmu 'ti vatvā rañña na kadāci mama araññaṭo pokkharāṇi

¹ C^o na uddhanena agginā, B^d na uddhanena na 'agginā, C^k uddhane na agginā,
 omitting na before uddhane; this is, in spite of the Comment, perhaps the right
 reading. ² B^d -ssa. ³ C^k -lā. ⁴ C^k -kā. ⁵ C^k -kaṃ. ⁶ C^k -liya. ⁷ C^k -
 naṃ. ⁸ B^d koṭṭā-. ⁹ all three MSS. aggi. ¹⁰ B^d dārūhi, C^k dāru. ¹¹ B^d
 lañjetvā, C^k lañjenti. ¹² B^d -kan. ¹³ C^k jinnāṃ. ¹⁴ C^k vatte-, B^d pette-.
¹⁵ C^k vivadittha, omitting vā. ¹⁶ C^k omit vā. ¹⁷ C^o pahinannā, B^d pahīyatha.
¹⁸ B^d -rañño vāsikattā. ¹⁹ C^k poth-, B^d pothentāpi. ²⁰ B^d pesetha. ²¹ C^k
 add naṃ.

nāma āgatapubbā¹ na ca mayā kassaci yojetvā āharaṇatthāya pokkharanī² pesita-
pubbā ti vutte sace evaṃ yavamajjhakavāsino³ katham pokkharanīm pesessanti⁴
vadeyyāthā⁵ 'ti vatvā pesesi, te tathā, karīmau, rājā p-ena nātabhāvaṃ sutvā
tuspi: uyyānan ti pun' ekadivasaṃ mayam uyyānakīlāṃ kīlūtukāma ambākaṃ
6 ca uyyānaṃ purāṇaṃ yavamajjhavāsinaṃ supupphittatarusañchannānaṃ navam uyyā-
naṃ pesentū 'ti pahīṇiṃsu, p. iminā p-n' eva bh. ti te samassāsetvā manusse
pesetvā purīmanayen' eva kathāpesi, tadā rājā tussitvā Senakaṃ pucchi: kiṃ
Senaka ānema p-an ti, so lābhamaccharena na ettakena p. hoti āgamehīti ā.,
tassa vacanaṃ sutvā rājā cintesi: Mahosadhap. dāraakapañño⁶ pi mama manaiṃ
10 gaṇhi⁷ evarūpesu pi ssa gūlhaṃmaṃsanesu c' eva pañhapaṭibhāgesu ca Bud-
dhassa vyākaraṇaṃ viya vissajjesi Senako evamvidhaṃ⁸ p-atī ānetuṃ na deti
kim me Senakena ānessāmi naṃ ti so mahantena parivārena gāmaṃ pāyasi,
tassa maṅgalassaṃ abhīrūhītvā gacchantaṃ assassa pādo phālitaṃ⁹ bhūmiyā
antaraṃ parivasi tvā bhijji, rājā tato va nivattitvā nageraṃ pāvisi, atha na¹⁰ Senako
15 upasamkamitvā pucchi: mahārāja p-aṃ kira ānetuṃ yavamajjhakapaññaṃ¹¹ ganit'
atthā¹² 'ti, āma p-tā 'ti, mahārāja tumhe maṃ anattakāmaṃ¹³ katvā passatha¹⁴
āgameṭṭha tāvā 'ti vutte pi attituriṭṭa¹⁵ nikkham'atthā¹⁶ p-aṃ agamānaṃ¹⁷ eva maṅ-
galassassa pādo bhīno ti, so tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhi¹⁸ katvā pun' ekadivasaṃ
tena saddhīm mantesi: kiṃ Senaka Ma-paṇḍitaṃ ānema¹⁹ 'ti tena²⁰ deva sayāṃ
20 agantvā dūtaṃ pesetha: p-a ambākaṃ tava santikaṃ āgacchanānaṃ assassa
pādo bhīno assataraṃ²¹ no pesetu seṭṭhatarāṃ²² ca²³ 'ti yadi assataraṃ pesessati
sayāṃ āgamiṃsati seṭṭhatarāṃ pesento pitaraṃ²⁴ pesessati ayam eko no pañño
bhavissati, rājā sādhu²⁵ 'ti sampatichitvā tathā vatvā²⁶ dūtaṃ pesesi, p. dūta-
vanaṃ sutvā rājā mamaṃ c' eva²⁷ pitaraṃ ca me passitukāmo ti cintetvā pītu-
25 santikaṃ gantvā vanditvā tāta rājā tumhe ca mamaṃ²⁸ ca dattukāmo tumhe
paṭhamatarāṃ seṭṭhissassaparivutā gacchatha gacchantā ca tucchahatthā agantvā
navasappipūraṃ candanakarapḍakaṃ ādāya gacchatha rājā tumhehi saddhīm paṭi-
santhāraṃ katvā gahapatirūpaṃ āsanaṃ²⁹ ṇatvā³⁰ nisidethā³¹ 'ti vakkhati tumhe tathā-
rūpaṃ āsanaṃ ṇatvā³² nisideyyātha tumhākaṃ nisinnakāle ahaṃ āgamiṃsāmi rājā
30 mayāpi saddhīm paṭisanthāraṃ katvā p-a tavānurūpaṃ āsanaṃ ṇatvā nisidā³³ 'ti
vakkhati athāhaṃ tumhe olokessāmi³⁴ tumhe tāya saññāya āsanaṃ vuttāya tāta
Ma-paṇḍita³⁵ tmasmiṃ āsane nisidā³⁶ 'ti vadeyyātha ajj' eko³⁷ pañño matthakaṃ
pāpūṇissati, so sādhu³⁸ 'ti sampatichitvā vuttanayen' eva gantvā attano dvāre
thitābhāvaṃ rañño ārocāpetvā pavasiṭṭu³⁹ 'ti pesiṭṭe pavasiṭṭvā rājānaṃ vanditvā
35 ekamantaṃ atthāsi, rājā tena saddhīm paṭisanthāraṃ katvā gahapati tava putto
Ma-to kuhīn ti pucchi, pacchato āgacchati devā⁴⁰ 'ti, rājā āgacchatiṭi sutvā
tuṭṭhamānaso hutvā attano yuttāsanam⁴¹ ṇatvā nisidā⁴² 'ti ā., so attano yuttāsanam

¹ B⁴ bhūtap-. ² all three MSS. -ñīm. ³ C⁴ dāraakapañño, B⁴ sattedāra-
ka-pañño. ⁴ B⁴ evarūpaṃ. ⁵ B⁴ phālita? ⁶ C⁴ āga-. ⁷ so C⁴. B⁴ tumhe
mayā imam anattakāmaṃ katvā passathetaṃ. ⁸ B⁴ arituriṭṭa va nikkha-
mitvā passata. ⁹ B⁴ adde vā. ¹⁰ B⁴ vā. ¹¹ C⁴ naram? ¹² B⁴ katvā. ¹³
C⁴ mamaṃ. ¹⁴ C⁴ mayā. ¹⁵ C⁴ katvā. ¹⁶ C⁴ omīti gahapatirūpaṃ. ¹⁷
C⁴ mīti. ¹⁸ B⁴ āheko.

ūtvā ekamantaṃ nīsiḍḍi, M. pi alamkatapaṭṭiyatto dāraśasahassaparivuto alam-
 katarathe nīsiḍḍitvā nagaraṃ pavisanto parikkhāpītihe ekaṃ gadrabhaṃ diśvā
 thāmasampanne māpave āpāsesi: etaṃ gadrabhaṃ anubandhitvā gahetvā yathā
 eḍḍaṃ na karotī evaṃ assa mukhabandhānaṃ katvā ekasmiṃ attharakē vaṭṭetvā
 aṃsenāḍḍiya gacchathā¹ 'ti, te tathā karimṇu, Bo- pi mahantena parivārena na-
 garaṃ pāvisi, mahājano esa kira Sīrivaḍḍhakaseṭṭhino putto Mahosadho p.
 nāma esa kira jāyamāno osadhaghaṭṭikāṃ hatthena gahetvā jāto iminā kira te
 ettakānaṃ vimaṃsana-pāñhānaṃ paṭibhāgā² nātā³ ti M-aṃ abhittavanto olo-
 kento ca tittim na gacchatī, so rājadvāraṃ gantvā attano āgatasāsanaṃ paṭi-
 hāresi, rājā sutvā va tuṭṭhahattho mama putto Ma - - to khippaṃ āgacchatū⁴ 'ti ā.,
 so dāraśasahassaparivuto pāsādaṃ abhirūhitvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ
 aṭṭhāsi, rājā taṃ diśvā va somanassappatto hutvā madhurapaṭisaṅthārāṃ katvā
 paṇḍita patirūpaṃ āsanaṃ ūtvā nīsiḍḍi 'ti ā., so pītaṃ olokesi, ath' assa
 pitā olokitasāññiya uṭṭhāya p-a imasmiṃ āsane nīsiḍḍi 'ti ā., so tasmim nīsiḍḍi,
 taṃ tathā nisinnāṃ diśvā va Senaka-Pukkusa-Kāvinda-Devindā c' eva aññe
 ca andhabālā ti pāpiṇi paharitvā mahāhasitaṃ hasitvā imaṃ andhabālam p. ti
 vadanti so pītaṃ āsanā uṭṭhāpetvā ayaṃ nīsiḍḍati imaṃ p. ti vattuṃ ayuttan
 ti parihāsaṃ karimṇu, rājāpi dummukho ahoṣi. atha naṃ M. pucchī: 'kiṃ
 mahārāja dummukh' atthā 'ti, āna p-a dummukho 'mhi savanaṃ eva te maṇū-
 paṃ dassanaṃ amānāpaṃ jātan ti, kimkāraṇā ti, pītaṃ āsanā uṭṭhāpetvā⁵
 nisinnatā⁶ ti, kiṃ pana tvaṃ mahārāja sabbatṭhānesu puttehi pitā⁷ va uttamo
 ti maññasīti, āna paṇḍitā 'ti, atha naṃ M. naṃ mahārāja tumhehi amhākaṃ
 assataṃ vā⁸ pesetu seṭṭhataṃ vā⁹ ti sāsanaṃ pahitaṃ ti vatvā āsanā uṭṭhāya
 te māpave oloketvā tumhehi gahitagadbrahaṃ ānethā 'ti āpāpetvā rañño pāda-
 mūle nīpajjāpetvā mahārāja ayaṃ gadrabho kiṃ agghatīti pucchī, sace upakā-
 rako aṭṭhakabhāpāne agghatīti, imaṃ pana gadrabhaṃ paṭicca ajāniyavalavāya
 kuccimhi vutthaassataro¹⁰ kiṃ agghatīti, anaggho p-a 'ti, deva kasmā evaṃ
 kathetha nañ tumhehi idāṃ eva vuttaṃ sabbatṭhānesu puttehi pitā¹¹ va uttamo
 ti sace taṃ saccāṃ tumhākaṃ vāde¹² assatarato gadrabho uttamo hoti kiṃ
 mahārāja tumhākaṃ p-ā ettakaṃ pi jāniturā asakkontā pāpiṇi paharitvā hasanti
 aho tumhākaṃ p-ānaṃ paññāsampatti kuto vo ete laddhā ti cattāro pi p-e
 paribhāsītva¹³ rājānaṃ imāya Ekanipāte gāthāya ajjhabhāsi:

a. Haṃsi¹⁴ tvaṃ evaṃ maññesi¹⁵ seyyo (Cfr. I, 424)

puttena pitā¹⁶ ti¹⁷ rājaseṭṭha

haṃ¹⁸ assatarassa te ayaṃ (add pi?)

assatarassa hi gadrabho pitā¹⁹ ti.

T. a.: yadi tvaṃ rājaseṭṭha sabbatṭhānesu seyyo puttena pitā¹¹ evaṃ
 maññasi, haṃ¹⁸ assatarassa te ayaṃ ti tava assatarato pi ayaṃ seyyo hotū
 'ti a., kimkāraṇā: assatarassa hi gadrabho pitā¹¹ ti. Evaṃ ca pana vatvā āna

¹ Bā āga. ² Bā -o. ³ Bā sayamnis-. ⁴ Ck² pītaro. ⁵ so all three MSS.

⁶ Bā nīpattitvā assataro. ⁷ Bā pāde. ⁸ Ck² Bā -hāsītva. ⁹ so Ck²; Bā hasi.

¹⁰ Bā pādaṃ. ¹¹ Bā hi.

mahārāja sace puttato pitā seyyo mama pitarañ gaṇhatha sace pitto putto seyyo mañ gaṇhatha tumhākañ atthāyā¹ 'ti, rājā somanassappatto ahośi, sabba-rājaparisaṃ sukathito p-ena pañho ti unnādādini sādhu-kārasahassāni² adāsi³, aṅgulipoṭhā ca celukkhepasahassāni⁴ ca pavattiṃsu⁵, cattāro p-ā dummukhā ahesuñ, mātāpitunnañ guṇaṃ jānanto Bodhisatteña sadiso n' atthi, so kasmā evaṃ akāsi⁶ti na ca pitu avamanatthāya raññā⁷ pana assatarañ vā pesetu setthatarañ vā ti⁸ pesitañ tasmā tassa pañhassa āvibhāvanatthañ attano ca paṇḍitabhāvassa nāpanatthañ catunnañ p-tānañ, nippabbhāraṇatthañ⁹ evaṃ akāsi⁶ti. Gaḍḍhabha pañho niṭṭhito.

- 10 Rājā tussitvā gandhodakapunnāñ suvaṇṇabhikkhārañ ādāya „pācīna - - gāmañ rājabhogena bhuñjā“ 'ti setthissa hatthe udakañ pādetvā „sesasetthino etass' eva upatthākā hontū“ 'ti vatvā Bo-assa mātuyā sabbālaṃkāre pesetvā gaḍḍhabha pañhe pasanno B-añ puttañ katvā gaṇhituñ setthiñ¹⁰ avoca: „gahapati Ma-taṃ mama puttañ katvā dehīti“, „deva, taruṇo ayaṃ tāva, ajjāpi 'ssa mukhañ khīragandhañ vāyati, mahallakakāle tumhākañ santike bhavissatīti“, „gahapati, tvaṃ ito patthāya etasmim nīrālayo hohi, ayaṃ ajjatagge mama putto, ahañ mama puttañ posetuñ sakkhissāmi, gaccha tvaṃ“ ti taṃ uyyojesi, so
- 20 rājānañ vanditvā p-añ ālīngitvā ure nipajjāpetvā sise cumbitvā ovādam assa adāsi, so pi pitarañ vanditvā „tāta mā cintayitthā“ 'ti uyyojesi, rājā p-añ pucchi: „tāta antobhattiko bhavissasi udāhu bahibhattiko“ ti, so „mahā me parivāro, bahibhattikena mayā bhavituñ vaṭṭatīti“ cintetvā „bahibhattiko bhavissāmīti“ ā. 'ath' assa rājā anurūpagehañ dāpetvā dārakasahassañ ādiñ katvā paribbayañ dāpetvā sabbapari-
- 30 bhoḡe dāpesi, so tato patthāya rājānañ upatthahi, rājāpi nañ vīmañsitukāmo va ahośi. Tadā ca nagarassa dakkhinadvārato avidūre pokkharanīre ekasmiñ tāle kākakulā-vake mañiratanāñ ahośi, tassa chāyā pokkharaniyañ paññāyi, „po-ñiyañ mañīti“ rañño ārocesuñ, so Senakañ āmantetvā

¹ Bā mātthāyā. ² C's -kārañ. ³ Bā adāsi. ⁴ Bā -ttayimū. ⁵ C's -o. ⁶ Bā adāsi sāsanañ.

„po-yañ kira mañiratanam paññāyati, katham tañ gañhāpemā“
 'ti pucchitvā „udakam harāpetvā¹ gañhitum vaṭṭatīti“ vutte
 „tena hi evaṃ karohīti“ tass' eva bhāram akāsi, so bahu-
 manusse sannipātāpetvā udakam ca kaddamañ ca harāpetvā²
 bhūmim³ bhinditvāpi mañim na addasa, puna punṇāyañ pok- 5
 kharaniyā mañicchāyā paññāyi, so puna pi tathā katvā n' eva
 addasa, tato rājā p-am āmantetvā „po-yañ eko mañi paññā-
 yati, Senako udakakaddamañ harāpetvā bhūmim⁴ bhindāpetvāpi
 na addasa, punṇāya po-yā puna paññāyati, sakhissasi tañ
 • mañim gañhāpetun“ ti, so „n' etañ mahārāja garu⁵, etha 10
 dassessāmīti“, rājā tussitvā „passissāmi“ aña p-assa nāṇa-
 balan“ ti mahājanaparivuto pokkharaniṭṭirañ gato, M. tīre
 ṭhatvā mañim olokento va „nāyañ mañi po-yañ, tālarukkhe
 iminā bhavitabban“ ti natvā „n' atthi deva po-yañ mañitī“
 vatvā „nañu udaye paññāyatīti“ vutte udakapātiñ āharāpetvā 15
 „passa' deva, nāyañ mañi po-yañ yeva paññāyati pātiyañ pi
 paññāyatīti“ vatvā „p-a kattha pana mañinā bhavitabban“ ti
 vutte „deva po-yam pi pātiyañ pi chāyā va paññāyati na
 mañi, mañi pana etasmim tālarukkhe kākakulāvake, purisañ
 āropetvā otarāpehīti“ ā., rājā tathā mañim āharāpesi, p. tañ 20
 gahetvā rañño hatthe ṭhapesi, mahājano p-assa sādhu-kārañ
 datvā Senakam paribhāsanto „mañiratanam tālarukkhe kāka-
 kulāvake atthi⁶, Senako balavapurisehi pokkharaniñ⁷ yeva
 bhindāpeti⁸, p-ena nāma Mahosadhasadisena (add na?) bhavi-
 tabban“ ti M-assa thutiñ akāsi, rājāpi tassa tuṭṭho attano 25
 gīvāya piḷandhanam muttāhārañ datvā dārakasuhassassa muttā-
 valiyo dāpesi, Bo-assa ca parivārassa ca vinā⁹ patihārena¹⁰
 upaṭṭhānañ anujāni. Ekūnavisatipañño niṭṭhito.

Pun' ekadivasam rājā p-ena saddhim uyyānam agamāsi,

¹ Bā niharitvā. ² Bā niha-. ³ Bā bhūmi, Cks -mīyam. ⁴ Cks -iyam, Bā
 bhūmam. ⁵ Bā garuñ. ⁶ Cks -mitti. ⁷ Ck tassa, Bā passatha. ⁸ Cks ṭhapetvā
 in the place of kaka- atthi. ⁹ Cks -ṇiyam. ¹⁰ Bā senaka bālo bahumanussehi
 po-ñim yeva bhindāpesiti. ¹¹ so Cks; Bā iminā. ¹² so Ck Bā; Ck paṭihā-.

tadā eko kakaṇṭako toraṇagge vasati, so rājānaṃ āgacchantaṃ
 disvā otaritvā bhūmiyaṃ nipajji, rājā tassa kiriyaṃ disvā „p-a
 ayaṃ k. kiṃ karotīti“ pucchi, „mahārāja tumhe sevātīti“,
 „sace evaṃ mā amhākaṃ sevā nipphalā hotu, bhogam assa
 5 dāpehīti“, „deva, nāssa bhogena kiccaṃ atthi, khādaniyamattaṃ
 alam etassā“ 'ti, „kiṃ pan' esa khādatīti“, „maṃsaṃ devā“
 'ti, „kittakaṃ laddhum vaṭṭatīti“, „kākaṇikagghanakaṃ devā“
 'ti, rājā ekaṃ purisaṃ ānāpesi, „rājādāyo' nāma kākaṇikamatto
 na vaṭṭatīti imassa nibaddhaṃ aḍḍhamāsakassa maṃsaṃ āha-
 10 ritvā dehitī“, so „sādhū“ 'ti tato paṭṭhāya tathā akāsi, so
 ekadivasam uposathamāghāte² maṃsaṃ alabhitvā tam eva
 aḍḍhamāsakam vijjhivā suttakena āvunitvā tassa gīvāya pi-
 landhi, ath' assa taṃ nissāya māno uppajji, taṃ divasam eva
 rājā puna ūyyānaṃ agamāsi, so rājānaṃ āgacchantaṃ disvā
 15 dhanam nissāya uppannamānavasena „Vedeha, tvam nānu³ kho
 mahaddhano, ahan nu kho“ ti raññā saddhiṃ attānaṃ samaṃ
 karonto anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cālenito nipajji, rājā
 tassa kiriyaṃ oloketvā „p-a, esa pubbe viya aḷḷa na otarati,
 kin nu kho kāraṇaṃ“ ti pucchanto paṭhamam gātham āha:

20 4. Nāyaṃ pure uṇṇamati⁴ toraṇagge kakaṇṭako,
 Mahosadha vijānāhi kena thaddho kakaṇṭako tī.

Ta. uṇṇamatīti⁵ yathā aḷḷa anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cālenito
 uṇṇamati⁶ evaṃ pure (add na) uṇṇamati⁷, kena thaddho k. ti kena kā-
 raṇena thaddhabhāvaṃ āpanno.

25 Paṇḍito „uposathamāghāte⁸ maṃsaṃ alabbhantena rāja-
 purisena gīvāya baddhaaḍḍhamāsakam nissāya tassa mānena⁹
 bhavitabbau“ ti ñatvā imaṃ gātham āha:

5. Aladdhapubbaṃ laddhāna aḍḍhamāsam kakaṇṭako
 atimaññati rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ tī.

¹ Bā rājādāyo. ² Bā -the māghāte. ³ Bā nu. ⁴ Ck unu-, Bā ora-, Bā oram-?
⁵ Bā ora-, Bā ora-? ⁶ Bā na oramati. ⁷ Ck omīti evaṃ - ti. Bā has evaṃ
 pure, oramati. ⁸ Bā -the mā-. ⁹ Ck add uppanno.

Rājā taṃ purisaṃ pakkosāpetvā pucchi, so yathābhūtaṃ
 ārocesi, rājā „kañci¹ apucchitvā va sabbaññūbuddhena viya
 paṇḍitena kakaṇṭakassa ajjhāsāyo nāto“ ti ativiya pasāditvā
 p-assa catūsū dvāresu sumkaṃ dāpesi, kakaṇṭakassa paṇe rājā
 kujjhivā vaṭṭaṃ haretuṃ² ārabhi, p. pana „ayuttan“ ti ni- 5
 vāresi. Kakaṇṭakapaṇho niṭṭhito.

Ath' eko Mithilavāsī Piṇḍuttaro nāma māṇavo³ Takkasilaṃ
 gantvā disāpāmoḁkhācariyassa santike sippaṃ sikkhanto⁴ khip-
 pam eva sikkhi, so anuyogaṃ datvā „gacchāṃ⁵ ahan“ ti āca-
 'riyaṃ āpucchi, tasmiṃ pana kule sace pi vayappattā dhītā 10
 hoti jeṭṭhantevāsikassa dātabbā ti vattaṇ⁶ ca⁷, tassācariyassa
 ekā dhītā atthi abhirūpā devāccharapaṭibhāgā, atha naṃ „dhi-
 taraṃ te tāta dassāmi, taṃ ādāya gamissasāti“ ā., so pana
 māṇavo dubbhago kālakaṇṇi, kumārikā mahāpuṇṇā, tassa
 taṃ disvā cittaṃ nālliyati, so taṃ ārocento⁸ pi „ācariyassa 15
 vacanaṃ na bhindissāmīti“ sampaṭicchhi, brāhmaṇo dhītaraṃ
 tassa adāsi, so rattibhāge alaṃkatasirisayane nīpanno tāya
 āgantvā sayanaṃ abhirūḁhamattāya tintināyamāno⁹ sayanā ota-
 ritvā bhūmiyaṃ nīpajji, sāpi otarivā tassa santikaṃ gatā,
 so utṭhāya puna sayanaṃ abhirūhi, sāpi puna sayanaṃ abhi- 20
 rūhi, so pana sayanā otari, kālakaṇṇi nāma siriyā saddhiṃ na
 sameti, kumārikā sayane yeva nīpajji, so bhūmiyaṃ yeva sayi,
 evaṃ sattāhaṃ vitināmetvā taṃ ādāya ācariyaṃ vanditvā nik-
 khami, antarāmagge allāpasallāpamattam pi n' atthi, aniccha-
 mānā va ubho pi Mithilaṃ pattā, Piṇḍuttaro nagarā avidūre 25
 ekaṃ phalasampannaṃ udumbaraṃ disvā khudāya pīlito abhi-
 rūhitvā udumbarāni khādi, sāpi chātajjhattā¹⁰ rukkhamūlaṃ
 gaṇtvā „mayham pi phalāni pāthethā“ ti ā., „kiṃ tava hattha-
 pādā n' atthi, sayam pi abhirūhitvā khādā“ ti, sā abhirūhitvā
 khādi, so tassā abhirūḁhabhāvaṃ natvā siḁhaṃ otarivā ruk- 30

¹ Bā kñci. ² Bā vattaṃ hā-. ³ Bā vuttaṃ. Idam vuttaṃ in the place of vattaṃ. ⁴ so all three MSS. for arocento? ⁵ Ck tināyamāno, Bā atṭiyamāno harāyamāno. ⁶ Bā chātattāya.

khaṃ kaṇṭakehi parikkhipitvā „mutto 'mhi kālakappaṇiṃ“ ti
 vatvā palāyi, sā otaritvā gantuṃ asakkonti tatth' nisīdi. Atha
 rājā uyyāne kīḷitvā hatthikkhaṇḍhe nisinno sayanhasamaye na-
 garaṃ pavisanto taṃ tattha disvā paṭibaddhacitto hutvā „sa-
 8 pariggahā apariggahā“ ti pucchāpesi, sā „atthi me sāmi kula-
 dattiko pati, so pana! māṃ idha nisīdāpetvā chaḍḍetvā palāto“
 ti ā., amacco taṃ kāraṇaṃ raṇṇo ārocesi, rājā „assāṃikabhaṇ-
 ḍaṃ nāma raṇṇo pāpuṇātīti“ taṃ otārāpetvā hatthiṃ āropetvā
 nivesanaṃ netvā abhisiñcitvā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi, sā
 10 tassa piyā ahosi manāpā, udumbhararukkhe dāḍḍattā Udum-
 barādevit' eva nāmaṃ sañjānimsu, ath' ekadivasaṃ raṇṇo
 uyyānagamanatthāya dvāragāṃavāsikehi maggaṃ paṭijaggā-
 pesuṃ¹, Piṅguttaro pi bhatim' karonto kacchaṃ bandhitvā
 kuddālena maggaṃ tacchati, magge anitṭhite² rājā U-deviyā
 15 saddhiṃ rathe ṭhatvā nikkhami, U-devī pi taṃ kālakappaṇiṃ
 maggaṃ tacchantam disvā evarūpaṃ sirim' dhāretuṃ nāsakki,
 „ayaṃ kālakappaṇi“ taṃ elokenti hasi, rājā taṃ hasamānaṃ disvā
 kujjhivā „kasmā hasīti“ pucchi, „deva ayaṃ maggatacchako
 puriso mayhaṃ porāṇakasāmiko, esa māṃ udumbarukkhāṃ
 20 āropetvā kaṇṭakehi parikkhipitvā gato, im' āhaṃ oloketvā eva-
 rūpaṃ sirim' dhāretuṃ nāsakkhim³, 'ayaṃ kālakappaṇi' cintetvā
 hasin⁴ ti, rājā „tvam' musā kathesi, aññaṃ kañci⁵ disvā
 hasitam' tayā, māressāmi tan⁶“ ti asim' aggahesi, sā bhayappattā
 „deva paṇḍite tāva pucchā“ 'ti ā., rājā Senakaṃ pucchi:
 25 „tvam' imissā vacanaṃ saddahasīti“, „na saddahāmi deva, ko
 nāma evarūpaṃ itthiṃ pahāya gamissatīti“ ā., sā tassa kathaṃ
 sutvā atirekataraṃ⁷ bhītā ahosi, atha rājā „Senako kim' jānāti⁸,
 p-aṃ pucchissāmīti“ cintetvā taṃ pucchanto i. g. ā.:

8. Itthi siyā rūpavatī sā ca silavatī siyā, (vol. II p. 115)

30 puriso taṃ na iccheyya saddahāsi Mahosadhā 'ti.

¹ Ck¹ -pentesu, C² paṭijaggantesu. ² all three MSS. -i. ³ Bā ki-. ⁴ Ck² nan.

⁵ Ck¹ atirekakatā, C² atirekatara. ⁶ Ck² jānāsīti.

Ta, silavatīti ācārasampannā.

Taṃ sutvā paṇḍito gātham āha:

7. Saddahāmi mahārāja: puriso dubbhago siyā,
sirī ca kālakaṇṇī ca na śamenti kudācanaṃ.

Ta, na samentīti samuddassa 'oratīrapāratīrāni viya nabhatalapaṭhavitalā 5
viya ca na samāgacchanti.

Rājā tassa vacanena taṃkāraṇā na kujjhi¹, hadayaṃ assa nibbāyi, so tassa tussitvā „p-a sace tvaṃ idha na bhavissasi ajjāhaṃ bāla-Senakassa kathāya tthatvā evarūpaṃ itthiratanam na labhissam, idāni taṃ nissāya mayā esā laddhā“ ti p-assa 10 satasahassena pūjam kāresi, tato devī pi rājānam vanditvā „deva, p-am nissāya mayā jīvitaṃ laddham, im' āham kaṇiṭṭha-bhātikaṭṭhāne tḥapetuṃ varaṃ varemīti²“. „sādhu devi gaṇhāsi³, dammi te varau“ ti, „devāhaṃ ajja⁴ paṭṭhāya mama kaṇiṭṭhaṃ viṇā na kiñci madhurarasaṃ khādissāmi, ito paṭṭhāya 15 velāya va avelāya vā dvāraṃ vivarāpetvā imassa madhurarasaṃ pesetuṃ labhanakavaraṃ⁵ gaṇhāmīti“, „sādhu bhadde imam varaṃ gaṇhāhīti“. Sirikāḷakapaṇṇipañho niṭṭhito.

Aparasmiṃ divase rājā katapātārāsabhatto dīghantare⁶ caṃkamanto dvārapānantarena⁷ ekaṃ eḷakaṃ ca sunakhaṃ ca 20 mittasanthāvaṃ karonte addasa, so kira eḷako hatthisālāya hatthisa purato khittam anāmaṭṭhatinaṃ⁸ khādi, atha naṃ hatthigopakā poṭhetvā⁹ niharimsu, viravitvā palāyamānaṃ ca eko vegena gantvā piṭṭhiyaṃ daḍḍena pahari, so piṭṭhiṃ nāmetvā vedanāmatto gantvā rājagehe mahābhittim nissāya piṭhi- 25 kāya nipajji, taṃ divasam eva rañño mahānase atṭhicammā-dini khāditvā vaddhitasunakho bhattachārake bhattim sampādetvā bahi tthatvā sarīre sedaṃ nibbāpente macchamaṃsagandham adhivāsetuṃ asakkonto mahānasaṃ pavisitvā pidhānaṃ pātetvā

¹ C^o taṃ kāraṇaṃ bujjhi, B^d taṃ kāraṇaṃ sutvā tassā akujjhītvā. ² B^d yācā-mīti. ³ B^d gaṇhāci. ⁴ B^d ajjato. ⁵ B^d labhikabbavaraṃ. ⁶ B^d pāsādadīgh-.

⁷ B^d vātavān-. ⁸ C^o anāmattha-, B^d anāmaṭṭha-. ⁹ B^d poth-.

- maṃsaṃ khādi, bhattakārako bhājanasaddena pavisitvā taṃ
 sunakhaṃ disvā dvāraṃ pidahitvā taṃ leḍḍudaṇḍādīhi poṭhesi,
 so khāditamaṃsaṃ mukheṇ¹ eva chaḍḍetvā viravitvā nikkhami,
 bhattakārako pi 'ssa nikkhantabhāvaṃ ñatvā anubandhitvā
 5 piṭṭhiyaṃ tiriyaṃ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṃ nāmetvā ekaṃ
 pādaṃ ukkhipitvā eḷakassa nipannaṭṭhānam eva pāvisi, atha
 naṃ eḷako „samma kiṃ tvaṃ piṭṭhiṃ nāmetvā āgacchasi, kiṃ
 te vāto vijjhatīti“ pucchi, sunakho „tvam pi piṭṭhiṃ nāmetvā
 nipanno, kiṃ tava sarīre² vāto vijjhatīti“ pucchi, so attano
 10 pavattiṃ ārocesi, atha naṃ eḷako pucchi: „kiṃ pana tvaṃ puna
 bhattagehaṃ gantvā sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi, gaṭassa
 me jīvitaṃ n' atthīti“, „tvam pana hatthisālaṃ gantvā sak-
 khissasīti“, „mayāpi tattha gantvā na sakkā, gaṭassa me
 jīvitaṃ n' atthīti“, te „kathan nu kho mayaṃ idaṃ jivissāma“,
 15 'ti upāyaṃ cintesum, ath' eḷako āha: „sace mayaṃ samaggā³
 vāsaṃ vasitvā sakkoma atth' eso upāyo“ ti, „na hi kathe-
 hīti“, „samma tvaṃ ito paṭṭhāya hatthisālaṃ yāhi, 'nāyaṃ
 tiṇaṃ khādātīti' tayaṃ hatthigopakā āsaṃkaṃ na karissanti, tvaṃ
 mama tiṇaṃ āhareyyāsi, aham pi bhattagehaṃ pavisissāmi,
 20 'nāyaṃ maṃsakhādako' ti bhattakārako mayi āsaṃkaṃ na
 karissati, aham pi te maṃsaṃ āharissāmi“, te „atth' eso
 upāyo“ ti ubho sampatichchitvā sunakho hatthisālaṃ gantvā
 tiṇakalāpaṃ⁴ ḍasitvā ānetvā mahābhittipitṭhikāyaṃ ṭhapesi,
 itaro pi bhattagehaṃ gantvā maṃsakhandaṃ mukhapūraṃ
 25 ḍasitvā ānetvā tatth' eva ṭhapesi, sunakho maṃsaṃ khādati
 eḷako tiṇaṃ khādati, te iminā upāyena samaggā sammodamānā
 mahābhittipitṭhikāya vasanti, rājā tesāṃ mittadhammaṃ disvā
 cintesi: „aditṭhapubbaṃ vata me kāraṇaṃ⁵ ditṭhaṃ, ime
 paccāmittā hutvāpi⁶ samaggavāsaṃ vasanti, idaṃ kāraṇaṃ
 30 gaṇetvā pañhaṃ katvā paṇḍite pucchissāmi, imaṃ ca pañhaṃ
 aṇaṇante raṭṭhā pabbājessāmi, taṃ jānantassa 'evārūpo paṇḍito

¹ Bā kīnta. omitting sarīre. ² Bā -a. ³ C¹ tiṇakaraṇaṃ, C² tiṇakaraṇaṃ. ⁴ Bā 'adda ajja. ⁵ C² omit pi.

n' atthīti' sakkāraṃ karissāmi, ajja tāva avelā sve upatthāna-
kāle āgate pucchissāmi¹ so punadivase paṇḍitesu upatthānaṃ
āgantvā nisinnesu pañhaṃ pucchanto i. g. ā.:

a. Yesaṃ na kadāci bhūtapubbaṃ
sakkhiṃ sattapadam pi¹ imasmi loke
jātā amittā dve² sahāyā³
paṭisanthāya caranti kissa hetū 'ti.

5

† Ta. paṭisanthāyā 'ti saddahitvā ghaṭitā⁴ hutvā.

Idaṃ ca pana vatvā puna āha:

a. Yadi me ajja pātarāsakāle
pañhaṃ na sakkuṇetha vattum etaṃ
pabbājayissāmi⁵ vo sabbe⁶,
na hi m' attho duppaññajātikehīti.

10

Senako 'aggāsane nisinno p. āsanapariyante, so taṃ pañ-
haṃ upadhārento atthaṃ adisvā cintesi: „ayaṃ rājā dandha- 15
dhātuko imaṃ pañhaṃ cintetvā saṃkaḍḍhituṃ asamattho,
kiñci tena dīṭṭhaṃ bhavissati, ekadivasaṃ okāsaṃ labhanto
imaṃ pañhaṃ nīharissāmi⁷“, Se- „kenaci upāyena ajja eka-
divasamattaṃ adhivāsāpetuṃ vattatīti⁸“, itare pi cattārō
andhakāragabbhaṃ pavitṭhā viya na kiñci passimsu, Se- „kin 20
nu kho Mahosadhassa pavattīti⁹“ Bo-aṃ olokesi, so pi taṃ
olokesi, Se- Bodhisattassa olokītākāren' eva⁹ tassādhippāyaṃ
ñatvā tassa paṇḍitassāpi na upatthātīti sallakkheti ayaṃ ajja
etaṃ kathetuṃ asakkonto ten' ekadivasaṃ okāsaṃ icchati, pū-
ressāmi 'ssa manorathan ti raññā saddhiṃ vissāseṇa mahāhasitaṃ 25
hasitvā „kiṃ mahārāja sabbe va¹⁰ amhe pañhaṃ kathetuṃ asak-
konte pabbājessasīti¹¹“ ā., „āma paṇḍitā¹² 'ti „etaṃ pi eko gaṇṭhi-
pañho ti tvaṃ sallakkhesi, na mayaṃ etaṃ pañhaṃ kathetuṃ
sakkoma, api ca thokaṃ adhivāsehi, gaṇṭhipañho esa na sakkā
mahājanamajjhe kathetuṃ, ekamante cintetvā pacchā tumhākaṃ 30

¹ read: -dān, omitting pi. ² read: duve. ³ Bā sahāyā. ⁴ Bā ghaṭikā. ⁵
Bā rañhā pabb-. ⁶ read: sabbe vo? or vo va sabbe? ⁷ read: -mitti? ⁸ Ck-
-setū ti. ⁹ Bā te- bodhisattassa olokitasaññāya. ¹⁰ Bā saccameva.

yeva kathessāma, okāsan no dehīti“ M-am takketvā¹ imam
gāthadvayaṃ āha:

10. Mahājanasamāgamamhi ghore
janakolāhalasamāgamamhi jāte
5 vikkhittamanā anekacittā
pañham na sakkunoma vattum etaṃ.
11. Ekaggacittā (add pi?) ekamekā
rahasi gatā attham nicintayitvā
paviveke sammāsītvanā dhīrā
10 atha vakkhanti janinda attham² an ti.

Ta. sammāsītvanā 'ti kāyacittaviveke thitā ime dhīrā imam pañham
sammāsītva atha te etaṃ attham vakkhanti.

Rājā tassa katham sutvā arattamano hutvāpi „sādhū
cintetvā kathetha, akathente pabbājessāmīti“ tajjesi yeva, cat-
15 tāro pi p-ā pāsādā otarimsu, Se- itare „tātā, rājā sukhuma-
pañham pucchi, akathite mahantaṃ bhayaṃ bhavēyya, tumhe
sappāyabhojanaṃ bhuñjitvā sammā upadhārethā“³ 'ti', p. pi
utthāya U-deviyā santikaṃ gantvā „devi ajja vā hiyyo vā rājā
kattha ciram atthāsīti“ pucchi, „tāta dīghantare vātapānena
20 olokento camkamati⁴“, tato B. cintesi: „raññā iminā passena
kiñci dīṭṭhaṃ bhavissati⁵“, so tato gantvā bahi olokento
„eḷakasunakhānaṃ kiriyaṃ disvā rañño⁶ pañho abhisamkhato“
ti sannidīṭṭhānaṃ katvā gehaṃ gate, itare tayo pi cintetvā
kiñci adisvā Senakassa santikaṃ agamiṃsu, so te pucchi:
25 „dīṭṭho vo⁷ pañho“ ti, „na dīṭṭho ācariyā“ ti, „yadi evaṃ
rājā vo pabbājessati⁸, kiṃ karissathā“ ti, „tumhehi pana
dīṭṭho“ ti, „aham pi na passāmīti“, „tumhesu apassantesu
mayam kiṃ passissāmā⁹ 'ti' rañño pana santike cintetvā
kathessāmā 'ti' sīhanādaṃ naditvā āgat' amha, akathite rājā
30 kujjhissati, kiṃ karomā¹⁰ 'ti', „ayaṃ pañho na sakkā amhehi

¹ Bā oloketvā. ² Ck adds vatvā (Ck avatvā) attano attano gehaṃ gatā. ³ Bā -ā.

⁴ Ck te. ⁵ Ck -titi. ⁶ Bā -ssāma hiyyo. ⁷ Bā karissāma, omitting ti.

daṭṭhum, p-ena satagunam katvā cintito bhavissatīti¹“, „etha
tassa santikam gacchāmā“² 'ti te cattāro pi B-assa ghara-
dvāram gantvā ṭhitabhāvam āroḍāpetvā geham pavisitvā paṭi-
santhāram katvā ekamantaṃ ṭhitā M-am pucchimsu: „kim
p-a cintito te pañho“³ ti, „mayi acintite añño ko cintessati, āma 5
cintito“⁴ ti, „tena hi amhākam pi kathethā“⁵ 'ti, p. „sac' āham
etesam na kathessāmi rājā te“⁶ rāṭṭhā pabbājessati maṃ saṭṭahi
ratanehi pūjessati, ime bālā mā nassantu kathessāmi tesam“⁷ ti
cintetvā te cattāro pi nīcāsane nisīdāpetvā añjalim paggaṇhā-
petvā rañño diṭṭhakaṃ ajānāpetvā „rañño pucchitakāle evaṃ 10
katheyyāthā“⁸ 'ti catunnam pi catasso gāthā bandhitvā Pālim
eva uggaṇhāpetvā uyyojesi, te dutiyadivase rājūpatṭhānam
gantvā paññattāsane nisīdimsu, rājā Senakaṃ pucchi: „ñāto
te S-a pañho“⁹ ti, „mahārāja mayi ajānante añño ko jānissatīti“,
„tena hi kathēhīti“, „suṇātha devā“¹⁰ 'ti uggaḥitanīyāmen' eva 15
gātham āha:

12 Uggaputtarājaputtiyānam
urabbhamāsam¹ piyam manāpam,
na te sunakhassa² adenti māsam,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā 'ti. 20

Ta ugga - - ti uggaṭṭānam amaccaputtānaṃ e' eva rājaputtānaṃ ca

Gātham vatvāpi S-o attham na jānāti, rājā pana attano
pākaṭatthatāya⁴ jānāti, tasmā „Senakena tāva ñāto“⁵ ti „Pukku-
sam tāva pucchissāmīti“⁶ P-am pucchi, so pi 'ssa „kim aham
eva apaṇḍito“⁷ ti vatvā uggaḥitanīyāmen' eva g. ā.: 25

13 Cammam vihananti eḷakassa
assapiṭṭhattharaṇassa¹ hetu,
na te sunakhassa attharanti,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam² assā 'ti.

¹ Bd -ssati. ² Ck vo ³ read: urabbhassa māsam? ⁴ read: -klass'. ⁵
⁶ sakkham, Bd saṅkhyam. ⁶ Bd attano diṭṭhā pa. ⁷ Bd as-assapiṭṭha-
Ck assapiṭṭhattharaṇasukhassa. ⁸ Bd saṅkham.

Tassāpi attho apākaṭo yeva, rājā pana attano pākaṭattā
„imināpi nāto“ ti Kāvindaṃ pucchi, so pi gātham āha:

14. Āvelitasīṅgiko¹ hi² meṇḍo,
na sunakhassa visāṇāni³ atthi,
5 tinabhakkho maṃsabhojano ca,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁴ assā⁵ 'ti.

Rājā „imināpi nāto“ ti Devindaṃ pucchi, so pi uggahita-
niyāmen' eva gātham āha:

15. Tiṇamāsi palāsamāsi meṇḍo,
10 na sunakho tiṇamāsi no palāsaṃ,
gaṇheyya suṇo sasaṃ biḷaraṃ,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁴ assā⁵ 'ti.

Ta tinamāsi -- ti tinakhādako c' eva pannakhādako ca, no palāsaṃ
ti tiṇam pi pannam pi na khādati.

15. Atha rājā p-am pucchi: „tāta tvaṃ imaṃ pañhaṃ jānā-
sīti“, „mahārāja Avicito yāva Bhavaggā maṃ ṭhapetvā ko
aṇño etaṃ jānissatīti“, „tena hi kathehīti“, „suna mahārāja“
'ti tassa kiccassa⁴ attano pākaṭabhāvaṃ pakāsento imaṃ gātha-
dvayam āha:

20. Addhatṭhapādo³ catuppadassa
meṇḍo aṭṭhanakho adissamāno
chādiyaṃ āharatī⁶ ayaṃ imassa,
maṃsaṃ āharatī⁶ yaṃ amussa.
17. Pāsādagato Videhasettṭho⁷
25 vitihāraṃ aṇṇamaṇṇabhojanānaṃ⁸
addakkhi kira sakkhi taṃ janindo
bhobhukkassa⁹ ca puṇṇamukhassa c' etan ti.

Ta. addhatṭhapādo³ ti vyañjanakusalatāya elakassa catuppādaṃ sat-
dhāyāha, meṇḍo ti elako, aṭṭhanakho ti elakassa ekekasmīn paḍe dvinnam
30 dvinnam khuraṇam vasaṇ' etaṃ sandhāya vuttam, adissamāno ti maṃsaṃ
haranākalē appaṇṇāyamāno, chādiyaṃ ti gehacebhādanātinan ti a., ayaṃ imassa

¹ Cko avelli-. ² read: visāṇāni sūnakhassa? ³ Bā saṅkham. ⁴ Cko kiccāṃ. ⁵
Bā aṭṭhadḍha-. ⁶ all three MSS. -ti. ⁷ Bā ve-. ⁸ Cko -amabbo-. ⁹ Bā bhubbh-.

'ti eḷako sunakhassa, vītiḥāraṇaṃ ti vītiḥaraṇaṃ, aññamaññābhojanānaṃ ti aññamaññāssa bhojanānaṃ vītiḥaraṇaṃ, meṇḍo hi sunakhassa bhojanānaṃ harati so tassa vītiharati, sunakho pi tassa harati itaro vītiharati. addakkhīti taṃ tesaṃ aññamaññānaṃ bhojanānaṃ vītiḥaraṇaṃ, sakkhīti attapaccakkhaṃ katvā addassa, bhobhukkassā¹ 'ti bhūṃkaranasunakhassa² puṇṇamukhassa³ 5 meṇḍassa, etaṃ imeṣaṃ mittadhammaṃ rājā sayasiṃ passīti.

Rājā itarehi B-aṃ nissāya nātabhāvaṃ ajānanto „pañca p' ete attano attano paññābalen' eva jānimsū“ 'ti maññamāno somanassappatto hutvā imaṃ gātham āha:

1. Lābhā vata me anapparpā 10
yassa me edisā⁴ paṇḍitā kulamhi,
gambhīragataṃ nipuṇaṃ⁵ atthaṃ
paṭivijjhanti subhāsitenā dhīrā ti.

Ta paṭivijjhanti subhāsitenā viditvā kathenti.

Atha nesaṃ „santutṭhena nāma tutṭhākāro kattabbo“ ti 15 taṃ karonto gātham āha:

19. Assatarīraṭṭhaṇ⁶ ca ekamekaṃ
phītaṃ⁷ gāmavaraṇaṃ ca ekamekaṃ
sabbesaṃ vo dammi paṇḍitānaṃ
parappatītamano⁸ subhāsitenā 'ti 20

vatvā sabbaṃ dāpesi. Dvādasanipāte Meṇḍakapaṇḍitaṃ niṭṭhito. (IV p. 186.)

Udumbaradevī pana itarehi p-aṃ nissāya pañhassa nātabhāvaṃ nātvā „raññā muggamāse nibbisese“ karoutena viya pañcannaṃ samako va sakkāro kato, nanu mayhaṃ kaniṭṭhassa 25 viṣesaṃ sakkāraṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ rañño santikaṃ gantvā pucchi: „deva kena te pañho kathito“ ti, „pañcāhi paṇḍitehi bhadde“ ti, „deva cattāro janā taṃ pañhaṃ kaṃ nissāya jānimsū“ 'ti⁹, „na jānāmi bhadde“ ti, „mahārāja te kiṃ jānanti, p. pana 'mā nassantu ime bālā' ti pañhaṃ uggaṇhāpesi, tumhe 30

¹ Bā bhubbh-. ² Bā bhubbhukkasaddakaraṇassa su-. ³ Bā omits edisā. ⁴ read: nipū-? ⁵ Ck -ratañ. ⁶ Ck pītaṃ, Bā thītaṃ, C* omits this pāda. ⁷ Ck paramatīta-, C* paramatīta-, Bā paramappatīta-. ⁸ Bā -sesakam. ⁹ Ck add maññasi-

sabbesaṃ samaṃ sakkāraṃ karoṭha, ayuttaṃ c' etaṃ, p-assa
 visesaṃ kātuṃ vaṭṭatīti¹, rājā „attānaṃ nissāya nātabhāvaṃ na
 kathesi²“ p-assa tussitvā atirekaṃ sakkāraṃ kātukāmo cintesi:
 „hotu mama puttaṃ ekaṃ pañhaṃ pucchitvā kathitakāle ma-
 5 hāsakkāraṃ karissāmīti“ so pañhaṃ cintento Sirimandapañhaṃ
 cintetvā ekadivasaṃ pañcannaṃ paṇḍitānaṃ upaṭṭhānaṃ
 āgantvā sukhaniṣṇakāle „Senaka pañhaṃ pucchissāmīti“,
 „puccha devā“ 'ti, rājā Sirimandapañhe paṭhamam g. ā.:

20. Paññāy' upetaṃ siriyā vihināṃ
 10 yasassināṃ vāpi apetaṃ paññāṃ
 pucchāmi taṃ Senaka etaṃ atthaṃ:
 kam ettha seyyo kusalā vadanti.

Ta. kam - - ti imesu dvīsu katarāṃ paṇḍitā seyyo ti vadanti.

Ayaṇ ca kira pañho Senakassa vamsānugato,³ tena taṃ
 15 khippam eva kathesi:

21. Dhīrā ca bālā ca have janinda
 sippūpapannā¹ ca asippino ca
 sujātimanto pi ajātimassa
 yasassino pessakarā bhavanti,
 20 etaṃ pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. pañño nihīno ti paññavā nihīno issaro uttamo ti attho.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā itare tayo apucchitvā nisinnaṃ
 Mahosadhaṇḍitaṃ āha:

22. Tuvam pi pucchāmi anomapaññāṃ
 25 Mahosadha² kevaladhammadassi:
 bālāṃ yasassiṃ paṇḍitaṃ³ appabhogaṃ
 kam ettha seyyo kusalā vadantīti.

Ta. kevaladhammadassīti sabbadhammadassīti.

¹ Bā sippasampanno. ² so all three MSS. for -dhā? ³ read: paṇḍit'.

Ath' assa Mahāsatto „suṇa mahārājā“ 'ti kathesi:

23. Pāpāni kammāni karoti bālo
idham eva seyyo itj maññamāno,
idhalokadassī paralokaṃ¹ adassi,
ubhayattha bālo kalim aggahesi,
evam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño² va seyyo na yasassibālo ti.

5

Ta. idham evā 'ti idhaloke idaṃ issariyam eva mayham seṭṭhan tī: mañña-
māno, kalimaggahesīti bālo issariyamadena pāpakammaṃ katvā nīrayādīsu
uppañjanto paraloke, puna tato āgantvā nīcakule dukkhabhojano³ hutva nib- 10
battamāno idhaloke cā⁴ 'ti, ubhayattha parājayam eva ganhāti, etam pi ahaṃ
kāraṇaṃ disvā paññasampañño va uttamo, issaro pi pana bālo na uttamo⁵
ti vadāmi.

Evam vutte rājā S-kaṃ oloketvā „nanu Mahosadho pañña-
vantaṃ eva uttamo ti vadatīti“ ā., S-ko „mahārāja, M-dho 15
daharo, ajjāpi 'ssa mukhaṃ khiragandhaṃ vāyati, kiṃ esa
jānātīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

24. Na sippam etaṃ vidadhāti bhogaṃ
na bandhuvā⁶ na sarīrāvakaṃ⁷,
pass' eḷamūgaṃ sukham edhamānaṃ
sirihīnaṃ⁸ bhajate Gorimandaṃ,
• etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

20

Ta. eḷamūgaṃ ti paggharitalālamukhaṃ, Gorimandaṃ⁹ ti so kira
tasmiṃ ſeva nagare āsītikoṭṭivibhavo seṭṭhi virūpo, nāssa putto na dhītā, na 25
kiñci sippaṃ jānāti, kathentassāpi 'ssa hanukassa ubhoṭi passehi lālādharā
paggharanti, devaccharā viya dve itthiyo sabbālaṃkārehi vibhūsitā supupphita-
niluppalāni gahetvā ubhosu passeu thītā taṃ lālaṃ niluppalehi paṭicchitvā
uppalāni chaḍḍanti, surāsonḍā pānāgāraṃ pavisantā niluppalehi atthe sati tassa
gehadvāraṃ gantvā sāmi Gorimanda seṭṭhīti vadanti, so tesam saddaṃ sutvā 30
vātaṃ eṇaṃ thātva kiṃ tātā 'ti vadati, ath' assa lālā paggharanti, tā itthiyo taṃ
niluppalehi paṭicchitvā niluppalāni antaravithiyeṃ khipanti, surādhuttā tāni¹⁰

¹ read: -lok'. ² Cks -ā. ³ Cks -bhā-. ⁴ Cks vā. ⁵ Cks vu-. ⁶ Cks
bandhavā. ⁷ Bā sariravaṇṇo. ⁸ Ck sirihīnaṃ. Ck sirihīna, Bā sirivīhīnaṃ. ⁹
Bā goravīdana. ¹⁰ Cks taṃ.

gaheṭvā udake vikkhāletvā pilandhitvā pñāgārāṃ pavāsanti, evaṃ sīrisampanno
ahosi, Senako taṃ udāharanāṃ āharitvā dassento evaṃ āha.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ ṭāta Mahosadhapaṇḍitā“ 'ti, p.
„deva kiṃ S-ko jānāti, odanasitthaṭṭhāne' kāko viya dadhiṃ'
5 pātuṃ āradhasunakho viya ca sayam eva passati, sīse patana-
kaṃ mahāmuggaraṃ na passati, suṇohi devā“ 'ti imaṃ g. ā.:

25. Laddhā sukhaṃ majjati appapañño¹
dukkhena puṭṭho pi pamoham eti,
āgantunā sukhadukkhena puṭṭho
10 pavedhati vāricaro va ghamme,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sukaṃ ti issariyasukhaṃ labhitvā bālo majjati pamajjati, pamaṭṭo
pāpaṃ karoti, dukkheṇā 'ti kāyikacetasikadukkhena, āgantunā ti na ajjhat-
15 tikeṇa, sattānaṃ hi sukhaṃ pi dukkhaṃ pi āgantukam eva na niccappavattam,
ghamme ti udakā uddharitvā ātape khittamaccho viya vihaññatīti a.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ ācariyā“ 'ti ā., S-ko „deva
kim esa jānāti, tiṭṭhantu tāva manussā' araññe sañjātarukkham
pi phalasampannam eva pakkhī bhajantīti“ imaṃ g. ā.:

20. 26. Dumaṃ yathā sādūphalaṃ² araññe
samantato samabbharanti³ pakkhī⁴
evam pi aḍḍhaṃ sadhanaṃ sabhogam
bahujjano bhajati atthahetu,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. bahujjāno ti bahujano.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ tātā“ 'ti āha, p. kim esa mahō-
daro jānāti, suṇa devā“ 'ti imaṃ gātham āha:

27. Na sādhu balavā bālo sāhasaṃ vindate dhanam,
30 kasantam eva dummedhaṃ kaḍḍhanti niraye bhusaṃ,

¹ C* -satthā-, Bā -sīṭṭhā-. ² C* Bā dadhi, C* adhi. ³ C* -puñño. ⁴ Bā -e.
⁵ Bā sādhu-. ⁶ Bā -bhajantī. ⁷ Bā -ino. ⁸ Bā bahuko jano.

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sāhasan ti sāhasena sāhasikaṃ kammaṃ katvā janaṃ piḷetvā dha-
naṃ vindati, ātha naṃ nirayapālā kandantam eva dummedhaṃ balavavedanaṃ
nirayaṃ kaḍḍhanti. 5

Puna S-ko raññā „kiṃ Senakā“ 'ti vutte imaṃ g. ā.:

28. Yā kāci najjo Gaṅgaṃ abhisavanti¹
sabbā va tā nāmagottaṃ jahanti,
Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā/
na khāyate, iddhiparo hi loko, 10
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. najjo ti ninnā hutvā sandamānā antamaso kandariyo pi upādāya²,
jahanti³ Gaṅgā t' eva³ saṃkhaṃ gacchanti attano nāmagottaṃ jahanti, na
khāyate ti sāpi puna Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā na paññāyati samuddo 15
t' eva³ nāmaṃ labhati, evam evaṃ mahāpañño pi issaraṃ patvā⁴ na khāyati
na paññāyati samuddaṃ pavattha-Gaṅgā viya hotti a.⁵

Puna rājā „kiṃ paṇḍitā“ 'ti ā., so „suṇa mahārāja“ 'ti
vatvā imaṃ gāthādvayam āha:

29. Yam etam akkhā udadhiṃ mahantaṃ 20
savanti najjo sabbakālāṃ⁶ asaṃkhaṃ⁷,
• so sāgaro niccam ulāravego
velaṃ na acceti mahāsamuddo.
30. Evam pi bālassa pajappitāni
paññaṃ na acceti sirī kadāci, 25
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. yametamakkhā ti yam etam tvaṃ akkhāsi vadesi, asaṃkhaṃ⁸ ti
agananaṃ kālāṃ, velaṃ nāccetīti⁹ ulāravego pi hutvā ūmāhassaṃ ukkhi-
pivāpi velaṃ atikkamituṃ na sakkoti velaṃ patvā avassaṃ¹⁰ sabbāūmiyo bhij- 30
janti, evam pīti bālassa pajappitāni pi evam evaṃ paññāvantāṃ atikkamituṃ

¹ read: āsavanti? ² B^d -so kunnādiyo pi gaṅgaṃ abhisavanti. ³ B^d tveva. ⁴
B^d issariyappatto. ⁵ B^d hoti, C^{As} hobiti. ⁶ read: -kāl'. ⁷ B^d -kha. ⁸ B^d
-khaṇ. ⁹ B^d nacc-. ¹⁰ C^{As} vassa.

na sakkonti taṃ patvā va bhijjanti, paññānaṃ nācetiṭṭi paññavantaṃ siri
nāma nātikkamati, na hi koci atthānatthe uppannakamkho paññavantaṃ atikka-
mitvā bālassa issarassa padamūlaṃ¹ gacchati², paññāvato yeva pādāmūle vi-
niebhayo nāma labbhatīti a.

5 Taṃ sutvā rājā „kiṃ Senakā“ ‘ti ā., so „suṇa devā“ ‘ti
imaṃ gātham āha:

31. Asaññato ce va³ paresam atthaṃ
bhaṇati saṅghānagato⁴ yasassī
tass’ eva taṃ rūhati nātimajjhe
10 sirihīnaṃ⁵ kārayate na paññā⁶,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño⁷ nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta asaññato ce vā ‘ti issaro hi sace pi ‘kāyādihi asaññato dussilo
saṅghānagato⁸ viniebhaye tīhito hutvā paresaṃ atthaṃ bhaṇati tasmiṃ viniebhā-
15 yamaṇḍale mahāparivāraparivutassa musā vatvā sāmikam pi asāmikam karontassa
tass’ eva taṃ vacanaṃ rūhati sirihīnaṃ tathā⁹ kārayate¹⁰ na paññā¹¹, tasmā
pañño nihīno issaro¹² va seyyo ti vadati.

Puna raññā „kiṃ tātā“ ‘ti vutte p. „suṇa deva, kiṃ jānāti
lāla-Senako¹³“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

20 32. Parassa vā attano vāpi hetu
bālo musā bhāsati appapañño,
so¹⁴ nindito hoti sabhāya majjhe
peccam pi¹⁵ so duggatigāmi hoti,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño va seyyo na yasasibālo ti.

Tato Senako gātham āha:

33. Atthaṃ pi ce bhāsati bhūripañño
anālayo appadhano daliddo
na tassa taṃ rūhati nātimajjhe

¹ Cks add na. ² Cks -anti. ³ Bḍ pi. ⁴ Ck saṅghāna-, C^s santhānā-. ⁵ Cks
-hinaṃ, Bḍ sirivihinaṃ. ⁶ Bḍ kāriyate na paññānaṃ. ⁷ Cks paññā-. ⁸ Cks
sandhāna-. ⁹ Bḍ tathānaṃ. ¹⁰ Bḍ kāriyate. ¹¹ Bḍ -o, ādāya apaññassa vaca-
naṃ. ¹² Bḍ sirimā. ¹³ Bḍ bālasenako idhalokamattameva oloketi na paralokaṃ.
¹⁴ Cks yo. ¹⁵ Bḍ pacchāpi.

sirī ca paññāṇavato na hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño¹ nihīno sirimā²va seyyo ti.

Ta. atthampīti kāraṇam pi ce bhāsati, nātimaṇṇhe ti parisamajjhe,
 paññāṇavato ti mahārāja nānavantassa ca sirisobhaggappattāṃ patvā paṇ- 5
 tiyā vijjāmānāpi sirī nāma na³ hoti, so hi tassa santike suriyuggamane khajjo-
 panako viya khāyati dasseti.

Puna raññā „kīdisaṃ tātā“⁴ 'ti vutte p. „kiṃ jānāti S-ko,
 idhalokamattam eva olokoti na paralokaṃ“⁵ ti vatvā imaṃ g. ā.:

31. Parassa vā attano vāpi hetu 10
 na bhāsati⁶ alikaṃ bhūripañño,
 so pūjito hoti sabhāya majjhe
 peccaṃ va so suggatigāmi hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 • pañño va seyyo na yasassibālo ti. 15

Ta. peccaṃ ti paralokaṃ gacchantassa kali⁷ na hotīti attho⁸.

Tato Senako gātham āha:

35. Hatthī gavāssā maṇikuṇḍalā ca
 nariyo ca iddhesu kulesu jātā
 sabbā va tā upabhogā bhavanti 20
 iddhassa posassa aniddhimanto,
 • etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. iddhassa 'ti issarassa, aniddhimanto ti na kevalaṃ tā nariyo
 va atha kho sabbe aniddhimanto sattā tassa upabhogā bhavanti. 25

Tato p. „kiṃ esa jānātīti“ ekaṃ kāraṇaṃ āharitvā das-
 sento imaṃ gātham āha:

36. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantamantinaṃ
 sirī jahati dummedhaṃ jiṇṇaṃ va urago tacaṃ,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi: 30
 pañño¹ va seyyo na yasassibālo ti.

¹ Ck -ā. ² Bā -ppattassa santikaṃ gantvā. ³ Ck^o omit na. ⁴ all three MSS.
 -ti. ⁵ C's kalin. ⁶ tattha - - attho wanting in Bā.

Ta, siri jahatīti padassa Cetiyajātakena attho vaṇṇetabbo.

Atha S-ko raññā „kīdisan“ ti vutte „deva kiṃ esa taruṇo dārako jānāti, suṇāthā“ 'ti „paṇḍitaṃ appaṭibhānam karissā-mīti“ cintetvā imaṃ gātham āha:

5 37. Pañca paṇḍitā mayam bhadante
 sabbe pañjalikā upaṭṭhitā,
 tvan no abhibhuṃyissaro 'si'¹
 Sakko bhūtapatīva devarājā,
 etaṃ pi disvāna ahaṃ vadāmi:
10 paṇño nihīno sirimā va seyyo ti.

Idaṃ sutvā rājā „sādhurūpaṃ S-kena kāraṇaṃ āharitaṃ“².
sakkhissati nu kho me putto imassa vādaṃ bhinditvā aṇṇaṃ
kāraṇaṃ āharitun“ ti cintetvā „kīdisaṃ paṇḍitā“ 'ti ā., S-kena
kira imasmim kāraṇe āhaṭe³ ṭhapetvā B-aṃ aṇño taṃ vādaṃ
15 bhindituṃ samattho n' atthi, tasmā M. attano ñāṇabalena
tassa vādaṃ bhindanto „mahārāja, kiṃ esa bālo jānāti, sayam
eva oloketi paṇṇāya visesaṃ na jānāti, suṇa mahārāja“ 'ti
vatvā imaṃ gātham āha:

 38. Dāso va paṇṇassa yasassibālo
20 atthesu jātesu tathāvidhesu,
 yaṃ paṇḍito nipuṇaṃ saṃvidheti
 sammoham āpajjati tattha bālo,
 etaṃ pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 paṇño va seyyo na yasassibālo ti.

25 Ta. atthesū 'ti kiccesu, saṃvidhetīti saṃvidahati.

Sinerupādato suvaṇṇavālukaṃ uddharanto viya gaganatale
punnacandaṃ utthapento viya nayaṃ⁴ kāraṇaṃ dassesi. evaṃ
M-ena⁵ paṇṇānubhāvaṃ dassetvā⁶ kathite⁷ rājā S-kaṃ āha:
„kīdisaṃ Senaka sakkonto uttarim kathehīti“, so koṭṭhe ṭha-
30 pitadhaṇaṃ viya uggahitaṃ⁸ khepetvā appaṭibhāno maṃkubhūto

¹ Cks iriyasi. ² Bā ābhatam. ³ Bā ābhate. ⁴ Bā naya. ⁵ Ck -tto taṃ, C^s
-tto na. ⁶ Cks omit da-. ⁷ Cks -takāle, adding tato. ⁸ Bā -hitakaṃ.

pajjhāyanto nisīdi, sace pi¹ so aññam kārāṇam āhareyya
gāthāsahassena pi imaṃ jātakaṃ niṭṭhapeyya², tassa pana
appaṭibhānassa ṭhitakāle gambhīrāṃ³ oghaṃ ānento viya M.
uttarim pi paññam eva vaṇṇento imaṃ gātham āha :

80. Addhā hi paññā va sataṃ pasatthā, 5
kantā sirī bhogaratā manussā,
ñāṇaṃ ca buddhānam atulyarūpaṃ,
paññam⁴ nācceti⁵ sirī kadācīti.

Ta. sataṃ ti Buddhādīnaṃ sappurisaṇaṃ, bhogaratā ti mahārāja yasmā
aṅghabālā manussā bhogaratā va tasmā tesam siri kantē, yaso nām⁶ eso p-ehi 10
gatahito bālakanto pi, ayaṃ⁷ attho Bhisajitakena vannetabbo, buddhānaṃ⁸
ti nāṇaṃ⁹ vuddhānaṃ⁹, kadācīti kismici kāle nānavantaṃ¹⁰ siri nāma nā-
tikkaṃati devā¹¹ 'ti.

Taṃ sutvā rājā M-assa pañhavyākaraṇena tuṭṭho¹² ghana-
vassaṃ vassanto viya M-aṃ dhanena pūjento gātham ā. : 15

40. Yaṃ tam apucchimha akittayī¹³ no
Mahosadham¹⁴ kevaladhammadassi¹⁵.
gavaṃ sahasaṃ usabhaṃ ca nāgaṃ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho 20
dadāmi te gāṃavarāni soḷasā¹⁶ 'ti.

Ta. usabhaṃ nāgaṃ ti tassa gavasahasassa¹⁷ usabhaṃ katvā alaṇ-
katapattiyattaṃ ārohaniyaṃ nāgaṃ daṃṃṃti ā¹⁸ Visatiniṇṇāte Sirimanda-
pañho¹⁹ niṭṭhito.

Tato paṭṭhāya Bo-assa yaso mahā ahoṣi, taṃ sabbaṃ 25
U-devī yeva vicāreti²⁰, sā tassa soḷasavassakāle cintesi: „mama
kaniṭṭho mahallako jāto, yaso pi 'ssa mahā, āvāham assa
kātuṃ vaṭṭatīti“, sā rañño taṃ atthaṃ ārocesi, rājā taṃ sutvā
somanassappatto hutvā „sādhu jānāpehi nan“ ti ā., sā taṃ

¹ Bā hi. ² Cks niṭṭhāyetha. ³ Cks -ra. ⁴ Cks -ā. ⁵ Cs Bā na-. ⁶ Cks ti cāyam.
⁷ Cks vud-. ⁸ Cks nāṇa. ⁹ Bā sabbaññu buddhānaṃ ca nāṇaṃ. ¹⁰ Cks
nānavantaṃ. ¹¹ Bā adda mahāmegho. ¹² Cks atikkayī. ¹³ so Cks for dhā?
Bā -saṭha. ¹⁴ Cks -ī, cfr. supra v. 22. ¹⁵ Bā -hassaṃ. ¹⁶ Cks add sabbaṃ
dapesi. ¹⁷ Bā -menda-, cfr. IV p. 412. ¹⁸ Bā -si.

jānāpetvā tena sampaticchite „tena hi tāta kumārikam ānema“
 'ti ā., M. „kadāci imehi ānītā mama na ruceyya, sayam eva
 tāva upadhāremīti“ cintetvā⁴ „evam āha: „devi, katipāham mā
 kiñci rañño vadetha, aham ekam dārikam sayam pariyesitvā
 5 mama cittarucitam⁵ tumhākam ācikkhissāmīti“, „evam karoḥi
 tātā“ 'ti, so devim vanditvā attano gharam gantvā sahāyakā-
 nam saññam datvā aññataravesena tunnavāyaupakaraṇāni⁶ ga-
 hetvā ekako va uttaradvārena nikkhamitvā uttaradvārayava-
 majjhakam⁷ pāyāsi, tadā pana tattha purāṇasetthikulam pari-
 10 jinṇam ahoṣi, tassa kulassa dhītā Amarādevī nāma abhirūpā
 sabbalakkhaṇasampannā puñṇavatī, sā taṁ divasaṁ pāto va
 yāguṁ pacitvā ādāya „pitu kasaṇaṭṭhānam gamissāmīti“ nik-
 khamitvā taṁ eva maggaṁ raṭṭipajji, M. taṁ āgacchantim⁸
 disvā „lakkhaṇasampannā itthi, sace apariggahā imāya me
 15 pādapari-cārikāya bhavitum vaṭṭatīti“ cintesi, sāpi taṁ disvā
 va „sace evarūpassa purisassa gehe bhavēyyaṁ sakkā mayā⁹
 kuṭumbaṁ saṇṭhapetun“ ti cintesi, atha M. „imissā apariggaha-
 apariggahabhāvaṁ na¹⁰ jānāmi, hatthamuddāya naṁ¹¹ pucchissāmi,
 sace paṇḍitā bhavissati jānissatīti“ cintetvā dūre ṭhito va muṭṭhiṁ
 20 akāsi, sā „ayaṁ me sassāmikabhāvaṁ pucchatīti“ ṇatvā hat-
 thaṁ vikāsesi¹², so¹³ ṇatvā samīpaṁ gantvā „bhadde kā nāma
 tvan“ ti pucchi, „sāmi aham atitānāgate vā etarahi vā yaṁ
 n' atthi taṁnāmikā“ ti, „bhadde, loke amaran nāma n' atthi,
 tvam Amarā nāma bhavissasīti“, „evam sāmīti“, „bhadde kassa
 25 yāguṁ harasīti“¹⁴, „sāmi pubbadavatāyā“ 'ti, „pubbadavatā¹⁵
 nāma mātāpitāro, tava pitu harissasi maññe“¹⁶ ti, „evam bha-
 vissati¹⁷ sāmīti“, „tava pitā kiṁ karotīti“, „ekam dve“¹⁸ karo-
 tīti“, ekassa dvidhākaraṇaṁ nāma kasaṇaṁ, „kasati bhadde“¹⁹

¹ Bā ānessāmi. ² Ck^o tūtamāya-, Bā tunnavāya-. ³ Bā uttarayavamajjhaka-
 gāmaṁ. ⁴ Bā -taṁ. ⁵ Ck^o aiyā. ⁶ Ck^o omīti na, ⁷ so Ck^o; Bā -muṭṭhaya-
 nam. ⁸ Bā pasāresi. ⁹ Bā adda apariggahabhāvaṁ. ¹⁰ Ck^o haratīti, Bā ha-
 rissasīti. ¹¹ Bā bhadde pubba-. ¹² Bā adda vane. ¹³ Bā omīti bha-. ¹⁴
 Bā dvidhā.

ti, „evam sāmīti“, „kasmim pana thāne te pitā kasatīti“, „yatha sakim¹ gatā² na entīti³“, „sakim gatānam napaccā-gamanatthānam⁴ nāma susānam, susānasantike kasati bhadde“ ti, „evam sāmīti“, „bhadde ajj' eva essatīti⁵“, „sace essati na essāmi, noce essati essāmīti“, „bhadde pitā te maññe na- 5 dītīre kasati⁶, udake ente na essasi anente essasīti“, „evam sāmīti“, ettakam allāpasallāpam katvā Amarādevī „yāgum pivissasi sāmīti“ nimantesi, M. „paṭikkhipanan nāma amāṇ-galan⁷“ ti cintevā „āma⁸ pivissāmīti“ ā., sā yāgughaṭam otāresi, M. „sace pātim adhovitvā hatthadhovanam adatvā va dassati 10 etth' eva nam pahāya gamissāmīti“ cintesi, sā pana pātiyā udakam āharitvā hatthadhovanam datvā tucchapātīm hatthe aṭhapetvā bhūmiyam katvā ghaṭam āloletvā⁹ yāguyā pūresi, tattha pana sitthāni mandāni, atha nam M. ā.: „kim bhadde atibahalā yāgū“ ti, „udakam no¹⁰ laddham sāmīti“, „kedārehi 15 udakam na laddham bhavissati maññe“ ti, sā „evam sāmīti“, sā pitu yāgum ṭhapetvā B-assa adāsi, so pivitvā mukham vikkhāletvā „bhadde mayam tumbākam geham gamissāma, maggam no ācikkhā“¹¹ 'ti ā., sā „sādhū“ ti vatvā ācikkhantī Eka-nipāte gātham āha: 20

Yena sattu bilaṅgā ca¹²
dviguṇapalāso ca pupphito
yenādāmi¹³ tena¹⁴ vadāmi
yena nādāmi¹⁵ na tena vadāmi¹⁶
esa maggo Yavamajjhakassa
etaṃ channapatham vijānāhīti.

25

T. a.: sā ni antogāman pavisitvā ekam sattupānam passissasi tato kaṇḍiya-spanam, tesam parato dviguṇapanno kovilaro pupphito, tasmā tvaṃ yena sattu

¹ Bā patiṃ ² Bā adds macchā. ³ Bā enti tasmim thāne sāmīti. ⁴ C^k na paccha-, Bā panapaccā-. ⁵ Bā -sīti, C^k essathā ti. ⁶ C^k -tīti, Bā dīpare kasati. ⁷ Bā avam-. ⁸ so C^g; C^k āloketvā, Bā āloletvā. ⁹ Bā na. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Bā yena dadāmi, ¹² read: tenā? ¹³ Bā yena nā dadāmi, C^g ye nā dāmi. ¹⁴ Bā tena na vadāmi, wanting in C^k.

bilaṅgā ca kovīlāro ca pupphito tena gantvā kovīlāramūle thatvādek khīṇaṃ¹ ganha
vāmaṃ muṇḍa esa niaggo Yavamajjhakassa, Yavamajjhagāme patiṭṭhitassa ambhākaṃ
gehassa etaṃ eva paṭicchāditaṃ mayā vuttaṃ channapathaṃ channapadaṃ vā
paṭicchannakāraṇaṃ vijānāhīti, ettha² hi ye nādāmi³ yena hatthena ādāmi⁴
5 dakkhiṇahatthaṃ sandhāya vuttaṃ itaraṃ vāmahatthaṃ, evaṃ sā tassa maggaṃ
ācikkhitvā pitu yāguṃ gahetvā agamāsi. Channapathapañño niṭṭhito.

So tāya kathitamaggena taṃ gehaṃ gato, atha naṃ
Amarādeviyā mātā disvā va āsanaṃ datvā „yāguṃ vadḍhemi⁵
sānīti“ ā., „amma kaniṭṭhabhaginiyā me A-deviyā thoka⁶ yāgu
10 dinnā“ ti, „dhītu me atthāya āgatenā bhavitabban“ ti aññāsi,
M. tesāṃ duggatabhāvaṃ jānanto pi „amma abhaṃ tunnavāyo,
atthi kiñci sibbitabban“ ti, „sāmi atthi, mūlaṃ pana n' atthīti“,
„amma mūlena kammaṃ n' atthi, ānetha sibbissāmi“⁷, sā
jīṇṇakāni pilotikāni āharitvā adāsi, Bo. āhaṭṭhaṭṭaṃ niṭṭha-
15 pesi yeva, paññavantaṇaṃ kiriyaṃ nāma ijjhati, atha naṃ.
„amma vīṭhisabhāgānaṃ⁸ ārocehīti“ ā., sā sakaldgāme āro-
cesi, M. tunnakammaṃ katvā ekāheṇ' eva sahasaṃ⁹ up-
pādesi, mahallikāpi 'ssa pātarāsabhattaṃ pacitvā datvā sā-
yaṃ „tāta kittakaṃ pacāmi“ ā., „amma yattakā ima-
20 miṃ gehe bhujanti tesāṃ pamāṇena“¹⁰ 'ti, sā anekasūpa-
vyañjanaṃ bahubhattaṃ paci, A-devī pi sāyaṃ sīsena dāru-
kalāpaṃ ucchaṅgena paṇṇaṃ ādāya araṇṇato āgantvā pure-
dvāre¹¹ dārūni nikkhipitvā pacchimadvārena gehaṃ pāvisi, pitā
pan' assā sāyataraṃ¹² āgami, M. nānaggarasehi bhuñji, itarā
25 mātāpitāro bhojetvā pacchā bhuñjitvā mātāpitunnaṃ pāde dho-
vitvā M-assa pāde dhovi, so taṃ parigaṇhanto katipāhaṃ tattth'
eva vasi, atha naṃ vīmaṃsanto ekadivasāṃ ā.: „bhadde A-devi
adḍhanālīkamattaṃ taṇḍulaṃ gahetvā tato mayhaṃ yāguṃ ca
pūvaṃ ca bhattaṃ ca pacāhīti“, sā „sādhū“¹³ 'ti sampāṭicchitvā
30 te taṇḍule koṭṭetvā mūlataṇḍulehi yāguṃ majjhimaṇḍulehi
bhattaṃ kaṇikāhi pūvaṃ pacitvā tadanurūpaṃ vyañjanaṃ
sampādetvā M-assa savyaṇjanaṃ yāguṃ¹⁴ adāsi, yāgu mukhe

¹ Bd -namaggaṃ. ² Bd yana dadāmi. ³ Bd dadāmi. ⁴ Bd pivissasi. ⁵ Bd
-kaṇ. ⁶ Cks -gena. ⁷ Bd adds kaḥāpaṇaṃ. ⁸ Bd pūragehadvāre, Bd pubbageha-
⁹ so Cks; Bd sāyaṇhasamaye. ¹⁰ Ck savavyañj-, Bd sasūpavy-.

thapitamattā va rasaharaṇiyo¹ pharitvā atthāsi, so tassā vī-
 māṃsanattham eva² „bhaddhe pacitum ajānantī kimattham
 mama taṇḍule nāsesīti“ yāguṃ saha khelena niṭṭhubhitvā bhū-
 miyaṃ pātesi, sā akujjhivā va „sace yāgu na sundarā pūvaṃ
 khāda sāmīti“ pūvaṃ adāsi, tam pi tatth' eva akāsi, bhatte 5
 pi tatth' eva paṭipajjitvā „tvam pacitum ajānantī mama santa-
 kam kimattham nāsesīti“ kuddho viya tiṇi pi ekato madditvā tassā
 sīsato paṭṭhāya sakālasarīraṃ vilimpitvā³ „dvāre nisīdā“⁴ 'ti ā.,
 sā akujjhivā va „sādhu sāmīti“ tathā akāsi, so tassā nihata-
 mānabbhāvaṃ ūtvā „bhaddhe ehīti“ ā., sā ekavacanen' eva 10
 āgatā, M. pana āgacchanto kahāpaṇasahassena saddhiṃ ekaṃ
 sāṭakaṃ tambulapasibbake ṭhapetvā āgato, atha so taṃ sāṭakaṃ
 viharitvā tassā hatthe ṭhapetvā „bhaddhe tava sahāyikāhi sad-
 dhiṃ nabhāyitvā imaṃ sāṭakaṃ nivāsetvā ehīti“ ā., sā tathā
 akāsi, p.⁵ uppāditadhanaṃ ca āhaṭadhanaṃ⁶ ca sabbaṃ tassā⁷ 15
 mātāpitunnaṃ datvā te samassāsetvā taṃ⁸ ādāya nagaram eva
 gantvā vīmaṃsanatthāya taṃ dovārikassa gehe nisīdāpetvā
 dovārikabhariyāya ācikkhitvā attano nivesanaṃ gantvā purise
 āmantetvā „asukagehe itthiṃ ṭhapetvā āgato 'mhi, imaṃ sa-
 hassaṃ ādāya gantvā taṃ vīmaṃsathā“ 'ti sahasaṃ datvā 20
 pesesi, te tathā karimṃsu, sā „imaṃ mama sāmikassa pāda-
 rajaṃ na agghatīti“ na icchi, te gantvā paṇḍitassa ārocesuṃ,
 puna pi yāvattiyāṃ pesetvā catutthe vāre „tena hi taṃ hatthe
 gahetvā kaḍḍhantā ānethā“⁹ 'ti ā., te tathā karimṃsu, sā M-aṃ
 mahāsampattiyāṃ ṭhitāṃ na sañjāni oloketvā ca pana hasi c'¹⁰ 25
 eva rodi ca, so ubhinnam pi kāraṇaṃ pucchi, atha naṃ sā
 evam ā.: „sāmi ahaṃ hasamānā tava sampattiṃ oloketvā 'ayaṃ
 sampatti na akāraṇena¹¹ laddhā purimabhava pana kusalaṃ katvā
 laddhā bhavissati, aho puññānaṃ phalaṃ nāmā¹² 'ti hasiṃ¹³
 rodamānā pana 'idāni parassa rakkhitagopitavatthumhi apa- 30

¹ Bā sarrasaharaṇiyyasahaasāni. ² C^k -tthame, C^s -tthāmeva, Bā -tthāyameva.

³ C^ks vilimpitvā, Bā līmpitvā. ⁴ Bā ābhata. ⁵ C^ks tassa. ⁶ C^ks tā. ⁷ C^ks an-. ⁸ C^ks nakā-. ⁹ all three MSS. hasi.

rajjhivā Nirayaṃ gamissatīti¹, tayaī kāruṇṇena rodin² ti³, so
 taṃ vīmaṃsitvā suddhabhōvaṃ ñatvā „gacchatha, naṃ tatth'
 eva nethā“ 'ti vatvā pesetvā puna tunnavāyavesaṃ gahetvā
 gantvā tāya saddhiṃ taṃrattiyaṃ sayitvā punadivase pāto
 5 va rājakulaṃ pavisitvā Udumbarādeviyā ārocesi, sā raṇṇo āro-
 cetvā A-deviṃ⁴ sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā mahāyogge nisīdā-
 petvā mahantena sakkārena M-assa gehaṃ ānetvā maṅgalaṃ
 kāreṣi, rājā B-assa sahaṣṣamūlaṃ paṇṇākāraṃ pesesi, dovārike
 ādiṃkatvā sakalanagaravasino paṇṇākāre paḥiṃṃsu, A-devi
 10 raṇṇā pahitaṃ paṇṇākāraṃ dvidhā bhinditvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ
 raṇṇo pesesi, eten' upāyena sakalanagaravāsīnaṃ pi paṇṇā-
 kāraṃ pesetvā nagaraṃ saṃgaṇhi, tato paṭṭhāya M. tāya sad-
 dhiṃ samaggavāsaṃ vasanto raṇṇo atthaṃ ca dhammaṃ ca
 anusāsi, athi' ekadivasaṃ Senako itare tayo attano santikaṃ
 15 āgāte āmantetvā „ambho mayaṃ gahapatiputtassa Mahosa-
 dhassa' eva na-ppahoma, idāni pana tena attano vyattatarā
 bhariyā ānitā⁵ ti, kinti naṃ [raṇṇo] antare paribhindeyyāmā"
 'ti ā., „ācāriya, mayaṃ kiṃ jānāma, tvam eva jānāsīti"⁶, „hotu,
 mā cintayittha, atthi upāyo ti⁷, ahaṃ raṇṇo cūlāmaṇiṃ the-
 20 netvā āharissāmi, Pukkusa tvaṃ suvaṇṇamālaṃ āhara, Kāvinda
 tvaṃ kambalaṃ āhara, Devinda tvaṃ suvaṇṇapādūkaṃ“ ti, te
 cattāro pi upāyena tāni āharimṃsu, tato „ājānikaṃ⁸ katvā gaha-
 patiputtassa gehaṃ pesessāmā“ 'ti Se- tāva maṇiṃ takka-
 ghaṭe pakkhipitvā dāsiyā hatthe pesesi, „imaṃ takkaghaṭaṃ
 25 aññesaṃ gaṇhantānaṃ adatvā sace Mahosadhassa gehe gaṇ-
 hanti⁹ ghaṭen' eva saddhiṃ dehīti“, sā p-assa gharadvāraṃ
 gantvā „takkam gaṇhathā“ 'ti aparāparaṃ sañcarati, A-devi
 dvāre uthitā tassā kiriyāṃ disvā „ayaṃ aññattha na gacchati,
 bhavitabbaṃ ettha kāraṇena¹⁰ 'ti iṅgitasaññāya⁹ dāsiyo paṭik-
 kamāpetvā sayam eva taṃ dāsiṃ „amma ehi, takkam gaṇhis-

¹ Bđ -sīti ² C^k rodanti, Bđ rodāmiti. ³ C^k -vi, Bđ -vīyā. ⁴ C^k anitā, C^s
 atitā, Bđ ānitā. ⁵ Bđ jānāhiti. ⁶ Bđ omits ti. ⁷ so C^k; not in Bđ. ⁸ Bđ
 gaṇhanti. ⁹ Bđ iṅghata-.

sāmā“ 'ti pakkositvā tassā āgatakāle dāsīnaṃ saddam¹ datvā
 anāgacchantīsu „gaccha dāsiyo pakkosā“ 'ti tam eva pesetvā
 ghaṭe hatthaṃ otāretvā maṇiṃ² disvā taṃ āgataṃ pucchi:
 „amma tvaṃ kassa santakā“ ti, „Senakapaṇḍitassa dāsi-mhīti“,
 tato tassā ca mātu c' assā nāmaṃ pucchitvā „tena hi takkaṃ 5
 dehīti“ vatvā „ayye tumhesu gaṇhantīsu mūlena me ko attho,
 ghaṭen' eva saddhiṃ gaṇhathā“ 'ti vutte „tena hi yāhīti“ taṃ
 uyyojetvā „asukamāse asukadivase Senakācariyo asukadāsīdhi-
 tāya asukāya nāma hatthe rañño cūlāmaṇiṃ pahenakatthāya'
 pahīṇīti“ paṇṇe likhitvā³ gaṇhi, Pukkuso suvaṇṇamālāṃ sumana- 10
 pupphacaṃgoṭake ṭhapetvā pesesi, Kāvindo kambalaṃ paṇṇa-
 pacchiyaṃ ṭhapetvā pesesi, Devindo svaṇṇapādukaṃ yavakalā-
 pantare bandhitvā pesesi, sā sabbāni pi tāni gahetvā paṇṇe
 nāmarūpaṃ āropetvā M-assa ācikkhitvā ṭhapesi, te pi cattāro
 janā rājakulaṃ gantvā „kiṃ deva tumhākaṃ cūlāmaṇiṃ na 15
 pilandhatthā“ 'ti āhaṃsu, rājā „pilandhissāmi, āharissathā“ 'ti
 ā, maṇiṃ na passiṃsu, itarāni⁴ pi na passiṃsu yeva, atha te
 cattāro pi „deva tumhākaṃ ābharaṇāni Mahosadhassa gehe,
 so tāni sayam valaṇṇeti, paṭisattu te mahārāja gahapatiputto“
 ti taṃ paribhindiṃsu, ath' assa atthacarakā⁵ gantvā p-assa 20
 ārocīṃsu, so „rājānaṃ disvā jānissāmīti“ rājūpatthānaṃ aga-
 māsi, rājāpi kujjhitvā „na jānāmi idha āgantvā kiṃ karissatīti“
 attānaṃ passituṃ nādāsi, p. pana rañño kuddhabhāvaṃ jānitvā
 attano nivesanaṃ eva gato, rājā „gaṇhathā nan“ ti āṇāpesi,
 p. atthacarakanāṃ sutvā „apagantuṃ vaṭṭatīti“ A-deviyā saññāṃ 25
 datvā aññātakavesena nagarā nikkhamitvā dakkhiṇayavamaj-
 jhakaṃ gantvā kumbhakāragehe kumbhakārakammaṃ akāsi,
 nagare pi „p. palāto“ ti ekakoḷāhalaṃ jātāṃ, Senakādayo
 cattāro pi tassa palātabhāvaṃ ñatvā „mā cintetu⁷, mayam kiṃ
 apaṇḍitā“ ti aññamaññāṃ ajānāpetvā va A-deviya paṇṇākāraṃ 30

¹ B⁴ saññānaṃ. ² B⁴ gahapatthāya. ³ B⁴ adds takkaṃ. ⁴ B⁴ āharathā. ⁵ B⁴ itare. ⁶ B⁴ adds manussā. ⁷ B⁴ -tayittha.

pahiṇiṃsu, sā catūhi pi pesitaṃ gahetvā¹ „asukavelāya āgacchantū“ 'ti vatvā te āgate khuramuṇḍe kāretvā gūthakūpe khipāpetvā mahādukkhaṃ pāpetvā kilāṇjapacchīsu² nipajjāpetvā raṇṇo ārocetvā tehi saddhiṃ cattāri pi ratanāni gāhāpetvā
 5 rājanivesanaṃ gantvā raṇṇo vanditvā ʒhitā: „deva Ma-paṇḍito na coro, ime corā, etesu hi Se- maṇicoro, Pu- svaṇṇamālaca., De- suvaṇṇapāḍukaca., asukamāse a-divase a-dāsīdhitāya nāma hatthe imeh' etāni paheṇakathaya pesitāni, imaṃ paṇṇaṃ passatha, attano santakaṃ gaṇhatha, core ca paṭicchatha'³
 10 devā“ ti cattāro pi jane mahāvippakāraṃ pāpetvā rājānaṃ van- ditvā gehaṃ eva gatā, rājā Bo-assa palātabhāvena tasmiṃ⁴ āsaṃkāya aṇṇesaṃ paṇḍitamantīnaṃ abhāvena tesāṃ kiñci avatvā „nahatvā attano gehāni gacchathā“ 'ti pesesi⁵. Ath' assa chatte adhivutthadevatā Bo-assa dhammadesanāya saddam
 15 asuṇanti „kin nu kho“ ti āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ nātva „paṇḍitassa ānayanakāraṇaṃ karissāmīti“ rattibhāge chatta- piṇḍikavivare ʒhatvā rājānaṃ Catukkanipāte Devatāpaṇhe (III p. 152) āgate hanti hatthehi pādehīti ādike cattāro paṇhe pucchi, rājā ajānanto „ahaṃ na jānāmi, aṇṇe p-e pucchissā-
 20 mīti“ ekadivasaṃ parihāraṃ⁶ yācitvā punadivase „āgacchantu kirā“ 'ti p-tānaṃ sāsanaṃ pesetvā tehi „mayaṃ khuramuṇḍā, vīthiṃ otarantā lajjāmā“ 'ti vutte cattāro nālipaṭṭe⁷ pesesi „ime sīsesu katvā āgacchantū“ 'ti, tadā kira te paṭṭā⁸ up- panna, te āgantvā paṇṇattāsāne nisīdiṃsu, atha rājā „Se-a
 25 ajja rattibhāge chatte adhivutthadevatā maṃ cattāro paṇhe pucchi, ahaṃ ajānanto 'p-te pucchissāmīti' avacaṃ, kathehi me te paṇhe“ ti paṭhamaṃ gātham āha:

42. Hanti hatthehi pādehi mukhaṇ ca parisumbhatti
 sa ve rājā⁹ piyo hoti, kaṇ tena-m-abhipassati.

30 Senako kiṃ hanti kaṃ hantīti taṃ taṃ vippalapitvā n' ev'

¹ Ck^o add asukaṇca. ² Ck^o -iṃsu, not in Bā. ³ Bā sāmpa-. ⁴ so Ck Bā; C^o kasmiṃ. ⁵ Bā adds sabbaratanathena nīṭhitā. ⁶ Bā okāsaṃ. ⁷ Bā -patte
⁸ Bā patṭā. ⁹ C^o rāja.

antaṃ na koṭiṃ passi, sesāpi appaṭibhānā va ahesuṃ, rājā
vippaṭisārī ahosi, puna rattibhāge devatāya „pañho te ñāto“
ti puṭṭho „cattāro me p-ā puṭṭhā, te pi na jānimsū“ 'ti ā,
devatā „kin te jānissanti, ṭhapetvā M-panḍitaṃ aṇṇo ete ka-
thetum samattho nāma n' atthi, sace taṃ pakkosāpetvā ete 5
pañhe na kathāpessasi' iminā te jalitena ayakūṭena sīsaṃ
bhindissāmīti“ rājānaṃ tajjetvā „mahārāja agginā atthe ṣati
khajjopanakāṃ dhamitum khīrena vā atthe sati visāṇaṃ du-
hitum na vaṭṭatīti“ vatvā imaṃ Pañcanipāte Khajjopanaka-
pañhaṃ udāhari: 10

43. Ko nu santamhi pajjote aggipariyesanaṃ caraṃ (III p. 137)
addakkhi rattim khajjotaṃ jātavedaṃ amaññatha¹.

44. Sv-āssa gomayacupṇāni abhimatthaṃ tiṇāni ca
viparītāya saññāya nāsakkhi sañjaletave.

45. Evam pi anupāyena atthaṃ na labhate mago² 15
visāṇato gavaṃ dohaṃ³ yattha khīraṃ na vindati.

46. Vividhehi upāyehi atthaṃ papponti māṇavā
niggahena amittānaṃ mittānaṃ paggahena ca.

47. Seṇimokkhalābhena⁴ vallabhānaṃ nayena ca
jagatim jagatipālā āvasanti vasundharan ti. 20

Ta. pajjote ti aggimhi sante, caran ti caranto, add- ti passi, disvā ca
pana vaṇṇasāmaññatāya⁵ taṃ jātavedo ayaṃ bhavissatīti attha evaṃ amañ-
ñittha⁶, svāssā 'ti so etassa khajjopanakassa upari sukhumaṇi gomayacupṇāni
c' eva tiṇāni ca, abhimatthan ti hatthehi ghainsitvā okiranto⁷ jaṇṇukehi
bhūmīyaṃ patitṭhāya mukhena dhamento jalissāmi⁸ nan ti viparītāya saññāya¹⁰ 25
dhamanto pi sañjaletum¹¹ nāsakkhi, ko nām' eso ti magasadiṣo andhabālo,
evaṃ anupāyena pariyesanto atthaṃ na labhati, yatthā 'ti yaasim visāṇe
khīraṃ eva n' atthi tato gāvim¹² duhanto viya ca atthaṃ na vindati, seṇi-
mokkhalābhena¹³ 'ti seṇipamukhānaṃ amaccānaṃ¹⁴, vallabhānaṃ ti

¹ Bā kathessasi. ² Bā -ittha. ³ Bā migo. ⁴ Bā du-, Bā dū-. ⁵ C^o seṇi-
mokkho-, C^o senimokkho-, Bā senimokkhalobhena. ⁶ C^o Bā add ca, Bā has
khajjopanakam in te place of taṃ. ⁷ C^o amaradevīm nissati, C^o amaññessati,
B^o amaññatthaṃ. ⁸ Bā āk-. ⁹ Bā jāle-. ¹⁰ C^o add vā. ¹¹ Bā -jā-. ¹²
C^o Bā gāvi. ¹³ C^o seṇimokkho-, C^o senimokkhopalo-, Bā senimokkhalo-.
¹⁴ Bā palobhena.

piyamanāpānaṃ vissāsikaamaccānaṃ nayena ca, imaṃ ca susaṃkhātānaṃ ratanā-
naṃ dhāraṇato vasundharan ti laddhanāmaṃ jagatiṃ jagatipālā rājāno āvasanti.

„Na tayā sadisā¹ hutvā² aggimhi vijjamāne³ yeva khajjo-
panakam dhamenti, tvaṃ pana aggimhi sati khajjopanakam
5 dhamento viya tulaṃ chaḍḍetvā hatthena tulento viya⁴ khīren'
atthe jāte vīsāṇato duhanto viya Senakādayo gambhīrapaṇhaṃ
puṇḍhasi, ete kiṃ jānanti, khajjopanakasadisā ete, mahāaggik-
khandhasadisō Mahosadho paṇṇāya jalati, taṃ pakkosāpetvā
puccha, imaṃ hi te paṇhaṃ ajānantassa jivitaṃ n' attāpīti“
10 rājānaṃ tajjettvā antaradhāyi. Khajjopanakapaṇho niṭṭhite.

Atha rājā maraṇabhayatajjito punadivase amacce pakko-
sāpetvā: „tātā cattāro pi tumhe catūsu rathesu ṭhatvā catūhi
nagaradvārehi nikkhamitvā yattā⁵ eva me puttāṃ Ma-paṇḍitaṃ
passatha tattā⁶ ev' assa sakkāraṃ katvā khippam ānethā“⁷ ti,
15 pesesi, tesu tayo janā p-taṃ na passimsu, dakkhiṇadvārena
nikkhanto pana dakkhiṇayavamajjhagāmake M-aṃ mattikam
āharitvā ācariyassa cakkam vaṭṭetvā mattikāmakkhitasarīraṃ⁸
palālapīṭhake nisīditvā mutṭhiṃ mutṭhiṃ katvā appasūpaṃ
yavabhattam bhuñjamānaṃ passi. Kasmā pan' esa taṃ⁹ kam-
20 maṃ akāsi¹⁰ti „rājā kira 'paṇḍito Ma-dho nissamsayam rajjani
gaṇhissatīti' āsaṃkito 'so kumbhakārakammena jīyatīti' sutvā
nirāsaṃko bhavissatīti“ cintetvā evam akāsi. So amaccaṃ disvā
attano santikaṃ āgatabhāvaṃ natvā „mayhaṃ yaso patipāka-
tiko bhavissati, Amarādeviyā sampāditaṃ nānaggarasabhattam
25 eva bhuñjissāmīti“¹¹ gahitabhattapiṇḍam chaḍḍetvā utṭhāya
mukhaṃ vikkhālesi. Tasmim khane so amacco upasamkamī, so
pana Senakapakkhiko. Tasmā taṃ ghaṭanto „paṇḍita ācariya
Senakass' eva vacanaṃ niyyānikaṃ, tava nāma yase parihīne¹²
tathārūpā paṇṇā patitṭhā hotuṃ¹³ nāsakkihi, idāni mattika-
30 makkhito palālapīṭhake nisīditvā evarūpaṃ bhattam bhuñjasīti“
vatvā imaṃ Dasanipāte Bhūripaṇhe gātham āha:

¹ Ck^o tayādisā. ² Ck^o -nā. ³ Ck^o omīti viya. ⁴ B^d -re. ⁵ B^d so kasma eva-
rūpaṃ. ⁶ Ck^o -no. ⁷ B^d patitṭhāpetuṃ.

48. Saccam kira tvaṃ api bhūripaṇṇo¹, (IV p. 73)
 yā tādisi sirī dhitī mutī ca
 na tāyate 'bhāvavas' ūpanītaṃ²
 yo yāvakaṃ bhuñjasi³ appasūpaṃ.

Ta. saccam kirā 'ti ācariya Se- yam āha' taṃ kira saccam eva, sirīti⁵
 issariyaṃ dhitīti abbhocchinnavīriyaṃ, na tāyate bhāvavasūpanītaṃ² ti
 abhāvassa avaḍḍhiyā vasaṃ upanītaṃ taṃ na rakkhati patitṭhā hotum⁴ na sak-
 koti, yāvakaṃ ti yavataṇḍulabhataṃ.

Atha naṃ M. „andhabāla ahaṃ attano paṇṇābalena puna
 taṃ yasaṃ pākatikaṃ kātukāmo evaṃ karomīti“ vatvā idaṃ¹⁰
 gāthadvayam āha:

49. Sukhaṃ dukkhena⁵ paripācayanto
 kālākālaṃ vicinaṃ chandachanno
 atthassa dvārāni avāpuranto
 tenāhaṃ tussāmi yavodanena.¹⁵
 50. Kālāṃ ca nītvā abhijīhanāya
 mantehi atthaṃ paripācayitvā
 vijambhissaṃ sīhavi jambhitāni
 tāy' iddhiyā dakkhasi maṃ punāpīti.

Ta. dukkheṇā 'ti iminā kāyikacetasikadukkhena attano porānakasukhaṃ²⁰
 paṭipākatikakāraṇena paripācento vaḍḍhento, kālākālaṃ ti ayaṃ paṭicchannassa
 hutvā caranākālo ayaṃ napaṭicchannassā 'ti evaṃ kālāṃ ca akālaṃ ca vicinanto
 raṇṇo kuddhakāle channena⁴ caritabban ti nītvā chandena attano ruciyaṃ channo
 paṭicchanno hutvā kumbhakāraṇamena jīvanto attano atthassa kāraṇasaṃkhātāni
 dvārāni avāpuranto viharāmi, tena kāraṇenāhaṃ⁷ yavodanena tussāmiti a.,²⁵
 abhijīhanāyā 'ti viriyakaraṇassa mantehi atthaṃ paripācayitvā attano nāṇena
 mama yasaṃ vaḍḍhetvā manosiḷātale siho viya vijambhissaṃ tāya iddhiyā maṃ⁸
 puna pi tvaṃ passissasīti.

Atha naṃ amacco āha: „paṇḍita, chatte nibbattadevatā
 rājānaṃ paṇhaṃ pucchi, rājā cattāro p-e pucchi, eko pi paṇ-³⁰
 haṃ kathetuṃ nāsakkhi, tasmā rājā tava santikaṃ maṃ pahīṇīti“,

¹ C^o - paṇhe, B^d tavamapi bhūripaṇṇā, R^o tavamasi bhūripaṇṇā. ² C^o bhāva-
 casū-. ³ C^o -ti. ⁴ B^d patitṭhāpetum. ⁵ read: dukkhena. ⁶ B^d chandena. ⁷
 C^o -nāyaṃ. ⁸ C^o maṃ iddhiyā.

„evam sante paññāya ānubhāvaṃ¹ na passasi, evarūpe kāle na
issariyaṃ patitṭhā hoti, paññāsampanno va patitṭhā hoti²“
M. paññānubhāvaṃ vaṇṇesi, atha amacco rañña³ „paṇḍitaṃ
ditṭhaṭṭhāne yeva nahāpetvā acchādetvā ānethā“⁴ 'ti vutto⁵
5 dinnasahassaṇi ca dussayugaṇi ca M-assa hatthe ṭhapesi, kum-
bhakāro „Ma-paṇḍito kira mayā pessakammaṃ kārāpito“ ti
bhayaṃ āpajji, taṃ M. „mā bhāyi ācariya, bahūpakāro tvaṃ am-
hāken“ ti assāsetvā tassa sahassaṃ datvā mattikamakkhiten'
eva sarīrena rathe nisīditvā nagaraṃ pāvīsi, amacco rañño
10 ārocetvā „kuhin te tāta p. ditṭho“ ti vutte „deva dakkhiṇa-
yavamajjhake kumbhakārakammaṃ katvā jīvati, tumhehi 'pakko-
sathā' 'ti' vutte anahāyivā va mattikamakkhiten' eva sarīrena
āgato“ ti āha, rājā „sace mayhaṃ paccatthiko assa issariyavidhinā
careyya, nāyaṃ mama paccatthiko“ ti cintetvā „mama puttassa
15 attano gharaṃ gantvā nahāyivā alamkaritvā mayā dinnavi-
dhānen' eva āgantum vadathā“ 'ti ā., taṃ sutvā p. tathā katvā
āgantvā „pavisatū“ 'ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
mantāni aṭṭhāsi, rājā tena saha paṭisanthāraṃ katvā p-aṃ
vimaṃsanto imaṃ g. ā.:

20 51. Sukhī hi eke na karonti pāpāni
avaṇṇasaṃsaggabhayā pan' eke,
pahū⁶ samāno vipulattacintī
kiṃkāraṇā me na karosi dukkhaṃ ti.

Ta. sukhīti p-a ekacce hi mayaṃ sukhino sampattissariyā⁶ alaṃ no etta-
25 kenā 'ti uttariṃ⁷ issariyakāraṇā pāpāni na karonti, ekacce evarūpassa no yasa-
dāyakassa sāmikassa aparajjhantānaṃ avanno bhavissatīti avāṇṇasaṃsaggabhayā
na karonti, eko asaṃmattho hoti, eko mandapañño tvaṃ pana saṃmattho ca vi-
pulattacintī ca⁸, icchanto sakala-Jambudīpe rajjaṃ pi kareyyāsi, kiṃkāraṇā
mama rajjaṃ gahetvā dukkhaṃ na karosīti.

30 Bodhisatto āha:

52. Na paṇḍitā attasukhassa hetu
pāpāni kammāni samācaranti, .

¹ B^d adds kasmā. ² B^d -o. ³ C^k omitt vutto. ⁴ C^k -satitī. ⁵ C^p pabu, B^d
bahu. ⁶ C^k -ya, C^p yaṃ. ⁷ B^d -ri. ⁸ B^d adds sace pana.

dukkhena puṭṭhā khalitāpi¹ santā
chandā ca dosā ca na jahanti dhammaṃ ti.

Ta. khalitattā² ti sampattito khalitvā vipattiyaṃ ṭhitasabbhāvā hutvāpi,
dhammaṃ ti pavēḍidhammaṃ sucaritadhammaṃ na jahant' eva.

Puna rājā tassa vīmaṃsanatthaṃ khattiyamāyaṃ kathento 5
imaṃ gātham āha :

ss. Yena kenaci vaṇṇena mudunā dāruṇena vā
uddhare dīnam attānaṃ, pacchā dhammaṃ samācare ti.

Ta. dīnaṃ ti duggataṃ attānaṃ uddharitvā sampattiyaṃ yeva ṭhapeyya.

Ath' assa M. rukkhūpamaṃ dassento imaṃ gātham āha : 10

ss. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā (= $\frac{210}{20}$)
na tassa sākā bhāṇeyya, mittadūbhī hi pāpako ti

evaṇ ca pana vatvā „mahārāja yadi paribhuttarukkhassa sākā-
khaṃ bhāṇanto pi mittadūbhī hoti kimaṅga puna manussagha-
tako³, yehi tumhehi mama pitā ulāre issariye patitṭhāpito ahaṇ 15
ca mahantena anuggahena anuggahito tesu tumhesu aparajjhanto
ahaṃ kathaṃ nāma mittadūbhī bhaveyyan“ ti sabbathāpi⁴ at-
tano amittadūbbhihāvaṃ kathetvā raṇṇo apacāraṃ⁵ codento :

ss. Yassā⁶ hi dhammaṃ manujo vijaññā

ye c' assa kaṃkhaṃ vinayanti santo

20

taṃ hi 'ssa dipaṃ ca parāyanaṃ ca

na tena mittam jarayetha⁷ pañño ti.

T. a. : mahārāja yassa purisassa santikā puriso appamattakam pi dham-
maṃ kāraṇaṃ jāneyya ye c' assa uppannaṃ kaṃkhaṃ vinayanti taṃ tassa
patitṭhāṭṭhena⁸ dīpaṃ eva parāyanaṃ ca, tādisena saddhiṃ p. mittabhāvaṃ nāma 25
na jīreyya⁹ na nāseyya¹⁰ 'ti a.

Idāni naṃ ovadanto imaṃ gāthadvayaṃ āha :

ss. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, (= III $\frac{154}{23}$)

asaññato pabbajito na sādhu,

rājā na sādhu anisamnakārī,

30

yo paṇḍito kodhano so¹⁰ na sādhu.

¹ so Bā; Cks -tattāpi. ² so all three MSS. ³ kimaṅga - - tako not in Cks.

⁴ Bā -tthāpi. ⁵ Bā citta-cāraṇa. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bā Janayetha ⁸ Bā
patitṭhāṭṭhena. ⁹ Bā vinayetha, ¹⁰ Cks taṃ.

47. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti ca vaḍḍhatīti.

Ta. na sādḥū 'ti na laṭṭhako⁴, anisammakārīti yaṃ kiñci sutvā
anupadhāretvā attano paccakkhaṃ aketvā kāraṇo, yaso kitti cā 'ti issariya"
5 parivāro ca guṇabhāvan ca ekanten' eva vaḍḍhatīti. Bhūripaṇḥo niṭṭhito.

Evam vutte rājā M-am samussitasetacchatte rājapallanke
nisīḍāpetvā sayam nīcāsane nisīḍitvā ā.: „p-a setacchatte nib-
battadevatā mañ cattāro pañhe pucchi, ten' evāhaṃ p-e puc-
'chīm, na cattāro p-ā jānimsu, kathehi me tāta pañhe“ ti,
10 „mahārāja chatte nibbattadevatā vā hotu cātummahārājādayo
vā hontu yena kenaci puṭṭhapañhaṃ kathessāmi, vada ma-
hārāja devatāya pucchitapañhe“ ti ā., rājā devatāya pucchi-
taniyāmen' eva kathento paṭhamam gātham āha:

58. Hanti hatthehi pādehi mukhañ ca parisumbhati,
15 sa ve rājā² piyo hoti kan tena-m-abhipassasīti.

M-assa gātham sutvā va gaganatale cando viya attho pā-
kaṭo ahosi.

Atha M. supa mahārāja 'ti vatvā hantīti paharati parisumbhatīti
paharati yeva, sa ve ti so evam karonto piyo hoti, kantenamabhipassa-
20 sīti tena kāraṇena piyam³ hontam⁴ katarapuggalam⁵ tvam rājā⁶ abhipassa-
sīti evam tam devatā pañhaṃ pucchi, tassāyaṃ attho: yadā hi māṇu amke ni-
panno daharo haṭṭhatuṭṭho kilanto mātaram hatthapādehi paharati kesa luñcati
muṭṭhinā mukhaṃ paharati tadā nam sā coraputta katham no evam paharasīti
ādīni pemavasen' eva vatvā pemaṃ dhāretum asakkonti āllingitvā thanantare
25 nīpajjāpetvā paricumbati⁷, iti so tassā everūpe kāle piyataro hoti tathā pituno ti

Evam gaganamajjhe suriyam utthāpento viya pākaṭam katvā
pañhaṃ kathesi, tam sutvā devatā chattapiṇḍikavivarato nikkha-
mitvā upaḍḍhasarīram dāssenti „sukathito paṇḥo“ ti madhurassa-
rena sādḥukāraṃ datvā ratanacamaṅgotakam pūretvā dibbapuppha-
30 gandhavāsehi M-am pūjetvā antaradhāyi, rājā M-am pupphādīhi

¹ B² suṇḍaro. ² C² rāja. ³ C² piyā, B² pi. ⁴ B² honti. ⁵ B² katamam-,
C² kara-. ⁶ C² rañjam, B² rājā, C² rājam. ⁷ B² sīsam paricumbati, C²
parisambhatti.

pūjetvā itaraṃ pañhaṃ āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte
dutiyaṃ gātham āha:

eo. Akkosati yathākāmaṃ āgamaṃ c' assa icchati'
sa ve rājā' piyo hoti kaṇṇa-m-abhipassasīti.

Atha M. „mahārāja, mātā vacanapesanaṃ kātum samat- 5
thaṃ sattavassikaṃ puttāṃ 'khettaṃ gaccha, antarāpaṇaṃ
gacchā“ 'ti ādīni vatvā 'sace me idaṃ c' idaṃ ca khādaniyaṃ
bhojaniyaṃ dassasi gamissāmīti' vatvā 'handa puttā' 'ti vatvā
datvā taṃ khāditvā 'tvaṃ sītāya gharacchāyāya nisīdasi, ahaṃ
tava bahippesakammaṃ karissāmīti' ādīni hatthavikāramukha- 10
vikāraṃ katvā³ agacchantaṃ kupitā daṇḍakaṃ gahetvā 'tvaṃ
mama santakaṃ khāditvā khette kiñci kātum na icchasīti'
tājjeṇti naṃ vegena palāyantaṃ anubandhitvā gaṇhitum asak-
konti⁴ 'gaccha, corā taṃ khaṇḍākhāṇḍikaṃ chindantū' 'ti ādīni
vatvā yathākāmaṃ yathājjhāsayaṃ akkosati, yaṃ pana mukhena 15
bhaṇati⁵ tato⁶ appamattakaṃ⁷ sāpi na icchati⁸ āgamaṇaṃ c'
assa⁹ icchati, so divasabhāgaṃ kīlītvā sāyaṃ gehe pavisitum
avisahanto nītakānaṃ santikaṃ gacchati, mātāpi tassa āga-
manamaggaṃ oloketi anāgacchantaṃ disvā 'pavisitum na visa-
hati, maññe' ti sokassa hadayaṃ pūretvā assapunnehi nettehi 20
nītiḡhare, upadhārenti puttāṃ disvā ālīṇḡitvā cumbitvā ubhoḡhi
hatthehi dāhaṃ gahetvā 'putta mama pi nāma vacanaṃ hadaye
ṭhapesīti' atirekataraṃ pemaṃ uppādeti¹⁰, evaṃ mahārāja mātu
putto kuddhakāle¹¹ piyataro nāma hoti“ dutiyaṃ pi pañhaṃ
kathesi, devatā tath' eva pūjeti, rājāpi pūjetvā tatiyaṃ pañhaṃ 25
āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte itaraṃ gātham āha:

eo. Abbhakkhāti¹² abhūtena alikena-m-abhisāraye,
sa ve rājā' piyo hoti, kaṇṇa-m-abhipassasīti.

Ath' assa M. „mahārāja yadā jayampatikā rahogatā lo-

¹ Cks na icch-. ² Cks rājā. ³ Bđ adds gato. ⁴ Cks add dhanāṃ ⁵ Cks
bhana. ⁶ Ck to ⁷ Ck -kassāti, C -kassāri. ⁸ Bđ has yāpi-, Cks omit sāpi-.
⁹ Bđ adds na. ¹⁰ Bđ -desi ¹¹ Bđ mātuyā kuddhakāle putto. ¹² Bđ acchā
abbhikkhī.

kassādaratiyā kiṇṭā 'tava mayi pemaṃ n' atthi, bahigataṃ kira te hadayan' ti evaṃ aṇṇamaṇṇaṃ abhūtena abbhācikkhanti alikena sārenti codenti tadā te atirekataraṃ aṇṇamaṇṇaṃ piyāyanti, evaṃ assa paṇhass' atthaṃ jānāhiti¹ kathesi, devatā² tath' eva pūjesi, rājāpi pūjetvā itaraṃ paṇhaṃ āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte catutthaṃ gātham āha:

61. Haraṃ annaṃ ca pānaṃ ca vatthasenāsanāni ca

[aṇṇadatthu harā¹ santā]

te ve rājā piyā honti², kaṇṇa tena-m-abhipassasāti.

- 10 Ath' assa „mahārāja, ayaṃ paṇho dhammikasamaṇabrāhmaṇe sandhāya vutto, saddhādini hi kulāni idhalokaparalokaṃ saddahitvā denti c' eva dātukāmāni ca honti, tāni tathārūpe³ samanaṇabrāhmaṇe yācānti pi laddhaṃ haritvā paribhuñjante pi disvā 'amhe yeva yācānti, amhākaṃ yeva santakāni annādini⁴ paribhuñjantīti' tesu atirekataraṃ pemaṃ karonti,⁵ evaṃ te aṇṇadatthu harā ekaṃsen' eva yācakam eva⁶ laddhaṃ harantā vasamānā piyā hontīti⁷, imasmiṃ pana paṇhe kathite devatā tath' eva pūjetvā sādhuṇṇaṃ datvā sattaratanaṇpūraṃ ratana-
camṇotakam „gaṇha paṇḍita“ 'ti M-assa pādamaṇle khipi, rājāpi
20 paṇḍitvā senāpatiṇṇhānaṃ adāsi, tato paṇṇhāya M-assa yaso mahā ahoṇi. Devatāpucchiṇa paṇho niṇṇhito.

- Puna te cattāro jaṇā „gaṇapatiṇṇutto idāni mahantataraṃ jāto, kiṃ karomā“ 'ti mantayimsu, atha ne Se- āha: „hotu, diṇṇho me upāyo, g-puttaṃ upasaṃkamitvā 'rahassaṃ nāma
25 kassa kathetuṃ vaṇṇatīti' pucchiṇsāma, so 'na kassacīti' vakkhati, atha naṃ 'g-putto deva tuyhaṃ paccatthiko jāto' ti paribhindiṇsāma⁸“ 'ti vatvā te cattāro p-assa gharaṃ gantvā paṇisanthāraṃ katvā „p-a paṇhaṃ pucchiṇtukāṃ' amhā⁹“ 'ti vatvā „pucchiṇthā¹⁰“ 'ti vutte Se- pucchi: „p-a purisena
30 nāma kattha paṇṇṇhātabban¹¹“ ti, „sacce“ ti, „sacce pa-

¹ Cā bhārā. ² Ckā rāja --, Bā sa ve rājā piyo hoti. ³ Bā adda kāle. ⁴ Bā yācāntā ceva. ⁵ Ckā -taṃ.

tiṭṭhitena kiṃ kātabban¹ ti, „dhanam uppādetabban² ti,
 „dhanam uppādetvā k. k.“ ti, „manto³ gahetabbo⁴ ti, „tam
 gahetvā k. k.“ ti, „attano rahassaṃ parassa na kathetabban⁵
 ti ā, te „sādhū p-a“⁶ 'ti tuṭṭhamānasā hutvā „idāni g-puttassa
 piṭṭhiṃ passissāmā“⁷ 'ti rañño santikaṃ gantvā „mahārāja⁸
 g-putto te paccatthiko jāto“ ti vadimsu, rājā „nāhaṃ tumhākaṃ
 saddahāmi, na so mayhaṃ paccatthiko bhavissatīti“ paṭikkhipi,
 „saccaṃ⁹ mahārāja saddahatha asaddahanto¹⁰ pana tam¹¹ eva
 pucchatha: 'p-a attano rahassaṃ¹² kassa kathetabban' ti, sace
 pana paccatthiko na bhavissati 'asukassa nāma kathetabban' ti
 vakkhati, sace bhavissati 'kassaci na kathetabban, manorathe
 pana paripuṇṇe kathetabban' ti vakkhati, tadā amhākaṃ sadda-
 hitvā nikkamkhā bhaveyyāthā¹³ 'ti, so „sādhū“¹⁴ 'ti sampaticchitvā
 ekadivasaṃ sabbesu samāgantvā nisinnesu Vīsatinipāte Paṇḍita-
 pañhassa¹⁵ (IV p. 473) paṭhamam gātham āha:

ca. Pañca paṇḍitā samāgatā¹⁶,
 pañho me paṭibhāti, tam suṇātha:
 nindiyam atthaṃ pasaṃsiyam vā
 kass' evāvikareyya¹⁷ guyhaṃ atthan ti.

Evam vutte Se- „rājānam pi amhākaṃ ñev¹⁸ antare paṭik-
 khipissāmā¹⁹ 'ti cintetvā imam gātham āha:

ca. Tvam pi²⁰ 'āvika-rohi bhūmipāla,
 bhattā bhārasaho tuvaṃ vad' etaṃ²¹,
 tava chandaṃ ca rūciṃ ca sammasitvā
 atha vakkhanti janinda pañca dhīrā ti.

Ta. bhattā ti tvaṃ amhākaṃ bhattā c' eva uppannassa ca bhārasa saho
 paṭhamam tava tvam eva etaṃ vadehi, tava chandaṃ ca rūciṃ cā 'ti pucchā
 tava chandaṃ c' eva rucanākāraṇāni ca sammasitvā ime paṇḍitā vakkhanti.

. Atha rājā attano kilesavasikatāya imam gātham āha:

ca. Yā silavatī anaññadheyyā²²
 bhattuṇchandavasānugā manāpā

¹ C^k mitto. ² so B^d; C^k sace. ³ C^k saddahante. ⁴ B^d adds na. ⁵ B^d
 adds dāni. ⁶ B^d kassavā-. ⁷ C^k tvanto. ⁸ B^d vadetha.

nindiyam atthaṃ paṣaṃsiyaṃ vā
bhariyāyāvīkareyya guyaṃ atthaṃ ti.

Ta. anañña- ti kilesavasena añña agahetabbā ti a.

Tato Se- „pakkhito dāni me attano antare rājā“ ti tus-
5 sitvā sayāṃkatakāraṇaṃ eva dīpento gāthaṃ āha:

65. Yo¹ kicchagatassa āturassa
saraṇaṃ² hoti gati parāyanaṃ ca
nindiyam atthaṃ paṣaṃsiyaṃ vā
sakhino vāvīkareyya guyaṃ atthaṃ ti.

10 Atha rājā Pukkusaṃ pucchi: „kathaṃ Pu-a tvaṃ³ pas-
sasi, kassa rahassaṃ kathetabban“ ti, so imaṃ g. ā.:

66. Jeṭṭho atha majjhimo kanitṭho
so ce⁴ sīlasamāhito tṭhitatto --
nindiyam atthaṃ paṣaṃsiyaṃ vā
15 bhātu vāvīkareyya guyaṃ atthaṃ ti.

Ta. tṭhitatto ti paṭiṭṭhitasabbhāvo nibbisevano.

Tato rājā Kāvindaṃ pucchi, so imaṃ gāthaṃ āha:

67. Yo ve⁵ hadayassa paddhagū
’anujāto pitaraṃ anomapañño
20 nindiyam atthaṃ paṣaṃsiyaṃ vā
puttassāvīkareyya⁶ guyaṃ atthaṃ ti.

Ta. paddhagū ti pesanākārako, yo pitussa pesanaṃ karoti, pitu cittassa
vase vattati, ovādakkhamo hotti a., anujāto ti tayo puttā, anuppannaṃ yasaṃ
uppādento atijāto nāma, kulamiguro⁷ kulapacchimako dhanavināsako avajāto nāma,
25 kulatantikulapaveṇīrakkhako pana anujāto nāma, taṃ sandhāy’ evaṃ āha.

Tato rājā Devindaṃ pucchi, so imaṃ gāthaṃ āha:

68. Mātā dipadājanindasetṭha
yo naṃ poseti chandasā piyena
nindiyam atthaṃ paṣaṃsiyaṃ vā
30 mātu vāvīkareyya⁸ guyaṃ atthaṃ ti.

¹ Bā yo ce, Bā ye ve, Cā ye. ² Ckā -nā. ³ Ckā omī tvaṃ. ⁴ Bā yo ce. ⁵ Bā
add pitu. ⁶ Ckā puttassavi-, Bā puttassa vāvi-. ⁷ Ckā -gāro. ⁸ Bā mātugāvi-

Ta. dipadājanindaseṭṭhā 'ti dipadānaṃ seṭṭha janinda, chandasā piyenā 'ti chandena o' eva pemena ca.

Te pucchitvā rājā p-am puṭchi: „kathaṃ passasi p-ā“ 'ti vutte so imaṃ gātham āha:

eo. Guyhassa hi guyham eva sādhu,
na hi guyhassa pasattham āvikammaṃ,
anippādāya¹ saheyya dhīro
nippannattho² yathāsukhaṃ bhaṇeyyā³ 'ti.

5

Ta. anippādāya³ 'ti mahārāja yāva attano icchitaṃ na nippajjissati
• tāva p-o adhivāseyya na kassaci katheyyā 'ti a.

10

Paṇḍitena evaṃ vutte rājā anattamano ahosi, tato Se-
rājānaṃ rājāpi Se-assa mukhaṃ olokesi, Bo. tesaṃ kiriyaṃ
disvā va jāni: „ime cattāro paṭhamam eva maṃ rañño pari-
• bhimimsu, vīmaṃsanavasena pañho pucchito bhavissatīti“,
tesaṃ pana kathentānaṃ űeva suriyo atthaṃ gato dipā jalitā, 15
p-o „rājakammāni nāma bhāriyāni, na űāyati“ kiṃ bhavissati,
khippam eva gantuṃ vaṭṭatīti“ utthāyāsana rājānaṃ vanditvā
nikkhamanto cintesi: „imesu eko 'sahāyassa kathetuṃ vaṭṭatīti'
ā., eko 'bhātu' eko 'puttassa' eko 'mātuyā k. vaṭṭatīti' ā.,
imehi katam etaṃ bhavissati, diṭṭhakam ev' etaṃ bhavissatīti 20
diṭṭhakaṃ c' eva kathentīti maññāmi, hotu ajj' ev' etaṃ jānissā-
mīti“ sannīṭṭhānam akāsi, te pana cattāro pi aññesu divasesu
rājakulā nikkhamitvā rājanivesanadvāre ekassa bhattammanassa
piṭṭhe nisīditvā kiccakaraṇīyāni mantetvā gharāni gacchanti,
tasamā p. „ahañ ca tesaṃ rahassaṃ⁴ ammanassa heṭṭhā ni- 25
pajjitvā jānituṃ sakkuṇeyyan“ ti cintetvā taṃ ammaṇaṃ ukkhi-
pāpetvā ta. attharakaṃ attharāpetvā a. heṭṭhā pavisitvā puri-
sānaṃ saññāma⁵ adāsi: „tumhe catūsu p-esu mantetvā gatesu
āgantvā maṃ nethā“ ti, te „sādhū“ 'ti paṭikkamimsu⁶, Se-
pi rājānaṃ ā.: „mahārāja tumhe amhākaṃ na saddahatha, 30

¹ Bā anippannatāya, B² anippannāya. ² Bā nippannavattova. ³ Bā anippanna-
tāya. ⁴ Bā paññāyanti ko jānāti. ⁵ C² add jānanto. ⁶ Bā asa-. ⁷ Bā
āneyyāthā. ⁸ Bā pakka-.

idāni kīdisan¹“ ti, so bheda-kānaṃ vacanaṃ gahetvā anisāmetvā
 va bhittasito „idāni kiṃ karaṃa Senaka p-ā“ ‘ti pucchi, „ma-
 hārāja papañcaṃ akatvā kañc’ ajānāpetvā g-puttaṃ māretuṃ
 vaṭṭatīti“, „Senaka’ ṭhapetvā tumhe’ añño mama atthakāmo
 5 nāma n’ atthi, tumhe va attano suhade gahetvā dvārantare
 ṭhatvā g-puttassa pāto vā upaṭṭhānaṃ āgacchantassa khaggena
 sīsaṃ chindathā“ ‘ti attano khaggaratanaṃ adāsi, te „sādhū
 deva, mā bhāyi, mayaṃ naṃ māressāma“ ‘ti vatvā nikkhamitvā
 „diṭṭhā no paccāmittassa piṭṭhīti“ gantvā bhattammaṇapiṭṭhe
 10 nisidimsu, tato Se- ā.: „ambho ko g-puttaṃ paharissatīti“,
 itare „tumhe yeva ācariyā“ ‘ti tass’ eva bhāraṃ akaṃsu, atha
 te Se- pucchi: „tumhe rahassaṃ nāma asukassa ca asukassa
 ca kathetabban ti vadittha², kiṃ vo etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ
 ādu sutan“ ti, „tiṭṭhat’ etaṃ ācariya, yaṃ tumhe rahassaṃ nāma
 15 saḥāyakassa kathetabban ti vadittha etaṃ katan“ ti, „kiṃ vo
 etena“ ‘ti³, „kathetha ācariyā“ ‘ti, „imasmiṃ rahasse rañño
 nāte mayaṃ jīvitāṃ n’ atthīti“, „mā bhāyathācariya, idha
 tumhākaṃ rahassaṃ bheda-ko nāma n’ atthi, kathethācariyā“
 ‘ti. So nakkena ammaṇaṃ koṭṭetvā „n’ atthi nu kho imassa“
 20 heṭṭhā g-putto“ ti ā., „ācariya g-putto attano issariyena eva-
 rūpaṃ ṭhānaṃ na pavisati, idāni yasena pamatto bhāvissati,
 kathetha tumhe“ ti. Se- attano rahassaṃ kathento ā.:
 „imasmiṃ yeva nagare asukaṃ nāma vesiyaṃ jānāthā“ ti,
 „āma ācariyā“ ti, „idāni sā paññāyatīti“, „na paññāyati
 25 ācariyā“ ‘ti, „ahaṃ sālavanuyyāne tāya saddhiṃ purisa-
 kiccaṃ katvā tassā pilandhanesu lobhena taṃ māretvā tassā
 yeva sātakena bhaṇḍikaṃ katvā āharitvā amhākaṃ ghare asu-
 kabhūmikāya asukagabbhe nāgadante olaṃbesiṃ, valañjetuṃ

¹ Bā kiṃ karissathā in the place of kīdisan. ² Bā -kaṃ. ³ Bā -ehi. ⁴ Bā vadatha. ⁵ Bā kathaṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kathaṃ e.ā. ācariyā ti udāhu diṭṭhaṃ atap ti diṭṭhaṃ eva no sutan ācariyā ti yaṃ tumhe rahassaṃ nāma saḥāyakassa kathetabban ti vadatha kiṃ va etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti katan etaṃ mayā ti. ⁶ Cā imasmiṃ.

na visahāmi, purāṇabhāvam assa olokemi, evarūpam pi rājā-
 parādhakammaṁ katvā mayā ekassa sahāyakassa kathitaṁ,
 tena na kassaci kathitapubbaṁ, iminā kāraṇena 'sahāyakassa
 gūyaṁ kathetabban' ti mayā kathitaṁ¹ ti ā., p. tassa ra-
 hassaṁ sādhukaṁ vavatthāpetvā sallakkhesi. Pukkuso pi²
 attano r. kathento „mama ūruyā kuṭṭhaṁ atthi, kaniṭṭho me
 pāto va kañci ajānāpetvā taṁ dhovitvā bhessajjena makkhetvā
 upari pilotikaṁ datvā bandhati, rājā mayi muducitto 'ehi Pū-
 kusa' ti maṁ pakkosivā yebhuyyena mama ūruyaṁ yeva
 sayati, sace pana jāneyya' mārāpeyya, taṁ kammaṁ mama³
 kaniṭṭhaṁ ṭhapetvā añño jānanto nāma n' atthi, tena kāraṇena
 'r. nāma bhātu' kathetabban' ti mayā vuttan⁴ ti ā. Kāvindo
 pi attano r. kathento: „maṁ kālapakkhe uposathadivase Nara-
 devo nāma yakkho gaṇhati, ahaṁ ummattakasunakho viya
 viravāmi, sv-āhaṁ tam atthaṁ puttassa kathesiṁ, so mama⁵
 yakkhena gahitabhāvaṁ ñatvā maṁ antogehe bandhitvā ni-
 pajjāpetvā dvāraṁ pidahitvā nikkhamitvā mama saddaṁ patic-
 chādanatthaṁ dvāre samajjaṁ kāreti, iminā kāraṇena 'r. nāma
 puttassa kathetabban' ti mayā vuttan⁶ ti ā. Tato tayo pi
 Devindaṁ pucchimsu, so pi attano r. kathento: „mayā maṇi-
 20 pabhaṁsanaṁ⁷ kammaṁ karontena rañño santakaṁ Sakkena
 Kusarājassa dinnāṁ siripavesanaṁ maṅgalamaṇiratanāṁ thenetvā
 mama mātuyā dinnāṁ, sā kañci ajānāpetvā mama rājakulaṁ
 pavisanakāle taṁ mayhaṁ deti, ahaṁ tena maṇinā sirim pave-
 setvā rājanivesanaṁ gacchāmi, rājā tumhehi saddhiṁ akathetvā⁸
 25 paṭhamataraṁ mayā saddhiṁ katheti, devasikaṁ atṭhasoḷasa-
 dvattiṁsacatusaṭṭhiṁ⁹ kahāpaṇe paribbayatthāya mayhaṁ deti,
 sace tassa maṇiratanassa channabhāvaṁ¹⁰ rājā jāneyya mayhaṁ
 jīvitaṁ n' atthi, iminā kāraṇena 'r. nāma mātuyā kathetabban'
 ti mayā vuttan¹¹ ti ā. M. sabbesam pi gūyaṁ paccakkham so

¹ Bā sace pana etaṁ rājā na jāneyya maṁ. ² Bā kaniṭṭhabhātu. ³ Bā maṇira-
 tanapavisana. ⁴ Ck add vā. ⁵ Bā ānubhāvaṁ.

akāsi, te pana attano udaram phāletvā¹ antam bāhiram karon-
 tā² viya r. aññamaññaṃ kathetvā³ appamattā „pāto va āgac-
 chatha, g-puttam māressāmā⁴“ ti vatvā uṭṭhāyāsanaṃ pakka-
 miṃsu. Tesam gatakāle paṇḍitassa purisā āgantvā ammaṇaṃ
 5 ukkhipitvā M-am ādāya gamiṃsu. So nahāyitvā alamkaritvā
 subhojanaṃ bluṇṇitvā „ajja me bhaginī Udumbarādevī rājage-
 hato me sāsanaṃ pessessatīti“⁵ ñatvā dvāre paccāyikaṃ purisaṃ
 tḥāpesi: „rājagehato āgataṃ sīghaṃ pavesetvā mama das-
 seyyāsīti“, evaṃ ca pana vatvā sayanapiṭṭhe nipajji, tasmīṃ
 10 khaṇe rājāpi sayanapiṭṭhe nipanno p-assa guṇaṃ saritvā „Ma-
 hosadhapaṇḍito sattavassikakālato paṭṭhāya maṃ upaṭṭhahanto
 na kiñci mayhaṃ anattam akāsi, devatāpucchāya⁶ paṇḍite asati
 jīvitam pi me na siyā, veripaccāmittānaṃ vacanaṃ gahetvā
 ‘asamadhuraṃ paṇḍitaṃ mārethā’ ti khaggaṃ dentena⁷ ayuttaṃ
 15 mayā kataṃ, sve dāni naṃ passituṃ na labhissāmīti“⁸ sokam
 uppādesi, sarīrato sedā mucciṃsu⁹, sokasamappito cittāssādaṃ
 na labhi, U-devī tena saddhīm ekasayanagatā taṃ ākāraṃ diṣvā
 „kin nu kho mayhaṃ koci aparādho atthi udāhu aññaṃ devassa
 kiñci sokakāraṇaṃ uppanna“¹⁰ ti pucchantī i. g. ā.:

20 70. Kin nu tvaṃ vimano¹ si rāja,
 dipadindavacanaṃ suṇoma n’ etaṃ²,
 kiṃ cintayamāno dummano si,
 na hi deva aparādho atthi mayhan ti.

Atha rājā gātham āha:

25 71. Paṇṇo vajjho Mahosadho ti,
 āṇatto me vadhāya bhūripaṇṇo,
 taṃ cintayamāno dummano ‘smi,
 na hi devi aparādho atthi tuyhan ti.

Ta. āṇatto ti bhadde cattāro p-ā Ma-paṇḍitaṃ mama paccatthiko ti
 30 kathayimāsu, mayā tatvato avicintitvā vadhetha naṃ ti bhūripaṇṇo vadhāya āṇatto,
 taṃ kāraṇaṃ cintayamāno varaṃ mama maraṇaṃ na paṇḍitassā ‘ti dummano
 ‘smīti ā.

¹ so Ck; ² C^o udāraṃ phāletvā viya. ³ B^d uraṃ dālaññate viya. ⁴ Ck^s karontam. ⁵ B^d
 katvā tumhe in the place of antam -- kathetvā. ⁶ B^d devatāya pucchitapaṇṇe pi.
⁷ Ck^s diṇnena. ⁸ B^d mucciṃsu. ⁹ Ck^s dummano. ¹⁰ B^d metanī.

Tassā taṃ sutvā va Mahāsatte¹ pabbatamatto soko uppajji,
 sā cintesi: „eken' upāyena rājānaṃ assāsetvā rañño niddokka-
 manakāle mama kaniṭṭhassa sāsahaṃ pahinissāmīti“, atha naṃ
 sā āha: „mahārāja tayā v' etaṃ kataṃ gahapatiputtaṃ² ma-
 hante issariye patiṭṭhāpentena, tumhehi³ so senāpatiṭṭhāne t̥ha- 5
 pito, idāni kira tumhākaṃ yeva paccatthiko jāto, na kho pana
 paccāmitto khuddako nāma atthi, hāretabbo⁴ va so, tumhe mā
 cintayitthā“⁵ 'ti rājānaṃ assāsesi, so tanubhūtasoko niddaṃ
 okkami, devī utthāya gabbhaṃ pavisitvā „Mahosadha, cattāro
 pā taṃ paribhindiṃsu, rājā kuddho sve dvārantare tava va- 10
 dhaṃ ānāpesi, sve rājakulaṃ na āgaccheyyāsi, āgacchanto⁶
 pana nagaraṃ hatthagataṃ katvā samattho hutvā āgaccheyyā-
 sīti“ paṇṇaṃ likhitvā modakassa anto pakkhipitvā modakaṃ
 suttakena veṭhetvā navabhājane katvā vāsetvā⁷ lañchetvā⁸
 atthacarikāya itthiyā adāsi: „imaṃ modakaṃ āharitvā mama 15
 kaniṭṭhassa dehīti“, sā tathā akāsi, „rattiṃ kathaṃ nikkhanta“
 ti na⁹ cintetabbaṃ, raññā paṭhamam eva deviyā varo dinno,
 tena taṃ na koci vāresi, Bo. paṇṇākāraṃ gahetvā uyyojesi,
 sā gantvā dinnabhāvaṃ ārocesi, tasmiṃ khane devī gantvā
 raññā saddhiṃ nipajji, Bo. pi modakaṃ bhinditvā paṇṇaṃ vā- 20
 cetvā¹⁰ tam atthaṃ nātvā kātappaṃ kiccaṃ vicāretvā sayane
 nipajji. Itare cattāro janā pāto va khaggahatthā dvārantare
 t̥hatvā p-aṃ apassantā dummanā hutvā rañño santikaṃ gantvā
 „kiṃ paṇḍitā¹¹ hato vo g-putto“ ti vutte „na passāma devā“
 ti āhaṃsu. M. pi aruṇuggamane yeva nagaraṃ attano hattha- 25
 gataṃ nātvā¹⁰ ta. ta. ārakkhaṃ datvā¹¹ mahājanaparivuto rathaṃ
 āruhya mahantena parivārena rājadvāraṃ agamāsi, rājā siha-
 pañjaraṃ ugghāṭetvā olokento aṭṭhāsi, atha naṃ M. rathā
 otaritvā vandi, rājā cintesi: „sac' āyaṃ mama paccatthiko

¹ Bā sā tassa vacanāni suṭvā va mahāsattassa atthāya. ² so Ck^s; Bā mahārāja tumhehi eso g-putto. ³ Bā puna tumhehi. ⁴ Bā māretabbo. ⁵ Bā -te. ⁶ Bā chādetvā. ⁷ Ck^s lañje-, Bā lañci-. ⁸ Ck^s naṃ. ⁹ Ck^s -ta. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā dhapetvā.

bhaveyya na maṃ vandeyyā“ 'ti, atha naṃ pakkosāpetvā rājā sayane nisīdi, M. pi gantvā ekamantaṃ nisīdi, cattāro pi p-ā tatth' eva nisīdimsu, atha naṃ rājā kiñci ajānanto viya „tāta tvaṃ hiyyo gato¹ idāni² āgacchasi, kiṃ maṃ evaṃ paricca-
5 jasīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

72. Abhidosaḡato idāni esi³,
kiṃ sutvā kiṃ āsaṃkate mano te,
ko te kiṃ avoca bhūripaṇṇa,
imgha taṃ vacanaṃ suṇoma, brūhi me tan ti.

10 Ta. abhi-- ti hiyyo pathamayāme gato, kiṃ āsaṃkate ti kiṃ āsaṃkate, kimavocā 'ti kiṃ raṇṇo santikaṃ māgamīti taṃ koci avoca.

Atha naṃ M.: „mahārāja tayā me catunnaṃ p-tānaṃ vacanaṃ gahetvā vadho āṇatto, tenāhaṃ na emīti“ codento i. g. ā.:

73. Paṇṇo vajjho Mahosadho ti
15 yadi te mantayitaṃ janinda dosaṃ
bhariyāya rahogato asaṃsi
guyhaṃ pātukataṃ suttaṃ maṃ' etan ti.

Ta. yadite ti yasmā tayā, mantayitan ti kathitaṃ, dosaṃ ti abhi-dosaṃ, rattibhāge ti a., kassa kathitaṃ ti bhariyāya, tvaṃ hi tassā imaṃ atthaṃ
20 rahogato asaṃsi, guyhaṃ -- ti yathā evarūpaṃ attano rahassaṃ pākaṇaṃ kataṃ, suttaṃ mametan ti mayā paṇ' etaṃ tasmaṃ yeva khaṇe suttaṃ devā 'ti vadati.

Rājā taṃ sutvā va „imāya taṃ khaṇaṃ yeva sāsanaṃ pahitaṃ⁴ bhavissatīti“ kuddho devaṃ olokesi, taṃ ātvā M. „kiṃ deva deviyā kujjhatha, ahaṃ atitānāgatapaccuppannaṃ
25 sabbāṃ jānāmi, deva tumhākaṃ rahassaṃ tava⁵ deviyā kathitaṃ hotu, ācariya-Senakassa Pukkusādīnaṃ vā⁶ rahassaṃ mama kena⁷ kathitaṃ, ahaṃ etesaṃ pi rahassaṃ jānāmi yevā⁸ 'ti Senakassa tāva rahassaṃ kathento imaṃ gātham āha:

74. Yaṃ sālavanasmaṃ⁹ Senako
30 pāpakammaṃ akāsi⁹ asabbhirūpaṃ

¹ Bā gantvā. ² Cks repeat idāni. ³ Ck ekisi, Bds ehisi. ⁴ Cks pahititaṃ. ⁵ Bā tumhākaṃ tāva rahassaṃ mama, Ck t. r. tava mama, Cs t. r. tava ma. ⁶ Cks omīti vā. ⁷ Cks tena. ⁸ read: -sml. ⁹ read: akās'.

sakhino va rahogato asaṁsi,
guyhaṁ pātukataṁ sutāṁ mam' etan ti.

Ta. asabbhī -- ti asādhujātikaṁ¹ lāmakāṁ akusalakammaṁ akāsi, imas-
miṁ yeva nagare asukaṁ nāma vesinī sālavanuyyāne māretvā alāṁkāraṁ gahetvā
tassā yeva sātakena bhaṇḍikaṁ katvā attano ghare asukaṁ hāne ṭhapesi, sa-
khino vā 'ti atha naṁ mahārāja ekassa saḥāyakassa rahogato hutvā akkhāsi,
tam pi mayā sutāṁ, nāhaṁ devassa paccatthiko jāto Senako paccatthiko, yadi
te paccatthikena kammaṁ atthi² Senakāṁ ganhāpehīti.

Rājā Senakāṁ oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „saccam
devā“ 'ti vutte tassa bandhanāgāraṁ pavesanaṁ³ āṇāpesi. 10
Paṇḍito pi Pukkusaṁ rahassaṁ kathento i. g. ā.:

75. Pukkusa-purisassa te janinda
uppanno rogo arājayutto⁴,
bhātuc ca rahogato asaṁsi,
guyhaṁ pātukataṁ sutāṁ mam' etan ti. 15

Ta. arājayutto⁵ ti mahārāja ekassa kuṭṭharogo uppanno, so rājūnaṁ
pattum⁶ ayutto, chupanānucchaviko na hoti, tumhe ca Pukkusaṁ ūru muduko
ti yebhuyyena tass' eva ūrumhi nipaṇṇatha, so pan' esa vaṇabandhanapilotikāya
phasso⁷ devā 'ti.

Rājā naṁ pi oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „āma devā“ 20
'ti vutte taṁ pi bandhanāgāraṁ pavesāpesi. Paṇḍito Kāvīn-
dassa pi rahassaṁ kathento āha:

76. Ābādho 'yaṁ⁸ asabbhirūpo,
Kāvindo Naradevena⁹ puṭṭho
puttassa rahogato asaṁsi, 25
guyhaṁ pātukataṁ sutāṁ mam' etan ti.

Ta. asabbhī -- ti yena so ābādhena puṭṭho ummattakasunakho viya
viravati so naradevayakkhābādho¹⁰ asabbhijātiko lāmakko, tena¹¹ puṭṭho rāja-
kulaṁ pavistunā ayutto mahārāja 'ti.

¹ Cks -jānitaṁ. ² Cks sati. ³ Cks omīti pa-. ⁴ Cks arājaputto. ⁵ Cs arā-
jappa, Ck arājappatto, ⁶ Bā omīti pattun. ⁷ -ppatto ti --- phasso wanting
in Cs. ⁸ so Bā; Ck ābādhani naṁ, Cs ābādhanāṁ. ⁹ so all three MSS. for
-deven- eva? ¹⁰ Ck naradevayakkho bādho, Bā so naradevena yakkhena gahito
ābādho. ¹¹ Ck natena, Cs ntena.

Rājā tam pi „saccaṃ Kāvindā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“
ti vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. P. Devindassa
rahassaṃ kathento i. g. ā.:'

77. Atṭhavaṃkaṃ¹ maṇiratanam² ulāraṃ

5 Sakko te addā pitāmahassa,
Devindassa gataṃ tad ajja hatthaṃ,
mātuc ca' rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti

Ta. pitāmahassā 'ti tava pitāmahassa Kusrājassa, tadajja- ti tam
10 maṇḍalasammataṃ maṇiratanam ajja Devindassa hatthagataṃ mahārājā 'ti. °

Rājā tam pi „saccaṃ kirā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“ ti
vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. Evan te „Bodhi-
sattaṃ vadhesāma“ 'ti sabbe sambandhanam pavitṭhā. Bo.
pi „iminā kāraṇenāhaṃ 'attano guyhaṃ parassa na katha-
15 tabban' ti vadāmi, kathetum vaṭṭatīti vadantā panā mahāvīnā-
saṃ pattā“ ti vatvā uparidhammaṃ desento imā gāthā abhāsi:

78. Guyhassa hi guyham eva sādhu,
na hi⁴ guyhassa pasattham āvikammaṃ,
anippādāya⁵ saheyya dhīro,

20 nippannattho⁶ yathāsukhaṃ bhaṇeyya.

79. Na guyham atthaṃ vivareyya, rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
na hi pātukato sādhu guyho attho pajānatā

80. Thiya guyhaṃ na saṃseyya amittassa ca paṇḍito (V p. 81)
yo cāmisena saṃhīro hadayatthe' no ca yo naro.

25 81. Guyham attham asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
mantabhedabhayaṃ tassa dāsabhūto titikkhati.

82. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinam,
tāvanto tassa ubbega⁸, tasmā guyhaṃ na vissaje.

83. Vivicca bhāseyya⁹ divā rahassaṃ

30 rattiṃ giram nātivelam pamañce,

¹ Bāṭha-. ² so all three MSS. ³ Bā mātuva. ⁴ Ck^s omit hi. ⁵ so Ck;
C^s anippādāya, Bā anippānattāyeva. ⁶ Bā nippannattho, Ck nippattho, C^s
nippattattho? ⁷ Ck^s -ttho. ⁸ Bā ubbhiggā. ⁹ Ck^s bhāveyya.

upassutikā hi suṇanti mantam,
tasmā manto khippam upeti bhedan ti.

Ta. amittassa cā 'ti itthiyā ca paccatthikassa ca na katheyya, sam-
hiro ti yo ca yena kenaci āmisena samhīratī¹ upalāpanasamgahaṃ gacchati
tassa pi na samseyya, hadayatthe no ti yo amitto mittapatirūpako mukhena 5
aṇṇam katheti hadayena aṇṇam cinteti tassāpi na samseyya, asambuddhan ti
parehi aṇṇātām, asambodhanan ti pi pāho, pare sambodhetuṃ ayuttan ti a.,
titikkhatīti tassa akkosam pi paharam pi dāso viya hutvā titikkhati adjā-
vāseti, mantinan ti mantinam vā antare, yāvanto ti mantino jānantīti a.,
tāvanto ti te guhajānanake paṭicca tattakā² tassa ubbegā santāsā uppaj- 10
jantīti, na vissaje ti na vissajjeyya param na jānāpeyya, viviccā 'ti sace
divā rahassam mantetukūmo hoti viviccā³ okāsam karetvā supatichchannatthāne⁴
manteyya, nātiavelan ti rattim rahassam kathanā pana ativelam mariyādā-
tikkanantam mahāsaddam karonto giram na-ppamuñceyya, upassutikā ti
mantatthānam upagantvā tirokuḍḍādisu ṭhatvā sotāro bhavanti, tasmā ti ma- 15
hārāja tena kāraṇena so manto khippam bhedam upetīti ā.

* Rājā M-assa katham sutvā: „ete sayam rājaverino hutvā
p-am mama verim karontīti“ kujjhitvā „gacchatha te nagarā
nikkhamāpetvā sūlesu tāva uttāsetha sīsāni vā chindathā“ 'ti
ānāpesi, tesu pacchābāham bandhitvā catukke ṭhatvā pahāra- 20
satam datvā niyamānesu p. „deva ime tumhākam porāṇakā-
maccā, khamatha tesam aparādhān“ ti raṇṇo kathesi, rājā
„sādhū“ 'ti pakkosāpetvā tass' eva dāse katvā adāsi, so pana
te tatth' eva bhujisse akāsi, rājā „tena hi mama vijite mā
vasantū“ 'ti pabbājāniyakammaṃ ānāpesi, p. „khamatha deva 25
etesam andhabālānan“ ti khamāpetvā tesam ṭhānantarāni paṭi-
pākatikāni kārāpesi, rājā „paccāmittesu pi tāv' assa evarūpā
mettābhāvanā⁵, aṇṇesu khamārupā bhavissatīti“ paṇḍitassa
atīviya pasanno. Tato paṭṭhāya cattāro p-ā uddhaṭadāṭhā viya
sappā nibbisā hutvā kiñci kathetuṃ nāsakkhimsū 'ti. Pañca- 30
paṇḍitapañho niṭṭhito. Niṭṭhito ca Paribhīndanakathā⁶ ti.

Tato paṭṭhāya p. va raṇṇo atthaṃ ca dhammāṇ ca anu-
sāsati, so cintesi: „raṇṇo setacchattam eva, rajjam pana aham

¹ C^{ks} samghīratī, B^d samhīratī. ² C^{ks} kam, B^d tatthake paṭicca. ³ B^d vivittam.

⁴ C^{ks} apaṭi-. ⁵ B^d omits bhāvanā. ⁶ C^{ks} paribhaṇḍakathā.

vicāremi, mayā appamattena bhavitum vaṭṭatīti“ so nagare mahāpākāraṃ nāma kāresi, tathā anupākāradvāraṭṭālake antaraṭṭālake¹ udakaparikkhaṃ kaddamaparikkhaṃ sukkhaparikkhaṃ ti tisso parikkhā kāresi, antonagare pi jīṇṇagehāni paṭisaṃkkhārā-
 5 pesi, mahāpokkharāṇiyo kārāpetvā tāsu udakanidhānaṃ² kāresi, nagare sabbakoṭṭhāgārāni dhaññassa pūrāpesi, Himavantapadesato kulūpagatāpasehi kaddamakumudabījāṃ³ āharāpesi, udakaniddhamanāni sodhāpetvā bahinagare pi jīṇṇapaṭisaṃkkhāra-kammaṃ kārāpesi, kiṃkāraṇā: anāgatabhayaṃ paṭibāhanatthaṃ,
 10 tato tato āgatavāṇijake pi⁴ „kuto āgatā“ ti pucchitvā „asukaṭṭhānato nāmā“⁵ 'ti „tumhākaṃ rañño kiṃ piyaṃ“ ti „asukaṃ nāmā“⁶ 'ti sutvā tesāṃ sammānaṃ kāretvā uyyojetvā attano ekasatayodhe pakkosivā „sammā mayā dinnapaṇṇākāre gahetvā ekasatarājadhāṇiyo gantvā ime paṇṇākāre attano pi,
 15 yakāmatāya tesāṃ rājūnaṃ datvā te yeva upaṭṭhahāntā tesāṃ kiriyaṃ vā mantāṃ vā ṇātvā mayhaṃ⁷ pesentā tattha' eva vasatha, ahaṃ vo puttadāraṃ poṣeṣāmi⁸“ vatvā kesañci kuṇḍale kesañci suvaṇṇapādūkaṃ kesañci suvaṇṇamālā⁹ akkharāni chinditvā „yadā mama kiccaṃ hoti tadā paññāyatū“¹⁰ 'ti adhiṭṭhahitvā tesāṃ hatthe datvā¹¹ pesesi, te ta. ta. gantvā tesāṃ rājūnaṃ paṇṇākāraṃ datvā „tumhe upaṭṭhātūṃ¹² āgat' amhā“
 20 'ti vatvā „kuto“ ti puṭṭhā āgataṭṭhānato aññāni ṭhānāni ācikkhitvā tehi¹³ „sādhū“ 'ti sampatiṇṇehi upaṭṭhahantā tesāṃ abhantarikā ahesuṃ. Tadā Ekabalaratṭhe¹⁴ Saṃkhaṇḍapālo nāma
 25 rājā āvudhāni sajjāpeti senaṃ saṃkaḍḍhati, tassa santike upanikkhattapuriso p-assa sāsaṇaṃ pesesi: „ayaṃ idha pavatti, 'idan nāma karissatīti' na jānāmi, pesetvā sayaṃ tatvato jānāthā“¹⁵ 'ti. Atha M. suvapotaṃ āmantetvā: „samma gantvā Ekabalaratṭhe“ Saṃkhaṇḍapālarājā idan nāma karotīti ṇātvā

¹ Ck omits antara-, Bđ anupakāraṇa dvāraṭṭālakaṃ antaraṭṭālakaṃ. ² Bđ -iddhamanāṃ. ³ Bđ kudrusakumuda bijāni. ⁴ Ck -kelī. ⁵ Bđ adde sāsaṇaṃ. ⁶ Bđ -mālāyo ti so tattha tattha. ⁷ Bđ -yantu. ⁸ Ck omits datvā. ⁹ Ck -ṭṭhānaṃ. ¹⁰ Bđ tena hi. ¹¹ Ck ekabala- or ekakhala-, Bđ ekokampala. ¹² Ck -tā, C^s -ta, Bđ jānāsu.

sakala-Jambudīpaṃ āhiṇḍitvā mayhaṃ pavattiṃ āharathā“ 'ti
 vatvā madhulājaṃ khādāpetvā madhupānīyaṃ pāyetvā sata-
 pākasahassapākehi telehi pakkharataraṃ makkhetvā pācīnasiha-
 pañjare tthatvā vissajjesi, so ta. gantvā tassa purisassa santikā
 tassa rañño pavattiṃ tatvato natvā Jambudīpaṃ parigaṇhanto 5
 Kampillarattṛthe¹ Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇi. Tadā tattha
 Cūlani-Brahmadatto nāma rājā r. kāresi, tassa Kevaṭṭo nāma
 brāhmaṇo atthañ ca dhammañ ca anusāsati p. vyatto, so paccū-
 sakāle pabujjhितvā dipālokena alamkatasirigabhaṃ olokento²
 mahantaṃ yasaṃ disvā „ayaṃ mama yaso kassa santako“ ti 10
 ciutento „na aññassa Cūlani-Brahmadattassa santako, evarū-
 passa pana yasassa dāyakaṃ rājānaṃ sakala-Jambudīpe ag-
 garājānaṃ kātuṃ vaṭṭati, ahañ ca aggapurohito bhavissāmīti“
 cintesi, so pāto va rañño santikaṃ gantvā sukkasayyaṃ puc-
 chitvā „deva mantetabbaṃ atthīti“, „vada ācariyā“ 'ti, „deva 15
 antonagare raho nāma na sakkā laddhuṃ, uyyānaṃ gacchāmā“
 'ti, so „sādhu ācariyā“ 'ti rājā tena saddhiṃ uyyānaṃ gantvā
 balakāyaṃ bahi tṭhapetvā ārakkhaṃ kārapetvā brāhmaṇena
 saddhiṃ uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpatṭe nisīdi, suvapotako
 taṃ kiriyaṃ disvā „bhavitabbam ettha kāraṇena, ajja p-assa 20
 ācikkhitabbayuttakaṃ kiñci suñissāmīti“ uyyānaṃ pavisitvā
 maṅgalasālarukkhaṃ pattantare alliyitvā³ nisīdi, rājā „kathēhi
 ācariyā“ 'ti ā., „mahārāja tava kaṇṇe ito karohi⁴, catukaṇṇo
 yeva manto bhavissati, sace mahārāja mama vacanaṃ karohi⁵
 sakala-Jambudīpe taṃ aggarājānaṃ karomīti“, so mahātaphāya 25
 tassa vacanaṃ sutvā somanassappatto lutvā „kathethācariya,
 karissāmīti“, „deva mayaṃ senaṃ saṃkaḍḍhitvā paṭhamāṃ
 khuddakanagaraṃ rumhitvā⁶ gaṇhissāma, ahaṃ hi cūladvāreṇa
 nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ vakkhāmi: 'mahārāja tava yuddhena
 kiccaṃ n' atthi, kevalaṃ amhākaṃ santako hohi, tava r. tav' 30
 eva bhavissati, yujjhanto pana amhākaṃ balavāhanaṃ ma-

¹ Bā kampala-. ² Bā adds attano. ³ Bā niliyitvā. ⁴ Ck² karehi. ⁵ Bā ka-
 reyyāsi. ⁶ Bā yujhitvā.

- hantatāya ekanten' eva parajjhissasīti", sace me vacanān karissasi saṅgahissāma taṁ noce yujjhivā jīvitakkhayaṁ pāpetvā dve ² senā gahetvā aññānā nagaraṁ tato aññān ti eten' upāyena s-Jambudīpe r. gahetvā jayapānān pīvissāmā ³ "ti
- 5 vatvā „ekasatarājāno amhākaṁ nagaraṁ ānetvā uyyāne āpāna-
maṇḍapaṁ kāretvā ta. nisinne visamissakaṁ suraṁ pāyetvā
sabbe pi te jīvitakkhayaṁ pāpetvā Gaṅgāya khipitvā ekasata-
rājadhānisu r. amhākaṁ hatthagataṁ karissāma, evaṁ tvaṁ
s-Jambudīpe aggarājā bhavissasīti", so „sādhū ācariya, evaṁ
- 10 karissāmīti", „mahārāja, catukkaṇṇo manto nāma, ayaṁ hi na
sakkā aññena jānitum, tasmā papañcaṁ akatvā sīghaṁ nikkha-
mathā" 'ti, rājā tussitvā „sādhū" 'ti sampatīcchi. Suvapotako
taṁ sutvā tesaṁ mantapariyosīne sākḥāyaṁ⁴ olambakaṁ otā-
rento ⁵ viya Kevaṭṭassa sīse chakkaṇapiṇḍaṁ pātetvā „kim etan"
- 15 ti mukhaṁ vivaritvā uddhaṁ oloketassa aparaṁ mukhe pātetvā
kirīti vassanto sākḥāto uppatitvā „Kevaṭṭa tvaṁ 'catukkaṇṇo me
manto' ti maññasi, idān' eva chakkaṇṇo jāto, puna aṭṭhakaṇṇo
bhavitvā anekasatakaṇṇo bhavissatīti" vatvā „gaṇhatha gaṇha-
thā" 'ti vadantānaṁ nēva vātavegena Mithilaṁ gantvā p-assa
- 20 nivesanaṁ pāvīsi, tassa pana idaṁ vattaṁ: „sace pana kutoci
āgatasāsaṇaṁ paṇḍitass' eva kathetabbaṁ hoti ath' assa aṁ-
sakūṭe otarati, sace Amaradeviyāpi sotum vaṭṭati ucchaṅge
otarati, sace mahājanena sotabbaṁ bhūmiyaṁ otarati, so p-assa
aṁsakūṭe otari, tāya saññāya „rahassena bhavitabban" ti ma-
- 25 hājano paṭikkami, p. taṁ gahetvā uparimatalaṁ abhiruyha „kin
te tāta dīṭṭhaṁ kiṁ sutan ti pucchi, ath' assa: „so ahaṁ deva
s-Jambudīpe aññassa rañño santike kiñci bhayaṁ⁶ na passāmi,
Uttarapañcālanagare pana C-Brahmadattassa purohito Kevaṭṭo
nāma rājānaṁ uyyānaṁ netvā catukkaṇṇamantaṁ gaṇhi, ahaṁ
- 30 sākḥantare nisīditvā tassa mukhe chakkaṇapiṇḍaṁ pātetvā āgato
'mhīti" vatvā sabbaṁ dīṭṭhaṁ sutan p-assa kathesi, „raññā

¹ Ck^s - saasi. ² Ck^s omit dve. ³ Ck^s - mī. ⁴ Ck^s omit sā. ⁵ Bā otaranto.

⁶ Bā guyhaṁ.

pana sampaticchitan¹ ti vutte ca „sampaticchitaṃ devā“ 'ti
 ā., p. tassa katabbayuttakaṃ sakkāraṃ kāretvā taṃ mudu-
 paccattharaṇe suvaṇṇapañjare • nipajjāpetvā „Kevaṭṭo mama
 Mahosadhabbhavaṃ na jānāti maññe, na idāni 'ssa mantiman-
 tassa matthakaṃ pāpunituṃ dassāmi²“ cintetvā nagarato dug- 5
 gatakulāni nīharāpetvā bahi vāsesi, raṭṭhajanapadadvārāgāmesu
 samiddhāni issarakulāni ānetvā nagare vāsesi, bahuṃ dhana-
 dhaññaṃ sannicayaṃ kāresi. C-Brahmadatto pi Kevaṭṭassa
 vacanaṃ gahetvā senaṅgaparivuto gantvā ekaṃ nagaraṃ pa-
 rikkkhipi, Kevaṭṭo vuttanayena ta. pavisitvā taṃ rājānaṃ saññā- 10
 petvā attano santakaṃ katvā dve senā ekato katvā aññaṃ
 rājānaṃ ti evaṃ C-Brahmadatto Kevaṭṭassa ovāde ṭhito ṭha-
 petvā Vedeharājānaṃ sese s-Jambudīpe rājāno attano santake
 akāsi. Bodhisattassa upanikkhattakapurisā „Brahmadattena
 ettakān³ nagarāni gahitāni, appamatto hotū“ 'ti niccaṃ sāsaṇaṃ 15
 pesesun⁴ ti, so pi nesaṃ „ahaṃ idha appamatto, tumhe
 anukkaṇṭhantā appamattā hutvā vasathā“ 'ti pesesi. Brahma-
 datto sattadivasasattamāsādhikehi sattahi samvaccharehi Vede-
 harajjaṃ ṭhapetvā¹ sesa-Jambudīpe r. gahetvā Kevaṭṭaṃ āha:
 „ācariya Mithilāyaṃ Vedeharajjaṃ gaṇhāmā“ 'ti, „mahārāja 20
 Mahosadhapaṇḍitassa vasanaṇagare r. gaṇhituṃ ua sakkhis-
 sāma, so hi evaṃpaññāya sampanno upāyakusalo“ ti, iti so
 vitthāretvā candamaṇḍale pahārento² viya Ma-assa guṇaṃ ka-
 thesi, ayaṃ hi³ sayaṃ pi upāyakusalo va, tasmā „Mithila-
 rajjaṃ nāma deva appamattakaṃ, s-Jambudīpe r. amhākaṃ 25
 pahoti, kin no etenā“ 'ti upāyen⁴ eva rājānaṃ sallakkhāpesi,
 sesarājāno pi „mayaṃ Mithilāya r. gahetvā va jayapānaṃ pi-
 vissāmā“ 'ti vadanti, Kevaṭṭo te pi vāretvā „Videharajjaṃ
 gahetvā kiṃ karissāma, so rājā amhākaṃ santako va, nivatta-
 thā“ 'ti upāyen⁴ eva bodhesi, te tassa vacanaṃ sutvā nivat- 30
 tiṃsu, Mahāsattassa purisā sāsaṇaṃ pesayiṃsu: „Brahmadatto
 ekasatarājaparivāro Mithilāyaṃ āgacchanto va nivattitvā attano

¹ B^d vajjetvā. ² B^d -laṃ uthapento. ³ C^k: ahaṃhi, B^d ayaṃ hi brāhmaṇo.

nagaram eva gato“ ti, so pi tesam „ito paṭṭhāya tassa kiriyaṃ
 jānantū“ ti paṭipeseṣi. Brahmaddatto pi Kevaṭṭena saddhiṃ
 „idāni kiṃ⁴ kiccaṃ karissāmā“ ti mantetvā „mayāṃ jaya-
 pānaṃ pivissāmā“ ti uyyānaṃ alaṃkaritvā „cāṭisahasseṣu
 5 suraṃ ṭhapetha, nānāvidhāni ca macchamaṃsādini upanethā“
 'ti sevakā ānāpesi, tam pi pavattim p-assa upanikkhittapurisā
 pesayimsu, te pana „visaṃ yojetvā rājāno māretukāmo“ ti na
 jānanti, M. pana sukaṇṭakassa santikā sutattā jānāti, so „ne-
 saṃ surāpānadivasam tatvato jānitvā mama pesethā“ ti sā-
 10 sanam paṭipeseṣi, te tathā karimsu, tam sutvā p.: „na yuttam
 mādisa paṇḍite dharamāne ettakānaṃ rājūnaṃ maraṇaṃ, avassa-
 yo tesam bhavissāmīti“ cintetvā sahaṇṭaṃ yodhasahassaṃ
 pakkosāpetvā „samma⁵ C-Brahmadatto kira uyyānaṃ alaṃ-
 karāpetvā ekasatarājaparivuto suraṃ pātukāmo, tumhe ta.
 15 gantvā rājūnaṃ āsanesu paññattesu kismiñci anisinno⁶ yeva
 'C-Brahmadattassa anantaraṃ mahārāhāsaṃ amhākaṃ rañño'
 ti gahetvā tesam purisehi 'tumhe kassa purisā' ti vutte 'Vide-
 harājassa' 'ti vadeyyātha, te⁷ 'tumhehi saddhiṃ mayāṃ satta-
 divasasattamāsādhikāni sattavassāni r. gaṇhantā ekadivasam pi
 20 Videharājānaṃ na passāma, kiṃrājā nāma⁸ esa, gacchath' assa⁹
 pariyaṇṭe āsanaṃ gaṇhathā' ti vadantā kalahaṃ karissanti,
 tumhe 'ṭhapetvā Brahmaddattaṃ añño amhākaṃ rañño¹⁰ uttari-
 taro va n' atthīti' kalahaṃ vadḍhetvā 'amhākaṃ rañño āsana-
 mattam pi alabhantā idāni vo (add: n' eva) suraṃ pātuṃ na
 25 macchamaṃsaṃ khādituṃ dassāmā' ti nadantā vaggantā sadden'
 eva tesam tāsāṃ janetvā mahantehi lagulehi sabbacāṭiyo bhin-
 ditvā macchamaṃsaṃ vippakiritvā aparibhogam katvā javena
 senāya antaraṃ pavisitvā devanagaraṃ pavitṭhā asurā viya
 ulloḷaṃ utṭhāpetvā: „mayāṃ Mithilānagare Ma-paṇḍitassa purisā¹¹,
 30 sakkontā amhe gaṇhathā' ti tumhākaṃ gatabhāvaṃ¹² jānāpetvā
 āgacchathā“ 'ti vatvā pesesi, te „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ

² Cks tam. ³ so all three MSS. ⁴ Ck -o. ⁵ Cks omit te. ⁶ Cks gaccha-
 tassa, līd gacchatha? ⁷ Bd adds sace. ⁸ Bd āgata-.

sampaticchitvā vanditvā sannaddhapañcāvudhā nikkhamitvā ta.
gantvā Nandanavanam iva alaṃkatauyyānaṃ pavisitvā sa-
mussitasetacchatte ekasatarāṇapallāṃke ādiṃ katvā paṭiyattaṃ
taṃ siribhāvaṃ disvā M-ena vuttaniyāmen' eva sabbaṃ katvā
mahājanaṃ saṃkhobhetvā Mithilābhimukhā pakkamimsu, rāja- 5
purisāpi tesāṃ rājūnaṃ taṃ pavattiṃ ārocesuṃ, Brahmadatto
„evarūpassa nāma visayogassa antarāyo kato“ ti kujjhi, rājāno
pi „amhākaṃ jayapānaṃ pātuṃ nādāsīti“ kujjhiṃsu, balakāyo
pi „mayāṃ amūlakaṃ suraṃ pātuṃ na¹ labhimhā“ 'ti kuj-
jhiṃsu, Brahmadatto pi te rājāno āmantetvā „atha bho Mi- 10
thilāṃ gantvā Videharājassa sīsaṃ khaggena chinditvā pādehi
akkamitvā nisinnā jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti, „senāṃ gamana-
sajjaṃ karoṭhā“ 'ti vatvā puna rahogato Kevaṭṭassāpi tam
atthaṃ kathetvā „ambho² evarūpassa vattassa³ antarāyakaraṃ
paccāmitaṃ gaṇhissāma, ekasatarājūnaṃ aṭṭhārasaakkhohiṇi- 15
saṃkhāya senāya parivutā taṃ nagaraṃ gacchāma, etha āca-
riyā“ ti ā, brāhmaṇo attano paṇḍitabhāvena cintesi: „Ma-paṇ-
ḍitaṃ jinituṃ nāma na sakkā, amhākaṃ yeva lajjitabbakaṃ⁴
bhavissati, nivattessāmi rājānaṃ“ ti, atha naṃ eva āha: „ma-
hārāja na esa Videharañño thāmo, Ma-paṇḍitassa saṃvidhānaṃ 20
etaṃ, mahānubhāvo paṇ' esa, tena rakkhitā Mithilā sīharak-
khitā guhā viya na sakkā kenaci gaḥetuṃ, kevalaṃ amhākaṃ
lajjanakaraṃ bhavissati, alaṃ ettha gamanena⁵“ 'ti, rājā pana
khattiyamānena issariyamadena ca matto hutvā „kiṃ so ka-
rissatīti“ vatvā ekasatarājaparivuto aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāya 25
senāya⁶ nikkhami, Kevaṭṭo pi attano kathaṃ gaṇhāpetuṃ
asakkonto „rañño paccanīkavutti nāma ayuttā“ ti tena saddhiṃ
yeva nikkhami. Te pi yodhā ekaratten' eva Mithilāṃ patvā
attanā kataṃ kiccaṃ p-assa kathayimsu, paṭhamāṃ pahita-
upanikkhittapurisāpi 'ssa sāsanaṃ paḥiṇimsu: „C-Brahmadatto 30
'Videharājānaṃ gaṇhissāmi⁷ ekasatarājaparivāro āgacchati,
paṇḍito⁸ appamatto hotū“ 'ti', „ajja asukaṭṭhānaṃ nama āgato,

¹ Bā a. ² Bā amhākaṃ. ³ Bā mantassa. ⁴ Bā -tabbaṃ. ⁵ Bā adds saddhiṃ.

⁶ Bā -ta. ⁷ Bā hotu, omitting ti.

ajja asukaṭṭhānam, ajja nagaram paṇiṇissatīti“ pi 'ssa nibbaddham sāsanam pesenti yeva, tam sutvā M. appamattatara
 ahosi, Videharājā pana „Brahmadatto kira imam nagaram ga-
 hetum āgacchatīti“ paramparāghosena assosi, atha Brahmadatto
 5 aggapadose yeva ukkāsatasaḥassena dhāriyamānena' āgantvā
 sakalanagaram parivāresi, atha nam hatthipākārathapākāra-
 assapākārehi parikkhipāpetvā tesu tesu ṭhānesu balagumbam
 ṭhapēsi, manussā unnadantā appoṭhentā seḷentā naccantā gajjantā
 atṭhamsu, dīpobhāsenā c' eva alamkārobhāsenā ca sakalasatta-
 10 yojanikā Mithilā ekobhāsā ahosi, hatthiassarathapattituriyādi-
 saddehi paṭhaviyā bhijjanakālo viya ahosi, cattāro paṇḍitā ullola-
 saddam sutvā ajānantā rañño santikam gantvā „mahārāja
 mahā ullolasaddo², na kho pana jānāma kin nām' etaṃ, vi-
 mamsitum vaṭṭati mahārājā“ 'ti, tam sutvā rājā „Brahma-
 15 datto nu kho āgato bhavyeyā“ 'ti sihapañjaram vivaritvā
 olovento tassāgatabhāvam űatvā bhittasito „n' atth' ambhākam
 jīvitam, sve dāni no sabbe jīvitakkhayam pāpessatīti“ tehi
 saddhim sallapanto nisīdi, M. pan' assāgatabhāvam űatvā siho
 viya asambhito sakalanagare³ ārakkham samvidahitvā „rājānam
 20 assāsessamīti“ rājanivesanam abhirūhitvā vanditvā ekamanṭam
 atṭhāsi, rājā nam disvā paṭiladdhaassāso hutvā „ṭhapetvā
 mama puttam Ma-paṇḍitam añño mam imamhā dukkhā moce-
 tum samattho nāma n' atthīti“ cintetvā tena saddhim salla-
 panto āha:

- 25 1. Pañcālo sabbasenāya Brahmadatto samāgato,
 sāyam Pañcaliyā senā appameyyā Mahosadha 1451.
 2. Piṭṭhimatī pattimati sabbasaṃgāmakovidā
 ohāriṇī saddavatī bherisaṃkhappabodhanā 1452.
 3. Lohavijjāalamkāra⁴ dhajani vāmarohiṇī
 30 sippiyehi susampannā sūrehi suppatitṭhitā. 1453.
 4. Das' ettha paṇḍitā āhu bhūripaṇṇā rahogamā
 mātā ekādasī rañño Pañcaliyam pasamsati. 1454.

¹ Bā dhārayamāno. ² Bā adda jāto. ³ Cko -ram. ⁴ Cko -vijjāalamkārabhā.

6. Ath' etth' ekasataṃ khatyā anuyuttā¹ yasassino
acchinnarattṭhā vyathitā² Pañcālīnaṃ vasaṃ gatā. 1455.
6. Yaṃvadā takkarā rañño akāmā piyabhāṇino
Pañcālam anuyāyanti akāmā³ vasino gatā. 1456.
7. Tāya senāya Mithilā tisandhiparivāritā
rājadhānī Videhānaṃ samantā parikhaññati. 1457.
8. Uddhaṃ tārakajātā⁴ va samantā parivāritā,
Mahosadha vijānāhi: kathaṃ mokkho bhavissatīti. 1458.

Ta, sabbasenāyā 'ti sabbāya ekasatarājadhāniyā⁵ aṭṭhārasaakkhohipiṣaṇ-
khāya saddhiṃ āgato kira tātā 'ti, Pañcālīyā ti Pañcālārañño santakā, piṭ- 10
thimattīti piṭṭhiyā ānīte dabbasambhāre gaheṭvā vicarantena vadḍhakābalena
samanāgatā, sabbasamgāmakovidā ti sabbasamgāme⁶ kusalā, ohārinīti
antaraṃ pavīṭṭhā⁷ apaññāyant'eva haritum samatthā⁸, saddavatīti dasaḥi sad-
dehi avivittā, bheri--nā ti ettha yātha yujjhaṭṭhā mā pajjathā ti ādini ta.
vacibhedena jānāpetum na sakkā tādīsāni paṇ' ettha kiṇṇāni bherisaddasamikkha- 15
saddasaññānen'eva bodhentīti bherisamkhaṇṇapadhaṇā, lohavijjā ti lohasip-
pāni, sattaratanaṇḍipatimanditānaṃ kavacavammikajālākāsīsakanerikadānaṃ⁹ etaṃ
nāmaṃ, alaṃkāra ti rājarājanamattādīnaṃ alaṃkāra, tasmā lohavijjāhi c'
eva alaṃkārehi ca bhāsati ti lohavijjālaṃkārabhā ti ayam ettha attho, dhaja-
nīti suvaṇṇādīpatimandītehi nānāvattasamujjalehi rathādīsasamussiteh'eva 20
dhajehi samanāgatā, vāmarohinīti hatthī ca asse ca ārohanā vāmapassena
ārohanīti vāmarohinīti vuccanti, tehi samanāgatā, aparimitahatthiassasamākinuā
ti a., sippiyehīti hatthisippaassasippādīsu aṭṭhārasaṃ sippeṣu nipphattīti
pattehi sutṭhusampannā susamākinuā, sūrehīti tāta esā kira senā sihasamāna-
parakkamāhi sūrayodhehi suppatitṭhitā, āhū ti dasa kira ettha senāya paṇḍitā⁹ 25
ti vadanti, rahogamā ti rahogamanasīlā raho nisīditvā mantanasīlā te kira
ekāhaṃ dvīhaṃ cintetum labhantā paṭṭhaviṇi parivattetum ākāse gaṇṭhiṇi kātum
samatthā, ekādāsīti tehi kira paṇḍitehi atirekatarapaññā⁹ rañño mātā, sā
tesaṃ ekādāsi hutvā Pañcālīyaṃ senaṃ pasamsati anusāsati; ekadivasāṃ kir'
eko puriso ekaṃ tanḍulanāliṇ ca putabhattā ca kahāpanasahassaṇ ca gaheṭvā 30
nadin tarissamīti otinno nadimajjhaṇi patvā taritum asakkonto tīre thite ma-
nuse evaṃ ā: ambho mama hatthe ekatanḍulanāli putabhattāni kahāpanasahassaṇ
ca atthi, ito me yaṃ ruccati taṃ dassāmi, yo sakkoti so maṃ uttāretu 'ti,
ath' eko thāmasampanno puriso gāhaṇi¹⁰ nivāsetvā nadim ogāhetvā¹¹ taṃ hatthe
gaheṭvā uttāretvā dehi me dātābbaṃ ti ā, tanḍulanāliṇ vā bhattaputaṇi vā 35

¹ Bā anuyantā. ² Bā byāthitā, Cā vyadhitā. ³ Cā -ma. ⁴ Cā -kāra. ⁵
Bā -rājānāyikā. ⁶ Cā -ma. ⁷ Cā -o. ⁸ Bā pavīṭṭhena apaññāyanteve pa-
ressaṃ siṣaṃ āharitum samattho. ⁹ Bā tassā kiretha senāya dasa p., Cā -rain-
paññā, Bā -rāpaññā. ¹⁰ Bā dāhaṇi. ¹¹ Cā ogāyitvā, Cā ogāhitvā.

- ganhā 'ti, ahañ mama jīvitāñ aganetvā tañ uttāresim, na me etehi attho, kahāpāne me dehīti, ahañ ito mama yañ ruceati tañ dassāmiti avacāñ, idāñ me yañ ruceati tañ dammi, icchantvā ganhāhīti, so samīpe thitassa' ekassa kathesi, so pi tañ esa attāno ruccanakañ tava deti¹ evañ gañhā 'ti ā, so
- 5 nāhañ ganhissāmiti tañ ādāya vinicchayañ gantvā vinicchayāmaccānañ ārocesi, te pi sabbāñ sutvā tath' evāhamisu, so tesāñ vinicchayena asantuttuho rañño ārocesi, rājā vinicchayāmacce pakkosāpetvā tesāñ santike ubhinnañ pi vacanañ sutvā tath' eva vatvā vinicchitum ajānanto attāno jīvitāñ pahāya nadim otiṇṇañ parajjhāpesi², tasmim khane rañño mātā Talatādevī³ nāma avidūre nisinnā
- 10 rañño dubbhinicchitabhāvañ űatvā tāta imañ aṭṭhañ űatvā vinicchitāñ⁴ ti ā, amma ahañ ettakañ jānāmi sace tumhe uttaritarañ jānātha vinicchinātha⁵ 'ti, sā evañ karissāmiti vatvā tañ purisañ pakkosāpetvā: ehi tāta tava hatthagatāñi tiṇi pi bhūmiyañ thapehīti paṭipātiyā ṭhapetvā tvañ udake vuyhamāno⁶ imassa kiñ kaṭheṣṭi pucchitvā idāñ nāmā 'ti vutte tena hi idāñi tava ruccanakañ ganhā
- 15 'ti ā, so sahasasatthavikañ ganhi, aha nañ sā thokañ gatakalē pakkosāpetvā tāta sahasañ tava ruceatīti pucchitvā āma ruceatīti vutte tāta tayā ito me yañ ruceati tañ dassāmiti imassa vuttañ na vuttañ ti vuttañ devitī tena hi imañ sahasañ etassa dehīti, so rodanto paridevanto adāsi, tasmim khane rājāpi amaccāpi tussitvā sādhuakārañ pavattayimisu, tato paṭṭhāya tassā paṇḍita-
- 20 bhāvo sabbattha pākato jāto, tañ sandhāya Videharājā⁷ mātā ekādasīti ā, khatyā ti khattiyā, accinnaraṭṭhā ti Brahmadaṭṭhena acchinditvā gahitaraṭṭhā, vyādhitā⁸ ti maranabhayabhītā aññañ gahetabbagahanañ apasāntā, Pañcālīnañ vasañ gatā ti etassa Pañcālārañño vasañ gatā ti ā, sāmivacanatthe hi etañ upayogavacanañ, yañvadā takkarā ti yañ mukkena vadanti⁹ tañ
- 25 rañño kātum sakkonto¹⁰ va, vasiṇo gatā ti pubbe sayāñvasiṇo idāñi pañ' asse vasañ gatā ti ā, tisandhīti pathamañ hatthipākārena¹¹ parikkhittā tato rathap. tato assap. tato yodhapattip. ti imehi catuhi saṅkhepeti, tisandhi-parivāritā ti hatthirathānañ antare eko sandhi, rathaassānañ antare eko sandhi assapattīnañ ā. eko ti, parikkhaññatīti khaṇṇiyati¹² imañ idāñi up-
- 30 pāṭetvā gaṇhitukamā viya samantato khaṇanti, uddhamātārakajātā cā 'ti tāta yāya senāya samantā parivāritā sā anekasatasahasāhi daṇḍadipikāhi uddhamātārakajātā viya khāyati, vijānāhīti tāta Mahosadha Avicito yāva Bhavaggā añño tayā sadiso upāyakusalo p. nāma n' atthi paṇḍitabhāvo ca nāma eva-rūpesu ṭhānesu paññāyati tasmā tvañ eva jāna kathañ ito dukkhā makkho
- 30 bhāvissatīti ā.

Imaṇ rañño kathañ sutvā M. cintesi: „ayañ rājā ativiya maraṇabhayabhīto, gilānassa kho pana vejjo paṭisaraṇaṇ chā-

¹ C^k -kañ va deti, C^s ruccantañ ma deti. ² B^d parāpesi. ³ B^d jalāka-. ⁴ B^d sutu vinicchathā. ⁵ C^k -nethā, B^d vinicchathā. ⁶ B^d tāta gaṇe tvañ udake vuyhamāne, C^k miyyamāno, C^s vyamāno? ⁷ B^d pañcālārāja. ⁸ B^d byādhitā; read: vyathitā. ⁹ B^d vadati. ¹⁰ so all three MSS. for -tā? ¹¹ C^k yodhaha-tthi-. ¹² C^k khaṇṇiyāti, B^d khaṇiyati.

tassa bhojanaṃ pipāsītassa pāṇīyaṃ, imassa pi ṭhapetvā mam
aññaṃ paṭisaraṇaṃ n' atthi, assāsessāmi naṃ" ti, atha naṃ
M. manosilātale nadanto siho viya „mā bhāyi mahārāja rajja-
sukham anubhava, ahaṃ leḍḍuṃ gaheṭvā kāko viya dhanuṃ
gaheṭvā makkato viya ca imaṃ aṭṭhārasaakkhohinisaṇaṃ udare 5
baddhasāṭakānaṃ pi assāmikaṃ katvā¹ palāpessāmīti" vatvā
imaṃ gātham āha:

9. Pāde deva pasārehi bhuñja kāme ramassu ca

hitvā Pañcāliyaṃ senaṃ Brahmadatto pamāyati². 1459.

T. a.: tvaṃ deva yathāsukhaṃ attano rajjasukhasaṃkhāte pāde pasārehi 10
pasārento ca saṃgāmacittaṃ akatvā bhuñja kāme ramassu ca, eso Brahmadatto
imaṃ senaṃ chaḍḍetvā palāyissati.

P. rājānaṃ samassāsetvā nikkhamitvā nagare chaṇabheriṃ
carāpetvā nāgare āha: „ambho tumhe mā cintayittha, sattāhaṃ
mālāgaṇḍhavigilepanaṃ pānabhojanādīni³ sampādetvā chaṇakīlaṃ 15
paṭṭhapetvā⁴ ta. ta. manussa yathānurūpaṃ mahāpānaṃ pivantu
gandhabbaṃ karontu vādentu naccantu⁵ seḷentu nadantu⁶ ap-
poṭhentu, paribbayo vo mama⁷ santako hotu, ahaṃ Ma-paṇḍito
nāma, passatha⁸ me ānubhāvaṃ" ti nāgare assāsesi, te tathā
karimsu, gītavādītādisaddaṃ bahinagare ṭhitā suṇanti, cūla- 20
dvārena manussa pavisanti, ṭhapetvā paṭisattum⁹ diṭṭhadiṭṭhaṃ
na gaṇhanti, tasmā saṇcāro na chijjati, nagaraṃ pavitṭhā
chaṇakīlānissitaṃ janaṃ¹⁰ passanti, Cūlani-Brahmadatto pi na-
gare kolāhalaṃ sutvā amacce evaṃ āha: „ambho amhesu
aṭṭhārasaakkhohiṇiyā senāya nagaraṃ parivāretvā ṭhitesu na- 25
garavāsīnaṃ bhayaṃ vā sārājjaṃ vā n' atthi, ānanditā pīti-
somanassappattā appoṭhenti nandanti seḷenti gāyanti, kin nāma¹¹
etan" ti, atha naṃ upanikkhittakapurisā musāvādaṃ katvā
evaṃ āhaṃsu: „deva mayaṃ ekena kammena cūladvārena
nagaraṃ pavisitvā chaṇanissitaṃ mahājanaṃ disvā pucchimha: 30

¹ so Ck; Bā baddhasāṭakānaṃ pi sāmikaṃ akatvā. ² Bā palāyiti. ³ Ck
-naṃ. ⁴ Bā -tha. ⁵ Bā vaggantu. ⁶ Bā nadentu naccantu gāyantu. ⁷ Bā
mo pama. ⁸ Bā passissatha. ⁹ Ck -satthaṃ, C -santaṃ. ¹⁰ Ck chaṇaṃ.

ambho sakala-Jambudīpe rājāno āgantvā tumhākaṃ nagaraṃ
 parikkhipitvā ʃhitā, tumhe pana atipamattā, kin nām' etan"
 ti, te evam āhaṃsu: „ambhākaṃ rañño kumārakāle eko mano-
 ratho ahosi: sakala-Jambudīpe' rājūhi nagare parivārite chaṇaṃ
 5 karissāmīti, tass' ajja manoratho matthakaṃ patto, tasmā
 chaṇabheriṃ carāpetvā sayam mahātale mahāpānaṃ pivatīti“,
 rājā tesam kathaṃ sutvā kujjhitvā senaṅgaṃ ānāpesi: „khip-
 paṃ ito c' ito ca nagaraṃ avattharitvā parikhaṃ bhinditvā
 pākāraṃ maddantā dvāraṭṭālake bhindantā nagaraṃ pavisitvā
 10 sakaṭehi kumbhaṇḍāni viya mahājanassa sīsāni gaṇhatha, Vide-
 harañño sīsaṃ ānethā“ 'ti, taṃ sutvā sūrayodhā nānāvidha-
 āvudhahatthā dvārasamīpaṃ gantvā paṇḍitassa purisehi pakka-
 mālakalalasiṇcanapāsānapatanādi¹ i' upaddutā paṭikkamanti,
 „pākāraṃ bhindissāmā“ 'ti parikhaṃ otinṇe² pi antarattālesu
 15 ʃhitā ususattitomarādīhi mahāvināsaṃ pāpenti, p-asṣa yodhā
 Brahmadattassa yodhe hatthavikārādīni dassetvā nānappakārehi
 akkosanti tajjenti: „tumhe pi alabhantā³ thokaṃ pivissatha
 khādissathā“ 'ti suravittakāni⁴ c' eva macchamaṃsasulāni ca
 pasāretvā sayam eva pivanti khādanti anupākāre caṃkamanti,
 20 itare kiñci kātuṃ asakkontā C-Brahmadattassa santikaṃ gantvā:
 „deva ʃhapetvā iddhimante aññehi nittharituṃ na ʃakkā“ ti
 vadimsu, rājā catupaṇcāhaṃ⁵ vasitvā gahetabbagahaṇaṃ⁶ apas-
 santo Kevaṭṭaṃ pucchi: „ācariya nagaraṃ gaṇhītuṃ na sakkā,
 eko pi upasamkamītuṃ samattho nāma n' atthi, kiṃ kātābbaṃ“
 25 ti, „hotu mahārāja, nagaraṃ nāma bahiudakaṃ hoti, udakak-
 khayena gaṇhissāma, manussā udakena kilantā⁷ dvāraṃ vi-
 varissantīti“, so „atth' eso upāyo“ ti sampatiṇṇe, tato paṭ-
 ʃhāya udakaṃ pavisituṃ na denti, p-assa upanikkhittakapurisā
 paṇṇaṃ likhitvā kaṇḍe bandhitvā taṃ pavattiṃ pesesum,
 30 „tena pi paṭhamam eva ānattaṃ yo yo kaṇḍe paṇṇaṃ passati

¹ B^d - pa. ² so C^{ks} for -mala-? C^s pakkamākalala-, B^s sakkharakaddama-, B^d
 kaddamavālukakalala-. ³ all three MSS. -o. ⁴ B^d kilamantā atha. ⁵ so C^{ks}; B^d
 sūrapitthakāni. ⁶ B^d catuhapaṇcāhaṇi. ⁷ B^d -tabbayuttakāni. ⁸ B^d kilamantā.

so so āharatū“ ‘ti, ath’ eko puriso taṃ disvā p-assa dassesi,
 so taṃ pavattiṃ ñatvā „na me Ma-paññitabhāvaṃ jānanti“
 saṭṭhihatthe veḷū dvidhā phāletvā supariuddhaṃ sodhetvā puna
 ekato katvā cammena bandhityā upari kalalena makkhetvā
 Himavantato iddhimantatāpasehi ānītakaddamakumudabijam¹ 5
 pokkharanīṭire kalale ropetvā upari veḷum ṭhapāpetvā² udakassa
 pūrāpesi, ekaratten’ eva vadḍhitvā pupphaṃ veḷumattakato
 uggantvā ratanamattaṃ atṭhāsi, atha naṃ uppāṭetvā „imaṃ
 Brahmā dattassa dethā“ ‘ti attano purisānaṃ dāpesi, te tassa
 daṇḍakam valayaṃ katvā „ambho“³ Brahmā dattassa pādamūlikā, 10
 chātena mā marittha, gaṇhatha⁴ taṃ uppalaṃ, pilandhitvā daṇ-
 ḍakam kucchipūram khādatha“ ‘ti vatvā khipimsu, tam eko
 p-assa upanikkhittakapurisānaṃ upatṭhāko va gaṇhi, atha naṃ
 rañño santikaṃ haritvā⁵ „passatha deva imassa pupphassa
 daṇḍakam, na no ito pubbe evaṃdīgho⁶ daṇḍako diṭṭhapubbo“ 15
 ti vatvā „minatha na“ ti vutte p-assa purisā saṭṭhihattha-
 daṇḍakam asīlhatthaṃ katvā minimsu, puna raññā⁷ „katth’
 etaṃ jātaṃ“ ‘ti vutte eko musāvādaṃ katvā evaṃ āha: „ahaṃ
 deva ekadivasaṃ pipāsito hutvā ‘suram pivissāmi’ cūladvārena
 nagaraṃ pavitṭho nāgarānaṃ udakakīḷanattāya katā mahā- 20
 pokkharaniyo passim⁸, mahājano nāvāya nisīditvā pupphāni
 gaṇhati, tatth’ idaṃ tīrappadesa jātāṃ, gambhīratṭhāne jātassa
 pana daṇḍako satahattho bhavissatīti“, taṃ sutvā rājā Kevaṭṭaṃ
 ā.: „ācariya na sakkā idaṃ udakakkhayena gaṇhitaṃ, harath’
 etaṃ⁹ mantāṃ¹⁰ ti, „tena hi deva dhaññakkhayena gaṇhissāma, 25
 nagaraṃ nāma bahidhaññaṃ hotīti“, „evam hotu ācariyā“ ‘ti,
 p. purimanāyena’ eva taṃ pavattiṃ ñatvā „na me Ke-brāhmaṇo
 paññitabhāvaṃ jānanti“ anupākāramattakke kalalaṃ datvā¹¹
 vihiṃ ta. ropāpesi, Bodhisattānaṃ adhippāyā nāma ijhanti,
 vihi ekaratten’ eva utṭhāya pākāramattakena’ eva paññāyi, tam 30

¹ Bā ānītanīkudrusakumudabijam. ² Bā ropāpetvā. ³ Ck omī ambho. ⁴ Ck handa te. ⁵ Bā āh-. ⁶ Bā -dīgha. ⁷ Ck rañño. ⁸ Ck passitu, Bā passi.
⁹ Ck haretaṃ. ¹⁰ Bā phatan. ¹¹ Bā katvā.

pi disvā Brahmadatto „ambho kim etaṃ pākāramatthakena nīlaṃ
 hutvā paññāyatīti“, p-assa upanikkhittakapurisā rañño vacanaṃ
 mukhato luñcitvā gaṇhantā¹ viya „deva gaḥapatiputto kira Maho-
 sadho anāgatabhayaṃ disvā raṭṭhato dhaññaṃ āharāpetvā koṭṭhā-
 5 gārāḍiṇi pūrāpetvā sesaṃ dhaññaṃ pākārapasse nikkhipāpesi, te
 kira² vihi ātape sukkhantā vasse tementā tatth³ eva sassaṃ jane-
 suṃ⁴, aham pi ekadivasaṃ ekena kammaṇa cūladvārena pavisitvā
 pākārapasse vihirāsito vihiṃ hatthena gaḥetvā vīthiyaṃ chaḍ-
 ḍesiṃ, atha maṃ paribhāsantā ‘chāto ‘sīti maññe, vihiṃ dasante
 10 bandhitvā tava gehaṃ haritvā pacāpetvā bhuñjāhīti⁵ vadiṃsu“,
 rājā taṃ sutvā Ke-aṃ āha: „ācariya dhaññaakkhayena p’ etaṃ
 gaḥetuṃ na sakkā, ayam pi anupāyo“ ti, „tena hi deva dā-
 rukkhayena gaṇhissāma, nagaraṃ nāma bahidārukaṃ hotīti“,
 „evaṃ hotu ācariyā“ ‘ti, purimaṇen⁶ eva taṃ pavattiṃ ūtvā
 15 pākāramatthakena vihiṃ atikkamitvā paññāyamānaṃ⁷ ūrurasiṃ
 kāresi, manussā Brahmadattassa purisehi saddhiṃ paribhāsaṃ
 karontā „chāt’ attha yāgubhattaṃ pacitvā bhuñjathā“ ‘ti
 mahantaṃ mahantāni dārūni khipanti, rājāpi „pākāramatthakena
 dārūni paññāyante⁸, kim etaṃ⁹ ti pucchitvā „g-putto kira anā-
 20 gatabhayaṃ disvā dārūni āharāpetvā kulānaṃ pacchāgehesu¹⁰
 ṭhapāpetvā atirekāni pākāraṃ nissāya ṭhapāpesīti“ upanikkhitta-
 kānaṃ yeva santikā sutvā Ke-aṃ ā.: „ācariya dāruk khayenāpi
 na sakkā gaṇhituṃ, haretha taṃ¹¹ upāyan“ ti, „mā cintayi
 mahārāja, aṇño upāyo atthīti“, „ācariya, kimupāyo nāma¹² esa,
 25 nāhaṃ tava upāyassa antaṃ passāmi, na sakkā amhehi Videhaṃ
 gaṇhituṃ, amhākaṃ nagaraṃ gamissāmā“ ‘ti, „deva ‘C-Brahma-
 datto ekasatehi khattiyehi saddhiṃ Videhaṃ gaṇhituṃ na sak-
 khīti¹³ amhākaṃ lajjanakaṃ bhavissati, na Mahosadho yeva p.,
 aham pi p. yeva, ekaṃ lesaṃ karissāmā“ ‘ti, „kim lesaṃ
 30 nāma ācariyā“ ‘ti, „dhammayuddhaṃ nāma karissāmā“ ‘ti,

¹ Bā vacanaṃ sutvā mukhato vimhi luñcanto. ² Ck^a kira te. ³ Bā sassaṃ
 sejjāyisu. ⁴ Ck^a paññāyanappamānaṃ. ⁵ Bā -tāni. ⁶ Bā pacchābhāgehesu. ⁷
 Bā āharatthekaṃ.

„kim etaṃ dh-yuddhan nāma“ 'ti, „mahārāja na senā yuj-
 jhissati, dvinnam pi pana rājūnaṃ dve paṇḍitā ekaṭṭhāne bha-
 vissanti', tesu yo vandissati tassa parājayo bhavissati, Ma-dho
 pana imaṃ mantaṃ na jānāti, ahaṃ mahallako so daharo, so
 a disvā vandissati, tadā Vedeho parājito nāma bhavissati, 5
 atha mayaṃ Vedehaṃ parājetvā attano nagaraṃ gamissāma,
 evan no lajjanakaṃ na bhavissati, idaṃ dh-yuddhan nāma“ 'ti,
 p. tam pi rahassaṃ purimanayen' eva ñatvā „sace Kevaṭṭassa
 parajjhissāmi' nāma na paṇḍito 'smīti“ cintesi, Brahmadatto pi
 „sobhano ācariya upāyo“ 'ti vatvā' „sve dh-yuddhaṃ bhavissati 10
 dvinnam paṇḍitānaṃ, dhammena samena jayaparājayo bhavis-
 sati', yo dh-yuddhaṃ na karissati so parājito va nāma bha-
 vissatīti“ paṇṇaṃ likhāpetvā cūladvārena Vedehassa¹ pesesi,
 * tam sutvā Vedeho p-aṃ pakkosāpetvā tam atthaṃ ācikkhi, p.
 „sādhu deva, 'sve pāto va pacchimadvāre dhammayuddha- 15
 maṇḍalaṃ sajjessantu² dh-yuddhamāṇḍalaṃ āgacchantū' 'ti
 pesetha devā“ 'ti, tam sutvā āgatadūtass' eva paṇṇaṃ dāpesi,
 p. punadvise „Kevaṭṭass' eva parājayo hotu“ 'ti pacchima-
 dvāre dh-yuddhamāṇḍalaṃ sajjāpesi, te pi kho ekasatapurisā
 „ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ p-assa ārakkhatthāya⁷ Ke-aṃ pari- 20
 vārayimsu³, te pi ekasatarājāno dh-yuddhamāṇḍalaṃ gantvā
 pācīnadisaṃ oloketā aṭṭhaṃsu, tathā Ke-brāhmaṇo, Bo. pana
 pāto va gandhodakena nahāyitvā satasahassagghanakaṃ Kāsi-
 vatthaṃ nivāsetvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito nānaggarasabho-
 janam bhuñjitvā mahantena parivārena rājadvāraṃ gantvā 25
 „pavisatu me putto“ ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
 mante ṭhatvā „kiṃ tāta Mahosadhā“ 'ti vutte „dh-yuddha-
 maṇḍalaṃ gamissāmīti“ ā., „mayā kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“, „deva
 Ke-brāhmaṇaṃ maṇinā vañcetukāmo 'mhi, aṭṭhavaṃkamaṇi-
 ratanaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“, „gaṇha tāta“ 'ti, so tam gahetvā 30
 rājānaṃ vanditvā⁸ otiṇṇo saha-jātehi yodhasahassehi parivuto

¹ Bd vasissanti. ² Cks parajji-, Bd parajjhā, Ps parajjhami. ³ Cks omitt ti vatvā.

⁴ Cks -ssatīti. ⁵ Cks vj-. ⁶ Bd sajjissanti. ⁷ Cks -ttāya. ⁸ Bd adda rājagehato.

- navutikahāpaṇasahasasagghanakaṃ setasindhavayuttaṃ rathavarāṃ āruya pātarāsavelāya dvārasamīpaṃ pāpuṇi, Kevaṭṭo pi „idāni āgamissati idāni āgamissatīti“ tassāgamanamaggaṃ olokeno atṭhāsi, olokanen' eva dīghagīvataṃ patto viya suri-
 5 yatejena sede mñcante¹, M. pi mahāparivāratāya samuddo viya ajjhottharanto kesarasīho viya asambhīto vigatalomahaṃso dvāraṃ vivarāpetvā nagarā nikkhamma rathā oruḥha sīho viya vijambhanto² pāyāsi, ekasatarājāno tassa rūpasiriṃ disvā „esa kira Sirivaḍḍhasettḥiputto Mahosadhapaṇḍito paññāya sakala-
 10 Jambudīpe adutiyo“ ti ukkuṭṭhisahasasāni pavattayimsu, so pi kho marugaṇaparivuto Sakko viya anopamena sirivibhavena taṃ maṇiratanāṃ hatthena gaheṭvā Kevaṭṭābhimukho ahoṣi, Ke- taṃ disvā va sakabhāvena saṃtṭhātum asakkonto paccugga- manāṃ katvā evaṃ ā.: „p-a Ma-dha, mayāṃ dve pi p-ā, am-
 15 hākaṃ tumhe nissāya ettakaṃ kālaṃ vasantānaṃ tumhehi paṇṇākāramattaṃ pi na pesitapubbam, kasmā evaṃ akatthā“³ 'ti, atha naṃ M.: „p-a, tumhākaṃ anucchavikaṃ paṇṇākāraṃ olokeno ajja imaṃ maṇiratanāṃ labhimha, handa naṃ gaṇ- hatha, evarūpaṃ nāma aññaṃ maṇira- n' atthīti“, so tassa
 20 hatthe jalamānaṃ maṇira- disvā „dātukāmo me bhavissatīti“ cintetvā „tena hi dehīti“ hattham pasāresi, M. „Gaṇhā“ 'ti khipitvā pasāritahatthassa aggaṅgulīsu pātesi, brāhmaṇo garu- maṇiratanāṃ aṅgulīhi dhāretum nāsakkhi, taṃ parigaḷitvā M-assa pādāmūle pati, brāhmaṇo lobhena „gaṇhissāmi naṃ“ ti tassa
 25 pādāmūle onato ahoṣi, ath' assa M. utṭhātum adanto ekena hatthena khandhaṭṭhike ekena piṭṭhikacchāyaṃ gaheṭvā „utṭhe- tha ācariya utṭhetha āc-, ahaṃ daharo tumhākaṃ nattumatto⁴, nā maṃ vardathā“ 'ti vadanto aparāparam katvā nalātaṃ mukhena saddhiṃ bhūmiyaṃ ghaṃsitvā lohitamakkhitaṃ⁵ katvā
 30 „andhabāla tvaṃ mama santikā vandanaṃ paccāsiṃsasīti“⁶

¹ B^d sedā mñcanti. ² B^d -amāno. ³ B^d karitthā. ⁴ B^d natthu-, C^k nantu. C^e nanamatto? ⁵ C^{ks} -kkhittā. ⁶ all three MSS. -sati.

gīvāyaṃ gahetvā khipi, so usabhamattatṭhāne patitvā utṭhāya
 palāyi, maṇiratanam pana M-assa manussā va gaphimsu, Bo-
 assa pana „utṭhetha utṭhetha mā maṃ vandāthā“ ‘ti vacīghoso
 sakalaparisam chādetvā atṭhāsi, „Ke-brāhmaṇena p-assa pādā
 vanditā“ ti parisāpi ‘ssa ekappahāren’ eva unnādādīni akāsi, 5
 Brahmadattam ādim katvā sabbe pi te rājāno K-am M-assa
 pādamūle onatam¹ addasaṃsu yeva, te „amhākaṃ p-ena M-dho
 vandito, idāni parājit’ amha, na no jīvitam dassatīti“ attano attāno
 asse āruya Uttarapañcālābhimukhā palāyitum ārabhimsu, te
 palāyante disvā Bo-assa parisā „C-Brahmadatto ekasatakhattiye 10
 gahetvā palāyatīti“ puna ukkuttim akāsi, tam sutvā te rājāno
 maraṇabhayaabhītā bhiyyosomattāya palāyantā senaṅgam bhin-
 diṃsu, Bo-assa parisāpi nadantī vaggantī suṭṭhutarām kolā-
 halam akāsi, M. senaṅgaparivuto nagaram eva pāvisi, Brahma-
 dattassa ‘senā tīpi mattāni yojanāni pakkhandi, Ke- assam 15
 āruya nalāṭe lohitaṃ puñchamāno senam patvā assapiṭṭhiyam
 nisinno „bho² mā palāyatha, nāham g-puttam vandāmi, tiṭṭhatha
 tiṭṭhatha“ ‘ti ā., senā aṭhatvā gacchat’ eva Ke-am akkosantā
 paribhāsantā: „pāpadhamma dutṭhabrāhmaṇa ‘dhammayuddham
 nāma karissāmīti’ gantvā nattumattam³ pi appahontam vandi⁴, 20
 n’ atthi tava akattabban“ ti tassa katham asuṇantā va gac-
 chant’ eva, so vegena gantvā senam sampāpupitvā „bho⁵ va-
 canam saddahatha mayham, nāham nam vandāmi, maṇiratanena
 maṃ vañcesīti“, sabbe pi te rājāno nārākāraṇehi bodhetvā⁶
 attano katham gaṇhāpetvā tathā pabhinnaśenam paṭinivattesi, 25
 sā pana tāva mahatī senā sace paṃsumuṭṭhiṃ vā ekekaṃ
 leḍḍum vā⁷ gahetvā⁸ khipeyya parikham pūretvā pākārappa-
 māṇarāsi bhaveyya, Bodhisattānam pana adhippāyā ijjhantīti
 eko pi paṃsumuṭṭhiṃ vā leḍḍum vā nagarābhimukham khipanto
 nāma nāhosi, sabbe nivattetvā⁹ attano khandhāvāratṭhānam eva 30

¹ all three MSS. oṇa-. ² Bā bhonto. ³ Bā natta-. ⁴ Bā vandasi. ⁵ Bā
 sabbodhetvā. ⁶ Ck omīti vā. ⁷ Bā adds nagarābhimukho ⁸ so all three MSS.
 for -ttitvā?

paccāgamiṃsu, rājā Ke-aṃ pucchi: „kiṃ karoma ācariyā“ ¹ 'ti,
 „deva kassaci cūḷadvārena nikkhamitum adantā' sañcāraṃ
 chindāma, manussā nikkhamitum alabhantā ukkaṇṭhitvā dvāraṃ
 vivarissanti, atha mayaṃ paccāmitte gaṇhissāmā“ ² 'ti, p. taṃ
 5 pavattiṃ purimanayen' eva sutvā cintesi: „imesu ciraṃ idha
 vasantesu phāsukaṃ nāma n' atthi upāyen' eva palāpetum
 vaṭṭatīti“ so „mantena te palāpessāmīti“ ekaṃ mantakusalāni
 amaccāni upadhārento Anukevaṭṭaṃ nāma disvā pakkosāpetvā
 „ācariya ambhākaṃ ekaṃ kammaṃ nittharitum vaṭṭatīti“ ā,
 10 „kiṃ karomi p-a, vadehīti“, „tumhe anupākāre tathā ambhā-
 kaṃ manussānaṃ pamādaṃ oloketvā antarantarā Brahma-dattassa
 manussānaṃ pūvamacchamaṃsādini khipitvā 'ambho idaṃ c'
 idaṃ ca khādatha mā ukkaṇṭhatha, aññaṃ katipāhaṃ vasitum
 vāyamatha, nagaravāsino pañjare baddhakukkuṭā viya ukkaṇ-
 15 ṭhitā nacirass' eva vo dvāraṃ vivarissanti, atha tumhe Vedehaṃ
 ca duṭṭhagahapatiputtaṃ ca gaṇhathā' 'ti vadeyyātha, ambhākaṃ
 manussā taṃ kathaṃ sutvā tumhe akkositvā tajjetvā Brahma-
 dattassa manussānaṃ passantānaṃ ñeva tumhe hatthapādesu'
 gahetvā⁴ veḷupesikādihi paharantā viya hutvā otāretvā pañca
 20 cūḷā gāhāpetvā iṭṭhakacupṇāni⁵ okiritvā kanaveramālāni⁶ gahetvā⁷
 katipayapahāre datvā piṭṭhiyaṃ rājiyo⁸ dassetvā pākāraṃ āro-
 petvā sikkā⁹ pakkhipitvā yotten' otāretvā 'gaccha mantabhe-
 dakacorā' 'ti Brahma-dattamanussānaṃ dassanti¹⁰, te taṃ rañño
 santikaṃ nessanti, rājā 'ko te aparādhō' ti pucchissati, atha
 25 assa evaṃ vadeyyāsi: 'mahārāja, mayhaṃ pubbe yaso mahanto,
 g-putto mantabhedo¹¹ ti kujjhitvā rañño kathetvā sabbaṃ¹²
 acchindi. ahaṃ maina yasavilopakassa¹³ gahapatiputtassa sīsaṃ
 gaṇhāpessāmīti tumhākaṃ manussānaṃ ukkaṇṭhitasokena¹⁴

¹ Cks -to, Bđ adavā. ² Cks naṃ. ³ Bđ tumhākaṃ hatthapādesu, Cks tumhe
 hatthapāde. ⁴ Bđ omits ga-. ⁵ Bđ -cunnena. ⁶ Cks -veru-, Bđ kaṇṇethatta-
 mālāni, Bs kaṇṇavilamālāni. ⁷ Ck galetvā, Bđ katvā, Bs kannetvā? ⁸ Cks rāji-
 yaṃ. ⁹ Bds sikkāya. ¹⁰ Bđ -enti. ¹¹ Bđ main na bhajati, Bs niacchariyena
 main gaṇṭhatīti. ¹² Bđ adds me vibhavaṃ. ¹³ Bđ yasabhetakassa. ¹⁴ so lid:
 Cks ukkaṇṭhāne-.

bhīto¹ etesaṃ khādanīyabhojanīyaṃ demi, ettakena maṃ porā-
 nakaveram hadaye katvā imaṃ vyasanam pāpesi taṃ sabbaṃ
 tumhākaṃ manussā jānanti mahārājā² 'ti nānākāraṇehi³ taṃ
 saddahāpetvā vissāse uppanne 'mahārāja tumhe mama laddha-
 kālato paṭṭhāya mā cintayittha, dāni Vedehassa ca g-puttassa 5
 ca jīvitaṃ n' atthi, ahaṃ imasmiṃ nagare pākārassa ca thi-
 ratṭhānaṃ ca dubbalatṭhānaṃ ca parikhāyaṃ kumbhilādīnaṃ
 atthiṭṭhānaṃ ca natthiṭṭhānaṃ ca jānāmi, naciren' eva vo 'na-
 garam gahetvā dassāmiti' vadeyyātha, atha so rājā saddahitvā
 sakkāraṃ karissati senāvāhanam paṭicchāpessati, ath' assa 10
 senam vāḷakumbhilatṭhānesu yeva otāreyyātha, tassa senā kum-
 bhilabhayena na otarissati, tadā tumhe 'senā te deva g-puttena
 bhinnā, sabbe rājāno ācariya-Kevattaṃ ca ādiṃ katvā (add:
 na) kenaci laṅco gahito n' atthi³, kevalam ete tumhe pari-
 vāretvā caranti, sabbe para g-puttass' eva santakā, ahaṃ ev' 15
 eko tumhākaṃ puriso, sace me na saddahatha sabbe rājāno
 'alamkaritvā maṃ dassanāya āgacchantū' 'ti pesetha, atha tesam
 g-puttena attano nāmarūpaṃ likhitvā dinnesu vatthālanikāra-
 khaggādīsū akkharāni disvā nitṭham gaccheyyāthā⁴ 'ti vadey-
 yāthā 'ti vutte so tathā katvā tāni disvā nitṭham gantvā 20
 bhittatasito te rājāno uyyojetvā 'idāni kiṃ karoma p-a' 'ti
 tumhe pucchissati, tam enaṃ evaṃ vadeyyātha: 'mahārāja
 g-putto bahumāyo, sace aññāni katipayadivasāni vasissatha
 sabbaṃ vo senaṃ attano hatthe katvā tumhe gaṇhissati, pa-
 pañcaṃ akatvā ajj' eva majjhimayāmasamanantare assapiṭṭhi- 25
 yaṃ nisīditvā palāyissāma, mā no parahatthe maraṇam hotū'
 'ti, so tumhākaṃ vacanaṃ sutvā tathā karissati, tumhe tassa
 palāyanavelāya nivattitvā ambhākaṃ manusse jānāpeyyāthā⁴ 'ti,
 taṃ sutvā Anukevaṭṭabrāhmaṇo „sādhu p-a, karissāmi te va-
 canaṃ“ ti ā., „tena hi katicī⁴ palāre sahituṃ vaṭṭatīti“ vatvā 30

¹ Bā omitta bhī-. ² Bā nānappakārehi. ³ Bā na kenaci laṅco gahito nāma
 natthi. ⁴ Ck^o katthaci.

„p-a mama jīvitañ ca hatthapāde ca ṭhapetvā sesam attano
 rucivasena karohīti“, so tassa gehe manussānaṃ sakkāraṃ
 kāretvā Anukevaṭṭaṃ vuttanayena vippakāraṃ pāpetvā yotten'
 otāretvā Brahmā dattamanussānaṃ dāpesi, rājā taṃ vīmaṃ-
 5 sitvā¹ saddahitvā sakkāraṃ assa katvā senaṃ paṭicchāpesi, so
 pi taṃ vāḷakumbhilaṭṭhānesu yeva otāresi, manussā kumbhilehi
 khajjamānā aṭṭālake² ṭhitehi ususattitomaṃhehi³ vijjhiyamānā
 vināsaṃ pāpuṇanti, tato paṭṭhāya bhayena upagantuṃ na sak-
 konti, Anuke- rājānaṃ upasamkamitvā „mahārāja, tumhākaṃ
 10 atthāya yujjhanakā nāma n' atthi, sabbehi laṅco gahito, sace
 maṃ asaddahantā rājāno pakkosāpetvā nivatthavattahādisu
 akkharāni olokethā“⁴ 'ti ā., rājā tathā katvā sabbesaṃ vatthā-
 disu akkharāni disvā „addhā imehi laṅco gahito“⁵ ti niṭṭhaṃ
 gantvā „ācariya idāni kiṃ kātābbaṃ“⁶ ti pucchitvā „deva aññaṃ
 15 kātābbaṃ n' atthi, sace papañcaṃ karissatha g-putto⁷ vo gaṇ-
 hissati, mahārāja ācariya-Kevaṭṭo pi kevalaṃ naḷāte vaṇaṃ
 katvā vicarati, laṅco pana etenāpi gahito va, ayaṃ maṇirata-
 naṃ gahetvā tumhe tiyojanaṃ palāpetvā puna⁸ saddahāpetvā ni-
 vattesi, ayaṃ pi paribhinda⁹ va, ekarattivāso pi mayāṃ
 20 na ruccati, ajj¹⁰ eva majjhimayāmasamanantare palāyituṃ vaṭṭati,
 maṃ ṭhapetvā añño tava suhādayo nāma n' atthīti“¹¹ vutte „tena
 hi ācariya tumhe yeva me assaṃ kappetvā yānaṃ sajjāṃ ka-
 rotha“¹² 'ti ā., brāhmaṇo tassa nicchayena¹³ palāyanabhāvaṃ
 ñatvā „mā bhāyi māhārājā“¹⁴ 'ti assāsetvā bahi nikkhamitvā
 25 upanikkhittakapurisānaṃ „ajja rājā palāyissati, mā niddāyitthā“¹⁵
 ti ovādaṃ datvā rañño assaṃ yathā ākaḍḍhito suṭṭhutarāṃ
 palāyati¹⁶ evaṃ avakappanāya¹⁷ kappetvā majjhimayāmasama-
 nantare „kappito te deva asso, velaṃ jānāhīti“¹⁸ ā., rājā assaṃ
 abhirūhitvā palāyi, Anuke- pi assaṃ abhirūhitvā tena saddhiṃ
 30 gacchanto viya thokaṃ gantvā nivatto, avakappanāya¹⁹ kappita-

¹ Cks -setvā. ² Ck -ravassehi, Cs -ravasehi. ³ Bđ -kesu. ⁴ Cks palāyane pi.

⁵ Ck -bhinnako. ⁶ Bđ vīri-. ⁷ Bđ -yissati. ⁸ Bđ -kappannāya, Cks -kam-
 panāya. ⁹ Bđ -kappanāya.

asso ākadḍhiyamāno pi rājānaṃ gahetvā palāyi, Anukevaṭṭo
 senāya antaraṃ pavisitvā „C-Brahmadatto palāto“ ti ukkuṭṭhiṃ
 akāsi, upanikkhittakamanussāpi • attano manussehi saddhiṃ
 upakkosiṃsu, sesarājāno taṃ saddaṃ sutvā „Ma-paṇḍito dvāraṃ
 vivaritvā nikkhanto bhavissati, na idāni no jīvitaṃ dassatīti“ 5
 bhītatasiṭṭā upabhogaparibhogabhaṇḍāni pi anoloketvā tato palā-
 yiṃsu, manussā „rājāno palāyanti“ suṭṭhutaṃ upakkosiṃsu,
 sesā taṃ saddaṃ sutvā dvāraṭṭālakādisu ṭhitāpi unnadiṃsu
 appoṭṭhayiṃsu, iti tasmiṃ khane paṭhavī viya bhijjāmānā sa-
 muddo viya saṃkhubbhito sakalanagaraṃ anto ca bahi ca eka- 10
 ninnādaṃ ahosi, aṭṭhārasaakkhohinisaṃkhāmanussā „Maho-
 sadhapāṇḍitena kira Brahmadatto ca ekasatarājāno ca gahitā“
 ti maraṇabhayaabhītā attānā asaraṇā udare baddhasāṭakam pi
 chadḍetvā palāyiṃsu, khandhāvāraṭṭhānaṃ tucchaṃ ahosi,
 C-Brahmadatto ekasatakhattiye gahetvā attano nagaram eva 15
 gato, punadivase pāto va nagaradvārāni vivaritvā balakāyā
 nagarā nikkhamitvā mahāvilopaṃ disvā „kiṃ karoma p-ā“ 'ti
 M-assa ārocayiṃsu, so āha: „etehi chadḍitadhaṇaṃ amhākaṃ
 pāpuṇāti, sabbesaṃ pi rājūnaṃ santakaṃ amhākaṃ rañño
 detha, seṭṭhiṇaṃ ca Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca santakaṃ amhākaṃ 20
 āharatha, avasesaṃ nagaravāsino gaṇhantū“ 'ti, tesāṃ ma-
 haggharatanabbhaṇḍaṃ¹ eva āharantānaṃ addhamāso vītivatto,
 sesaṃ pana catūhi māsehi āhariṃsu, M. Anukevaṭṭassa ma-
 hantaṃ sakkāraṃ adāsi, tato paṭṭhāya ca kira Mithilavāsino
 sahiraññā jātā, Brahmadattassāpi tehi rājūhi saddhiṃ Uttara- 25
 pañcālanagare vasantassa ekaṃ vassaṃ atitāṃ. Ath' ekadi-
 vasaṃ Kevaṭṭo ādāsena mukhaṃ olokento nalāṭe vaṇaṃ disvā
 „idāni g-puttassa kammaṃ, ten' amhi ettakānaṃ rājūnaṃ antare
 lajjāpito“ ti cintetvā samuppannakodho hutvā „kadā ru kho
 tassa piṭṭhiṃ passituṃ samattho bhavissāmīti“ cinto „atth' 30
 eso upāyo“ ti, „amhākaṃ rañño dhītā Pañcālacaṇḍī nāma

¹ C^{ks} samaggha-.

- uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, taṃ Vedeharāṇṇo das-
 sāmā“ 'ti vatvā „Vedehaṃ kāmena palobhetvā gilitabalisaṃ
 viya macchaṃ saddhiṃ Mahosadhena ānetvā ubho pi te mā-
 retvā jayapānaṃ pivissāmā“ ti sannitṭhānaṃ katvā rājānaṃ
 5 upasaṃkamitvā ā.: „deva eko manto atthīti“, „ācariya tava
 mantan nissāya uttarasāṭakassāpi sāmīno na jāt' amha, idāni
 kiṃ karissasi, tuṃhī hohīti“, „mahārāja iminā upāyeṇa sadiso añño
 upāyo nāma n' atthīti“, „tena hi bhaṇāhīti“, „mahārāja amhehi
 dvīhi yeva bhavituṃ vaṭṭatīti“, „evaṃ hotū“ 'ti, atha naṃ
 10 brāhmaṇo uparipāsādatalaṃ āropetvā ā.: „mahārāja Vedeharā,
 jānaṃ kilesena palobhetvā idhānetvā saddhiṃ g-puttena mā-
 ressāmā“ 'ti, „sundaro ācariya upāyo, kathaṃ pana naṃ palo-
 bhetvā ānessāmā“ 'ti, „mahārāja, dhītā vo Pañcālacaṇḍi uttama-
 tassā rūpasampattiṃ ca cāturiyavilāse ca¹ kavihi gītābandhanena'
 15 bandhāpetvā tāni kabbāni² Mithilāyaṃ gāyāpetvā “evārūpaṃ
 itthiratanam alabhaṇtassa Videhanarindassa kiṃ rajjena' 'ti
 tassa savanasamsaggena baddhabhāvaṃ nātvā ahaṃ gantvā diva-
 saṃ ṭhapessāmi, so mayi divasaṃ ṭhapetvā āgate gilitabaliso
 viya maccho g-puttaṃ gahetvā āgamissati, atha te māressāmā“
 20 'ti, rājā tassa vacanaṃ sutvā tussitvā „sundaro upāyo ācariya,
 evaṃ karissāmā“ 'ti sampaṭicchi, taṃ pana maṭṭaṃ C-Brahma-
 dattassa sayanapālikā sālikasakuṇikā sutvā paccakkham akāsi.
 rājā nipuṇe kabbakāre pakkosāpetvā bahuṃ dhanam datvā
 dhītaraṃ tesam dassetvā „nānā etissā rūpasampattiṃ nissāya
 25 kabbāṃ karoṭhā“ 'ti ā., ne atimanoharāni gītāni bandhitvā
 rājānaṃ sāvayimsu, rājā bahuṃ dhanam adāsi, kavīnaṃ santikā
 naṭṭā⁴ sikkhitvā⁵ samajjamaṇḍale gāyimsu⁶, iti tāni vitthāritāni
 ahesuṃ, tesu manussānaṃ antare vitthāritattaṃ gatesu rājā
 gāyake⁷ pakkosāpetvā ā.: „tātā tumhe mahāsakuṇe gahetvā
 30 rattim rukkhāṃ āruya ta. nisinnā gāyitvā paccūsakāle tesam

¹ 10 Ck²: Bā cāturiṭṭhiyavilāse. ² Bā kavīhigītāni, omitting bandhanena. ³ Bā
 kavyāni. ⁴ Bā nāṭakīṭṭhiyo. ⁵ Bā sikkhāpetvā. ⁶ Bā gāyāpayimsu. ⁷ Ck² - ne

gīvāsu kaṁsatāle bandhitvā te utthāpetvā¹ otarathā“ ‘ti, so
 kira „Pañcālaraṇṇo dhītu sarīravannaṁ devatāpi gāyantīti“
 pakatabhāvakaraṇattham tathā kāresi, puna rājā te kavī pakko-
 sāpetvā „tātā iti tumhe ‘evarūpā kumārikā Jambudīpatale
 aññassa raṇṇo nānucchavikā Mithilāyaṁ Videharaṇṇo anuccha-
 vikā’ ti raṇṇo issariyaṇ ca imāya ca rūpaṁ vappetvā gītāni
 bandhathā“ ti ā., tathā katvā raṇṇo ārocayīṁsu, rājā tesam
 dhanam datvā „tātā Mithilam gantvā ta. iminā va upāyēṇa
 gāyathā“ ‘ti pesesi, te tāni gāyantā anupubbena Mithilam gantvā
 samajjamaṇḍale gāyīṁsu, tāni sutvā mahājano ukkuṭṭhisahas- 10
 sāni pavattetvā tesam bahum dhanam adāsi, te rattisamaye
 rukkhesu pi gāyitvā paccūsakāle sakunānam gīvāsu kaṁsatāle
 bandhitvā otaranti, ākāse kaṁsatālasaddam sutvā „Pañcāla-
 rājadhītu sarīravannaṁ devatāpi gāyantīti“ nagare ekakolāhalam
 ahosi, rājā sutvā kabbakāre pakkosāpetvā attano nivesane 15
 samajjam karetvā „evarūpaṁ kira uttamarūpadharam dhītarāṁ
 ‘ūlanīrājā mayham dātukāmo“ ti tussitvā tesam bahum dhanam
 adāsi, te pi āgantvā Brahmadattassa ārocayīṁsu, atha nam
 Ke- ā.: „idān’ āham mahārāja divasaṁ vavatthāpanāya ga-
 missāmīti“, „sādhū ācariya, kiṁ laddhum vaṭṭatīti“, „thokaṁ 20
 paṇṇākāran“ ti, „gaṇhathā“ ‘ti dāpesi. so tam ādāya mahan-
 teva parivārena Vedeharattṭham sampāpuṇi, tassāgamanam
 sutvā nagare ekakolāhalam jātam: „Cūlanīrājā ca kira Vedeho
 ca mittasanthavaṁ karissanti, Cūlani attano dhītarāṁ raṇṇo
 dassati, Ke- kira divasaṁ vavatthāpetum etīti“, Vedeharājāpi 25
 tam suṇi, M. pi sutvā pan’ assa etad ahosi: „tassāgamanam
 mayham na ruccati, tatvato tam jānissāmīti“ so Cūlanisantike
 upanikkittapurisānam sāsanam pesesi, „imaṁ mantam tatvato
 na jānāma, rājā ca Ke- ca sayanagabbhe nisīditvā mantayīṁsu,
 raṇṇo pana sayanapālikā sālikasakuṇikā’ etam mantam jāneyyā“ 30
 ‘ti paṭipesayīṁsu, tam sutvā M. cintesi: „yathā paccāmittānam

¹ Iid upāpetvā. ² Ck* add attāhi

okāso na hoti evaṃ suvibhattaṃ katvā sajjitaṃ¹ nagaraṃ
 ahaṃ Kevaṭṭassa daṭṭhum na dassāmi²“ so nagaradvārato
 yāva rājagehaṃ rājagehato yāva attano gehaṃ ubhosu passesu
 kilañjehi parikkhipāpetvā matthake pi kilañjehi³ paṭicchādāpetvā
 5 cittakammaṃ kāretvā bhūmiyaṃ pupphāni vikiritvā punnaghaṭe
 ṭhapetvā kadaliyo bandhāpetvā dhaje paggaṇhāpesi, Ke-
 taṃ nagaraṃ pavisitvā suvibhattaṃ nagaraṃ apassanto rañña⁴ me
 māggo alaṃkārapito⁵“ ti cintesi, nagarassa adassanattaṃ kata-
 bhāvaṃ na jānāti, so gantvā rājānaṃ disvā paṇṇākāraṃ pa-
 10 ṭicchāpetvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante nisiditvā rañño kata-
 sakkārasammāno attano āgatakāraṇaṃ ārocento dve g. abhāsi:

10. Rājā santhavakāmo te ratanāni pavecchati,

āgacchantu tato⁶ dūtā maṇḍukā piyabhāṇino, 1460.

11. Bhāsantu mudukā vācā yā vācā paṭinanditā

15 Pañcālā ca Videhā ca ubho ekā bhavantu te ti.⁷ 1461.

Ta, santhavakāmo ti mahārāja amhākaṃ rājā tayā saddhim mitta-
 santhavakāmo, ratanāni itthiratanāni attano dhītaraṃ ādīnkatvā tumbhākaṃ
 sabbaratanāni deti, āgacchantu⁸ 'ti ito paṭṭhāya kira Uttarapañcālanagarato
 paṇṇākāraṃ gahetvā madhuravacanā piyabhāṇino dūtā idhāgacchantu ito ca ta.
 20 gacchantu, ekābhavantu⁹ 'ti Gaṇḍodakāni viya Yamunodakena saddhim saṃ-
 sandantā ekasadisā va hontu¹⁰ 'ti.

Evaṃ ca pana nain vatvā „mahārāja amhākaṃ aṇṇaṃ
 mahāmaccaṃ pesetukāmo hutvāpi 'aṇṇo¹ manāpaṃ katvā sā-
 sanaṃ ārocetum na sakkhissatīti² maṃ pesesi“, „ācariya tumhe
 25 rājānaṃ sādhuṃ bodhetvā ādāya āgacchatha³“ 'ti⁴, „gaccha
 mahārāja⁵ seṭṭhaṃ abhirūpaṃ ca kumārikaṃ labhissatha, am-
 hākaṃ ca rañña⁶ saddhim metti ca vo paṭiṭṭhahissatīti⁷“, so
 rassa vacanaṃ sutvā va tuṭṭhamānaso „uttamarūpadharaṃ kira
 kumārikaṃ labhissāmi⁸“ savanasāmsaggena bandhitvā⁹, „ācariya
 30 tumbhākaṃ ca kira Mahosadhapaṇḍitassa ca dhammayuddhe
 vivādo ahoṣi, gacchatha puttaṃ me passatha, ubho pi paṇḍitā

¹ Bā susaj- ² Ck -je. ³ Ck rañño. ⁴ Bā ito. ⁵ Bā rañño. ⁶ Ck gaccha-
 thā ti. ⁷ so Ck: Bā gacchatha rājā. ⁸ Ck rañño. ⁹ Bā bahitvā.

aññamaññānaṃ khamāpetvā mantetvā ethā¹ "ti ā., taṃ sutvā Ke-
 „passissāmi paṇḍitaṃ“ ti taṃ passitum agamāsi, M. pi taṃ
 divasaṃ „tena me pāpadhammeṇa saddhiṃ sallāpo mā hotū“
 'ti pāto va thokaṃ sappiṃ pivi, gehaṃ pi 'ssa bahalena alla-
 gomayena limpimsu', thambhe telena makkhesum, tassa nipaj- 5
 janakaṃ ekaṃ paṭṭamaññanakaṃ² ṭhapetvā sesāni mañcapīṭhāni
 nīharimsu, so manussānaṃ saññānaṃ adāsi: „brāhmaṇe kathetum
 āradhe evaṃ vadeyyātha: 'brāhmaṇa paṇḍitena saddhiṃ mā
 kathaya, ajja tena' sappi pītaṃ' ti mayi pi tena saddhiṃ katha-
 nākāraṃ karonte' pi 'deva sappi vo pītaṃ, mā kathethā' 'ti 10
 vāreyyāthā“ ti, evaṃ vicāretvā M. rattapaṭṭaṃ nivāsetvā sat-
 tamesu dvārakoṭṭhakesu manusse ṭhapetvā³ paṭṭamaññake nipajji,
 Ke- pi 'ssa paṭṭamadvārakoṭṭhake ṭhatvā „kahaṃ paṇḍito“ ti puc-
 chi, atha naṃ te manussā „brāhmaṇa mā mahāsaddaṃ kari, sace
 si⁴ āgantukāmo tuṇhī hutvā ehi, ajja paṇḍitena sappi⁵ pītaṃ, ma- 15
 hāsaddaṃ kātum na labbhatīti“ āhaṃsu, sesadvārakoṭṭhakesu pi
 naṃ evaṃ evaṃ āhaṃsu, so sattamadvārakoṭṭhakaṃ atikkamitvā
 p-assa santikaṃ agamāsi, p. kathanākāraṃ dasseti, atha naṃ
 „deva, mā kathayittha, tikhiṇasappi vo pītaṃ, kiṃ vo iminā duṭṭha-
 brāhmaṇena saddhiṃ kathitenā“ 'ti vatvā vārayimsu, iti so 20
 p-assa santikaṃ gantvā n' eva nisīditum na āsanaṃ nissāya
 tiṭṭhanatṭhānaṃ labhi, allagomayaṃ atikkamitvā⁶ atṭhāsi, atha
 taṃ oloketvā eko akkhīni khani⁷ 'eko bhamukaṃ ukkhipi, eko
 kapparaṃ kaṇḍūyi, so tesaṃ kiriyaṃ disvā maṃkubhūto
 „gacchāṃ ahaṃ p-ā“ 'ti vatvā aparena „are duṭṭhabrāhmaṇa 25
 mā saddaṃ karīti“ vutte „saddaṃ eva karosi, atṭhīni te bhin-
 dissāmīti“ vutte bhīttasito hutvā nivattitvā olokesi, atha naṃ
 añño veḷupesikāya piṭṭhiyaṃ tālesi, añño gīvāya gahetvā khipi,
 añño piṭṭhiyaṃ hatthatalena pahari, so dīpimukhā muttamigo
 viya bhīttasito nikkhamitvā rājagehaṃ gato, rājāpi cintesi: 30

¹ Iā lēpesum. ² Bā tassa nippanamaññanakaṃ. ³ Bā te. ⁴ Cks - te. ⁵ Cks
 - me - - ke, and omit manusse ṭhapetvā. ⁶ Bā pi. ⁷ Bā tikhiṇasappi ⁸ Bā
 akkamitvā. ⁹ Bā uttamill.

„ajja mama putto imaṃ pavattiṃ sutvā tuṭṭho bhavissati, dvin-
naṃ p-ānaṃ mahatiyā dhammasākacchāya bhavitabbaṃ, ajja
ubho pi aññamaññaṃ khamāpessanti, lābhā vata me“ ti, so
Ke-aṃ disvā p-ena saddhiṃ saṃsanditākāraṃ¹ pucchanto g. ā. :

- 5 18. Kathaṃ nu Kevaṭṭa Mahosadhena
samāgamo āsi, tad imha brūhi,
• kacci te paṭinijjhatto kacci tuṭṭho Mahosadho ti. 1462.

Ta. paṭinijjhatto ti dhammayuddhamāṇḍale pavattaviggahavūpasama-
natthaṃ kacci tvaṃ tena so ca tayā nijjhatto khamāpito, kacci tuṭṭho ti.
10 kacci tumhākaṃ rañña pesitapavattiṃ sutvā tuṭṭho ti.

Evam vutte Kevaṭṭo „mahārāja tumhe taṃ paṇḍito ti
gahetvā vicaratha, tato asappurisataro nāma n' atthiti“ g. ā. :

18. Anariyarūpo puriso janiuda asamodako²
thaddho asabbhirūpo [yathā mūgo va badhiro va,³]
15 na kiñc' atthaṃ abhāsathā 'ti. 1463.

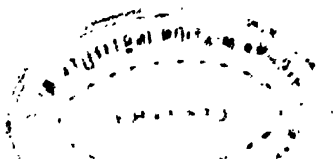
Ta. asabbhirūpo ti apaṇḍitajātiko, na kiñcatthaṃ ti mayā saha kiñci
atthaṃ na bhāsitha, ten' eva naṃ apaṇḍito ti maññāmi ti Bo-assa agunāṃ kathesi.

Rājā tassa vacanaṃ anabhinanditvā apaṭikkositvā tassa
ca tena saddhiṃ āgatānaṃ ca paribbayaṃ c' eva nivāsagehaṃ
20 ca dāpetvā „gacchathācariya vissamathā“ 'ti taṃ uyyojetvā
„mama putto p-o paṭisanthāra kusalo iminā kira saddhiṃ n' eva
paṭisanthāraṃ akāsi na tuṭṭhiṃ pavedesi, kiñci tena anāgata-
bhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissatī“ sayam eva g. samuṭṭhāpesi:

14. Addhā idaṃ mantapadaṃ sududdasaṃ,
25 attho suddho naraviriyaṇa diṭṭho,
tathā hi kāyo mama sampavedhati,
hitvā sayam ko parahattham essatī. 1464.

Ta. idaṃ ti yaṃ yaṃ mama puttena diṭṭhaṃ addhā idaṃ mantapadaṃ
aññena ittarapurisena⁴ sududdasaṃ, nara- ti viriyavanta narena suddho attho
30 diṭṭho bhavissati, sayam ti sakarattham hitvā ko parahattham gāmessati.

¹ Bā saṃsandanā-. ² so Bā; Ck² asammodako. ³ so Ck²; Bā ca bhadhiro ca
read: -- rūpo ca yathā mūgo badhiro ca? ⁴ Bā itara-.

„Mama puttena brāhmaṇassa āgamane doso diṭṭho bhavissati, ayaṃ hi āgacchanto na mittasanthavattāya āgamissati, maṃ pāna kāmena palobhetvā nagaraṃ netvā gaṇhanattāya āgatena bhavitabban“ ti, „taṃ anāgatabhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissati paṇḍitenā“ 'ti tassa taṃ atthaṃ āvajjetvā' bhītatassitassa 5
nisinnakāle cattāro paṇḍitā āgaminissu, rājā Senakaṃ pucchi: Senaka ruccati te Uttarapañcālanagaraṃ gantvā Cūlanirājassa dhītu ānayanā“ ti, „kiṃ kathetha mahārāja, na hi sirim āgacchantiṃ paharitvā palāpetuṃ vaṭṭati, sace tumhe ta. gantvā taṃ gaṇhissatha ṭhapetvā C-Brahmadattaṃ añño tumhehi samo Jam- 10
budīpatale na bhavissati, kiṃkāraṇā: jeṭṭharājassa dhītāya gahitattā, so hi 'sesarājāno mama manussā, Vedehe eko' mayā sadiso' ti sakala-Jambudīpe uttamarūpadharaṃ dhītaraṃ tumhākaṃ dātukāmo jāto, karoṭh' assa vacanaṃ, mayam pi tumhe nissāya vattālaṃ kāre labhissāma“ 'ti, rājā sese pucchi, te pi tath' eva 15
kathesuṃ, tassa tehi saddhiṃ kathentass' eva Kevaṭṭabrāhmaṇo nivāsagehā nikkhamitvā „rājānaṃ āmantetvā gamissāmiti“ āgantvā „mahārāja, na sakkā amhehi papañcaṃ kātuṃ, gamissāma mayam narindā“ 'ti, rājā tassa sakkāraṃ katvā taṃ uyyojesi, M. tassa gatabhāvaṃ³ ñatvā mahāyitvā alaṃkaritvā rājupatṭhā- 20
naṃ āgantvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, rājā cintesi: „putto me Ma-paṇḍito mahāmantī mantapārագato atitānāgata-paccuppanne atthe jānāti, ambākaṃ ta. gantuṃ yuttabhāvaṃ vā ayuttabhāvaṃ vā p. jānissatīti“ so attano⁴ paṭṭhamaṃ cintite aṭṭhavā⁵ rāgaratto mohamūḷho hutvā taṃ pucchanto g. ā.: 25

15. Channaṃ hi ekā va matī sameti

ye paṇḍitā uttamabhūripattā,

yānaṃ ayānaṃ athavāpi ṭṭhānaṃ⁶

Mahosadha tvam pi matiṃ karohīti. 1465.

Ta. channaṃ ti p-a Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca mama ca imeṣaṃ catunnaṃ 30
ti channaṃ ambākaṃ ekā-va matī eko ajjhāseyo Gaṇḍodakaṃ viya Yamunoda-

¹ so all three MSS. ² Cks ceko. ³ Bā gamanabh-. ⁴ Cks attānaṃ. ⁵ Bā cintitaṃ avatvā. ⁶ Cks yānaṃ.

kena saṃsandati sameti, ye mayaṃ cha pi janā p-a uttamābhūripattā tesam no channam pi C-rājadhītu ānayanam ruccatīti, tñānan¹ ti idh' eva vāso, matim karobhīti ambhākaṃ ruccanakaṃ nāma appamāṇam tvam pi cintehi kñh ambhākaṃ āvśhatthāya ta yānaṃ udāhu ayānaṃ, ādu idh' eva vāso ruccatīti.

- 5 Tam sutvā p. „ayaṃ rājā ativiya kāmaggiddho, andhabālābhāvena imesaṃ catunnaṃ vacanaṃ gaṇhāti, gamane dosaṃ kathetvā nivattessāmi naṃ“ ti cintetvā catasso g. abhāsi:

16. Jānāsi kho rājā: mahānubhāvo

mahabbalo Cūḷanibrahmadatto

- 10 rājā ca taṃ icchatī kārāṇattham²

migaṃ yathā okacarena³ luddo. 1466.

17. Yathāpi maccho balisaṃ vaṃkaṃ maṃsena chāditaṃ

āmagiddho na jānāti maccho va⁴ maraṇam attano 1467.

18. Evam eva tuvaṃ rājā Cūḷanīyassa⁵ dhītaraṃ

- 15 kāmaggiddho na jānāsi maccho va⁴ maraṇam attano. 1468.

19. Sace gacchasi Pañcālāṃ khippam attam jāhissasi

migaṃ pathānupannaṃ⁶ va mahantaṃ bhayaṃ essatīti. 1469.

Ta. rājā 'ti Videham ālapati, mahānubhāvo ti mahāyaso, mahabbalo ti atthārasakkhohinīsaṃkhātēna balena samaṇnāgato, kārāṇatthan⁷ ti maraṇakāraṇassa⁸ atthāya, okacarena⁹ 'ti okacarikāya¹⁰, luddo hi ekaṃ migim sikkhāpetvā rajjukena bandhivā araṇṇāni netvā migānaṃ gocarattāhāne tha-
 20 pessaṭi¹¹, sā bālamigaṃ attano santikaṃ ānetukāma¹² sakasaññāya¹³ saṃrāgaṃ janenti viravati¹⁴, tassā saddam sutvā bālamigo migagaṇaparivutṭo vanagumbe nipanno sesamigīsu saññaṃ katvā¹⁵ tassā savaṇasaṃsagge¹⁶ baddho vuttāyā
 25 nikkhamitvā gīvaṃ ukkhipitvā kilesavasena taṃ migim upagantvā luddassa mahāpassaṃ datvā tiṭṭhati, tam enaṃ so tikkhāyā sattiyā vijjhivā jīvitaṃ kha-
 yaṃ pāpeti, ta. luddo viya C-rājā okacarikā viya tassā dhītā luddassa hatthe āvudham viya Kevattabrāhmaṇo, iti yathā okacarena luddo migaṃ kārāṇatthāya⁷
 icchatī evaṃ so rājānaṃ icchatīti ā., āmagiddho ti vyāmasatagambhīre
 30 udaye vasaṇto pi tasmiṃ baḷise¹⁷ vaṃkaṭṭhānaṃ chādetvā tñite āmasaṃkhātē¹⁸
 āmase giddho hutvā balisaṃ gīḷati, attano maraṇam na jānāti, dhītaraṃ ti Cūḷanibālīsaṃ Ke-brāhmaṇabalisam chādetvā tñitaṃ āmisaṃsadisaṃ tassā

¹ Cks yānaṃ. ² Bā maraṇa-. ³ Bā okka-, Cks ona-. ⁴ Bā omits va. ⁵ Bā -neyyassa. ⁶ Cks patth-, Bā mandhānubandhaṃ. ⁷ Bā mā-. ⁸ Bā maraṇassa. ⁹ Bā okka-. ¹⁰ Bā okka-, Cks -carināya. ¹¹ Bā thapesi. ¹² Bā -mo. ¹³ Bā -bhāsāya. ¹⁴ Bā vidha-. ¹⁵ Bā akatvā. ¹⁶ Bā -ena. ¹⁷ Cks -assa. ¹⁸ Cks āmisaṃsagge.

rañño dhītarāṇā kāmaggiddho hutvā maccho¹ attano maraṇasaṃkhātāṃ āmisaṃ viya na jānāsi, Pañcālan ti Uttarapañcālanagaram, attan ti attānaṃ, pathānupannan² ti yathā gāmadvāramaggaṃ anuppattam³ migam mahantaṃ bhayaṃ essati taṃ migam maṇṇatthāya⁴ āvudhāni gahetvā nikkhamantesu manussesu ye ye passanti te te mārenti evaṃ Uttara -- nagaram gacchantam tam pi maraṇabhayaṃ essati upagamissasīti catūhi gāthāhi rājānaṃ nigganhitvā kathesi. 5

So atiniggaṇhanto⁵ kujjhitvā „ayam maṃ attano dāsaṃ viya maññati, rājā ti saññam pi na karoti, aggarājena⁶ ‘dhī-taraṃ dassamīti’ mama sautikaṃ pesitaṃ ñatvā ekam pi maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ⁷ na kathetvā maṃ ‘lālamigo⁸ viya gi- 10
lābaliśamaccho viya pathānupannamigo⁹ viya ca maraṇam pāpuṇissasīti¹⁰ vadatīti“ kujjhitvā anantaraṃ g. ā.:

20. Mayam eva bāl’ amhase elamūgā

ye uttamathāni tayī lapimha,

kim eva tvaṃ maṅgalakoṭivaddho 13

atthāni jānāsi yathāpi aññe ti. 1470.

Ta. bālamhase ti bālā amhe, elamūgā ti lālamukhā mayam eva, uttamathāni ti uttamatthiratanapaṭilābhakāraṇāni¹¹, tayī lapimhā ‘ti tava santike kathayimha, kimevā ‘ti garahanto āha, maṅgala- ti gahapatiputtā daharakālate paṭṭhāya maṅgalakoṭim gahetvā yeva vadāhanti, tam attham sandhāya 20
tvaṃ gahapatikammam eva jānāsi na khattiyānaṃ maṅgalakamman ti iminā adhippāyen’ evam āha, aññe ti yathā Ke- vā Senakādayo vā aññe paṇḍitā imāni khattiyānaṃ maṅgalatthāni jānanti tāni kiṃ tathā tvaṃ jānāsi, gahapati-kammajānaṇam eva tavānucchavikaṇ ti.

Iti taṃ akkositvā paribhāsivā „g-putto mama maṅgalan- 25
tarāyam karoti, niddhamath’ etān’ ti nīharāpetum g. ā.:

21. Imam gale gahetvāna nāsetha vijitā mama

yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsati. 1471.

So rañño kuddhabhāvaṃ ñatvā „sace kho pana maṃ koci rañño vacanaṃ gahetvā hatthe vā gīvāya vā parāmaseyya tam 30
me alaṃ assa yāvajīvaṃ lajjitum, tasmā sayam eva nikkha-

¹ Ck^s macche. ² Ck^s path-, B^d pathānubandhan. ³ B^d anubandham, C^s anupannam. ⁴ so Ck^s; B^d māraṇatthāya. ⁵ so all three MSS. for -te? ⁶ Ck^s -rājānaṃ. ⁷ B^d adds katham. ⁸ B^d bāla-. ⁹ Ck^s path-, B^d pathānubandha-. ¹⁰ Ck^s B^d -tīti. ¹¹ Ck^s uttamaratanapaṭilābhe, omitting kāraṇāni.

missāmīti“ cintetvā rājānaṃ vanditvā attano gehaṃ gato, rājā
kevalaṃ kodhavasena¹ eva vadati, Bodhisatte pana garucittatāya
na kiñci tathā² kātuṃ āpāsi, atha M. cintesi: „ayaṃ rājā
bālo, attano hitāhitānaṃ na jānāti, kāmaggiddho hutvā ‘tassa dhi-
5 taram labhissāmi yevā’³ ‘ti anāgatabhayaṃ ajānitvā gacchanta
mahāvīnaṣaṃ pāpuṇissati, mayā nāssa kathaṃ hadaye kātuṃ
vaṭṭati⁴, bahūpakāro me esa mahato yasassa dāyako, imassa
mayā paccayena bhavitabbaṃ vaṭṭati, paṭhamāṃ kho pana su-
vapotaṃ pesetvā tatvato ñatvā pacchā sayāṃ gamissāmīti“
10 cintetvā suvapotaṃ pesesi.

Tam atthaṃ pakāsentvā Satthā āha:

22. Tato ca so apakkamma⁵ Vedehassa upantikā
atha āmantayī dūtaṃ Mātharaṃ⁶ suvapanditaṃ: 1472.
23. Ehi samma haripakkha, veyyāvaccāṃ karohi me,
15 atthi Pañcālārājassa⁷ sālikā sayanapālikā 1473.
24. Tam pattharena⁸ pucchassu, sā hi sabbassa kovidā,
sā tesāṃ sabbaṃ jñāti⁹ rañño ca Kosiyassa ca. 1474.
25. Āmoti¹⁰ so paṭissutvā Maṭṭhara¹¹ suvapandito
agamāsi haripakkho sālikāya upantikaṃ. 1475.
20 26. Tato ca kho so gantvāna Māthara¹² suvapandito
atha āmantayī sugbaram¹³ sālikāṃ mañjubhāṇikāṃ: 1476.
27. Kacci te sughare khamaniyaṃ¹⁴, kacci vesse¹⁵ anāmayāṃ,
kacci te madhunā lājā¹⁶ labbhate sughare tava¹⁷. 1477.
28. Kusalaṃ c’ eva me samma atho samma anāmayāṃ,
25 atho me madhunā lājā¹⁸ labbhate suvapandita¹⁹. 1478.
29. Kuto nu samma āgama²⁰ kassa vā pahito tuvaṃ,
na ca me si ito pubbe diṭṭho vā yadi vā suto ti. 1479.

Te, haripakkho ti haritapattasamānapakkha, veyyāvaccāna ti ehi
sammā ‘ti vutte āgantvā aṅke nisinnānaṃ samma aññena marussabhūtena¹⁶
30 kētuṃ asakkuṇeyyaṃ mam’ ekaṃ kāyaveyyavāṇikaṃ karohīti ā, kiṃ karomī

¹ Ck^s katiā. ² Ck^s -titi. ³ B^d -kkama. ⁴ B^d mātha-. ⁵ C^s paccharena, B^d
bandhanena. ⁶ Ck^s sā ne sabbaṃ pajñāti. ⁷ so Ck^s for āmā ti? B^d āhedi?
⁸ Ck^s omits su. ⁹ so B^d; Ck^s khamaniyaṃ, read: khamā or kusalaṃ? ¹⁰ B^d
kiñci vesse, Ck^s kacce vesse. ¹¹ B^d kiñci te m. lājāṃ, Ck^s lāja. ¹² B^d tuvaṃ.
¹³ B^d lājāṃ. ¹⁴ Ck^s -taṃ. ¹⁵ so all three MSS. for āgama? ¹⁶ C^s -tūtena,
Ck^s -dūtena.

devā 'ti ca vutte samma Ke-brāhmaṇassa dūteyyenāgatakāraṇaṃ t̐apetvā rājānaṃ
 ca Kevaṭṭaṇ ca aññe na jānanti, ubho va rañño sayanagabbhe nisinnā manta-
 yimāu, tassa pana atthi Pañcālassa sālīkā sayanapālīkā sā kira taṃ rahassaṃ jānāti,
 tvaṃ ta. gantvā tūya saddhīm methunapaṭisaṃyuttaṃ viṣṣāsaṃ katvā tesam rahassaṃ
 taṃ pattharena pucchassu, taṃ sālīkaṃ paṭicchanne padese yathā taṃ koci na
 jānāti evaṃ puccha, sace hi te koci saddaṃ sunāti jivitaṃ te n' atthi, tasmā
 paṭicchannaṭṭhāne saṅkamaṃ pucchā 'ti, sā nesaṃ sabbaṃ ti sā nesaṃ rañño
 Kosiyaḡottassa ca Kevaṭṭassa 'ti dvinnam pi janānaṃ sabbaṃ taṃ rahassaṃ
 jānāti, āmā tīti¹ bhi, so suvapotaḡo paṇḡitena purimanayen' eva sakkāram
 katvā viṣṣaṭṭho, āmā ti² tassa vacanaṃ paṭissutvā M-aṃ vanditvā padakkhiṃ³
 katvā vivatasīhapaṇjarena nikkhamitvā vatavegena Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuraṃ tava⁴
 gantvā ta. pavattin sallakkhetvā Uttarapañcālāṃ sālīkāya santikaṃ gato, kathaṃ
 hi: so rājauivesanassa kañcanaṭṭhūpikāya nisīditvā rāgaṇissitaṃ madhuraṃ ravaṃ ravi,
 kiṃkāraṇā: imāṃ saddaṃ sutvā sālīkā paṭiravaṃ ravīsesati, tūya saññāya assā
 santikaṃ gaṃissāmi⁵, sāpi tassa saddaṃ sutvā rājasayanassa santike suvaṇṇa-
 paṇjare nisinnā sarattacittā hutvā tikkhattuṃ viravi, so thokaṃ gantvā puna-
 puna saddaṃ katvā tūya katasaddānusāreṇa kameṇa sīhapaṇjaraummāre t̐itvā
 parissayābhāvaṃ oloketvā tassā santikaṃ gato, aṭha naṃ sā elī samma suvaṇṇa-
 paṇjare nisīdā 'ti ā, so gantvā nisīdi, āmantayīti evaṃ so gantvā methuna-
 paṭisaṃyuttaṃ viṣṣāsaṃ kattukamo hutvā taṃ āmantesi, suggharaṇ ti kañcana-
 paṇjare vasantūya sundaraḡharam, vesse ti vessike vessajātike iti, sālīkā kira
 sakunesu vessajātikā nāma, tena naṃ evaṃ ālapatī, tava⁴ 'ti sugghare tava
 vadāmi⁶, kacci te madhuna saddhīm lāja⁷ labbhatīti pucchati, āgamaṇā 'ti
 samma kuto āgantvā tvaṃ⁸ idha pavīṭṭho ti pucchati, kaṭṭṣa vā ti kena vā
 pesito tvaṃ idhāgato ti.

So tassā vacanaṃ sutvā „sac' āhaṃ 'Mithilāto āgato 'm̐hiti' 25
 vakkhāmi esā maramānūpi⁹ mayā saddhīm viṣṣāsaṃ na⁹ karis-
 sati, Siviraṭṭhe kho pan' asmiṃ Ariṭṭhapuraṃ sallakkhetvā
 āgato, tasmā musāvādaṃ katvā Sivirājena pesito hutvā tato
 āgatabhāvaṃ kathessāmi¹⁰ cintetvā ā.:

30. Ahoṣiṃ Sivirājassa pāsāde sayanapālako¹⁰, 30
 tato so dhammiko rājā baddhe mocesi bandhanā ti. 1480.

Ta. baddhe ti attano dhammikatāya sabbe baddhake bandhanā mocesi,
 evaṃ mocento maṃ pi saddahitvā muñcatha naṃ ti ā., so 'ham vivatasuvaṇṇa-
 paṇjaraṃ nikkhamitvā bahiṭṭāsāde yath' icchāmi ta. gocaṃ gaṇetvā suvaṇṇa-
 paṇjare yeva vaṣāmi, yathā tvaṃ na evaṃ niccaḡālāṃ paṇjare yeva¹¹ acchāmi¹¹. 35

¹ C^{ks} āmoti, B^d smāti. ² C^{ks} āmoti. ³ B^d nāmane. ⁴ C^{ks} tavaṇ, B^d tu-. ⁵
 C^{ks} nava vadāmi, wanting in C^s; B^d has taṃ pucchami ⁶ C^{ks} B^d lājain. ⁷
 āmantesi - - tvaṃ wanting in C^s. ⁸ B^d maramānūpanūpi, C^s maramānūampi. ⁹
 C^{ks} add kiñci. ¹⁰ read: sena-. ¹¹ C^{ks} eva.

Ath' assa sā attano atthāya suvaṇṇatattake t̐apite madhulāje ca madhūdakaṇ¹ ca datvā „samma tvaṃ dūrato āgato, ken' atthena idhāgato sīti“ pucchi, so tassā vacanaṃ sutvā rahassaṃ sotukāmo musāvādaṃ katvā ā.:

- 5 31. Tassa mekā dutiyāsi sālikā mañjubhāṇikā
taṃ tattha avadhi seno pekkhato sughare² maman ti. 1481.

3 Ta. tassa mekā ti tassa mayhaṃ ekā, dutiyāsi ti purāṇadutiyikā ahoṣi.

- Atha naṃ sā pucchi: „kathaṃ pana te bhariyaṃ seno vadhīti“, so tassā ācikkhanto „suṇa bhadde: ekadivasaṃ am-
10 hākaṃ rājā udakakīlaṃ gacchanto mam pi pakkosi, ahaṃ bhari-
yaṃ ādāya tena saddhiṃ gantvā kiṭṭvā sāyaṇhasamaye ten' eva
saddhiṃ paccāgantvā rañṇā saddhiṃ yeva pāsādam āruyha sarī-
raṃ sukkhāpanatthāya bhariyaṃ ādāya sihapañjarena nikkha-
mitvā kūṭāgārakucchiyaṃ nisīdiṃ, tasmīṃ khane eko seno kūṭāgārā
15 nikkhamante³ amhe gaṇhituṃ pakkhandi, ahaṃ maraṇabhayaabhīto
vegena palāyīṃ, sā pana tadā garubhārā ahoṣi, tasmā sā vegena
palāyitūṃ nāsakkhi, atha so mayhaṃ passantass' eva taṃ mā-
retvā ādāya gato, atha maiṃ tassā sokena rodamaṇaṃ disvā
amhākaṃ rājā 'kiṃ samma rodasīti' pucchitvā taṃ atthaṃ
20 sutvā 'alaṃ samma mā rodi, aññaṃ bhariyaṃ pariyesā' 'ti
vatvā 'kiṃ deva aññāya anācārāya dussilāya ānītāya⁴ 'pi, varaṃ
ekaken' eva caritun' ti vutte 'samma ahaṃ ekaṃ sakuṇikaṃ
silācārasampannaṃ passāmi tava bhariyāya sadisaṃ eva, C-rā-
jassa hi sayanapālikā sālikā evarūpā, tvaṃ ta. gantvā tassā
25 manāṃ pucchitvā okāsaṃ karetvā sace te ruccati āgantvā am-
hākaṃ ācikkha, atha ahaṃ vā devī vā gantvā mahantena pari-
vārena taṃ ānessāma⁵ ti vatvā maṃ idha paṇi, ten' amhi
kāraṇenāgato⁶ ti vatvā ā.:

32. Tassā kāmābhisaṃmanto⁷ āgato 'smi tav' antike,
30 sace kareyyāsi⁸ me okāsaṃ ubhayo va vasāmaṣe⁹. 1482.

¹ Bā madhurodanaṇ. ² C^k sī-, C^s si-. ³ C^k -to. ⁴ all three MSS. ānī-. ⁵ so C^k; Bā kāmehi samadāḍo. ⁶ Bā kareyya. ⁷ Bā ubhayeva vasa-

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassappattā ahoṣi, attano
pana bhāvaṃ ajānāpetvā aniccamānā¹ viya āha:

33. Suvo va² suviṃ kāmeyya sāḷiko pana sāḷikaṃ,
suvassa sāḷikāya ca³ saṃvāso hoti kīdiso ti. 1483.

Ta. suvo vā⁴ ti samma suvapaṇḍita suvo va suviṃ kāmeyya, kīdiso ti 5
asamānājātikānaṃ saṃvāso nāma kīdiso hoti, suvo hi samānājātikaṃ suviṃ
disvā ciraśanthutā⁵ pi sāḷikaṃ jahissati, so piyavippayogo mahato⁶ dukkhāya
bhavissatīti asamānājātikānaṃ saṃvāso nāma na sametīti.

Itaro taṃ sutvā „ayaṃ maṃ na paṭikkhipati, parihāraṃ
eva karoti, addhā maṃ icchissati, nānāvidhāhi naṃ upamāhi 10
saddahāpessāmīti“ cintetvā ā.:

34. Yaṃ yaṃ kāmī⁷ kāmayaṭi api caṇḍālikāṃ api
sabbehi⁸ sadiso hoti, n' atthi kāme asadiso ti. 1484.

Ta. caṇḍālikāmapitī⁹ caṇḍālikāṃ pi, sadiso ti cittasādisatāya sabbe-
sāhi¹⁰ saṃvāso sadiso va hoti, kāme ti kāmamāhi hi cittam eva pamāyaṃ 15
na pana jāti¹¹.

Evam pana vatvā manussesu nānājātipamānabhāvadassa-
natthaṃ atthaṃ¹² āharitvā dassento anantaram g. ā.:

35. Atthi Jambāvatī nāma mātā Sibbissa rājino
sā bhāriyā Vāsudevassa Kaṇhassa mahesī piyā¹³ ti. 1485. 20

Ta. Jambāvatīti Sivirañño mātā J. nāma caṇḍālī ahoṣi, sā Kaṇhāyana-
gottassa dasabhūtikānaṃ jeṭṭhassa Vāsudevassa piyā mahesī ahoṣi, so kir'
ekadivasaṃ Dvāravatito nikkhamitvā uyyānaṃ gaṇḍanto Caṇḍālagāmato keṇaci
eva karaṇīyena nagaraṃ pavisaṇtiṃ ekam ekamante ṭhitam abhirūpaṃ kumāri-
kaṃ disvā va paṭibaddhaṇḍito hutvā kīṇjātikā ti pucchāpetvā caṇḍālejātikā ti 25
sutvāpi paṭibaddhaṇḍitatāya vippeṭṭisārī hutvā sassāmīkabhāvaṃ pucchāpetvā
assāmīkā ti sutvā taṃ ādāya tato va nivattitva nivesanaṃ netvā ratanarāsīmhi
ṭhapāpetvā aggamaheṣiṃ akāsi, sā¹⁴ Sivirā¹⁵ nāma puttāṃ vijāyi, so pitu acca-
yena Dvāravatīyaṃ r. kāresi, taṃ sandhū¹⁶ etaṃ vuttaṃ.

¹ Bā aniccamā, Ck^s -cchayamānā. ² Bā ca. ³ Bā -yeva, Ck^s -yāca. ⁴ Bā cā.
⁵ Ck^s -satthu-, Bā ciraśandhavaṃ. ⁶ so Ck^s; Bā mahāto. ⁷ Bā yo yaṃ kāme.
⁸ Bā sabbohi. ⁹ Bā -kamapitī. ¹⁰ Bā sabbo. ¹¹ C^s jātiyāti, Bā na nānā-
jātikā ti. ¹² Bā atthaṃ. ¹³ Bā kaṇhassa ca mahesiyā. ¹⁴ Ck^s omīti sā. ¹⁵
Ck^s sivaṃ, Bā sivi.

Iti so idaṃ udāharanaṃ āharitvā „evarūpo pi nāma khattiyo caṇḍāliyā saddhiṃ vāsaṃ kappesi, amhesu tiracchānagatesu kiṃ vattaḃbaṃ, aññamaññaṃ saṃvāsarocanaṃ ñeva' pamāṇan“ ti vatvā aparaṃ pi u. āharanto āha :

- 5 36. Rathavatī kimpurisā sāpi Vacchaṃ akāmayi
manusso¹ migiyā saddhiṃ, n' atthi kāme asādiso ti. 1486.

Ta. Vacchan ti evaṇṇākaṃ tāpasam, kātham pana sā taṃ kāmayiti, atitasmim hi samaye eko brāhmaṇo kāme ādinavaṃ disvā mahantaṃ yasaṃ pahāya isipabbajjāṃ pabbajjtvā Himavante paṇḍasālāṃ māpetvā vasi, tassa
10 paṇḍasālato avidūre ekissā guhāya bahukinnarā vasantī, tatth' eko makkaṭako vasaṭi, so jālaṃ vinetvā tesam sīsaṃ bhinditvā lohitaṃ pivatī, kinnarā nāma dubbalā honti bhīrujātikā, so pi makkaṭako mahā ativisūlo, te tassa kiñci kātuṃ asakkontā taṃ tāpasam upasaṃkamitvā katapaṭisanthārā āgamanakāraṇaṃ puṭṭhā: deva eko no m. jīvitaṃ haratī aññaṃ paṭisaṇaṇaṃ na passāma, taṃ mārāpetvā
15 amhākaṃ sotthibhāvaṃ karohīti, tāpaso p' etha na mādissā pāpātipātāṃ karontīti apasādesi, tesu Rathavatī nāma kinnarī assāmikā ahoṣi, te taṃ alaṃkaritvā tāpasassa santikaṃ netvā deva ayaṇ te pādapaṇḍarīkā hotu amhākaṃ paccāmittaṃ vadhehi āhaṃsu, tāpaso taṃ disvā va paṭibaddhaṇṇo hutvā tāya sad-dhiṃ saṃvāsaṃ kappetvā gubhāvāre ṭhatvā gocarāya nikkhamantaṃ muggarena
20 poṭṭetvā jīvitaḃkkaṃyāṃ pāpesi, so tāya saddhiṃ samaggavāsaṃ vassanto puttadhi-tāhi vadḍhitvā tatth' eva kālaṃ akāsi, evaṃ sā taṃ kāmesi, suvapotako idaṃ u. āharitvā Vacchatāpaso tāva manusso hutvā tiracchānagatāya kinnariyā saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi, kimaṅga pana mayam hi ubbo pakkhīno va tiracchānagatā vā 'ti dipento manusso² migiyā saddhiṃ ti ā., evaṃ manussā tiracchānagatāya
25 saddhiṃ saṃvasantā saṃvijjanti, n' atthi kāme asādiso, cittaṃ eṃ' etha pa-māṇan ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „sāmi cittaṃ tāva sabbakāle ekasadisāna na hoti, piyavippayogaṃ bhāyāmīti“ ā., so paṇḍito³ itthimāyāsu kusalo tena⁴ vīmaṃsanto puna g. ā.:

- 30 37. Handa kho 'haṃ gamissāmi sālike mañjubhāṇike
paccakkhānupadaṃ h' etaṃ⁵, atimaññaṣi nūna⁶ man ti. 1487.

Ta. paccakkh -- hetan⁷ ti yaṃ tvaṃ vadasī sabbam etaṃ paccakkhānassa anupadaṃ, paccakkhānakāraṇaṃ paccakkhānakotṭhāso pan' esa, atimaññaṣi nūna man ti maṃ⁸ icchatī ayaṇ ti tvaṃ⁹ atikkamitvā maññaṣi, na

¹ Bā saṃvāsaṇa cittaṃevettha. ² Ck^o - ā. ³ Bā suvapotako. ⁴ Bā adda taṃ.

⁵ Bā sotāṃ. ⁶ Bā nanu. ⁷ Bā atimaññaṣi nanu mantimaṃ, Ck^o atimaññaṣi ti nūna maṃ. ⁸ Bā adda maṃ atimaññaṣi nūna mama.

mayhañ sārāñ jāñāsi, ahañ rāḷapūjito, na mayhañ bhariyā dullabbhā, aññāñ bhariyañ pariyesissāmi.

Sā tassa vacanañ sutvā va bhijjamānahadaya viya tassa saha dassanen' eva uppannāya kāmaratiyā anuḍayhamānā viya hutvā diyaḍḍhagātham ā: 5

38. Na sirī taramānassa Māthara suvapaḍḍita,
idh' eva tāva acchassu yāva rājānañ dakkhisi,
sossi' saddaṃ mutiṅgānañ ānubbhāvañ ca rājino ti. 1488.

Ta. na sirīti samma suvapaḍḍita ataramānassa sirī hoti taramānena kaṭaṃ kammañ na sobhati, gharavāso nām' esa garuko, cintetvā kattabbo, idh' 10
eva tāva accha yāva mahanteva yasena samannāgatañ ambhakañ rājānañ passissasi, sossiti sāyaṇhasamaye klunnarisaṃmānāhāhi uttamarūpadharāhi nārīhi vajjamānānañ mutiṅgānañ aññesañ ca gītavādītānañ saddaṃ supissasi, raḍḍo ca ānubbhāvañ mahantañ sirisobhaggañ passissasi, samma kiñ tvañ turito, 15
kilesaṃ pi na jāñāsi, accha tāva paccā jāñissāmā 'ti.

Atha *te sāyaṇhasamanantare methunasamvāsāñ karimsu, samaggā sammodamānā piyasamvāsā ahesuñ, atha nañ suva-
potako „na dān' esā mayhañ rahassañ nigūhissati, idāni tañ pucchitvā gantuñ vaṭṭatiti“ cintetvā „sāḷiye“ ti ā, „kiñ sā-
miti“, „ahañ kiñci te vattukāmo 'mhi, vadāmi nañ“ ti, „vada 20
sāmīti“, „hotu, amhākañ ajja maṅgaladivaso, aññasmañ divase jāñissāmīti“, „sace maṅgalapaṭisaṃyuttañ² kathehi noce mā kathehi sāmīti“, „maṅgalakathā tāv' esā“ ti, „tena hi kathe-
hīti“, „sace sotukāmā bhavissasi kathessāmi te“ ti vatvā tañ rahassañ pucchanto diyaḍḍhañ gātham āha: 25

39. Yo nu kho 'yañ tibbo³ saddo tiro' janapadañ⁴ suto
dhītā Pañcālarājassa osadhī viya vaṇṇinī
tañ dassati Videhānañ so vivāho bhavissatīti. 1489.

T. a.: yo nu kho ayañ saddo tibbo mahā⁵ tirojanapade⁷ suto para-
raṭṭhesu parajanapadesu vissuto paññāto patthajo kiñ nu dhītā P-rājassa osa- 30
dhītārakā va virocāmānā tāya⁶ eva samānavañṇinī atthi tañ so Videhānañ dassati so vivāho bhavissati so evaṃ patthajo saddo, ahañ tañ sutvā cintesiṃ:

¹ Bā soti. ² Bā adds kathā bhavissati. ³ Cks tiro. ⁴ Cks tibbo. ⁵ Cks -do.

⁶ Bā bahalo. ⁷ Bā -dāni. ⁸ Bā -natāya.

ayañ kumārīkā uttamarūpadharā, Videharājā C-rañño paṭisattu¹, aññe² bahu-
rājāno Brahmadattassa vasavattīno santi tesāñ adatvā kinikāraṇā Vedehassa
dhītarañ detitī.

Sā tassa vacanañ sutvā³ evaṃ ā.: „sāmi kimkāraṇā mañ-
5 galadivase avamaṅgalañ kathesitī“, „ahañ maṅgalañ ti kathemi
tvañ avamaṅgalañ ti vadasi, kin nu kho etaṃ“ ti, „sāmi amit-
tānañ pi tesāñ⁴ evarūpā maṅgalakiriya mā hotū“ ti, „kathehi
tāva bhaddhe“ ti, „sāmi na sakkā kathetun“ ti, „bhaddhe taya
viditarahassañ mama akathanakālato paṭṭhāya n' atthi nāma
10 amhākañ samaggavāso“ ti, sā tena nippīḷiyamānā „tena hi
sāmi suṇāhīti“ vatvā

40. Ediso mā⁴ amittānañ vivāho hotu Māthara

yathā⁵ Pañcālārājassa Vedehena bhavissatitī 1490.

imañ g. vatvā puna tena „bhaddhe kasmā evarūpañ kathañ
15 kathesitī“ vutte „tena hi suṇa“, ettha dosañ kaṭṭhessāmīti“
vatvā itarañ gātham āha:

41. Ānayaivāna Vedehañ Pañcālānañ rathesabho

tato tañ ghātayissati nāssa sakhi⁷ bhavissatitī. 1491.

Ta tato tañ -- ti yadā so imañ nagarañ āgato bhavissati tadā tena
20 saddhīm sakhibhāvañ⁸ mittadhammañ na karissati, daṭṭhum pi 'ssa dhītarañ
na dassati, eko kir' assa pana atthadhammānusāsako Ma-paṇḍito nāma atthi,
tena saddhīm ghātessati, te ubho pi jane ghātetvā jayapānañ pivissāmā⁹ ti Ke-
raññā saddhīm mantetvā tañ gaṇhitvā āgantuñ¹⁰ gato ti.

Evañ sā guyhamantañ nissesañ katvā suvapaṇḍitassa
25 kathesi, so tañ sutvā suvapaṇḍito „ācariyo¹⁰ upāyakusalo, ac-
chariyañ tassa rañño evarūpena upāyena ghātanañ“ ti Ke-añ
vaṇṇetvā „evarūpena avamaṅgalena amhākañ ko attho, tuñhi-
bhūto seyyo¹¹“ ti¹² āgammakammasa nipphattiñ ṇatvā tañ
rattiñ taya saddhīm vasitvā „bhaddhe ahañ Siviraṭṭhañ gantvā
30 manāpāya bhariyāya laddhabhāvañ Sivirañño ārocessāmīti“
gamañ anujānāpetuñ¹³ āha:

¹ Bḍ adds ahoṣi. ² Cks -o. ³ Cks te. ⁴ Cks te. ⁵ Bḍ sakhi. ⁶ Bḍ puna. ⁷
Cks sakhi. ⁸ Cks sakhi. ⁹ Bḍ adds Mithilāñ. ¹⁰ Bḍ ācariyakevaṭṭo. ¹¹ so
Bḍ; Cks -tā sayā. ¹² Bḍ adds vatvā. ¹³ Cks anujānāhīti.

43. Handa [kho] mañ anujānāhi rattiyo sattamattiyo
yāvāhañ Sivirājassa ārocemi mahesino
laddho ca¹ me āvasatho sālīkāya upantikañ² ti. 1492.

Ta. mahesino ti mahesiyā³, āvasatho ti vasaṇaṭṭhānam, upantikañ⁴
ti atha ne etassā⁵ santikañ gacchāmā⁶ ti vatvā aṭṭhame divase idhānetvā ma- 5
hantena parivārena tañ gahetvā gamissāmi, yāva mamāgamanañ tāva mā uk-
kaṇṭhīti.

Taṃ sutvā sālīkā tena saddhiṃ viyogañ anicchamānāpi
tassa vacanañ paṭikkhipituñ asakkonti anantarañ g. ā.:

43. Handa [kho] tañ anujānāmi rattiyo sattamattiyo, 10
sace tvañ sattarattena nāgacchasi mam' antike
maññe⁷ okkantasantāñ⁸ mañ matāya āgamissatīti⁹. 1493.

Ta. maññe okkantasāntaṃ man ti evaṃ sante ahañ apagatajīvitāñ
matañ sallakkheṃ, so tvañ aṭṭhame divase anāgacchanto mayi matāya āga- 15
missasi, tasmā mā papañcam akāsi.

Itaro pi „bhadde kiṃ vadesi, mayham pi aṭṭhame divase
tañ apassantassa kuto jīvitāñ“ ti vācāya vatvā „hadayena⁹ na
pana jīvavāma¹⁰, kiṃ tayā mayhañ“ ti cintetvā utṭhāya tho-
kañ siviraṭṭhābhikumhañ¹¹ gantvā nivattitvā Mithilañ gantvā
paṇḍitassa aṃsakūṭe otaritvā M-ena uparipāsadañ āropetvā 20
puṭṭho sabbañ tañ pavattiñ ārocesi, so pi 'ssa purimanayen'
eva sabbañ sakkāram akāsi.

Satthā tañ atthañ pakāsento āha:

44. Tato ca kho so gantvāna Mātharo suvapaṇḍito
Mahosadhassa akkhāsi: Sāliyā-vacanañ¹² idan ti. 1494. 25

Idaṃ Sāliyāvacanañ¹² ti sabbañ vitthārena akkhāsi¹³.

Taṃ sutvā M. cintesi: „rājā mama anicchāyāpi¹⁴ gamis-
sati, gantvā mahāvīnāsañ pāpuṇissati. atha mayhañ evarū-

¹ Ck^s omitt ca. ² B^d -kā. ³ so Ck^s; B^d mahesiyā cassa. ⁴ B^d -kāñ. ⁵ so
Ck^s; B^d atha ne etha⁶ tassā. ⁶ Ck^s aññe. ⁷ Ck^s -sattañ. ⁸ so all three MSS.
for -sitt. ⁹ B^d -ye. ¹⁰ so Ck^s; B^d na pana jīvitāñ vā maranañ vā, C^s na
pana jīvavāma mārā vā, read: na pana jīvā vā marā vā? ¹¹ B^d -kho. ¹²
B^d sālīka-. ¹³ B^d adde Suvakhaṇḍaṃ nīṭhitañ. ¹⁴ B^d anicchamānasasva.

passa yasadāyakkassa rañño vacanaṃ hadaye katvā tassa saṇ-
gahaṃ akarontassa¹ garahā uppajjissati, mādisse ca p-e vijja-
māne kimkāraṇā esa nassissati,² rañño puretaraṃ gantvā Cūla-
nim disvā suvibhattaṃ katvā Videharañño nivesananagaraṃ
5 māpetvā gāvutamattaṃ jaṃghamaggaṃ aḍḍhayaḥjanikaṃ mahā-
ummaggaṃ kāretvā C-rañño dhītaraṃ abhisinēitvā ambhākaṃ
rañño pādapari-cārikaṃ katvā aṭṭhārassaakkhohiṇibalesu ekasa-
tarājūsu parivāretvā ṭhitesv-eva³ ambhākaṃ rājānaṃ Rāhu-
mukhato Candam viya mocetvā ādāya āgamanan nāma mama
10 bhāro“ ti, tass’ evaṃ cintentassa sarīre pīti uppajji, so pīti-
vegena udānaṃ udānento

45. Yass’ eva ghare bhuñjeyya bhogaṃ

tass’ eva atthaṃ puriso careyya ‘ti imaṃ upaḍḍhag. ā. 1495.

T. a.: yassa rañño santikā puriso mahantaṃ issariyaṃ labhivā bhogaṃ
15 bhuñjeyya akkosantassāpi paribhāsantassāpi gale gahetvā nikkaḍḍhantaṃssāpi tass’
eva atthaṃ hitaṃ vaḍḍhiṃ p. kāyadvārādīhi tihi pi dvārehi careyya na hi
mittadūbhikkamaṃ nāma p-ena kātabbu ti.

So nahāyitvā alaṃkaritvā mahantena yasena rājakulaṃ
gantvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhito ā.: „kim deva
20 gacchissath’ eva Uttarapañcālanagaran“ ‘ti, „āma tāta Pañ-
cālacaṇḍiṃ alabhantassa mama kim rajjena⁴, mā maṃ pariccaja
mayā saddhiṃ yeva ehi, ta. no gatakāraṇā dve atthā nippajjis-
santi: itthiratanaṃ ca lacchāmi raññā ca me saddhiṃ mettī
patiṭṭhahissatīti“⁵, atha naṃ p. „tena hi deva ahaṃ puretaraṃ
25 gantvā tumhākaṃ nivesanāni māpemi, tumhe mayā pahita-
sāsanena āgaccheyyāthā“ ‘ti vadanto dve gāthā abhāsi:

46. Handāhaṃ gacchāmi pure janinda

Pañcālarājassa puram surammaṃ

nivesanāni māpetum Vede-hassa yasassino ti. 1496.

30 47. Nivesanāni māpetvā Vede-hassa yasassino

yadā te pahineyyāmi tadā eyyāsi khattiyā ‘ti. 1497.

¹ Ck² na kāsīti. ² B⁴ akkhohiṇisaṅkhehi ekasatarājūsu p. ṭhitesveva, Ck²
ṭhitasseva. ³ Ck² -nāti.

Ta. Vedeḥassa 'ti Videharājassa, eyyāsīti āgaccheyyāsi.

Tam sutvā rājā „na kira maṃ p. pariccajatīti“¹ haṭṭha-
tuṭṭho hutvā ā.: „tāta tava purato gacchantassa kiṃ laddhum
vaṭṭatīti“, „balavāhanam devā“ 'ti, „yattakam icchasi tattakam
gapha tātā“ 'ti, p. „cattāri bandhanāgārāni vivarāpetvā corā-
nam saṃkhalikabandhanāni bhindāpetvā te pi mayā saddhim
pesehi deva“ 'ti, „yathārucim karohi tātā“ 'ti, M. bandhanā-
gārāni vivarāpetvā sūre mahāyodhe gatagataṭṭhāne kamman
nippādetum samatthe niharāpetvā „maṃ upaṭṭhahathā“ 'ti
vatvā tesam sakkāram kāretvā vaḍḍhakikammāraccamkāra-
cittakārādīnānāsippakusalā² atthārassa seṇiyo ādāya vāsipharasu-
kuddālakhanittīdāni bahūni upakaraṇāni gāhāpetvā mahābala-
parivuto nagarā nikkhami.

Tam paṭṭham pakāsento Satthū āha:

18. Tato ca pāyāsi pure Mahosadho

15

Pañcālārājassa puram surammaṃ

nivesanāni māpetum Vedeḥassa yasassino ti. 1498.

M. gacchanto yojanayojanantare ekekaṃ gāmaṃ nivesetvā³.
ekekaṃ amaccaṃ „tumhe rañño Pañcālacaṇḍim gahetvā ni-
vattanakāle haṭṭhiassarathe kappetvā rājānam ādāya paccāmitte
paṭibāhantā khippam Mithilam pāpeyyāthā“ 'ti vatvā ṭhapesi,
Gaṅgātīram pana patvā Ānandakumāram nāma pakkosāpetvā
„Ānanda tvaṃ tīṇi vaḍḍhakisatāni ādāya Uddhagaṅgam gantvā
sāradārūni gāhāpetvā tisatamattā nāvā māpetvā nagarass' atthāya
tatth' eva daṇḍasambhāre tacchāpetvā sallahukānam dārūnam
nāvāyo purāpetvā khippam gacchathā“ 'ti pesesi, sayam pana
nāvāya Pāragaṅgam gantvā⁴ otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya pada-
saññāya eva ganetvā „idaṃ adḍhayaṇaṭṭhānam⁵, ettha mahā-
ummaggo bhavissati, imasmim ṭhāne amhākaṃ rañño nivesana-
nagaram bhavissati, ito paṭṭhāya yāva rājagelā gāvutamatte⁶

¹ Ck^o -jiti. ² Ck^o -kule. ³ B⁴ nivesanam māpetvā. ⁴ B⁴ nāvāya Gaṅgam ta-
ritvā. ⁵ Ck^o atthā-

- 5 *ṭhāne* 'jaṅghummaggo bhavissatīti' paricchinditvā nagaram pāvisi.
 C-rājā Bo-assa āgamanam sutvā „idāni me manoratho pūris-
 sati¹, paccamittānam piṭṭhim² 'passissāmi³, imasmim pana āgate
 Vedeho pi nacirass' eva āgamissati, atha ne ubho pi māretvā
 10 Jambudīpe ekarajjam karissāmīti⁴ paramatuṭṭhippatto ahoṣi,
 sakalanagaram saṃkhubhi, „esa kira Ma-paṇḍito, iminā kira
 ekasatarājāno leḍḍunā kāko viya palāpitā⁵“ ti, M. nāga-resu
 attano rūpasampattiṃ sampassantesu yeva rājadvāram gantvā
 rathā oruyha rājānam⁶ paṭivedetvā „etū⁷“ ti vutte pavisitvā
 15 rājānam vanditvā ekamante aṭṭhāsi, atha nam rājā paṭisa-
 thāram katvā pucchi: „tāta rājā kadā āgamissatīti“, „mayā
 pesitakāle devā⁸ 'ti, „tvam pana kimatthāya āgato sīti“, am-
 hākam rañño nivesanam māpetum devā⁹ 'ti, „sādhū tātā¹⁰ 'ti,
 ath' assa senāya paribbayaṃ dāpetvā M-assa mahantaṃ sak-
 20 karam kārāpetvā nivāsageham dāpetvā: „tāta yāvā te rājā
 āgacchati¹¹ tāva anukkaṇṭhamāno amhākam pi kattabbayuttakam
 karonto va vasa tātā¹² 'ti ā., so ca kira rājanivesanam abhi-
 rūhanto va sopānapādamūle ṭhatvā „idha jaṅghummaggadvāram
 bhavissatīti“ sallakkhesi, ath' assa etad ahoṣi: „rājā 'amhākam
 25 pi kattabbayuttakam karohīti¹³ vadati, ummagge khaññamāne
 yathā imaṃ sopānam na osakkati tathā kātuṃ vaṭṭatīti¹⁴ cintetvā
 atha rājānam evam āha: „deva, ahaṃ pavisanto va sopāna-
 pādamūle ṭhatvā navakammam olovento mahāsopāne dosaṃ
 passim, sace vo ruccati ahaṃ dārūni labhanto manāpaṃ katvā
 30 atthareyyan¹⁵“ ti, „sādhū tāta attharā¹⁶ 'ti, so „idha mā¹⁷ um-
 maggadvāram bhavissatīti¹⁸“ sādhu kam sallakkhetvā taṃ so-
 pānam haritvā yattha ummagadvāram bhavissati ta. paṃsuno
 apatanatthāya phalakasanthāram kāretvā yathā na okkamati¹⁹
 evaṃ niccalaṃ katvā sopānam atthari, rājā taṃ kāraṇam²⁰
 35 ajānanto „mama sinehena karotīti²¹“ maññi, evaṃ taṃ divasaṃ

¹ Cks ouyit thāne. ² Bā matthakam pāpuyissatti. ³ Cks -mitti ⁴ Bā rañño. ⁵
 Bā pavisitū. ⁶ Bā nāga-. ⁷ so Cks for mahā? Bā omits mā. ⁸ Bā osakkati.
⁹ Ck antaram, C omits kā-.

navakammen' eva vītināmetvā punadivase rājānaṃ ā.: „deva
 sace amhākaṃ rañño vasaṇatṭhānaṃ jāneyyāma manāpaṃ katvā
 paṭijaggeyyāma“ 'ti, „sādhū p-a ṭhapetvā mama nivesanaṃ
 sakalanagare yaṃ nivesanaṃ icchasi taṃ gaṇhā“ 'ti, „mahā-
 rāja, mayaṃ āgantukā tumhākaṃ bahuvallabhā yodhā te attano
 gehesu gayhamānesu amhehi saddhiṃ kalahaṃ karissanti, ma-
 yaṃ kiṃ karissāma“ 'ti, „p-a tesaraṃ vacanaṃ mā gaṇhatha,
 tava ruccanaṭṭhānaṃ eva gaṇhāhīti“, „deva, punappuna te
 āgantvā tumhākaṃ kathessanti, tena tumhākaṃ cittaasukhaṃ na
 bhavissati, sace pana iccheyyātha yāva mayaṃ nivesanāni gaṇ-
 hāma tāva amhākaṃ yeva manussā dovarikā assu, tato dvāraṃ
 alabhitvā gamissanti¹, evaṃ sante amhākaṃ pi tumhākaṃ pi
 cittaasukhaṃ bhavissatīti“, rājā „sādhū“ 'ti sampaticchi, M.
 sopānapādamūle sopānasīse mahādvāre ti sabbattha attano
 manusse yeva ṭhapesi, „kassaci pavisitūṃ mā adatthā“ 'ti,
 aṭha rañño mātu nivesanaṃ gantvā bhinnākāraṃ² dassethā 'ti
 manusse āṇāpesi, te dvārakoṭṭhakāḷindato paṭṭhāya itṭhakā ca
 mattikā ca apānetuṃ ārabhiṃsu, rājamātā taṃ pavattim suttvā
 āgantvā „kissa tāta maṃa gehaṃ bhindathā“ 'ti ā., „Ma-paṇ-
 ḍito bhindāpetvā attano rañño nivesanaṃ karetukāmo“ ti,
 „yadi evaṃ idh' eva vasathā“ 'ti³, „amhākaṃ rañño mahantaṃ
 balavāhanaṃ, idaṃ na-ppahoti aññaṃ mahantaṃ gehaṃ kā-
 resāma“ 'ti, „tumhe maṃ na jānātha, ahaṃ rājamātā, idāni
 puttassa santikaṃ gantvā jānissāmiti“, „mayaṃ rañño vacanen'
 eva bhindāpema⁴, sakkonti nivārehīti⁵, sā kujjhivā „idāni vo
 kattabbaṃ jānissāmiti“ rājadvāraṃ agamāsi, aṭha naṃ „mā
 pavisitū vārayiṃsu, „ahaṃ rājamātā tātā“ ti, „mayaṃ taṃ
 jānāma, mayaṃ rañña⁶ 'kassaci pavesanaṃ mā daditthā" 'ti
 āpattā, gaccha tvaṃ“ ti, sā gahetabbagahaṇaṃ apassanti ni-
 vattitvā attano nivesanaṃ oloketi atṭhāsi, aṭha naṃ eko „kiṃ

¹ Bā nāga-. ² Bā bhindānā-. ³ Ck^o vassasīti. ⁴ Bā bhindāma. ⁵ so Bā;
 Ck^o sakkonti vārehīti, C^o sakkonivārehīti, Bā sace sakkonti gārehīti. ⁶ Ck^o -o.
⁷ Bā adatthā.

idha karosi, gacchasīti¹“ utthāya gīvāya gahetvā bhūmiyaṃ
 pātesi, sā cintesi: „addhā raññā ānatto bhavissati ita-
 rathā² evaṃ kātuṃ na [sakkhissanti, p-assa³ eva santikaṃ ga-
 missāmīti“ gantvā „tāta Ma-dha kasmā nivesanaṃ bhindāpe-
 5 hīti⁴“ ā, so tāya saddhiṃ na kathesi, santike ʈhitapuriso pan'
 assā „devī kiṃ kathesīti“ vatvā „tāta p. kasmā gehaṃ bhin-
 dāpetīti“, „Videharañño vasanaṭṭhānaṃ kātuṃ“ ti, „kiṃ tāta
 10 “evaṃ mahante nagare aññattha nivāsanaṭṭhānaṃ na labbha-
 tīti“ maññati, idaṃ sataśahassaṃ lañcam gahetvā aññattha
 kāretu⁵“ ti, „sādhū devi tumhākaṃ gehaṃ vissajjāpessāma, laṅ-
 cassa gahitabhāvaṃ pana mā kassaci kathayittha mā no aññe
 pi lañcam datvā gehāni vissajjāpetukāmaṃ assuṃ“ ti⁶, „tāta
 rañño mātā lañcam adāsīti“ mayham pi lajjanakam eva⁷, „taṃ
 na kassaci kathessāmīti“, so „sādhū“ ti tassā santikā satasa-
 15 hassaṃ gahetvā gehaṃ vissajjetvā Kevaṭṭassa gehaṃ agamāsi,
 so rājadvāraṃ gantvā velupesikāhi piṭṭhiyaṃ⁸ cammuppātaṇaṃ
 labbitvā gahetabbagahaṇaṃ apassānto sataśahassaṃ eva adāsi,
 eten' upāyena sakalanagare gehaṭṭhānaṃ gaṇhantena lañcam
 katvā⁹ laddhakahāpaṇaṇaṃ nēva navakoṭiyo jātā, M. sakala-
 20 nagaraṃ vicaritvā rājakulaṃ agamāsi, atha naṃ rājā pucchi:
 „kiṃ p-a laddhaṃ te vasanaṭṭhānaṃ“ ti, „mahārāja adentā¹⁰
 nāma n' atthi, api ca kho pana amhesu gayhamānesu¹¹ kila-
 manti, tesāṃ piyavippayogaṃ kātuṃ amhākaṃ pi ayuttam,
 bahinagare ito¹² gāvutamattaṭṭhāne gaṅgāya ca nagarassa ca
 25 antare asukaṭṭhāne nāma amhākaṃ rañño vasananagaraṃ kā-
 ressamā¹³“ ti, rājā taṃ sutvā „antonagaresu yujjhituṃ pi duk-
 khaṃ, n' eva sakasenā na parasenā nātum sakkā, bahinagare
 pana sukhaṃ yuddhaṃ kātuṃ, tasmā bahinagare yeva¹⁴ te

¹ so Ck Bđ; C^o gacchasi na gacchasīti. ² Bđ addhā ime r. ānatā bhavissanti itarethā. ³ Bđ -sīti. ⁴ Ck^s omit na, Bđ has na labhissatthāti. ⁵ Ck^s asanti, C^o assanti, Bđ assutī. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bđ -hi potito piṭṭhi. ⁸ so Ck^s; Bđ gahetvā. ⁹ Bđ -o. ¹⁰ so Ck^s for ganhamānesu? Bđ gehesu gaṇhiyamānesu. ¹¹ C^o kato, Ck^s omits ito. ¹² Ck^s kātuṃ antonagare va.

kottetvā māressāmā“ 'ti tussitva „sādhū tāta tayā sallakkhi-
 taṭṭhāne yeva kārehīti“ ā., „mahārāja ahaṃ kāressāmi, tum-
 hākaṃ pana manussehi dārupaṇṇādīnaṃ atthāya amhākaṃ nava-
 kammaṭṭhānaṃ na gantabbhaṃ, gacchantaṇaṃ¹ hi“ kalahaṃ
 karissanti, tena n' eva tumhākaṃ pi na amhākaṃ pi citta-
 sukhaṃ bhavissatīti“, „sādhū p-a tena passena nissaṇcāraṃ²
 karohīti“, „deva amhākaṃ hatthī udakābhiraṭā udake yeva
 kiḷanti, udake āvile jāte 'Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pa-
 sannodakaṃ pātuṃ na labhāmā' ti sace nāgarā kujjhanti tam
 pi sahitabban“ ti, rājāpi 'ssa⁴ „tumhākaṃ hatthī kiḷantū“ 'ti 10
 vatvā nagare bheriṃ carāpesi: „yo ito nikkhamitvā Ma-panḍi-
 tassa nagaramāpitaṭṭhānaṃ gacchati sahasaṃ daṇḍo“⁵ ti, M.
 rājānaṃ vanditvā attano parisam ādāya nāgarā nikkhamitvā
 yathāparicchinnaṭṭhāne nagaraṃ māpetuṃ ārabhi⁶, Pāraṅgāya
 tāva⁷ Gaggaligāmaṃ⁸ nāma kāretvā hatthiassavāhanaṃ c' eva 15
 gobalivaddaṃ ca ta. ṭhapetvā nagarakaraṇaṃ vicārento „ettakā
 idaṃ ettakā idaṃ karontū“ 'ti sabbakammāni vibhajitvā ummagge
 kammaṃ paṭṭhapesi, mahāummaggaḍḍvāraṃ Gaṅgātitthe ahoṣi,
 saṭṭhimattāni yodhasatāni mahāummaggaṃ khaṇanti, mahatī-
 cammamālukādīhi⁹ paṃsuṃ haritvā Gaṅgāya pāteṇi, pātita- 20
 pātitaṃ paṃsuṃ hatthī maddanti, Gaṅgā āluḷā sandati, nagara-
 vāsino „Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pasannaṃ udakaṃ
 pātuṃ na labhāma, Gaṅgā āluḷā va vahaṭi kin nu kho etan“
 ti vadanti, atha nesaṃ p-assa upanikkhattakapurisā ārocenti:
 „Ma-dhassa kira hatthī udakakiḷaṃ kiḷantā Gaṅgāya¹⁰ uddha- 25
 kaddamaṃ karonti, ten' esā āluḷā sandatīti“, Bodhisattānaṃ
 adhippāyā nāma ijjhanti, tasmā ummagge mūlāni vā pāsāṇāni
 vā sabbe bhūmiyaṃ pavasiṃsu, jaṃghummaggassa dvāraṃ tas-
 miṃ nagare ahoṣi, sattamattāni purisasatāni jaṃghummaggaṃ

¹ Bā āgacchā. ² Bā aḍḍe amhākaṃ manussehi. ³ so Ck; C's tiassaḍḍvāraṃ, Bā
 te manusse nissaṇcāraṃ. ⁴ Bā rājā viassaṭhā. ⁵ Bā tassa sahasaḍḍaṇḍo. ⁶ Bā
 ārabhi, Ck's omit ārabhi. ⁷ Bā paraṅgāyā. ⁸ Bā vaggali-. ⁹ so Ck's; Bā
 mahatīhi cammapasibbakāhi vālukādīhi. ¹⁰ Ck's gaṅgā.

khaṇanti ca, cammamālukādīhi¹ paṃsum haritvā tasmiṃ nagare
 pāṭenti, pātitaṇṇaṃ udakena sannetvā pākāraṃ cinanti,
 aññāni vā kammāni karonti, mahāummaggassa pavisanadvāraṃ
 nagare ahosi, aṭṭhārasaṭṭhubbedhena yantayuttaāvārena² sa-
 5 mannāgataṃ hi ekāya āpiyā akkantāya pithiyanti, mahāum-
 maggassa dvīsu passesu iṭṭhikāhi cinitvā sudhakkammaṃ³ kāresi,
 matthake padaracchannaṃ⁴ kāretvā ullokaṃattikāya lepetvā
 'setakammaṃ kāresi, sabbāni p'⁵ ettha asītimahādvārāni catu-
 saṭṭhicūladvārāni ahesuṃ, sabbāni yantayuttān⁶ eva ekāya
 10 āpiyā akkantāya pithiyanti, ekāya akkantāya vivariyyanti, dvīsu,
 passesu anekasatadīpālayā⁷ ahesuṃ, te pi yantayuttā va ekas-
 miṃ vivariyyamāne sabbe vivariyyanti ekasmiṃ pithiyamāne
 sabbe pithiyanti, dvīsu passesu ekasatānaṃ khattiyānaṃ eka-
 sataṣaṇṇaṃ ahesuṃ, ekekasmiṃ nānāvappaṇṇapaccatthara-
 15 ṇatthataṃ⁸, ekekaṃ mahāsaṇṇaṃ⁹ samussitasatṭhataṃ,
 ekekaṃ sīhāsaṇṇaṃ mahāsaṇṇaṃ nissāya ṭhitāni ekekaṃ mā-
 tugāmapotthakarūpakāni uttamarūpadharaṃ hatthena anāma-
 sitvā na manussarūpakāni ti na sakkā ñātuṃ¹⁰, api ca um-
 maggassa gabbhe dvīsu passesu kusalā cittakārā nānappa-
 20 kāraccittakammaṃ karimṃsu: Sakkavilāsaṇṇeruparibhaṇḍasāgara-
 mahāśāgaracatumahādīpahimavantaanotattamanosilāṭṭha-
 suriyacātummahārājikādichakāmasaggādivibhattiyo sabbā um-
 magge dassayimṃsu, bhūmiṃ rajatapaṭṭavannaṇṇalukāni okiritvā
 upari ullokapadumāni dassesuṃ, ubhosu passesu nānappaṇṇa-
 25 āpaṇe pi dassayimṃsu, tesu tesu ṭhānesu gandhadāmapuppha-
 dāmaṇi olaṃbetvā Sudhammadevasabhaṃ viya ummaggaṃ alaṃ-
 karimṃsu. Tāni pi kho tīṇi vaḍḍhakisaṭṭhāni tīṇi nāvāsataṇi
 bandhitvā niṭṭhitaparikkammaṇaṃ dabbasambhārānaṃ pūretvā
 Gaṇḍāya āharitvā p-assa ārocesuṃ, tāni so nagare upayogaṃ¹¹
 30 netvā „mayā ānattadivase āhareyyāthā“ ti nāvāpaṭṭicchannaṭ-
 ṭhāne ṭhapāpesi, nagare udakaparikhā¹² aṭṭhārasaṭṭhubbaṃ pākāro

¹ Bā cammaṇṇasippakehi. ² Ck^o yantayārena. ³ Bā suta-. ⁴ Bā phabhalakena
 channaṃ. ⁵ Bā dipagabbhī. ⁶ Ck^o -ṇatthānaṃ? Bā -ṇaṃ attharanti. ⁷ Bā
 ekekaṃ. ⁸ Ck^o nā. ⁹ Bā upabhogaṃ. ¹⁰ Bā -khaṇi.

gopuraṭṭālako rājanivesanādini nivesanāni hatthisālādayo pokkharāṇiyo ti sabbam eva niṭṭham agamāsi, iti mahāummaggo jamghummaggo nagaran ti sabbam etaṃ catūhi māsehi niṭṭhitam. Atha M. catumāsaccayena rañño āgamanatthāya dūtaṃ pāhesi.

5

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

19. Nivesanāni māpetvā Vedehassa yasassino
ath' assa pahīnī dūtaṃ: [ehi dāni mahārāja],
māpitan te nivesanāni ti. 1499.

Ta. pahīnīti pesesi.

10

Rājā dūtassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto mahantena parivārena nikkhami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā itaraṃ gātham āha:

50. Tato ca rājā pāyāsi senāya' caturaṅgiyā
anantavāhanaṃ daṭṭhuṃ phitaṃ Kampilliyāṃ puran ti. 1500. 15

Ta. ananta -- ti aparimittaassādīvahanāni, Kampilliyāṃ -- ti Kampillaratṭhe māpitaṃ nagaraṃ.

So anupubbena Gaṅgātīraṃ pāpuṇi, atha naṃ M. paccugantvā attanā katanagaraṃ pavesesi, so ta. pāsāḍavaragato nānaggarasabhojanaṃ bhuñjītvā thokaṃ vissamitvā sāyaṇhasa- 20 maye attano āgatabhāvaṃ nāpetuṃ' Cūlanīrañño dūtaṃ pesesi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

51. Tato ca kho so gantvāna Brahmadattassa pahīni:
āgato 'smi mahārāja tava pādāni vanditūni. 1501.
52. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriyaṃ sabbaṅgasobhaniṃ
suvannena paṭicchannaṃ dōsīggaṇapurakkhatan ti. 1502. 25

Ta. vanditūni ti Vedeho mahallako C-rājā tassa puttamatto³ pi na hoti², kilesamuechito pana hutvā jāmātara⁴ nāma sasuro vandiyo ti cintetvā tassa cittaṃ anujānanto⁵ vandanasāsanam pahini, dadāhi dāniti ahaṃ tayā dhītaraṃ dassāmi¹ti pakkosāpito taṃ me dāni dehiti pahini, suvannena -- ti 30 suvannālamkārapatimanāḍitaṃ.

¹ Ck² omit nāpetuṃ. ² B² puttanaṭṭamatto ³ so C¹; B² nappahitī. ⁴ B² jāmātarena. ⁵ B² ajānanto.

Cūḷani dūtassa kathaṃ sutvā somanassappatto „idāni me paccāmitto kuhiṃ gamissati, ubhinnaṃ pi tesāṃ sīsāni chinditvā jayapānaṃ pivissāmā“ ¹ti kevalaṃ² somanassaṃ dassento dūtassa sakkāraṃ katvā anantaraṃ gātham āha:

- 5 53. Svāgatan tena³ Vedeha atho te adurāgataṃ,
nakkhattaṃ ñeva paripuccha. ahaṃ kaṇṇaṃ dadāmi te
suvanṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1503.

Ta. Vedehā⁴ 'ti Vedehasa sāsaṇaṃ sutvā taṃ purato thitaṃ viya ālapati, athavā⁵ evaṃ Brahmadattena vuttaṃ ti vadehīti⁶ dūtaṃ ānāpento evaṃ ā.

- 10 Taṃ sutvā dūto Vedehasa santikaṃ gantvā „deva maṇ-
galakiriyaṃ anucchavikaṃ nakkhattaṃ kira jānāhi, te dhītaraṃ
demīti vuttaṃ“ ti⁷ ā., so „ajj“ eva nakkhattaṃ sobhanaṃ⁸ ti puna
dūtaṃ paṇiṇi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā⁹ āha:

- 15 54. Tato ca rājā Vedeho nakkhattaṃ paripucchatha,
nakkhattaṃ paripucchitvā Brahmadattassa pāṇiṇi: 1504.
55. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvanṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1505.
C-rājāpi:
20 56. Dadāmi dāni te bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvanṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1506.

- Imaṃ g. vatvā „idāni pesemi, idāni pesemīti“¹⁰ mūsāvādaṃ
katvā ekasatarājūnaṃ saññaṃ adāsi: „aṭṭhārasahi akkhohiṇiṃ
saddhiṃ sabbe yuddhasajjā hutvā nikkhamantu, ubhinnaṃ pi
25 paccatthikānaṃ sīsāni chinditvā sve jayapānaṃ pivissāmā“¹¹ 'ti,
te sabbe pi nikkhamiṃsu, sayāṃ nikkhamanto pana mātaraṃ
Talatādeviṃ ca¹² aggamaheṣiṃ¹³ Nandadeviṃ ca puttāṃ¹⁴ Pañcāla-
caṇḍaṇḍaṃ ca¹⁵ dhītaraṃ Pañcālacaṇḍiṇiṃ ca¹⁶ ti cattāro jane orodhehi
saddhiṃ pāsāde nivāsāpetvā va¹⁷ nikkhami. Bo. Vedeharāṇṇo
30 c' eva tena saddhiṃ āgatasenāya ca mahantaṃ sakkāraṃ

¹ Cks kodha. ² so Bđ; Cks ti; read: suāgatan te? ³ Cks atha. ⁴ Cks dehīti.

⁵ Cks dehīti. ⁶ Cks -viri, Bđ mātarañca calākadevīñca. ⁷ Bđ -siñca. ⁸ Cks nandavī puttāṃ. ⁹ Cks -dāni. ¹⁰ Bđ -dhiṃ. ¹¹ Cks gehe nivattitvā va.

kāresi, keci manussā suraṃ pivanti keci macchamaṃsādīni
 khādanti keci dūramaggā¹ āgatattā kilantā sayanti, Vedeharājā
 pana Senakādayo paṇḍite gahetvā amaccagaṇaparivuto alam-
 katamahātale nisīdi, C-rājāpi atthārasaakkhohiṇisaṃkkhāya
 senāya nagaraṃ tisandhicasaṃkhepaṃ parikkhipitvā aneka-
 sataśassāhi ukkāhi dhāriyamānāhi aruṇe uggacchante yeva
 gahaṇasaṃjjo hutvā atthāsi, taṃ ñatvā M. attano yodhānaṃ tīni
 satāni pesesi: „tumhe jaṃghummagge gantvā raṇṇo mātaraṃ
 ca aggamahesiṇ ca puttaṃ ca dhītaraṃ ca jaṃghummaggena
 • ānetvā mahāummaggena netvā ummaggaḍvārato bahi akatvā 10
 anto ummagge yeva yāva ambhākaṃ āgamanā rakkhantā thatvā
 ambhākaṃ āgamanakāle ummaggā niharitvā ummaggaḍvāre ma-
 hāvisālamālake thāpethā“² ‘ti, te tassa vacanaṃ sampatiṇcchitvā
 • jaṃghummaggena gantvā sopānapādamūle padarattharaṃ³ ug-
 ghāṭetvā⁴ sopānapādamūle sopānasīse mahātale ti ettake thāne 15
 ārakkhamanusse ca khujjādiparivārādayo ca hatthapādesu
 bandhitvā mukhaṃ thaketvā⁵ ta. ta. paṭicchannaatthāne thāpetvā
 raṇṇo paṭiyattakhādaniye⁶ kiñci khāditvā⁷ cunnavicuṇṇaṃ katvā⁸
 upari pāsādaṃ abhirūhiṃsu, tadā Talatādevī Nandādeviṃ ca
 rājaputtaṃ ca rājadhītaraṃ ca „ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ mañña- 20
 mānā attanā saddhiṃ ekasayane sayāpesi, te yodhā gabbha-
 dvāre thatvā pakkosiṃsu, sā nikkhamitvā „kiṃ tātā“ ti ā.,
 „dēvī ambhākaṃ rājā Vedehaṃ ca Mahosadhaṃ ca jīvitakkha-
 yaṃ pāpetvā sakala-Jambudīpe ekarajjaṃ katvā ekasatarāja-
 parivuto mahantena yasena mahāpāvaṃ pivanto tumhe cattāro 25
 pi gahetvā ānetuṃ amhe paṇḍitā“⁹, te pāsādā otaritvā sopāna-
 pādamūlaṃ agamiṃsu, atha ne gahetvā jaṃghummaggaṃ pavi-
 siṃsu, te āhaṃsu: „mayāṃ ettakaṃ kālaṃ idha vasantā imaṃ
 vithiṃ na otiṇṇapubbā“¹⁰ ti, „imaṃ vithiṃ na sabbadā otaranti,
 maṅgalavithi nāma¹¹ esā, ajja maṅgaladivasabhāvena rājā iminā 30

¹ Ck^o -gaṇi. ² B^d phalakasandhāraṇi. ³ Ck^o kathetvā, B^d pidahitvā. ⁴ so Ck^o
 for -yesu? B^d -daniyabhajaniyaṃ. ⁵ B^d adds kiñci bhinditvā. ⁶ B^d adds
 apavibhogāṃ katvā chaḍḍetvā.

- maggena ānetum āṇāpesīti¹, te tesam saddahiṃsu, ath' ekacce te cattāro pi gahetvā gacchiṃsu, ekacce nivattitvā rājanive-sane ratanagabbhaṃ vivaritvā² yāvadicchakaṃ dhanasāraṃ ga-hetvā āgamiṃsu, itare pi cattāro³ purato mahāummaggaṃ gan-
 5 tvā⁴ alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ disvā „rañño atthāya sajjitan“ ti saññaṃ kariṃsu, atha ne Mahāgaṇḍāya avidūratṭhā-nam netvā anto ummagge alaṃkatagabbhe nisidāpetvā ekacce ārakkhaṃ gahetvā acchiṃsu, ekacce tesam ānītabhāvaṃ gantvā Bo-assa ārocesum, so tesam kathaṃ sutvā „idāni me mano-
 10 ratho matthakaṃ pāpuṇissatīti“ somanassajāto rañño santikaṃ gantvā ekamantaṃ atṭhāsi, rājāpi kilesāturatāya „idāni me dhītarāṃ pesessati, idāni me pesessatīti“ pallaṃkato vuṭṭhāya vātapānena olokento anekehi ukkāsatasaḥassehi ekobhāsaṃ jātāṃ nagaraṃ mahatīyā senāya parivutaṃ disvā āsaṃkitapari-
 15 saṃkito „kin nu kho etan“ ti paṇḍitehi saddhiṃ mantento g. ā.
 57. Itatthī assā rathā patti senā tiṭṭhati vammaṭṭā,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1507.

Ta. kin nu maññantīti C-rājā ambhakaṃ tuṭṭho udāhu ruttho³ ti kin nu p-a maññantīti pucchī.

- 20 Taṃ sutvā Senako āha: „mā cintayi mahārāja, atibahū ukkā paññāyanti, rājā tumhākaṃ dātum dhītarāṃ gāhetvā eti, maññe“ ti, Pukkuso pi „tumhākaṃ āgantukasakkāraṃ kātum ārakkhaṃ gahetvā ṭhito bhavissatīti“ yaṃ yaṃ tesam ruccati taṃ taṃ kathayimṃsu, rājāpi „asukatṭhāne senā tiṭṭhantu, asu-
 25 katṭhāne ārakkhaṃ gaṇhatha, appamattā hothā“ ti vadantānaṃ saddaṃ suṇanto sannaddhaṃ cā senaṃ passanto maraṇabhaya-tajjito hutvā Mahāsattassa kathaṃ paccāsimṃsanto itaraṃ g. ā.:
 58. Itatthī assā rathā patti senā tiṭṭhanti vammaṭṭā,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu kāhanti paṇḍitā 'ti. 1508.

- 30 Ta. kin - - ti p-a kin cintesi imā senā⁴ ambhakaṃ kin karissantīti⁵.

¹ Bā adds khattiyā ² Bā patvā ³ Bā kuddho. ⁴ Bā imāya senāya. ⁵ Bā karissatīti.

Taṁ sutvā M. „imaṁ andhabālaṁ thokaṁ santāsetvā
pacchā mama balaṁ¹ dassetvā assāsessāmīti“ cintetvā ā:

89. Rakkhati taṁ mahārāja Cūḷanīyo mahabbalo,
paduṭṭho te Brahmaddatto, pāto taṁ ghātayissatīti. 1509.

Taṁ sutvā sabbe maraṇabhayatajjitā, rañño kaṇṭho sussi, 5
mukhe kheḷo chijji², sarīre dāho uppajji, so maraṇabhayabhīto
paridevanto dve gāthā abhāsi:

90. Ubbedhati me hadayaṁ mukhaṁ ca parisussati,
nibbutiṁ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1510.

91. Kammarūnaṁ yathā ukkā anto jhāyati no bahiṁ³ 10
evam pi hadayaṁ mayhaṁ anto jhāyati no bahīti. 1511.

Ta, ubbedhatīti tāta Ma-a hadayaṁ me mahāvāteritaṁ viya pallavaṁ
kampati, anto jhāyatīti so ukkā viya mayhaṁ hadayamaṁsaṁ abbhantare
jhāyati bahi pana na paññāyatīti paridevatī.

M. tassa paridevitaṁ sutvā „ayaṁ andhabālo aññesu di- 15
vasesu mama vacanaṁ na kareyya, bhiyyo naṁ niggaṇhissā-
mīti“ cintetvā āha:

92. Pamatto mantanāṭīto bhinnamanto si khattiya,
idāni kho taṁ⁴ tāyantu paṇḍitā maṇṭino janā. 1512.

93. Akatvānaccassa vacanaṁ atthakāmahitesino 20
attapātīrato rājā migo kūṭe va ohito. 1513.

94. Yathāpi maccho baḷisaṁ vaṁkamaṁsena chāditaṁ
āmagijjho⁵ na jānāti maccho maraṇaṁ attano 1514.

95. Evam eva tuvaṁ rāja Cūḷaneyyassa dhītaraṁ
kāmagiddho na jānāsi maccho maraṇaṁ attano. 1515. 25

96. Sace gacchasi Pañcālaṁ khippaṁ attam jahessasi
migaṁ pathānupannaṁ⁶ va mahantaṁ bhayaṁ essati. 1516.

97. Anariyarūpo puriso janinda
ahīva ucchaṇṇagato⁷ daseyya,
na tena mettiṁ kayirātha pañño⁸, 30
dukkho bhava⁹ kāpurisena saṅgamo. 1517.

¹ Bā paññābalaṁ. ² Bā paricchajji. ³ Cā Bā bahi. ⁴ Bā maṇṭam, Cā tā. ⁵
⁶⁰ Cā for -giddho? Bā kāmagiddho. ⁶ Cā patthānapattaṁ, Cā pottānapannaṁ,
Bā bandhānubandhaṁ. ⁷ Cā -hato. ⁸ Cā omit pañño. ⁹ Bā have.

68. Yan tv-eva¹ jaññā purisaṃ² janinda
 [‘sīlavāyaṃ bahussuto’]
 ten’ eva mettīm kayirātha³ pañño⁴,
 sukho bhava⁵ sappurisaṇa saṅgamo ti. 1518. .

5 Ta, pamatto ti mahārāja tvaṃ kāmēna pamatto, mantanātīto ti maya
 anāgatabhayaṃ disvā paññāya paricchinditvā mantitamantaṇaṃ atikkanto, bhinnamanto ti
 mantanātikkantattā yeva bhinnamanto⁶, Senakādihi saddhīm manto⁷
 gaṇito esa so⁸ bhinnō ti pi bhinnamanto si jāto, paṇḍitā ti ime Senakādayo
 cattāro janā⁹ idāni taṃ rakkhantu passāma nesaṃ balaṃ ti dīpeti, akatvā--ti
 10 mama uttamaśāstrassa vacanaṃ akatvā, attapītirato ti attano kilesapītiyā
 abhirato hutvā, kūṭe--ti yathā nāma nivāpalobhenāgato migo kūṭapāse baj-
 jhati evaṃ mama vacanaṃ agahetvā Pañcālacaṇḍīṃ labhissāmīti lobhenāgantvā
 idāni kūṭapāse baddho migo viya jāto si, yathā maccho ti gāthāya¹⁰ tadā
 mayā gyaṃ upamā āhatā¹¹ ti dassetuṃ vuttaṃ, sace gacchasi¹²ti gāthāya pi
 15 na¹³ kevalaṃ etaṃ eva imaṃ pi te upamaṃ āharin ti dassetuṃ vuttaṃ¹⁴, anari-
 yarūpo ti Kevaṭṭabrahmanasadiṣo asappurisa¹⁵jātiko nillajjapuriso, na tena
 mettīn ti tādīsena saddhīm mittadhamaṃ na kayirātha, tvaṃ pana Ke-ena
 saddhīm katvā tassa vacanaṃ gaṇhi, dukkho ti evarūpena s. saṅgamo nāma
 ekavāraṃ kato idhaloke pi paraloke pi mahādukkhāvahanato dukkho¹⁶ hoti,
 20 yantveva¹⁷ ‘ti yaṃ c’ eva¹⁸ ayam eva vā pāṭho, sukho ti idhaloke pi para-
 loke pi sukho yeva.

Atha naṃ „puttaṃ evarūpaṃ na karissasi”¹⁹ sutṭhutarāṃ
 niggaṇhanto pubbe raññā kathitakathaṃ nīharitvā dassento

69. Bālo tvaṃ elamūgo si rāja
 25 yo uttamattāhāni mayi lapittha²⁰,
 kim evāhaṃ naṅgalakoṭivaddho
 attāhāni jānissam²¹ yathāpi añño. 1519.

70. ‘Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama
 yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsati’ ti 1520.
 30 ime dve gāthā vatvā „mahārāja ahaṃ gahapatiputto yatā
 tava aññe Senakādayo p-ā attāhāni jānanti tathā kim eva jā-
 nissam, agocarō esa mayhaṃ, gahapatissippam evāhaṃ jānāmi,
 ayaṃ attho Senakādīnaṃ pākato, te p-ā bhontā²² aja te

¹ Id yadeva, Ck yateva, B yanteva? ² B -so. ³ Ck omit pañño. ⁴ B vahe. ⁵ B adds tayā. ⁶ Ck omit manto. ⁷ so Ck; B eso, ⁸ Ck omit janā. ⁹ B gāthādvayaṃ. ¹⁰ B ābhata. ¹¹ Ck omit na, B gāthāpi na. ¹² Ck -ā. ¹³ Ck -ā. ¹⁴ Ck yatevā, B yadevā. ¹⁵ B yaṃ eva. ¹⁶ Ck ye- ittho. ¹⁷ B jānanti. ¹⁸ B hotu, omitting te paṇḍitā.

aṭṭhārasahi akkhohiṇiḥi parivāritassa avassayā hontu, mañ
 pana gīvāya gahetvā nikkadḍhituṃ āṇāpehi, idāni mañ kasmā
 pucchasi¹“ evaṃ suniggahitaṃ niggaḥi², taṃ sutvā rājā cin-
 tesi: „p-o mayā katadosam eva katheti, pubbe h' idaṃ anā-
 gatabhayaṃ jāni³, tena mañ ativiya niggaṇhati⁴, na kho pana
 ettakaṃ kālāṃ nikkammako⁵ acchissati, avassaṃ iminā mayhañ
 sotthibhāvo⁶ kato bhavissati⁷“, atha nañ parigaṇhanto dve
 gāthā abhāsi:

71. Mahosadha atitena nānuvijjhanti paṇḍitā,

kim mañ assaṃ va sambandhaṃ⁸ patoden⁹ eva vijjhasi. 1521. 10

72. Sace ca⁷ passasi mokkhaṃ⁸ khemaṃ vā pana passasi
 ten⁹ eva mañ anusāsa, kim atitena vijjhasi. 1522.

Ta nānuvijjhantīti atitadosaṃ gahetvā mukhasattīhi⁹ na¹⁰ vijjhanti,
 sambandhaṃ⁸ ti sattusenāya parivutattā sutṭhu bandhitvā thapitaṃ assaṃ viya
 kim mañ vijjhasi, teneva mañ ti evaṃ te mokkho bhavissati evaṃ khemaṃ
 tena sotthibhāven⁶ eva mañ anusāsa assāsehi, tañ hi thapetvā aññāṃ me
 patisaranāṃ n' atthi.

Atha M. „ayaṃ rājā ativiya andhabālo, purisavisesaṃ na
 jānāti, thokaṃ kilametvā pacchāssa avassayo bhavissāmīti“
 cintetvā āha:

73. Atitaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ,
 na tañ sakkomi mocetuṃ, tvam pi¹² jānassu khattiya. 1523.

74. Santi vehāsayaṃ nāgā iddhimanto yasassino,
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1524.

75. Santi vehāsayaṃ assā iddhimanto yasassino,
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1525.

76. Santi vehāsayaṃ pakkhī¹³ iddhimanto yasassino, te etc. 1526.

77. Santi vehāsayaṃ yakkhā iddhimanto yasassino, te etc. 1527.

78. Atitaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ,
 na tañ sakkomi mocetuṃ antalikkhena khattiya¹⁴ 'ti. 1528. 30

¹ B^d miggañhi. ² B^d jānāti. ³ B^d -hāti. ⁴ C^k nikkh-. ⁵ C^k -vañ. ⁶ so
 all three MSS. for -baddhañ? ⁷ B^d omits ca. ⁸ B^d adds vā. ⁹ C^k -sāntīhi.
¹⁰ C^k omits na. ¹¹ C^k mānusaṃ, B^d mānussaṃ. ¹² B^d pa. ¹³ all three
 MSS. -l.

Ta, kamman ti mahārāja idaṃ ito mocanaṃ nāma atītaṃ mānusehi
kattabbān kammaṃ atītaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ n' eva kātuṃ na sa-
hituṃ sakkomīti¹ ahaṃ taṃ ito mocetuṃ na sakkomi, tvaṃ pi² jānassu
khattiya³ 'ti mahārāja tvaṃ ev' ettha kattabbān jānassu, vechaṣayū ti ākā-
5 sena gamanasamatthā hatthino, yassa⁴ 'ti yassa rañño tathāvidhā chaddanta-
kule vā uposathakule vā jātā nāgā honti taṃ rājānaṃ te ādāya gaccheyyūṃ,
assa⁵ ti valāhakaṣa rājakule jātā assa, pakkhīti Garulaṃ sandhāyāha, yakkhā
ti Sātāgīrādayo, antalikkheṇā⁶ 'ti ahaṃ antalikkheṇa mocetuṃ na sakkomi,
taṃ ādāya ākāseṇa Mithilaṃ netuṃ na sakkomīti a.

10 Rājā taṃ sutvā appaṭibhāno nisīdi, atha Senako cintesi:
„idāni rañño ca amhākaṃ ca tṭhapetvā p-aṃ aṇṇaṃ paṭisa-
raṇaṃ n' atthi, rājā pan' assa kathaṃ sutvā bhayatajjito kiñci
vattuṃ na sakkoti, ahaṃ p-aṃ yācissāmīti“ yācanto dve
gāthā abbhāsi:

15 70. Atīradassī puriso mahante udakaṇṇave
yattha so labhate gādhaṃ⁴ tattha so vindate sukhaṃ. 1529. *
80. Evaṃ amhaṃ⁵ ca raññaṃ⁶ ca tvaṃ paṭiṭṭhā⁷ Mahosadha,
tvaṃ no si mantinaṃ seṭṭho, amhe dukkhā pamocayā⁸ 'ti. 1530

Ta. atīradassīti samudde bhinnanāvo tīraṃ apassanto, yatthā 'ti
20 ūmivegabbhāhato vicaranto yasmiṃ padese paṭiṭṭhaṃ labhati, pamocayā 'ti
pubbe pi Mithilaṃ parivāretvā tṭhitakāle tayā va mocit' amhā idāni pi tvaṃ
eva amhe dukkhā mocchēti yāci.

Atha naṃ niggaṇṇanto M. gāthāya ajjhabhāsi: ,

81. Atītaṃ mānusakaṃ kammaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ,
25 na naṃ sakkomi mocetuṃ, tvaṃ pajānassu⁸ Senakā 'ti. 1531.

Ta. tvaṃ pajānassu -- ti Senaka ahaṃ na sakkomi tvaṃ imaṃ rājā-
naṃ ākāseṇa Mithilaṃ nehitī.

Rājā gaheṭṭabbagahaṇaṃ apassanto maraṇabhayatajjito
M-ena saddhiṃ kathetuṃ asākkonto „kadāci Senako pi kiñci
30 upāyaṃ jāneyya, pucchāmi tāva naṃ“ ti pucchanto g. ā.:

82. Suṇchi mētaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Senakaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasīti. 1532.

¹ Bā kātuṃ na sambhavituṃ, sakkā na taṃ sakkomīti. ² Bā pa. ³ Ck^s add
vā, Bā yakkhā. ⁴ Bā nāvaṃ. ⁵ Bā amhākaṃ. ⁶ Bā rañño. ⁷ Bā adds si
⁸ Ck^s pi jā-.

Ta. kiṃ kiccaṃ ti kiṃ kātābbyuttakaṃ idha maññasi Ma - en' amhi pariccatto yadi tvaṃ jānāsi vadehīti.

Taṃ sutvā Se- „rājā upāyaṃ pucchati, sobhano vā hotu mā vā kathessāmi 'ssa etaṃ upāyaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

88. Aggim' dvārato³ dema, gaṇhāmase vikattanāṃ⁴, 5
aññamaññaṃ vadhivāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ,
mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayīti⁵. 1533.

Ta. dvārato ti dvāraṃ pidahitvā ta. aggim' dema, vikattanāṃ⁴ ti aññamaññaṃ vikattanāṃ⁶ satthaṃ gaṇhāma, hessāma⁴, ti jīvitāṃ khippaṃ jahissāma, alaṃkatapāsādo yeva no dāruccitako bhavissati. 10

Taṃ sutvā rājā anattamanā ahoṣi, attano puttadārassa eva- rūpaṃ citakāṃ⁷ karohīti⁸ cintetvā Pukkusādayo pucchi, te pi attano anurūpaṃ bālakathaṃ kathayimāsu, tena vuttaṃ:

84. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Pukkusaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1534. 15

85. Visāṃ khāditvā miyyāma, khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ,
mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1535.

86. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Kāvindaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1536.

87. Rajjuyā bajjha miyyāma, papātā⁹ papatemase, 20
mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1537.

88. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Devindaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1538.

89. Aggim' dvārato dema, gaṇhāmase vikattanāṃ¹⁰,
aññamaññaṃ vadhivāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ, 25
na no sakkomi¹¹ mocetuṃ, sukheṃ eva Mahosadho ti. 1539.

Api ca tesu Devindo „ayaṃ rājā kiṃ karoti, aggimhi sante khajjopanakaṃ dhamati, ṭhapetvā Ma-am āñño¹² idha sottibhāvaṃ kātuṃ samattho nāma n' atthi, ayaṃ¹³ taṃ

¹ Bā adds vā. ² read: dvārato. ³ Bā vikandanāṃ. ⁴ Bā hi-. ⁵ Bā hadayiti or mādayiti. ⁶ Bā vikaudana. ⁷ so Bā; C^k cittaṃ, B^e cittadukkhāṃ. ⁸ so C^k; B^e hotīti. ⁹ Bā pabbatā. ¹⁰ Bā vikandanāṃ. ¹¹ Bā sakkoti. ¹² C^k āñño. ¹³ Bā adds rājā.

apucchitvā amhe pucchati, mayam kiṃ jānāmā⁴ 'ti cintetvā
aññaṃ upāyaṃ apassanto Senakena kathitam eva kathetvā
M-am vaṇṇento dve pāde ā: ⁵

90. Tattrāyaṃ adhippāyo mahārāja:

5 mayam sabbe pi paṇḍitam eva yācāma,
sace paṇa yāciyamāno¹ pi
na no sakkoti mocetum² sukken³ eva Mahosadho
atha Senakassa vacanaṃ karissāmā⁴ 'ti. 1540.

Taṃ sutvā rājā pubbe Bo-assa kathitadosaṃ⁵ saritvā tena
10 saddhiṃ kathetum asakkonto tassa suṇantassa paridevanto ā:.

91. Yathā kadalino sāraṃ anvesaṃ nādhigacchati
evaṃ anvesamānā naṃ pañhaṃ⁴ nājthagamāmase⁵. 1541.

92. Yathā simbalino sāraṃ anvesaṃ nādhigacchati
evaṃ anvesamānā naṃ pañhaṃ⁴ nājthagamāmase⁵. 1542.

15 93. Adese vata no vutthaṃ kuñjarānaṃ v' anodake⁶
sakāse dumanussānaṃ bālānaṃ avijānataṃ. 1543.

94. Ubbedhate me hadayaṃ, mukhaṃ ca parisussati,
nibbutiṃ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1544.

95. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no baḥi
20 evam pi hadayaṃ mayhaṃ anto jhāyati no bahiti. 1545.

Ta. kadalino ti yathā kadalikkhandhassa nissārattā sārattuliko puriso
anvesanto pi tato sāraṃ nādhigacchati evaṃ mayam imamhā dukkhā muccanv-
pāyaṃ⁶ pañham pañca paṇḍite pucchitvā anvesamānāpi pañhaṃ nājthagamā-
mase, amhehi pucchitaṃ upāyaṃ asunantā mayam pañhaṃ⁷ nādhigacchāma,
25 dutiyagāthāya pi es⁸ eva nayo, kuñjarānaṃ - - ti yathā kuñjarānaṃ anuda-
kaṭṭhāne vutthaṃ⁹ nāma hoti te hi tathārūpe nirūḍḍake vanagahane dese vasantā
khippam eva paccāmittānaṃ vasaṃ gacchanti evaṃ amhehi pi imesaṃ dumma-
nussānaṃ bālānaṃ santike vasantehi adese vutthaṃ⁹, ettakesu hi paṇḍitesu
eko pi me idāni paṭisaranāṃ n' atthi⁹ nānāvidhena vilapati.

30 Taṃ sutvā p. „ayaṃ rājā ativiya kilamati, sace taṃ na
assāsessāmi hadayena phalitena marissatīti“ cintetvā assāsesi.

¹ Bā yācāmāno. ² Bā adds ayaṃ. ³ Ck^s kataṃ dosaṃ. ⁴ Ck^s paññā. ⁵ so
Ck^s; Bā najhaga-. ⁶ Bā muñc-. ⁷ Ck^s paññānaṃ. ⁸ Bā vuttaṃ. ⁹ Bā adds
cintetvā.

Tam attham pakāsento Sattā āha:

96. Tato so paṇḍito dhiro atthadassi Mahosadho
Vedeham dukkhitam disvā idam vacanam abravī: 1546.
97. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitaṃ va Candimaṃ. 1547. 5
98. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitaṃ va Sūriyam. 1548.
99. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi paṃke sannam¹ va kuṇḍaram. 1549.
100. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha, 10
ahan taṃ mocayissāmi peḷābaddham² va pannagam 1550.
101. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi macche jalagate-r-iva. 1551.
102. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi sayoggaṃ balavāhanam. 1552. 15
103. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
Pañcālam³ vāhayissāmi kākaseṇam⁴ va leḍḍumā. 1553.
104. Adu paṇḍā kimatthiyā⁵ amacco vāpi tādiso
yo taṃ⁶ sambādhapakkhantaṃ⁷ dukkhā na parimocaye⁸ ti. 1554.

Ta. idan ti davadāhadadhe araṇṇe ghanavassam vassāpento viya taṃ 20
assāsento imam⁶ mā tvaṃ bhāyi mahārāja 'ti ādikaṃ vacanam abravī, ta.
sannan ti laggam, peḷābaddhan ti pelāya abbhantaragataṃ, Pañcālan ti
etam evaṃ mahantaṃ pi Pañcālaraṇṇo senam, vāhayissamīti palapessāmi,
ādū ti anāmatthe nipāto, paṇḍā nāma kimatthiyā ti attho, amacco vāpi
tādiso ti paṇḍāya samannāgato tādiso paṇḍāsampaṇno amacco vāpi kimatthiyo- 25
yo taṃ evaṃ maraṇasambādhapattam dukkhā na mocaye, mahārāja aham pa-
thamataṃ āgacchanto nāma kimattham āgato ti mañṇasi, mā bhāyi ahan taṃ
imamhā dukkhā mocessāmīti assāsesi.

So pi tassa vacanam sutvā „idāni me jivitaṃ laddhan“ ti
assāsī⁷, Bodhisattena sīhanāde kate sabbe va tussimsu, atha 30
Se- pucchi: „paṇḍita tvaṃ sabbe amhe gahetvā gacchanto ken'
upāyena gamissasīti“, „alamkātummaggenā ti⁸, tumhesajjā hothā“
'ti vatvā ummagadvāram vivaraṇattham yodhe ānāpento g. ā.:

¹ C^o santam. ² so B^d; C^o timatthikā, C^o nimatthikā. ³ C^o tā, B^d tvaṃ.
⁴ B^d -pakkhantam. ⁵ C^o -yā, B^o -yī. ⁶ B^d idam. ⁷ B^d assāsesi, B^o assā-
patilabhi. ⁸ B^d -na nessāmi.

105. Etha māṇavā¹ uṭṭhetha, mukhaṃ sodhetha sandhino,
Vedehe sah' amaccehi ummaggena gamissatīti. 1555.

Ta, māṇavā² ti tarunādhivacanaṃ, mukhaṃ sodhethā³ 'ti ummagga-
dvāraṃ vivaratha, sandhino ti gharasandhino⁴ sodhetvā ekasatānaṃ sayana-
5 gabbhānaṃ dvāraṃ vivaratha anekasatānaṃ dīpālayānaṃ dvāraṃ vivarathā⁵ 'ti.

Te uṭṭhāya ummaggassa dvāraṃ vivariṃsu, sakalaum-
maggo ekobhāso alaṃkatadevasabhā viya viroci.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

106. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā paṇḍitassānūsārino
10 ummaggadvāraṃ vivariṃsu yantayutte ca aggale ti. 1556.

Ta, anūsārino⁶ ti veyyāvaccakarā, yantayutte⁷ ca aggale ti sūciḥḥati-
kasampannāni dvārakavātāni.

Te ummaggadvāraṃ vivaritvā M-assa ārocesuṃ, so raṇṇo
saññaṃ adāsi: „kālo deva, pāsādā otarathā“⁸ 'ti, rājā otari,
15 Se- sisato nālivattaṃ apaneti, sātakaṃ omūceti, atha naṃ
M. disvā „kiṃ karosīti“⁹ pucchi, „p-a ummaggena gacchantehi
nāma veṭṭhanaṃ mocetvā kacchaṃ dalhaṃ bandhitvā gantabban“
ti, „Senaka 'ummaggaṃ pavisanto onamitvā onamitvā jaṇṇukehi
patitṭhāya pavisissāmīti“¹⁰ mā saññaṃ akāsi, sace hatthina
20 gantukāmo si hatthiṃ abhirūha, ucco ummaggo aṭṭhārasa-
hatthubbeḍho visāladvāro, tvaṃ yathāruciya alaṃkatapaṭiyatto
raṇṇo purato gacchā“¹¹ 'ti ā., Bo- pana Senakassa gamanaṃ
purato vicāretvā rājānaṃ majjhe katvā sayam pacchato aho-
si, kiṃkāraṇā¹²: „alaṃkataummaggaṃ olovento mā saṇikam aga-
25 māsi“¹³, ummagge mahājanassa yāgubhattakhādaniyādīni¹⁴ ap-
pamāṇāni ahesuṃ, te manussā khādantā pivantā ummaggaṃ
olokentā gacchanti, M. pi „yātha“ mahārājā¹⁵ 'ti codento pac-
chato yāti, rājā alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ olo-
kento yāti.

¹ Ck māṇava, Bd māṇava. ² Ck māṇavā. ³ Bd adds va dvāraṃ. ⁴ Bd -cārino.
⁵ Ck -ttā. ⁶ Ck pavisā-, Bd pavisā-. ⁷ Bd adds rājā. ⁸ Ck -dīnaṃ. ⁹
Ck yathā mahārāja yathā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

107. Purato Senako yāti pacchato ca Mahosadho
majjhe ca rājā Vedeho amaccaparivārito ti. 1557.

Raṇṇo āgatabhāvaṃ nātvā te māṇavā raṇṇo mātarāṇ ca
deviṃ ca puttaṇ ca dhītaraṇ ca ummaggā niharitvā mahāviśāla-
mālake t̥hapesuṃ, rājāpi Bo-ena saddhiṃ ummaggā nikkhami,
te rājānaṃ ca p-aṇ ca disvā „vissamsayaṃ parahatthagat' amhe,
amhe gahetvā āgatehi p-assa purisehi bhavitabban“ ti maraṇa-
bhayatajjitā bhitaravaṃ raviṃsu. Cūlanirājāpi kira Vedeha-
raṇṇo palāyanabhayena — yena Gaṅgā tena¹ gāvutamattat̥thāne 10
ahosi² so sannisinuāya rattiyā tesāṃ ravaṃ sutvā³ „Nandā-
deviyā viya saddo“ ti vattukāmo ahosi, „kuhiṃ N-deviṃ passa-
siti“⁴ paribhāsabhayena na kiñci ā., M. tasmīṃ t̥hāne Pañcāla-
caṇḍikumārikam⁵ ratanarāsinihi t̥hāpetvā abhisiñcitvā „mahārāja
tvaṃ imissā kāraṇā āgato, ayaṇ te aggamahesī hotu“ 'ti ā., 15
tīpi nāvāsātāni ut̥thāpesuṃ, rājā viśālamālakā otaritvā alaṃ-
katanāvaṃ abhirūhi, te pi cattāro khattiyā nāvaṃ abhirūhiṃsu.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

108. Ummaggā nikkhamitvāna Vedeho nāvaṃ āruhi
abhirūḥhaṇ ca taṃ nātvā anusāsi Mahosadho: 1558. 20
109. Ayaṇ te sasuro deva ayaṃ sassū janādhipa,
yathā mātu paṭipatti evaṇ te hotu sassuyā. 1559.
110. Yathāpi niyako bhātā saudariyo ekaṃātuko
evaṃ Pañcālacaṇḍo te dayitabbo rathesabha. 1560.
111. Ayaṃ Pañcālacaṇḍī te rājaputtī abhijjhitā, 25
kāmaṃ karohi te tāya, bhariyā te rathesabhā 'ti. 1561.

Ta. anusāsīti evaṃ kir' assa ahosi: kadāci tesāṃ⁶ kujjhitvā Cūlāni-
raṇṇo mātarāṇ māreyya abhirūpāya Nandādeviyā saddhiṃ saṃvāsaṃ kappeyya
rājakumārāṇ ca māreyya, paṭiññāma assa gahesūm̐ti, tasmā ayaṇ te ti ādini
vadanto anusāsi, ta. ayaṇ te sasuro ti ayaṇ tava sasurassa Cūlaniraṇṇo putto 30
Pañcālacaṇḍiyā kaṇiṭṭhabhātiko ayaṇ te idāni sasuro, ayaṃ sassū ti ayaṃ
imissā mātā N-devī nāma tava sassū yathā mātu puttā vattapativattāni karonti

¹ Bā gaṅgāto in the place of yena-tena. ² Bā aṭhāsi. ³ Cks omit sutvā ⁴
Bā passiasasiti. ⁵ Cks -kā. ⁶ Bā eso.

evan te etissā hotu balavamātu saññaṃ upaṭṭhapetvā mā nam kadāci lobha-
cittena olokayī, niyako ti ajjhātikko ekapitaro¹, ekamātukoti, ekamātuya
jāto, dayitabbo ti piyāyitabbo, bhāriyā ti ayan te bhāriyā mā etissā ava-
mānaṃ akāṣitī rañño paṭiññaṃ ganhi.

5 Rājā „sādhū“² 'ti sampatīcehi. M.³ rājamātaraṃ pana
ārabbha na kinci kathesi, kimkāraṇā: tassā mahallikābhāven'
eva, idaṃ pana sabbaṃ Bo- tīre ṭhatvā kathesi. Atha nañi
Rājā mahādukkhato mutto nāvāya gantukāmo hutvā „tāta tvaṃ
tīre ṭhito va kathesi"ti⁴ vatvā g. ā.:

10 113. Ārūya nāvaṃ taramāno kin nu tīraṃhi tiṭṭhasi,
kiechā mutt' amha dukkhāto⁵, yāma dāni Mahosadhā⁶ 'ti. 1562.
M. „deva tumhehi saddhiṃ gamanaṃ nāma mayhaṃ ayuttan"
ti vatvā āha:

113. N' esa dhammo mahārāja yo 'haṃ senāya nāyako
15 senaṅgaṃ parihāpetvā attānaṃ parimocaye. 1563.
114. Nivesanaṃhi te deva senaṅgaṃ parihāpitaṃ
taṃ⁷ dinnam Brahmadattena ānayissaṃ rathesabhā⁸ 'ti. 1564.

Ta. dhammo ti sabhāvo, nivesanaṃhi te ti taṃ nagaraṃ sandhāyāha.
parimocaye ti parimocēyya, parihāpitaṃ ti chaḍḍitaṃ.

20 Tesu hi manussesu⁹ sudūramaggaṃ¹⁰ āgatattā keci kilanta
niddaṃ okkantaṃ keci khādantaṃ pivantaṃ amhākaṃ nikkhanta-
bhāvaṃ na jānanti keci gilānā mayā saddhiṃ cattāro māso
kammaṃ katvā mama upakāraṃanussā c' ettha¹¹ bahū, na
sakkā mayā ekamanussam pi chaḍḍetvā gantum, ahaṃ pana
25 nivattitvā sabbam pi taṃ tava senaṃ Brahmadattena dinnam
appaṭividdhaṃ ānessāmi, tumhe mahārāja katthaci avilambantaṃ
siḡhaṃ gacchatha, mayā vo antarāmagge hatthivāhanāḍiṇi ṭha-
pitāni, kilantāni kilantāni pahāya samatthasamatthehi siḡhaṃ
Mithilam eva pavisathā¹² 'ti. Tato rājā gātham āha:

30 115. Appaseno mahāsenaṃ kathaṃ viggayha¹³ ṭhassasi,
dubbalo balavantena vihaññissasi paṇḍitā¹⁴ 'ti. 1565.

¹ Bā ekavasitthiko. ² Cks omit M. ³ Bā -ato. ⁴ Cks omit taṃ. ⁵ Cks -chi

⁶ Bā -ggā. ⁷ Bā pettha. ⁸ Bā nigga-

Ta. viggayhā¹ 'ti paṭṭippharītvā², vihaññissasīti haññissasi.

Tato Bodhisatto gātham āha:

116. Appaseno pi ce mantī mahāsenam amantinam
jināti rājā rājāno ādicco v' udayan³ taman ti. 1566.

Ta. mantīti mantāya samannāgato paññavā upāyakusalo, amantinam ti 5
anupāyakusalam jināti paññavā duppaññam jināti, rājā rājāno ti eko pi ca
evarūpo rājā bahū pi duppaññarājāno jināti yeva, yathā kin ti: ādicco--vu-³
ti ādicco udentō tamam vidhamitvā ālokam dasseti evam jināti c' eva suriyo
viya viroceti.

Idam vatvā M. rājānam vanditvā „gacchatha tumhe“ ti 10
vatvā uyyojesi, so „mutto vat' amhi amittahatthato imissā ca
laddhattā manoratho pi me matthakam patto“ ti Bo-assa
guṇam āvajjitvā uppannapītipāmojjo p-assa guṇe Senakassa
kathento gātham āha:

117. Susukham vata samvāso paṇḍitehīti Senaka, 15
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate⁴ mocayi no Mahosadho ti. 1567.

Ta. susukham vatā 'ti atisukham vata idam, katarām: so⁵ samvāso
p-hi, itthi kṛāṇatthe ti nipato. i. v. h.: yasmā amittahatthagate mocayi no
Ma- tasmā Se-a vadāmi susukham vata idam so⁵ esa p-ehi samvāso ti. 20

Tam sutvā Se- pi p-assa guṇam kathento āha:

118. Evam etam⁶ mahārāja paṇḍitehi sukhāvaham⁷,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate mocayi no Mahosadho ti. 1568.

Atha Videharājā nadim⁸ uttaritvā yojanantare M-ena 25
kāritagāmaṁ sampatto, tatr' assa Bo-ena ṭhapitamanussā
hatthivāhanādīni c' eva annapānādīni ca adamsu, so⁹ kilante
hatthiassarathe nivattetvā¹⁰ itare ādāya tehi saddhim aññam
gāmaṁ pāpuṇi, eten' upāyena yojanasatamaggaṁ atikkamitvā
punadvase pāto va Mithilam pāvisi, Bo- pi ummagadvāraṁ 30

¹ Bā nigga-. ² Bā niggaheṭvā. ³ Cks cu-. ⁴ Bā -hatthatta-, Bā amittassa
hatthagate. ⁵ Bā yo. ⁶ Bā eva. ⁷ Cks -ho, Bā -hā. ⁸ Ck dinam. ⁹ Bā
adda rājā. ¹⁰ Cks -ttitvā, Bā dhapetvā.

gantvā attanā sannaddhakhaggaṃ omuñcivā ummagadvāre
vālukaṃ viyūhitvā ṭhapesi, ṭhapetvā ummaggam pavisitvā
ummaggena gantvā taṃ nagaraṃ pavisitvā gandhodayakena nahā-
yitvā nānaggarasabhojanam bhuñjitvā sayanavaragato, „mano-
5 ratho me matthakaṃ pattā“ ti āvajjanto nipajji, atha tassā
rattiyā accayena C-rājā senaṅgaṃ vicārayamāno taṃ nagaraṃ
upāgami.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

119. Rakkhivā kasiṇaṃ rattiṃ Cūlanīyo mahabbalo
10 udentaṃ aruṇuggaṃhi Upakāriṃ upāgami. 1569.
120. Aruṇha pavaraṃ nāgaṃ balavantaṃ saṭṭhihāyanaṃ
rājā avoca Pañcālo Cūlanīyo mahabbalo 1570.
121. Sannaddho maṇivammesū gharāṃ ādāya pāṇinaṃ
pessīye ajjhabhāsittā puthugumbe samāgate ti. 1571.
15 Ta. kasiṇaṃ ti sakalaṃ, udentaṃ ti udente, Upakāriṃ ti Pañcālo,
nagaraṃ upādāya M-ena kārītattā Upakāriti laddhanāmaṃ taṃ nagaraṃ upā-
gami, avocā 'ti attano senaṃ avoca, pessīye ti attano pesanākāra¹, ajjha-
bhāsittā ti adhibhāsittā puretaraṃ eva abhāsittā, puthugumbe ti
bahūsu sippesu patitthite anekasippaṇṇu.
20 Idāni te sarūpato dassetuṃ
122. Hatthāruhe² anikatthe rathike pattikārike
upāsanaṃhi katahatthe vālavedhe samāgate ti vuttaṃ. 1572.
Ta. upāsanaṃhīti dhanusippe, katahatthe ti avirujjhanavedhitāya
sampaṇṇahatthe.
25 Idāni rājā Vedehaṃ jivagāhaṃ gaṇhāpetuṃ āpāpento ā.:
123. Pesetha kuṇjare danti balavante saṭṭhihāyane,
maddantu kuṇjarā nagaraṃ Vedehena sumāpitaṃ. 1573.
124. Vacchadantamukhā senā tikkhaggā³ aṭṭhivedhino
paṇunnā⁴ dhanuvegena sampatantu 'taritaraṃ. 1574.
30 125. Māpavā vammīno sūrā citradanḍayutāvudhā
pakkhandino mahānāgā hatthīnaṃ hontu sammukhā. 1575:
126. Sattiyō teladhotāyo accimantā⁵ pabhassarā
vijjotamānā tiṭṭhanti sataraṃsīva⁶ tāvakā. 1576.

¹ Ck^o pesanā. ² B^d -rohe. ³ B^d tikkhaggā. ⁴ Ck^o paṇunnā, B^d paṇunā. ⁵ Ck^o -nti. ⁶ Ck^o -sū viya.

127. Āvudhabalavantānaṃ guṇikāyūradhāriṇaṃ
etādisānaṃ yodhānaṃ saṅgāme apalāyinaṃ
Vedehe kuto muccissati sacce pakkhiva kāhati. 1577.
128. Timsā me purisā¹ nāvutyō² sabbe v³ ekekanicchitā
yesaṃ samaṃ na passāmi kevalaṃ mahimaṃ caraṃ. 1578. 5
129. Nāgā ca kappitā dantī balavantā saṭṭhihāyana
yesaṃ khandhesu sobhanti kumārā cārudassanā. 1579.
130. Pītālaṃkāra pītavasanā pītuttaranivāsana³
nāgakkhandhesu sobhanti devaputtā va Nandane. 1580.
131. Pāṭhīnavanṇā nettimsā teladhotā pabhassarā
niṭṭhitā naravīrehi samadhārā sunissitā 1581. 10
132. Vellāḷino⁴ vītamaḷā sikāyasamaya⁵ dālā
gahitā balavantehi supphārapphārihi⁶. 1582.
133. Suvanṇacārusampannā lohitaacchūpavādītā⁷
vivatṭamānā⁸ sobhanti vijju v⁹ abbhagghanantare. 1583. 15
134. Patākāvaṇṇamino⁹ sūrā asicammassa kovidā
tharuggahā¹⁰ sikkhitāro nāgakkhandhātipātino¹¹ 1584.
135. Edisehi parikkhitto n¹ atthi makkho ito tava,
pabhāvan te na passāmi yena tvaṃ Mithilaṃ vaje ti 1585.

Ta. dantīti sampannadante, vaccha -- ti nikhādanasādisamukhā, pa- 20
nunnā¹² ti vīssaṭṭhā, sampatantū¹³ ti evarūposarā itaritarā¹⁴ sampatantu
samāgacchaytu, ghanameghavassāṃ viya saravassāṃ vassathā¹⁵ ti ānāpeti, māṇavā
ti taṇṇayodhā, vammīno ti vammahatthā, citradanḍa -- ti citradanḍayuttehi
āvudhehi samannāgatā, pakkhandino ti¹⁶ saṅgāmapakkhandakā, mahānāgā ti
mahānāgesu koṇānādaṃ katvā āgacchantesu niccalā¹⁷ thatvā tesaṃ dante gahetvā 25
luḍḍitum samatthayodhā viya, satarāṃsīva¹⁸ -- ti satarāṃsī osadhitarākā viya,
āvudha -- ti āvudhabalena yuttānaṃ, guṇi -- ti guṇi vuccati kavacaṃ, kava-
cāni c¹⁹ eva kāyūrabharajāni ca dhārentānaṃ kavacasaṃkhātāni vā kāyūrāni
dhārentānaṃ, sacce pakkh -- ti sacce pakkhī viya ākāse pakkhandanaṃ kāhati
tathāpi kiṃ²⁰ muccissatīti vadati, timsa me purisā²¹ nāvutyō ti puri- 30
sānaṃ timsasahassāni navutī ca satāni²² timsanāvutyō ti vuccati²³, sabbe-

¹ B -sa; read: posa? ² so all three MSS. ³ C¹ -ravāsasā. ⁴ B¹ -līno. ⁵ so
C¹; B¹ sikkāyasaṃ mayā. ⁶ B¹ -rībhi, C¹ yugārūghappahārihi, C¹ supphārihi.
⁷ so C¹ for -pādītā? B¹ -padhāritā. ⁸ B¹ vivitta-. ⁹ C¹ patākā, B¹ pathakā.
¹⁰ B¹ dhanuggahā. ¹¹ B¹ -dhe nipātino. ¹² B¹ panunā, C¹ panupnā, C¹ pa-
nupnā. ¹³ B¹ -rā. ¹⁴ C¹ -sā viya. ¹⁵ C¹ kiñci. ¹⁶ B¹ -sa. ¹⁷ B¹ navuti-
sahassāni. ¹⁸ B¹ vuccanti.

vekekanicchitā ti ettakā¹ mayham² paresam hatthato āvudham gahetvā
 paccāmittānam³ sīsapātanasamattha ekekaṃ vicinivā gahitā anivattino yodhā ti
 dasseti, kevalam mahimam caran ti sakalam pi imam mahimam caranto⁴
 yosaṃ⁵ sadiṣam na passāmi te yeva me yodhā ettakā ti dasseti, cārudassanā
 5 ti cāru vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇavaṇṇā ti a, pītālām kārā ti pītavaṇṇālām-
 kārā, pītavaṣanā ti suvaṇṇavaṇṇavatthā, pītuttaranivāsanā ti pītuttarā-
 saṇḍā, pāṭhina-- ti pāsānamacchakasadiṣā, nettimsā ti khaggā, nara-- ti
 viriyavantehi⁷ paṇḍitapurisehi, sunissitā ti sunissitā⁸ atitikkhiṇā, vellāḷino⁹ ti
 tthitamaññhantike suriyo viya vijjotamānā, sikkāyasaṃmayā¹⁰ ti sattavāre koṇḍasakune
 10 bhādāpetvā gahitena sikkāyasena¹¹ katā, supphārahappahāriṇi ti dāhappahārehi
 yodhehi, lohitaḥṇakacchūpavādītā¹² ti lohitaṇṇaṇṇāya kosiya samannāgatā,
 patākā¹³ ti ākāse parivattanasamattā, asicammasa-- ti etesaṃ gahaṇe
 kusalā, tharugahā¹⁴ ti tharugahakā¹⁵, sikkhitāro ti tasmim tharugahaṇe¹⁶
 ativiya sikkhitā, nāgakkhandhātipātino¹⁷ ti hatthikkhandhe¹⁸ khaggena
 15 chinditvā pātanasamattā, natthi makkho ti ambho Vedeha ceṭaka¹⁹ paṭha-
 mam gahapatiputtassānubhāvena mutto si dāni pana n' atthi tava makkho ti
 vadati, pabbhāvante ti idāni rājānubhāvaṃ na²⁰ passāma yena tvaṃ Mithilam
 gamissasi kūpe²¹ pavitthamacco viya hi ajja jāto sīti.

Vedeham tajjento „idāni naṃ gaṇhissāmīti“ vajirāṃkusena
 20 nāgam codento „gaṇhatha bhindatha vijjitha“²² ti senam āṇā-
 pento Cūlanirājā Upakārinagaram avattharanto viya upāgami.
 Atha naṃ M-assa upanikkhittakapurisā „ko jānāti kiṃ bha-
 vissatīti“ attano upaṭṭhāke gahetvā parivārayimso. Tasmim
 khaṇe Bo- sirisayanā vuṭṭhāya katasarirapaṭijaggano bhutta-
 25 pātaraṣo alamkatapaṭijatto sataṣaṇṇasagghaṇakam Kāsikam²³
 nivāsetvā rattakambalam ekaṃsaṃ katvā sattaratanacittam
 laṇḍacandaṇḍakam²⁴ ādāya suvaṇṇapādukā²⁵ abhiruyha devaccharā
 viya alamkātaitthiyo²⁶ vālavijaniyā vijamāno alamkatapāsāde
 siḥapañjaram vivaritvā Cūlaniraṇṇo attānam dassento Sakka-
 30 devarājaliḥhāya aparāparam caṃkami. C-rājā pan' assa rūpa-
 sirim oloketvā cittam pasādetum nāsakkhi, „idāni naṃ gaṇ-

¹ all three MSS. etthakā. ² Bā adds yodhā. ³ Ck -ttam. ⁴ so C; Bā mahim ca-, Ck mahimadvāranto? ⁵ Bā adds mah. ⁶ Ck -ravāsasā ⁷ Ck omit viri-. ⁸ Bā -lino. ⁹ Bā sikkā-. ¹⁰ Bā -padhāritā. ¹¹ Ck patākā, Bā pathakā. ¹² Bā dhanu-. ¹³ Bā -dhe nipātino ¹⁴ Ck -dba. ¹⁵ Bā tvaṃ. ¹⁶ Ck omit na. ¹⁷ Bā jāle. ¹⁸ Ck ti only, Bā adds cūlanirājā. ¹⁹ Bā kāsikavattham. ²⁰ Bā valaṇḍacandaṇḍakam, B valaṇḍanaka-. ²¹ Bā -kam. ²² Bā -yo.

hissāmīti¹“ turitāturito hatthim eva pesesi. P. cintesi: „ayaṃ¹
 ‘Vedehe me laddho’ ti saññāya turito āgacchati², na jānāti
 attano dārake gahetvā amhākāṃ rañño gatabhāvam³, suvaṇṇā-
 dāsasadisam mama mukhaṃ dassetvā kathessāmi tena saddhin⁴“
 ti so vātapāne ṭhito va madhurassaraṃ nicchāretvā tena sad- 5
 dhiṃ kathento āha:

136. Kin nu santaramāno va nāgaṃ pesesi kuñjaraṃ,
 pahaṭṭharūpo āpatasi⁴, laddhattho ‘smīti⁵ maññasi. 1586.
 137. Ohar’ etaṃ dhanuṃ cāpaṃ, khurappaṃ paṭisaṃhara,
 ohar’ etaṃ subhaṃ vammaṃ⁶ veḷuriyamaṇisaṃthataṃ ti. 1587. 10

Ta. kuñjaraṃ ti setthaṃ, āpatasīti āgacchasi, laddhatthosmīti nip-
 phannaṃtho ‘smi manoratho me matthakaṃ patto ti maññasi, oharetaṃ ti imaṃ
 nipasaṃkhātāṃ dhanuṃ hara chaddehi ko nu eten’ attho, paṭisaṃhara ‘ti
 apanetvā aññassa vā dehi pattechaṃ vā thāne thaṃpehi kiṃ khurappena karis-
 sasi, vammaṃ⁶ ti etaṃ vammaṃ⁶ pi apanehi idaṃ tayā hiyyo paṭimukkaṃ 15
 bhavissati⁷ chaddehi naṃ mā te sarīraṃ uppaṇḍukaṃ ahoṣi akilametvā gato⁷ va
 tava nagaraṃ pavisā ‘ti rañña saddhiṃ kelim akāsi.

So tassa vacanaṃ sutvā „gahapatiputto mayā saddhiṃ
 kelim karoti, ajja te kattabbaṃ jānissāmīti“ tajjetvā g. ā.:

138. Pasannamukhavaṇṇo si, mihitapubbaṇ⁸ ca bhāsasi, 20
 hoti kho maraṇakāle⁹ tādisi vaṇṇasampadā ti. 1588.

Ta. mihita⁷ - ti paṭhamaṃ sitaṃ katvā pacchā bhāsanto mihitapubbam
 eva bhāsasi maṃ kismici¹⁰ na ganesi, hoti kho ti maraṇakāle nūma vaṇṇa-
 sampadā hoti yeva tasmā tvaṃ virocasi ajja te sīsaṃ chinditvā jāyapānaṃ 25
 pivissāmā ‘ti.

Evam tassa tena saddhiṃ kathanakāle mahābalakāyo
 Ma-assa rūpasirim disvā „amhākāṃ rājā Ma-paṇḍitena saddhiṃ
 manteti¹¹, kin nu kho kathenti¹², etesaṃ kathaṃ suṇissāmā¹³“ti rañño
 santikam eva agamāsi. P. pi tassa kathaṃ sutvā „na maṃ
 Ma-paṇḍito ti jānāsi¹³, nāhaṃ attānaṃ māretuṃ dassāmi, manto 30

¹ Ck^s ahaṃ. ² Ck^s -toṃ for teva? ³ B^d adda maññeti. ⁴ B^d ātapagi. ⁵ B^d
 mhiṭi. ⁶ B^d ca-. ⁷ B^d pāto. ⁸ B^d mita-. ⁹ Ck^s -ne-. ¹⁰ Ck^s repeat ki-,
 B^d has kismici. ¹¹ B^d -si. ¹² B^d -si. ¹³ B^d -ti.

te bhinno, Kevaṭṭena ca tayā ca hadayena cintitaṃ na jātaṃ mukhena kathitaṃ eva pana jātaṃ“ ti pakāsento ā.:

139. Moghan te gajjitaṃ rāja, bhinnamanto si khattiya,
duggaṇho hi' tayā rājā² khaḷumkenōva sindhavo. 1589.

5 140. Tiṇṇo hiyyo rājā Gaṅgaṃ sāmacco saparijĵano,
haṃsarājaṃ yathā dhaṃko³ anujavaṃ⁴ patissasīti⁵. 1590.

Ta. bhinna -- ti yo tayā Kevaṭṭena saddhim sayanagabbhe manto gahito taṃ mama⁶ na jānātīti mā saññaṃ kari pag eva so mayā ñāto, bhinnamanto si jāto, duggaṇho hi' tayā ti mahārāja amhakaṃ rājā assakhaḷumkena sindhavo viya duggaṇho⁷, ghojakaṃ⁸ āruḷhena javasampannaṃ ājāniyaṃ āruya⁹ gacchanto viya gahetuṃ na sakkotīti a., khaḷumko viya hi Ke-. taṃ āruḷha- puriso viya tvam, jātsampannasindhavo viya ahaṃ, taṃ āruḷhapūriso viya amhakaṃ rājā ti dasseti, tiṇṇo ti hiyyo va uttiṇṇo, so ca kho saparijano ekako va palāyitvā gato, anujavan¹⁰ ti sacā pana tvam¹¹ anujavissasi anubandhissasi¹² aha¹³ yathā suvaṇṇahaṃsarājāṃ anujavanto dhaṃko¹⁴ antarā papatati¹⁵ evaṃ papatissasi¹⁶ antarā va vīṇasaṃ pāpuṇissasīti vadati.

Idāni asambhītakesarī viya udāharaṇaṃ āharanto ā.:

141. Sigālā rattibhāgena phullaṃ disvāna kiṃsukaṃ
maṃsapesīti maññantā paribbūḷhā migādhamā 1591.

20 142. Vītivattāsu rattīsu uggatasmiṃ divākare
kiṃsukaṃ phullitaṃ disvā¹⁷ āsāchinnā¹⁸ migādhamā 1592.

* 143. Evaṃ eva tuvaṃ rāja Vedehaṃ parivāraya¹⁹
āsāchinno¹⁸ gamissasi sigālā kiṃsukaṃ yathā ti. 1593.

Ta. disvā²⁰ ti candālokena oloketvā, paribbūḷhā ti pāto va maṃsa-
25 peṇi khādītva gamissamā²¹ ti parivāretvā aṭṭhaṃsu, vītivattāsū²² ti te yāsu yāsu rattīsu evaṃ aṭṭhaṃsu tāsu tāsu atītāsu, disvā²⁰ ti suriyālokena kiṃsukaṃ disvā na idāni maṃsan ti ñatvā chinnāsā hutvā palāyimeṃsu, sigālā ti yathā sigālā kiṃsukaṃ parivāretvā āsāchinnā¹⁸ gatā evaṃ tvam pi idha Vedeha-
raṇṇo natthibhāvaṃ ñatvā gamissasi senaṃ gahetvā palāyissasīti dīpeti.

30 Rājā tassa taṃ asambhītavacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ
gahapatiputto atisāro hutvā katheti²¹, nissamaṃsayāṃ Vedeho
palāto²² bhavissatīti“ ativiya kujjhitvā „pubbe mayaṃ gaha-

¹ Bā si. ² all three MSS. rāja. ³ Cks vaṃko. ⁴ Cks anujja-. ⁵ so Bā; Cks papatissasi. ⁶ Bā maṃ. ⁷ Bā adds si. ⁸ Bā khaḷumgaṃ. ⁹ Cks āruḷha. ¹⁰ Cks anujja-. ¹¹ Bā adds taṃ. ¹² Cks anujavissa. ¹³ Bā adds naṃ. ¹⁴ Cks vaṃko. ¹⁵ Bā antarā va sampatissasi. ¹⁶ Bā sampa-. ¹⁷ Cks -āna. ¹⁸ Cks āsāch-, Bā āsacch-. ¹⁹ so Cks; Bā -yi, read: -vāriya. ²⁰ Bā āsacch-. ²¹ Bā -si. ²² Bā palāpito.

patiputtam nissāya uttarasāṭakassāpi assāmikā¹ jāta, idāni tena amhākaṃ hatthapathaṃ āgato paccāmitto palāyito, bahussa² vata no anantthassa kārako, ubbinnam kattabbakāraṇaṃ imass³ eva karissāmīti⁴ tassa kāraṇaṃ kātuṃ ānāpento ā.:

144. Imassa hatthe⁵ pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca chindatha 5
yo me amittam hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayi. 1594.
145. Imassa⁶ maṃsaṃ ca pātabbam sūle katvā pacantu naṃ
yo me amittam hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayi. 1595.
146. Yathāpi āsabham⁷ cammam pathavyā vitaniyyati⁸
sīhassa atho⁹ vyagghassa hoti saṃkusanāhataṃ¹⁰ 1596. 10
147. Evaṃ taṃ vitanitvāna¹¹ vedhayissāmi sattiya
yo me amittam hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayīti. 1597.

Ta. pātabbam ti pacitabbayuttakaṃ migādīnaṃ maṃsaṃ viya imam ga-hapati-puttam sūleṣu āvūṭtvā pacantu, sīhassa atho⁹ vyagghassa 'ti etesaṃ ca yathā cammam saṃkusanāhataṃ¹⁰ hoti, vedhayissāmi ti vijjhāpessāmi. 15

Tam sutvā M. sitaṃ¹⁰ katvā „ayam rājā na jānāti attano deviyā ca bandhavānaṃ ca mayā Mithilam pahitabhāvaṃ, tena me idaṃ kammakāraṇaṃ vicāreti, kodhavasena pana maṃ usunā vijjheyya aññaṃ vā attano ruccanakam kareyya, sokā-turaṃ vedanā-mattaṃ katvā hatthipitthe yeva naṃ visaññaṃ²⁰ nipajjāpētuṃ taṃ kāraṇaṃ ārocessāmīti“ cintetvā ā.:

148. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi¹¹
evaṃ Pañcālacaṇḍassa Vedeho chedayissati. 1598.
149. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho chedayissati. 1599. 25
150. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Nandāya deviyā Vedeho chedayissati. 1600.
151. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evan te puttadārassa Vedeho chedayissati. 1601.

¹ Bā asāpita. ² Bā bahu. ³ Cks hattha, Bā hatthe ca. ⁴ Cks imam. ⁵ Bā usabha. ⁶ Bā viha-. ⁷ Cks add pl. ⁸ Cks -gataṃ. ⁹ Cks yathā. ¹⁰ Bā hasitaṃ. ¹¹ Bā chindasi, Cks chejjasi, throughout.

152. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeho pācayissati. 1602.
153. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho pācayissati. 1603.
- 5 154. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho pācayissati. 1604.
155. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ te puttadārassa Vedeho pācayissati. 1605.
156. Sace maṁ vitanitvāna² vedhayissasi sattiya
10 evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeho vedhayissati. 1606.
157. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho vedhayissati. 1607.
158. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho vedhayissati. 1608.
- 15 159. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya “
evan te puttadārassa Vedeho vedhayissati,
evan no mantitaṁ raho, Vedeheṇa mayā saha³. 1609.
160. Yathā phalasataṁ cammaṁ kontimantissunīṭṭhitaṁ⁴
upeti tanutāpāya sarānaṁ paṭihantave 1610.
- 20 161. Sukhāvaho dukkhanudo⁵ Vedeheṇa yasassino
matim⁶ te paṭihaṇṇāmi usum phalasatena vā⁷ 'ti. 1611.

Ta. chedayissatthi paṇḍitassa kira Cūḷaninā hatthapādā chinnā⁷ 'ti
sutvā va chedayissati puttadārassā 'ti mama ekassa chinṇapaccayā⁸ tava dvini-
naṁ puttānaṁ yeva aggamahesiyā cā 'ti tiṇṇaṁ pi janānaṁ ambhakaṁ rājā
25 chedayissati, evan no mantitaṁ raho ti mahārāja mayā ca Videharājena ca
evaṁ rasi mantitaṁ, yaṁ yaṁ idha mayhaṁ C-rājā karoti taṁ taṁ ta, tassa
puttadārānaṁ katabban ti, phalasatan ti phalasatappamānaṁ bahukhāre khā-
dāpetvā mudubbhavaṁ upanītacammaṁ, kontimantissunīṭṭhitaṁ⁹ ti konti-
mantā vuccati¹⁰ cammakārā, satthitāya kontāya likhattā¹¹ katattā¹² sutthu niṭ-
30 ṭhitaṁ, tanutāpāyā 'ti yathā taṁ cammaṁ sarānaṁ paṭihantave sariratānaṁ
upeti sare paṭihanitvā sarānaṁ rakkhati, sukhāvaho ti mahārāja aham pi

¹ Bā adde me. ² Bā viha-. ³ vedeheṇa m. s. wanting, in Cks. ⁴ Bā konti-
mantā-. ⁵ Bā dukkhā-. ⁶ Bā mantī. ⁷ Cks -pāde chinnan, Bā -pādā chiu-
dathā. ⁸ Bā chindana-. ⁹ Bā -mantā-. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Bā;
Cks -antā. ¹² Bā -kāra kāyakantanalekhikānaṁ vasena katattā.

amhākaṃ rañño paccāmittaṃ¹ vāraṇaṭṭheṇa taṃ saraparittānacammaṃ viya
sukhāvaho, dukkhanudo² ti kāyikacetasikasukhaṃ āvahāmi dukkhaṃ nudemi,
matin³ te ti tasmā tava matlin⁴ paññaṃ usuṃ tena phalasaṭacammaṇa viya
attano matiṃ paṭibanissāmi.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „g-putto kiṃ katheti, yathā kira 5
aham etassa evaṃ Videharājā mama puttadārassa kammakā-
raṇaṃ kariṇasati⁵, na jānāti mama puttadārakānaṃ ārakkhassa
susaṃvihitabhāvaṃ, idāni māressatī⁶ maraṇabhayena vilapati⁷,
nāssa vacanaṃ saddahāmiti⁸“. Mahāsatto „ayaṃ ‘mama bha-
yena⁹ kathetīti’ maññati, jānāpessāmi tan“ ti cintetvā ā.: 10

102. Imgha passa¹⁰ mahārāja suññaṃ antepuraṃ tava
orodhā ca kumārā ca tava mātā ca khattiya
ummaggā niharitvāna Vedehass’ upanāmitā ti. 1612.

Ta. ummaggā ti mayā attano mānave pesetvā pāsādā otarāpetvā um-
maggen’ eva¹² āharāpetvā mahāummaggā niharitvā bandhavā te Vedehassa 15
upanāmitā.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „p. ativiya dāḥam katvā katheti,
mayā ca rattibhāge Gaṅgāya passe¹² Nandādeviyā saddo pi¹³
suto, mahāpañño p. kadāci saccaṃ bhavēyyā¹⁴ ‘ti uppanna-
balavasoko dhitim upaṭṭhāpetvā asocanto viya ekaṃ amaccaṃ 20
pakkosāpetvā jānanatthāya pesento itaraṃ gātham āha:

103. Imgha antepuraṃ mayhaṃ gantvāna vicinātha naṃ
yathā imassa vacanaṃ saccaṃ vā yadi vā musā ti. 1613.

So saparivāro rājanivesanaṃ gantvā dvāraṃ vivaritvā anto
pavisitvā hatthapāde bandhitvā mukhaṃ pidahitvā nāgadantesu 25
olambino¹⁵ antepurapālake ca khujjavāmanakādayo¹⁶ ca bhā-
janāni ca bhinditvā ta. ta. vippakīṇṇaṃ¹⁷ khādanīyabhojanīyaṃ
ratanagharadvārāni vivaritvā kataratanavilopaṃ¹⁸ vivaṭadvāraṃ
sirigabbaṃ yathāvivaṭeḥ’ eva vātapānehi pavisitvā caramānaṃ

¹ Bā -tta. ² Bā dukkhā-. ³ Bā mantī. ⁴ Bā mati. ⁵ Bā adds ti vadati. ⁶
Ck^s marissatīti. ⁷ Ck^s -tīti. ⁸ Bā -hāmiti, Ck^s -hi. ⁹ Bā maṃ maraṇabhayena.
¹⁰ Ck^s ssa. ¹¹ Bā jaṇḍumaṇḍena. ¹² Bā gaṅgāpassena. ¹³ Bā viya. ¹⁴ so
all three MSS. for bhavēyyā? ¹⁵ Bā olaggite. ¹⁶ Ck^s khudda-. ¹⁷ Ck^s Bā
-ḥṇa. ¹⁸ Ck^s kataṇḍa.

kākagaṇaṇi cā 'ti chaḍḍitagāmasadisam susānabhūmim viya nis-
sirikaṃ rājabhavanam disvā rañño ārocento ā.:

104. Evam etaṃ mahārāja yathā āha Mahosadho

suññaṃ antepuraṃ¹ sabbaṃ kākapattanakam yathā ti. 1614.

5 Ta. kākā - - ti macchānaṃ gandhehi āgatehi kākehi samākīḷḷo samudda-
tīre chaḍḍitagāmakō viya.

Rājā catunnaṃ janānaṃ vippayogasambhavana sokena
kampamāno „idaṃ dukkhaṃ mama gahapatiputtaṃ nissāya
uppannaṃ“ ti daḍḍena ghaṭṭitāsiviso viya Bo-assa ativiya kujjhi.
10 M. tassākāraṃ disvā „ayaṃ rājā mahāyaso kadāci kodha-
vasena 'kiṃ me etehīti'“ khattiyamānena maṃ vihetṭheyya, yaṃ
nūnāhaṃ N-deviṃ iminā adīṭṭhapubbaṃ viya karonto tassā
sarīravannaṃ vaṇṇeyyaṃ, ath' esa³ taṃ anussaritvā 'sa' āhaṃ
Mahosadhaṃ māressāmi evarūpaṃ itthiratanam na labhissāmiti⁴
15 attano bhariyāya sinehena⁵ na kiñci mayhaṃ karissatīti⁶“ ciu-
tetvā attarakkhanatthaṃ pāsāde ṭhito va rattakambalantarena
suvaṇṇavaṇṇabāhaṃ niharitvā tassā gatamaggācikkhanavasena
vaṇṇam kathento ā.:

105. Ito gatā⁶ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁷

20 kosumbhaphalakasussoṇi haṃsagaggarabhāṇiṇi. 1615.

106. Ito nītā⁸ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁷

koseyyavasanā sāmā jātarūpasumekhalā 1616.

107. Surattapādā kalyāṇi suvaṇṇamanimekhalā
pārevaṭakkhi⁹ sutanū bimbottṭhā tanumajjhimā 1617.

25 108. Sujātā bhujalaṭṭhīva¹⁰ vellīva¹¹ tanumajjhimā¹²
dighassakesā¹³ asitā¹⁴ īsakaggapavellitā¹⁵ 1618.

109. Sujātā migachāpā va¹⁶ hemantaggisikhā-r-iva.
nadiva giriduggesu sañchannā khuddaveḷuhi¹⁷ 1619.

¹ Cks anto-. ² Cks te-. ³ Bā atha so. ⁴ Bā adds asārento pana taṃ labhissāmiti. ⁵ Bā sinnehana, Ck pitehete. ⁶ Ck -taṃ, Cc &c. ⁷ Bā -ṇā. ⁸ Cks mahārāja ēto nītā. ⁹ Bā -ta-. ¹⁰ Bā -laṭṭhīva, Cks bhujagalaṭṭhī ca. ¹¹ Bā vedivā. ¹² Cks anu-. ¹³ Bā -assā-. ¹⁴ Ck asatā, Cc asitā. ¹⁵ Bā īsā-. ¹⁶ Cks migajjīva. ¹⁷ Bā -bhi.

170. Nāganāsūrukalyāṇī paṭhamā timbarutthanī
nātidighā nātirassā nālomā nātilom' assā 'ti. 1620.

Ta. ito ti ummaggam dasseti, kosumbhaphalakasussonṭi viśāla-
kañcanaphalakam viya sundarasonī, haṁsa -- ti gocaratthāya vicarantānaṁ 5
haṁsapotakānaṁ viya gaggarena madhurena bhaññena¹ samannāgatā, koseyya -- ti
kañcanakhacitakoseyyavatthavasana², sāmā ti suvaṇṇasāmā³, pārevaṭakkhitti
pañcasu pāsādesu⁴ rattatṭhāne pārevaṭasakuṇṇasadisakkhī, sutanū ti sobhana-
sarirā, bimbopṭṭhā ti bimbaphalāṇī viya sumatṭhotthapariyosānā, tanumaj-
jhimā ti karamitamajjhā⁵, sujātā bhujalatṭhivā⁶ 'ti vijambbanakāle vāte- 10
ritarattapallavavilāsinī sujātā bhujalagatā⁷ viya virocati, vellīvā⁸ ti kañcana-
vedi viya tanumajjhā⁹, isakaggapavellitā ti isakam aggesu onatā¹⁰ is-
kaggapavellitā vā¹¹ rathiyāya¹² aggam viya vinatā, migachūpā vā¹³ 'ti
pabbatapādumhi¹⁴ sujātā vyagghapotikā vā¹⁵ vilāsakuttayuttā¹⁶, hemantag-
gi -- ti obhāsavantatāya hemantaggisikkhā viya sobhati, khuddaveḷuḷhī¹⁷ 15
yathā khuddakehi udakaveḷuḷhi sañchannā sā nadī sobhati evaṁ tanulomāya
rājīyā sobhati, kalyāṇīti chavimāṇasakesanahāruatthinaṁ vasena pañcavidhena
kalyāṇena samannāgatā, paṭhama -- ti timbarutthaninaṁ paṭhamā uttamā
suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvannatimbarudvayam iv' assa¹⁸ saññānasampannaṁ¹⁹
nirantaram thānayuggalaṁ. 20

Evam M-e tassā rūpasirīm vaṇṇente tassa sā pubbe adiṭṭha-
pubbā viya ahoṣi, balavasinehaṁ uppādesi, ath' assa sin-
eluppattimñātvā M. anantaram g. ā.:

171. Nandāya nūna maraṇe²⁰ nandasi sirivāhana:

ahaṇ'ca nūna Nandā ca gacchāma Yamasādhanaṁ ti. 1621. 25

Ta. siri -- ti sirisampannavāhaṁ mahārāja nūna tvaṁ evaṁ uttamarūpa-
dharāya Nandāya maraṇena nandasitī vadati, gacchāma 'ti sace hi tvaṁ maṁ
māressasi ekaṁsena ambhākaṁ rājā Nandaṁ māressasi, iti Nandā ca ahaṇ' ca
Yamassa santikaṁ gamissāma, Yamo ambe ubho disvā Nandaṁ mayham eva
dassati, tassa mayhaṁ māretvāpi²¹ ṭṭādisaṁ itthiratanāṁ labhantassa²² kiṁ 30
chijjati²³, nāhaṁ attano maraṇena hānīm passāmi devā 'ti evaṁ kira natī²⁴ āha.

¹ Bā madhurasarena. ² Bā - khapita-. ³ Bā suvaṇṇasarirā. ⁴ Cks thānesu.
⁵ Bā hatthatalamigatanumajjhimā. ⁶ Cks bhujagatṭhivā. ⁷ Cks bhujagatā.
⁸ Cks vellitvā, Bā dedivā. ⁹ Cks anumajjhā, Bā tanumajjhimā ¹⁰ Cks tambanā? ¹¹ Bā ti. ¹² Bā nettimsāya vā in the place of rathiyāya. ¹³ Cks migajjivā ¹⁴
Bā - sānamhi. ¹⁵ Bā viya. ¹⁶ Bā - kutti-. ¹⁷ Bā - bhiti. ¹⁸ Bā assā. ¹⁹ Bā
susaṇ-. ²⁰ Cks - nena. ²¹ Cks maretvā. ²² Bā ala-. ²³ Bā rajjena. ²⁴ Bā
Bā kārāṇam in the place of kiranam.

Iti M. ettakena ṭhānena Nandam eva vaṇṇesi na itare¹,
 kimkāraṇā: sattā hi piyabbariyāsu² viya sesesu ālayaṃ na ka-
 ronti, mātaraṃ vā saranto puttadhītaro pi sarissatīti tam eva
 vaṇṇesi, rājā³ mātaraṃ pana mahallakabhāven⁴ eva⁵ vaṇṇesi,
 5 nāṇasampanne Mahāsatte madhurassarena vaṇṇente yeva
 Nandā devī āgantvā rañño purato ṭhitā viya ahosi, tato rājā
 cintesi: „thapetvā Ma-aṃ aṇño mama bhariyaṃ ānetvā dātum
 samattho n' atthīti“, ath' assa taṃ sarantassa soko uppajji,
 atha naṃ M. „mā cintayi mahārāja, devī ca te putto ca mātā
 10 ca tayo pi āgacchissanti, mama gamanam ev' ettha pamāṇaṃ,
 tvaṃ assāsaṃ paṭilabha narindā“⁶ 'ti rājānaṃ assāsesi, atha
 rājā cintesi: „ahaṃ attano nagaraṃ surakkhitaṃ sugopitaṃ kā-
 retvā imaṃ Upakārīnagaraṃ ettakena balavāhanena parikkhi-
 pitvā ṭhito, ayaṃ pana paṇḍito⁷ evaṃ sugopitāpi mama nagarā
 15 deviṃ ca me puttaṃ ca mātaraṃ ca ānetvā Vedeha⁸ dāpesi,
 amhesu ca evaṃ parivāretvā ṭhitesv-eva ekassāpi ajānantassa
 Vedehaṃ sasenāvāhanaṃ yāpesi⁹, kin nu kho dibbamāyaṃ
 jānāti udāhu cakkhumohanaṃ“¹⁰ ti, atha naṃ pucchanto ā:

172. Dibbaṃ adhiyase māyaṃ akāsi cakkhumohanaṃ
 20 yo' me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayīti. 1622.

Taṃ sutvā M. „mahārāja, ahaṃ dibbamāyaṃ jānāmi, paṇ-
 ḍitā hi dibbamāyaṃ uggaṇhitvā bhaye sampatte attānaṃ pi
 param pi dukkhato mocenti yevā“¹¹ 'ti ā:

173. Adhiyanti¹² mahārāja dibbamāy' idha paṇḍitā
 25 te mocayanti attānaṃ paṇḍitā mantino janā. 1623.

174. Santi māṇavaputtā me kusalā sandhichedakā
 yesaṃ katena maggena Vedeho Mithilaṃ gato ti. 1624.

Ta. dibbamāyidhā 'ti dibbamāyaṃ idha¹³, māṇavaputtā ti upaṭṭhā-
 kataruṇayodhā, yesaṃ katenā 'ti yehi katena, maggena 'ti alamkata-
 30 ummaggena.

¹ Jd adds tayo jane. ² Bd -yā. ³ C^o rājā. ⁴ Cks omit na. ⁵ Cks omit paṇ-
 ḍito. ⁶ Bd palāpesi. ⁷ Bd so. ⁸ C^o adds me, C^o ce. ⁹ Cks tattha māyidhā
 'ti mā idha.

Idaṃ pana sutvā „alaṃkataummaggena kira gato“ „kīdiso nu kho ummaggo“ ti rājā ummaggaṃ datṭhukāmo ahoṣi, ath' assa imḡitaṃ ṇatvā M. „rājā ummaggaṃ datṭhukāmo, dasses-sāmi 'ssa ummaggaṃ“ ti dassento ā.:

175. Imḡha passa mahārāja ummaggaṃ sādhu māpitaṃ, 5
hatthīnaṃ atha assānaṃ rathānaṃ atha pattinaṃ
ālokabhūtaṃ tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ sādhu niṭṭhitaṃ ti. 1625.

Ta. hatthīnaṃ ti potthakammaccittakammavasena² katānaṃ etesaṃ hatthi-
ādīnaṃ patthi³ upasobhitāṃ alaṃkatadevasabhiṣadisāṃ ekobhāsaṃ hutvā
tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ passa devā 'ti. 10

Evaṃ ca pana vatvā „mahārāja mama paṇṇāya māpita
(andassa ca Suriyassa ca⁴ utṭhitatṭhāne viya pākate⁵ alaṃ-
kataummagge asītimahādvārāni catusatṭhicūḷadvārāni ekasata-
'sayanagabbhe anekasatadipagabbhake⁶ ca passa, mayā saddhiṃ
samaggo sammodamāno hutvā attano balena saddhiṃ Upakāri- 15
nagaraṃ pavisa devā“ 'ti nagaradvārāṃ vivarāpesi, rājā eka-
satarājapariṇāso nagaraṃ pavisi, M. pāsādā oruḡha rājānaṃ
vanditvā saparivāraṃ ādāya ummaggaṃ pavisi, rājā alaṃkata-
devanagaraṃ viya ummaggaṃ disvā Bo-assa guṇaṃ vaṇṇento ā.:

176. Lābhāvata Videhānaṃ yassa [me] edisā⁷ paṇḍitā (cfr. v. 18 p. 355) 20
ghare⁸ vasanti vijite⁹ yathā tvaṃ si Mahosadhā 'ti. 1626.

Ta. Videhānaṃ ti evarūpānaṃ paṇḍitānaṃ ākarassa utṭhānatṭhānabhū-
tassa⁹ Videhānaṃ janapadassa lābhā vata, yassa me edisā ti yassa [me] eva-
rūpā paṇḍitā upāyokusalā ekaghare vā ekajanapade vā ekaṛatṭhe vā vasanti
tassāpi lābhā, yathā tvaṃ sīti yathā tvaṃ si tādisena paṇḍitena saddhiṃ ye 25
va ekaṛatṭhe ekajanapade ekanagare ekagehe vasitum labhanti¹⁰ tesāṃ Videha-
ratṭhavāsīnaṃ c' eva Mithilanagaravāsīnaṃ ca tayā saddhiṃ ekato vasitum
labhantānaṃ lābhā ti vadati.

¹ Bā icchitāṃ. ² C^o potta-, Bā po iṭṭhakakamma-. ³ Bā mantihī, B^o paṇṭihī.

⁴ C^o paṇṇā ca nandassa āṇā suriyassa ca, C^o paṇṇā candassa āṇā suriyassa

ca. ⁵ C^o omīti viya pā-. ⁶ (C^o -tedīpa-, Bā -gabbhe. ⁷ Bā yassimedisā⁹ read:

mēdisa? ⁸ C^o add ratṭhe. ⁹ Bā -naṃ ārakkhassa upatṭhānabhūtassa. ¹⁰

C^o labhati.

Ath' assa M. ekasatasayanagabbhe dassesi: ekassa dvāre
 vivate sabbesaṃ¹ vivariyati² ekassa pihite sabbesaṃ³ pithiyyati⁴,
 rājā ummaggaṃ olokeno pūrato gacchati p. pacchato, sabbā
 senā ummaggaṃ eva pāvisi, rājā ummaggaṃ nikkhami, p. tassa
 5 nikkhantabhāvaṃ nātvā sayāṃ nikkhamitvā aññesaṃ nikkha-
 mituṃ adatvā ummaggaḍḍvāraṃ pidahanto ānīṃ akkami, asīti-
 mahādvārāni catusatthicuḷadvārāni ekasatasayanagabbhadvārāni
 anekasatadīpagabbhadvārāni ca ekappahārāni pidahiṃsu, sakalo
 ummaggo lokantariko⁵ viya andhakāro ahoṣi, mahājano bhīta-
 10 tasito ahoṣi, M. bhiyyo ummaggaṃ pavisanto yaṃ⁶ khaggaṃ⁷
 ṭhapesi taṃ gahetvā bhūmito atthārasahatthaṭṭhānaṃ⁸ ākāse
 laṃghitvā⁹ oruyha rājānaṃ¹⁰ ha¹¹ the gahetvā asīm uggritvā tāsetvā
 „mahārāja sakala-Jambudīpe rajjaṃ kassa rajjan¹²“ ti pucchi,
 so bhīto „tuyhaṃ p-tā“¹³ 'ti vatvā „abhayaṃ me dehīti“ ā.,
 15 „mā bhāyi mahārāja, nāhaṃ taṃ māretukāmatāyā khaggaṃ
 parāmasiṃ, mama pana paññānubhāvaṃ dassetuṃ parāmasiṃ“
 ti khaggaṃ rañño adāsi, atha naṃ khaggaṃ gahetvā ṭhitaṃ¹⁴
 āha: „sace si mahārāja maṃ māretukāmo idān' eva maṃ iminā
 khaggena mārehi, atha abhayaṃ dātukāmo abhayaṃ me dehīti“
 20 ā., „paṇḍita mayā tuyhaṃ abhayaṃ dinnam eva, tvaṃ mā
 cintayīti“ asīm gahetvā ubho pi aññamaññaṃ adṛbhāya sa-
 pathaṃ karimāsu, atha rājā Bo-aṃ ā.: „p-a evarūpapaññābalala-
 sampanno hutvā r. kasmā na gaṇhasīti“, „mahārāja, ahaṃ
 icchamāno ajja sakala-Jambudīpe rājāno māretvā r. gaṇheyyaṃ,
 25 paraṃ māretvā yasagahaṇaṃ pana paṇḍitehi na-ppasatthaṃ“
 ti¹⁵, „p-a mahājano dvāraṃ alabhamāno paridevati, ummagga-
 dvāraṃ vivaritvā mahājanasā jivatadānaṃ dehīti“, so dvāraṃ
 vivari, sakalaummaggo ekobhāso ahoṣi, mahājano assasāṃ paṭi-
 labhi, sabbe rājāno attano senāya saddhiṃ nikkhamitvā p-assa
 30 santikaṃ agamaṃsu¹⁶, so raññā saddhiṃ visālamālake atthāsi,

¹ Bā adda dvārāni. ² Bā -yanti. ³ Cā sabbe, Bā adda dvārāni. ⁴ Bā pida-
 hanti. ⁵ Cā -kā, Bā lokantanirayo. ⁶ Bā sayāṃ. ⁷ Bā adda vālake. ⁸ Bā
 atthārasatthubhedhaṃ. ⁹ Bā ākāsaṃ ullaṅghitvā. ¹⁰ so Bā; Cā r. karissā. ¹¹
 Bā adda na so. ¹² so Bā; Cā athābha, Cā atha bha-. ¹³ Bā adda atha naṃ
 rājā āha. ¹⁴ Bā āgamiṃsu.

atha nam te rājāno āhaṃsu: „p-a, taṃ nissāya no jīvitaṃ
 laddhaṃ, sace muhuttaṃ ummaggadvāraṃ na vivarittha sabbe-
 saṃ tatth' eva maraṇaṃ abhavissā 'ti', „na mahārājāno' idāu'
 eva pubbe pi tumhe maṃ nēva nissāya jīvitaṃ labhithā“ 'ti,
 „kadā p-ā“ 'ti, „ṭhapetvā amhākaṃ nagaraṃ sakala-Jambudīpe 5
 r. gahe tvā Uttarapañcālanagaraṃ gantvā uyyāne jayapānaṃ
 pātuṃ surāya paṭiyattakālaṃ sarathā“ 'ti, „āma p-ā“ 'ti, „tadā
 esa rājā Kevaṭṭena saddhiṃ dummantitena visayojitāya surāya
 c' eva macchamaṃsehi ca tumhe māretuṃ kiccaṃ akāsi,
 aṭhāhaṃ 'mā ime mayi passante anāthamarāṇaṃ marantū' 'ti 10
 attano purise pesetvā sabbabhājanāni bhindāpetvā etesaṃ man-
 taṃ bhinditvā tumhākaṃ jīvitadānaṃ adāsiṃ“ 'ti, te sabbe pi
 ubbiggaṃāsa hutvā Cūjanaṃ pucchimsu: „saccaṃ kira ma-
 hārājā“ 'ti, „āma mayā Ke-assa kathaṃ gahe tvā kataṃ, saccam
 eva p-o kaṭhetīti“, te sabbe pi M-aṃ ālīngitvā „p-a, tvaṃ 15
 sabbesaṃ no paṭiṭṭhā jāto, taṃ nissāya mayam jīvitaṃ labhimhā“
 'ti sabbe pāsādhanehi Bo-assa pūjaṃ karimsu, p. rājānaṃ āha:
 „mahārāja, tumhe mā ciutayittha, pāpamittasaṃsaggass' esa
 doso, ime rājāno khamāpethā“ 'ti, rājā „mayā duppurisaṃ
 nissāya tumhākaṃ evarūpaṃ kataṃ, esa mayhaṃ doso, kha- 20
 matha me, na puna evarūpaṃ karissāmi“ khamāpesi, te añña-
 maññaṃ accayaṃ⁴ desetvā samaggā ahesuṃ. Atha rājā ba-
 huṃ khādaniyabhojaniyagandhamālādīṃ āharāpetvā sabbehi tehi
 saddhiṃ sattāhaṃ ummagge yeva kilītvā nagaraṃ pavisitvā
 M-assa mahāsakkāraṃ kāretvā ekasatarājaparivuto mahātale 25
 nisīditvā p-aṃ attano santike vasāpetukāmatāya ā.:

127. Vuttiṃ ca parihāraṃ ca diguṇaṃ bhattavetaṇaṃ

dadāmi vipulē⁵ bhoge⁶, bhuñja kāme ramassu ca,

mā Videhaṃ paccāgami, kiṃ Videho karissatīti. 1627.

Ta. vuttiṃ ti yasaṃsitaṃ jīvitavuttiṃ, parihāraṃ ti gāmanigamadānaṃ, 30
 bhattaṃ ti nivāpaṃ, vetaṇaṃ ti paribbayaṃ, bhoge ti aññe pi te vipulē
 bhoge dadāmi.

¹ Bā bhavissatīti. ² Bā -rāja, ³ Cā Bā bahu. ⁴ Bā ajjayaṃ. ⁵ Ckā -lani
 bhogaṃ.

Paṇḍito pana taṃ paṭikkhipanto āha:

178. Yo cajetha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho āttano ca parassa ca,
yāva jīveyya Vedeho nāññassa¹ puriso² siyā³. 1628.

5 179. Yo cajetha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva tiṭṭheyya Vedeho nāññassa vijite vase ti. 1629.

Ta, attano -- ti evarūpaṃ hi dhanakāraṇā tam eva⁴ attano bhattāraṃ
pariccejantena pāpam katan ti attā⁵ garahati iminā dhanakāraṇā attano
10 bhattā pariccatto pāpadhammo ayan ti paro pi garahati, tasmā na sakkā tasmiṃ
dharante mayā aññassa vijite vasitun ti.

Atha naṃ rājā ā.: „tena hi p-a tava rañño devattaṃ⁶
gatakāle idhāgantum paṭiññāṃ dehīti“, „jīvanto āgamissāmi
mahārājā“ 'ti, ath' assa rājā sattāhaṃ mahāsakkāraṃ katvā
15 sattāhaccayena puna āpucchana-kāle⁷ „ahan te p-a idaṃ c' idaṃ'
ca dammīti“ vadanto gātham āha:

180. Dammi nikkhasahassan te gāmāsīti ca Kāsisa
dāsīsatāni cattāri dammi bhariyāsataṃ ca te,
sabbasenaṅgam ādāya sotthim gaccha Mahosadhā 'ti. 1630.

20 Ta, nikkha -- ti pañcasuvaṇṇanikkhena nikkhānaṃ sahassan, gāmā ti
ye gāmā saṃvaccharena⁸ satasahasuttāhanakā⁹ te dammi, Kāsīsū 'ti Kāsiraṭṭhe.
taṃ Vedeharaṭṭhassa āsanuam, tasmā tatth' assa asīti gāme adāsī.¹⁰

So pi rājānaṃ āha: „mahārāja tumhe bandhavānaṃ mā cin-
tayittha, ahaṃ mama rañño gamanakāle yeva 'mahārāja Nandā-
25 devīm mātiṭṭhāne ṭhapeyyāsi Pañcālacaṇḍaṃ kaniṭṭhaṭṭhāne' ti
vatvā dhītāya vo abhisekaṃ dāpetvā rājānaṃ uyyojesiṃ, mātaraṃ
ca devīm ca vo puttaṃ ca siṅham eva pesessāmīti“, rājā „sādhu
p-ā“ 'ti attano dhītu dātābbāni dāsīdāsavattālamkārahiraññasu-
vaṇṇaalamkārahatthiassarathādīni „imāni tassā dadeyyasīti“
30 M-am¹⁰ paṭicchāpetvā senāvāhanassa kattabbakiccaṃ vicārento ā.:

¹ Ck^s t'a añ-. ² B^d purato. ³ 90 all three MSS. ⁴ Ck^s vatame in the place of
tam eva. ⁵ B^d attanā mi attānaṃ. ⁶ B^d devaṇ. ⁷ Ck^s apu-. ⁸ B^d saṃvac-
chare saṃvacchare. ⁹ Ck^s -kaṃ. ¹⁰ B^d -assa.

161. Yāvaṃ dadantu hatthīnaṃ assānaṃ dviguṇaṃvidhaṃ,
tappentu annapānena rathike pattikārike¹ ti. 1631.

Ta. yāvaṃ ti na kevalaṃ diguṇaṃ eva yāva pahoti tāva hatthīnaṃ ca assā-
naṃ ca yavagodhūmādividhaṃ detha² 'ti vadati, tappentū³ 'ti yattakena⁴ antarā-
magge akilamantā gacchanti tattakam dadantā tappentu.

Evaṃ ca pana vatvā paṇḍitaṃ uyyojento āha:

162. Hatthī assā rathā patti gacch' evādāya⁵ paṇḍita,
passatu taṃ mahārāja Vedehe Mithilāṃ gatan⁶ ti. 1632.

Ta. Mithilāṃ gatan⁶ ti sotthinā taṃ Mithilanagaraṃ sampattāṃ passatu.

- Iti so p-assa mahantaṃ sakkāraṃ katvā uyyojesi, te pi 10
ekasatarājāno Mahāsattassa sakkāraṃ⁷ katvā bahuṃ paṇṇākāraṃ
adaṃsu, tesāṃ santike upanikkhattapurisā p-am-eva parivāra-
yimsu, so mahantena parivārena maggaṃ paṭipajjitvā antarā-
magge yeva Cūḷanīraṇṇā dinnagāmehi⁸ āyaṃ āharāpetuṃ purise
pesetvā Vīdeharatṭhaṃ sampāpuṇi, Senako pi kira antarā- 15
magge⁹ purisaṃ ṭhapesi, „C-raṇṇo puna āgamaṇaṃ vā anā-
gamaṇaṃ vā jāna¹⁰, yassa kassaci āgamanakāle¹¹ ca mayhaṃ
ārocehitī¹², so tiyojanamatthake yeva M-aṃ disvā āgantvā
„p. mahantena parivārena āgacchatīti¹³ ārocesi, taṃ sutvā rāja-
kulaṃ agamāsi, rājāpi pāsāde¹⁴ ṭhito vātapānena¹⁵ olokento 20
mahatiṃ Senaṃ disvā „Ma-assa senā mandā, ayaṃ ativiya
mahati, kacci¹⁶ nu kho Cūḷanī āgato siyā“ ti bhīttasito tam
atthaṃ pucchanto ā:

163. Hatthī assā rathā patti senā padissate¹⁷ mahā
caturaṅginī bhīmsarūpā, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1633. 25

Ath' assa Senako tam atthaṃ ārocento āha:

164. Ānando te mahārāja uttamo patidissati:
sabbasenaṅgam ādāya sotthiṃ patto Mahosadho ti. 1634.
Taṃ sutvā rājā āha: „Se-a, paṇḍitassa mandā senā, ayaṃ

¹ Bā -rake. ² Bā adds ta. ³ Bā gacchapādāya. ⁴ Bā midhilaggahāni. ⁵ Ck^o
mahasakkāraṃ. ⁶ Bā -mato. ⁷ Bā adds attano. ⁸ Bā jānitvā. ⁹ Bā āgama-
naṃ ¹⁰ Bā āroceyyāsīti. ¹¹ Bā -datale. ¹² Bā adds bhi. ¹³ Bā kinī. ¹⁴
Ck^o dissate, Bā padissate.

pana atimahatīti¹, „mahārāja, C-rājā¹ tena pasādito bhavissati, ten' assa pasannena dinnā bhavissatīti², rājā nagare bheriñ carāpesi: „nagarañ alaṃkaritvā p-assa paccuggamaṇaṃ karontū“ 'ti, nāgarā tathā karimso, p. nagarañ pavisitvā rāja-
5 kulaṃ gantvā rājānaṃ vandi³, atha naṃ rājā utthāya ālimgitvā pallaṃkavaragato paṭisanthāraṃ karonto ā.:

185. Yathā petaṃ susānasmim chaḍḍetvā caturō janā
evañ Kampilliyaraṭṭhe⁴ chaḍḍayitvā idhāgatā⁵. 1635.

186. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
10 kena vā atthajātenā attānaṃ parimocayīti. 1636.

Ta. caturō janā ti p-a yathā nāma kūlakataṃ caturō janā mañcakena susānaṃ netvā chaḍḍetvā anapekkhā gacchanti evañ Kampilliyaraṭṭhe⁴ tam chaḍḍetvā mayaṃ idhāgatā ti a., vaṇṇenā 'ti kārāṇena, hetunā ti paccayena, atthajātenā 'ti atthena jātena, a- parimocayīti amittahatthagato kena
15 paccayena ken' atthena tvaṃ attānaṃ mocayīti.

Tato Mahāsatto āha:

187. Attham atthena Vedeha mantaṃ mantena khattiya
parivarayissam⁶ rājānaṃ Jambudīpaṃ va sāgaro ti. 1637.

T. a.: ahaṃ mahārāja tehi⁷ cintitaṃ attham attanā cintitena atthena tehi⁷
20 mantitaṃ mantaṃ attano mantena parivaresiṃ, na kevalaṃ ca ettakaṃ ekasata-
rājaparivāraṃ pana tam pi rājānaṃ Jambudīpaṃ sāgaro viya parivārayissam ti
sabbam attano katakammaṃ vitthāretvā katthesi.

Taṃ sutvā rājā tussi, ath' assa p. C-rañño attano dinna-
paṇṇākāraṃ ācikkhanto ā.:

25 188. Dinnaṃ nikkhasahassam me gāmāsīti ca Kāsisu
dāsīsatāni cattāri dinnaṃ bhariyāsataṃ ca me
sabbam⁸ senaṅgam ādāya sotthin' amhi idhāgato ti. 1638.

Tato rājā atituṭṭhapapaṭṭho M-assa guṇaṃ vaṇṇento tam
eva udānaṃ udānesi:

¹ Ck^o rāja. ² Ck^o vanditvā, B^d vanditvā ekamantaṃ nisīdi. ³ Ck^o kampilliyet-
thambā, C^o kampilliyetthambā, B^d kampillaye tyambā, B^o kampilliyē tumbā. ⁴
C^o -to. ⁵ B^d kampillasse raṭṭhe. ⁶ B^d -yi. ⁷ B^d tena. ⁸ Ck^o sabbe.

199. Susukhaṃ vata saṁvāso paṇḍitehīti Senaka,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagata¹ mocayī no Mahosadho ti. 1639.
Senako pi 'ssa vacanaṃ sampatiṇṇanto tam eva g. ā.:

199. Evam eva mahārāja paṇḍitamhi² sukhāvahā,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagata¹ mocayi no Mahosadho ti. 1640.

Atha rājā nagare chanabheriṇ³ carāpetvā „sattāhaṃ chaṇaṃ
karontu, yesaṃ mayi sineho atthi sabbe p-assa sakkārasammā-
paṃ karontū“⁴ 'ti. 1640.

Imam atthaṃ pakāseto Sattā āha:

191. Āhaññantu sabbavīṇā bheriyo deṇḍimāni ca
nadantu⁵ māgadha saṃkhā, vaggu vadatu⁶ dundubhīti. 1641.

Ta. āhaññantū 'ti vādiyantu⁶, māgadha saṃkhā ti Magadharatthe
sañjātā saṃkhā, dundubhīti mahābheriyo. 15

Nāgarā ca jānapadā⁷ ca pakatiyā p-assa sakkāraṃ kātu-
kāma va bheriṃ sutvā atirekaṃ⁸ akaṃsu.

Tam atthaṃ pakāseto Sattā āha:

199. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā (cfr. p. 21, 24)
bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhihārayum. 1642. 20

199. Hattharuḥā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhihārayum. 1643.

194. Samāgatā jānapadā⁷ negamā ca samāgatā
bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhihārayum. 1644.

195. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitamāgate⁹,
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo pavattathā¹⁰ 'ti. 1645. 25

Ta. orodhā ti Udumbarādeviṃ ādiṃ katvā antepurikā, abhihārayun
ti abhihārāpesuṃ pahīṇiṃsū 'ti a., bahujjano ti bhikkhave nagaravāsino ca
catudvārāgāmavāsino ca janapadavāsino ca bahujjano pasanno āsi, disvā
paṇḍitamāgate⁹ ti paṇḍite Mithilāṃ āgate disvā, pavattathā¹¹ ti paṇḍi- 30
tamhi Mithilāṃ anuppatte ayam no paṭhamam eva paccāmittavasāṃ gatāṃ rājā-

¹ Bā amittassa hatthagatā. ² so Ck for -tā hi? Bā -tehi. ³ Ck chano-, Ck
chano-. ⁴ Bā dhamentu. ⁵ Bā madentu. ⁶ Bā udiriyantu. ⁷ Bā ja- ⁸ Bā
-katarani. ⁹ Bā . tam. ¹⁰ Ck avattathā, Bā pavatthittā. ¹¹ Bā pavatthittā,
Ck avattathā.

nañ mocetvā pesetvā pacchā ekasatarājāno aññamaññañ khamāpetvā samagge katvā Cūḷaniñ pasādetvā tena diñnam mahantañ yasañ ādāya āgato ti vatvā tuṭṭhacittena janena ¹ pavattito celukkhepo pavattatha ².

Atha M. chaṇḍavasāne rājakulam gantvā „mahārāja C-rañño
 5 mātarañ ca devīñ ca puttañ ca siḅhañ pesetuñ vaṭṭatīti“ ā.,
 „sādhū tāta pesehitī“ so tesañ tiṇṇaṃ janānañ mahantañ
 sakkārañ katvā attanā saddhiñ āgatasenāya pi sakkārasammā-
 nañ kāretvā te tayo mahantena parivārena attano purisehi
 saddhiñ pesesi, raññā attano diñnasatabhāriyāyo ca cattāri
 10 dāsisatāni ca Nandadeviyā saddhiñ pesesi, attanā saddhiñ
 āgatasenam pi tehi saddhiñ pesesi, te mahantena parivārena
 Uttarapañcālanagarañ pāpuṇisū, atha rājā mātarañ pucchi:
 „kiñ amma Vedeharājena vo saṅgaho kato“ ti, „tāta, kiñ
 kathesi, mañ devatāṭṭhāne ṭhapetvā sakkārañ akāsīti“ Nandā-
 15 devim pi mātiṭṭhāne ṭhitabhāvañ kathesi Pañcālacaṇḍaṃ ka-
 niṭṭhabhātikaṭṭhāne ti, tañ sutvā rājā ativiya tussitvā bahum
 paṇṇākārañ pesesi, tato paṭṭhāya ubho samaggā sammodamānā
 vasimsū 'ti. Mahāu mmaggakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Pañcālacaṇḍī rañño piyā ahoṣi manāpā, sā dutiye sañ-
 20 vacchare puttañ vijāyi, tassa dasame sañvacchare Vedeharājā
 kālam akāsi, Bo- tassa chattañ ussāpetvā „deva ahañ tava
 ayyakassa Cūḷanirañño santikañ gamissāmīti“ āpucchi, „paṇḍita,
 mā mañ daharañ chaḍḍetvā gamittha, ahañ tañ pitiṭṭhāne
 ṭhapetvā sakkārañ karissāmi“, Pañcālacaṇḍī pana „p-a tumhākañ
 25 gatakāle aññañ paṭisaraṇaṃ n' atthi, mā gamitthā“ 'ti yāci,
 so pi „mayā rañño patiññā dinnā, na sakkā na' gantun“ ti
 mahājanassa karuṇā' paridevantass' eva attano upaṭṭhāke ga-
 hetvā nikkhamitvā Uttarapañcālanagarañ gato, rājā tassā-
 gamanañ sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena nagarañ
 30 pavesetvā mahantañ gehaṃ tassa datvā ṭhapetvā paṭhama-

¹ B^d mahajanena. ² B^d pavattittha, B^e adis avatthetā ti pi pāṭho so yev' attho.

³ B^d a ⁴ B^d kalunañ.

dinne¹ asitigāme² aññaṃ bhogam adāsi, - so taṃ rājānaṃ
 upatthāsi. Tadā Bherī nāma paribbājikā niccam rājagehe
 bhuñjati sā paṇḍitā vyattā, tāya M. na diṭṭhapubbo, „Maho-
 sadhapañḍito kira rājānaṃ upatthātīti“ saddam eva suṇāti, te-
 nāpi sā na diṭṭhapubbā, „Bherī nāma p-kā rājagehe bhuñjatīti“⁵
 saddam eva suṇāti, Nandādevī pana „piyavippayogaṃ katvā
 amhe kilamesīti“ Bodhisatte³ anattamanā ahosi, sā pañca⁴ valla-
 bhitthiyo ānāpesi: „Ma-assa ekam dosaṃ upadhāretvā rañño
 antare bhinditum⁵ vāyamathā“⁶ 'ti, „tā tassa antaraṃ olokentiyo
 yicaranti, ath' ekadivasam sā paribbājikā bhuñjitvā nikkha-¹⁰
 mantī Bo-am rājupatthānaṃ āgacchantam rājāṅgaṇe passi, so
 vanditvā atthāsi, sā cintesi: „ayaṃ kira p., jāniissāmi tāv'
 assa paṇḍitabhāvaṃ vā apaṇḍitabhāvaṃ vā“ ti hatthamuddāya⁸
 pañhaṃ pucchantī Bo-am oloketvā hatthaṃ vikāsesi⁷, sā kira
 „kīdisaṃ⁹ p-am rājā paradesato ānetvā idāni paṭijaggati na¹⁵
 paṭijaggatīti“ manasā pañhaṃ pucchi, Bo- „hatthamud-
 dāya⁸ pañhaṃ pucchatīti“ natvā pañhaṃ vissajjento muṭ-
 ṭhim akāsi, so kira „ayyo⁹ mama paṭiññaṃ gahetvā pakkosā-
 petvā idāni rājā gāḷhamuṭṭhijāto na me pubbaṃ kiñci detīti“¹⁰
 manasā pañhaṃ vissajjesi, sā tassa kathaṃ natvā hatthaṃ²⁰
 ukkhipitvā attano sīsaṃ parāmasi, ten' idaṃ dasseti: „p-a
 sace kilamasi mayaṃ viya kasmā na pabbajasīti“, taṃ natvā
 M. attano kucchiṃ parāmasi, ten' idaṃ dasseti „ayyo, mama
 posetabbayuttā bahū, tena na pabbajāmīti“, iti sā hatthamud-
 dāya¹¹ pañhaṃ pucchitvā attano āvāsaṃ eva agamāsi, M. pi
 taṃ vanditvā rājupatthānaṃ gato, Nandadeviyā payuttā valla-
 bhitthiyo sīhapañjare ṭhitā taṃ kiriyaṃ disvā C-rañño santi-
 kaṃ gantvā „deva Ma-dho Bheriparibbājikāya saddhiṃ ekato
 hutvā tumhākaṃ r. gaṇhitukāmo te paccathiko hotīti“ pari-
 bhindimsu, rājā ā.: „kiṃ vo diṭṭhaṃ va sutam vā“ 'ti „mahā-²⁵

¹ Cks - nuna, Bā pathamāṃ dinne asitigāme? ² Cks - gāmena. ³ Bā - gassa ⁴
 Bā pañcasata. ⁵ Bā paribhi-. ⁶ Bā - muṭhāya ⁷ Bā pasāresi. ⁸ Bā hatthamud-
 dhāya mañ. ⁹ Bā ayyo. ¹⁰ Cks apubbaṃ, Bā dalhamuṭhiva jato me kiñci din-
 naṃ pubbaṃ. ¹¹ Bā - muṭhāya.

rāja paribbājikā bhuñjitvā otaranti Ma-am disvā rājānam
 hatthatalam viya khalamaṇḍalam viya ca samam katvā 'r.
 attano hatthagatam kātum na¹ sakkosīti² hattham vikāsesi,
 Ma-dho pi khaggagahaṇākāram dassento 'katipāhaccayen' assa
 5 sisam chinditvā r. attano hatthagatam karissāmīti³ muṭṭhim
 akāsi, sā 'sisam chindāhīti' attano hattham ukkhipitvā sisam
 parāmasi, Ma-o 'majhe va nam chindissāmīti' udaram parā-
 masīti⁴, appamatto mahārāja hotha, Ma-am ghātetum⁵ 'vatta-
 titi⁶', so tāsam katham sutvā cintesi: „na sakkā paṇḍitena
 10 mayi⁷ dussitum, paribbājikam pucchissāmīti⁸“ so punadivasena
 paribbājikāya bhuttakāle tam upasaṃkamitvā pucchi: „ayye
 kacci vo Ma-paṇḍito diṭṭho“ ti: „āma mahārāja hiyyo me ito
 bhuñjitvā nikkhamantiyā diṭṭho“ ti, „koci pana vo kathāsallāpo
 ahosīti⁹“, „sallāpo n' atthi, tam¹⁰ pana paṇḍito ti sutvā 'sace
 15 p. idam jānissatīti' hatthamuddāya nam pañham pucchim 'p-a
 kacci te rājā pasāritahattho na saṃkucitahattho, kacci saṃ-
 ganhati na saṃganhatīti' hattham vikāsesim¹¹ pi, 'rājā mama¹²
 paṭiññam gahetvā pakkosivā idāni na kiñci detīti' muṭṭhim akāsi,
 athāham 'sace kilamasi mayam viya pabbajāhīti' sisam parāma-
 20 sim¹³, so 'mama posetabbā bahū, udarāni pūretabbāni, tena na
 pabbajāmīti' attano kucchim parāmasīti¹⁴, „p. ayye Mahosadho“
 ti, „āma mahārāja paṭhavitale paññāya tena sadiso n' atthīti¹⁵“,
 rājā tassā katham sutvā tam vanditvā uyyojesi, tassā gatakāle
 p. rājupatṭhānam pavittho, atha nam pucchi: „kacci te p-a
 25 Bheriparibbājikā diṭṭhā“ ti, „āma mahārāja hiyyo ito nikkha-
 mantim¹⁶ passim, hatthamuddāya sā evam pañham pucchi,
 aham pi 'ssa¹⁷ tath' eva vissajjesiu¹⁸ ti tāya kathitaniyāmen'
 eva katesi, rājā tam divasam pasīditvā p-assa senāpatitṭhānam
 adāsi, sabbakiccāni tam eva paṭicchāpesi, tassa yaso mahā
 30 ahosi, rañño yasānantaro va¹⁹. So cintesi: „raññā ekappahāren'

¹ B^d omīta na. ² C^k -tīti. ³ B^d -masi. ⁴ B^d ghātetum. ⁵ B^d mayham. ⁶ B^d so. ⁷ C^k ma nugaṇh-. ⁸ all three MSS. -si. ⁹ B^d mama. ¹⁰ C^k -ti, B^d -tā. ¹¹ B^d rañño dinnayasānantarameva.

va mayhaṃ atimahantaṃ issariyaṃ dinnam, rājāno kho pana māretukāmāpi evaṃ karonti yeva, yaṃ nūnāhaṃ 'mama suhadayo vā na vā' ti rājānaṃ vīmaṇṣeyyaṃ, na kho pana añño jānitum sakkhissati, Bheriparibbājikā nāṇasampannā, sā eken' upāyena jānissatīti¹“ bahūni 'gandhamālādīni gahetvā paribbājikāya āvāsaṃ gantvā taṃ pūjetvā vanditvā „ayye tumhehi rañño mama guṇakathāya kathitadivasato paṭṭhāya rājā ajjhottharivā mayhaṃ mahantaṃ yasaṃ deti, taṃ² kho pana sabhāvena vā deti no vā ti na jānāmi, sādhu vat' assa sace eken' upāyena rañño mayi bhāvaṃ³ jāneyyāthā“ 'ti ā., sā sādhu 'ti paṭisunivā punadivase rājagehaṃ gacchamānā va Dakarakkhasapaṇhaṃ cintesi, evaṃ kir' assā ahosi: „carapuriso⁴ viya ahutvā upāyena rājānaṃ paṇhaṃ pucchitvā 'p-assa suhadayo vā na vā' ti jānissāmīti“⁵ sā gantvā katabhattakiccā nisīdi, rājāpi naṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, tassā etad ahosi: „sace rājā p-assa⁶ upari⁷ duhadayo bhavissati paṇhaṃ puttḥo attano duhadayabhāvaṃ mahājanamajjhe yeva kathessati, taṃ ayuttaṃ ekamante naṃ paṇhaṃ pucchissāmīti“⁸ sā „raho paccāsiṃsāmi mahārāja“⁹ 'ti ā., rājā manusse paṭikkamāpesi, atha naṃ sā ā.: „mahārāja taṃ paṇhaṃ pucchissāmīti“, „puccha ayye, jānanto kathessāmīti“, ath' assa sā Dakarakkhasapaṇhe paṭhamam g. ā.:
196. Sace vo vuyhamānānaṃ sattanaṃ udakaṇṇave (V. p. 75)

manussabalim esāno nāvaṃ gaṇheyya rakkhaso

anupubbam katham datvā muñcesi dakarakkhato¹⁰ ti. 1646.

Ta. sattanaṃ ti tumhākaṃ mātā ca Nandādevī ca Tikhiṇamantikumāro 25
ca Dhanusekhasahāyo¹ ca purohito ca Mahosadho ca tumhe cā 'ti imesaṃ sattanaṃ, udakaṇṇave ti gambhīre vitthate udake, manussa- - ti manussabalin gavesanto, gaṇheyyā 'ti thāmasampanno dakarakkhaso udakam dvidhā katvā nikkhamitvā taṃ nāvaṃ gaṇheyya gahetvā ca pana mahārāja ime cha Jane mama² anupaṭṭipāṭiyā dehi taṃ vissajjessāmīti vadheyya atha tvaṃ anu- 30
pubbam katham datvā muñcesi³ dakarakkhato⁴ ti⁵ kam paṭhamam datvā -pe- kaṃ⁶ chaṭṭhaṃ datvā dakarakkhato muñceyyāsīti.

¹ Cks na. ² Bā sinehabhā-. ³ Bā aham atthacarapuriso. ⁴ Bā -ssāmīti. ⁵ Bā uttari. ⁶ Cks no? Bā -sā. ⁷ Cks -seka-. ⁸ Cks main. ⁹ Cks -casi. ¹⁰ Cks omīti ti. ¹¹ Bā ku, Ck taṃ.

Taṃ sutvā rājā attano yathājjhāsayam kathento i. g. ā.:

107. Mātaram paṭhamam dajjam bhariyam datvāna bhātaram
tato sahāyam datvāna pañcamam dajjam brāhmaṇam
chatth' āham dajjam attānam,
5 n' eva dajja Mahosadham ti. 1647.

Ta. chaṭṭhāhan ti ayye pañcime khādite athāham bho ~~akkarakkha~~ mukham vivarā 'ti vatvā tena mukhe vivāṇe dajham kaccham bandhivā imam rajjasiṃ aganetvā idāni mam khādā 'ti tassa mukhe pateyyam na tv-eva jivamāno Ma-paṇḍitam dadeyyam ti, ettakena ayaṃ pañho nittihito.

- 10 Nātam paribbajikāya rañño Mahāsatte suhodayattam, na
pana ettaken' eva p-assa guṇo pākaṇo hoti, ten' assā etad'
ahosi: „āham' mahājanamajjhe etesaṃ guṇam kathessāmi rājā
tesaṃ agūṇam kathetvā p-assa guṇam kathessati, evaṃ p-assa
guṇo nabhe cando viya pākaṇo bhavissatīti“ sā sabbam' ante-
15 purāvacaram janam sannipātāpetvā ādito paṭṭhāya pūna rājā-
nam tam eva pañham pucchitvā tena tath' eva vutte „mahā-
rāja tvam 'paṭhamam mātaram dassāmiti' vadasi“, mātā nāma
mahāguṇā tuyhaṃ ca mātā na aññesaṃ mātu sadisā, bahūpa-
kāra te esā“ ti tassā guṇam kathenti gāthadvayam ā.:
- 20 108. Posetā¹ te janettī ca dīgharattānukampikā
Chambhī² tayi paduṭṭhasmim³ paṇḍitā atthadassini⁴
aññaṃ upanisaṃ katvā vadhā tam parimocāyi. 1648.
109. Tam tādisiṃ pānadadiṃ orasaṃ gabbhadhāriṇam
mātaram kena dosena dajjāsi dakarakkhatō⁵ ti. 1649.

- 25 Ta. posetā¹ ti daharakāle dve tayo vāre nahāpetvā pāyevā posesi, di-
gha -- ti cīrakālam mudunā hitacittena anukampikā, Chambhī² tayi pa-
duṭṭhasmim ti yadā tayi Chambhī³ nāma brāhmaṇo padussi tadā tasmim tayi
paduṭṭhe sā paṇḍitā atthadassini⁴ aññaṃ tava paṭirūpakaṃ katvā tam vadhā⁵
parimocāyi⁶. Cūlanissa kira Mahācūlani nāma pitā ahoṣi, sā imassa daharakāle
30 purohitena saddhiṃ methunam patisevitvā tam rājānam vīseṇa māretvā brāh-
maṇassa chāttham ussāpetvā tassa aggamahesi hutvā tena⁷ ekadivasaṃ⁸ amma

¹ Ck^s ayaṃ. ² Ck^s sabbe. ³ Bā -esi. ⁴ Bā positā. ⁵ Ck^s jambhī, Bā chabbhī.
⁶ Bā paṇḍassasi. ⁷ Bā -ino, Ck^s -ano. ⁸ Ck^s jambhī, Bā chabbhī. ⁹ Ck^s jambhī,
Ck^s Bā chabbhī. ¹⁰ Ck^s vadhāya. ¹¹ Ck^s pañimocesi, Ck^s parimocesi. ¹² Ck^s
omit tena. ¹³ Ck^s add cūlanikumāram.

chāto 'mhitā vutte puttassa phāṇitena¹ khajjakam dāpesi, atha nam makkhikā
parivārayāmsu, so imam nimmakkhikam katvā khādessāmīti thokam paṭikkamitvā
bhūmīyam phāṇitabindūni pātetvā attano santike makkhikā poṭhetvā palāpesi,
tā gantvā itaram phāṇitam parivārayāmsu, so nimmakkhikam katvā khajjakam
khāditvā hatthe dhovitvā mukham vikkhāletvā pakkāmi, brāhmano tassa kiriyam
disvā cintesi: ayam idān' eva iminā upāyena nimmakkhikam phāṇitam khādati
uddhippatto mama r. na dassati idān' eva nam māremīti², so tam attham
Tatādēviyā ārocesi, sā sādhu deva aham tayi sinehena attano sāmikam pi
māresim, iminā me ko attho, mahājanikam pana akatvā³ rahassena nam mā-
ressamā 'ti brāhmaṇam vañcetvā atth' eso upāyo ti paṇḍitā⁴ upāyakusalā⁵
bhattakārakam pakkosaṇḍetvā samma mama putto C-kumāro tava putto Dhanu-
sekha-kumāro⁶ ca ekadivasaṃ jātā ekato va kumārāparihāren' eva vaḍḍhitā piya-
sabāyākā, Chāmbhībr. mama puttam māretukāmo, tam tassa jīvitaḍḍhanam dehit-
vā sādhu devī kiṃ karomīti vutte mama putto abhiṇham tava gehe hotu
tvaṃ ca so ca⁷ katipāhem nirāsamabhāvatthāya mahānase yeva supatha⁸ tato
nirāsamabhāvam ātvā tumhākam sayanaṭṭhāne elakaṭṭhīni thapetvā manussā-
nam nipaṇṇanavelāya mahānase aggim datvā kañci⁹ ajānāpetvā mama ca tava ca
puttam gaḥetvā aggaḍḍhāren' eva nikkhamitvā tiroraṭṭham gantvā mama puttassa
rājaputtabhāvam anāvikaritvā jīvitanu anurakkhā 'ti ā., so sādhu 'ti sampatīcehi,
ath' assa ā ratanasāram adāsi, so tathā katvā kumāram¹⁰ ādāya Maddaraṭṭhe
Sāgalanagaram gantvā rājānam upaṭṭhahi, so porānakabhattakārakam apanetvā
tassa tam thānantaram¹¹ adāsi, dve pi kumārā tena saddhim yeva rājanivesanam
gacchanti, rājā kass' ete¹² kumārā ti pucchī, bh-kārako mayham puttā ti ā-
nau viśadīsa¹³ ti, dvinnam itthīnam puttā devā 'ti, te gacchante kāle viśāsīkā
hutvā Maddaraṇiño dhītāya saddhim rājanivesane yeva kilanti, atha C-kumāro ca
rājadhītā ca abhiṇhadassuena aññamaññam paṭibaddhaṇṇa ahesuṃ, kilanaṭṭhān
kumāro rājadhītarām bheṇḍukam¹⁴ pi pāsakam pi āharāpeti, anāharantim¹⁵ eise
paharati, ā rodāti, ath' assā saddam sutvā rājā kena me dhītā pahatā ti
vadati, dhātīyo āgantvā pucchanti, kumārīkā sac' aham iminā pahat' amhitā
vakkhāmi pitā me etassa rājānam karissatīti tasmim sinehena na katheti, nāham
kenaci pahatā ti vadati, ath' ekadivasaṃ rājā paharantaṃ addasa, disvā tassa
etad aho: ayam kumāro na bhattakārakena sadiso abhirūpo pasādiko ativiya
asambhūto, na iminā tassa puttana bhavitabban ti so tato paṭṭhāya tam pari-
gaṇhati, dhātīyo kilanaṭṭhāne khādaniyam āharitvā rājadhītāya denti, sā aññesaṃ
pi dārakanam deti, te jāṇunā paṭiṭṭhāya oṇamitvā gaṇhanti, C-kumāro thitako
va hatthato acchinditvā gaṇhati, rājā tam pi kiriyam addasa, ath' ekasmin
divase C-kumārassa bheṇḍuko¹⁶ rañño cūlasayanassa heṭṭhā pāvisi, kumāro tam
gaṇhanto attano issaramānena imassa paccantarañño na heṭṭhāsāyane bha-

¹ B² adde saddhim. ² B² -essāmīti. ³ B² mahārāja ekam pana ajānāpetvā. ⁴ B² -am. ⁵ C² -kharā. ⁶ B² tañca pana teca. ⁷ B² suppatha. ⁸ B² ki-. ⁹ B² -rañca puttāñca. ¹⁰ C² B² thānam. ¹¹ C² ene. ¹² B² nau dve asadīsa. ¹³ B² geṇḍu-. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ B² ge-.

vissāmīti¹ daḍḍakena nīharitvā gaṇhi, rājā tam pi kiriyamā dīevā nissameyyen' eva² na bhattakārakaassa putto ti tam pakkosāpetvā kass' ete puttā ti pucchē, mayham devā 'ti, ahañ tava puttañ ca aputtañ ca jānāmi, sabbhāvam me kathehi, no ce kathesi jīvitan te n' atthitvā khaḍḍam ugghiri, so maraṇabbhayaḍḍito kathemi
 5 deva raho pana paccāsiṃsāmīti vatvā raññā okāse kate abhayaṃ yācitvā yathā-
 bhūtaṃ ārocesi, rājā tatvato ñatvā attano dhītaram alaṃkaritvā tassa pādapari-
 cūrikaṃ katvā adāsi, iti tesaṃ pana palātadivase bhattakārako C-kumāro ca
 bhattakārakaputto ca mahānase paditthe yeva daḍḍhā ti sakalanagare mahālam
 ahoṣi, Talatādevi³ taṃ pavattiṃ sutvā brāhmaṇassa ārocesi: deva tumbākam⁴
 10 manoratho matthakam petto, te kira tayo pi bhātaghehe yeva daḍḍhā ti, so
 tuṭṭhahattho ahoṣi, Talatādevi⁵ C-kumārassa aṭṭhīni⁶ akkaṭṭhīni āharāpetvā
 brāhmaṇassa dassetvā daḍḍhāpesi. Imam atthaṃ sandhāya paribbājikā aññaṃ
 upanisaṃ katvā vadhā taṃ parimocayitvā ā, sā hi elakaṭṭhīni manussaṭṭhīni
 dassetvā taṃ vadhā mocesi, orasaṃ ti yāya tvaṃ ure katvā vadḍhito orasaṃ
 15 piyaṃ manāpaṃ, gabbha -- ti yāya tvaṃ kucchīnā dhārito evarūpaṃ mātaram
 kena dosena dakarakkhassa dassasi.

Taṃ sutvā rājā „ayye bahū⁷ mama mātu guṇā⁸, ahañ c'
 assā mama upakārabhāvaṃ jānāmi, tato pi pana ṇaṃ⁹ eva
 guṇā⁸ bahutarā“ ti mātu agūṇaṃ kathento gāthadvayaṃ ā.

- 20 200. Daharā viya alaṃkāraṃ dhāreti apiḷandhanam,
 dovarike anikaṭṭhe ativelam pajagghati, 1650.
 201. Tato pi paṭirājānaṃ sayam dūtāni sāseti,
 mātaram tena dosena dajj' āhaṃ dakarakkhato⁹ ti. 1651.

Ta daharā viyā 'ti mahallikāpi hutvā taruṇī viya, dhāretīti ṭṭilandhati,
 25 apiḷandhanam ṭi pilandhitum pi¹⁰ ayuttam, eā kira vajirapūrītāṃ kañcana-
 mekhalāṃ pilandhitvā rañño amaccehi saddhīm mahātale nisinnakāle aparāparaṃ
 caṃkamati, mekhalāsaddena rājaniveśanaṃ ekaṇāṇaṃ hoti, pajagghatīti ete
 dovarikaceṭṭake ca hatthiācariyādike anikaṭṭhe ca ye etheṣā uccitṭhakaṃ pi bhuñ-
 jitum ayuttarūpā te pi āmantetvā tehi saddhīm ativelam mahāhasitaṃ hasati¹¹,
 30 paṭirājānaṃ ti paṭirājūnaṃ, sayam dūtāni sāsetīti mama vacanena
 sayam paṇṇaṃ likhitvā dūte pesesi, mama mātā kāme paribhuñjanavayassmīṃ
 yeva thitā asukarajā kira āgantvā taṃ ānetū¹² 'ti, te mayaṃ rañño upatthākā
 kasmā no evaṃ vadesīti paṭipapṇāni pesenti, tesu parisamajhe vāciyaṃānesu
 mama sisam chindanakālo viya hoti, tena naṃ dosena Dakarakkhassa dammiti.

¹ Bā beṭhā sayaham na pavissāmīti. ² Ck^o nicchanesa ³ C^o talatā-, Bā calāka-

⁴ Bā tumbākam. ⁵ Bā adda ti saññaya. ⁶ Ck^o bahum. ⁷ Ck^o guṇam. ⁸ Ck^o mamevevā agūṇā, Bā mameva agūṇā. ⁹ Ck^o -aṇo, Bā -ino. ¹⁰ Ck^o omīti pi. ¹¹ Ck^o hasitī. ¹² Ck^o netū.

„Mahārāja¹ mātarañ tāva iminā dosena dehi, bhariyā pana
te guṇavatīti²“ tassā guṇaṃ kathenti

203. Itthigumbassa pavarā accaṭṭapiyavādinī³

anuggatā⁴ silavatī chāyā va anapāyinī 1652.

205. Akkodhanā⁵ paññavatī paṇḍitā atthadassinī, 5
ubbariñ kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁶ ti āha. 1653.

Ta itthigumbassā 'ti itthigumbassa, anuggatā⁷ ti daharakāto paṭṭhāya
anugata⁸, akkodhanā ti ādike paṇḍitā assā gūṇe kathenti⁹ Maddaraṭṭhe Sīgala-
nagare vasanakāle pabaṭṭā¹⁰ pi¹¹ tava āṇakaraṇabhayena¹² taya sinehena mātā-
pitunnam na kathesi, evaṃ esā akkodhanā paññavatī p-ā atthadassinī, idaṃ 10
dakarakāle akkodhanādhāvaṃ sandhāyāha, ubbariñ ti orodhaiñ, evaṃ guṇa-
sampaṇṇaṃ Nandādeviñ kena dosena dakarakkhasassa dassasīti vadati.

So tassā agūṇe kathento

204. Khiddāratisamāpannaṃ anattavasam āgataṃ

sā mañ sakānaṃ puttānaṃ ayācaṃ¹³ yācate dhanāṃ. 1654. 15

206. So 'haṃ dadāmi sāratto bahun uccāvacaṃ dhanāṃ,

suduccajaṃ cajitvāna pacchā socāmi dummano,

ubbariñ tena dosena dajjāmi dakarakkhato¹⁴ ti āha. 1655.

Ta: anattavasamāgataṃ ti¹⁵ khiddāratiyā kāmakiḷaya anattakārakā-
naṃ kilesānaṃ vasaṃ āgataṃ mañ viditvā, sā mañ ti sā Nandādevī mañ 20
sakānaṃ puttānaṃ ti yaṃ mayā attano puttānaṃ ca dhitānaṃ ca bhariyānaṃ
ca dinnam piḷandhanaṃ taṃ ayācitpubbarupaṃ¹⁶ mayhaṃ dehitī yācanti¹⁷,
pacchā socāmi¹⁸ ti sā dutiyadivase imāni piḷandhanaṃ raṭṭhā mama dinnāni āha-
rathā etāni¹⁹ tesam rodantānaṃ omuñcivā gaḍhati, athāhañ te rodamāne
mama santikaṃ āgate divā pacchā socāmi²⁰ evaṃ dosakārikā esa, iminā mañ 25
dosena dakarakkhasassa dassasīti.

Atha mañ paribbajikā „imañ tāva iminā dosena dehi,
kaniṭṭho pana Tikkhīpamantikumāro upakārako, tañ kena dosena
dassasīti“ pucchanti

¹ Bā aha paribbajikā mahārāja. ² Bā bahupekārā. ³ Bā -bhāvinī. ⁴ Bā
anubbatā. ⁵ Bā aññodhanā, C^k akkodhati, C^s akkodhetī. ⁶ C^k -ano, Bā ino
⁷ Bā anubbatā. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā katheti. ¹⁰ C^k adde ti. ¹¹ Bā
piḷitā, Bā piḷitā. ¹² C^s āṇakaraṇā-, Bā ākaraṇa-. ¹³ C^k āy-. ¹⁴ C^k -ano,
Bā -ino. ¹⁵ Bā adde tāya. ¹⁶ Bā āyācitpubbarupaṃ, C^k āyācitpubbarupaṃ, C^s
āyācitam pubbaṃ rūpaṃ. ¹⁷ Bā -ati. ¹⁸ Bā āharāpesi.

306. Yen' ocitā jānapadā' ānītā ca paṭiggahaṃ

ābhataṃ' pararajjehi' abhiṭṭhāya' bahuṃ dhanam 1656.

307. Dhanuggahānaṃ pavaraṃ sūraṃ Tikkhinamantinaṃ

bhātaraṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato' ti āha. 1657.

- 5 Ta. ocitā ti vaḍḍhiā, paṭiggahaṃ ti yena ca tumhe paradese vasantā puna gehaṃ ānītā, abhiṭṭhāya 'ti abhiḥhavitvā, Tikkhinamantinaṃ ti tikkhina-paṇṇāṃ, so kira mātu brāhmaṇena saddhiṃ⁶ vasauakāle jāto, ath' assa vud-dhippattassa brāhmaṇo khaggaṃ batthe datvā imaṃ gabetvā maṃ upaṭṭhahā 'ti ā, so brāhmaṇaṃ pitā me ti saññāya upaṭṭhāsi, atha naṃ eko amacco kumāra
10 na tvaṃ etassa putto tava kucchigatakāle Talatādevi⁷ rājānaṃ māretvā etassa chattaṃ ussapesi tvaṃ Mahācūlanirañño putto ti ā, so kujjhitvā ekena naṃ upāyena 'māreessāmiti rājakulaṃ pavisanto taṃ khaggaṃ ekassa pādāmūlikassa datvā aparāṃ āha: tvaṃ rājadvāro maṃ' esa khaggo ti imiṇā saddhiṃ vivādaṃ kareyyāsīti vatvā pāvisei, te kalahaṃ akāmsu, so kiṃ esa kalaho ti ekaṃ purisaṃ
15 pesesi, so āgantvā khaggaṭṭhāya 'ti ā.⁸ brāhmaṇo sutvā kiṃ etaṃ ti pucchi, so kira tumhehi mama dinnakhaggo aṇṇassa sautako ti kiṃ vadesi tāta 'ti⁹, tena hi āharāpemi¹⁰ sañjānissatha taṃ ti āharāpesīti, so taṃ āharāpetvā¹¹ kosato nikkhaḍḍhitvā passaṭhā 'ti¹² sañjānūpentto viya upagantvā ekappahāren' ev' assa eṣāṃ chinditvā attano pādāmūle pātesi, tato rājagehaṃ paṭijaggātvā nagaraṃ
20 alaṃkaṭṭvā tassa abhiseke upanīte mātā Cūlanikumārassa Maddaratṭhe vasana-bhāvaṃ ācikkhi, taṃ sutvā rājakumāro senaṅgaparivuto ta gantvā bhātaraṃ ānetvā r. paticchāpesi, tato paṭṭhāya taṃ Tikkhinamanti sañjāniṃsu, paribbājikā taṃ evarūpaṃ bhātaraṃ kena dosena dakarakkhasassa dassasīti pucchi.

Rājā tassa dosaṃ kathento

25 308. Mayācitā¹³ jānapadā ānītā ca paṭiggahaṃ

ābhataṃ pararajjehi abhiṭṭhāya' bahuṃ dhanam, 1658.

309. Dhanuggahānaṃ pavaro sūro tikkhinamanti ca¹⁴

mayā so¹⁵ sukhito rājā atimaññati dārako, 1659.

310. Upaṭṭhānaṃ pi me ayye na so eti yathā pure,

30 bhātaraṃ tena dosena

dajj' āhaṃ dakarakkhato' ti āha. 1660.

Ta. pararajjehiṃ imassa mayā pararajjato¹⁶ bahuṃ dhanam ābhataṃ, ayaṇ¹⁷ ca pararajje vasanto puna imaṃ gehaṃ ānetvā esa mayā mahati yaso

¹ Ck^o -daṃ. ² B^d āga-. ³ Ck^o B^d -ebhi. ⁴ B^d -tthāya. ⁵ Ck^o -ano, B^d -lino. ⁶ Ck^o -i. ⁷ Ck^o talāta-, B^d calāka-. ⁸ B^d tam atthaṃ ārocesi in the place of āha. ⁹ B^d tāta, omitting ti. ¹⁰ B^d -pehi. ¹¹ B^d sañjānissāmi na āha so tam āharāpetvā: ¹² B^d passate ti. ¹³ so C^o for may' ocitā? B^d payojitā, Ck^o māya-citā. ¹⁴ so B^o; C^o B^d -mantino, Ck^o -mantagaṃ. ¹⁵ B^d yaṃ. ¹⁶ Ck^o uparaj-jato. ¹⁷ C^o sayāṇ, B^d ahaṇ.

paṭiṭṭhāpito ti mañ vadati, yathā pure ti pure pāto va āgacchati idāni pana na tathā etī, imināhañ dosena dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „bhātu tāva dōso hotu, Dhanusekhakumāro pana taya sinehagūṇayutto bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

211. Ekarattena ubhaya tuvañ ca¹ Dhanusekhavā 5

ubhato jāti² ettha Pañcālā sahāyā susamāvayā³, 1661.

212. Cariyā taṃ anubandhittho ekadukkhasukkho tava

ussukko te divārattim⁴ sabbakiccesu vyāvaṭo,

sahāyaṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁵ ti. 1662.

Ta. Dhanusekhavā ti dhanusekhatāya Dhanusekhakumāro eā 'ti a., 10
etthā 'ti idh' eva nagare, Pañcālā ti Uttarapañcālanagare jātattā evaṃvohārā,
susamāvayā⁴ ti suṭṭhu samāvayā⁵, cariyā taṃ anubandhittho ti dahara-
kāle janapadacārikāya pakkantaṃ taṃ anubandhi chāyā va na vijahī, ussukko
ti tava kiccesu rattindivāni ussukko chandajāto niccavyāvaṭo, taṃ kena dosena
dakarakkhasassa dassāmiti. 15

Ath⁶ assa rājā dosaṃ kathento

213. Cariyāya⁷ ayaṃ ayye⁸ pajagghittho mayā saha,
ajjāpi tena vaṇṇena ativelāṃ pajagghati. 1663.

214. Ubbariyāpi me ayye mantayāmi rahogato
anāmantā⁹ pavisati pubbe appaṭivedito. 1664. 20

215. Laddhavāro¹ katokāso ahirikaṃ anādaraṃ
sahāyaṃ tena dosena dajj' āhaṃ dakarakkhato² ti. 1665.

Ta. ajjāpi tena vaṇṇenā 'ti yathā cariyāya¹⁰ pubbe mañ¹¹ anu-
bandhanto mayā anāthena saddhiṃ ekato bhuñjanto sayanto hatthaṃ paharitvā
mahāhasatāṃ haṃ ajjāpi tath' eva hasati duggatakāle¹² viya mañ passati¹⁴, 25
anāmantā ti raho¹³ N-deviyā saddhiṃ mantente pi mayi ajjānāpetvā sāhasā pa-
visati, iminā dosena taṃ ahirikaṃ anādaraṃ dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „etassa tāv' esa doso hotu, purohito pana te
bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

216. Kusalo sabbanimittānaṃ rudaññū āgatāgamo 30

uppāde supine yutto niyyāne ca pavesane 1666.

¹ Ck^o tvañce, B^d tvañceya. ² so B^d; Ck^o -cayā, C^o -ācāsā. ³ Ck^o -ano, B^d -ino.

⁴ Ck^o -āvasā ⁵ Ck^o -avassā, C^o sammassā. ⁶ B^d cariyāmañ. ⁷ Ck^o ayyo, B^d ayyaṃ ayye. ⁸ Ck^o -tāva, B^d -to. ⁹ B^d -dvāro. ¹⁰ Ck^o -tāya. ¹¹ B^d sañ.

¹² Ck^o dutta-. ¹³ B^d sarati.

217. Paddho¹ bhummantalikkhasmiñ nakkhattapadakovidō,
brāhmaṇaṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato ti āha. 1667.

Ta, sabba -- ti iminā nimittena idaṃ bhavissati iminā idan ti sabban-
mittesu kusalo, rudaññū ti sabbarāvaṃ jānāti, uppāde ti candaggāhaṃ suri-
5 yaggāhaṃ ukkāpātadisaḍḍāhādike² uppāde, supine yutto ti supine ca tassa
nipphattiñ jānāvasena yutto, niyyāne ca pavesane ti iminā nakkhattena
niyyāyitabbaṃ iminā pavisitabbaṃ ti jānāti, paddho¹ ti cheko paṭibalo bhū-
miyaṃ antalikkhe ca dosagune jānitum samatto, nakkhatta -- ti aṭṭhavissatiyā
n-kotthāsesu cheko, taṃ kena dosena dakarakkhasa dassasīti.

- 10 Rājā dosaṃ kathento
218. Parisāyam pi³ me ayye ummiletvā⁴ udikkhati,
tasmā ajja⁵ bhamuṃ luddaṃ
dajj' āhaṃ dakarakkhato⁶ ti āha. 1668.

T a : ayye esa maṃ parisamajjhe olovento pi akkhīni ummiletvā kuddho
15 viya udikkhati, tasmā evaṃ atikkamivā thitabhamuṃ⁷ rosenā⁸ ukkhittabha-
mukaṃ viya luddaṃ bhayānakaṃ ahaṃ taṃ dakarakkhasassa dassamjji.

Tato paribbājikā „mahārāja tvaṃ mātaraṃ ādiṃ katvā
ime pañca dakarakkhasassa dammīti vādasi, evarūpaṃ ca siri-
vibhavaṃ agaṇetvā attano jivitaṃ pi⁹ Māhosadhapaṇḍitaṃ
20 atthāya¹⁰ dammīti vadasi, kā tassa guṇaṃ passīti“ pucchanti
imā gāthā ahhāsi:

219. Sasamuddapariyāyaṃ mahiṃ sāgarakuṇḍalaṃ
vasundharaṃ āvasasi amaccaparivārīto. 1669.
220. Cāturanto mahārattṭho vijitāvī mahabbalo
25 pathavyā ekarājāsi, yaso te vipulaṃ gato¹¹. 1670.
221. Solasitthisahassāni āmuttamaṇikuṇḍalā
nānājanapadā nariyo¹² devakaññūpamā subhā. 1671.
222. Evaṃ sabbaṅgasampannaṃ sabbakāmasamiddhinaṃ
sukhitānaṃ piyaṃ dīghaṃ jivitaṃ āhu khattiya. 1672.
30 223. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
paṇḍitaṃ anurakkhanto paṇaṃ caji duccajan ti. 1673.

¹ so Cks: Bd patho. ² Cks -pātasadisā-. ³ Cks parisāyem pi. ⁴ Cks mlayitvā, Bd ummiletvā. ⁵ Bd hira. ⁶ Cks -ano, Bd -ino. ⁷ Bd thitān-. ⁸ Bd amau-
pena. ⁹ Cks omit pi. ¹⁰ Cks omit atthāya. ¹¹ Cks -laggato. ¹² Bd nāriṃ.

Ta. sasaṃudda -- ti samuddaparikkhepena samannāgataṃ, sāgara -- ti parikkhipivā thītaṃ sāgarassa kuṇḍalabhūtaṃ, vijitāvūtī vijitasamgāmo, ekaṛājā ti aññassa attanā sadhassa pañño abbāvato eko va rājā, sabba-kāma -- ti sabbesam pi vatthukāmakilesakāmānaṃ samiddhiyā samannāgata-
naṃ, sukhitānaṃ ti evarūpanaṃ sukhitānaṃ sattānaṃ evaṃ sabbañḡasam-
pannaṃ jīvitāṃ dīgham eva piyaṃ na te appaṃ jīvitam icchannti paṇḍitā
vadanti, pānaṃ ti evarūpaṃ attano jīvitāṃ kasmā p-aṃ anurakkhanto cetasāti.

So tassā kathaṃasutvā p-assa guṇe kathento imā g. abhāsi:

224. Yato pi¹ āgato ayye mama hatthaṃ Mahosadho
nābhijānāmi dhīrassa aṇumattam pi dukkataṃ. 1674. 10
225. Sace ca² kismici³ kāle maraṇaṃ me pure siyā
putte ca me paputte ca sukhāpeyya Mahosadho. 1675.
226. Ānāgataṃ paccuppannaṃ sabbaṃ atthaṃ vipassati
anāparādhakammaṃ taṃ na dajjaṃ dakarakkhato⁴ ti. 1676.

Ta. kismicīti³ kismicīti³, sukhāpeyyā⁵ 'ti sukhasmīṃ yeva patitthā- 15
peyya, sabbaṃ atthaṃ ti etaṃ anāgataṃ paccuppannaṃ c' eva atitāṃ ca
sabbaṃ atthaṃ sabbaññū Buddho viya. jānāti, anāparādha -- ti kāyikakam-
mādieṣu aparādharaḡitaṃ, na dajjaṃ ti ayye evaṃ asamadhuraṃ p-aṃ nāhaṃ
dakarakkhasassa dassetimīti Mahāsattassa guṇe candamaṇḍale paharanto⁶ viya
ukkhipivā kathaṃ. 10

Iti imaṃ jātakaṃ yathānusandhippattaṃ⁷. Atha paribbā-
jikā cintesi: „ettakenāpi na paṇḍitassa guṇā pākāṭā honti,
sakalanagaravāsīnaṃ majjhe sāgarapiṭṭhe vāsitatelaṃ⁸ vippa-
kirantī viya te⁹ pākāṭe karissāmiti“ rājānaṃ¹⁰ gahetvā pāsādā
oruyha rājāṇḡane āsanaṃ paññāpetvā ta. nisīdāpetvā¹¹ nāgare 25
sannipātāpetvā puna rājānaṃ ādito paṭṭhāya Dakarakkhasa-
pañham pucchitvā tena heṭṭhā kathitanayen' eva kathitakāle
nāgare āmantetvā

227. Idam suṇoṭha Pañcālā Cūḷaniyassa bhāsitaṃ

paṇḍitaṃ anurakkhanto pāṇaṃ cajiati duccajam. 1677. 30

¹ Ck^o yathāpi. ² Bā va. ³ Bā kimhica. ⁴ Ck^o -ano, Bā -ino. ⁵ Ck^o kismicī, C^o kismicī. ⁶ Bā evaṃ so mahāsattassa g. candamaṇḍalaṃ uddharanto. ⁷ Bā -dhīnā
matthakaṃ pattaṃ hoti. ⁸ Bā āsittatelaṃ. ⁹ Bā -kirantaṃ tassa guṇe. ¹⁰ Ck^o
rājātaṃ. ¹¹ Ck^o nisīditvā.

220. Mātu bhariyā ca bhātuc ca sakhino brāhmaṇassa ca
attano cāpi Pañcālo channaṃ cajati jīvitam. 1678.

229. Evaṃ mahiddhikā paññā'nipuṇā sādhu-cittanī
diṭṭhadhamme hitatthāya samparāye sukhāya cā'ti. 1679.

5 Ta mahiddhikā ti mahantaṃ atthaṃ gahetvā'ñhitā, diṭṭhadhamme--ti
imasmiṃ yeva ca attabhāve hitatthāya paralokasukhatthāya ca hoti.

Iti ratanagharassa maṇikkhandhena kūṭaṃ gaṇhanti viya
Mahāsattassa guṇehi desanākūṭaṃ gaṇhi. Dakaraṇṇaṃ
pañho niṭṭhito. Niṭṭhitā va' sabbaso Mahāummaṃgassa
10 vaṇṇanā. Jātakasamodhān' ottha':

230. Bheri Uppalavaṇṇāsī, pitā Sudhodano ahu,
mātā āsī Mahāmāyā, Amarā Bimbisundarī. 1680.

231. Suvo ahosi Ānando, Sāriputto 'si' Cūlanī,
Mahosadho lokanātho, evaṃ dhāretha jātakan ti'. 1681.

15 232. Kevaṭṭo Devadatto 'si' Talatā' Cullanaudikā,
Pañcālacaṇḍī sundarī', devī cāsi yasassikā. 1682.

233. Ambaṭṭho āsī Kāvindo, Poṭṭhapādo ca Pukkuso,
pilotiko ca Devindo, Senako cāpi saccako. 1683.

234. Devī 'dumbarā diṭṭhamaṅgalikā Sālīkā cāpi kuṇḍali

20 Videho Lāḷudāyitī'. 1684.

¹ Bā ca. ² Bā vaṇṇanā satthā imaṃ dhammadesanaṃ āhāritvā evaṃ na bhik-
khave tathāgato idāneva paññavā pubbe pi paññavā yevā ti vatvā jātakam sa-
modhānento osānagātham āha. ³ Bā cūlanī brahmadatto anukevaṭṭo moggalāno.

⁴ Bā āsī devadatto. ⁵ Bā calākā. ⁶ Bā tūlanandā va nandadevi ca amṭikā. ⁷

Ck^a-ra ⁸ Bā ends thus: sundarī sālīkā mallikā ahu|| udumpara-devi gotamī,
ampaṭṭho āsī kāvindo| poṭṭhapādo ca pukkuso| anuruddho ca pañcālacaṇḍo||
devindo soṇadāntako, senako kassapa ahu, vedeḥo lāḷudāyiko|| mahosadho loka-
nātho| evaṃ dhāretha jātakanti|| mahosadha-jātakam niṭṭhitam| C^a after lāḷudāyitī
adde: paññāveram gatā mayham sañjātā maṇamandire tosayanti janaṃ sabbaṃ
vuddhim gacchatu sabbadā|| pañcāndhimānusi bhogā vāsanāpīṭakattaye dānaṃ
sīlamayā paññā mama hotu bhavē bhavē||

10. Vessantarajātaka.

Phusati varavaṇṇabhe ti. Idam S. Kapilavatthum
 upanissāya Nigrodhārāme v. pokkharāvassam ā. kathesi. Yadā hi S.
 pavattavaradhammacakko anukkamena Rājagaham gantvā ta. hemantaṁ
 vītināmetvā Udāyittherena maggadesikena vīsati khīṇāsavasahassapari- 5
 vuto paṭhamagamanena K-vatthum agamāsi tadā Sakyarājāno „am-
 hākam nātiseṭṭham passissāmā“¹ ti sannipatitvā Bhagavato vasanaṭṭhā-
 nam vimāṇsamānā „Nigrodhasakkassārāmo ramaṇīyo“² ti sallakkhetvā
 ta. sabbam paṭijagganavidhim katvā gandhapupphādihathā paccugga-
 manam karontā sabbālaṁkārapatimaṇḍite daharadahare nāgaradārake 10
 ca nāgaradārikāyo ca paṭhamam paṇiṇimsu tato rājakumāre ca r-ku-
 māriyo ca, tesam antarā sāmam gandhapupphacuṇṇādīhi S-ram pūjaya-
 mānā Bhagavantaṁ gahetvā N-ārāman eva agamaṁsu, ta. Bh. vīsati-
 sahassakhīṇāsavaparivuto paṇṇattavarabuddhūsane nisīdi, Sākiyā mā-
 naṇjātiyā³ mānatthaddhā, te „Siddhatthakumāro amhehi daharataro 15
 umhākam kaniṭṭho bhāgineyyo putto nattā“⁴ ti cintetvā te dahara-
 dahare rājakumāre āhaṁsu: „vandatha, mayam tumhākam piṭṭhito
 nisidissāmā“⁵ ti, tesu avanditvā nisinnesu Bh. tesam ajjhāsayaṁ olo-
 ketvā „na maṁ nātayo vandanti, handa dāni vandāpessāmiti“⁶ abhiññā-
 pādakam jhānam samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāsam abbhuggantvā tesam 20
 sise pādapaṁsum ekiramāno viya gaṇḍambarukkhamūle⁷ yamakapāṭi-
 hāriyasadisam pāṭihāriyam akāsi. Rājā nam acchariyam disvā āha:
 „bhante tumhākam jātadvase Kāḷadevalassa vandanattham“⁸ upanītā-
 nam vo pāde parivattetvā brāhmaṇassa matthake ṭhite disvā aham
 tumhe vandim, ayaṁ me paṭhamavandanā, vappamaṅgaladvase jam- 25
 buccāyāya sirisayane nisinnānam vo jambucchāyāya aparivattanaṁ
 disvāpi tumhākam pāde vandim, ayaṁ me dutiyavandanā, idāni mayā⁹
 aditṭhapubbapāṭihāriyam disvāpi tumhākam pāde vandāmi, ayaṁ me
 tatiyavandanā“¹⁰ ti, rañṇā¹¹ pana vandite avanditvā ṭhātum samattho
 nāma eka-Sākiyo pi nāhosi, sabbe vandimsu yeva. Iti Bh. nātayo 30
 vandāpetvā ākāso otaritvā paṇṇattāsane nisīdi, nisinne ca¹² Bhagavati
 sikkhāpatto¹³ nātisamāgamo ahosi, sabbe ekaggacittā hutvā nisidimsu,
 tato mahāmegho vuṭṭhahitvā pokkharavassam vassi, tambavaṇṇam¹⁴
 udakam heṭṭhā viravantaṁ gacchati, ye temetukāmā¹⁵ te tementi, atemetu-

10. Cfr. Bv. & Cp. p. 78. Bigandet, Gaudama p. 36 Beal, Catena p. 5.
 J. R. A. Soc. 1870 p. 170. Ralston, Tibetan Tales p. 257. ¹ Bā -tikā. ² Bā -o.
³ Bā ka-. ⁴ Bā vandāpattāhain. ⁵ Bā imam. ⁶ Cks -o. ⁷ Cks va. ⁸ Ck
 sikkhāpatto, C sīvāpatto. ⁹ Cks -paṇṇam ¹⁰ Bā temi.

kāmassa sarīre bindumattam pi na patati, taṃ disvā sabbe acchari-
yabbhutacittā¹ jātā ahesuṃ, „aho acchariyaṃ aho abbhutaṃ aho
Buddhānaṃ ānubhāvātā² yesaṃ, nātisamāgame evarūpaṃ pokkhara-
vassaṃ vassitī“ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Taṃ sutvā S. „na bhi, i.
5 p. pi mama nātisamāgame mahāmegho p-vassaṃ vassi yevā“ 'ti vatvā
tehi³ yācito a. ā.:

Atīte Siviraṭṭhe Jetuttaranagare Sivimahārājā
nāma r. karonto⁴ Sañjayaṃ⁵ nāma puttaṃ paṭilabhi. So tassa
vayappattassa Maddarājadhītaraṃ Phusatiṃ nāma rājakaṇṇānaṃ
10 ānetvā r. niyyādetvā Phusatiṃ aggamahesiṃ akāsi. Tassāyaṃ
pubbayogo. Ito hi ekanavutikappe Vipassī nāma Satthā lokē
udapādi, tasmīṃ Bandhumatīnagaraṃ upanissāya Kheme migadāye
viharante eko rājā rañño Bandhumassa anagghena can-
danasārena saddhiṃ satasahassagghaṇikaṃ suvaṇṇamālāṃ pe-
15 sesī, rañño pana dve dhītaro ahesuṃ, so taṃ paṇṇākāraṃ⁶
tāsaṃ dātukāmo hutvā c-sāraṃ jeṭṭhikāya adāsi su-mālāṃ
kaniṭṭhāya adāsi, tā ubho pi „na mayaṃ idaṃ attano sarīre
upanessāma“, Satthāraṃ eva pūjessāma“ 'ti cintetvā rājānaṃ
āhaṃsu: „tāta c-sārena ca su-mālāya ca Dasabalaṃ pūjessāma“
20 'ti, taṃ sutvā rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi, jeṭṭhā candana-
cunṇaṃ kāretvā suvaṇṇasamuggaṃ pūretvā⁷ gaṇhāpesi, kaniṭṭha-
bhaginī pana su-mālāṃ uracchadamālāṃ kāretvā⁸ suvaṇṇa-
samuggena gaṇhāpesi, tā ubho pi migadāye viharāṃ gantvā
jeṭṭhā candanacunṇena Dasabalassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ
25 pūjetvā sesacunṇāni gandhakuṭṭiyaṃ vikiritvā „bhante anāgate
tumhādisassa Buddhassa mātā bhaveyyan“⁹ ti patthanāṃ akāsi,
kaniṭṭhā Tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ su-mālāya ka-
tena¹⁰ uracchadana¹¹ pūjetvā¹² „bhante yāva arahattappatti tāva
idaṃ pasādhanāṃ mama sarīrā mā vigataṃ hotū“ 'ti pattha-
30 naṃ akāsi, S. tāsaṃ anumodanaṃ akāsi. Tā ubho pi yāvata-

¹ Ck - bbbhūta-, Bđ - yabhūta. ² so Ck; C^o - nā, Bđ mahānubhāvo. ³ Ck tena.

⁴ Ck^o kākente. ⁵ Bđ siñcayāṃ. ⁶ Bđ pīlaudhiṣṣāma. ⁷ Bđ adds dāsiyā. ⁸

Ck^o omī katena. ⁹ Ck - cchādane, C^o - cchādane. ¹⁰ Bđ adds bhagavantaṃ
vanditvā.

yukam̐ thatvā devaloke nibbattiṃsu, tāsū jettḥabhaḡinī deva-
lokato manussalokaṃ m-lokato d-lokaṃ saṃsaraṇtī ekana-
vutikappāvasāṇe Buddhamātā Māyā devī ahoṣi, kaniṭṭhabha-
ḡinī tath' eva saṃsaraṇtī Kassapadasabalassa kāle Kikisea
rañño dhītā hutvā nibbatti, cittakammena¹ katāya viya uraccha- 5
damālāya alaṃkatena urena jātattā Uracchadā nāma kumārikā
hutvā soḷasavassakāle Satthu bhattānumodanaṃ sutvā sotā-
pattiḡhale patiṭṭhāya aparabhāḡe bhattānumodanaṃ suṇanten'
eva pitarā sotāpattiḡhalaṃ pattadivase yeva arahattaṃ patvā
pabbajitvā parinibbāyi, Kikirājāpi aññā satta dhītaro labhi, 10
tāsaṃ nāmāni :

Samaṇī Samaṇā² Guttā ca bhikkhunī Bhikkhudāsikā³

Dhammā c' eva Sudhammā ca Saṃḡhadāsī⁴ ca sattamā ti.
Tā imasmiṃ Buddhuppāde

Kheṇā Uppalavaṇṇā ca Paṭācārā ca Gotamā 15

Dhammadinnā Mahāmāyā Visākhā cā 'ti sattamā ti,
tāsū Phusatī Sudhammā nāma hutvā dānādīni puñṇāni katvā
Vipassināmaḡbuddhassa katāya candacūṇṇapūjāya phalena ratta-
candanarasasamupphositenā⁵ viya sarīrena deveṣu ca manussesu
saṃsaraṇtī aparabhāḡe Sakkassa devarañño aggamaheṣī hutvā 20
nibbatti, ath' assā yāvatāyukam̐ thatvā pañcasu pubbanimittesu
uppannesu Sakko devar, tassā parikkhīṇāyukataṃ⁶ űatvā ma-
hantena yasena taṃ ādāya Nandanavanuyyānaṃ gantvā ta. taṃ
alaṃkatasayanapiṭṭhe nipannaṃ sayam̐ sayanapasse nisiḡitvā
etaḡ avoca: „bhadda Phusati dasa te vare demi, gaṇḡhāsū⁷“ 25
'ti vadanto imasmiṃ gāthāsahassapatimaṇḡḡe Mahāvessantara-
jātake paṭhamaṃ gātham āha:

1. Phusati⁸ varavaṇṇābhe varassu dasadhā vare

pathavyā cārupubbaṇḡi yaṃ tuyhaṃ manaso piyaṇ ti. 1685.

¹ B^d -kamma. ² B^d sama. ³ B^d -dāyikā. ⁴ B^d saṃḡhadāyī. ⁵ B^d Candana-
sāraparipphositenā. ⁶ B^d -yukam̐. ⁷ so C* B^d for -assū? C* gaṇḡhasū. ⁸ all
three MSS. -tī.

Evam esā Mahāvessantaradhammadesanā devaloke patitṭhāpitā
nāma hoti.

Ta. Phusatīti tan nāmenālapatī, vara -- ti varūya vaṇṇābhāya sa-
mannāgate, dasadhā ti dasavidhe koṭṭhāse, pathavyā ti pathaviyaṃ, gahe-
5 tabbe katvā varassu gaṇhassū¹ 'ti vadati, cārupubbaṅgīti cārupubbaṅgena
sammānāgate, yaṃ tuyhaṃ -- ti yaṃ yaṃ tava manaso piyaṃ taṃ taṃ dasahi
koṭṭhāsehi gaṇhāhīti vadati.

Sā attano cavanadhammataṃ ajānantī pamattā hutvā du-
tiyaṃ gātham āha:

- 10 1. Devarāja namo ty-atthu, kim pāpaṃ pakataṃ mayā,
rammā cāvesi maṃ ṭhānā vāto va dharaṇīruhan ti. 1686.²

Ta. namo -- ti namo te atthu, kimpāpan ti kiṃ mayā tav' antare³
pāpaṃ katan ti pucchati, dharaṇī -- ti rukkhāṃ viya⁴.

Ath' assā pamattabhāvaṃ ñatvā Sakko dve gāthā abhāsi:

- 15 2. Na c' eva te kataṃ pāpaṃ, na ca me tvaṃ asi appiyā,
puññaṃ ca te parikkhīnaṃ yena t' evaṃ vadāma' alama. 1687.
3. Santike maraṇaṃ tuyhaṃ, vinābhāvo bhavissati,
patigaṇhāhi me ete vare dasa pavecchato⁵ ti. 1688.

Ta. yena tevaṃ ti yena taṃ evaṃ vadāmi, tuyhaṃ vinābhāvo ti
20 tava amhehi saddhiṃ viyogo bhavissati, pavecchato⁵ ti dadamānassa.

Sā Sakkassa vacanaṃ sutvā nicchayena attano maraṇaṃ
ñatvā varaṃ gaṇhantī āha:

4. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ nivesane. 1689.
25 5. Nīlanettā nīlabhamu nīlakkhī ca⁶ yathā migi
Phusatī nāma nāmena tattha p' assaṃ Purindada. 1690.
6. Puttaṃ labhetha⁷ varadaṃ yācayogaṃ amaccharaṃ⁸
pūjitaṃ patirājehi⁹ kittimantaṃ yasassināṃ. 1691.
7. Gabbhaṃ me dhārayantiyā majjhimaṅgaṃ anunnataṃ
30 kucchi anunnato assa cāpaṃ va likhitaṃ samaṃ. 1692.

¹ Ck omit ga-. ² Bd tava santike. ³ Bd omit viya. ⁴ Bd pavecchato. ⁵
Bd pavecchato. ⁶ Bd va. ⁷ so all three MSS. for labhethaṃ? ⁸ Ck rim.
⁹ Bd patirājuhi.

9. Thanā me na-ppapateyyum, palitā nassantu¹ Vāsava,
kāye rāgo² na lippetha, vajjhañ cāpi pamocaye. 1693.
10. Mayūra-koṇḍabhirude nāriva-ṛaṇāyute
khujjatecalākkhakākiṇṇe³ sūdamāghatavanṇite⁴ 1694.
11. Citraggalerughusite surāmaṃsappabodhane
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ mahesiyā ti. 1695.

Ta. Sivirājassā 'ti Jambudīpatalaṃ olokenā attano anucchavikaṃ Sivi-
rañño nivesanaṃ disvā ta. aggamaheśibhāvaṃ patthenti evaṃ āha, yathā
mīgītī ekavassikā ti migapotikā nimmalanīlanettā⁵ hoti, ten' evaṃ ā, ta.
assaṃ ti tattha pi iminā va nāmena assaṃ, labheyyaṃ puttāṃ varadaṃ 10
'ti⁶ alaṃkatasīsaakkhiyugalahadayamaṃsasetchattadāresu yācitayācitassa vara-
bhaṇḍassa dāyakaṃ, kucchīti majjhimaṇṇaṃ ti vuttaṃ sarūpatō dasseti, likhi-
taṃ ti yathā chekena dhanukāreṇa sammā likhitadhaṇu anunnatamajjhaṃ gulā-
vattam⁷ samaṃ hoti evarūpo me kucchī bhavēyya, nappapateyyuṃ ti patitvā
lambā na bhavēyyuṃ, palitā -- ti Vāsava devasetha palitāni pi me siraṣmiṇi 15
nassantu mā paññāyimsu, palitāni sīroruhā ti pi pātho, vajjhañcāpīti kib-
bisakārakaṃ rājāparādhikaṃ vajjhappattāṃ coraṃ attano balena pamocetuṃ sa-
matthā assaṃ, iminā attano issariyabhāvaṃ dipeti, sūdamāghatavanṇite⁸
ti bhojanakālādisu thutivasena⁹ kālaṃ ārocetvhi¹⁰ sūdehi¹¹ c' eva māghata-
kehi¹² ca vaṇṇite, citraggalerughusite ti pañcaṇṇikaturiyasaddasādisaṃ ma-
noramaṃ ravāṃ ravantehi sattaratanacittēhi dvārakavāṇehi ugghosite, surāmaṃ-
sappabodhane¹³ ti pivatha khādathā 'ti surāmaṃsehi¹⁴ pabodhiyamāṇejaṇe
evarūpe Sivirājassa nivesane tassa aggamaheśiṭṭhāne bhavēyyaṃ ti, ime dasa
vare gaṇhi, tattha S-rājassa aggamaheśibhāvo paṭhamo varo, nīlanettatā dutiyo, 25
nīlabhamuṇḍatā tatiyo, Phusaṭṭi nāmaṃ catuttho, puttapaṭilabho pañcamaṃ, anu-
nata-kucchitā chaṭṭho, alambattanaṭā sattamaṃ, apalita-bhāvo aṭṭhamaṃ, sukhuma-
chavibhāvo navamaṃ, vajjhapa-mocanasamatthatā dasamaṃ ti.

Sakko āha:

12. Ye te dasa varā dinnā mayā sabbaṅgasolbhane
Sivirājassa vijjite sabbe te lacchasiṃ vare¹⁴. 1696.

¹ Bā na santa. ² Ck² raje, Bā raje corr. to rajo. ³ so Ck²; Bā khujjādicelāpa-
kāṇṇe; read: khujjādicelakāṇṇe? ⁴ so Ck²; Bā sūdamāghatavanṇite, Bā
sundā- or suddha-; read: sūdamāghatavanṇite? ⁵ Bā omits ni. ⁶ C² labhethā
ti labheyya puttāṃ varadanti, Bā labhethā ti labheyyaṃ varadanti. ⁷ Bā tulā-
⁸ Ck² sutvā-, C² suta-, Bā sūdamāghatā-. ⁹ Ck² pūti-, Bā suti-. ¹⁰ Bā -cītehi.
¹¹ Ck² su-, Bā sūdehi. ¹² Bā māgavikehi. ¹³ Bā sūra-. ¹⁴ Bā addo: aṭṭhassa
sakko d. r. passatiyā dasa vare adūsi| datvā ca pana evamaṃ| bhaddhe phussati
tava sabbete| samijjatū ti vatvā anumodī| tamatthaṃ pakāsanto satthā āha||

13. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati

Phusatiyā varam datvā anumodittha Vāsavo ti. 1697.

Ta. anumoditthā 'ti sabbe te lacchasi vare ti evam vare datvā pamu-
dito tuṭṭhamānaso ahoṣṭi. Dasavaragāthā¹ niṭṭhitā.

5 Iti sā vare gahetvā tato cutā Maddarañño aggamaheṣiyā
kucchimhi nibbatti, jāyamānāya ca candanacunṇaparikiṇṇe-
viya sarīrena jātattā tassā nāmagahaṇadivase Phusatī tv-eva
nāmaṁ karīmsu, sā mahantena parivārena vadḍhitvā soḷasa-
vassakāle uttamarūpadharā ahoṣi, atha naṁ Sivimāhārājā Put-
10 tassa Sañjayakumārass' atthāya ānetvā tassa chaṭṭaṁ ussā-
petvā taṁ soḷasannaṁ itthisahassānaṁ jeṭṭhakaṁ katvā aggama-
heṣiṭṭhāne ṭhapesi, tena vuttaṁ:

14. Tato cutā sā Phusatī khattiye upapajjatha,

Jetuttaramhi nagare Sañjayena samāgamāmi. 1698.

15 Sā Sañjayassa piyā manāpā ahoṣi, atha Sakko āvājjamāno
„mayā Phusatiyā dinnavaresu nava varā samiddhā“ ti disvā
„eko pana puttavaro tāva na samijjhati, tam pi 'ssā samijjhā-
pessāmīti“ cintesi. Tadā M. Tāvatisadevaloke vasati āyuṇ
c' assa parikkhiṇaṁ ahoṣi, taṁ ṇatvā Sakko tassa santikaṁ
20 gantvā „mārisa tayā manussalokaṁ gantuṁ vaṭṭati, tatth' eva
S-rañño aggamaheṣiyā Phusatiyā kucchimhi paṭisandhīṁ gaṇ-
hituṁ vaṭṭatīti“ tassa c' eva aṇṇesaṇ ca cavanadhammānaṁ
saṭṭhisahassānaṁ devaputtānaṁ paṭiññaṁ gahetvā sakatṭhānaṁ
eva gato. M. pi tato cavitvā tatth' upapanno, sesadevaputtāpi
25 saṭṭhisahassānaṁ amaccānaṁ geheṣu nibbattiṁsu, M-e kucchi-
gate Phusatī dohaṇiṁ hutvā catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe
nivesanadvāre ti cha dānasālāyo kārāpetvā devasikaṁ cha
satasahassāni vissajjetvā dānaṁ dātukāmaṁ ahoṣi, rājā tassā
dohaṇaṁ sutvā nemittake pucchitvā „mahārāja, deviyā kuc-
30 chimhi dānābhirato satto uppanno' dānena tittim na gamissa-
tīti“ suttvā tuṭṭhamānaso vuttappakāraṁ 'dānaṁ paṭṭhapesi,

¹ Bā -kathā. ² Bā upapanno.

Bodhisatassa paṭisandhigahaṇakālato paṭṭhāya rañño āyassa pamāṇaṃ nāma nāhosi, tassa puññānubhāvena sakala-Jambudīpe rājāno paṇṇākāraṃ pahinanti, devī mahantena parivārena gabbhān dhārentī¹ dasamāse paripuṇṇe nagaraṃ daṭṭhukāmā hutvā rañño ārocesi, rājā nagaraṃ devanagaraṃ viya alam-
kārāpetvā devīm rathavaraṃ āropetvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ kāresi, tassā vessānaṃ vīthiyā vemajjhaṃ pattakāle kammajāvātā calimsu, rañño ārocayimsu, so vessavīthiyā² yeva tassā sūtigaharaṃ katvā gaṇhāpesi, sā ta. puttāṃ vijāyi, tena vuttaṃ:

15. Dasamāse dhārayitvāna karonti purāṃ padakkhiṇaṃ
vessānaṃ vīthiyā majjhe janesi Phusatī maman ti. 1699.

M. mātu kucchito nikkhamanto³ visado⁴ hutvā akkhīni ummīletvā nikkhami, nikkhamanto yeva mātu hatthaṃ pasāretvā „amma dānaṃ dassāmi, atthi kiñcīti“ ā., ath' assa⁵ „tāta yathājjhāsayena dānaṃ dehīti“ pasārītahatthe sahaṣsatthavikaṃ
ṭṭhapesi. M.⁶ Ummaggajātaka imasmiṃ jātaka pacchimattabhāve ti tīsu ṭṭhānesu jātamatte yeva⁷ kathesi. Ath' assa nāmaga-
haṇadivase vessavīthiyaṃ jātattā Vessantaro ti nāmaṃ kariṃsu, tena vuttaṃ:

16. Na mayhaṃ mattikaṃ⁸ nāmaṃ, na pi pettikasaṃbhavaṃ⁹,
jāto 'mhi vessavīthiyaṃ, tasmā Vessantaro ahun ti. 1700.

Jātadivase yeva paṇ' assa ekā ākāśacārīni kaṇerukā abhi-
maṅgalasammataṃ sabbasetāṃ hatthipotakaṃ ānetvā maṅgala-
hatthiṭṭhāne ṭṭhāpetvā pakkāmi, tassa M-assa¹⁰ paccayaṃ katvā
uppannattā Paccayo tv-eva nāmaṃ kariṃsu. Rājā M-assa
atidighādidoso vajjetvā madhurakhīrā catusaṭṭhidhātiyo upaṭṭha-
pesi, tena saddhiṃ jātānaṃ saṭṭhiyā¹¹ dārakasahassānaṃ pi¹²
dhātiyo dāpsei, so saṭṭhisahasseehi dārakehi saddhiṃ mahan-
tena parivārena vadḍhati, ath' assa rājā satasahasasagghanikaṃ
kumārapiḷandhanaṃ kārāpetvā adāsi, so catupaṇṇavassikakāle

¹ Ck add sā. ² Bā -yam. ³ Ck nikkhanto. ⁴ Bā visuddho, B² visayo. ⁵ Bā adds mātā. ⁶ Bā adds ti. ⁷ Bā adds mātaraṃ saddhiṃ. ⁸ Ck -kā. ⁹ Bā nāpi pītaka ¹⁰ Bā mahāsattarū. ¹¹ Bā saṭhi. ¹² Bā adds ekekā.

- taṃ muñcitvā¹ dhātīnaṃ datvā puna tahi diyyamānaṃ na
gaṇhi, tā naṃ pavattiṃ rañño ārocayimṣu, rājā „mama puttena
dinnaṃ sudinnaṃ Brahmadeyyaṃ eva hotū“² 'ti aparaṃ pilan-
dhanam kārāpesi, kumāro tam pi dārakakāle yeva dhātīnaṃ
5 navavāre piḷandhanam adāsi, aṭṭhavassikakāle pana sayanapiṭṭhe
nisinno cintesi: „aham bāhiradānam eva demi, taṃ maṃ na
paritoseṭi, ajjhattikadānam dātukāmo 'mhi, sace maṃ koci
hadayaṃ yāceyya uraṃ bhinditvā hadayaṃ niharitvā dadeyyaṃ,
sace akkhini yāceyya akkhini uppāṭetvā dadeyyaṃ, sace sari-
10 ramamsaṃ yāceyya sakalasārīrato maṃsaṃ chetvā dadeyyaṃ“³
ti. Tass' evaṃ sabhāvaṃ sarasacittaṃ⁴ cintentassa catunāhu-
tādhikadvijojanasatasahasabahalā ayaṃ paṭhavī mattavara-
vāraṇo viya gajjamānā pakampi, Sineru pabbatarājā susedita-
vettamkuro viya oṇamitvā naccamāno⁵ viya ca Jetuttarana-
15 garābhimukho aṭṭhāsi, paṭhavisaddena devo gajjanto khaṇika-
vassaṃ⁶ vassi, vijjullatā niccharimṣu, sāgaro ubbatti⁷, Sakko
devarājā appoṭhesi⁸, Mahābrahmā sādhu-kāram adāsi, yāva
Brahmalokā ekakoḷāhalam ahosi, vuttam pi c' etaṃ:
17. Yadāhaṃ dārako homi jātiyā aṭṭhavassiko
20 tadā nisajja pāsāde dānam dātuṃ vicintayim: 1701.
18. Hadayaṃ dadeyyaṃ cakkhum pi maṃsaṃ pi rudhiram pi ca
dadeyyaṃ kāyaṃ sāvetvā⁹ yadi koci yācaye mamaṃ¹⁰. 1702.
19. Sabhāvaṃ cintayantassa akampitam asaṇṭhitaṃ
akampi tattha paṭhavī Sineru-vanavaṭamsakā ti. 1703.
25 Bo. soḷasavassakāle yeva sabbasippe nipphattiṃ pāpuni,
atha pitā r. dātukāmo mātaraṃ saddhiṃ mantetvā Maddarāja-
kulato mātuladhītaraṃ Māddiṃ nāma ānetvā solasannaṃ itthi-
sahassānaṃ jeṭṭhikaṃ aggamaheṣiṃ katvā M-aṃ rajje abhisiñci,
M. rajje paṭiṭṭhitakālato paṭṭhāya devasikaṃ cha satasahasāni
30 vissajjento mahādānaṃ pavattesi. Aparabhāge Maddi devī

¹ Bā omu-. ² Bā omits sara-. ³ Bā ghanika-. ⁴ Bā saṅkhubbhi. ⁵ Bā -ṭesi.

⁶ Ck^o kāyasāvadhitvāna. ⁷ Ck^o yācako mamaṃ, Bā yācase maṃ.

puttaṃ vijāyi taṃ kañcana-jālena paṭicchimsu, ten' assa Jāli-
 kumāro tv-eva nāmaṃ karimsu, tassa padasā gamanakāle
 dhitaṃ vijāyi, taṃ kaṇhājīneṇa paṭicchimsu, ten' assā Kaṇ-
 hājīnā tv-eva ' n. k., M. ekamāsassa' chakkhattuṃ alaṃkata-
 hatthikkhandhavaragato chadānasālā oloketi. Tadā Kālīṅga- 5
 ratthe dubbuṭṭhikā ahosi, sassāni na sampajjimsu, mahantaṃ
 chātakaṃ pavatti, manussā jīvituṃ asakkontā corakammaṃ
 karonti, dubbhikkhapīṭhā jānapadā rājāṅgaṇe sannipatitvā upa-
 kosimsu, taṃ sutvā raññā „kiṃ tātā“ 'ti vutte taṃ atthaṃ
 ārocayimsu, rājā „sādhu tātā, devaṃ vassāpessāmīti“ te uyyo- 10
 jetvā samādinnaṃ uposathavāsaṃ vasanto devaṃ vassāpetuṃ
 nāsakki, so nāgaṇe sannipātāpetvā „ahaṃ samādinnaṃ
 sattaṃ upavasitvāpi devaṃ vassāpetuṃ nāsakkiṃ, kiṃ nu
 kho kātābbaṃ“ ti pucchitvā „sace deva devaṃ v. na sakkosi
 esa Jetuttaranagare Saṅjayarājaputto Vessantaro dānābhirato, 15
 tassa sabbaṃ maṅgalaṃ hatthi atthi, tassa gatagataṭṭhāne devo
 vassati", brāhmaṇe pesetvā taṃ hatthiṃ yācāpetvā ānethā“ 'ti,
 so „sādhu“ 'ti sampācchitvā brāhmaṇe sannipādetvā tesu
 atthaṃ jane vicinitvā tesāṃ paribbayaṃ datvā „gacchatha, Ves-
 santaraṃ" hatthiṃ yācitvā ānethā“ 'ti pesesi, brāhmaṇā anu- 20
 pubbena Jetuttaranagaraṃ gantvā dānagge dānaṃ⁵ bhuñjitvā
 attano sarīraṃ rajaparikiṇṇaṃ paṃsumakkhitaṃ katvā puṇṇa-
 madivase rājānaṃ hatthiṃ yācitukāmaṃ hutvā rañño dānaggaṃ
 āgamanakāle pācīnadvāraṃ agamaṃsu, rājāpi „dānaggaṃ olo-
 kessāmīti“ pāto va soḷasagandhoda-kaghaṭṭhehi nahātvā⁶ bhuñjitvā 25
 alaṃkaritvā alaṃkatahatthikkhandhavaragato pācīnadvāraṃ
 agamāsi, brāhmaṇā tatth' okāsaṃ alabhitvā dakkhiṇadvāraṃ
 gantvā unnatappadesaṃ ṭhatvā rañño pācīnadvāre dānaṃ⁷ olo-
 ketvā d-dvāraṃ āgamanakāle hatthe pasāretvā „jayatu bhavaṃ
 Vessantaro“ ti āhaṃsu, M. brāhmaṇe disvā hatthiṃ tesāṃ 30
 ṭhitatṭhānaṃ pesetvā hatthikkhandhe nisinnaṃ va paṭhamaṃ g. ā.:

¹ Ck* teva. ² Bd omits eka. ³ Ck* vassiti, C* vassī. ⁴ Bd -rassa. ⁵ Bd bhat-
 taṃ. ⁶ C* nahātvā, Bd nahātvā. ⁷ Bd dānaggaṃ.

20. Parūḷhakacchanakhalomā¹ paṃkadantā rajassirā
paggayha dakkhiṇabāhum kiṃ maṃ yācanti brāhmaṇā ti, 1704.
Taṃ sutvā brāhmaṇā āhaṃsu:

21. Ratanam deva yācāma Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhana²,
5 dadāhi pavaram nāgaṃ iśādantaṃ urūḷhavan ti. 1705.

Ta urūḷhavan ti ubbāhanasamattamaṃ.

Taṃ sutvā M. „ahaṃ sīsam ādim katvā ajjhakkadānaṃ
dātukāmo, ime bāhiraṃ eva yācanti, pūressāmi tesam manō-
rathan“ ti cintetvā hatthikkhandhavaragato ā:

10 22. Dadāmi na vikampāmi yaṃ maṃ yācanti brāhmaṇā
pabbinnaṃ kuṇjaraṃ dantiṃ opavuyham³ gajuttamaṃ, 1706.
paṭijānitvā ca

23. Hatthikkhandhato oruyha rājā cāgādhimānaso
brāhmaṇānaṃ adā dānaṃ Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhano ti. 1707.

15 Ta. opavuyhan⁴ ti opavuyham rājavāhanaṃ, cāgā - ti cāgena adhi-
kamānaso, adā ti vāraṇassa alaṃkatakattānaṃ olokanatthaṃ tikkhattuṃ pa-
dakkhiṇaṃ katvā alaṃkatakattānaṃ adisvā kusumamissakaṃ⁵ gandhoda-
kka-bharitaṃ suvaṇṇabbhikkāraṃ gaḥetvā ito ethā 'ti alaṃkatarajataḍḍamasadisam
hatthisoḍḍam tesam hatthe ṭhapetvā udakaṃ pādetvā alaṃkataravāraṇaṃ adāsi.

20 Tassa catūsu pādesu alaṃkāro cattāri satasahassāni ag-
ghati, ubhosu passesu dve satasahassāni agghati, heṭṭhā udare
kambalaṃ satasahassaṃ, piṭṭhiyaṃ muttājālaṃ kaṇcanajālaṃ
maṇijālaṃ ti tīṇi jālāni tīṇi satasahassāni, ubhosu kaṇṇesu⁶ dve
satasahassāni⁶, piṭṭhiyaṃ attharaṇakambalaṃ satasahassaṃ,
25 kumbhālāmkāro satasahassaṃ, tayo vaṭṭamsakā⁷ tīṇi sata-
hassāni, kaṇṇacūḷālāmkāro dve satasahassāni, dvinnāṃ dantā-
naṃ alaṃkāro dve satasahassāni, soṇḍāya sovattikkālāmkāro
satasahassaṃ, naṅguṭṭhālāmkāro satasahassaṃ, ṭhapetvā anag-
ghaṃ bhaṇḍaṃ kāyārūḷhapaśādhanaṃ dvāvīsatisatasahassāni,
30 ārohaṇanisseṇi satasahassaṃ, bhuṇṇanakaṭāḥaṃ satasahassaṃ

¹ B^d -kaccā-. ² B^d -naṃ. ³ B^d opagu-. ⁴ B^d opagu-. ⁵ B^d kisumbhamissam.

⁶ C^e ghaṇṭṭi. ⁷ C^k omit u. k. dve s. ⁸ C^k -kāni.

ti, idaṃ tāva ettakam¹ catuvīsatisatasahassāni agghati, chatta-
piṭṭhiyaṃ² pana maṇi cūlāmaṇi³ muttāhāre maṇi amkuse maṇi
hatthino kaṇṭhaveṭṭhanamuttāhāre maṇi hatthikumbhe maṇi
imāni cha anagghāni, hatthi anaggho yevā⁴ 'ti hatthinā saddhim
satta anagghāni, tāni sabbāni brāhmaṇānaṃ adāsi, tathā hat- 5
thino paricārakāni pañcakulasatāni hatthimeṇḍaḥhatthigopakehi⁴
saha, dānen' eva pan' assa heṭṭhāvuttanayen' eva paṭhavikam-
pādayo ahesuṃ.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

24. Tadāsi yaṃ bhīmsanakaṃ tadāsi lomahaṃsanam 10
hatthināge padinnamhi medinī samakampatha⁵. 1708.
25. Tadāsi yaṃ bhīmsanakaṃ tadāsi lomahaṃsanam
hatthināge padinnamhi khubbhittha nagaran tadā. 1709.
26. Samākulaṃ puram āsi ghoso ca vipulo mahā
hatthināge padinnamhi Sivīnam ratṭhavaḍḍhane⁶ ti. 1710. 15

Ta. tādāsīti tadā āsi⁷, hatthi - - ti hatthisamkhāte nāge, khubbhit-
tha - - ti Jetuttaranagaraṃ samkhubhitam ahoṣi⁸, brāhmaṇā kira dakkhiṇa-
dvārena hatthin labhivā hatthipiṭṭhe nisīditvā mahajanaparivārā nagaramajjhena
payinsu, mahājano disvā ambho 'brāhmaṇā amhakaṃ hatthin abhirūḍhā kuto
netha no hatthin ti āha, brāhmaṇā Vessantaramahārājena no hatthi dinno ke 20
tumhe ti mahājanaṃ hatthavikārādīhi 'ghaṭṭetvā nagaramajjhena gantvā uttara-
dvārena nikkhaminsu, nāgarā devatāvattanena Bodhisattassa kuddhā rājadvāre
sannipatitvā mahantaṃ upakkosam akāmsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

27. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā 25
hatthināge padinnamhi medinī samakampatha. 1711.
28. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
hatthināge padinnamhi⁹ khubbhittha nagaran tadā. 1712.
29. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
hatthināge padinnamhi Sivīnam ratṭhavaḍḍhane ti. 1713. 30

Ta. khubbhittha nagaraṃ tadā ti evaṃ khubbhittha nagaraṃ tadā,
ghoso ti upakkosasaddo patṭhatattā tumulo uddhamgatattā mahā, Sivīnam
ratṭhavaḍḍhane ti Siviratṭhassa vuddhikāre.

¹ Bā adda dhanam. ² Bā - piṇḍiyam. ³ C^k - cūlāni, C^s - cūlāni-. ⁴ Bā adda
saddhim adāsi. ⁵ Bā sampā-. ⁶ so C^k Bā; B^s - no. ⁷ Bā add yaṃti yadā.
⁸ C^k omīti Jetuttaranagaraṃ samkhubhitam ahoṣi. ⁹ C^k omīti medinī - - pa-
dinnamhi.

Ath' assa dānena saṁkhubhitacittā hutvā nagaravāsino
rañño ārocesuṁ, tena vuttaṁ¹:

30. Uggā ca rāja-puttā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā 1714.
- 5 31. Kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgata
disvā nāgaṁ niyyamānaṁ te rañño paṭivedayūṁ: 1715.
32. Vidhamāṁ deva te raṭṭhaṁ, putto Vessantaro tava
kathan no hatthinaṁ dajjā nāgaṁ raṭṭhassa pūjitaṁ. 1716.
33. Kathan no kuñjaraṁ dajjā īsādantaṁ urūlhavaṁ
10 khettaññuṁ sabbayuddhānaṁ sabbasetaṁ gajuttamaṁ 1717.
34. Paṇḍukambalasañchannaṁ pabhinnaṁ sattumaddanaṁ
dantiṁ savāḷavijanaṁ setaṁ Kelāsa-sādisaṁ 1718.
35. Sasetacchattaṁ saupatheyyaṁ³ sāthabbaṇaṁ⁴ sahatthipanaṁ
aggayānaṁ rājavāhiṁ brāhmaṇānaṁ adā dhanan⁵ ti. 1719.
- 15 Ta. uggā ti uggatā paññātā, nigamo ti negamakutumbikajālo, vidha-
maṁ -- ti deva tava raṭṭhaṁ vidhamāṁ⁶, kathan no -- ti 'kena kāraṇena
amhākaṁ hatthinaṁ abhimaṅgalasammataṁ Kallūgaratṭhavaśīnaṁ "brāhmaṇānaṁ
dadeyya"⁷, khettaññuṁ sabbayuddhānaṁ ti sabbayuddhānaṁ khettabhū-
miśaṁ jānanesamatthaṁ, dantiṁ ti manoramadantayuttaṁ, savāḷa -- ti sa-
vāḷavijanaṁ⁸, saupatheyyaṁ⁹ ti sahattharanabhaṇḍaṁ⁹, sāthabbaṇaṁ⁴ ti
20 sahatthivejjaṁ, sahatthipanaṁ ti paricārakānaṁ¹⁰ pañcannaṁ kulasaṭṭhānaṁ hatthi-
meṇḍahatthigopakānaṁ ca vasesa sahatthipanaṁ.

Evañ ca pana vatvā puna āhaṁsu:

36. Annapānañ ca yo¹¹ dajjā vatthasenāsanāni ca
25 etaṁ kho dānapatirūpaṁ etaṁ kho brāhmaṇārahaṁ 1720.
37. Ayaṁ te vaṁsarājā no Sivinaṁ raṭṭhavaḍḍhana¹²,
kathaṁ Vessantaro putto gajaṁ bhājeti Sañjaya. 1721.
38. Sace tvaṁ na karissasi Sivinaṁ vacanaṁ idaṁ
mañne taṁ saha puttena Sivi hatthe karissare ti. 1722.
- 30 Ta. vaṁsa -- ti paveniyā āgato mahārājā, bhājetti deti, Sivi -- ti
Siviraṭṭhavaśīno saha puttena taṁ attano hatthe karissanti.

¹ nagara -- not in Ck. ² Bā siviyo. ³ Bā surupādheyyaṁ. ⁴ Bā sādhaṇṇa-
naṁ. ⁵ Bā dānaṁ. ⁶ Bā vidhamsitaṁ. ⁷ adā dhananti -- dadeyya wanting
in Ck. ⁸ Bā savāḷa-. ⁹ Bā sa attharapaṇaṁ. ¹⁰ Bā hatthipari-. ¹¹ Bā so.
¹² Ck -naṁ, Bā -no.

Taṃ sutvā rājā „ete Ve-raṃ māretuṃ icchantīti“ saññāya ā.:

39. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu,
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rājaṇṇaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama oraso. 1723.
40. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu, 5
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rājaṇṇaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama atrajo. 1724.
41. Na cāhaṃ tassa dubbheyyaṃ, ariyasīlavato hi so,
asīloko pi me assa, pāpañ ca pasave bahuṃ,
kathaṃ Vessantaraṃ puttaṃ satthena ghātayāmaṃ ti. 1725. 10

Ta, māseṭṭi mā āsi², mā hotū 'ti a., ariyasīlavato ti ariyena sīlavatena
ariyāya ca ācārasampattiyaṃ samannāgato, ghātayāmaṃ ti ghāteṣṣāmi².

Sivayo avocaṃ:

42. Mā naṃ dandena satthena, na hi so bandhanāraho,
pabbājeṃhi ca naṃ raṭṭhā, Vamke vasatu pabbate ti. 1726. 15

Ta, mā naṃ - - ti deva tumhe taṃ dandena vā satthena vā mā ghāta-
yittha, na hi so - - ti raṭṭhā pabbājeṃhi naṃ tt².

Rājā āha:

43. Eso ce Sivīnaṃ chando chandaṃ na panudāmaṃ,
imaṃ so vasatu rattiṃ kāme ca paribhuñjatu. 1727. 20
44. Tato ratyā vivasane⁴ suriyass³ uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayantu taṃ ti. 1728.

Ta, vasatū 'ti puttadārassa ovādaṃ dadamāno vasatu ekarattiṃ c' assa
okāsaṃ dethā 'ti vadattī.

Te „ekarattimattaṃ vasatū“ ti rañño vacanaṃ sampati- 25
chiṃsu. Atha ne uyyojetvā puttassa sāsaṇaṃ pesento kattā-
raṃ āmantetvā tassa santikaṃ pesesi, so „sādhū“ 'ti sampa-
ticchitvā Vessantarānivesanaṃ gantvā taṃ pavattiṃ ārocesi.

¹ Cks ahoṣi. ² Cks -mi, Bā ghātayissāma. ³ Bā so bandhanāraho pi na hoti
yeva, B² so bandhanaṃ na araho yeva in the place of raṭṭhā - -. ⁴ Bā -sāne.

Tam atthaṃ pakāsetuṃ imā gāthā vuttā:

45. Uṭṭhehi katte, taramāno gantvā Vessantarā vada:
Sivayo deva te kuddhā pegamā ca samāgatā 1729.
46. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
5 hatthārūhā¹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā, 1730.
47. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā ratṭhā pabbājayanti³ taṃ. 1731.
48. Sa kattā taramāno va Sivirājena pesito
10 āmuttāhatthābharāṇo suvattho candanabhūsito 2732.
49. Sisam nabāto uduke so āmuttamaṇikuṇḍalo
upāgami puram ramamā Vessantarānivesanam. 1733.
50. Tatth' addasa kumāraṃ so ramamānaṃ sake pure
parikiṇṇaṃ amaccehi tidasānaṃ va Vāsavaṃ. 1734.
51. So tattha gantvā taramāno⁴ kattā Vessantarāṃ bravi:
15 dukkhaṃ te vedayissāmi, mā me kujhi rathesabha. 1735.
52. Vanditvā rodamāno so kattā rājānaṃ abravi:
bhattā me si mahārāja sabbakāmarasāharo,
dukkhaṃ te vedayissāmi, tattha assāsayaṃtu maṃ. 1736.
53. Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā
20 uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 1737.
54. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo⁵ cāpi samāgatā, 1738.
55. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
25 samaggā Sivayo hutvā ratṭhā pabbājayanti taṃ ti.⁶ 1739.

Ta. kumāraṃ ti mātāpitunnaṃ atthitāya kumāro t' eva⁷ saṃkhaṃ gataṃ
rājānaṃ. ramamānaṃ ti attanā dinnadānassa vaṇṇaṃ kathayamānaṃ soma-
nassappattaṃ⁸ hutvā nisinnaṃ, amaccehi⁹ attanā¹⁰ saha jātehi saddhīṃ sa-
hassehi amaccehi parivutaṃ samussāsetacchatte rājāsane nisinnaṃ, ved - - ti
30 kathayissāmi, ta. ass - - maṃ ti tasmīṃ dukkhasāsanārocane kilantaṃ maṃ deva-
pādā assāsenta¹¹ vassattho katthēhīti maṃ vadethā¹² 'ti adhippayēva¹³ evaṃ āha.

Mahāsatto āha:

56. Kismīṃ me Sivayo kuddhā, nāhaṃ¹⁴ passāmi dukkaṭaṃ,
taṃ me katte viyācikkha kasmā pabbājayanti maṃ ti. 1740.

¹ Bā - rohā. ² so all three MSS. for sivi. ³ Bā - tu. ⁴ Cks ramamānaṃ ⁵ Bā
tveva. ⁶ Bā - tto. ⁷ Cks omit attanā. ⁸ Bā - rocce katthetum avisahantena
kilamantaṃ maṃ devo assāsayaṃtu. ⁹ Bā vadethā. ¹⁰ Bā yo na.

Ta. kismīn ti katarasmīm karaṇe¹, viyā -- ti vitthārato kathehi.

Kattā āha:

57. Uggā ca rājaputtā ca vesiyāñā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
nāgadānena khīyanti, tasmā pabbājayanti tan ti. 1741. 5
Ta khīyantīti kujjhanti².

Taṃ sutvā Mahāsatto somanassappatto āha:

58. Hadayaṃ cakkhuṃ p' ahaṃ³ dajjaṃ,
kim me bāhirakaṃ dhanam:
• hiraññam vā suvaṇṇam vā muttā veluriyā maṇi. 1742. 10
59. Adakkhinaṃ vāp' ahaṃ⁴ bāhuṃ disvā yācakamāgate
dadeyyaṃ na vikampeyyaṃ, dāne me ramatī mano. 1743.
60. Kāmaṃ maṃ Sivayo sabbe pabbājentu hanantu vā,
n' eva dānā viramissaṃ, kāmaṃ chindantu sattadhi ti. 1744.

Ta. yācā -- ti yācake āgate yācakaṃ disvā, neva -- ti neva dānā vira- 15
missāmīti. •

Taṃ sutvā kattā⁵ n' eva raññā dinnam na nāgarehi din-
nam attano matiyā evaṃ aparaṃ sāsanaṃ kāthento āha:

61. Evaṃ taṃ Sivayo āhu negamā ca samāgatā:
Kontimārāya trena girim Ārañjaraṃ pati 20
yena⁶ pabbājitaṃ yanti tena gacchatu subbato ti. 1745.

Ta. Konti -- ti Kontimārāya nāma nadiyā tīre, giri -- ti Ārañjaraṃ
nāma girim abhimukho hutvā, yena⁷ 'ti yena maggena raṭṭhā pabbājitaṃ rājāno
gacchanti tena subbato Vessantarō pi gacchatu 'ti evaṃ Sivayo kathamīti āha.

Idaṃ kira so devatāya niggahito⁸ hutvā kathesi. Taṃ 25
suvā Bo. „sādhu dosakārakānaṃ gamanamaggena gamissāmi,
maṃ kho pana nāgarā na aññena dosena pabbājenti, mayā
hatthidānassa dinnattā pabbājenti, evaṃ sante ahaṃ sattasata-
kaṃ mahādānaṃ dassāmi, nāgarā me ekadivasam dānaṃ dātuṃ
okāsaṃ dentu, sve⁹ dānaṃ datvā tatiyadivase gamissāmīti ā. 30

¹ Ck - trena, B^d kāraṇe ² C^s omits kujjhanti, B^s has khīyakkujjhanti. ³ B^d cak-
khumahaṃ. ⁴ so C^s; B^d dakkhinaṃ vāmaṃ. ⁵ B^d adds devatāviggahitena

⁶ B^d devatāviggahito. ⁷ C^s so.

62. So 'haṃ tena gamissāmi yena gacchanti dūsakā,
rattindivam me khamatha yāva dānaṃ dadāmi' aban ti. 1746.
Kattā „sādhū deva nāgarānaṃ vakkhāmi”¹ vatvā pakkāmi.
M. taṃ uyyojetvā senaguttaṃ pakkosāpetvā „ahaṃ sve satta-
5 satakaṃ nāma dānaṃ dassāmi, satta hatthisatāni satta assa-
satta ratha- satta itthi- satta dhenu- satta dāsi- satta dāsa-
satāni ca paṭiyādehi”, nānappakārāni ca annapānādīni anta-
maso suram pi sabbaṃ dātabbayuttakaṃ upatṭhāpehīti”² satta-
satakaṃ mahādānaṃ vicāretvā “amacce uyyojetvā ekako va
10 Maddiyā vasanaṭṭhānaṃ gantvā sirisayanapiṭṭhe nisīditvā tāya
saddhiṃ kathaṃ pavattesi.

Tam atthaṃ pakāsento Sa'thā āha :

63. Āmantayittha rājā naṃ Maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ
15 yaṇ te kiñci mayā dinnam dhanam³ dhaññaṃ ca vijjati 1747.
64. Hiraññaṃ vā suvaṇṇam vā muttā veḷuriyā babū “
sabban taṃ nidaheyyāsi yaṇ ca te pettikaṃ dhanam⁴ ti. 1748.

Ta. nidaheyyāsi ti nidhiṃ katvā ṭhapeyyāsi, pettikan ti pitto⁵
ābhataṃ⁶.

- 20 65. Tam abravī rājaputti Maddi sabbaṅgasobhanā:
kuhiṃ deva nidaheyyāmi⁷ tam me akkhāhi pucchito ti. 1749.

Ta. tam abravīti mayham sāmīnā Ve-ena ettakaṃ kālaṃ dhanam⁸ nidhe-
hīti⁹ na vuttapubbaṃ idān' evaṃ vadati kuhiṃ nu kho nidhetabbaṃ pucchis-
sāmi naṃ ti cintetvā tam abravī.

- 25 Vessantaro āha :

66. Silavantesu dajjāsi dānaṃ Maddi yathārahaṃ,
na hi dānā¹⁰ param atthi paṭiṭṭhā sabbapāṇinan ti. 1750.

Ta. dajjāsīti bhaddo Maddi¹¹ koṭṭhāgārādisu¹² anidāhitvā anugāmika-
nidhiṃ nidhamānā silavantesu dadeyyāsi, dānā paran ti dānato uttaritarāṃ
30 paṭiṭṭhā nāma na hi atthi, n' atthi samāso¹³.

¹ Ck¹ -hīti. ² Ck² -na. ³ Ck³ patino, C⁴ pitto. ⁴ B⁵ d āga-. ⁵ B⁶ d -hāmi. ⁶ B⁷ d niddhehīti, C⁸ naṭṭhehīti. ⁷ Ck⁹ dānaṃ. ⁸ Ck¹⁰ bhaddi. ⁹ B¹¹ d koṭṭhādisu, B¹² koṭṭhāgārādisu, Ck¹³ koṭṭhāsādisu. ¹⁰ natthi samāso not in B¹⁴.

Sā „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampatiṇṇi, atha naṃ
uttarim ovaḍanto ā.:

67. Puttesu Maddi dayyāsi¹ sassuyā sasuramhi ca,
yo ca taṃbhattā maññeyya sakkaccaṃ tam upaṭṭhahe. 1751.
68. No ce taṃbhattā maññeyya mayā vippavasena te 5
aññaṃ bhaṭṭāraṃ pariyesa, mā kisittha² mayā vinā ti. 1752.

Ta. dayyāsi¹ dayā² mettāṃ kareyyāsi, yo ca taṃ - - ti bhadde yo
ca mayi gate ahaṃ assā bhattā bhavissāmi³ maññissati tam pi sakkaccaṃ
upaṭṭhaheyyāsi, mayā vippavasena te ti mayā saddhim tava vippavasena
sace koci ahaṃ te bhavissāmi³ taṃ na maññeyya atha sayam eva⁴ aññaṃ bha- 10
ṭṭāraṃ pariyesa, mā kisitthā 'ti mayā vinā bhūtā⁵ mā kiṣā bhava, mā
kilamīti⁶ a.

Atha naṃ: Maddi „kin nu kho esa V-ro evarūpaṃ vaca-
naṃ bhaṇatīti“ cintetvā „kasmā deva imaṃ ayuttakathaṃ ka-
thesīti“ pucchi, M. „bhadde mayā hatthissa dinnattā Sivayo 15
kuddhā maṃ raṭṭhā pabbājenti, sve 'haṃ' sattasatakamahā-
dānaṃ datvā tatiyadivase nagarā nikkhamissāmi“ vatvā ā.:

69. Ahaṃ hi vanaṃ gacchāmi ghorāṃ vālamigāyutaṃ,
saṃsayo jivitaṃ mayhaṃ ekakassa brahāvane ti. 1753.

Ta. saṃsayo ti na ekantikaṃ⁸ sukhumaḷassa mama vane vasato kuto 20
jivitaṃ niechayena marissāmi⁹ adhippāyen' evaṃ āha.

70. Tam¹⁰ abravī rājaṇti¹¹ Maddi sabbaṅgasobhanā:
abhumme¹² kathaṃ¹³ bhaṇasi, pāpakaṃ vata bhāsasi. 1754.
71. N' esa dhammo mahārāja yaṃ tvaṃ gaccheyya ekako,
ahaṃ pi tena gacchāmi yena gacchasi khattiya. 1755. 25
72. Maraṇaṃ vā tayā saddhim jivitaṃ vā tayā vinā,
tad eva maraṇaṃ seyyo yaṃ ce jīve tayā vinā. 1756.
73. Aggim nijjālayitvāna¹⁴ ekajālasamāhitaṃ,
tattha me maraṇaṃ seyyo yaṃ ce jīve tayā vinā. 1757.

¹ B^o dayesi. ² C^o sikijittha, C^k sakittha. ³ C^k dayim, C^o dayi ⁴ C^o athas-
saneva. ⁵ B^o hutvā. ⁶ B^o bhavi mā kilamasi, C^o omit the latter mā ⁷
B^o sohaṃ svehaṃ. ⁸ B^o anekapaccatthike ekakassa. ⁹ B^o abhume. ¹⁰ C^o
kathannu. ¹¹ B^o uja-.

74. Yathā āraññakaṃ nāgaṃ dantiṃ¹ anveti hatthini² (Cfr. V. 259₂₁)
jessantaṃ³ giriduggesu samesu visamesu ca 1758.

75. Evan taṃ anugacchāmi putte ādāya pacchato,
subharā te gamissāmi⁴, na te hessāmi dubbharā ti. 1759.

5 Ta, abhume⁵ ti abhūtaṃ⁶ vata me katheyyāsi⁷ tvaṃ, nesa dhammo
ti na esa sabbāvo n' etaṃ kāraṇaṃ, ta devā 'ti yaṃ tayā saddhiṃ maraṇaṃ
tad eva seyyo, tatthā 'ti tasmiṃ ekajalabhūte dārucitake, jessantaṃ⁸ ti
vicarantaṃ⁹.

Evaṃ vatvā puna sā dīṭṭhapubbaṃ viya Himavantappa-
10 desaṃ vaṇṇenti ā.:

76. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāpino
āsīne vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1760.

77. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāpino⁹
kilante vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1761.

15 78. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāpino⁹ ,
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1762.

79. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāpino
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1763.

80. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
20 assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1764.

81. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1765.

82. Yadā dakkhisi¹⁰ naccante kumāre mālādhārīne⁹
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1766.

25 83. Yadā dakkhisi naccante kumāre mālādhārīne⁹
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi, 1767.

84. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuṇjaraṃ saṭṭhihāyaṇaṃ
ekaṃ araṇṇe vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1768.

85. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuṇjaraṃ saṭṭhihāyaṇaṃ
30 sāyaṃ¹¹ pāto vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1769.

¹ all three MSS. -ti. ² B^d -ni, C^k atthini. ³ B^d jayantaṃ. ⁴ B^d bhavi-. ⁵ B^d abhume. ⁶ B^d abbhūtaṃ. ⁷ C^k gaccheyyāsi. ⁸ C^k viva-. ⁹ B^d -no. ¹⁰ B^d dakkhisi throughout. ¹¹ C^k sāyi.

80. *Yadā kaṇerusaṃghassa yūthassa*¹ purato vajam
koṇcam² kāhiti³ mātaṅgo kuṇjaro saṭṭhihāyano
tassa taṃ nadato sutvā na rajjassa sarissasi. 1770.
87. *Dubhato vanavikāse yadā dakkhisi kāmadaṃ*⁴
vane⁵ vālamigākīṇe na rajjassa sarissasi. 1771. 5
88. *Migaṃ disvāna sāyaṇhaṃ*⁶ pañcamālinam⁷ āgataṃ
kimpurise ca uaccante na rajjassa sarissasi. 1772.
89. *Yadā sossasi*⁸ nigghosaṃ sandamānāya sindhuyā
gītaṃ kimpurisānaṃ ca na rajjassa sarissasi. 1773.
90. *Yadā sossasi nigghosaṃ girigabbharacārino*
vassamānassa⁹ lūkassa¹⁰ na rajjassa sarissasi. 1774. 10
91. *Yadā sihassa vyagghassa khaggassa gavayassa ca*
vane sossasi vālānaṃ na rajjassa sarissasi. 1775.
92. *Yadā moriḥi parikiṇṇaṃ barihinam*¹¹ matthakāsinaṃ
moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1776. 15
93. *Yadā moriḥi parikiṇṇaṃ aṇḍajam citrapekkhunaṃ*¹²
moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1777.
94. *Yadā moriḥi parikiṇṇaṃ nilagīvaṃ sikhandaṇam*
moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1778.
95. *Yadā dakkhisi hemante pupphite dharanīruhe*
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1779. 20
96. *Yadā hemantike māse haritaṃ dakkhisi mediniṃ*
indagopakasaṇṇhannaṃ na rajjassa sarissasi. 1780.
97. *Yadā dakkhisi hemante pupphite dharanīruhe*
kuṭajam bimbajālaṃ ca pupphitaṃ lomapadmakaṃ¹³
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1781. 25
98. *Yadā hemantike māse vanaṃ dakkhisi pupphitaṃ*
opupphāni ca padmāni na rajjassa sarissasīti. 1782.

¹ Ck yutassa, Cc sutassa, Bc yudhassa. ² Bc kuṇjaṃ. ³ Bc kāhati, Ck gāhīni, Cc gāhīti. ⁴ Bc do. ⁵ Ck mano. ⁶ Ck sāyantaṃ, Bc sāyaṇhe. ⁷ Ck -niṃ
⁸ Bc sossasi throughout. ⁹ Bc vassa-. ¹⁰ Ck Bc -lūkassa, Bc -luṅgassa. ¹¹
Ck barihinam, Bc parihinam. ¹² Bc -pakku-. ¹³ Bc loddapaddakam.

Ta. mañjuka ti madhurakatho, kaṇeru - ti hatthiniḥaṭṭāya, yūthassa¹ 'ti hatthiyūthassa purato gacchanto, dubhato ti ubhato, vanavikāse ti vana-ghaṭṭāyo, kāmadān² ti mayham sabbakāmadadān³, sindhuyā ti nadiyā, vassamānassa⁴ lūkasā⁵ 'ti ulūkasakuṇṇassa vāsamānassa⁶, vāḷānan ti
5 vāḷamigāṇaṃ tesāṃ hi sāyaṇhasamayā so saddo pañcāṅgikaturiyasāddo viya bhaviseṭṭi, tasmā na rajja-sa sarissasīti vadati, barihinan⁷ ti kalāpasañ-
channaṃ, matthakāsinan ti pabbatamatthake nisinnan, mattakāsinan⁸ ti pi pāṭho, kāmadamadattaṃ hutvā āsinan⁹ ti a., bimbajālan ti rattanikura-
rukkaṃ¹⁰, opupphānīti¹¹.

- 10 Evaṃ Maddi Himavantavāsini viya ettakāhi gāthāhi Hima-
vantavaṇṇanaṃ vaṇṇesi. Himavantavaṇṇanā nīti¹².

Phusatī pi kho devī¹⁰ „puttassa me kaṭukasāsanaṃ gataṃ¹¹,
kin nu kho karoti, gantvā jānissāmīti“ sā paṭicchannayogena¹²
gantvā sirigabbhadvāre ṭhitā tesāṃ taṃ sallāpaṃ sutvā karu-

- 15 ṇaṃ paridevaṃ paridevi.

Taṃ atthaṃ pakāseṇto Satthā āha:

99. Tesāṃ lālappitaṃ sutvā puttassa suṇisāya ca
karuṇaṃ paridevesi rājaputtī yasassini: 1783.
100. Seyyo visaṃ me khāyitaṃ papātā papateyy' ahaṃ
20 [rajjuyā bajjha miyyāhaṃ], kasmā Vessantaraṃ puttaṃ
pabbājenti adūsakaṃ. 1784.
101. Ajjhāyakaṃ dānapatiṃ yācayogaṃ amacchariṃ
pūjitaṃ patirājeḥi¹³ kittimantaṃ yasassinaṃ
kasmā Vessantaraṃ puttaṃ pabbājenti adūsakaṃ. 1785.
25 102. Mātāpettibharaṃ jantum kule jettāpācāyikaṃ
kasmā Vessantaraṃ puttaṃ pabbājenti adūsakaṃ. 1786.
103. Raṇṇo hitaṃ devīhitaṃ¹⁴ nātinaṃ sakhinaṃ hitaṃ
[hitaṃ sabbassa raṭṭhassa], kasmā V.p. pabbājenti adūsakaṃ ti. 1787.

- Ta. rājaputtīti Phusatī Maddarājadhītā, - papateyyāhaṃ ti papa-
30 teyyaṃ ahaṃ, rajjuyā bajjha miyyāhaṃ ti rajjuyā gīvaṃ bandhītva ma-
reyyaṃ ahaṃ, kasmā ti evaṃ amatāyaṃ eva mayi kena nāma kāraṇa-mama
puttaṃ adūsakaṃ pabbājenti, ajjhāyakaṃ ti tippaṃ vedānaṃ pāragataṃ nānā-
sippesu ca nipphattiṃ pattaṃ.

¹ Ck - dā, Bā - do. ² C - dada, Bā kāmadā. ³ Bā vassamānassuluka-, Ck - ssa-
lukesā. ⁴ so C; Ck va-, Bā vasato. ⁵ Cā parihiṇan, Ck barihiṇan. ⁶ Ck
mattasinaṃ, Bā matthakāsinan. ⁷ all three MSS. āsi-. ⁸ Ck - kuravakaṃ, C - ratta-
kuravakaṃ, Bā rattanikuravakkhaṃ. ⁹ Ck - pappāni, C - pattiṇi. ¹⁰ Ck devī
Bā deva. ¹¹ Bā kataṃ. ¹² Bā - nnaṃyogena. ¹³ Bā paṭirājūhi. ¹⁴ Ck deva-.

Iti sã karuṇaṃ paridevitvã puttañ ca suṇisaṇ ca assāsetvã
rañño santikaṃ gantvã ā:

104. Madhūni va palātāni¹ ambā ca patitā chamā².
evaṃ hessati te raṭṭhaṃ, pabbājenti adūsakaṃ. 1788.
105. Haṃso nikkhīnapatto³ va pallalasmiṃ anūdake
apaviddho⁴ amaccehi eko rāja vihiyasi. 1789.
106. Taṃ taṃ brūmi mahārāja attho te mā upaccagā,
mā naṃ Sivīnaṃ vacanā pabbājesi⁵ adūsakan ti. 1790.

Ta palātāni¹ palātamakkhikāni madhūni viya, patitā chamā ti
bhūmiyaṃ patitāni ambapakkāni viya ca evaṃ mama putte pabbājite deva⁷ 10
raṭṭhaṃ sabbasādhāraṇaṃ bhavissati⁸ dasseti, nikkhīnapatto⁹ ti paggharita-
patto⁹, amaccehiti mama puttena saha jātehi saṭṭhisahashehi amaccehi chaḍ-
dito hutvā, vihiyassati¹⁰ kilamissasi, Sivīnaṃ -- ti Sivīnaṃ vacanena mā naṃ
adūsakaṃ puttāni pabbājesi¹¹.

Taṃ sutvā rājā āha:

107. Dhammass¹⁰ apacitīṃ kummi Sivīnaṃ vinayaṃ dhajam
pabbājemi sakaṃ puttāṃ, pāṇā piyataro hi me ti. 1791.

T. a.: bhadde ahaṃ Sivīnaṃ dhajam Vessantarakumārāṃ vinayanto
pabbājento Siviraṭṭhe porāpakarājūnaṃ paveniyadhammassa¹¹ apacitīṃ kummi
karomi, taṃ sace pi me pāṇehi piyataro hi me so tathāpi naṃ pabbājemīti, 20

Taṃ sutvā devī paridevamānā āha:

108. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikārā va¹² pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko¹⁵ va gamissati¹⁵. 1792.
109. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1793. 25
110. Yassa pubbe añikāni kaṇikārā va pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1794.
111. Yassa pubbe añikāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1795.

¹ C¹ ca phalitāni, C² ca palitāni. ² C¹ -maṃ. ³ C¹ tikhiṇa-, C² tikhiṇa-. ⁴
Bd pavitho. ⁵ C¹ -jehi. ⁶ C¹ palitāniti, C² phalitāniti ⁷ Bd tava. ⁸ C¹ Bd
nikhiṇa-. ⁹ Bd adds viya. ¹⁰ all three MSS. -ssa. ¹¹ C¹ pameniyā-. ¹²
C¹ ca. ¹³ C¹ -tiṃ. ¹⁴ Bd svajjeko. ¹⁵ C¹ repeat this verse.

119. Indagopakavannañbhā Gandhārā paṇḍukāmbalā
yāyantaṃ anuyāyanti, sv-ājī' eko va gamissati. 1796.
118. Yo pubbe hatthinā yāti sivikāya rathena ca
sv-ājja Vessantaro rājā kathaṃ gacchati pattiko. 1797.
- 5 114. Kathaṃ candanalittañño naccagītappabodhano
kharājinaṃ¹ pharasuṇ ca² khārikājaṃ va hāhiti³. 1798.
116. Kasmā nābbiharīyanti⁴ kāsāvā ajināni vā,
pavisantaṃ brahāraññaṃ kasmā cīraṃ na bajjhare. 1799.
116. Kathan nu cīraṃ dhārenti rājababbajitā janā,
10 kathaṃ kusamayaṃ cīraṃ Maddī paridaheṣṣati. 1800.
117. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārenti⁵ kathaṃ Maddī⁶ karissati. 1801.
118. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1802.
- 15 119. Yassā mudutalā hatthā caraṇā ca sukhe tthitā
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati⁷ bhīrukā. 1803.
120. Yassā mudutalā pādā caraṇā ca sukhe tthitā
pādokaḥi suvaṇṇāhi pīlāmānā⁸ va gacchati⁹
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1804.
- 20 121. Yāssu¹⁰ itthisahassassa¹¹ purato gacchati mālinī
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati ekikā. 1805.
122. Yāssu¹² sivāya¹³ sutvāna muhūṃ uttasate pure
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1806.
123. Yāssu¹⁴ Indassa gottassa ulūkassa pavassato
25 sutvāna nadato bhītā Vāruṇīva pavedhati.
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1807.
124. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
cīraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam' imaṃ puram. 1808

¹ Ck² -nā. ² Ck² parasuva, B⁴ pharusasāca. ³ Ck² gāhiti, B⁴ -kājañña na hārisi
⁴ B⁴ -nobbiharissanti. ⁵ all three MSS -i. ⁶ B⁴ pīji-. ⁷ Ck² ca aochati.
Ck² B⁴ yassu, B⁵ yassa. ⁸ B⁴ -ssānaṃ. ¹⁰ Ck² yāsā¹⁰ ¹¹ B⁴ sūgāya. ¹² Ck²
yassā, Ck² yāsā, B⁴ yassu.

126. Sakuñi hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassati¹. 1809.
126. Sakuñi hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassati¹. 1810.
127. Kurari² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam³ imaṃ puraṃ. 1811.
128. Kurari³ hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassati¹. 1812.
129. Kurari² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
• tena tena padhāvissaṃ piye putte apassati¹. 1813. 10
130. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdaḥ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam³ imaṃ puraṃ. 1814.
131. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdaḥ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassati¹. 1815.
132. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdaḥ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassati¹. 1816. 15
133. Evaṃ ce⁴ me viḷapantiyā rājaputtaṃ adūsakaṃ
pabbājesi⁵ vanam⁶ ratṭhā maññe hessāmi⁷ jivitaṃ ti. 1817.

Ta, kaṇḍikā vā 'ti suvaṇṇabharaṇasuvannaṇavattapattimanditattā supup-
phitā kaṇḍikā viya, yāyantaṃ -- ti uyyānavanakiḷādinam atthāya gacchantaṃ 20
anugacchanti⁸, svājjeko ti so ajja eko hutvā gamissati, anikāniti hatthānī-
kādiṇi, Gandhārā -- ti Gandhāraraṭṭhe uppannā sataśabassagghanikā senāya
pārutā rattakambalā, hāhiti⁹ khandhe katvā harissanti, pavasantā ti
pavasantassa, kasmā -- ti kasmā bandhitum jānanta vākaṇḍiṇā na bandhanti,
rājapabbajitā ti rājāno hutvā pabbajitā, khoma -- ti¹⁰ Kodumbararaṭṭhe
uppannāni¹¹, sā kathaṃ jā 'ti sā katham ajja, anuccaṇḍitā anuditaṅgarā-
hitaṅgi, piḷamānā¹² vā¹³ 'ti kampitvā kampitvā tiṭṭhanti¹⁴ viya¹⁵ gacchati,
yāsu itthi -- ti ādieṇu padesu assu¹⁶ 'ti nipāto, yā ti attho, yā sā ti vā pāṭho,
sivāyā 'ti sigāliyā, pure ti pubbe¹⁷ nagare vasanti¹⁸, Indassa gottassa
'ti Kosiyagottassa, Vāruṇivā 'ti devatābhūtaṭṭhā¹⁹ yakkhadāsi viya gahitā²⁰, 30
dukkhena 'ti puttaviyogasukadukkhena, āgamimaṃ paraṃ ti imaṃ putte

¹ all three MSS. -i. ² so all three MSS. for āgam? ³ C^o -vi, B^d kururi.

⁴ B^d omits ce. ⁵ C^o p^ojeḥi. ⁶ C^o ca na, C^o ca naṃ. ⁷ B^d hi-. ⁸ C^o add
dhajjagāniti vatthā. ⁹ B^d hārieti, B^o hāriti. ¹⁰ B^d adds khomaraṭṭhā. ¹¹ B^d
-naṃ sātāhāni. ¹² C^o piḷaya-, B^d piḷimānā. ¹³ C^o cā. ¹⁴ all three MSS. -i.
¹⁵ C^o add sāva. ¹⁶ C^o omits pubbe. ¹⁷ B^d devatāpavithā. ¹⁸ B^d omits ga-

gate puttassa nivesanaṃ āgantvā¹, piye putte ti Vessantaraṃ ca Maddhū ca sandhāyāha, hatacchāpā vā 'ti hatapotakā², pabbājesi³ vanam ti yadidaṃ Ve-raṃ raṭṭhā pabbājesīti.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

- 5 134. Tassā lālapitaṃ sutvā sabbā antepure bahu⁴
bāhā paggayha pakkandūṃ Sivikaññā samāgatā. 1818.
135. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
senti puttā ca dārā ca Vessantarānivesane. 1819.
136. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
10 atha Vessantaro rājā dānaṃ dātum upāgami. 1820.
137. Vatthāni vatthakāmānaṃ soḍḍānaṃ detha vāruṇiṃ
bhojanaṃ bhojanatthināṃ sammā detha pavecchatha⁵. 1821.
138. Mā ca kañci⁶ vanibbake heṭṭhāyittha idhāgate,
tappetha annapānena, gacchantu patipūjita. 1822.
15 139. Te su mattā kilantā ca⁷ sampatanti vanibbakā
nikkhamante mahārāje Sivinaṃ raṭṭhavaddhane. 1823.
140. Accheccuṃ⁸ vata bho rukkhāṃ nānāphaladharaṃ dūmaṃ
yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakāṃ. 1824.
141. Accheccuṃ vata bho rukkhāṃ sabbakāmadadaṃ dūmaṃ
20 yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakāṃ. 1825.
142. Accheccuṃ vata bho rukkhāṃ sabbakāmarasāharaṃ
yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakāṃ. 1826.
143. Ye vuddhā ye ca dahatā ye ca majjhimāporisā
bāhā paggayha pakkandūṃ nikkhamante mahārāje⁹
Sivinaṃ raṭṭhavaddhane. 1827.
25 144. Atiyakkhā vassavarā¹⁰ itthāgārāṃ ca rājino
bāhā paggayha pakkandūṃ nikkhamante mahārāje⁹
Sivinaṃ raṭṭhavaddhane. 1828.
145. Thiyo pi tattha pakkandūṃ yā tanhi nagare ahu
30 nikkhamante mahārāje Sivinaṃ raṭṭhavaddhane. 1829.
146. Ye brāhmaṇā ye ca samaṇā aṇṇe cāpi vanibbakā
bāhā paggayha pakkandūṃ: adhammo kira bho itī. 1830.
147. Yathā Vessantaro rājā yajamāno sake pure
Sivinaṃ vacanattithena samhā raṭṭhā nirajjati¹¹. 1831.

¹ Pā gāntvā. ² C^h hatacchāpā hi hatacchāpā. ³ C^h -jehi. ⁴ B^d ahu. ⁵ Pā sammadeva pavecchatha. ⁶ so C^h; C^h kañci, Pā kiñci. ⁷ B^d va. ⁸ B^d acchejjam. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Pā vessantaravā. ¹¹ B^d nirajjati, C^h tirajjati.

148. Satta hatthisate datvā sabbālaṃkārahūsīte
suvaṇṇakacche mātāṅge hemakappanavāsase¹ (cfr. supra⁴⁷). 1832.
149. Ārūlhe gāmaṇīyehi tomaramkāsapaṇihi (V^{23.8})
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1833.
150. Satta assasate datvā sabbālaṃkārahūsīte
ajāniye ca jātiyā³ sindhave siṅhavāhine 1834. 5
151. Ārūlhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁴
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1835.
152. Satta rathasate datvā sannaddhe ussittaddhaje
dipe atho pi veyyagghe sabbālaṃkārahūsīte 1836. 10
153. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi esa etc. 1837.
154. Satta itthisate datvā ekamekā rathe ṭhiṭā
sannaddhā nikkharajjūhi suvaṇṇena⁵ alaṃkatā 1838.
155. Pītālaṃkāra pītavasanaṃ pītābharaṇabhūsītā
alārapamukhā⁶ hasulā susaṇṇā⁷ tanumajjhimā 15
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1839.
156. Satta dhenusate datvā sabbā kaṃsupadhāraṇā esa etc. 1840.
157. Satta dāsīsate datvā satta dāsasatāni ca esa etc. 1841.
158. Hatthiassarathe datvā nāriyo ca alaṃkatā esa etc. 1842.
159. Tadāsi yaṃ bhīmasanakam tadāsi lomahaṃsanam
mahādāne padinnamhi medinī samakampatha. 1843. 20
160. Tadāsi yaṃ bhīmasanakam tadāsi lomahaṃsanam
yaṃ pañjalikato rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1844.

Ts⁸ Sivikaṇṇā⁹ ti bhi- Phusatīyā paridevitasādam sutvā sabbāpi Sañ-
jayassa Siviraṇṇo itthiyo samāgatā hutvā pakkandum rodinso, Vessantara- 25
nivesane ti ta. itthinam pakkanditasaddam sutvā Ve-assa nivesane tath' eva
pakkanditvā dvīsu pi rājakulesu keci sakabhāvena saṇṭhātum asakkontā vāta-
vegena sampamāthitā sālā vīya patitvā parivattamānā paridevinso, tato ratyā
ti bhi- tato tassā rattiyā accayena suriye uggate dānaveyyavajiko¹⁰ dānam paṭi-
yāditan ti rakkho ārocesi¹⁰, atha Ve-rājā pāto va nahātvā sabbālaṃkārapati- 30
maṇḍito sādhusasabbhajanam bhuñjitvā mahājanaparivuto sattasatakamahādānam
dātum dānaggaṃ upāgami, dethā ti ta. gantvā saṇṭhisahassaamacce āpāpento
evam āha. vāruṇa ti majjādānam nāma nipphalan ti jānāti, evam sante pi
surāsoṇḍā dānaggaṃ patvā Ve-assa dānagge suram na labhimbā 'ti vattum mā
labhantū 'ti dāpesi, vanibbake ti vanibbakujanesu kañci ekam pi yācakam 35
mā vihetthayittha, patipūjita ti mayā pūjita hutvā yathā maṃ thomayamānā

¹ Ck -navāsase, C^o -tivāsase, B^d -nivāsane. ² B^d nirajjati. ³ B^d ja jātiye. ⁴
B^d indriyā, Ck illiyo-, C^o illiyecāpi. ⁵ B^d -ehi. ⁶ Ck ālāramukha, C^o -rapa-
mukha. ⁷ so all three MSS. for susaṇṇa? ⁸ C^o dhāṭiṇā. ⁹ B^d -kānam.
¹⁰ B^d -cayinso.

gacchanti tathā karothā 'ti vadati, iti so suvaṇṇālaṃkāraṇaṃ suvaṇṇapadhājanāṃ
 homajālapaṭicchannānaṃ haṭṭhīnaṃ sattasatāni tathārūpānaṃ ſeva aśānaṃ satta-
 satāni oḥacammādhī parikkhittānaṃ nāṇaratanaicittānaṃ suvaṇṇapadhājanāṃ rathā-
 naṃ sattasatāni sabbālaṃkārapatimaṇḍitānaṃ uttamarūpadharānaṃ khattiya-
 5 kaññādīnaṃ itthīnaṃ sattasatāni suvinītānaṃ suikkhītānaṃ dāṣīnaṃ sattasatāni
 tathā dāṣānaṃ sattasatāni varaṣabhe ṭhītānaṃ kuṇḍipadohanānaṃ¹ dhenūnaṃ
 sattasatāni aparimāḥāni pānabhojanāni² ti sattasatakamahādānaṃ adāsi, tasmīṃ
 evaṃ dānaṃ dadamāne Jetuttaranagaravāsīno khattiyabrāhmaṇavassasuddā: sāmi
 Vessantara Siviraṭṭhavasīno taṃ dānaṃ deti³ pabbājenti, tvaṃ puṇa dānaṃ
 10 eva deṣṭi paridevīṃsu, tena vuttaṃ:

Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā,
 dānena taṃ nīharanti, puṇa dānaṃ adā⁴ tuvaṃ

dānapaṭiggābhāḥ pana dānaṃ gaheva: idāni kira Ve- rājā amhe anāthe katvā
 araṇhe⁵ pavisaṣati, ito paṭṭhāya kassa santikaṃ gamissamā 'ti cchinṇapādā viya
 15 patantā āvaṭṭantā parivaṭṭantā mahāsaddena paridevīṃsu.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

Te su mattā kilantā ca⁶ sampatanti vanibbakā

nikkhamante mahārāje Sivinaṃ raṭṭhavadḍhane ti ādi vuttaṃ.

Ta, tesumattā ti ettha sukāro nipātamatto, te vanibbakā ti a., mattā
 20 kilantā cā 'ti mattā viya ca kilantā viya ca hutvā, sampatanti ti⁷ parivaṭṭitvā
 bhūmiyaṃ patanti, accheccuṃ vatā 'ti chiudimsu vata. yathā ti yena
 kāraṇena, atiyakkhā ti bhūtavijjā ikkhaṇikāpi, vassavara ti uddhaṭṭijā
 orodhapalakā, vacanatthenā 'ti vacanakāraṇena, samhā⁸ paṭṭhā niraḥja-
 titi attano raṭṭhā nigacchati⁹, gāmaṇīyehi ti haṭṭhacariyehi, ajāṇīye¹⁰ ti jāti-
 25 sampanne, gāmaṇīyehi aśācariyehi, illyācāpadhārihiti¹¹ illyo ca
 cāpe ca dhārentehi, dīpe atho pi veyyagghe ti dīpicammavyaggacamma-
 parikkhite, ekamekā rathe ṭhītā ti so kira ekekaṃ itthiratanāṃ rathe ṭha-
 petvā aṭṭhaṭṭhavanudāsiṃ parivutaṃ adāsi, nikkāharajjūhīti suvaṇṇanikkha-
 suttamayehi pāmaṇgehī, alārapamukhā ti viśālakkhigaṇḍā, haṣulā¹² ti
 30 mihītapubbaḥgamakathā, sasaṇṇā ti sussaṇḍīyo, kamsupadhāraṇā¹³ ti idha
 kamsaṃ ti rajatassa nāmaṃ, rajatamayena khīrapaṭicchannabhājanena¹⁴ saddhīm
 ſeva adāsi a., padīnnamhīti diyyamāne, samakampathā 'ti dānavarena¹⁵
 kampiṭṭha, yaṃ pañjalikato ti yaṃ Ve- rājā mahādānaṃ datvā añjalini
 paggayha attano dānaṃ namassamāno sabbāññūteññāpasse me idāni paṇḍayo hotū
 35 'ti pañjalikato ahoṣi tadāpi¹⁶ bhīṃsanakam eva ahoṣi, tasmīṃ khaṇe paṭhavi
 kampiṭṭhā 'ti a., niraḥjatiṃ evaṃ katvāpi nigacchati yeva, na naṃ koḍi nivā-
 reyyā¹⁷ ti a.

¹ B² - varaṣabhaṭṭhakānaṃ kuṇḍopadohinānaṃ. ² C¹ - gānaṃ, B² - nānaṃ. ³
 B² - asāya in the place of deti. ⁴ C¹ - dadā. ⁵ B² - am. ⁶ B² - va. ⁷ so all
 three MSS. ⁸ C¹ - jātiye, B² - avajātiye. ⁹ C¹ - illyocā-, B² - indriyācā-. ¹⁰ C¹
 subulā, C² - bhaṣulā. ¹¹ C¹ - rinā. ¹² so C¹; B² - khīrapaṭicchadabājanena. ¹³
 - lā - tejena. ¹⁴ C¹ - tasmīṃpi. ¹⁵ C¹ - yyaṣi, B² - nivāreti.

Api ca kho devatā sakala-Jambudīpe rājūnaṃ „Ve- khat-
tiyakaññādīnaṃ mahādānaṃ detīti“ ārocayimṣu, tasmā khattiyā
devatānubhāvena rathenāgantvā khattiyakaññādāyo tassa dānaṃ
gahetvā pakkamimṣu, evaṃ khattiyabrāhmaṇavessasuddādayo
tassa dānaṃ gahetvā pakkamimṣu¹, tassa dānaṃ dentassa
eva sāyaṃ ahoṣi, so attano nivesanam eva gantvā „mātā-
pitaro vanditvā suve gamissāmiti“ alaṃkatarathena mātāpitun-
naṃ vasanaṭṭhānaṃ gato, Maddidevī „aham pi iminā saddhim
gantvā mātāpitaro anujānāpeyyan“² ti tena saddhim gatā, M.
pitaraṃ vanditvā attano gamanabhāvaṃ kathesi.

10

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

101. Āmantayittha rājānaṃ Sañjayaṃ dhammināṃ³ varaṃ:
avaruddhasi maṃ deva, Vamkaṃ gacchāmi pabbataṃ. 1845.
102. Ye hi keci mahārāja bhūtā ye ca bhavissare
atittā⁴ yeva kamehi gacchanti Yamasādanaṃ⁵. 1846. 15
103. So 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
Sivinaṃ vacanattthena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁶. 1847.
104. Aghaṃ taṃ patisevissaṃ vane [vālamigākīṇe⁷ khagga]dīpinisevite
ahaṃ puññāni karomi⁸.
tumhe paṃkamhi sīdathā 'ti. 1848. 20

Ta. dhammināṃ³ - ti dhammikaṛājūnaṃ antare varaṃ uttanam, ava-
ruddhasi² raṭṭhā niharasi, bhūtā ti atitā bhavissare ti ye ca anāgate bhavis-
santi paccuppane ca nibbattā, so haṃ sake abhisasiṃ ti so ahaṃ attano
nagaravāsino yeva pīlesim⁴ kiṃ karonto yajamāno sake pure ti Pāliyam
pana so han ti likhitaṃ, nirajjaham⁶ ti nikkhanto ahaṃ, aghantaṃ ti
yam araṇiṇe vasantaṃ paṭisevitabbam dukkhaṃ taṃ patisevissāmiti, paṃkamhi
ti tumhe pana kāmapaṃke sīdathā 'ti.

Iti M. imāhi catūhi gāthāhi pitarā saddhim kathetvā mātu
santikaṃ gantvā pabbajjaṃ anujānāpento āha:

105. Anujānāhi maṃ amma, pabbajjā maina ruccati,
so 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
Sivinaṃ vacanattthena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁷. 1849. 30

¹ Bā api ca kho pana devatānubhāvena brāhmaṇavessasuddādayo tassa dānaṃ
gahetvā pakkamimṣu. ² Bā - pessāmi. ³ Bā - kaṃ. ⁴ all three MSS. - ādha-
⁵ Bā nirajjaham. ⁶ so all those Mss. ⁷ all those Mss. - si. ⁸ Bā nirajjaham.

166. Aghaṃ taṃ patisevissam
vane [valamigākiṇṇe khagga] dīpinisevite,
ahaṃ puññāni karomi,
tunhe paṃkamhi sīdathā¹ 'ti. 1850.

5 Taṃ sutvā Phusatī āha:

167. Anujānāmi taṃ putta, pabbajjā te samijjhātu,
ayaṃ ca Maddī kalyāṇī susaññā tanumajjhimā
acchataṃ saha puttehi, kiṃ araṇṇe karissatīti. 1851.

Ta. samijjhātū 'ti jhānena samijjhātu samiddhā hotu, acchataṃ ti
10 acchatu, idh' eva hotū 'ti vadati.

Vessantaro āha:

168. Nāhaṃ akāmā dāsim pi araṇṇaṃ netum ussahe,
sace icchati anvetu, sace n' icchati acchatū 'ti. 1852.

Ta. akāmā ti amma kin nām' etaṃ kathetha ahaṃ anicchāva dāsim pi²
15 netuṃ na ussahāmi.

Tato puttassa kathaṃ sutvā rājā taṃ yācituṃ paṭipajji.

Tam atthaṃ pakāsento Sathā āha:

169. Tato suṇhaṃ mahārājā yācituṃ paṭipajjatha:
mā candanasamācāre rajojallaṃ adhārayi, 1853.
20 170. Mā kāsiyāni dhāretvā kusacīraṃ adhārayi,
dukkho vāso araṇṇasmiṃ, mā hi tvaṃ lakkhaṇe gamīti³. 1854.

Ta. paṭipajjathā 'ti bhi- puttassa kathaṃ sutvā rājā suṇhaṃ yācituṃ
paṭipajji, aha mā candana -- ti lohitaandanena parikkhāpasarīre, mā hi tvaṃ
lakkhaṇena samannāgate mā hi⁴ tvaṃ araṇṇaṃ gamissasīti.

- 25 171. Taṃ abravī rājaputti Maddī sabbaṅgasobhanā:
nāhaṃ taṃ sukhaṃ iccheyyāṃ yaṃ me Vessantaraṃ vinā ti. 1855.

Ta. taṃ abravīti sasuraṃ abravī.

172. Tam abravī mahārājā Sivinaṃ rāṭṭhayaḍḍhano:
imgha Maddi nisāmehi vane ye hontī dussahā 1856.
30 173. Bahū kīṭā paṭaṃgā ca makasā madhumakkhikā
te pi taṃ tattha himseyyuṃ, taṃ te dukkhatarāṃ siyā. 1857.

¹ Bā vaṇkaṃ gacchāmi pabbataṃ in the place of tunhe - . ² Cks. - rāparādhayī.

³ Cks. bhamīti. ⁴ Cks. ca.

174. Apare passa santāpe nadīn' ūpa nisevite¹:
sappā ajagarā nāma avisā te mahabbalā 1858.
175. Te manussam² migam vāpi apī-m-āsannam³ āgataṃ
parikkhipitvā bhogehi vasam ānenti attano. 1859.
176. Aññe pi kaṇhajaṇi⁴ acchā nāma aghammigā
na tehi puriso diṭṭho rukkhama āruyha muccati. 1860. 5
177. Saṃghaṭṭayantā siṅgāni tikkhaggā tippahārino
mahisā vicarant' ettha nadīm Sotumbaram⁵ pati. 1861.
178. Disvā migānam yūthāni⁶ gavam sañcaratam⁷ vane
dhenu va vacchagiddhā va katham Maddi karissasi. 1862. 10
179. Disvā sampatite ghore dumagge suplavamgame⁸
akhettaññāya te Maddi bhavitan te⁹ mahabbhayaṃ. 1863.
180. Yā¹⁰ tvaṃ siṅgāya¹¹ sutvāna muhum uttasayī¹² pure
sā tvaṃ Vamkam anuppattā katham Maddi karissasi. 1864.
181. Thite majjhantike kāle sannisinnesu pakkhisu
sanate va braharaññam¹³, tattha kiṃ gantum icchasīti. 1865. 15

Ta. tamabravīti tam sunham abravī, apare passa santāpe ti aññe
santāpe pekkha¹⁴, nadīnūpanisevite¹ ti nadīnam¹⁵ ūpa nisevite¹⁶ āsan-
notthāne nadīkūle vasantē ti a., avisā ti nibbīṣā, apimāsannan¹⁷ ti āsannam
attano sarirasampbassam āgatan ti¹⁸ a., aghammigā ti aghakarā migā¹⁹, duk- 20
khāvahā ti a., nadīm Sotumbaram⁵ patiti Sotumbarāya²⁰ nāma nadīyā
tīre, yūthānan ti yūthāni, ayam eva vā pāṭho, dhenu va vacchagiddhā
vā ti tava dārake apassanti va²¹ vacchagiddhā dhenu viya katham karissasi,
vakāro pan' ettha nipātamatto va, sampatite ti sampatante, ghore ti virūpe,
suplavamgame²² ti makkate, akhettaññāya²³ ti araññe abhūmikusalāya²⁴, 25
bhavitante²⁵ ti bhavissati te, sutvānā ti siṅgāya²⁶ saddam sutvā, muhum
ti nagare vasanti pi punappuna uttesasi, sanate vā ti sannatantam²⁷ viya
bhavissati.

182. Tam abravī rājaṇi²⁸ Maddi sabbaṅgasobhanā:
yāni eṭṭāni akkhāsi vane paṭibhayāni me 30
sabbāni abhisambhossam, gaccham ūva rathesabha. 1866.

¹ Cks nadīnūpatise-, B⁴ nadīnupasevite; ² Cks -a. ³ Ck apipāsannam, C⁸ apī-
pāsantam. ⁴ B⁴ kaṇhajaṇi. ⁵ B⁴ sodu-. ⁶ B⁴ -nam. ⁷ Ck -caritam, C⁸
-cavitam. ⁸ B⁴ dupla-. ⁹ B⁴ bhavissate. ¹⁰ Cks yam. ¹¹ B⁴ siṅgāya. ¹²
B⁴ -sate. ¹³ Cks -ññā. ¹⁴ B⁴ -pe bhayaṇake pekkhasi. ¹⁵ Cks nadīyam. ¹⁶
Cks upasevite. ¹⁷ Cks apipāsannan. ¹⁸ Ck āganti, C⁸ āghante. ¹⁹ C⁸ aghammigā,
C⁸ omits aghakarā migā. ²⁰ Cks -ram. ²¹ B⁴ yā. ²² B⁴ dupla-. ²³ Cks
-ññātāya. ²⁴ Cks -kusalāya, B⁴ araññābhūmi akusalatāya. ²⁵ B⁴ bhavissate.
²⁶ B⁴ siṅgāya. ²⁷ so B⁴; Cks nadati

183. Kāsaṃ kusaṃ poṭakilaṃ¹ usīraṃ muṇḍapabbajam
urassā padahessāmi², nāssa hessāmi dunnayā. 1867.
184. Bahūhi vata cariyāhi kumārī vindate patim
udarass³ uparodhena⁴ gohanubbeṭhanena ca. 1868.
- 5 185. Aggissa paricariyāya udakummajjanena ca
vedhabbam⁵ kaṭukam loke gacchaṇṇe⁶ rathesabha. 1869.
186. Api⁷ 'ssā hoti appatto ucchiṭṭham api bhuñjituṃ
yo⁸ naṃ hatthe gahetvāna akāmaṃ⁹ parikaḍḍhati,
vedhabbam⁵ kaṭukam loke gacchaṇṇe⁶ rathesabha. 1870.
- 10 187. Kesaggahaṇamukkhepā¹⁰ bhumyā ca parisumbhaṇā
datvā ca nopakkamati bahuṃ dukkhaṃ anappakam.
vedhabbam etc. 1871.
188. Sukkacchavivedhaverā¹¹ datvā subhagamānino
akāmaṃ⁹ parikaḍḍhanti ulūkam¹² ñeva¹³ vāyasā, ve- etc. 1872.
- 15 189. Api nātikule phīte¹⁴ kamsapajjotane vasaṃ
n¹⁵ evātivākyam na labhe bhātūhi sakhikāhi ca, ve- etc. 1873.
190. Naggā nadi anodakā¹⁶ naggam¹⁷ raṭṭham¹⁸ arājikam
itthi¹⁹ pi vidhavā naggā yassāpi dasa bhātaro, ve- etc. 1874.
191. Dhajo rathassa paṇṇānam²⁰, dhūmo paṇṇānam²¹ aggīno,
rājā²² raṭṭhassa paṇṇānam²³, bhattā paṇṇānam²⁴ itthiyā ve-etc. 1875.
- 20 192. Yā daliddi daliddassa aḍḍhā aḍḍhassa kittimā
tam ve devā pasamsanti dukkaram²⁵ hi karoti sā. 1876.
193. Sāmikam anubandhissam²⁶ sadā kāsāyavāsini,
pathavyāpi abhejjantyā²⁷ n²⁸ icche Vessantaram²⁹ vinā, ve- etc. 1877.
- 25 194. Api sāgarapariyantam³⁰ bahuṃ vittadharam³¹ mahim
nānāratana-paripūram³² n³³ icche Vessantaram²⁹ vinā. 1878.
195. Kathan nu tāsam³⁴ hadayam³⁵, sukhārā vata itthiyo
yā sāmike dukkhitam³⁶ sukham³⁷ icchanti attano. 1879.
196. Nikkhamante mahārāje Sivīnam³⁸ raṭṭhavadḍhane.
30 tam aham³⁹ anubandhissam²⁶, sabbakāmapadado hi me ti. 1880.

Ta. tamabravīti bhi- Maddi raṇṇo vaḍḍanam⁴⁰ sutvā tam⁴¹ rājānam⁴² abravi,
abhisambhoosan⁴³ ti sahisāmi⁴⁴ adhivāsesāmi, poṭakilaṃ¹ ti poṭakilaṭṭhi-
nam⁴⁵ nāma padahessāmiti dvedhā⁴⁶ katvā purato gamessāmi, udarassu⁴⁷ - ti
upavāsena⁴⁸, gohanubbe⁴⁹ - ti viśālekāṭṭhānatauttarapassāvattithiyo⁵⁰ sāmikam⁵¹

¹ C^{ks} pota-. ² all three MSS. panuda. ³ C^{ks} uradassupa-. ⁴ B^d vedhavyam.
⁵ C^{ks} so. ⁶ B^d -mā. ⁷ C^{ks} sukha-, B^d suka-. ⁸ so all three MSS. ⁹ B^d
phīte? C^{ks} pite. ¹⁰ B^d anu-. ¹¹ C^{ks} paṇṇāno, B^d -nam. ¹² B^d -nam. ¹³ B^d
abhi-. ¹⁴ C^{ks} vidhā. ¹⁵ B^d adde khuddādhivāsena. ¹⁶ C^{ks} -kaṭṭho, uttarapassāva-

labhantīti katvā gohanunā kaṭṭhālakaṃ koṭṭhāpetvā¹ veṭhanena² passāni upanāmetvā kumārīkā patim paṭilabhanti, kaṭṭukan ti asādhukaṃ³, gacchaṃ ūevā⁴ 'ti gamissāmi yeva, appatto ti tassā vidhavāya ucehiṭṭhakaṃ paribhuñjitum ananucchaviko yeva, yo nan ti yo nīcaṣṣeco tam vidhavaṃ anicchamānaṃ ūeva hatthe gahetvā kaḍḍhati, kesaggahaṇaṃ mukkhēpā bhūmyā ca parisumbhanā ti assāmikaṃ itthim pādena kesaggahaṇaṃ ukkhēpā⁵ bhūmiyaṃ pātentī, etā avamaññā nātikkamanti⁶, datvā cā 'ti assāmikāya itthiyā evarūpaṃ bahum anappakaṃ dukkhaṃ paro⁷ puriso datvā na ca pakkamati⁸ nirāsaṃko⁹ olokeno va tiṭṭhati, sukkacchavīti¹⁰ nahāniyacunṇena¹⁰ upaṭṭhāpitachavivaṇṇā, vedhaverā ti vidhavittakā¹¹, datvā 'ti kiñcid eva appamattakaṃ dhanam¹⁰ datvā, eubhagamāñño ti mayaṃ subhagā ti maññamānā, akāmaṇ¹² ti tarū vidhavaṃ assāmikaṃ akāmaṇ¹³ ulūkaṃ vāyasā viya parikaḍḍhanti, kaṃsa pajjotane ti suvaṇṇabhāya jotante¹⁴ vasaṇti evarūpe pi nātikule vasaṇānā, nevātivākyam na labhe ti ayaṃ nīsaṃmikā yāvajjivāṃ ambhakaṃ ūeva bhārū jāta¹⁵ ti ādīni vacanāni vadantehi bhātūhi pi sakhikāhi pi ativākyam garaḥā¹⁵ vacanāni n'eva na labhati¹⁶, labhati yeve, paññānan ti pakaṭṭhabhāvākaraṇaṃ, yā daliddīti devakittisamponnā yā itthi attano sāmikassa daliddassa dukkhappattassa kāle sayam pi daliddi samānā dukkhā va hoti tassa aḍḍhassa kāle ten'eva saddhīm aḍḍhā sukhappattā hoti tam pi devatā passasanti, abbejjantyā ti abbejjantiyā, sace pi hi itthiyā sakalapāṭhavi na bhijjati sakalāya pāṭhaviyā²⁰ sū va¹⁷ issarā hoti tathāpi vedhabbaṃ kaṭṭukam evā¹⁸ 'ti a., sukhārā vata itthiyo ti itthiyā hadayā, suṭṭhu kharā vata¹⁸ itthiyo.

197. Tam abravī mahārājā Maddim sabbaṅgasobhanam:

ime te daharā puttā Jālī Kaṇhājina vubho¹⁹

nikkhippa lakkhaṇe gaccha, mayaṃ te posiyāma¹⁹ ti. 1881. 25.

Ta. Jālī -- vubho¹⁹ ti Jālī ca Kaṇhājina cā 'ti ubho nikkhipitvā ṭhapetvā gacchā 'ti.

198. Tam abravī rāja-puttī Maddi sabbaṅgasobhanā:

piyā me puttakā deva Jālī Kaṇhājina vubho¹⁹,

ty-amhaṃ tattha ramessanti araṇṇe jīvasokinaṃ²¹ ti. 1882. 30.

Ta. tyamhaṃ ti te dārakā ambhakaṃ ta. araṇṇe, jīvasokinaṃ²¹ ti avigatasokānaṃ hadayaṃ ramessanti ti a.

¹ Bā - thalakaṃ koṭṭā-. ² Bā veṭhakenā. ³ Bā asātaṃ, Ck asādukaṃ. ⁴ Bā -po. ⁵ so Ck; Ck etā avamaññānātikkamanti, Bā etāni avamaññamāni ati-. ⁶ Bā para. ⁷ Bā datvā ca pana no pakkamati. ⁸ Ck -ke. ⁹ Bā suka-, Ck sukha-. ¹⁰ Ck -sna. ¹¹ Ck -vittikā, Bā vidhavittikāmā purisā. ¹² all three MSS. -mā. ¹³ Ck omitt ak-. ¹⁴ Bā suvaṇṇabhājanābhāya pajjotante. ¹⁵ Bā -o -o. ¹⁶ Ck labhanti, Cā adds na. ¹⁷ Ck yā va. ¹⁸ Ck vanta, Cā vanna. ¹⁹ Bā vubho. ²⁰ Bā posiyāma. ²¹ Bā jivi-.

199. Tam abravi mahārājā Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhanaḥ:
sālinam odanam bhutvā sucim māmsūpasecanam
rukkhaphalāni bhuñjantā katham kāhanti dārakā. 1883.
200. Bhutvā sataphale kamse sovaṇṇe satarājike
rukkhapattesu bhuñjantā katham kāhanti dārakā. 1884.
201. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacirāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1885.
202. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
pattikā paridhāvanta katham kāhanti dārakā. 1886.
203. Kūṭāgāre sayitvāna nivāse phussitaggaḷe
sayanta rukkhamaḷasmim katham kāhanti dārakā. 1887.
204. Pallamkesu sayitvāna gonake cittasanthate
sayanta tīpasanthare katham kāhanti dārakā. 1888.
205. Gandhikena¹ vilimpitvā agarucandanepa² ca
rajojallāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1889.
206. Cāmaramorahatthehi³ vijitāṅgā⁴ sukhe ṭhitā
daṭṭhā⁵ dāmsēhi mākasehi katham kāhanti dārakā ti. 1890.

Ta. kamse ti phalasatena katāya kaṭṭhanapāṭiyā, gonake cittasanthate
ti mahāpīṭṭhiyāni kākakojave⁶ c' eva vicittake santhare ca⁷, cāmara--⁸ ti
20 cāmārehi c' eva morahatthehi ca vijitāṅgā⁴.

Evam pi tesam sallapantānam nēva atha ratti vibhāyi,
vibhātāya rattiya suriyo uggañchi. Mahāsattassa catusindhava-
yuttam alamkataratham ānetvā rājadvāre ṭhapayimsu. Maddi
sassusasure vanditvā sesitthiyo āpucchitvā apaloketvā dve putte
25 ādāya Vessantarato paṭhamataram gātvā rathe atthāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

207. Tam abravī rājaputti Maddī sabbaṅgasobhanā:
mā deva paridevesi mā ca tvam vimano ahu,
yathā mayam bhavissāma tathā hessanti dārakā. 1891.
- 30 208. Idam vatvāna pakkāmi Maddī sabbaṅgasobhanā,
Sivimaggena anvesi putte-ādāya lakkhaṇā ti. 1892.

Ta. Sivi-- ti Siviraṇṇo gantabbamaggen⁹ eva, anvesiti, tam¹⁰ agamāsi,
pāsāda otaritvā ratham abhiruyha ṭhitā ti a.

¹ Bā gāṇḍha-. ² Bā aggaḷu-. ³ Bā cāmari-. ⁴ so Ck for vi-. Bā vijit-. ⁵ Bā
phuṭṭhā. ⁶ Ck gonakojava. ⁷ Bā adde santhate. ⁸ Bā omite tath.

209. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo
pitu mātuc ca¹ vanditvā katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ 1893.
210. Catuvāhiṃ rathaṃ yuttaṃ sīghaṃ āruya sandanaṃ
ādāya puttadāraṃ ca Vaṇkaṃ pāyāsi pabbataṃ ti. 1894

Ta. tato ti bhi- tassā Maddiyā rathaṃ abhirūhitvā tñtakāle, datvā ti 5
bhīyo² dānaṃ datvā, katvā ca - - ti padakkhiṇaṃ ca katvā, naṃ ti nipāta-
mattaṃ.

211. Tato Vessantaro rājā yenāsi bahuko jano
ānanta kho taṃ gacchāma ārogā hontu nātayo ti. 1895.

T. a.: bhi- kato Ve- rājā yaṃhi tñāne rājānaṃ passissāma³ 'ti bahuko 10
jano tñto āsi ta. rathaṃ pesetvā mahājanaṃ āpucchanto ānanta kho taṃ gac-
chāma ārogā hontu nātayo ti ā. ta. taṃ ti nipātamattaṃ, bhi- tato Ve- nātaye
ā.: tumhe āmantetvā mayaṃ gacchāma, tumhe sukhitā hotha niddukkā ti.

Evam Mahāsatte mahājane āmantetvā „appamattā dāna-
dīni puññāni karoṭhā“ 'ti tesaṃ ovādaṃ ca datvā gacchante 15
pana Boḍhisattassa mātā⁴ „putto me dānavittako dānaṃ detū“
'ti ābharaṇehi saddhiṃ sattaratanapūrāni sakatāni ubhosu
passesu pesesi, so pi attano kāyārūḷhaṃ eva ābharaṇabhaṇḍaṃ
omuñcitvā sampattayācakānaṃ aṭṭhārasa vāre datvā avasesaṃ
sabbam adāsi, so nagarā nikkhamitvā ca parivattitvā⁵ oloketu- 20
kāmo ahosi, ath' assa manam paṭicca⁶ rathappamāṇe tñāne
paṭhavi bhijjitvā⁷ parivattitvā rathaṃ nagarābhimukhaṃ akāsi,
so mātāpitunnaṃ vasanaṭṭhānaṃ olokesi tena kāraṇena⁸ paṭha-
vikampādayo ahesuṃ, tena vuttaṃ:

212. Nikkhamitvāna nagarā nivattitvā vilokite 25
tadāpi paṭhavi kampi Sineruvanavaṭṭasakā ti 1896.

sayam pana oloketvā Maddim pi olokāpetuṃ gātham āha:

213. Imha Maddi nisāmehi rammarūpaṃ va dissati
āvāso Sivisettṭhassa pettikam bhayanaṃ mamaṃ ti. 1897.

Ta nisāmehitū olokehi.

30

¹ Ck^s pitumātucca, B^s pitumātum ca. ² B^s hi-. ³ B^s adds cīntesi. ⁴ B^s
vattetvā, Ck^s omīti parivattitvā. ⁵ Ck^s paṭicca. ⁶ B^s adds kulāla cakkaṃ viya.
⁷ Ck^s kāruṇṇena.

Atha M. sahaajāte satṭhisahassee amacce ca sesajanañ ca
 oloketvā nivattāpetvā ratham pājento Maddim ā: „bhadde
 sace pacchato yācakā āgacchanti upadhāreyyāsīti“, sāpi olo-
 kentī nisīdi, ath' assa sattasatakamahādānañ sampāpunitum
 5 asakkontā cattāro brāhmaṇā nagaraṃ āgantvā „kuhiṃ rājā“
 ti pucchitvā „dānaṃ datvā gato“ ti vutte „kiñci gahetvā gato“
 ti vatvā „rathena gato“ ti sutvā „asse naṃ yācissāmā“ 'ti
 anubandhiṃsu, atha Maddi te āgacchante disvā „yācakā devā“
 'ti ārocesi, M. ratham ṭhapesi, te āgantvā asse yāciṃsu, M.
 10 caturo haye tesaṃ adāsi.

Tam atthaṃ pakāseṇto Satthā āha:

211. Tam brāhmaṇā anvagamum, te tam asse yāciṃsu,
 yācito paṭipādesi catunnaṃ caturo haye ti. 1898.

Assesu pana dinnesu rathadhuraṃ ākāse yeva atṭhāsi,
 15 atha brāhmaṇesu gatamattesu yeva cattāro devaputtā rohitami-
 gāvaṇṇena āgantvā sampācchitvā āgamimsu', M. tesaṃ deva-
 puttabhāvaṃ űatvā imaṃ gātham āha:

212. Imha Maddi nisāmehi: cittarūpaṃ va dīssati,
 migarohiccavaṇṇena' dakkhiṇassā vāhanti maṃ ti, 1899.

20 Ta. dakkhiṇ -- ti susikkhitassā vīya maṃ vāhanti.

Atha naṃ evaṃ gacchantāṃ aparo brāhmaṇo āgantvā
 ratham yāci, M. puttadāraṃ otāretvā ratham tassa adāsi,
 rathe' pana dinne' devaputtā antaradhāyimsu.

Rathassa pana dinnabhāvaṃ pakāseṇto Satthā āha:

25 213. Ath' ettha pañcama āgā, so tam ratham yācatha',
 tassa tam yācito dāsi, na c' assu' pahato mano. 1900.

217. Tato Vessantaro rājā oropetvā' sakaṃ janaṃ
 assāsayi assa ratham brāhmaṇassa dhanesino ti. 1901.

Ta. atthetthā 'ti ath' etasmiṃ ṭhāne, na cassa -- ti na c' assu olino',
 30 assāsayi paritoṇento' nīyyādesi.

¹ Ck. āg. ² Ck. migā-. ³ Ck. -esu. ⁴ B. āyācetha. ⁵ so all three MSS. for cassa? ⁶ B. orohitvā. ⁷ B. na cassa mano olino. ⁸ Ck. parivatoṇento.

Tato paṭṭhāya pana sabb' ete pattikā va ahesuṃ, atha
M. Maddiṃ avoca:

218. Tvaṃ Maddi Kanhājinaṃ gaṇha, lahukā esā kaniṭṭhikā,
ahaṃ Jāliṃ gaṇhissāmi, garuko bhātiko hi so ti. 1902.

Evañ ca pana vatvā ubho pi dve dārake amkenādāya 5
pakkamiṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

219. Rājā kumāram ādāya rājaputtī ca dārikaṃ
sammodamānā pakkāmuṃ aṇṇamaṇṇaṃ piyaṃvadā ti. 1903.
Dānaṃ kaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

10

Te paṭipathe gacchante manusse disvā „kuhiṃ Vamkapab-
bato“ ti puechanti, manussā „dūre“ ti vadanti, tena vuttaṃ:

220. Yadi keci manuṇā enti¹ anumagge paṭipathe²
maggaṃ te paṭipucchāma: kuhiṃ Vamkatapabbato. 1904.

221. Te taṭṭha ambe passitvā karuṇaṃ paridevayūṃ,
dukkhaṃ te paṭivedenti: dūre Vamkatapabbato ti. 1905.

15

Maggassa ubhatō passe³ vividhaphaladhārino rukkhe disvā
dārakā kandanti, M-assānubhāvena phaladhārino rukkhaṃ ona-
mitvā hatthasamphassaṃ⁴ āgacchanti, tato supakkaphalāni ucci-
nitvā tesaṃ deti, taṃ disvā Maddi⁵ acchariyaṃ pavedesi, 20
tena vuttaṃ:

222. Yadi passanti pavane dārakā phalite dume
tesaṃ phalānaṃ hetūhi⁶ uparodanti dārakā. 1906.

223. Rodante dārake disvā ubbiggā vipulā⁷ dumā
sayam ev' onamitvāna upagacchanti dārake. 1907.

25

224. Idam accherakaṃ disvā abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ
sādhukāraṃ pavattesi Maddi sabbaṅgasobhanā: 1908.

225. Accheram vata lokasmiṃ abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ
Vessantarassa tejena sayam ev' onatā dumā ti. 1909.

*

¹ Bā keci manuṇā qti. ² all three MSS. paṭi-. ³ Bā ubhoṃ passesu. ⁴ Ck²
-passaṃ, C² passaṃ. ⁵ Ck² -i, Bā -im. ⁶ C² -uhi, Bā -umhi, B² -ubbhi. ⁷
Bā ubbidhā vipulā, Ck² ubbiggā vipphalā.

Jetuttaranagarato Suvannagiritālo nāma pabbato pañcayo-
janāni, tato Kontimārā nāma nadī pañcayojanāni, tato c'
Arañjaragiri.¹ nāma pabbato pañca-, tato Dunniviṭṭha-brāhmaṇa-
gāmo² nāma pañca-, tato mātulanagaraṃ dasayojanāni, iti taṃ
5 maggaṃ Jetuttaranagarato tiṃsayojanaṃ hoti³, devatā maggaṃ
saṃkhipiṃsu, ekadivaseṇ⁴ eva te mātulanagaraṃ sampāpu-
niṃsu, tena vuttaṃ:

226. Saṃkhipiṃsu pathaṃ yakkhā anukampāya dārake,
nikkhaṇṭadivaseṇ⁵ eva Cetaraṭṭhaṃ⁶ upāgamun ti. 1910.

10 Upagacchantā pana Jetuttaranagarato pātaraśasamaye nik-
khamitvā sāyaṇhasamaye Cetaraṭṭhe⁷ mātulanagaraṃ sampattā.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

227. Te gantvā digghaṃ addhānaṃ Cetaraṭṭhaṃ⁸ upāgamun,
iddhaṃ phitaṃ janapadaṃ bahumaṃsasurodananti⁹. 1911.

15 Tadā mātulanagare satthikhattiyasahasāni vacanti, M.
antonagaraṃ apavisitvā nagaradvāre sālāya nisīdi, ath' assa
Maddi M-assa pādesu rajaṃ puñjitvā pāde sambāhetvā¹⁰, „Ve-assa
āgatabhāvaṃ jānāpessāmīti“ sā sālato nikkhamitvā tassa cak-
khupathesu¹¹ atthāsi, tena nagaraṃ pavisantiyo ca nikkha-
20 mantiyo ca itthiyo naṃ disvā parivāresuṃ.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

228. Cetiyo¹² parikirimṃsu¹³ disvā lakkhaṇaṃ āgataṃ:
sukhumālī vata ayyā¹⁴ pattikā paridhāvati. 1912.

229. Vayhāhi pariāyitvā sivikāya ca khattiyā¹⁵

25 sājja¹⁶ Maddi araṇṇasmiṃ pattikā paridhāvati. 1913.

Ta lakkhaṇaṃ t' lakkhasampannaṃ Maddiṃ āgataṃ, paridhāva-
tīti evaṃ sukhumālī hutvā pattikā ya vicarati, pariāyitvā ti Jetuttaranagare
vicaritvā, sivikāya¹⁷ ti suvaṇṇasivikāya.

¹ C^k marañjana-, B^k ārañjara-. ² C^k -ṭṭhi-, B^k tuppavināḍiḍḍabāra-. ³ B^k
-nāni honti. ⁴ B^k jeta-. ⁵ C^k māsasurodanti, C^k bahumamāsasurodananti. ⁶
B^k -the. ⁷ B^k je-. ⁸ B^k -vārāsu-. ⁹ C^k vanāyaṃ ayyā, C^k vāyaṃ ayya. ¹⁰
C^k vattiyā, B^k rathena ca. ¹¹ B^k svaṇṇa.

Mahājano tam Maddiñ ca Ve-rañ ca putte c' assa anātha-gamane¹ āgate disvā gantvā rājānañ ārocesi, satṭhisahassarājāno rodantā paridevantā tassa santikañ āgamimṣu².

Tam atthañ pakāsento Sathā āha:

290. Tam disvā Cetapāmokkhā rodamānā upāgamum: 5
kaccin nu deva kusalañ, kacci deva anāmayam,
kacci pitā³ ārogo⁴ te Sivinañ ca anāmayam. 1914.
291. Ko te balañ mahārāja, ko nu te rathamaṇḍalañ,
anassako arathako digham addhānam āgato,
kacc' āmittehi pakato⁵ anuppatto s' imañ disan ti. 1915. 10

Ta. disvā ti dūrato va passitvā, Cetapā -- ti Cetarājāno, upāgamun ti upagamimṣu, kusalañ ti ārogyam, anāmayam ti niddukkhabhāvañ, ko te balañ ti kuhin tava balakāyo, ratha -- ti yonāsi alaṃkatarathena āgato so kuhin ti pucchanti, anassako ti na assako⁶ ti yeva, arathako ti ayānako, digham -- ti dighamaggam āgato, pakato ti abhibhūto. 15

Attha nesam rājūnañ M. attano āgamanakāraṇaṃ kathento ā.:

292. Kusalañ c' eva me samma, atho samma anāmayam,
atho pitā arogo⁷ me Sivinañ ca anāmayam! 1916.
293. Ahañ hi kuñjarañ dajjañ iśādantañ urūhavañ (cfr. supra v. 33)
khettaññum sabbayuddhānañ sabbasetam gajuttamañ 1917. 20
294. Paṇḍukambalasañchannañ pabbhinnañ sattumaddanañ
dantiñ savālavijaniñ setañ Kelāsa-sādisañ 1918.
295. Sasetacchattañ saupatheyyam⁸ sāthabbanañ⁹ sahatthipam
aggayānañ rājavāhiñ brāhmaṇānañ adās' ahañ. 1919.
296. Tasmim me Sivayo kuddhā, pitā c'¹⁰ upahato¹¹ mano, 25
avaruddhati¹² mañ rājā, Vamkam gacchāmi pabbatañ,
okāsañ sammā jānātha vane yattha vasāmase¹³ ti. 1920.

Ta. tasmim me ti tasmim kāraṇe mayham Sivayo kuddhā, upahato -- ti upahatañitto kuddho va hutvā mañ raṭṭhā pabbājesi, yatthā 'ti yasmin vane mayam vaseyyāma ta. no vasanokāsañ jānāthā 'ti ā. 20

Te rājāno āhaṃsu:

¹ so Cks; Bā anāthāgamanena. ² Cā ag-; Bā āgamaṃsu. ³ Cks pitā. ⁴ Cks āroga, Cā aroga, Bā arogo. ⁵ Cks kacc' tāmittehi kato. ⁶ Cks anassako. ⁷ Cks -gā. ⁸ Bā saupāṭheyyam, Bā saupāṭheyyam. ⁹ Cks sabbabbanam, Bā sādhabbanam. ¹⁰ Cks ca. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā -ddhāsi, Cks -ruddhāsi. ¹³ Bā vase-.

297. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
issaro si¹ anuppatto yaṃ idh' atthi pavedaya. 1921.

298. Sākaṃ bhisam madhum māmsam suddham sālinam odanaṃ
paribhuñja mahārāja, pāhuno² no si āgato ti. 1922.

5 Ta. pavedaya 'ti kathehi, sabbaṃ paṭiyādetvā deessāma, bhisam ti bhi-
samūlaṃ yaṃ kiūci kandajetam vā.

Vessantaro āha:

299. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
avaruddhati³ maṃ rājā, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
10 okāsam samma jānātha vane yattha vasāmasa ti, 1923.

Ta. paṭiggahitaṃ ti sabbam etaṃ tumhehi dinnam mayā ca paṭigra-
hitaṃ eva hotu sabbassa tumhehi mayham agghiyaṃ ti agghiyaṃ nivediyaṃ
kataṃ, rājā paṇa maṃ avaruddhacīti⁴ ratthā pabbajeti⁵, tasmā Vaṃkam eva
gamissāmi, tasmim me araṇṇe vasanāttānaṃ jānāthā 'ti.

15 Te rājāno āhaṃsu:

300. Idh' eva tāva acchassu Cetaratthe rathesabha
yāva Cetā gamissanti raṇṇo santikaṃ yācitum
nijjhāpetum mahārājaṃ⁶ Sivinaṃ ratthavaḍḍhanam. 1924.

301. Taṃ taṃ Cetā purakkhatvā patitā laddhapaccayā
20 parivāretvāna gacchanti, evaṃ jānāhi khattiyā 'ti. 1925.

Ta. raṇṇo -- ti raṇṇo santikaṃ yācanatthāya gamissanti⁷, nijjhā-
petum ti tumhākaṃ niddosabhāvaṃ jānāpetum, laddha -- ti laddhapattitthā,
gacchanti ti gamissantīti.

Mahāsatto āha:

25 302. Mā vo ruccittha gamaṇaṃ raṇṇo santika⁸ yācitum
nijjhāpetum mahārājaṃ, rājā tattha na issaro⁹. 1926.

303. Accuggatā hi Sivayo balatthā¹⁰ negamā ca ye
te padhamsetum icchanti rājānaṃ mama kāraṇā ti. 1927.

30 Ta. tatthā 'ti tasmim mama niddosabhāvaṃ nijjhāpane, rājāpi anissaro,
accuggatā ti atikuddhā, balatthā¹¹ ti balakāyā¹², padhamsetum te rā-
jato niharitum, rājānaṃ ti rājānaṃ pi.

¹ Cks ti. ² so all three MSS. ³ B^d -asi. ⁴ B^d -ruddhāsi. ⁵ B^d -si. ⁶ Cks -ja. ⁷ Cks gamaṇaṃ. ⁸ B^d -kaṃ. ⁹ B^d rājāpi tatthantissaro. ¹⁰ B^d baladaggā. ¹¹ B^d balaggā. ¹² Cks balakāyanāyana.

Te rājāno āhaṃsu:

244. Sace esā pavatt' ettha raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana
idh' eva rajjaṃ kārehi Ceteh¹ parivārito. 1928.
245. Iddham phitaṃ c' idaṃ raṭṭhaṃ iddho janapado mahā,
matim karohi tvaṃ deva rajjassa-m-anusāsituṃ ti. 1929. 5

Ta. sace esā -- ti sace etasmim raṭṭhe esā pavatti, rajjassa -- ti
rajjaṃ anusāsituṃ, ayaṃ eva vā pāṭho.

Vessantaro āha:

246. Na me chando mati atthi rajjassa-m-anusāsituṃ
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetaputtā sunātha me. 1930. 10
247. Atuṭṭhā Sivayo assu¹ balatthā² negamā ca ye
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetā rajje hi secayum, 1931.
248. Asammodiyam pi vo assa accantaṃ mama kāraṇā
Sivinaṃ bhaṇḍanaṃ cāpi, viggaho me na ruccati. 1932.
249. Ath³ assa bhaṇḍanaṃ ghoram sampahāro anappako⁴, 15
ekassa kāraṇā mayham himseyyum bahuke jane⁵. 1933.
250. Paṭiggaḥitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
avaruddhati⁶ maṃ rājā, Vamkam gacchāmi pabbataṃ,
okāsam sammā jānātha vane yattha vasāmase ti. 1934.

Ta. Cetā rajjehi -- ti Cetaraṭṭhavāsino kira Ve-ram rajje abhiśiñcimeṃ 20
ti tumbhakaṃ kupitā te atuṭṭhā assu¹, asammodiyaṃ ti asāmaggiyaṃ, assā² ti
mayham ekassa kāraṇā tumbhakaṃ bhaṇḍanaṃ bhaviṣṣati.

Evam M. anekapariyāyena yācito pi r. na icchi, ath' assa
te pana rājāno mahantaṃ sakkāraṃ karimsu, so nagaraṃ
pavisituṃ na icchati, atha naṃ sālam eva alaṃkaritvā sāniyā²⁵
parikkhepaṃ katvā mahāsayaṇaṃ paññāpetvā sabbe ārakkhaṃ
katvā parivārayimsu, so ekadivasaṃ⁷ ekarattim vasitvā tehi
gahitārakkho sālāyaṃ vasitvā punadivase pāto va nānaggarasa-
bhojanaṃ paribhuñjitvā tehi rājūhi parivuto sālāya nikkhami,
saṭṭhisahasā⁸ khattiyā tena saddhim pannarasayojanaṃ maggaṃ³⁰

¹ B^d āsuh. ² B^d balaggā. ³ C^k -rena campako, C^e -rena cappako. ⁴ C^k bhim-
seyyum bahum kopano, C^e himseyyum bahuko jano, B^d himseyya bahuko jano.
⁵ B^d -st. ⁶ B^d āsuh. ⁷ B^d omits ekadi-.

gantvā vanadvāre t̥hatvā purato pannarasayojanaṃ maggaṃ
ācikkhantā āhaṃsu:

351. Taggā te mayā akkhāma yathāpi kusalā tathā
rājisi yattha sammanti āhutaggi samāhitā. 1935.
- 5 352. Esa selo mahārāja pabbato¹ Gandhamādano
yattha tvaṃ saha puttehi saha bhariyāya c'² acchasi³. 1936.
353. Tam Cetā⁴ anusāsimsu assunettā⁵ rudammukhā,
ito gaccha mahārāja uju yen' uttarāmukho. 1937.
354. Atha dakkhasi bhaddan te Vipulā⁶ nāma pabbatāṃ
10 nānādumagaṇākiṇṇaṃ sītaccāyāṃ manoramāṃ. 1938.
355. Tam atikkamma bhaddan te atha dakkhasi āpakā⁷,
nadin Ketumatim nāma gambhīraṃ girigabbharaṃ 1939.
356. Pūthulomamacchākiṇṇaṃ supatitthaṃ mahodakāṃ,
tattha nahātvā pivitvā ca assāsetvā saputtake 1940.
- 15 357. Atha dakkhasi bhaddan te nigrodhaṃ maddhuvipphalaṃ
rammake sikhare jātaṃ sītaccāyāṃ manoramāṃ. 1941.
358. Atha dakkhasi bhaddan te Nālikāṃ nāma pabbatāṃ
nānādi jaggaṇākiṇṇaṃ selāṃ kimpurissāyutaṃ. 1942.
359. Tassa uttarapubbena Mucalindo nāmaso sare
20 puṇḍarīkehi sañchanno setasogandhiyehi ca. 1943.
360. So vanāṃ meghasaṃkāsāṃ dhūvaṃ haritaśāḍḍalāṃ
sīho vāmisapekkhīva vānasaṇḍaṃ vigāhiya
puppharukkhehi sañchannaṃ phalarukkhehi c'⁸ ūbhayaṃ. 1944.
361. Tattha bindussarā vaggū nāpāvaṇṇā bahū diḍḍā
kujjantā⁹ upakujjanti utusampupphite dume. 1945.
- 25 362. Gantvā girividuggāṇāṃ nadīnaṃ pabhavāni¹⁰ ca
so¹⁰ dakkhasi¹¹ pokkharāṇiṃ karaṇṇjakakudhāyutaṃ 1946.
363. Pūthulomamacchākiṇṇaṃ supatitthaṃ mahodakāṃ
samaṃ ca caturassaṃ ca¹² sādum appatigandhiyaṃ. 1947.
- 30 364. Tassa¹³ uttarapubbena paṇṇasālāṃ amāpaya
paṇṇasālāṃ amāpetvā uñchacariyāya ihathā¹⁴ 'ti. 1948.

Ta. rājisi'ti rājāno hutvā pebbajitā, samāhitā ti ekaggacuttā, esā 'ti
dakkhīṇahatthaṃ ukkhipitvā iminā pabbatapādenagacchathā 'ti ācikkhantā¹⁴ vadanti.

¹ O's sabbato. ² B⁴ vacchasi. ³ C² bhariyā ca acchasi, (C² gariyā ca a., B² gariyo
ca a. ⁴ C² cetā, B⁴ jetā. ⁵ C² assa-. ⁶ B⁴ vepulāṃ. ⁷ C² āvakāṃ,
B⁴ āpakāṃ. ⁸ C² -raṭṭh. ⁹ C² B⁴ -tim. ¹⁰ C² pabhāṇi. ¹¹ C² yo. ¹²
B⁴ addasa. ¹³ B⁴ caturāṇḍaṇḍa. ¹⁴ B⁴ tasmā. ¹⁵ B⁴ āgacchantā.

acchastī¹ vassasasi, āpaka² ti nadīm³ āpañ⁴, girigabbharan ti giri-
 kucchito pavattam, madhuvipphalan⁵ ti madhuraphalam, rammake ti
 ramañiye, kimpurisāyutan ti kimpurisehi āyutam parikkham, setaso-
 gandhiyehitī⁶ nānappakārehi setapupphehi⁷ c' eva sogandhiyehi ca samannā- 5
 gatañ, siho vāmisapekkhīti āmisam patthento siho viya, bindussarā ti
 piñditassara, vaggū ti madhurassarā, kujjantam - - ti⁸ paṭhamam kujjamānañ
 pakkhīñ pacchā upakujjanti, utu - - ti utukālasamaye pupphite dume nisīdīva
 kujjantam anukujjanti, so ākakkhasīti⁹ so tvañ passasīti¹⁰ a., karañña - - ti
 karañjarukkhehi ca kakudharukkhehi ca samparikkham, appaṭigandhiyañ ti
 paṭikkūlagandharahitañ madhurodakassa sampuppañ nānappakārapadumuppala- 10
 dhi sañchannañ paṇṇasālam, amāpayā¹¹ ti paṇṇasālam māpessasi¹², amā-
 petvā ti māpetvā, uñchacariyāya iṭhathā¹³ ti aṭha tumhe deva uñchacariyāya
 yāpento appamattā iṭhatha, āradhaviyā hutvā vihareyyātha¹⁴ ti a.

Evan te rājāno tassa pannarasayojanañ maggañ ācik-
 khitvā tañ uyyojetvā Vessantarassa antarāyabbhayaassa vinoda- 15
 natthañ „mā kocid eva paccāmitto okāsañ labheyyā“ ti cin-
 tetvā ekañ vyattañ susikkhitañ Cetaputtañ „tvañ gacchante
 ca āgaṇṇante ca parigaṇṇhāhīti“ vanadvāre ārakkhatthāya ṭha-
 petvā sakalanagaram¹⁵ eva gamimsu, Ve-pi saputtadāro Gandha-
 mādanañ gantvā tañ divasañ ta. vasitvā tato uttarābhimukho 20
 Vipulapabbatapādena¹⁶ gantvā Ketumatiyā nāma nadiyā tīre
 nisīdīva vanacarakena dinnam madhumamsam khāditvā tassa
 suvaṇṇasūciñ datvā nabhītvā pivītvā ca paṭippassaddhadaratho¹⁷
 nadīm¹⁸ uttaritvā sānupabbatasikkhare ṭhitassa nigrodhassa
 mūle thokañ nisīdīva nigrodhaphalāni khāditvā utthāyāsañ 25
 gacchanto Nālīkañ nāma pabbatañ patvā pariharanto Muca-
 lindasaratīrena pubbuttarakaṇṇam patvā ekapadikamaggena
 vanaghaṭaṇ pavasi tvātañ atikkamma giridugganadipabbhavañ¹⁹
 purato tañ caturassapokkharaniñ²⁰ sampāpuni, tasmim khāṇe
 Sakko devarājā²¹ āvajjanto tañ kāraṇam ātāvā „M. Himavan- 30
 tañ pavīṭṭho vasanaṭṭhānañ laddhum vaṭṭatīti“ cintetvā Vissa-

¹ B² vacch-. ² C² āvakañ. ³ C² nadī. ⁴ B² ti udakavāhanañ āvattañ, B²
 āvapañ in the place of nadīm āpañ. ⁵ B² -vipphalan, B² madhuvipphalan.
⁶ B² -tim-. ⁷ B² ādāsa ti. ⁸ B² passissasīti. ⁹ B² māpeyyasi. ¹⁰ so all
 three MSS. for sakalañ. ¹¹ B² vopulla-. ¹² C² -ā. ¹³ B² nadīto. ¹⁴ B²
 atikkama giriduggaṇaṇ nadīpabbhavañ. ¹⁵ B² -raṇasapo-. ¹⁶ C² add nañ.

- kammaṃ pakkosāpetvā „gaccha tāta tvaṃ Vaṃkapabbāta-
 kucchimhi ramaṇīye thāne assamapadaṃ māpetvā ehi”¹ “Viāsa-
 kammaṃ pesesi, so ta. gantvā dve paṇṇasālāyo dve caṃkame
 rattitthānadivaṭṭhānāni ca māpetvā caṃkammakoṭiyaṃ tesu
 5 tesu thānesu nānāpupphagacche kadalivanāni ca dassetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre ca paṭiyādetvā „ye keci pabbajitukāma
 gaṇhantū”² ‘ti akkharāni likhitvā amanusse ca bheravasadde
 migapakkhino ca paṭikkamāpetvā sakatthānaṃ eva gato, M. pi
 ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānaṃ vasaṇatthānaṃ bha-
 10 vissatīti”³ Maddiṃ ca dve putte ca assamapadadvāre thapetvā
 sayāṃ assamapadaṃ pavisitvā akkharāni oloketvā „Sakkeṃ
 amhi diṭṭho”⁴ ti natvā paṇṇasāladvāraṃ vivaritvā pavisitvā
 khaggaṃ ca dhanuṃ ca apantvā sātāke omuñcitvā pavisivesāṃ
 gahetvā kattaradaṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā caṃ-
 15 kamaṃ āruya aparāparaṃ caṃkamitvā paccekabuddheṇa sadi-
 sena upasamena⁵ puttadārānaṃ santikaṃ agamaṃsi, Maddi
 M-assa pādesu patitvā roditvā ten’ eva saddhiṃ assamapadaṃ
 pavisitvā attano paṇṇasālaṃ gantvā tāpasavésaṃ gaṇhi, pacchā
 putte pi tāpasakumārake karimsu, eattāro khattiyā Vaṃka-
 20 pabbatakucchimhi vasiṃsu, atha Maddi M-aṃ varaṃ yāci:
 „deva tumhe phalāphalaṭṭhāya agantvā putte gahetvā idh’ eva
 hotha, ahaṃ phalāphalaṃ āharissāmi”⁶, tato paṭṭhāya sā
 araṇṇato phalāphalāni āharitvā tayo jane paṭijaggati, Bo- pi
 taṃ varaṃ yāci: „Maddi mayaṃ ito paṭṭhāya pabbajitā nāma
 25 itthi ca nāma brahmacariyassa malaṃ, ito ‘paṭṭhāya akāle
 mama santikaṃ mā āgacchāhi”⁷, sā „sādhū”⁸ ‘ti sampajicchi,
 M-assa mettānubhāvena samantā tiyojane sabbe tiracchānāpi
 aññamaññaṃ mettaṃ paṭilabhiṃsu, Maddi devī pi pāto va
 utthāya pāṇiyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpetvā mukhodakaṃ
 30 āharitvā dantakaṭṭhaṃ datvā assamapadaṃ sammajjitvā dve
 putte ca pitu santike thapetvā pacchikhaṇḍiāṇakusahatthā

¹ Bā sakkena diṇno smim. ² Cā upamena.

araññaṃ pavasitvā vanamūlaphalāphalāni ca ādāya pacchim
pūretvā sāyanhasamaye āgantvā paṇṇasāle phalāphalaṃ ṭha-
petvā nahātu 'ti' putte nahāpeti², atha cattāro pi khattiyā
paṇṇasāladvāre nisiditvā phalāphalaṃ paribhuñjanti, tato Maddi
devaputte ādāya attano paṇṇasālaṃ gacchati, iminā niyāmena 5
pabbatakucchimhi sattamāse vasiṃsū 'ti. Vanapāpavesana-
khaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Tadā Kālīngaratṭhe Dunniviṭṭhabrahmaṇagāma-vāsī Jūjako
nāma brāhmaṇo bhikkhācariyāya kahāpaṇasataṃ labhitvā ekas-
miṃ brāhmaṇakule ṭhapetvā puna dhanam pariyesanattāyā 10
gato, tasmim cirāyante brāhmaṇakulā kahāpaṇe³ vaḷaṇjetvā
pacchā itarena āgantvā codiyamānā⁴ kahāpaṇe⁵ dātuṃ asak-
kontā Amittatāpanaṃ nāma dhītaraṃ tassa adāmsu, so taṃ
ādāya Kālīngaratṭhe Dun--gāmaṃ gantvā vasi, Amittatāpanā
sammā brāhmaṇaṃ paricarati, ath' aṇṇe va taruṇabrahmaṇā 15
tassa⁶ ācārāsampattiṃ disvā „ayaṃ mahallakabrahmaṇaṃ paṭi-
jaggaṭi. tumhe amhesu kiṃ pamajjathā“ 'ti attano bhariyāyo
tajjenti, tā „imaṃ Amittatāpanaṃ imamahā-gāmā palāpessāmā“
'ti nadittitthādisu sannipatitvā taṃ paribhāsiṃsu.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha :

20

265. Aha vāsi⁶ Kālīngesu Jūjako nāma brāhmaṇo

tassāpi⁷ daharā bhariyā nāmen-Amittatāpanā. 1949.

266. Tā taṃ⁸ tattha gatā vocuṃ nadiudakahārikā

thiyo taṃ paribhāsiṃsu samāgantvā kutūhalā: 1950.

267. Amittā nūna te mātā Amittā⁹ nūna te pitā

25

ye taṃ jīṇassa pādāmsu evaṃ dahariyaṃ sati. 1951.

268. Ahitaṃ vata te nāti mantayīmsu rahogatā

ye taṃ jīṇassa pādāmsu evaṃ dahariyaṃ sati. 1952.

269. Dukkaraṃ vata te nāti mantayīmsu rahogatā ye etc. 1953.

270. Pāpakāṃ vata te nāti mantayīmsu rahogatā ye etc. 1954.

30

271. Amanaṇṇaṃ vata te nāti mantayīmsu rahogatā ye etc. 1955.

¹ Bā natvā for nhatvā? ² Bā nahāpeti. ³ Bā -paṇ. ⁴ Ck² bhediya-, B² khodiya-.

⁵ Bā tassa. ⁶ B² vāsi, Ck² ahucāsi. ⁷ C² tassāsi. ⁸ C² taṃ naṃ, C² tā taṃ.

⁹ 80 all three MSS.

373. Amanāpavāsaṃ vasasi evaṃ dahariyaṃ sati
yā tvaṃ vasasi jīṇassa, matam te jīvitaṃ varam. 1956.
373. Na hi nūna tuyhaṃ kalyāṇi pitā mātā ca sobhane
aṇṇaṃ bhattāraṃ vindimsu, [ye taṃ jīṇa pādamsu]
6 evaṃ dahariyaṃ sati. 1957.
374. Duiyittāṃ¹ te navamiyaṃ² akataṃ agghittakaṃ ye etc. 1958.
375. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyaṇe
sā tvaṃ loke abhisasi silavante bahussute
yā tvaṃ vasasi jīṇassa evaṃ dahariyaṃ sati. 1959.
- 10 376. Na dukkhāṃ ahinā daddhaṃ na dukkhāṃ sattiyā hataṃ
tāṃ ca dukkhaṃ ca tippaṇ ca³ yaṃ passe jīṇakaṃ patim. 1960.
377. N' atthi khippā n' atthi rati jīṇena patinā saba,
n' atthi allāpasallāpa, jagghitam pi na sobhati. 1961.
378. Yadaḥ daharo daharā ca mantayanti rahogatā
15 sabbāsaṃ sokā nassanti⁴ ye keci hadayanissitā. 1962.
379. Daharā tvaṃ rūpavati purisānaṃ abhipatthitā⁵,
gaccha nātikule accha, kiṃ jīṇo ramayissatīti. 1963.

Ta. ahū 'ti ahoṣi, vāsi Kālīṅgesū 'ti Kālīṅgarattho Danniṇittabrah-
maṇagāmaṇāsi, tā naṃ tattha -- ti ta. gāme itthiyo diudakahārikā hutvā
20 gatā naṃ avocum, thiyo naṃ -- ti tāyo itthiyo na aṇṇaṃ kiñci avocum aṭṭa
kho taṃ paribhāṇimsu, kutūhalā ti kuttūhalajātā viya hutvā, samāgaṇtvā ti
samantato parikkhipitvā, dahariyaṃ ti daharim taruṇim sobhaggappattaṃ sa-
mānaṃ, jīṇassa⁶ 'ti jarājīṇassa gehe, duiyittāṃ⁷ te navamiyaṃ⁸ ti
tayā navamiyaṃ⁹ yāgaṃ¹⁰ duiyittāṃ¹¹ bhavissati, so te yāgaṇḍo¹² paṭhamam
25 mahallakakākena gahito bhavissati, duiyittā¹³ te navamiyā ti pi pāṭho nava-
miyā tayā duiyittā¹⁴ bhavissatīti a., akataṃ -- ti agghittānaṃ pi tayā aka-
taṃ bhavissati, abhisasīti akkoṣi, tassa te pāpassa idam phalaṃ ti adhippāyēn'
evaṃ āhamsu, jagghitam pi -- ti khaṇḍadante vivaritvā hasantassa mahalla-
kassa hasitam pi na sobhati, sabbāsaṃ sokā nassanti¹⁵ sabbe etesaṃ
30 sokā vinassanti¹⁶, kiṃ jīṇo ti ayaṃ jīṇo taṃ pañcahi kāmagaṇehi kathaṃ
ramayissati.

Sā tāsāṃ santikā parihāsaṃ¹⁷ labhitvā udakaghaṭaṃ ādāya
rodamānā gharaṃ gantvā „bhoti kiṃ rodasīti“ brāhmaṇena
puṭṭhā tassa ārocenti imaṃ gātham āha:

¹ O¹ duiyittāṃ, C¹ duiyittāṃ, B¹ duiyittāṃ. ² B² navamiyā, C² navamiyā.
³ C³ nippāṇa. ⁴ so C⁴, B⁴ sabbā sokā vinassanti. ⁵ C⁵ - tthikā, B⁵ purisā
- tvaṃ abhipatthitā. ⁶ O⁶ duiyittāṃ, B⁶ duiyittāṃ. ⁷ B⁷ navamiyā. ⁸ C⁸ miyaṃ,
B⁸ navamiyā. ⁹ B⁹ yāga. ¹⁰ B¹⁰ yāga. ¹¹ C¹¹ duiyittāṃ, B¹¹ duiyittāṃ. ¹² C¹²
duiyittāṃ, B¹² duiyittāṃ. ¹³ C¹³ omīti sokā vi. ¹⁴ B¹⁴ - bhāsaṃ.

980. Na te brāhmaṇa gacchāma nadiṃ udakahāriyā,
thiyo maṃ paribhāsanti tayā jippena brāhmaṇā 'ti. 1964.

T. a. : brāhmaṇa tayā jippena maṃ 'tthiyo paribhāsanti, tasmā ito paṭ-
(hāya tava udakaharīhā hutvā nadiṃ na gamissāmīti.

Jūjako āha:

981. Mā me tvaṃ akarā kammaṃ, mā me udakam āhari,
ahaṃ udakam āhissam, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1965.

Ta. udakamāhissan ti ahaṃ udakam āharissāmīti.

Brāhmaṇi āha:

982. Nāhaṃ tamhi kule jātā yaṃ tvaṃ udakam āhare,
evaṃ brāhmaṇa jānāhi na te vacchāma' ahaṃ ghare. 1966.

983. Sace me dāsam dāsim vā nānayissasi brāhmaṇa
evaṃ brāhmaṇa jānāhi na te vacchāmi santike ti. 1967.

Ta. pāhan ti yamhi kule sāmikā kammaṃ karonti¹ nāhaṃ ta. jātā, yaṃ
tvaṃ ti yasmā² yaṃ udakam tvaṃ āharissasi na mayhaṃ ten' attho. 15

Jūjako āha:

984. N' atthi me sippatthānam³ vā dhanadhaññaṃ vā brāhmaṇi
kuto 'haṃ dāsam dāsim vā ānayissāmi bhotiyā,
ahaṃ bhotiṃ upatthissam, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1968.

Brāhmaṇi āha:

985. Ehi te ahaṃ akkhissam yathā me vacanam sutam:
esa Vessantaro rājā Vamke vasati pabbate, 1969.
986. Tam tvaṃ gantvāna yācassu dāsam dāsiṃ ca⁴ brāhmaṇa,
so te dassati yācito dāsam dāsiṃ ca⁴ khattiyo ti. 1970.

Ta. ehi te -- ti ahaṃ te ākikkhissāmi idam sā devatādhiggaḥitā hutvā āha. 25

Jūjako āha:

987. Jippo 'haṃ asmi abalo, diḥho c' addhā suduggamo,
mā bhoti paridevesi, mā ca tvaṃ vimanā ahu,
ahaṃ bhotiṃ upatthissam, mā bhoti kupitā ahū ti. 1971.

Ta. jippo -- ti bhaddo ahaṃ jippo kaṭham gamissāmīti.

¹ Bā karenti. ² Bā tasmā. ³ Bā sippam(hānam. ⁴ so all three MSS.

Brāhmaṇī āha:

389. Yathā āgantvā¹ saṃgāmaṃ² ayuddho va³ parājito
evam eva tuvaṃ brahme' āgantvā va parājito. 1972.
390. Sace me dāsaṃ dāsīṃ vā nānāyissasi brāhmaṇa
5 evaṃ brāhmaṇa jānāhi, na te vacchāṃ⁴ ahaṃ ghare,
amanāpaṃ te karissāmi, taṃ te dukkhaṃ bhavissati. 1973.
391. Nakkhatte utupubbesu yadā maṃ dakkhasi 'laṃkataṃ'
aññehi⁵ saddhiṃ ramamānaṃ tan te dukkhaṃ bhavissati, 1974.
392. Adassanena mayhaṃ te jinṇassa paridevato
10 bhiyyo Vamkā ca palitā⁶ bahū hessanti brāhmaṇā ti. 1975.

Ta. amanāpante ti Vessantarassa santikaṃ gantvā dāsaṃ vā dāsīṃ vā
anāharantassa taṃ⁷ aruccanakaṃ⁸ kammaṃ karissāmi, nakkhatte -- ti nak-
khatteyogavasena vā channaṃ utūnaṃ tassa tassa pubbavasena vā pavattesu chaṇṇesu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 15 393. Tato so brāhmaṇo bhito brāhmaṇiṇā vasānugo .
atthito kāmarāgena brāhmaṇiṃ etad abravī: 1976. "
394. Pātheyyaṃ me karoḥi tvaṃ saṃkulyā sagulāni⁹ ca "
madhupindikā ca sukatāyo sattubhattaṃ ca brāhmaṇi. 1977.
395. Anayissam¹⁰ methunake ubho dāsakumārake,
20 te taṃ paṇṇaṃ rattindivam atanditā ti. 1978.

Ta. atthito ti upadduto upapilīto, sagulāni cā¹¹ 'ti sagulapūve, sattu-
bhattan ti baddhasattuṃ c' eva abaddhasattu puvabhattaṃ ca, methunake
ti jātigottakulapadessehi sadise, dāsakumārake ti tava dāsattāya¹² kumārake.

- Sā khippaṃ pātheyyaṃ paṭiyādetvā brāhmaṇassārocesi,
25 so gehe dubbalatṭhānaṃ thiraṃ katvā dvāraṃ paṭisaṃkharitvā
araññā dārūni āharitvā ghaṭena udakaṃ āharitvā sabbabhā-
janāni pūretvā tatth' eva tāpasavesaṃ gahetvā „bhadde ito
paṭṭhāya vikāle mā nikkhami, yāva mamāgamaṇā appamattā
hohiti“ ovaḍitvā upāhānaṃ¹³ āruya¹⁴ pātheyyapasibbakaṃ aṃse
30 laggetvā Amittatāpanaṃ padakkhipaṃ¹⁵ katvā assupunṇehi
nettehi pakkāmi.

¹ C^o B^o ag-. ² C^o gāmaṃ, B^o saṃgā-. ³ C^o ayuddho, B^o sassa. ⁴ read: maṃ
dakkhasi alaṃ kataṃ, omitting yadā? ⁵ B^o aññehi ca. ⁶ B^o taṃ aṃ-
nucchavikāṃ. ⁷ B^o aṃkataṃ. ⁸ C^o aṃkataṃ. ⁹ C^o aṃkataṃ. ¹⁰ C^o or.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

299. Idam katvā¹ brahmabandhu paṭimuñci upāhanam²,
tato so mantayitvāna³ bhariyam, katvā padakkhiṇam 1979.
300. Pakkāmi so ruṇṇamukho brāhmaṇo sahitaḥbato
Sivinaṃ nagaraṃ phitaṃ⁴ dāsapariyesanaṃ caran ti. 1980. 5

Ta. ruṇṇamukho ti rudammukho, sahitaḥbato ti samādinnavato,
gahitātāpasaveso ti a., caran ti dāsadāsi-pariyesanaṃ caranto Sivinaṃ nagaraṃ
ārabbha pakkāmi.

So tam nagaraṃ gantvā. sannipatitaṃ janaṃ „Ve- kuhin“
ti pucchi. 10

* Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

297. So tattha⁵ gantvā avaca ye tatthāsum samāgatā:
kuhiṃ Vessantaro rājā, kattha passemu khattiyaṃ. 1981.
298. So jano tam avacāsi ye tatthāsum samāgatā:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
pabbajito sakā ratthā, Vamke yasati pabbate. 1982.
299. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo
ādāya*puttadāraṇ ca Vamke yasati pabbate ti. 1983.

Ta. pakato ti upadduto pilito attano nagare vasitum alabhitvā idāni
V- pabbate yasati. 20

„Evaṃ amhākaṃ rājānaṃ nāsetvā puna pi āgato⁶, idha
tiṭṭhā⁷ 'ti te⁸ leḍḍudaṇḍādihattā brāhmaṇaṃ anubandhiṃsu,
so devatādhiggaḥito hutvā V-pabbatamaggam eva gaṇhi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

300. So codito brāmaṇiṇi brāhmaṇo kāmaggiddhimā 25
aghan tam patisevittha¹⁰ vane [vālamigākiṇṇe
khagga]dipinisevite. 1984.
301. Adāya beluvaṃ daṇḍam agghuttaṃ kamaṇḍalum
so pāvisi brahāraṇṇam yattha assosi kāmadaṃ. 1985.
302. Tam pavitṭhaṃ brahāraṇṇam kokā nam parivārayum, 30
vikkandi so¹⁰ viṭṭhanattho dūre pathā¹¹ apakkami. 1986.
303. Tato so brāhmaṇo gantvā bhogaluḍḍho¹² asaṇṇato
Vamkass¹³ oharane nattho¹⁴ imā gāthā abhāsathā 'ti. 1987¹⁵.

¹ Bā vattā. ² Ck. -ak. ³ Bā im-. ⁴ Ck. pītaṃ. ⁵ Ck. teca. ⁶ Ck. neccā. ⁷ Ck. omit āgato. ⁸ Ck. tiṭṭhā. ⁹ Ck. omit te. ¹⁰ Bā -vissaṃ. ¹¹ so Bā; Ck. pathā. ¹² Ck. -luddo. ¹³ Bā -orohaṇe nathe.

Ta aghantan ti tam mahājanena anubandhanadukkhā e' eva vanān
pariyogāhanadukkhā ca, aggihuttan ti aggijūhanakakataccabūh, kokā nam
parivārayun ti so asaṇṇān pavisitvā V-pabbatagāmmeggaṃ ajānanto magga-
mūlho hutvā vicarati, aha nam ārakkhathāya nisinnassa Cetaputtassa sunakhā
5 parivārayimā 'ti a., vikkandi so ti so rukkhān āruya mahantena ravena
kandi, vippanaṭṭho ti vinaṭṭhamaggo, dūre pathā¹ ti V-pabbatagāmpa-
thato² dūre apakkami, bhogaluddho³ ti ativiya bhogaluddho⁴, asaṇṇāto
ti dussilo, oharāṇe⁵ ti V-pabbatassa gamanamagge vippanaṭṭho⁶, so sunakhehi
parivārito rukkhe nisinnō va imā gāthā abhāsatha:

- 10 804. Ko rājaputtaṃ nisabhaṃ jayantāṃ aparājitaṃ
bhaye khemassa dātāraṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1988.
805. Yo yācataṃ patiṭṭhāsi bhūtānaṃ dharanī-r-iva
dharanūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1989.
806. Yo yācataṃ gati āsi savantinaṃ va⁷ sāgaro
15 udadhūpamaṃ⁸ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1990.
807. Kalyāṇatitthaṃ supipin⁹ sītūdakaṃ¹⁰ manoramaṃ
puṇḍarīkehi sañchannaṃ yuttaṃ kiṇṇakkhareṇuṇā¹¹
rahadūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1991.
808. Assatthaṃ va pathe jātaṃ sītaccāyāṃ manoramaṃ¹²
20 santānaṃ vissametāraṃ¹³ kilantānaṃ paṭiggahaṃ
tathūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1992.
809. Nigrodhaṃ va pathe jātaṃ sītaccāyāṃ manoramaṃ
santānaṃ vissametāraṃ¹⁴ kilantānaṃ paṭiggahaṃ
tathūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1993.
25 810. Ambaṃ iva pathe jātaṃ sītaccāyāṃ manoramaṃ
santānaṃ vissametāraṃ¹⁵ kilantānaṃ paṭiggahaṃ
tathūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1994.
811. Sālaṃ iva pathe jātaṃ sītaccāyāṃ manoramaṃ
tathūpamaṃ vissametāraṃ¹⁶ kilantānaṃ paṭiggahaṃ
30 tathūpamaṃ mahārājaṃ ko me Vessantaraṃ vidū. 1995.
812. Dumaṃ iva etc. 1996.
813. Evaṃ ca me vilapato pavitṭhassa brahāvane
ahaṃ jānaṃ ti yo vajjā nandim so janaye mamaṃ. 1997.
814. Yo me evaṃ vilapato¹⁷ pavitṭhassa brahāvane
35 ahaṃ jānaṃ ti yo vajjā [tāya so ekavācāya]
pasave puññaṃ anappakan ti. 1998.

¹ so B⁴; C⁵ pathā. ² C⁵ pathato; B⁴ -gāmi ca maggato. ³ C⁵ -luddo. ⁴ C⁵ omīti ativiya bho-. ⁵ C⁵ oharāṇā, B⁴ oharāṇe naṭhe. ⁶ B⁴ -naṭhe. ⁷ C⁵ -naṭ ca. ⁸ B⁴ sāgarupamaṃ. ⁹ so C⁵; B⁴ āṇḍimaṃ. ¹⁰ B⁴ sītūdakaṃ, C⁵ sītaccāyāṃ. ¹¹ B⁴ kiṇṇikkha-. ¹² C⁵ -tānaṃ. ¹³ B⁴ evaṃ ca me vi-.

Ta jayantan ti maccheracittam vijayantañ¹, ko me -- ti ko mayham Vessantarañ ācikkheyyā² 'ti vadati, patitthāsīti patitthā āsi, santānañ ti pariyañtānañ³, kilantānañ ti maggakilantānañ, paṭiggahañ ti paṭiggahaṇaṃ⁴ patitthābhūtañ, ahañ jānanti yo vajjā⁵ ti ahañ Ve-rañ jānāmiti yo vadeyya⁶ 'ti.

Tassa tañ paridevasaddaṃ sutvā⁷ ārakkhatthāya ṭhapito⁸ Cetaputto migaluddako hutvā araṇṇe vicaranto cintesi⁹ „ayañ brāhmaṇo Ve-rassa vasanaṭṭhānatthāya paridevati, na kho pan' esa dhamme sudhammatāya āgato, Maddiñ vā dārake vā yācissati, idh' eva nañ māressāmiti“ tassa santikaṃ gantvā „brāhmaṇa na¹⁰ te jivitaṃ dassāmiti“ so dhanuñ ākaḍḍhitvā tajjesi. 10

* Tam atthañ pakāsento Satthā āha:

316. Tassa Ceto paṭissosi araṇṇe luddako caram:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo.
pabbājito sakā raṭṭhā Vaṃke vasati pabbate. 1999.
316. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo
ādāya puttadārañ ca Vaṃke vasati pabbate. 2000. 15
317. Akiccakārī dummedho¹ raṭṭhā vīvanam āgato
rājaputtaṃ gavesanto bako maccham ivōdake. 2001.
318. Tassa ty-āhañ² na dassāmi jivitaṃ idha brāhmaṇa,
ayañ hi te mayā nunno³ saro pāssati⁴ lohitañ. 2002. 20
319. Siro te vajjhayitvāna hadayañ chetvā sabandhanañ
panthasakumañ⁵ yajissāmi tuyhañ mānsena brāhmaṇa¹¹. 2003.
320. Tuyhañ mānsena medena matthakena ca brāhmaṇa
ahutiñ paggaheṣṣāmi chetvāna hadayañ tava. 2004.
321. Tam me suyitthañ suhutañ tuyhañ mānsena brāhmaṇa
na ca tvañ rājaputtassa bhariyañ putte ca nessesāti. 2005. 25

Ta akiccakārīti tvañ akiccakārīko, dummedho ti nippaṇṇo, raṭṭhā -- ti raṭṭhato mahāraṇṇam āgato, saro passatīti¹² saro pivissati, vajjhayitvāna¹³ 'ti¹⁴ māretvā rukkhā patitassa te sīsañ tālaphalañ viya luñcivā sabandhanañ hadayamaṇsañ chinditvā panthadevatāya¹⁵ panthasaku- 30
nañ¹⁶ nāma yajissāmi, na ca tvañ ti evaṃ sante tvañ rājaputtassa bhariyañ
vā putte vā na nessesāti.

¹ so B; B² maccheravijāhañ, C² maccheravijitāñ. ² so C² for pariyañtānañ?
B² pariyañtānañ. ³ C² -kañ. ⁴ C² omit sutvā. ⁵ C² sutvā for cintesi.
⁶ C² omit na. ⁷ C² -dha. ⁸ C² nunno corr. so nunno, B² asaṃhite mayā
rūlo. ⁹ so C² = S. pāssati, C² passati, B² pīssati. ¹⁰ so C²; B² bandha-,
C² pattha-. ¹¹ C² -pañ. ¹² B² pīssati. ¹³ C² add mañ. ¹⁴ B² bandha-,
C² pattha-.

So tassa vacanam sutvā maraṇabhayaatajjito musā kathento ā:

322. Avajjho brāhmaṇo dūto, Cetaputta suṇohi me,
tasmā dūtaṃ na hananti, eṣa dhammo sanantano. 2006.
323. Nijjhataṃ Sivayo sabbe, pitā naṃ datṭhum icchati
5 mātā ca dubbalā tassa¹, acirā cakkhūni jiyare². 2007.
324. Tes³ āhaṃ pahito dūto, Cetaputta suṇohi me,
rājaputtaṃ nayissāmi, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2008.

Ta. nijjhataṃ ti saṇḍatta³, acirā - -² ti niccaṃ⁴ rodanena nacirassa⁵ eva
cakkhūni jiyissanti.

- 10 Tadā Cetaputto „Ve-raṃ kira ānetuṃ gacchatīti“⁶ soma-
nassappatto sunakhe bandhitvā ṭhapetvā brāhmaṇaṃ⁷ otāretvā
sākhāyāntare nisīdāpetvā imaṃ gātham āha:

325. Piyassa me piyo dūto, puṇṇapattaṃ dadāmi te
imaṃ ca madhuno tumbaṃ migasatthiṃ ca brāhmaṇa,
15 taṃ ca te desam akkhissāṃ yattha sammati kāmado tū. 2009.⁸

Ta. piyassa me ti mama piyassa Vessantarassa tvam piyo dūto, tava
ajjhāsayepūraṇaṃ puṇṇapattaṃ dadāmi ti. Jūjakakhaṇḍaṃ⁹ niṭṭhitaṃ.

- Cetaputto brāhmaṇaṃ bhojetvā pātheyyatthāy¹⁰ assa madhu-
lābūṇ c¹¹ eva¹² pakkamigasatthiṃ ca¹³ datvā magge ṭhapetvā
20 dakkhiṇahatthaṃ ukkhipitvā Mahāsattassa vasanokāsaṃ ācik-
khanto āha:

326. Esa selo mahābrahṃe pabbato Gandhamādana
yattha Vessantaro rājā saha puṭṭhehi sammati 2010.
327. Dhārento brāhmaṇaṃ¹⁰ vaṇṇaṃ āsadaṇ ca masaṇ jaṭaṃ,
25 cammavāsi chamā seti jātavedhaṃ namassati. 2011.
328. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūṭā va nīlā añjanapabbatā. 2012.
329. Dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamālūvā
sampavedhenti vātena sakim pitā va māṇavā. 2013.
30 330. Upari dumapariyāyesu¹¹ saṃgītiyo va sūyare,
nājjuhā¹² kokilā¹³ saṃghā sampatanti dumā dumaṃ. 2014.

¹ Ck^o caṇṇa. ² Ck^o jiyati. ³ B^d saṇḍattā. ⁴ Ck^o nicca. ⁵ B^d āgato ti. ⁶ B^d adda rukkhato. ⁷ Ck^o jūjapabbatā. ⁸ B^d madhuno tumbaṃ ceva. ⁹ B^d puṇṇamigasandhiṇṇa. ¹⁰ B^d brahmaṇa. ¹¹ Ck^o -pariyāsu. ¹² Ck^o -bhā. ¹³ 30 all three MSS.

331. Avhayant' eva gacchantam sākḥāpattasameritā¹
 ramayant' eva āgantum modayanti nivāsinaṃ
 yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2015.
332. Dhārento brāhmaṇaṃ² vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masañjaṭaṃ,
 cammavāsi chaṃṇā seti jātavedaṃ namassaṭṭi. 2016.

5

Ta. Gandhamādano ti esa G-pabbato, etassa pādena uttarābhimukho
 gacchanto yattha Sakkadattīye assame Ve-ro rājā s. puttehi vasati taṃ pas-
 sissasīti a., brāhmaṇaṃ² vaṇṇaṃ ti seti³ haṃ pabbajjīvesam, āsadaṃ ca -- ti
 ākaḍḍhitvā phalānaṃ gaṇhanatthaṃ aṃkusaṃ ca⁴ aggidhanaṃ ca⁵ jataṇ ca
 dhārento, cammavāsi⁶ ti ajinacammadhara⁷, chaṃṇā seti⁸ ti pāṭhaviyaṃ paṇṇa- 10
 santhare sayati, dhavassakaṇṇā khadirā ti dhavā ca assakaṇṇā ca khadirā
 ga, sakim -- ti ekavāraṃ eva piṭā majjapānasaṇḍā viya, uparidumapari-
 yāyesu⁹ ti rukḥhasākhāsu, saṃgītiyo -- ti nānāsakuṇānaṃ vassantānaṃ
 dibbasamgītāni viya sūyanti, najjuha¹⁰ ti najjubasakuṇā, sampatantīti vikūjantā
 vicaranti, sākḥāpattasameritā ti sākḥānaṃ pattehi saṃghaṭṭitā hutvā vikū- 15
 jantā sakuṇā¹¹, vātena sameritā paṇṇasākhā yeva vā¹², āgantun ti āgantukajanaṃ,
 yatthā¹³ ti yasmiṃ assamapade Ve- vasati ta. gantvā imaṃ assamapadasam-
 * pattin paṇḍessasi.

Tato Uttarim pi assamapadaṃ vaṇṇento āha:

333. Ambā kapitthā panasā sālā jambū vibhītakā¹⁰ 30
 harītakā āmalakā assatthā padarāni ca 2017.
334. Cārū timbarukkhā c' ettha nigrodhā ca kapitthanā
 madhumadhukā¹¹ thevanti nice pakkā c' udumbarā 2018.
335. Pārevatā bhavēyyā ca muddikā ca madhutthikā¹²
 madhūmā nelakam tattha sakam ādāya bhuñjare. 2019. 35
336. Aññ' ettha pupphitā ambā aññe tiṭṭhanti dovilā¹³
 aññe āmā ca pakkā ca bhekavannā¹⁴ tadūbhayaṃ. 2020.
337. Ath' ettha heṭṭhā puriso ambapakkāni gaṇḥati
 āmāni c' eva pakkāni vaṇṇagandharasuttame¹⁵. 2021.
338. Ath' eva me¹⁶ acchariyaṃ himkāro¹⁷ paṭibhāti maṃ 30
 devānaṃ iva āvāso sobhati Nandanūpumo. 2022.
339. Vibhedikā nāḷikerā khajjurinaṃ brahāvane
 mālā va ganthitā ṭhanti¹⁸ dhajaggān' eva dissare
 nānāvāṇṇehi pupphehi nabhaṃ tārācitāṃ iva 2023.

¹ Bā - iritā. ² Bā brahmana. ³ Bā aṅkusaakañca. ⁴ Bā aggijubhanakañcacchu-
 saṅkhātimasañca. ⁵ Ck² añjana-. ⁶ Ck² -pariyāsu. ⁷ Ck² -bhā. ⁸ Bā -ṇānaṃ.
⁹ Bā samgītā pattaśākhāyo vā. ¹⁰ Bā vibhedakā. ¹¹ Ck² madhūmāmadhukā. ¹²
 so Ck²; Ck² Bā -tukā. ¹³ Ck² domlā. ¹⁴ Bā bhiñga-. ¹⁵ Bā -maṃ. ¹⁶ so
 Bā; Ck² atemaṃ me. ¹⁷ Ck² bhikkāro for bhikkāro? ¹⁸ Ck² yanti.

340. Kuṭṭajāṇi kuṭṭhatagari pāṭaliyo ca pupphitā
punnāgā¹ giripunnāgā² koviḷārā ca pupphitā 2024.
341. Uddhālākā somarukkā agatubhalliyo³ bahū
puttajivā⁴ ca kakudhā asanā c' ettha pupphitā 2025.
342. Kuṭṭajā salaḷā nīpā kosambalabujā dhavā⁵
sālā ca pupphitā tattha palālakkhalasannibhā. 2026.
343. Tassāvidūre pokkharāṇi bhūmibhāge manorame
padumuppalasāñchannā devānaṃ iva Nandane. 2027.
344. Ath' ettha pūpparasamattā kokilā nuṇjubhāṇikā
abhinādentī pavanaṃ utusāmpupphite dume. 2028.
345. Bhassanti makarandehi pokkhare pokkhare madhū,
ath' ettha vātā vāyanti dakkhiṇā atha pacchimā,
padumakiṇṇjakkhareṇuhi okiṇṇo hoti assamo. 2029.
346. Thulā siṃhāḷākā c' ettha samvādiyā⁶ pasādiyā⁷
macchakacchapavyāvidhā bahu c' ettha-m-upayānakā
madhum bhīmsehi savati khīraṃ sappi⁸ muḷālihi. 2030.
347. Surabhi tam vanam vāti nānāgandhasameritam,
sammaddat' eva⁹ gandhena pupphasākhāhi tam vanam. 2031.
348. Bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā¹⁰
ath' ettha sakuṇā santi nānāvapaṇababū dijā,
modanti saha bhariyāhi aṇḍamaṇḍam pakūjino 2032.
349. Nandikā jīvaputtā ca jīvaputtā piyā ca no¹¹
piyā puttā piyā nandā dijā pokkharāṇigharā. 2033.
350. Mālā va ganthitā ṭhanti¹² dhajaggān' eva dissare
nānāvapaṇehi pupphehi kusaleh' eva sugandhikā
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati,
dhārento brāhmaṇam vaṇṇam āsadaṃ ca masaṇṇajam
cammavāsī chamā seti jātavedam namassatitī. 2034.

Ta. cārū timbarukkhā ti suvaṇṇatimbarukkhā¹³, madhumadrukā¹⁴
30 ti madhurasā madrukā, thevantitī virocanti, madhutthikā te madhum eva
paggharantiyo madhuratāsavā¹⁵ madhuttheva sadisā, sakamādayā¹⁶ 'ti tam
sayam eva gahetvā bhuñjanti, doḷiḷā ti saṇḍāyamanaphalā, tadūbhayan ti
ubho pi, ānā ca pakkā ca maṇḍukapiṭṭhivaṇṇā yeva, athettha heṭṭhā puriso
ti ath' ettha assame tesam ambānaṃ heṭṭhā ṭhitako va puriso ambāni ganhāti

¹ B⁴ punnāvā. ² B⁴ aggaluphalliyā. ³ B⁴ puttajivā. ⁴ B⁴ -sāriyā. ⁵ B⁴ -sāriyā. ⁶ so all three MSS. for sappin? ⁷ so Cks; B⁴ -bhi. ⁸ so Cks; B⁴ samoditeva. ⁹ B⁴ samantā abhi-. ¹⁰ Cks samantamabhi-. ¹¹ Cks ca yā ca te. ¹² Cks yanti. ¹³ Cks madhummadrukā. ¹⁴ so Cks; B⁴ -yavā.

ārohanakīceam n' athi, vanṇa -- me ti etehi vaṇṇādīhi uttamāni, ateva me
 acchariyaṇ ti ativiya me acchariyaṇ, hīṇkāro¹ ti hīṇ ti kāraṇaṇ², vi-
 bhedikā ti tālā, mālvaganthitā ti samphusitarukkhaṇaṇ upari ganthitā
 mālā viya pupphāni viya tiṭṭhanti, dhaḍaggānevā³ ti tāni alamkatadhaḍaggāni
 viya dissanti, kuṭajikuttṭhatagarā ti kuṭajī nām' ekā rukkhajāti kutṭhā ca
 tagaragacchā ca, giripunnāgā⁴ ti mahāpunnāgā⁴, bhallīyo ti bhallirukkha
 nāma, palālakkhalasannibhā ti tesāṇi heṭṭhā paggharita-pupphalakkhalasaddisā⁵
 ti vadati, pokkharanīti caturassapokkharanī, Nandane ti N-vane Nandā-
 pokkharanī viya, puppharassamettā ti puppharasehi mattā calitā⁶, mako-
 randehīti kiṇṇakkharato⁷ bhassandarenūhi⁸, pokkhare pokkhare ti pa-
 dūminipanneso, tesu tesu hi kiṇṇakkhato reṇu bhassitvā pokkharamadhun nāma
 hoti, atha pacchimā ti ettāvataṇṇā sabbā disā vidisāpi vātā dassitā honti,
 ṭhūlā sīmghātakā ti mahantā sīmghātakā ca, saṁsādiyā⁹ ti sayanijāta-
 khuddikasāli, yaṁsūkarasāli¹⁰ pi vuccati, pasādiyā¹¹ ti te yeva bhūmiyaṇi pa-
 titā, vyāviddhā ti pasanne uḍake vyāviddhā paṭipātiyaṇi gacchantā dissanti,
 upayānāka ti kakkatēka, madhun ti bhinnasakotiyaṇi bhinnāya paggharanakarasā
 madhusaddiso hoti, khīraṇi sappin ti muḍalakehi paggharanakarasā khīramissa-
 kanavagorassasappi viya hoti, sammadayahevā¹² ti sampattajanaṇi madayati¹³
 viya, samantā-m-abhinūdita¹⁴ ti samantā abhinādanā¹⁵ vicaranti, nandikā
 ti ādini tesāṇi nāmāni, tesāṇi pathamā: sami Ve-ra jṁsamhi vane vasanto
 nandā ti vadanti duttiyā: tvaṇ ca sukhena jīvaputtā ca te ti vadanti tatiyā: tvaṇ
 ca jīvapiyaputtā ca te ti vadanti, catutthā ca: tvaṇ ca Nandapiyaputtā ca te ti
 vadanti, tena tesāṇi etāṇ' eva nāmāni ahesuṇi, pokkkharaṇigharā ti pok-
 kharanīvāsino.

Evaṃ Cetaputtena Ve-rassa vasanaṭṭhāne akkhāte Jūjako
 tussitvā paṭisanthāraṇ karonto imaṇ gātham āha:

331. Idaṇ ca me sattubhattaṇ madhunā paṭisaṇiyutāṇ
 madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattaṇ dadāmi te ti. 2035.

Ta sattubhattaṇ ti madhusannibhaṇi sattuṇṇikkhāṇi bhataṇi, i v. h
 idaṇ mama atthi, taṇ te dammi, gaṇḍhāhi taṇ ti. 30

Taṇ sutvā Cetaputto āha:

332. Tūy' eva sambalaṇ hotu, nāhaṇ icchāmi sambalaṇ,
 ito hi¹ brahme gaṇḍhāhi, gaccha brahme yathāsukhaṇi. 2036.

¹ Ck^o hikkāro ² Ck^o hīhākāraṇ. ³ Hd punṇavā ⁴ Hd mahāpunnāvā. ⁵ so
 Ck^o; Hd -pupphapunnācālaḍakkhalasannibhā. ⁶ Hd ballā. ⁷ so Ck^o; Hd kiṇ-
 cakkhārehi ⁸ so Ck^o; wanting in Hd. ⁹ Hd saṁsāriyā. ¹⁰ so Ck^o; Hd suka-
 sāli. ¹¹ Hd pasāriyā. ¹² Ck^o sammo, Hd samoditevā. ¹³ Hd modayati. ¹⁴
 Hd samantā abbi-. ¹⁵ Hd abhinādanā. ¹⁶ Hd pi

353. Ayaṃ ekapadī eti, ujum gacchati assamaṃ,
isi pi Accuto tattha paṃkadanto rajassiro 2037.
354. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masañjaṇaṃ,
cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati,
5 taṃ tvaṃ gantvāna pucchassu, so te maggaṃ pavakkhatīti. 2038.
- Ta. sambalan ti pātheyyaṃ, etīti yo ekapadikamaggo amhākaṃ abhī-
mukho etī esa assamaṃ ujum gacchati, A cuto ti evaṇṇāmaḥ isi ta. vasatīti.
355. Idam sutvā brahmabandhu Cetaṃ katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yenāsi Accuto isīti. 2039.
- 10 Ta yenāsīti yasmiṃ ṭhāne¹ A. isi ahoṣi ta. gato ti. Cullavāṇa-
vaṇṇanā niṭṭhitā.
356. Gacchanto Bhāradvājo so addasa Accutaṃ isin,
disvāna taṃ Bhāradvājo sammodi isinā saha. 2040.
357. Kacci nu bhoṭo kusalaṃ, kacci bhoṭo anāmayam, (cfr. V p. 323)
kacci uñchena yāpesi, kacci mūlaphalā bahū. 2041.
- 15 358. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākīṇe kacci himsā na vijjati. 2042.
- Ta. Bhāradvājo ti Jūjako, appamevā¹ 'ti appā¹ yeva, himsā ti tesam
vasena tumhākaṃ vihimśa
- 20 Tāpaso āha:
359. Kusalaṃ c' eva me brahme atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpemi, atho mūlaphalā bahū. 2043.⁶
360. Atha ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākīṇe himsā mayhaṃ na vijjati. 2044.
- 25 361. Bahūni vassapūgāni assame vasato mama,
nābhijānāmi uppannaṃ ābādham amanoramaṃ. 2045,
362. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2046,
363. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2047.
- 30 364. Idam pi pāṇiyam sītaṃ ābhaṭaṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 2048.

Jūjako āha:

¹ C⁶ appam, C⁶ appa.

366. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Saṅjayassa sakaṃ puttāṃ Sivihi vippavāsitaṃ
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi samsa me ti. 2049.

Ta. tam ahaṃ - - ti ahaṃ tam dassanāya āgato.

Tāpaso āha:

5

366. Na bhavaṃ eti puṇṇattham Sivrājassa dassanam,
maññe bhavaṃ patthayati raṇṇo bhariyaṃ patibbataṃ. 2050.
367. Maññe Kaṇhājinaṃ dāsiṃ Jāliṃ dāsaṃ ca icchasi,
athavā tayo mātāputte araṇṇā netum āgato,
na tassa bhogā vijjanti dhanadhañṇāṇ ca brāhmaṇā 'ti. 2051. 10

Ta. na tassa bhogā ti bho brahme tassa Ve-rassa araṇṇe viharantassa
n' eva bhogā vijjanti, dhanadhañṇāṇ ca na vijjati, duggato hutvā vasati, tassa
santikam gantvā kiṃ karissasīti.

Tam sutvā Jūjako āha:

368. Akuddharūp' āham bhotā¹, nāhaṃ yācitum āgato, 15
sādhū dassanam ariyānaṃ, sannivāso satā sukho. 2052.
369. Adittapubbo Sivrājā Sivihi vippavāsito,
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi samsa me ti. 2053.

I. v. h.: ahaṃ bho tāpaso akuddharūpo, alaiṃ ettāvatā, ahaṃ pana na
kiñci Ve-raṃ yācitum āgato, ariyānaṃ pana dassanaṃ sādhu, sannivāso pi² 20
etehi saddhiṃ sukho, ahaṃ tassa ācariyabrahmaṇo, mayā ca so yato³ Sivihi
vippavāsito to paṭṭhāya adittapubbo, tenāhaṃ naṃ dassanāya āgato, yadi
tassa vasaṇatthānaṃ jānāsi samsa me ti

So tassa⁴ saddahitvā „hotu samsissāmi te, ajja tāva idh'
eva tāva vasā“ 'ti tam phalāphalehi santappetvā punadivase 25
maggam dassento hattham pasāretvā ā.:

370. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādano
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati 2054.
371. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masañjātaṃ,
caṃmavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati. 2055. 30
372. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūtā va nīlā añjanapabbatā

¹ Bā photo. ² C* no. ³ Bā adds vacanāni.

- dhavassakaṇṇā khadīrā sālā phandanamālūvā
sāmpavedhenti vātena sakiṃ pītā va māpavā. 2056.
373. 374. 375. = 330. 331. 332. 2057—59.
376. Karerimālā vitatā bhūmibhāge manorame
5 saddalā haritā bhūmi, na tatth' uddhamsate rajo. 2060.
377. Mayūragivasamkāsā tūlaphassasamūpamā
tiṇāni nātivattanti samantā caturaṅgulā
ambā jambū kapitthā ca nīce pakkā c' udumbarā
paribhogehi rukkehi vanam tam rativaddhanam 2061.
- 10 378. Veḷuriyavaṇṇasannibham' macchagumbanisevitam'
suciṃ sugandham salilam āpo tattha pi sandati'. 2062.
379. Tassāvidūre pokkharani bhūmibhāge manorame
padumuppalasānchennā devānam iva Nandane. 2063.
380. Tīṇi uppalajātāni tasmīṃ sarasi brāhmaṇa
15 vicitrāṃ¹ nīlāṃ² ekāni setā lohitakāni cā³ 'ti. 2064.

'Tass' attho heṭṭhāvattasadiṣo va, kareri -- ti kareripupphēhi vitatā,
saddalā -- ti dhuvasaddaleṇa haritā, na tatthu -- ti tasmīṃ tiṇe appa-
matṭako pi rajo na uddhamsati, tūlaphassasamūpamā ti muduphassatīya
tūlaphassasadiṣā, tiṇāni -- ti tāni tassā bhūmiyā mayūragivavaṇṇāni tiṇāni
20 samantato caturaṅgulāṃ⁴ eva⁵ vattanti, tato pana uttari na vaddhanti, ambā
jambu -- ti ambā ca jambū ca kapitthā ca, paribhogehi nānāvidhehi
pupphupagaphalupagehi paribhogarukkehi, āpo tattha pi sandati⁶ tī⁷ tasmīṃ
vanasandē Vamkapabbate kunnadīhi otarantaṃ udakam sandati pavattatīti a,
vicitrāṃ nīlānekāni -- ti ekāni nīlāni ekāni setāni ekāni lohitanīti imehi
25 tīhi uppalajātkehi tam sarasi vicitrāṃ sajjitapupphacamaṅṭakajū viya so-
bhatti dasseti.

Evam caturassapokkharaniṃ¹ vaṇṇetvā puna M ucalind-
saram vaṇṇento āha:

381. Khomā va tattha padumā, setasogandhigehi ca
30 kalambakehi sañchanno Mucalindo nāma so saro. 2065.
382. Ath' ettha padumā phullā apariyantā va dissare
gimhā hemantikā phullā jannutagghā upattharā. 2066.
383. Surabhī sampavāyanti vicittā pupphasanthatā
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhiuḍḍitā ti. 2067.

¹ Ck' -vaṇṇūpaṇikam, C' -vaṇṇapaṇibham. ² B' -kumbha-. ³ Ck' at sandati.

⁴ Ck' -trā. ⁵ B' -gulappamāpāneva. ⁶ so B'd; Ck' at sandati in the place of
āpo --. ⁷ B' -rassapok-.

Ta. khomā vā 'ti' khomamayā viya paṇḍarā, setasogandhiyehi cā 'ti setuppalehi ca sogandhiyehi ca kalambakehi ca so saro sañchanno, aparīyanta - - ti aparimāpā¹ viya dissanti, gimhā - - ti gimhehi ca hemantikehi ca pupphitapadumā, jannutagghā - - ti jannupamāne udae upattharā phullā honti santhatā viya khāyanti, vicittā - - ti vicitrā hutvā pupphehi santhatā 5 sadā² surabhi sampavāyanti.

384. Ath' ettha udakantasmim rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa kadambā pātālī phullā kovilārā ca pupphitā 2068.
385. Amkolā kaccikārā ca pārijaṇṇā ca pupphitā vāraṇā sāyanā³ rukkhā Mucalindam abhito saram⁴. 2069. 10
386. Sirisā setavārisā⁵ sādhu vāyanti padmakā⁶
387. Paṇḍurā vakulā sālā sobhaṇjanākā ca pupphitā ketakā kaṇikārā ca mahānāmā ca pupphitā 2071.
388. Ajjunā ajjukannā ca mahānāmā ca pupphitā sampupphitagga tiṭṭhanti pajjalant' eva kimsukā. 2072. 15
389. Setapaṇṇi sattapaṇṇā kadaḷiyo kusumbharā dhāṇṭakkarī pupphehi sinisapā vāraṇehi⁷ ca 2073.
390. Aechivā sibalā⁸ rukkhā sallakiyo ca pupphitā setagerū ca tagarā⁹ māmsikutṭṭhā kulāvarā 2074. 20
391. Daharā ca rukkhā vuddhā ca akuṭṭilā c' ettha pupphitā assamam ubhato ṭhanti¹¹ agyāgāraṁ samantato ti. 2075.

Ta. tiṭṭhantīti saram parikkhipivā tiṭṭhanti kadambā ca kaccikārā ti evamnamogukkhā, pārijaṇṇā ti katamālā¹², vāraṇā sāyanā¹³ ti nāgarukkhā¹⁴, mu calind - -¹⁵ ti mucalindassa ubhayapassesu, setapārisā ti 25 setaccharukkhā¹⁶, te kira setakkhandhā mahāpaṇṇā kanikārasadisapupphā honti, niggaṇḍī siriniggūṇḍī¹⁷ pakatiniggūṇḍī c' eva kālaniggūṇḍī ca, paṇḍurā ti paṇḍururukkhā, kusumbharā tieke gacchā, dhanutakkārī pupphehi sobhitā¹⁸, aechivā ti ādayo rukkhā yeva, setagerutagarakā¹⁹ ti setagerū ca tagarakā ca²⁰, māmsikutṭṭhā²¹ kulāvarā ti māmsigacchā ca koṭṭhagacchā²² ca kulāvarā ca, akuṭṭilā ti ujukā, agyāgāraṁ - - ti agyāgāraṁ parikkhipivā ṭhitā ti a.

¹ Cks - pāni. ² Cks sarā. ³ Bā sa-. ⁴ Bā usatosaram. ⁵ līp - pārisā. ⁶ Bā paddakā. ⁷ Bā saramigg-. ⁸ Bā - pāni. ⁹ Cks acci-. ¹⁰ Ck setaṇḍaru narakā, Ck setaharu, tagarakā, Bā setaggaru ca taggarā, Bā takeru ca garakā. ¹¹ Cks yanti. ¹² Bā rattakamālā. ¹³ Cks vāyanā, Bā vayanā? ¹⁴ Bā vāraṇarukkhā cāvayanā rukkhā ca. ¹⁵ Bā ubhatosaram. ¹⁶ Bā setagaccharukkhā ¹⁷ Bā setanigg-, ¹⁸ Cks - tani. ¹⁹ Ck - turakā, Cks tatatarakā, Bā setaggaru ca taggarā. ²⁰ Bā setaggaru ca taggarā ca. ²¹ Cks - koṭṭhā. ²² Bā kuṭṭu-.

599. Ath' ettha udakantasmim bahujāto phaññijako
muggatiyo karatiyo sevālasimsakam bahu 2076.
599. Uddhā¹ pavattam ullulitam makkhikā hīṅgujālaka
dāsimañcako² c' ettha bahū nicekalambakā. 2077.
- 5 599. Elambarakasañchannā³ rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa
sattāham dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2078.
599. Ubhato saram mucalindam pupphā tiṭṭhanti sobhanā⁴,
indivarehi sañchannam vanan tam upasobhitam⁵,
addhamāsam dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2079.
- 10 599. Nīlapupphisekadhārī⁶ pupphitā girikaṇṇikā,
kaṭerukkhehi sañchannam vanan tam tulasīhi ca 2080.
599. Sammaddat⁷ eva⁸ gandhena pupphasākkhāhi tam vanam,
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā. 2081.
599. Tīṇi kakkarujātāni tasmim sarasi brāhmaṇa
15 kumbhamattāni c' ekāni muraJamattāni tā⁹ ubho ti. 2082.

Ta. phaññijako⁹ ti bhūtanako, muggatiyo ti ekā muggajāti, karatiyo ti rājamāso, sevālasimsakan ti ime pi¹⁰ gacchā yeva, api ca sihsakan ti rattacandanam vuttam, uddhā¹ pavattam - - ti tam upakam tīramariyā dabandhanam vātāhataṃ ullulitam hutvā tiṭṭhati, makkhikā - - ti hīṅgujālaka samkhāto
20 pi vikasitapupphagacche pañcavaṇṇā madhumakkhikā madhurasarena-viravantiyo ta. vicarantīti a., dāsimañcako¹¹ c' etthā¹² ti, imāpi dve rukkhajātiyo ettha, nicekalambakā ti nicekalambakā, elambarakasañchannā¹³ ti evam nāmikāya valliya sañchannā, tesam ti tesam tassā valliya pupphānam sabbesam pi tesam dāsimakkhīnam pupphānam sattāham gandho na chijjati tam gandha-
25 sampannāni pupphāni rajatapattasadiṣa-ālukāpunnabhūmibhāge, gādhho tesam ti tesam indivarapupphādīnam gandho addhamāsam na chijjati, nīlapupphiti ādikā pupphavalliyo, tulasīhi cā¹⁴ ti tulasigacchehi ca, kakkarujātānti valliṭṭhālāni, ta. ekissā valliya phalāni mahāghaṭamattāni dvinnam mutiṅga-
mattāni, tena vuttam mutiṅgamattāni tā¹⁵ ubho ti.

- 30 599. Ath' ettha sāsapo bahuko nādiyo¹⁶ haritāyuto
asī tālā va tiṭṭhanti chejjā indivarā bahū. 2083.
599. Apphoṭṭā¹⁷ suriyavallī ca kāliya¹⁸ madhugandhiyā
asokā mudayanti ca vallibho khuddapupphiyo 2084.
599. Korandakā anojā ca pupphitā nāgavallikā¹⁹
25 rukkhā aruyha tiṭṭhanti phullā kimsukavalliyo. 2085.

¹ Cks uddā. ² Cks -makasako. ³ B^d elampurukkhā-. ⁴ B^d bhāgaso. ⁵ B^d varam tamugasobhati. ⁶ B^d -setavāri. ⁷ B^d sammoditeva. ⁸ B^d vā. ⁹ Cks pa-. ¹⁰ Cks hi. ¹¹ Cks -makasako. ¹² B^d muraJamattāni te. ¹³ B^d nāriyo. ¹⁴ Cks appo-. ¹⁵ B^d ko-. ¹⁶ B^d mallikā.

402. Kaṭeruhā ca vāsantī¹ yūthikā madhugandhiyo
niliyā² sumanā bhaṇḍī sobhati padumuttaro. 2086.
403. Pāṭhalisamuddakappāsī kaṇikārā ca pupphitā
hemajālā va dissanti rucirā aggisikhūpamā. 2087.
404. Yāni kāni ca pupphāni thalajān' udakāni ca
sabbāni tattha dissanti, evaṃ ramho mahodadhīti. 2088.

Ta, sāsapo ti siddhatthako, bahuko³ ti bahu, nādiyo⁴ haritāyuto ti haritena āyuto⁵ nādiyo⁶, ime dve lasunajātīyo, so pi lasuno ta. bahuko⁷ ti a., asī--ti asīti evannāmikā rukkhā sinidhāya bhūmiyaṃ thitā tāla viya tiṭṭhanti, chejjā--ti udakapariyante bahū suvaṇṇaindivarā mutṭhinā chinditabbā⁸ 10 hutvā thitā apphoṭā⁹ ti apphoṭavallī¹⁰, vallibho--ti vallibho ca khudda-pupphiyo ca nāgavallikā¹¹ ti vallināgā¹², kiṃsuka--ti sugandhamattā vallijātī, kaṭeruhā ca vāsantī¹³ ime ca dve pupphagacchā, madhugandhiyā ti madhusamānagandhā, niliyā sumanā bhaṇḍīti vallisumanā ca¹⁴ bhaṇḍī ca, padumuttaro ti eko rukkho, kaṇikārā ti vallikārāpi¹⁵ rukkhakanikā- 15 rāpi, hemajālā vā ti pasāritahemajālā viya dissanti, mahodadhīti mahato udakassa ādhārabhūto Muralindasaro

405. Ath' assā pokkharaniyā pahūtā¹⁶ vārigocarā
rohitā naḷapī siṅgū kumbhilā makarā susū 2089.
406. Madhū ca madhulaṭṭhī ca tālisā ca piyaṅgukā
unnakā¹⁷ bhaddamuttā ca satapupphā¹⁸ ca lolupā 2090.
407. Surabhī ca rukkhā tagarā pahūtā¹⁹ tuṅgavaṇṭakā²⁰
padmakā naradā kuṭṭhā jhāmakā ca hareṇukā 2091.
408. Haliddakā gandhasilā hiriverā²¹ ca guggulā
vibhedikā corakā kuṭṭhā kappurā ca kalimgu cā²² ti. 2092.

Ta. Athassā po--ti idha pokkharanīdisatāya saram eva-pokkharanīti yadati, rohitā ti ādīni tesam vārigocarānaṃ nāmāni, madhū cā 'ti nimmak-khikamadhuṃ c' eva, madhulaṭṭhī cā 'ti laṭṭhimadhuṃ ca, tālisā ti ādikā sabbagandhajātīyo.

409. Ath' ettha sīhavyagghā ca purisālū ca hatthiyo
eṇeyyā pasadā c' eva rohiccasarabhā migā 2093.
410. Koṭṭhusunā sulopī²³ ca tuliyaṃ naḷasannibhā
camarī calanī laṃghī jhāpitā makkaṭā picu²⁴. 2094.

¹ Bā vāsanti, C² vāsenti. ² Bā niliyā, C² niliyā, C³ niliyā. ³ C² pahūto. ⁴ Bā nādiyo. ⁵ Bā āyu-. ⁶ C² appo-. ⁷ Bā -mallikā. ⁸ Bā adda ca mallikā ca. ⁹ C² vāsenti, Bā vāsenti. ¹⁰ Bā adda pakatissumanā ca. ¹¹ so C² for vallī-kaṇikārāpi? Bā vaṇṇikaṇṭhārāpi. ¹² Bā bahukā. ¹³ Bā kutantajā. ¹⁴ Bā seta-. ¹⁵ Bā suṅkavallikā. ¹⁶ Bā hari-. ¹⁷ Bā -gukā. ¹⁸ Bā sunopi, C² saḷopi. ¹⁹ Bā picu, C² ca.

celābakā piṅgulāyo ti dve sakupajātiyo ca, tathā godhakā aṅgabetukā ti
saggā ti vānakesakupā¹, uhumkāra ti ulūkā.

418. Ath' ettha sakupā santi nīlakā² mañjubhāṇakā
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṃ pakūjino. 2101.
419. Ath' ettha sakupā santi dijā mañjussarā sitā³ 5
setacchakūṭā bhadraṅkhā aṇḍajā citrapekhunā⁴. 2102.
420. Ath' ettha sakupā santi dijā mañjussarā sitā
sikhandinīlagivāhi aññamaññaṃ pakūjino 2103.
421. Kukutthakā⁵ kuḷirakā koṭṭhapokkharasātakā⁶
kāḷāmeyyā baḷiyakkhā kadambā suvasālikā 2104. 10
422. Haliddā lohitā setā ath' ettha naḷakā bahū
vāraṇā hiṅgurājā⁷ ca kadambā suvakokilā 2105.
423. Kukkusā⁸ kurarā⁹ haṃsā āṭā¹⁰ parivadantikā¹¹
pākahaṃsā atibalā najjubhā jīvajivakā 2106.
424. Pārepatā ravihaṃsā cakkavākā nadīcarā 15
vāraṇābhīrudā raṇṇā ubho kālūpakūjino. 2107.
425. Ath' ettha sakupā santi nānāvāṇṇā bahū dijā
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṃ pakūjino. 2108.
426. Ath' ettha sakupā santi nānāvāṇṇā bahū dijā
sabbe mañjūni kūjanti¹² Mucalindam abhito¹³ saraṃ. 2109. 20
427. Ath' ettha sakupā santi karavī nāma te dijā
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṃ pakūjino. 2110.
428. Ath' ettha sakupā santi karavī nāma te dijā
sabbe mañjūni kūjanti¹⁴ Mucalindam abhito saraṃ. 2111.
429. Eṇeyyapasadākiṇṇaṃ nāgasamsevitaṃ vanam 25
nānālatāhi saṇḍhanuam kadālimiga-sevitaṃ. 2112.
430. Ath' ettha sāsapo bahuko¹⁵ nivāro varako lahu
sāli akatṭhapāko va uechu tattha anappako. 2113.
431. Ayaṃ ekapadī eti, ujum gacchati assamaṃ,
khudam pipāsam aratim tattha patto na vindati 30
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2114.
432. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṇḍajam
cammavāsī chamaṃ seti jātavedaṃ namassatīti. 2115.

¹ Bā jātasakupā, Bc citta. ² so Ck; Cc silakā, Bde sālikā ³ Cc thitā. ⁴ Cc
-pekkhanā, Bc -pakkhana ⁵ Bā kukutthakā. ⁶ Bā -takā. ⁷ Bā bhīṅga-. ⁸
Bā kukusā. ⁹ Bā kururū ¹⁰ Cc āvā. ¹¹ Bā parivattantikā. ¹² Cc kūjanti.
¹³ Bā ubhato. ¹⁴ Cc kūjanti. ¹⁵ Bā sayā bahukā.

Ta. nilakā¹ ti rājimattapattā², mañjussarā sitā³ ti nibaddha-
madhurassarā, setacchakūṭā⁴ bhadraṅkā⁵ ti ubhappasasu setehi akkhi-
kūṭehi samannāgatā sundarakkhā, añḍajācittapekkhanā⁶ ti añḍena jāṭā,
cittracittā⁷, kuṭirakā ti kakkatākā⁸, koṭṭhā ti ādayo sakunā va, vāraṇā ti
5 hatthiṇṇasakunā⁹, kadambā ti mahākadambā¹⁰ gahitā, suvakokilā ti kokilāhi¹¹
saddhiṇ vicarāpasukā¹² c'eva kokilā ca, kukkusā¹³ ti kākakabarā¹⁴, kurarā¹⁵
ti setakururā¹⁶, āṭā¹⁷ ti dabbimukhasakunā, parivadentikā¹⁸ ti ekā sakuna-
jāti, vāraṇā -- ti rammābhīrudā vāraṇā. ubho -- ti sāyaṃ pāto¹⁹ pabbata-
pādaṃ ekaninnādaṃ karontā nikūjanti, epeyya -- ti ehiṇṇigehi ca pasatamigehi
10 ca ākiṇṇaṃ, ta patto ti brāhmaṇa Vessantarassa assamaṃ patto puriso ta.
assame chātakaṃ vā pāṇiyam pipāsam²⁰ vā ukkaṇṭhitam vā na paṭṭlabhatiti.

433. Idam sutvā brahmabandhu isim katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yattha Vessantaro ahū ti. 2116.

Ta. yattha -- ti yaṃim thāne Ve- ahoṣi tam thānaṃ gato ti. Mahā-
15 vanavaṇṇanā nipphitā

Jūjako pi Accutatāpasena kathitamaggena gantvā catu-
rassarapokkharāṇiṃ patvā „ajja atisāyaṇho, idāni Maddi araṇ-
ṇato āgamissati, mātugāmo hi nāma¹ antarāyakaro hoti, sve
tassā araṇṇagatakāle assamapadaṃ gantvā Ve-raṃ āraṇṇake yā-
20 citvā tāya anāgatāya te gahetvā pakkamissāmi²“, ath' assa
avidūre ekasmiṃ sānupabbataṃ āruya phāsukatthāne nipatti,
tam rattim paccūsakāle Maddi supinaṃ addasa, evarūpo su-
pino ahoṣi: eko puriso kaṇho dve kāsāyaṇi paridhitvā dvīsu
kaṇṇesu rattamālā³ pilandhitvā⁴ āvudhahāṇho tājanto⁵ āgan-
25 tvā paṇṇasālaṃ pavisitvā Maddiṃ jaṭṭasu gahetvā ākaddhitvā
bhūmiyaṃ uttānaṃ pādetvā viravantiyā tassā dve akkhini up-
pādetvā dve bāhāni chinditvā uraṃ bhinditvā paggharantaṃ
lohitabindum hadayamaṃsaṃ ādāya pakkāmi, sā pabujjitvā
bhittatasitā „pāpako me supino diṭṭho, supinapāṭhako pana me
30 Vessantarena sadiso nāma n' atthi, pucchissāmi nan“ ti cin-

¹ Bā sālikā. ² so Ck; Bā citrarājīnatapattā. ³ Bā jītā. ⁴ Bā setakkhī. ⁵
Bā citrapakkhīno. ⁶ so Ck; Ck -jantā, Bā -pattā. ⁷ Bā kukkujā. ⁸ Bā
hatthiṇṇasakunā. ⁹ Bā -basakunā. ¹⁰ Bā kolehi. ¹¹ Bā -pakanuvakā. ¹²
Bā ukkoṣā. ¹³ Bā kākakururā. ¹⁴ Ck Bā kururā. ¹⁵ Ck āṭā. ¹⁶ Ck -de-
vantikā. ¹⁷ Ck pāto, Ck pātam. ¹⁸ so Ck; Ck pāṇiyam pāṇiyam pipāsam, Bā
vā pāṇiyapipāsantam. ¹⁹ Bā adda dānassa. ²⁰ Bā -lath. ²¹ Bā pinajantitvā.
²² Bā tājanto.

tetvā paṇṇasālaṃ gantvā Mahāsattassa paṇṇasāladvāraṃ āko-
 ṭṭesi, M. „ko eso“ ti ā., „ahaṃ deva Maddhīti“, „bhadde am-
 hākaṃ katikavattaṃ bhinditvā¹ kasmā akāle āgatā“ ti, „deva
 na kilesavassenāgacchāmi, api ca kho me pāpako supino diṭṭho“
 ti², „tena hi³ kathehi Maddhīti“, sā attanā diṭṭhaniyāmen⁴ eva
 katesi, M. supinaṃ parigaṇhitvā „mayhaṃ dānapārami⁵“ pū-
 rissati, sve mayhaṃ yācako āgantvā putte yācissatīti, Maddhiṃ
 assāsetvā uyyojessāmīti“ cintetvā „Maddi tava dussayana-
 dubbhohanehi cittaṃ ālulitaṃ bhavissati, mā bhāyīti“ mohetvā
 assāsetvā uyyojesi, sā vibhātāya rattiyā sabbaṃ kattabbayutta- 10
 kaṃ kaṭvā dve putte āliṅgitvā sisāṃ cumbitvā „ajja me
 dussupino diṭṭho, appamattā tātā bhavēyyāthā“ ti ovaditvā
 „deva dārakesu appamattā hothā“ 'ti Mahāsattaṃ⁶ putte pa-
 ṭicchāpetvā pacchiādini ādāya assūni puñjanti mūlaphalatthāya
 vanaṃ⁷ pāvisi, Jūjako pi „idāni gatā bhavissatīti“ sānupabbatā 15
 oruyha ḍḍapadikamaggena assamābhimukho agamāsi. M. pi
 paṇṇasālato nikkhamitvā pāsāṇaphale⁸ suvaṇṇapaṭimā viya
 nisīditvā „idāni yācako āgamissatīti“ pipāsito viya surāsoṇḍo
 tassāgatamaggaṃ⁹ olokento va nisīdi, puttāpi 'ssa pādāmūle
 kīḷanti, so maggaṃ olokento brāhmaṇaṃ āgacchantaṃ disvā 20
 sattamaṃ¹⁰ nikkhattadānadhuraṃ ukkhipanto viya „ehi tvāṃ
 tāva brāhmaṇa“ 'ti somanassappatto Jālikumāraṃ āmantento
 imaṃ gātham āha:

454. Uṭṭhehi Jāli patiṭṭha, porāṇaṃ viya dissati.

brāhmaṇaṃ viya passāmi, nandiyo⁷ m' ābhikīrare ti. 2117. 26

Ta. porāṇaṃ - - ti pubbe Jetuttaranagare nānādisāhi⁸ yācakānaṃ āgama-
 naṃ viya ajja yācakānaṃ āgamaṃ dissati, nandiyo⁷ mābhikīrare ti
 etassa brāhmaṇassa diṭṭhakālato paṭṭhāya maṃ somanassāni ābhikīraṇti ābhik-
 kamanti. ghammābhitattassa sīte sītūdakaassa ghaṭasatasahasseehi abhiśīṇanakālo
 viya jāto ti. 39

Tam sutvā kumāro āha:

¹ C^o al. ² C^o yaṃ devaṃ in the place of tena hi. ³ C^o -lm. ⁴ C^o -tta,
 B^o -tassa. ⁵ C^o -palako. ⁶ B^o tassāgamana-. ⁷ C^o nandiso. ⁸ B^o -sāni

435. Aham pi tāta passāmi, yo so brahmā va dissati,
atthiko¹ viya āyāti, atithi² no bhavissatīti 2118.

vatvā ca pana kumāro tassa³ apacitīm karonto utthāyāsana
brāhmaṇaṃ paccuggantvā parikkhāragahaṇattham⁴ āpucchi, brāh-
5 maṇo taṃ oloketvā „ayaṃ V-rassa putto Jālikumāro nāma
bhavissati, ādito paṭṭhāy⁵ eva ca pharusavacanaṃ kathessā-
mīti“ cintetvā „apehi apehīti“ accharam pahari, kumāro āgantvā
„ayaṃ brāhmaṇo ativiya pharusso kin nu kho“ ti tassa sarīraṃ
olokento atthārassa purisadose passi, brāhmaṇo pi Bo-aṃ upa-
10 saṃkamitvā paṭisanthāraṃ karonto āha:

436. Kacci nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayaṃ, (V ³²³/₁₆, ³⁷⁷/₂₁)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2119.

437. Kacci ḍaṃsā ca makasā ca³ appam eva sirīmsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe kacci himsā na vijjati. 2120.

15 Bo. tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

438. Kusulaṃ c⁴ eva no brahme atho brahme anāmayaṃ,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2121.

439. Atho ḍaṃsā ca makasā ca³ appam eva sirīmsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe himsā amhaṃ na vijjati. 2122.

20 440. Satta no māsē vasatam araṇṇe jīvasokinaṃ⁵
imaṃ¹ pi paṭhamam passāma brāhmaṇaṃ deva² sūcinam
ādāya beluvaṃ daṇḍam aggihuttaṃ kamaṇḍalum. 2123.

441. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2124.

25 442. Tindukāni⁵ piyālāni madhuke kāsumāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2125.

443. Idam pi pāniyaṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasitī 2126.

vatvā ca pana M. cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo na akāraṇena imaṃ
20 brahāraṇṇaṃ āgato, āgamanakāraṇaṃ ūtatvā taṃ papañcaṃ
akatvā pucchissāmi naṃ“ ti cintetvā imaṃ gātham āha:

¹ B⁴ addhiko. ² B⁴ omits ca. ³ B⁴ jivi-. ⁴ C⁴ B⁴ idam. ⁵ B⁴ tiṇḍu-.

444. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahāraṇṇaṃ, tam me akkhāhi pucchito ti. 2127.

Ta. kena vaṇṇenā 'ti kena kāraṇena, hetunā ti paccayena.

Jūjako āha:

445. Yathā vārivaho pūro sabbakāle¹ na khīyati
evan taṃ yācit' āgañchīm, putte me dehi yācito ti. 2128.

Ta. vārivaho ti pañcasu mahānadiṣu udavaho, na khīyatīti pipāsītehi āgantvā hatthehi pi bhājanehi pi ussīcītvā khīyamāno² pi na khīyati³ evam taṃ yācītum gacchanti⁴, tvaṃ pi saddhāya pūritattā⁵ evarūpo yevā 'ti maññamāno ahaṃ taṃ yācītum āgañchīm, putte me - ti mayā yācito tava putte mayhaṃ, 10
dāsathāya dehitī.

Taṃ sutvā M. somanassajāto hutvā pasāritahatthe⁶ sa-
hasṣatthavikaṃ ṭhapento viya pabbatapādaṃ unnādentō i. g. ā.:

446. Dadāmi na viṅṇāpāmi, issaro naya brāhmaṇa,
pāto gatā⁷ rājaputti⁸ sāyaṃ uñchāto eheti. 2129. 15
447. Ekarattīm vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
tassa⁹ nahāte upaghāte¹⁰ atha ne māladhārīne 2130.
448. Ekarattīm vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
nānāpupphehi sañchanne nānāgandhavibhūṣite
nānāmūlaphalākiṇṇe gacchissā¹¹ ādāya¹² brāhmaṇā 'ti. 2131. 30

Ta. issaro ti tvaṃ mama puttānaṃ issaro sāmiko hutvā etto¹³ naya
nayāhi, api ca kho pan' etaṃ¹⁴ kāraṇaṃ atthi: etesaṃ mātā rājaputti phalā-
phalattthāya pāto gatā sāyaṃ araṇṇato āgamissati tāya ānītāni madhuraphalā-
phalāni paribbuñjītvā idh' eva thāne¹⁵ aji' ekarattīm vasitvā pāto va dārake
gahetvā gamissasīti¹⁶, tassa nahāte ti tāya nahāpīte, upaghāte¹⁷ ti si- 25
samhi¹⁸ upasīṅghite¹⁹, atha te māladhārīne²⁰ ti atha vicitrāya mālāya
alekhate mālāṃ vahaṃāne, pālīpotthakesu pana atha te māladhārīno ti likhitaṃ,
tass' attho na vicārito, mūlaphalākiṇṇe ti maggaṇātheyyass' atthāya diṇnehi
nānāphalāphalehi ākiṇṇe, gacchissā ti gamissasīti²¹.

Jūjako āha:

30

¹ Bds -latā. ² Cks -ne, Bds pivamāno. ³ Bds adda na sussesati. ⁴ Bds evam taṃ yācītāgañchīnti. ⁵ Cks add yeva. ⁶ Cks -tam hatthe. ⁷ Bds gato; gatā wanting in Cks. ⁸ all three MSS -i. ⁹ Bds upagghāte. ¹⁰ Bds gaccha ādāya. ¹¹ Bds eta. ¹² Cks ekaṃ. ¹³ Bds vāno. ¹⁴ Cks omit ga-. ¹⁵ Bds upagghāte. ¹⁶ Cks sīsamhi. ¹⁷ Cks -siṅghāte. ¹⁸ Cks -no. ¹⁹ gacchissā - - wanting in Bds.

449. Na vāsam abhirocāmi, gamanaṃ mayha ruccati,
antarāyo pi me assa, gacchaṃ ñeva rathesabha. 2132.
450. Na h' etā yācayogī naṃ, antarāyassa kāriyā,
itthiyo¹ mantam jānanti, sabbam gaṇhanti vāmato. 2133.
- 5 451. Saddhāya dānaṃ dadato māsaṃ addakkhi mātaraṃ,
antarāyam pi sā kayirā, gacchaṃ ñeva rathesabha. 2134.
452. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
saddhāya dānaṃ dadato evaṃ puññaṃ pavaḍḍhati. 2135.
453. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
mādisassa dhanam datvā rāja saggaṃ gamissatīti. 2136.
- 10

Ta. na heṭṭhā yācayogī naṃ ti ettha naṃ ti nīpātamattaṃ, i. v. h. 2
mahārāja etā itthiyo nāma na hi yācayogī yācanāya³ anucchavikā na honti
kevalaṃ antarāyassa kāriyā ti dāyakanāṃ puññantarāyaṃ yācakanāṃ ca lābhan-
tarāyaṃ karonti, mantan ti itthiyo³ māyaṃ nāma jānanti, vāmato ti sab-
15 baṃ⁴ vāmato gaṇhati na dakkhiṇato⁵, saddhāya -- ti kammaṃ ca phalaṃ ca
saddahitvā dānaṃ dadato, māsaṃ ti mā āsaṃ⁶ mātaraṃ addakkhi, kayirā ti
kareyya, āmantayassute ti jānāpehi mayā saddhiṃ papehīti⁷ vadethi⁸ dadato
ti dadantassa.

Vessantaro āha:

- 20 454. Sace tvaṃ n' icchase dattṭhum mama bhariyaṃ patibbataṃ
ayyakass' api dasseti⁹ Jālīm Kaṇhājīnaṃ ubho¹⁰. 2137.
455. Ime kumāre disvāna mañjuke piyabhāṇine
patīto sumano vitto⁹ bahum dassati¹⁰ te dhanan ti. 2138.

Ta. ayyakassā 'ti mayhaṃ pituno Sakkaya-mahārājassa dvinnam¹¹ ku-
25 mārānaṃ ayyakassa, dassatīti¹¹ so rājā tuyhaṃ bahum dhanam dassati¹².

Jūjako āha:

456. Acchedanassa bhāyāmi, rājaputta suṇohi me,
rājā¹³ daṇḍāya maṃ dajjā vikkiṇeyya haneyya vā
jino dhanā ca dāse¹⁴ ca gārayhassa brahmadandhuyā ti. 2139.
- 30 Ta. acchedanassā 'ti acchinditvā gahaṇassa bhāyāmi, rājā¹⁵ -- ti ayaṃ
brāhmaṇo dārakacoro¹⁶ daṇḍam assa upanetvā¹⁷ ti evaṃ daṇḍatthāya maṃ

¹ Bā itthikā. ² Ck^o yācamānāya. ³ Ck^o itthi. ⁴ Ck^o sabbā. ⁵ Ck^o -te. ⁶ Ck^o etesam. ⁷ so Ck^o; Bā ayyakassāmi me dehi; read: ayyakassāp' ime dehi? ⁸ Bā jālikanājīnāsubho. ⁹ Bā etto. ¹⁰ Ck^o dasseti. ¹¹ Ck^o dassati no ti, Ck^o dassati to ti, B^o dassati no dhananti. ¹² Ck^o dassatīti. ¹³ Ck^o Bā rāja. ¹⁴ Bā dāseṭṭhi. ¹⁵ Bā rāja. ¹⁶ Ck^o add ti. ¹⁷ Bā dethā.

rājānaṃ¹ dadeyya, gārayh' assa - - ti kevalaṃ brāhmaṇiṃ ca garahitabbā² bhavissāmīti.

Vessantaro āha :

487. Ime kumāre disvāna muñjuke piyabhāṇine
dhamme t̥hito mahārājā Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ
laddhā pītisomanassaṃ bahuṃ dassati te dhanan ti. 2140. 5

Jūjako āha :

488. Nāhan tam pi karissāmi yaṃ maṃ tvaṃ anusāsasi,
dārake ca ahaṃ nessaṃ brāhmaṇiṃ paricārake ti. 2141.

¹ Ta. dārake cā 'ti alaṃ mayhaṃ aññena dhanena ahaṃ ime dārake' ca 10
attano brāhmaṇiṃ paricārike² nessimīti.

Taṃ tassa pharusavacanaṃ sutvā dārakā piṭṭhipaṇṇasālaṃ
gantvā tato piṭṭhipaṇṇasālato pi palāyitvā gumbagahane nili-
yitvā⁴ tatrāpi Jūjakenāgantvā gahitaṃ⁵ viya attānaṃ sampassa-
mānā kampaṇtā katthaci t̥hātum⁶ asamatthā ito c' ito ca dhā- 15
vitvā catūrassapokkharanītiṃ gantvā ḍaḥhaṃ vākaciraṃ nivā-
setvā udakaṃ oruyha pokkharapattaṃ sīse t̥hapetvā udakena
paṭicchannā hutvā aṭṭhamasu.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha :

489. Tato kumārā vyadhitā⁷ sutvā luddassa bhāsitaṃ
tena⁸ tena padhāvimsu Jāli Kaṇhājina ubho⁹ ti. 2142. 20

Jūjako pi kumāre adisvā Bo-aṃ apasādesi „bho Ve-ra
tvaṃ idān' eva mayhaṃ dārake datvā mayā 'nāhaṃ Jetuttara-
nagaraṃ gamissāmi dārake mama⁹ brāhmaṇiṃ paricārike
nessāmīti' vutte iṅgitasaññaṃ datvā putte palāpetvā ajānanto 25
viya nisinno, n' atthi maññe lokasmiṃ tayā sadiso musāvādo¹⁰
ti¹¹, taṃ sutvā M. kampaṇto hutvā „te palātā bhavissantīti¹²
cintetvā „brāhmaṇa mā cintayi, ānemi¹³ te kumāre“ ti utṭhāya
piṭṭhipaṇṇasālaṃ gantvā tesāṃ vanagahanaṃ¹⁴ pavitṭhabhāvāṃ

¹ so Cks; Bā amaccānaṃ. ² so all three MSS. for -o? ³ Cks -rikā ⁴ Bā
niliyimsu. ⁵ Cks -tā. ⁶ Bā sandhāretum. ⁷ so Cks for vyathitā? Bā byādhitā.
⁸ Bā cubho. ⁹ Cks maṃ. ¹⁰ Bā -diti. ¹¹ Bā ānessāmi. ¹² Bā gumba-.

ñatvā padavaḷaṇṇānusārena p-tīraṃ gantvā udae otinṇapadam
disvā „udakaṃ oruḷha ʔhitā bhavissantīti“ ñatvā „tāta¹ Jālīti“
pakkositvā gāthādvayam āha:*

460. Ehi tāta piyaputta², pūretha mama pāramim,
5 hadayaṃ me 'bhisiṇcetha, karotha vacanaṃ mama. 2143.

461. Yānanāvā³ ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi santāressaṃ sadevakan ti⁴. 2144.

Tāta Jālīti pakkosi⁵, kumāro pitu saddaṃ sutvā evaṃ
cintesi: „brāhmaṇo maṃ yathārucciṃ karotu pitarā saddhiṃ
10 dve kathā na kathessāmīti“⁶ sīsaṃ nīharitvā pokkharapattāṇi
viyūhanto udakā uttaritvā M-assa dakkhiṇapāde patitvā gop-
phakasandhiṃ daḷhaṃ gahetvā parodi, atha naṃ M. āha: „tāta
bhaginī te kuhin“ ti, „tāta ime sattā nāma bhaye uppanne attā-
nam eva rakkhantīti“, atha M. „puttehi me katikā kathā bha-
15 vissantīti“ ñatvā „ehi amma Kaṇhe“ ti pakkositvā gāthādvayam ā:*

462. Ehi amma piyadhīti⁷, pūretha mama pāramim⁸,
hadayaṃ me 'bhisiṇcetha, karotha vacanaṃ mama. 2145.

463. Yānanāvā⁹ ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi uddharissaṃ¹⁰ sadevakan ti. 2146.

20 Sāpi „pitarā saddhiṃ dve kathā na kathessāmīti“ tath'
eva uttaritvā M-assa vāmapāde patitvā gopphakasandhiṃ¹¹ daḷ-
haṃ gahetvā parodi, tesaṃ assūni M-assa phullapadumavaṇṇe
pādapitṭhe patanti, tassa assūni tesaṃ suvaṇṇaphalakasadisāya
piṭṭhiyā patanti, atha M. kumāre utṭhāpetvā assāsetvā „tāta
25 Jālī, kiṃ tvaṃ mama dānavittabhāvaṃ na jānāsi, ajjhāsayam
me tāta matthakaṃ pāpehīti“ vatvā goṇe agghāpento viya
tatt¹² ʔ hito kumāre agghāpesi, so kira puttaṃ āmantetvā
āha: „tāta Jālī, tvaṃ bhujiṣso hotukāmo brāhmaṇassa nikkha-

¹ Cks ammatāta. ² Bā piyaputtā ³ Bā addo tattha hadayaṃ me bhisiṇcethā
ti brāhmaṇa akkosaṇena uḷhaṃ mama hadayaṃ vugasaṃetha bhavasāgare ti
sāgarasāḍise bhavo acalā yānā ca nāvā ca me hotha āhaṃ sadevakaṃ lokaṃ jāti-
pāraṃ tāressāmīti. ⁴ Bā omīta tāta --. ⁵ Bā piyā dhīti ⁶ Cks piyā me dāna-
pārami. ⁷ Cks yānā. ⁸ Cks -riessāmi ⁹ all three MSS. goppā.

sahassam datvā bhujisso bhaveyyāsi, bhaginī pi kho pana te
uttamarūpadharā, koci. nīcajātiko brāhmaṇassa kiñcid eva
dhanaṃ datvā tava bhaginīm bhujissam katvā jātisambhedam
kareyya, aññatra raññā sabbasatadāyako nāma n' atthi, tasmā
bhaginī te bhujissā hotukāmā brāhmaṇassa dāsasataṃ dāsi- 5
sataṃ hatthis. assas. usabhas. nikkhasatan ti sabbasataṃ' datvā
bhujissā hotū“ 'ti evam kumāre agghāpetvā samassāsetvā
assamapadam netvā kamaṇḍalunā udakam gahetvā „ehi vata
bho brāhmaṇa“ 'ti² sabbaññūtañānassa' patthanaṃ katvā uda-
kam pātetvā „puttena me sataguṇena sahaṣṣaguṇena satasa- 10
haṣṣaguṇena sabbaññūtañānam eva piyataran“ ti paṭhavim unnā-
dento brāhmaṇassa piyaputtadānam adāsi.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

444. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājinam ubho⁴
brāhmaṇassa adā dānam Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhano. 2147. 15
445. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājinam ubho⁴
brāhmaṇassa adā vitto⁵ puttake dānam uttamaṃ. 2148.
446. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahaṃsanam,
yaṃ kumāre padinnamhi medinī samakampathā. 2149.
447. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahaṃsanam. 20
yaṃ pañjalikato rājā kumāre sukhavacchite⁶
brāhmaṇassa adā dānam Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhano ti. 2150.

Ta. vitto⁵ ti pīṭisomanasajāto hutvā, tadāsi yaṃ bhimsanakaṃ ti
tadā dānatejasa unnadanti⁷ mahāpathavī kampi, Sinerupabbatarājā onami, sabbe
devā sādhu-kāram adāsi. yāva Brahmaloḷā ekakoḷāhalam ahoṣi, khaṇikavassam 25
vassī⁸, akālaviḍḍulātā nicchariṃsu, Himavantaṃvāsīno siṃhādayo sakala-Himavantaṃ
ekaniṇṇādāsi karīṃsu, evarūpaṃ bhimsanakaṃ ahoṣi, Pāliyaṃ pana medinī
samakampathā⁹ 'ti ettakam eva vuttaṃ, yaṃ ti yadā, sukhavacchite ti su-
khasamvaḍḍhite sukhavasite sukhapariṇāte adāsi, bho brāhmaṇa puttena me
sataguṇena sahaṣṣag. satasaṣṣag. sabbaññūtañānam eva piyataran ti tass' 30
atthāya adāsi.

¹ Bā -tāni. ² Bā adda³ āmantetvā. ³ Bā adda paccayo hotuti. ⁴ C^s -jina ubho,
Bā -jinaṃ ubho, C^s jālikanājināvubho. ⁵ C^s citto. ⁶ C^s -vajjite. ⁷ C^s
-ti, Bā unnadenti. ⁸ Bā ghaṇika-, C^s vasi. ⁹ Bā sampakampathā.

M. dānaṃ datvā „aho sudinnaṃ me dānaṃ“ ti pītiṃ up-
pādetvā kumāre olokento aṭṭhāsi. Jūjako pi vanagumbaṃ pavi-
sitvā valliṃ dantehi bhinditvā ādāya kumārassa dakkhiṇa-
hatthaṃ kumārikāya vāmahatthena saddhiṃ ekato bandhitvā
5 tam eva valliakoṭiḥi poṭṭhayamāno gahetvā pāyāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

468. Tato so brāhmaṇo luddo lataṃ dantehi chindiya
latāya hatthe bandhitvā latāya anumajjatha. 2151.
469. Tato so rajjuma ādāya daṇḍam ādāya¹ brāhmaṇo
10 ākoṭayanto te² neti³ Sivirājassa pekkhato ti. 2152.

Ta. tesam pahaṭaṭṭhāne chavi chijjati lohitaṃ paggharati,
paharaṇakāle aūṇamaūṇa⁴ṇ piṭṭhiṃ dadanti⁵, ath⁶ ekasmiṃ
visamatṭhāne brāhmaṇo pakkhalitvā pati, kumārānaṃ mudu-
hatthehi thaddhavalli gaḷitvā gatā, te rodamānā palāyitvā,
15 M-assa santikaṃ āgamimsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

470. Tato kumārā pakkāmuṃ brāhmaṇassa pamuṇciyā,
assupunṇehi nettehi pīṭaraṃ so udikkhati. 2153.
471. Vedham assatthapattaṃ va pitu pād⁷ abhivandati,
20 pitu pādāni vanditvā idaṃ vacanam abravī: 2154.
472. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṇ ca no tāta dassasi,
yāva ammaṃ pi passemu atha no tāta dassasi. 2155.
473. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṇ ca no tāta dassasi,
mā no tvaṃ tāta adadā yāva ammaṃ eti⁸ no,
25 tadāyaṃ brāhmaṇo kāmaṃ vikkiṇātu hanātu vā: 2156.
474. Balaṃkapādo addhavaṇṇo⁹ atha ovaḍḍhapinḍiko⁷
dighuttaroṭṭho capalo kaḷāro bhaggaṇāsako 2157.
475. Kumbhūdaro bhaggaṇapīṭṭhi atho visamacakkhulo⁸
lohamassu¹ haritakeso valīnaṃ¹⁰ tilakāhato 2158.
30 476. Piṅgalo ca vinato ca vikato¹¹ ca brahā kharo¹²
ajīnāni ca sannaddho amanusso bhayānako 2159.

¹ Bā daḍḍaṇcādāya. ² Cko so. ³ Cko nete. ⁴ Bā pīṭhiyo namanti. ⁵ Bā etu.

⁶ so Cko; Bā andha-. ⁷ Bā obandha-. ⁸ Bā -uko. ⁹ Cko lomahassu. ¹⁰ Bā
vallinaṃ. ¹¹ Bā -so. ¹² Cko karo.

477. Manusso udāhu yakkho maṃsalohitabhojano
gāmā araṇṇaṃ āgama dhanam tam tāta¹ yācati,
nīyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasi. 2160.
478. Asmā² nūna te hadayaṃ āyasaṃ dalhabandhanaṃ
yo no baddhe na jānāsi brāhmaṇena dhaṇesiṇā
accāyikena luddena yo no gāvo va sumbhati. 2161.
479. Idh' eva acchataṃ Kaṇhā na sā jānāti kismici
migīva khīrasammattā³ yūthā hīnā pakandatīti. 2162.

Ta. udikkhatīti pitu santikaṃ gantvā pakampamāno oloketi, vedhan
ti vedhamāno, tvaṇca no tāta dassasīti tāta tvaṇ ca amhe tāya anāgatāya 10
eva brāhmaṇassa adāsi, mā evaṃ karī, adbhāvasehi tvaṇ kālān tāta yāva ammam
pi passemu, aha no tāta ammāya dīṭṭhakāle tvaṃ pi dassasi, vikkinaṭu ha-
rātu vā ti tāta ammāya āgatakalē esa amhe vikkinaṭu vā harātu vā yaṃ vā
icchatī tam vā karotu, api ca kho pan' esa kakkhaḷo pharuso aṭṭhārasahi purisa-
dasehi samannāgato ti aṭṭhārasapurisadase kathesi: tattha balaṃkapādo pat- 15
tharitapādo⁴, addhanakho⁵ ti pūṭinako ti s., aha ovaḍḍhapinḍiko⁶ ti
heṭṭhā galitapinḍikatamam⁷, dīghuttaroṭṭho ti mukham pidahitvā ṭhitena⁸
uttaroṭṭhena samannāgato, capalo ti paggharitalo, kaḷāro ti sūkaradāṭṭhehi
samannāgato, bhaggaṇāsako ti bhaggāya nāsāya s., lohamassū⁹ ti tamba-
vaṇṇamassu, haritakeso ti suvaṇṇavannakeso virūḷhakeso, valinaṇ ti sarīra- 20
cammassa valinagahito¹⁰, tilakāhato ti kālāṭṭhakehi parikkhitto¹¹, piṇḍalo ti
bīlāḷakkhisadisehi akkhihi s., vinato ti katiyaṇ ca piṭṭhiyaṇ ca khandhe cā 'ti
tisu ṭhānesu vanto, vikato ti vikatapādo¹² abaddhasandhīti pi vuttam, katākato¹³
ti vivarantehi aṭṭhisandhīhi samannāgato, brahā ti dīgho, amanusso ti na
manusso manussavesena vicaranto pi yakkho esa, bhayānako ti ativiya bhīṃ- 25
sanako, manusso vā udāhu yakkho ti tāta sace evaṃ koci puccheyya aha maṃ-
salohitabhojano ti vattum yuttam, dhanam tam tāta yācatīti tāta esa am-
bākaṃ maṃsaṃ khādītukāmo tumhe puttadhanam yācati, udikkhasīti. maj-
jhataṇṇa¹⁴ pekkhasi, asmā¹⁵ nūna te hadayaṃ ti tāta mātāpitunam hadayaṃ
nāma puttesu mudukam hoti puttānaṃ dukkham na sahati¹⁶, tava pana pāsāṇo¹⁷ 30
viya maṇṇe hadayaṃ athavā¹⁸ āyasaṃ dalhabandhanaṃ, tena ambākaṃ evarūpe
dukkhe uppanne¹⁹ na jānāsi ti ajānanto viya acchasi, accāyikena luddena
'ti ativiya luddena pamāṇātikantena, yo no ti brāhmaṇena no amhe kanittha-
bhāṭike baddhe bandhīte yo tvaṇ na jānāsi²⁰, sumbhatiṭi poṭheti²¹, idheva

¹ Ck^s dhanam tāta-va. ² Ck^s add ha. ³ B^d khirasampattā, Ck^s sara-. ⁴ B^d pathata-.

⁵ B^d anta-, B^e andha-. ⁶ Ck^s ovaḍḍhi, B^d obandha-. ⁷ so Ck^s; C^s -piṇḍitata-
mam, B^d -piṇḍimaso. ⁸ B^d add dīghena. ⁹ Ck^s lomahamsū. ¹⁰ so Ck^s;
B^d valigahitam. ¹¹ B^d -kinṇo. ¹² Ck^s vinata-, B^d vikato ti vikata- ¹³ B^d
katākata-, ¹⁴ B^d ajhu. ¹⁵ Ck^s amma. ¹⁶ B^d -anti. ¹⁷ B^d -pa. ¹⁸ Ck^s ti. ¹⁹
B^d add na ruffati. ²⁰ Ck^s omit yo no ti - - -. ²¹ B^d pothi-.

acchatan ti tāta ayaṃ Kaṇhājinaṃ na kiñci dukkhaṃ jānāti, yathā nāma khīra-sammattā¹ migaṇḍikā yūthaparibhā mātarāṃ apassanti khīratthāya pakandati evaṃ ammaṃ apassanti kaṇḍivā sussaṭṭvā marissaṭṭhi, tasmā maññeva brāhmaṇassa dehi, ahaṃ gamissāmi, ayaṃ Kaṇhājinaṃ idh' eva hotū' ti.

5 Evaṃ vutte² M. na kiñci kathesi, tato kumāro mātāpi-tunnaṃ ārabbhā paridevanto āha:

480. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ (supra p. 50)
yaṃ ca anumaṃ na passāmi³ tam me dukkhatarāṃ ito. 2163.
481. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ
10 yaṃ ca tātaṃ na passāmi³ tam me dukkhatarāṃ ito. 2164.
482. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchiti⁴
Kaṇhājinaṃ apassanti kumāriṃ cārudassaniṃ. 2165.
483. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti⁵
Kaṇhājinaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2166.
- 15 484. Sā nūna kapaṇā ammaṃ ciraṃ rucchiti assame
Kaṇhājinaṃ apassanti kumāriṃ cārudassaniṃ. 2167.
485. So nūna kapaṇo tāto ciraṃ rucchiti assame
Kaṇhājinaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2168.
486. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchiti⁶,
20 aḍḍharatte va⁷ ratte vā naḍḍha avasucchati⁸. 2169.
487. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti⁶,
aḍḍharatte va⁷ ratte vā naḍḍha avasucchati⁸. 2170.
488. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvārītā
vividhāni rukkhajātāni—tāni ajja jahāmase. 2171.
- 25 489. Assatthā panasā ceme⁹ nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni—tāni ajja jahāmase. 2172.
490. Ime tiṭṭhanti ārāmā ayaṃ sītodakā nadi
yatth' assu pubbe kīlāma—tāni ajja jahāmase. 2173.
491. Vividhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
30 yān' assu pubbe dhārena—tāni ajja jahāmase. 2174.
492. Vividhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma—tāni ajja jahāmase. 2175.
493. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kīlāma—tāni ajja jahāmase ti. 2176.

¹ Ck -sammatā, Bd -samattā. ² Ck -o. ³ Bd passissāmi. ⁴ Bd rucchati, B² rujjati. ⁵ Bd ciraṃ rucchati assame. ⁶ Bd rucchati. ⁷ Cks ca. ⁸ Cks -sujjhati, Bd -sussati. ⁹ Bd cime.

Ta. pumunā ti bhavē vicarantena¹ pumunā purisena mādīsena, labbhā ti labhītabbam eva, tamme dukkhatarāṇi ito ti tam me ammaṇi passitūṃ alabhanassa dukkhāṇi hoti ito² pothena dukkhato satagūṇena dukkhatarāṇi, rucchīti³ rodissati, aḍḍharattheva rattevā ti sakalaratte vā amhe saritvā ciraṇi rodissati, avasucchatīti⁴ appodakā kunnadi viya avasucchiessati⁵, yathā⁶ 5 khippam eva sussati evaṃ arune uggaçchaṇṭe yeva sussitvā marissatīti⁷ adhippā-yen' evaṃ āha, vedisā ti olambanāsākhā, tānīti yesaṇ no mūlapupphaphalāni⁸ gaṇhantehi⁹ ciraṇi kiḷṭṭaṇi tāni ajja ubho pi mayaṇi jahāma, hatthikā ti ten' eva amhākaṇi kiḷanattāya katahatthikā¹⁰.

Evam paridevamānam eva saddhiṃ bhaginiyā Jūjako pi 10 āgantvā poṭhento⁹ gahe tvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

494. Niyamānā kumārā te pitaraṃ etad abruvūṃ:

ammaṃ ārogyaṃ vajjasi tvaṇ ca tāta sukhi bhava. 2177.

495. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime 15

tāni ammaṃ dajjasi sokaṃ tehi vinessati. 2178.

496. Ime⁹ no hatthikā assā balivaddā ca no ime.

tāni ammaṃ udikkhanti¹⁰ sokaṃ pativinessatīti. 2179.

Mahāsattassa putte arabbha balavasoko uppajji hadaya-maṃsaṃ uṇhaṃ ahoṣi, so¹¹ kesarasihena gaḥitamattavāraṇo viya 20 Rāhumukhe pavitṭhacando viya kampamāno sakabhāvena sandhāretuṃ asakkonto assuppuṇṇehi nettehi paṇṇasālaṃ pavisitvā karuṇaṃ paridevi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

497. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo 25

paṇṇasālaṃ pavisitvā karuṇaṃ paridevayitī. 2180.

Tatoparaṃ Mahāsattassa vilāpagāthā honti:

498. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dārakā, sāyaṃ saṃvesanākāle ko ne dassati bhojanaṃ. 2181.

499. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dārakā, 30

sāyaṃ saṃvesanākāle amma chāt' amha detha no. 2182.

¹ Ck^s -to. ² Ck^s imenā. ³ Ck^s -sujjhati. B^d -sussati ⁴ Ck^s -sujjhiṇṇati, B^d -sussatissati. ⁵ Ck^s tathā. ⁶ Ck^s mūle pupphaphalābhi. ⁷ B^d gaṇhitehi. ⁸ B^d hatthirūpakā. ⁹ B^d adds te. ¹⁰ Ck^s -ti, B^d udikkhati. ¹¹ Ck^s sokaṇa.

500. Kathan nu pathaṃ gacchanti pattikā anupāhanā
santāsunehi¹ pādehi, ko ne hatthe gahessati. 2183.
501. Kathan nu so na lajjeyya sammukhā paharam mama
adūsakānaṃ puttānaṃ alajjī vata brāhmaṇo. 2184.
5 502. Yo hi me dāsīdās² assa añño vā pana pessiko
tassāpi suvihīnassa³ ko lajji⁴ paharissati. 2185.
503. Vārijassēva me sato⁵ baddhassa kumināmukhe
akkosati paharati piye putte apassato ti. 2186.

Ta. Kanvajjā 'ti kathan nu ajja⁶, uparucchanti saṅghīyojanamaggāṃ
10 upagantvā rodissanti, saṃvesanākāle ti mahājanassa paribhūñjanakāle⁷, ko
ne dassatīti ko nesaṃ bhojanaṃ dassati, kathan nu pathaṃ gacchantīti
kathan nu saṅghīyojanamaggāṃ gamissanti, pattikā ti batthiyānādirahitā, anu-
pāhanā ti upāhanamattehi viyuttā sukhumāla vatapādā⁸, gahessatīti kila-
mathavinodanattāyā ko gahissati, dāsīdāsassa⁹ 'ti dāsīdāso assa, añño¹⁰
15 vā -- ti tassa pi dāso ti evaṃ paramparāyo mayhaṃ catuttho pesīyo pesana-
kāreko assa, tassa evaṃ suvihīnassa¹¹ 'ti ayaṃ Vessantarassa dāsapatīdāso ti
ñatvā ko lajji¹² paharissatīti lajjāsampanno ko pahareyya, yuttan nu kho
tassa nilajjassa mama putte¹³ paharitun ti, vārijassevā¹⁴ 'ti kumināmukhe bad-
dhassa macchassēva sato mama, apassato ti akāro nipātamattarī passantāso¹⁵
20 eva piya¹⁶ putte¹⁷ akkosati¹⁸ c' eva garahati ca aho vata dāruṇo ti.

Atha M-assa kumāresu sinehena evaṃ parivattakko udapādi
„ayaṃ brāhmaṇo mama putte ativiya vihethetīti“, sokaṃ san-
dhāretuṃ asakkonto „brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvitakkhayaṃ
pāpetvā ānessāmi te kumāre“ ti, tato „atthānaṃ etaṃ, kumā-
25 rānaṃ piḷanaṃ atidukkhaṃ iti dānaṃ datvā anutappaṇaṃ
nāma sataṃ dhammo na hotīti“ cintesi, tadā bhajotānāya ime
dve parivattakkagāthā nāma honti:

504. Adu cāpaṃ gahetvāna khaggaṃ bandhitvā vāmato (III p. 340)
ānayaṃ sake putte, puttānaṃ hi vadho dukko. 2187.
30 505. Addhā hi me¹ taṃ dukkharūpaṃ yaṃ kumārā vihaṇṇare,
sataṃ ca dhammaṃ aññāya ko datvā anutappatīti. 2188.

Ta satan ti pubba-Bodhisattānaṃ pavenīyaṃ dhammaṃ, so kira tasmiṃ
khaṇe Bodhisattapavenīṃ anussari, tato sabba-Bodhisattānaṃ dhanapariccāgaṃ

¹ so C² B³; C⁴ yan-. ² C⁵ B⁶ -, C⁷ ajji. ³ C⁸ suphīnassa, C⁹ suphīnassa,
B¹⁰ suvihīnassa. ⁴ C¹¹ -, B¹² lajja. ⁵ B¹³ pemāto. ⁶ B¹⁴ haṃ nu ajja. ⁷ B¹⁵
parivassanā-. ⁸ so C¹⁶; C¹⁷ vana-, B¹⁸ sukhumālapādā, omitting vata. ⁹ C¹⁹ su-
vihīnassa, B²⁰ suphīnassa. ¹⁰ C²¹ add koci. ¹¹ B²² atthāna me.

aṅgaparicecāgaṃ jīvitaṃ. puttapa. bhariyaparicecāgaṃ ti ime pañca mahāparicecāga
aparicecājitvā Buddha-bhūtapubbā nāma n' atthi, ahaṃ tesaṃ abbhantaro¹,
mayāpi puttadhitaro adatvā na sakkā Buddhena bhavitun ti cintetvā kiṃ tvaṃ
Ve-santara paresaṃ dāsathāya dinnaputtānaṃ dukkhabhāvaṃ na jānāsi yena²
brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvitaṃ kkhayaṃ pāpessāmi³ saññaṃ uppadesi, dānaṃ⁴
datvā pacchā anutāpo⁵ nāma tava ananurūpo ti evaṃ attānaṃ paribhāsivā sace
pi so kumāre māressati⁶ dinnakālato patthāya mama na kiñci hoti⁷ ti evaṃ⁸
dalhasamādānaṃ adhiṭṭhāya paṇṇasālato nikkhamitvā paṇṇasāladvāre pāsāna-
phalake kañcanapaṭimā viya nesi⁹.

Jūjako pi⁶ kumāre poṭhetvā nesi. Tato kumāro vilapanto ā.: 10

506. Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu narā ekacceiyā idha
yassa n' atthi sakāmatā yathā n' atthi¹ tath' eva so. 2189.
507. Ehi Kaṇhe marissāma n' atth' attho jivitena no
dinn' amhā ti² janindena brāhmaṇassa dhanesino
accāyikassa luddaṃso yo no gāvo va sumbhati. 2190. 15
508. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā (cfr. supra v. 488)
vividhāni rukkhajātāni tāni Kaṇhe jahāmase. 2191.
509. Aṣṣatthā panasā ceme³ nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2192.
510. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
yath' assu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2193. 20
511. Vividhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe dhārema tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2194.
512. Vividhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma tāni Kaṇhā¹⁰ jahāmase. 2195. 25
513. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase ti. 2196.
Ta. yassa⁴ 'ti yassa santike sakāmatā n' atthi

Puna brāhmaṇo ekasmiṃ visamaṭṭhāne pakkhalitvā patito,
tesaṃ hatṭhato bandhanaṃ¹¹ muñcitvā gataṃ¹², te pahatakkukkuṭā³⁰
viya kampamānā palāyitvā ekavegen' eva pitu santikaṃ gatā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

514. Niyyamānā kumārā te brāhmaṇassa pamuñciya
tena tena padhāviṃsu Jāli Kaṇhājina vubho¹¹ ti. 2197.

¹ Bā adds hoti. ² Bā kana. ³ Cks -tappo. ⁴ Bā mārisatti, Cks omitt mā-. ⁵
Bā na kiñci kātānaṃ hoti so. ⁶ Bā adds bodhisattassa mukhe. ⁷ Bā piṭā
aṭṭhi. ⁸ C Bā si. ⁹ Bā cime. ¹⁰ Cks -hā. ¹¹ Bā bandhunavalli. ¹² Bā
gallitaṃ. ¹³ Bā vubho.

Ta tena tenā 'ti tena muttakhanena¹ yena disābhāgena tesam pitā atthi
tena padhāviṇṇesu, padhāvitvā pitu santikam eva gamiṇeṣu 'ti a.

Jūjako vegen' utthāya vallidaṇḍahattho kappuṭṭhānaggi viya
uggiranto' āgantvā „ativiya palāyitum chekā tumhe“ ti hatthe
5 bandhitvā puna nesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

516. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya brāhmaṇo
ākoṭayanto te² neti Sivirājassa pekkhato ti. 2198.

Evam niyyamānesu Kaṇhājina nivatitvā oloketi pitarā
10 sallapi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

516. Tam tam Kaṇhājina voca ayaṃ maṃ tāta brāhmaṇo
latṭhiyā patikoṭeti ghare jātam va dāsiyaṃ. 2199.

517. Na cāyaṃ brāhmaṇo tāta, dhammikā honti brāhmaṇā.
15 yakkho brāhmaṇavappena khādītum tāta neti⁴ no,
niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasīti. 2200.

Ta. taṃ ti taṃ passamānaṃ nisīnanaṃ pitarāṃ Sivirājam, dāsiyaṃ ti
dāsikam, khādītum ti khādanatthāya ayaṃ no giridvāraṃ asampatte yeva
ubhoḥi cakkhūhi surattalohitabindū⁵ paggharanteḥi khādissāmiti neti, khādītum
20 paritum⁶ vā neti, kin amhe udikkhasi, sabbadā traṇi sukhito lohiti⁷.

Daharakumārikāya vilapantiyā kampamānāya gacchantiyā
M-assa balavasoko uppajji hadayavatthum uṇham āhosi, nāsi-
kāya appahontiyā mukhena uṇhe assāsapassāse vissajjesi, assūni
lohitaḥindūni hutvā nettehi nikkhamiṃsu, so idaṃ⁸ evarūpaṃ
25 dukkhaṃ sinehadosen' eva jāyati⁹ na aññena kāraṇena, sinehaṃ
akatvā majjhatten' eva bhavitabban ti tathārūpaṃ sokasallam
attano nāṇabalena vinodetvā pakatinisinnākāren' eva¹⁰ nisīdi.
Giridvāraṃ asampatte yeva kumārī vilapanti agamāsi:

518. Ime no pādukaṃ dukkhā, digho c' addhā suduggamo,

30 nice c' olambate¹⁰ suriyo, brāhmaṇo ca taroti¹¹ no. 2201.

¹ Ck -kāraṇena, C^o vuttakāraṇena. ² B^d avattharanto. ³ C^o so, ⁴ C^o neti.

⁵ B^d rattalohitehi. ⁶ C^o paccī-. ⁷ C^o hoti. ⁸ B^d jātam. ⁹ C^o -kāraṇe-
neva. ¹⁰ C^o nicovo-, C^o nicovā-, B^d niceco. ¹¹ C^o va taroti, C^o va tarohi.

519. Okandāmasi¹ bhūtāni pabbatāni vanāni ca,
sarassa sirasā vandāma supatitthe ca āpake² 2202.
520. Tīṇalatā ca³ osadhyo pabbatāni vanāni ca
ammañ ārogyaṃ vajjātha: ayaṃ no neti brāhmaṇo. 2203.
521. Vajjantu bhonto ammañ ca Maddiñ amhāka mātarañ: 5
sace anupatitukāmāsi khippam anupatiyāsi no, 2204.
522. Ayañ ekapadī eti ujum gacchati assamañ
tam eva anupatiyāsi⁴, api passesi no⁵ lahum. 2205.
523. Aho vata re jaṭini vanamūlaphalahārīke
suññam disvāna assamañ tan te dukkham bhavissati. 2206. 10
524. Ativelañ nūna ammañya uñchāladdho⁶ anappako
yā no baddhe na jānāti brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sambhati. 2207.
525. Ah' ajja⁷ ammañ passemu sāyaṃ uñchāto āgatañ,
dajjā ammañ brāhmaṇassa phalañ khuddena missitañ. 2208. 15
526. Tadāyaṃ asito⁸ dhāto⁹ na bālhañ tarayeyya¹⁰ no.
sutā¹¹ ca vata no pādā, bālhañ tāreti¹² brāhmaṇo,
itī tattha vilapinsu kumārā mātugiddhino¹³ ti. 2209.

Ta pāduka ti khuddapādā, okandāmasi¹⁴ avankandāma¹⁵, apacitīm
nīcavuttīm dassentā jānāpema, sarassā 'ti imassa padumasarassa pariggāhikāñ' 20
eva¹⁶ nāgakulāni sirasā vandāma, supatitthe¹⁷ va āpake¹⁸ ti sobhanatit-
thāya¹⁹ nadiyā adhivattadevatāpi vandāma, tīṇalatā eā 'ti²⁰ tināni ca olam-
banalatāyo ca, osadhyo ti osadhyo sabbattha adhiwatthā ca devatā sandhāy'
evam āhu, anupatitukāmā ti sace pi sū amhākañ padānupadañ āgantukāmā,
api passesi no²¹ lahun ti api nāma etāya ekapadiyā anupatamānā puttake 25
te²² lahum passeyyāsīti evaṃ tañ vadeyyāthā 'ti, jaṭinīti baddhajatañ ārabha
āha, mātarañ pamukhañ²³ viya ālapana ālapanti āha, ativelañ ti pamānā-
tikkantañ katvā uñchācariyāya laddhañ vanamūlaphalāphalañ, khuddena
missitañ ti tañ ca khuddakamadhunā missitañ, asito ti asitāsano²⁴ pari-
bhuttaphalo, dhāto²⁵ ti suhito, na bālhañ tarayeyya²⁶ 'ti na thaddha- 30
vegena nayeyya²⁷, mātugiddhino ti matari giddhena samannāgatā balava-
sinehā evaṃ vilapinsu 'ti Kumārāpabbhañ nitthitañ.

¹ Cks okanda-, Bđ okkantāmasi. ² Cks va āwake. ³ Bđ tīṇalatāni. ⁴ Bđ -pa-
theyyāsi. ⁵ Cks ne. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bđ apijja. ⁸ Cks asino. ⁹ Ck dāto,
Cđ dāto corr. to dhāto. ¹⁰ Cks taraseyya, Bđ dhārayeyya. ¹¹ Bđ punā. ¹² Bđ
Cđ dāto corr. to dhāto. ¹³ Bđ -gaddhino. ¹⁴ Bđ okkantā-. ¹⁵ Bđ -kantāma. ¹⁶ Cks parigga-
dhureti. ¹⁷ Bđ -gaddhino. ¹⁸ Bđ okkantā-. ¹⁹ Bđ -tiṭhe. ²⁰ Cks āwake. ²¹ Bđ supajjithāya. ²²
haneva, Bđ -ggāhikadeva. ²³ Bđ -tiṭhe. ²⁴ Cks āwake. ²⁵ Bđ parammukhā. ²⁶ so Bđ; Cks
Bđ tīṇalatāni. ²⁷ Cks ne. ²⁸ Bđ amhe. ²⁹ Bđ parammukhā. ³⁰ so Bđ; Cks
isito ti nisinno. ³¹ Bđ tato. ³² Cks tareyyā, Bđ dhārayeyya. ³³ Bđ dhārayeyya.

Yam pana tam raññā paṭhaviṃ unnādetvā brāhmaṇassa
piyaputtesu dinnesu yāva Brahmaloḷā ekakoḷāhalaṃ ahosi tena
bhijjitaḥadayaḥ Himavantavāsīnīdevatāyo tesam brāhmaṇena niy-
yamānānaṃ vilāpaṃ sutvā mantayimsu: „sace Maddī sakālass’
eva¹ assamaṃ āgamissati tattha puttake adisvā Ve-raṃ puc-
chitvā brāhmaṇassa dinnabhāvaṃ sutvā balavasinehena padānu-
padaṃ dhāvitvā mahantaṃ dukkhaṃ anubhaveyyā“ ‘ti, atha
te² devaputte „tumhe sīhavyagghadīpivesena³ nimmitvā deviyā
gamanamaggam⁴ rumbhitvā⁵ yāciyamānāpi⁶ yāva suriyass’
atthaṃgamā maggam⁷ adatvā yathā candālokena assamaṃ pa-
visati evam assā sīhādīhi aviheṭhanatthāya ārakkhāṃ kareyyā-
thā“ ‘ti ānāpesuṃ.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

227. Tesam lālappitaṃ sutvā tayo vālā vane migā
15 sīho vyaggho ca dīpi ca idaṃ vacanaṃ abravuṃ: 221Q.
228. Mā h’ eva no rājaputtī sāyaṃ uñchāto āgamā
mā h’ ev’ amhākaṃ nibbhoge heṭhayittha vane migā. 221L.
229. Sīho ce’ naṃ viheṭheyya vyaggho dīpi ca lakkhaṇaṃ
n’ eva Jātikumār’ assa kuto Kaṇhājīnā siyā,
20 ubhayen’ eva jīyetha paṭiṃ putte ca lakkhaṇā ti. 221Z.

Ta. idaṃ vacanamabravuṃ ti tumhe tayo janā sīho ca vyaggho ca
dīpi cā ‘ti evaṃ tayo vālamigā hothā ‘ti idaṃ tāva devatā tayo devaputte abra-
vun, māheva no ti Maddī rājaputtī uñchāto sāyaṃ mā no āgamā candālokena
sāyaṃ eva gacchatū ‘ti vadanti, mā hevaṃ amhākaṃ nibbhoge ti amhākaṃ
25 bhoge vijjite amhākaṃ vanaghaṭṭāya mā naṃ koel migo heṭhetī⁸, yathā na he-
ttheti⁹ evam assa ārakkhāṃ ganhathā ti vadanti, sīho ce’ naṃ ti sace hi naṃ
anārakkhāṃ sīhādīsu koci viheṭheyya ath’ assā jīvitaḷḷhayaṃ pattāya n’ eva
Jati assa kuto Kaṇhājīnā siyā, evaṃ sā lakkhaṇasampannā, ubhayeneva -- ti
dvīhi koṭṭhāsehi jīyeth’ eva, tasmā susaṇivāritam assā ārakkhāṃ karoṭha ‘ti.

- 30 Atha te devaputtā „sādhū“ ‘ti tāsāṃ devatānaṃ vacanaṃ
paṭisunītvā sīhavyagghadīpino hutvā gantvā tassā āgamana-
magge paṭipāṭiyā nipajjimsu. Maddī pi kho „ajja mayā dussu-

¹ Bā kālaseva. ² Bā tayo. ³ Ck^o -se. ⁴ Bā āga-. ⁵ Ck^o rūhahitvā. ⁶ Ck^o
yācamānāpi, ⁷ Ck^o vā. ⁸ Bā hedhayittha. ⁹ Bā vihedhesi.

pino dittho, sakālass' eva mūlaphalaṃ gahetvā assamaṃ ga-
missāmīti¹ kampamānā mūlaphalāni upadhāresi, ath' assa
hatthato khaṇṭṭi² patati, tathā amsato uggīvaṇ ca patati, dak-
khiṇakkhi ca phandati, phalino rukkhā aḥalā viya aḥalā ca
rukkhā phalino viya khāyimsu, dasa disā na paññāyimsu, sā
„kin nu kho idaṃ pubbe abhūtapubbaṃ ajja hotti“ cintetvā āha :

550. Khaṇṭṭikam me patati dakkhiṇakkhi ca phandati
aḥalā phalino rukkhā sabbā mūyanti me disā'. 2213.
551. Tassā sāyaṇhakālamhi assamāgamanam pati
atthamitambhi suriyambhi vālā panthe upaṭṭhahum. 2214. 10
552. Nice c' olambute³ suriyo dūre ca vata assamo.
yaṇ ca tesam ito hassam⁴ tan te bhuñjeyyūṃ bhojanam. 2215
553. So nūna khattiyo eko paṇṇasālāya acchati
tosento dārake chāte mamaṃ disvā anāyati. 2216.
554. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā 15
sāyam samvesanākāle khīrapitā va acchare. 2217.
555. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
sāyam samvesanākāle vāripitā va acchare. 2218.
556. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātaram. 2219. 20
557. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti haṃsā va upari pallale. 2220.
558. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2221.
559. Ekāyaṇo ekapatho sarā sobbhā ca passato 25
aññaṃ maggaṃ na passāmi yena gaccheyya assamam. 2222.
560. Migaṃ nam' atthu rājāno kānanasmiṃ mahābbalā,
dhammena bhātaro hotha, maggaṃ me detha yācitā, 2223.
561. Avaruddhass' aham bhariyā rājaputtassa sirimato
taṇ cāham nātimaññaṃ Rāmaṃ Sītā v' anubbatā. 2224. 30
562. Tumhe ca putte passatha⁵ sāyam samvesanam pati
ahaṇ ca putte passeyyam Jāliṃ⁶ Kaṇhājinaṃ c' ubho⁷. 2225.
563. Bahuṇ c' idaṃ mūlaphalaṃ bhakkho cāyam anappako
tato upaḍḍham dassāmi maggaṃ me detha yācitā. 2226.

¹ so all three MSS. ² Bā adds: evaṃ sā paridevanti pakkāmi. ³ C^o ol-. ⁴
C^o bhassam, Bā hāyam for hāsam? ⁵ Bā passatha. ⁶ C^o Bā jāli. ⁷ Bā -nā-
vubho o: -nāv' ubho?

... Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā
dhammena bhātaro hotha maggaṃ me detha yacitā ti. 2227.

Ta. tassā ti tassā mama, assamāgamanampatīti assamañ pañceca
sandhāya āgacchanti, upaṭṭhahun ti upaṭṭhāya (hita, te kira paṭhamam
5 paṭipāṭiyā nipaṭṭiyā tāya āgamanakāle upāṭṭhāya vjambhivā maggañ rumbhantā¹
paṭipāṭiyā tiriyañ aṭṭhamasu, yañca tesañ ti ahañ ca yañ ito mūlapahalañ
tesañ harissan tañ Ve-ro ca puttakā c' assā 'ti te tayo pi janā bhuñjeyyuh,
aññañ tesañ bhojanañ n' atthi, anāyatī ti anāgacchantiñ mañ ñatvā ekako
va nūna dārake tosentto nisinnō ti, samvesanākāle ti aññesu divasesu attano
10 khādāpanapivāpanakāle, khīrapitā vā 'ti yathā khīrapākā² khīraṣa³ atthāya
kanditvā tañ alabhitvā kandantā va niddaṃ okkamanti evaṃ phalāphalatthāya
kanditvā alabhitvā kandamānā va niddaṃ upagatā bhavissanti vadati, vāripitā
vā 'ti pade yathā pipāsita pāṇiyatthāya kanditvā alabhitvā kandantā va niddaṃ
okkamanti iminā nayañ⁴ attho dāṭṭhabbo, acchare ti acchanti, paccug-
15 gatā - ti mañ paccuggatā hutvā tiṭṭhanti, paccuggantun ti pi pātho, paccug-
gantvā ti a, ekāyano ti ekasa⁵ eva⁶ ayano ti ekapadimaggo ekapatho ti so ca
eko va dutiyo n' atthi, okkamitvāpi gantun na sakkā, kasmā yasmā: sarā sabbhā
ca passato, nam' atthū 'ti sū aññañ maggañ adievā ete yacitvā paṭikkama-
passamānti phalapacchinn sīsato otāretvā añjalim paggayha natthassam⁷ evam
20 āha, bhātaro ti mayāñ hi manussarājaputtā tumhe migarājaputtā iti me
dhammena bhātaro hotha, avaruddhassa ti raṭṭhato pabbajitassa⁸, Rāmañ
Sītāvanubatā ti yathā Dasaratha-rājaputtam Rāmañ tassa kañiṭṭhā bhagini⁹
Sītā devī tassa¹⁰ eva aggamaheṣi hutvā tañ anubbatā patidevatā hutvā appamattā
upaṭṭhāsi tathā aham pi Vessantarañ upaṭṭhahāmi nātimāññamīti vadati,
25 tumhe cā 'ti tumhe ca mayhañ maggañ datvā sayāñ gocaragahanakāle putte
passettha ahañ ca passeyyāñ, detha me maggañ ti yacati.

Atha te devaputtā velañ oloketvā „idāni 'ssa 'maggañ
dātuñ velā¹¹ ti ñatvā upāṭṭhāya¹² apagacchimsu.

Tam atthañ pakāsento Sattā imañ gātham āha:

30 ... Tassā lālappamānāya bahukārūññasamhitam¹³
sutvā nelapatim¹⁴ vācam vālā patthā¹⁵ apakkamun ti. 2228.

Ta. nelapatī ti¹⁶ na elapatī¹⁷ elapātarabhitā¹⁸ vīsadañ madhuravācam.

Sāpi kho vālesu apagatesu assamañ agamāsi, tadā ca
punnamūposatho hoti, sā camkamanakoṭiyañ patvā yesu ṭhānesu
35 pubbe putte passati tesu apassanti āha:

¹ Ck rumgantā, C^o ruyhantā, B^o rumbhivā. ² B^o khīrapitā. ³ Ck^o ekappaṣeṣa.
⁴ B^o pabbā-. ⁵ Ck^o omīti bha-. ⁶ Ck^o velañ. ⁷ P^o adds magga. ⁸ Ck^o ba-
hum-. ⁹ Ck^o te-, C^o nelapanam. ¹⁰ so Ck^o for panthā? B^o panā. ¹¹ Ck^o
telapittanti, C^o telapittanti. ¹² Ck^o B^o -ti. ¹³ Ck^o elā-, C^o elāpatā-.

546. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātarāṃ. 2229.
547. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti haṃsā v' upari pallale. 2230.
548. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2231. 5
549. Te² migā viya ukkaṇṇā³ samantā-m-abhidhāvino⁴
ānanditā⁵ pamuditā vaggamānā va⁶ kampare,
ty-ajja putte na passāmi Jālini⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho⁸. 2232.
550. Chakalīva⁹ migi chāpaṃ pakkhī muttā va¹⁰ pañjarā
ohāya putte nikkhamim¹¹ sīhi vāmi-āgiddhina¹²,
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2233. 10
551. Idam tesam parakkantaṃ nāgānam iva pabbate,
citakā parikiṇṇāyo¹⁵ assamassāvidūrato,
ty-ajja putte na passāmi Jālini⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2234. 15
552. Vālukāya pi okiṇṇā puttakā paṃsukunṭhitā
samantā-m-abhidhāvanti, te na passāmi dārake. 2235.
553. Ye¹⁶ maṃ pure paccudenti araṇṇā dūraṃ āyatim
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2236.
554. Chakalīva migi¹⁶ chāpā paccuggantvāna assamā
dūre maṃ pavilokenti, te na passāmi dārake. 2237. 20
555. Idam ca tesam¹⁷ kīlanakam¹⁸ patitam paṇḍubeluvam,
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹⁹ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2238.
556. Thanā ca mayh' ime pūrā uro ca sampadālati²⁰,
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹⁹ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2239. 25
557. Uccaṇṇe me vicinanti²¹ thanā ekā vilambati,
ty-ajja putte na passāmi Jālini²² Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2240.
558. Y' assu²³ sāyaṇhasamayam puttakā paṃsukunṭhitā²⁴
uccaṇṇe me²⁵ vivattanti te na passāmi dārake. 2241.
559. Ayam so assamo pubbe samajjo paṭibhāti maṃ,
ty-ajja putte apassantyā bhamate viya assamo. 2242. 30

¹ Bā - kuṇḍitā. ² Bā dve. ³ Ck okiṇṇā. ⁴ Ck abhiyācinno. ⁵ Bā ānandino.
⁶ Ck ca. ⁷ Ck jāli, Bā jāli. ⁸ Ck -jinavubho, C -jinavubho, = Jāli-Kaṇhā-
jinaṃ ubho? Bā -jinā cubho ⁹ all three MSS. ca. ¹⁰ Bā ca. ¹¹ Bā nikkhami,
Ck nikkhami. ¹² Ck Bā cā-. ¹³ Ck jāli, C jāli. ¹⁴ Ck -jinavubho, Bā
-jinācubho. ¹⁵ Bā ugakaṇṇāyo. ¹⁶ read: chakalīva va nigim? ¹⁷ Bā ne-. ¹⁸
Bā kīlanakam. ¹⁹ Ck yassu. ²⁰ C -jālini, C -jālati. ²¹ Bā vicinanti, C me
kovicinanti, C he kovicinanti. ²² all three MSS. jāli. ²³ Bā yassu, Ck yassa.
²⁴ Bā -kuṇḍitā. ²⁵ Ck maṃ.

500. Kim idaṃ appasaddo va assaṃ paṭibhāti maṃ,
kākolāpi na vassanti, matā me nūna dāraḥ. 2243.
501. Kim idaṃ appasaddo va assaṃ paṭibhāti maṃ,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dāraḥ ti. 2244.
- 5 Ta. nan ti nīpātamattaṃ, paṃsu -- ti paṃsumakkhīta, paccuggatā-
man ti maṃ paccuggatā hutvā, paccuggantun ti pi pātho, paccuggantvān' eva
attho, ukkanṇā¹ ti yathā migapotikā mātarāṃ diṣvā kaṇṇe ukkhipitvā gīvaṃ
pasāretvā mātarāṃ upagantvā haṭṭhatuṭṭhā samantā abhidhāvino, vaggamānā -- ti
vaggamānā mātuhadayamaṃsaṃ kampaṇti² viya evaṃ pubbe mama puttakā,
10 tyajjā 'ti te aṇṇa na passāmi, chakalīva migi chāpan ti yathā chakali
migi va³ pañjaraṃkhatā kulāvakā muttapakkhī va⁴ āmisagiddhīni sīhi va⁵
attano chāpani ohāya gocharāya pakkamanti tathāhaṃ ohāya putte gocharāya nīk-
khami ti vadati, idaṃ tesaṃ parakkantaṃ⁶ ti vassāratte sānupabbate nā-
gānaṃ padavaḷaṇṇaṃ viya idaṃ tesaṃ⁷ kilānatthāne ādhāvanapariḍhāvanaparak-
kantaṃ⁸ pañṇeyati, cītakā ti saṇṭṭauleitā vālikapuñjā, parikiṇṇāyo ti vippe-
15 kiṇṇāyo, samantāmaḥbidhāvanti⁹ ti aṇṇesu divasesu samantā abhidhāvanti,
paccudenti¹⁰ ti paccuggacchanti, dūramāyatin ti dūrato āgacchanti. cha-
kalīva migi chāpā ti attano mātarāṃ chakali va¹¹ migi viya¹² ca chāpā, idaṃ
tesaṃ ti haṭṭhirūpakādīhi kilāntānaṃ idaṃ ca tesaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ kilāna-
20 beluvaṃ parigalhitvā patitaṃ, mayhime ti mayhaṃ ime thaṇā khīrassa pūrā,
uro ca sampadālati¹³ hadayaṃ ca phalaṃ, uccaṇṇe me vivattanti¹⁴
mama uccaṇṇe āvattanti vivattanti, samajjo¹⁵ -- ti samajjethānaṃ¹⁶ viya
upaṭṭhāti, tyajjā 'ti te aṇṇa, appassanti¹⁷ ti appassanti¹⁸ mama, bhamate
viya¹⁹ 'ti kulālacakkam viya bhamati, kākolā ti vanakākā, matā nūnā 'ti
25 addhā hatā vā²⁰ kenaci nīta bhavissanti, sakuṇā ti avasesasakuṇā, matā nūnā
'ti addhā matā bhavissanti.

Iti sā vilāpanti M-assa santikaṃ gantvā phalapacchīm otā-
retvā M-aṃ tuṇhīm¹¹ āsīnaṃ diṣvā dāraḥ c' assa santike
appassanti āha:

- 30 502. Kim idaṃ tuṇhibhūto si, api ratte va me mano,
kākolāpi na vassanti, hatā¹² me nūna dāraḥ. 2245.
503. Kim idaṃ tuṇhibhūto si, api ratte va me mano,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dāraḥ. 2246.
504. Kacci nu me ayyaputtā migā khādīmsu dāraḥ,
35 araṇṇe irine¹³ vivane kena nīta me dāraḥ. 2247.

¹ Ck^o okiṇṇā. ² Ck^o kampaṇti. ³ B^o ca. ⁴ B^o parakkantaṃ. ⁵ B^o ne-.
B^o -nupadakkantaṃ. ⁶ B^o -li viya ca. ⁷ Ck^o vāya. ⁸ Ck^o samajjo. ⁹ B^o
addhā matā. ¹⁰ all three MSS. -im. ¹¹ B^o matā. ¹² B^o idāne, Ck^o irino.

555. Ādu te pahitā dūtā ādu suttā piyaṃvadā
 ādu bahi nu¹ nikkhantā khiddāsū pasutā nu te. 2248.
 556. N' ev' assa kesā dissanti hatthapādā ca Jālino
 sakupānā ca² opāto, kena nītā me dārakā ti. 2249.

Ta. apirattavame ti apl balavapaccūse supinaṃ passantiyā viya me 5
 mano, migā ti sīhādayo vālamigā, irine³ ti niroje, vivane ti vivittā, dūtā
 ti sdu Jetuttaranagare Sīvirāñño santikaṃ tayā dūtā⁴ katvā pesitā, suttā ti
 pappasālam pavisitvā sayitā, ādu bahi no⁵ ti ādu te dārakā khiddāpasutā
 hutvā bahi nikkhantā ti pucchati, nevassakesā dissantīti sāmi Ve-ra n'
 eva tesam⁶ kāleñjanavappā kesā dissanti na jālino ti kañcanajālavitittā⁷ 10
 hatthapādā, sakupānā ca⁸ opāto ti Himavantapadesa hatthillūgasakupā
 nāma atthi, te opatitvā ākāsē⁹ eva gacchanti, ten' etaṃ¹⁰ pucchāmi: kin tehi
 *sakuṇehi nītā, ito aññesam pi kesañci tesam sakupānaṃ viya opāto jāto,
 akkhāhi me: kena nītā me dārakā ti.

Evam vutte pi M. na kiñci āha, atha naṃ sā „deva kasmā 15
 mayā saddhiṃ na kathesi ko mama doso“ ti vatvā āha:

557. Idam tato dukkhataṃ sallaviddho yathā vaṇo,
 ty-aṃ putte na passāmi Jālīm Kaphājinaṃ c' uho. 2250.
 558. Idam pi dutiyaṃ sallam kampeti hadayaṃ mama
 ty-aṃ putte na passāmi tvaṃ ca maṃ nābhībhasasi. 2251. 20
 559. Aji' eva me imam rattin rājaputta na saṃsasi,
 maññe¹⁰ ukkantasattam¹¹ maṃ pāto dakkhisi no matan ti. 2252.

Ta. idam tato -- ti sāmi Ve-ra yaṃ mama raṭṭhā pabbājītiya araṇṇe
 vasantiyā¹² putte ca apassantiyā dukkhaṃ idam tava¹³ mayā saddhiṃ akathanaṃ
 mayhaṃ tato dukkhataṃ, tvaṃ hi maṃ aṃja daḍḍhaṃ¹⁴ patidahaṇto viya 25
 tālā¹⁵ patitaṃ daḍḍena poṭheṇto viya¹⁶ tuṇhībāvena kilameṣi, idam hi me
 hadayaṃ sallaviddho yathā vaṇo tath' eva kampati¹⁷ c' eva rujaṭi¹⁸ ca, saṃ-
 viddho¹⁹ ti pi pātho, sampatividdho ti attho, ukkantasattam²⁰ man ti
 apagatajivitaṃ, dakkhisi no, ti ettha nokāro nipātamatto, maṃ kāless' eva
 matam passasasati²¹ attho. 30

M. „kakkhaḷakathāya naṃ puttasaṃsati jahāpessamīti“
 cintetvā imam gātham āha:

¹ Bā no. ² Ck -nam va, Cs -nam ca. ³ Ck irine, Bā idine. ⁴ Bā dūto. ⁵
 Ck to. ⁶ so Bā; Ck na jālino vivittā. ⁷ Ck -nam va. ⁸ Ck teneta, Bā tena
 tam. ⁹ Ck yañca. ¹⁰ Bā aññe. ¹¹ C -santā? Ck -sattā, Bā okkantasattam.
¹² Ck tava idam. ¹³ Bā hi mayhaṃ aṃjaradaḍḍhaṃ. ¹⁴ Bā papātā. ¹⁵ Bā
 add sāleṇa vaṇam vijhanto viya. ¹⁶ Bā -peti. ¹⁷ Bā rujaṭi. ¹⁸ Bā sampa-
 viddho. ¹⁹ Bā okkantasanta. ²⁰ Ck passasati.

570. Nanu Maddi varārohā rājaputti yasassinī,
pāto gatāsi uñchāya, kim idaṃ sāyam āgatā ti. 2253.

Ta: kim -- ti Maddi tvaṃ abhirūpā pāsādikā, Himavante nāma bahuvana-
carakā tūpasavijjādhārādayo vicaranti, ko jānāti kiñci tayā kataṃ, tvaṃ pāto va
5 gantvā kim idaṃ sāyam āgacchāsi, daharakumārake obhaya araññhaṃ gatitthiyo
nāma sasāṃkittthiyo evarūpā na honti, ko nu kho me dārakānaṃ pavatti kiñ
vā me sāmi¹ cintessatthi ettakam pi nāhosi, pāto va gantvā candālokena āgac-
chasi, mama duggatabhāva² eva doso ti tajjettvā vañcettvā kathesi, sā tassa
kathaṃ sutvā āha:

- 10 571. Nanu tvaṃ saddam assosi ye saram³ pātum āgatā
sihassa vinadantassa vyagghassa ca nikujjitam. 2254.
572. Ahu pubbanimittam me vicarantya brahāvane:
khanitto⁴ me hatthā patito uggiṇṇā cāpi āmsato. 2255.
573. Tadāhaṃ vyādhitā bhītā puthum⁵ kaṭvāna añjaliṃ
15 sabbā disā namassisaṃ api sotthi ito siyā. 2256.
574. Mā h' eva no rājaputto hato sihena dipinā
dārakā vā parāmatthā acchakokataracchihi. 2257.
575. Siho vyaggho ca dīpi ca tayo vālā vane migā
te maṃ pariyāvarum⁶ maggaṃ, tena sāyamhi āgatā ti. 2258.

20 Ta, ye⁷ saram⁸ pātum ti ye paṇiyam⁹ pātum imaṃ saram¹⁰ āgatā, vyag-
ghassa cā 'ti vyagghassa aññesaṃ ca hatthādiṇaṃ c' eva sakupassāyagghassa
nikujjitam¹¹ ekaninnādaṃ saddaṃ kiñ tvaṃ na assositi pucchati, so pana
M-ena puttānaṃ dinnavelāya saddo ahoṣi, ahu pubbanimittam¹² ti deva
imassa me dukkhassa anubhavanatthāya pubbanimittam¹³ ahoṣi, vāṇan ti
25 āmsakūṭe pacchillegganakaṃ, puthun ti vāṇan viṣum sabbā disā vādisā na-
massisaṃ, mā heva no ti ambhakaṃ rājaputto sikhādihi hato mā heva dārakā
acchādihi parāmatthā mā hontū 'ti patthayanti namassasi, te maṃ pariyāva-
rum¹⁴ maggaṃ ti sāmi ahaṃ hi imāni ca bhikkhukāni mahantāni dussupino ca
me dīṭṭho aṇṇa sakāla¹⁵ eva gamissāmiti¹⁶ phalitarukkhe pi aphale viya aphale
30 ca phalito viya passanti kicchena phalāphalāni gahetvā gīrīvārāṃ sampāpuppiṃ
atha te sihādayo maṃ disvā maggaṃ paṭipāṭiyaṃ romhiteva¹⁷ etthasau, tena sāyam
āgat' amhi, khamāhi me sāmiti.

M. tāya saddhiṃ ettakam eva kathaṃ vatvā yāva aru-
nuggamanā na kiñci kathesi, tato paṭṭhāya Maddi nānappa-
35 kāram vilapanti āha:

¹ Bā kiñdiso me sāmiho. ² Bā sāyam, Cā sāyam. ³ Bā khaṇṭiti. ⁴ Cā Bā u.
⁵ Cā Paṭṭiyāru. ⁶ Bā adda saram, ⁷ Cā nikkā. ⁸ Bā āg-. ⁹ Bā rumpitvā.
¹⁰ Bā ettha. ¹¹ Cā ekameva gātham.

576. Ahañ patiñ ca putte ca āceram iva māṇavo
anuṭṭhitā divārattim jaṇiñ brahmacārini, 2259.
577. Ajināni paridahitvā vanamūlaphalabhāriyā
vicarāmi divārattim tuyhañ¹ kāmāhi puttakā, 2260.
578. Ahañ² suvaṇṇpahālidim³ ābhatam paṇḍubeluvam
rukkhapakkāni cāhāsim, ime te⁴ puttā kilanā. 2261.
579. Imañ muḍālavaṭṭakam⁵ sālukam piñjarodakam⁶
bhuñja khuddehi saṃyuttam saha puttehi khattiya. 2262,
580. Padumañ Jālino dehi kumudam pana kumāriyā,
ñāline passa naccante Sivi puttā ti c' avhaya'. 2263. 10
581. Tato Kaṇhājinañ⁷ api nisāmehi rathesabha
mañjussarāya vagguyā assamañ upayantiyā⁸. 2264.
582. Samānasukhadukkh⁹ amhā raṭṭhā pabbajitā ubho,
api Siviputte¹⁰ passesi Jālīm Kaṇhājinañ c' ubho. 2265.
583. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
ahañ loke abhisasiñ¹¹ sīlavante bahussute,
tṭ-aṇṇa putte na passāmi Jālīm Kaṇhājinañ c' ubho ti. 2266. 15

Ta āceram -- ti vattasampanno antevāsī ācariyañ viya, anuṭṭhitā ti
paricariyānuṭṭhānena anuṭṭhitā apamettā hutvā paṭijaggāmi, tuyhañ¹ kāmā
ti tumhākañ kāmena tumbe paṭṭhayanti, puttakā ti kumāre ālapanti paride- 20
vati, suvaṇṇa --¹¹ ti puttakā ahañ tumhākañ nahāpamattāyā suvaṇṇapaṇṇam
hālidim ghametvā¹² ādāya āgatā, beluvan ti kilanattāyā ca vo idam su-
vaṇṇapaṇṇam beluvapakkam pi mayā āgatañ. rukkhapakkāni ti kilanattāyā
aṭṭhāsi p¹³ manāpēni rukkhaphālāni āhāsim, ime te¹⁴ ti puttā ime vo kilanā
ti vadati, muḍālavaṭṭakan¹⁵ ti muḍālavaṭṭakam¹⁶, sālukan ti idam uppala- 25
disālukan pi me bahum ābhatam piñjarodakan¹⁷ ti sīmghāṭakam, bhuñjā
'ti idam sabbam khuddakamadhunā saṃyuttam puttehi saddhim bhuñjā 'ti pari-
devati, Siviputtā ti c' avhaya'¹⁸ 'ti sāmī Sivirāja paṇṇasāyā sayāpitaṭṭhā-
nato sīgham putte pakkosa, api Siviti¹⁹ sāmī Sivirāja api putte passesi²⁰
sace passasi dassēhi, kiñ māñ atikilamesi, abhisasiñ²¹ ti tumhākañ putta- 30
dhitare mā passitthā 'ti eva nūna akkosi.

¹ B⁴ tumhañ. ² B⁴ imam. ³ B⁴ -ddham. ⁴ B⁴ vo. ⁵ so C⁴; B⁴ -livattakam.
⁶ B⁴ ciñca-. ⁷ B⁴ nicāvaya, C⁴ nicavaya, C⁴ nicavayañ. ⁸ B⁴ -gatiyā. ⁹
B⁴ siviputte pi. ¹⁰ C⁴ abhisim, B⁴ abhisasi. ¹¹ B⁴ -ddan. ¹² C⁴ ghasitvā,
B⁴ -ddan nissedāyam, ghametvā. ¹³ B⁴ vo. ¹⁴ C⁴ -vatakan, B⁴ -livattakan.
¹⁵ B⁴ -kūḍālikam. ¹⁶ B⁴ ciñca-. ¹⁷ B⁴ -puttānicāvaya. ¹⁸ B⁴ sivi putte pi
passasi. ¹⁹ C⁴ passasi. ²⁰ C⁴ abhisim, B⁴ abhisasiñ.

Evam vilapamāṇāya M. na kiñci kathesi, sā tasmīṃ akathente kāmpanā candaḷokena putte vicinanti yesu yesu jamburukkhādisu ṭhānesu te¹ pubbe kiṃṇsu tāni tāni patvā paridevanti āha:

- 5 594. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā
vividhāni rukkhajātāni, te kumārā na dissare. 2267.
595. Assatthā panasā cēṃṇ nigrodhā ca kapitthānā
vividhāni phalajātāni, te kumārā na dissare. 2268.
596. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
10 yatth' assu pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare. 2269.
597. Vividhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe dhāriṃsu, te kumārā na dissare. 2270.
598. Vividhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjiṃsu, te kumārā na dissare. 2271.
15 599. Ime te hatthikā assā balivaddā ca te² ime
yehi-ssu³ pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare ti. 2272.

Ta ime te hatthikā ti pabbatūpari dārake adisvā paridevamāṇā tate oruṇṇa puna assamapadāni āgenvā ta. te upadhārenti kiṇṇabbaṇi tesam diavā evam āha:

- 20 590. Ime sāmā sasolūkā⁴ bahukā kadaliṃigā
yehi-ssu³ pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare. 2273.
591. Ime haṃsā ca koṇḍā ca mayūrā cittapekkhanā⁵
yehi-ssu³ pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare. 2274.
Ta sāmā ti khuddakā sāmā evaṇṇamigā, sāsōlūkā⁶ ti assā ca ullūkā⁷ ca.
25 Sā assamapade piyaputte adisvā nikkhamitvā pupphitavāna-
ghaṭaṃ pavisitvā taṃ taṃ ṭhānaṃ oloketvā⁸ āha:
592. Imā tā vanagumbāyo pupphitā sabbakālikā⁹
yatth' assu pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare. 2275.
593. Imā [tā] pokkharāṇiyo raṇṇā cakkavāḷakūpakūjitā¹⁰ (VI 47)
30 maṇḍālakehi¹¹ sañchannā padumappalakehi ca
yatth' assu pubbe kiṃṇsu, te kumārā na dissare. 2276.

¹ C^o tesu. ² C^o no. ³ C^o yehiṃsu. ⁴ B^o sasolūkā, C^o sasolūkā, C^o sasolūkā.

⁵ so C^o for -pekkhanā, see Subhetti Abhidh. 677; B^o cittapakkhino. ⁶ B^o ullūkā.

⁷ B^o -kenti. ⁸ C^o -kāmikā, C^o -kālikā. ⁹ C^o -kūjitā, C^o -kūcchitā. ¹⁰

C^o maddā.

Ta. vanagumbāyo ti vanagumbā.

Sā katthaci putte adisvā puna M-assa santikaṃ gantvāna
dummukhaṃ disvā āha:

594. Na te katthāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ,
aggī pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 2277.

595. Piyo piyena saṅgama samo me¹ vyapahaññati,
ty-ajja putte na passāmi Jālim Kaphājinaṃ c' ubho ti. 2278.

Ta. na hāpito ti na jalito, i. v. h.: sāmī tvaṃ pubbe katthāni bhindasi
udakam āharitvā tṛpeṣi añṅarakapalle aggīṃ karosi ajja tesu ekaṃ pi akatvā
kin nu mando va jhāyasi tava kiriyam mayhaṃ na ruceatīti, piyo -- ti Ve-ro
mayhaṃ piyo ito me piyato nāma n' atthi iminā piyena saṅgama samā-
gantvā pubbe samo me¹ vyapahaññati dukkhaṃ vigacchati ajja pana me imaṃ
passantiyāpi soko na vigacchati kin nu kho kāraṇaṃ ti, ty ajjā 'ti hotu ditṭhaṃ
me kāraṇaṃ: te ajja putte na passāmi tena me imaṃ passantiyāpi soko na
vigacchati.

Tāya evaṃ vutte M. tuṇhībhūto va nisīdi, sā tasmīṃ aka-
thente² sokasamappitā pahaṭakukkuṭi viya kampamānā pana
paṭhamam vicaritattṭhānāni vicaritvā paccāgantvā āha:

596. Na kho no deva passāmi yena te nihitā³ matā,
kākolāpi na vassanti, batā⁴ me nūna dārakā. 2279.

597. Na kho no deva passāmi yena te nihitā³ matā,
sakunāpi na vassanti, matā me nūna dārakā ti. 2280.

Ta. na kho no ti deva na kho amhākaṃ putte passāmi, yena te ni-
hitā³ matā ti kenaci tesaṃ nihitabhāvaṃ⁴ pi na jānāmi adhippayen⁵ evam ā.

Evaṃ vutte pi M. na kiñci kathesi, sā puttasokena⁶ putte
upadhārentī tatiyaṃ pi tāni tṭhānāni vātavegena vicari, ekarattim
vicaritattṭhānaṃ parigaṇhantānaṃ⁷ pannarasayojanamattaṃ ahoṣi,
atha ratti vibhāyi⁸, aruṇodaye jāte sā punāgantvā M-assa san-
tike tṭhita paridevi.

Tam attṭhaṃ pakāsento Satthā āha:

598. Sā tattha paridevitvā pubbatāni vanāni ca
puna-d-ev⁹ assamaṃ gantvā sāmikass¹⁰ anti rodati¹¹. 2281.

¹ B² samoham. ² B² tena batā. ³ B² matā. ⁴ B² nihita-. ⁵ B² adds phutthā.

⁶ so C²; C² - gaphāṇam, B² uparigaṇhanam. ⁷ C² vibhāyi, B² vibhāsi.

⁸ C² punadeva. ⁹ B² antikerodī, C² antitoti.

599. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā,
kākolāpi na vassanti, hatā² me nūna dārakā. 2282.
600. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2283.
5 601. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā
vicaranti rukkhamūlesu³ pabbatesu guhāsu ca. 2284.
602. Iti Maddi varārohā rājaputti yasassinī
bāhā paggayha kanditvā tatth' eva patitā⁴ chamā ti. 2285.

Ta. sāmikassantirodattitī⁵ bhī, sū Maddi ta. Vamkapabbatakucchayan
10 sūnupabbatavanāni vicaranti paridevittvā punāgantvā sāmikam nissāya tass'
antike bhita⁶ puttānaṃ atthāya rodattī⁷, na kho no ti ādini vadanti parideva-
tittī a., iti Madditī bhī. evaṃ sū uttamasarirā varārohā Maddi rukkhāmūlādisu
vicaranti dārake aditvā nissamsayan matā bhavissanti, bāhā paggayha kan-
dittvā tass' eva V-rassa pādāmūle chinnaśuvannakadalī vīya chamāya pati.

- 15 M. „matā“ ti sānūyā kampamāno „atthāne videssamānā
Maddi, sace hi-sā Jetuttaranagare kālakiriya abhassā ma-
hanto parihāro' abhaviṣṣa, dve ratthāni caleyyum, ahaṃ pana
araṇṇe ekako, kin nu kho karissāmīti“ uppanṇabalavasoko
satiṃ paccupaṭṭhāpetvā jānissāmi pi tassā⁸ ti utthāya tassā
20 hadaye hattham ṭhapetvā santāpavattim⁹ natvā kamaṇḍaluma
udakam āharitvā sattamāse kāyasamsaggam¹⁰ anāpannapubbo pi
balavasokena pabbajitabhāvaṃ sallakkhetum asakkonto assu-
punnēhi nettehi tassā sisam ukkhipitvā urūsu ṭhapetvā udakena
paripphosetvā¹¹ mukhaṃ ca hadayaṃ ca parimajjanto nisīdi,
25 Maddi pi kho tthokam vītināmetvā satim paṭilabbhitvā utthāya
hirottappam paccupaṭṭhāpetvā M-am vanditvā „sāmi V-ra dārakā
te kuhiṃ gatā“ ti ā. „Devi ekasā me brāhmaṇassa dā-
satthāya dinnā“ ti.

Sam attham pakāseto Satthā āha:

- 30 603. Tam ajjhāpattam¹² rājaputtiṃ udakena abhiśiṃcatha,
assattham nam viditvāna aha nam etad abravīti. 2286.

¹ B¹ nibhita. ² B² matā. ³ C³ -lo. ⁴ C⁴ paggā. ⁵ C⁵ santirodattitī,
C⁶ santirodattitī. ⁶ B⁶ sāmikassantirodattitī. ⁷ B⁷ rodattī, B⁸ rodattī. ⁸ B⁸ -vāro. ⁹
B⁹ santāpavattim. ¹⁰ B¹⁰ omīsa sam. ¹¹ C¹¹ paripphosetvā. ¹² so all three MSS.

Ta. s'jjhapattan ti attano santikam pattam, pādamūle patitvā vīsaññi-bhūtan ti a, nam etadabravīti etaṃ ekassa me brāhmaṇassa dāsaṭṭhāya dinnā ti vacanam abravī.

Tato tāya „deva putte brāhmaṇassa datvā mama sabbarattim paridevitvā vicarantiyā kin nācikkhīti“ vutte M. āha:

604. Ādiyen' eva te Maddi dukkham na kātum icchisam¹,
daḷiddo yācako vuddho brāhmaṇo gharam āgato
tassa dinnā² mayā puttā, Maddi mā bhāyi assasa. 2287.
605. Mam passa Maddi mā putte mā bāham paridevasi,
laccāhama putte jīvantā ārogā ca bhavāmasa. 2288. 10
606. Putte pasuṇ ca dhaññā ca yaṇ ca-m-aññam ghare dhanam
dajjā sappuriso dānam disvā yācakanāgate,
anumodāhi³ me Maddi, puttake dānam uttaman ti. 2289.

Tā. ādiyenevā 'ti ādikena, i. v. h. sace te aham ādito va tam attham icchikkhissam tava sokam dhāretum⁴ asakkontiyaṃ hadayaṃ phaleyya tasmā ādiyen' 15
eva te Maddi dukkham n' akkhātum icchisan ti, gharam āgato ti imam am-
hākam vasaṇaṭṭhānam āgato, ārogā ca bhavāmasa ti yathā⁵ mayam ārogā
homa jīvaññā avassam putte passissāma, yañcamaññam ti yaṇ ca aññam⁶
ghare, dhaññam ti saviññāpakaviññāpakam dhanam, dajjā--ti sappuriso hi
uttamattham patthento uram bhinditvā hadayamaṃsam pi dānam dadeyyā 'ti. 20

Maddi āha:

607. Anumodāmi te deva, puttake dānam uttaman,
datvā cittaṃ pasādehi, bhiyyo dānadado bhava⁷ 2290.
608. Yo tvaṃ maccherabbhūtesu manussesu janādhīpa
brāhmaṇassa adā dānam Sivinaṃ raṭṭhavaddhano ti. 2291. 25

Ta. anumodāmi te ti dasa māse kurchiyam dhāretvā divasassa dvittik-
khattam mahāpetvā pāyevā bhojetvā ure nipaḷāpetvā paṭṭijaggataputtakesu Bo-ena
dinnesu sayam patim anumodanti evam ā, iminā kārapena jānītabbam⁸ piṭā
va dāraḷānam sāmiko ti, bhiyyo--ti mahārāja uttarim pi punappuna dāna-
dāyako hohi sudinnam te dānam ti cittaṃ pasādehi yo tvaṃ maccherabbhū- 30
tesu attesu piyaputte adāsīti.

Evam vutte M. „Maddi kin nām' etaṃ kathesi, sace hi
mayā putte datvā cittaṃ pasādetum nābhavissa⁹ imāni me
acchariyāni na pavatteyyun“ ti vatvā sabbāni paṭṭhavininnādā-

¹ Bā - laccam, Ck^o - iyam. ² Ck^o diṇna. ³ Ck^o - modanā. ⁴ B^o dha-, Bā sandhā-.
⁵ Ck^o adā dāhā. ⁶ Ck^o - a. ⁷ Ck^o bhavam. ⁸ Bā - ā. ⁹ Bā na bhavissam.

dñi kathesi, tato Maddi tāni acchariyāni kittetvā dānaṃ anumodanti' āha:

600. Ninnāditā te paṭhavi, saddo te tidiyaṃ gato
samanā vijjutā āgumi girīnaṃ va paṭissutā ti. 2292.

5 Ta vijjutā -- ti akūlavijjutā Himavantappadeso samantā vicariṃsu, giri-
naṃ -- ti girīnaṃ paṭissutasaddo viya viravā uṭṭhahīsu².

610. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā,
[Indo ca Brahmā ca Pajāpati ca
Somo Yamo Vessavano ca rājā]

10 sabbe devā anumodanti Tāvatiṃsā sa-Indakā. 2293.

611. Iti Maddi varārohā rājaputti yasassinī
Vessantarassa anumodi: puttake dānaṃ uttaman ti. 2294.

Ta Nārada -- ti ime pi te dve devanikāyā attano attano vimānadvāre
ṭhitā va sudinnaṃ te dānaṃ ti anumodanti, tāvatiṃsā -- ti Inda-Jeṭṭhakā
15 tāvatiṃsāpi te dānaṃ anumodanti.

Evam M-ena attano dāne vaṇṇite tam ev' atthaṃ parivattetvā „mahārāja Ve-ra sudinnaṃ nāma te dānaṃ“ ti Maddi pi tad eva¹ dānaṃ vaṇṇayitvā anumodamānā nisīdi, tena Satthā iti Maddi gātham āhā 'ti. Maddipabbam niṭṭhitam.

20 Evam tesu aññamaññaṃ sammodantiyaṃ kathaṃ kathentesu Sakko cintesi: „Ve-rājā hiyyo Jūjakassa paṭhavim unādetvā dārake adāsi, idāni naṃ koci hīnapuriso upasamkamitvā sabba-lakkhaṇasampannaṃ sīlavatim Maddim yācitvā rājānaṃ ekakaṃ katvā Maddim gahetvā gaccheyya, tato so anātho nippaccayo
25 bhaveyya⁴, brāhmaṇavaṇṇena naṃ upasamkamitvā Maddim yācitvā pāramikūtaṃ gāhāpetvā kassaci avissajjiyaṃ katvā puna naṃ tass' eva¹ datvā āgamissāmi³“ so suriyuggamanavelāya tassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

30 612. Tato ratyā vivasane suriyassa² uggamanāṃ pati
Sakko brāhmaṇavaṇṇena pāto tesaṃ adissathā⁴ 'ti. 2295.

¹ Ck² -denti. ² B² upajjha-. ³ B² lathera. ⁴ B² adde nunnāham.

Ta. pāto -- ti pāto va tesam dvinnam janānam paññāyamānarūpo purato
aṭṭhāsi ṭhitvā ca pana paṭisanthāraṃ karonto ā.:

613. Kaccin nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayam, (V ³²³/₂₃)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2296.

614. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 5
vane vālamigākīṇe kacci himsā na vijjatīti. 2297.

Mahāsatto āha:

615. Kusalaṃ c' eva no brahme, atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2298.

616. Atho ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 10
vane vālamigākīṇe himsā amhaṃ¹ na vijjati. 2299.

617. Satta no māse vasataṃ araṇṇe jīvisokinam
idaṃ pi dutiyam passāma brāhmaṇam devavaṇṇanam
ādāya beluvaṃ daṇḍam dhārentam ajinakkhipam. 2300.

618. Svāgatan te mahābrahme² atho te adurāgataṃ (³⁴/₂₁) 15
anto pavisa bhaddan te pāde pakkhālayassu te. 2301.

619. Tindukāni³ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni⁴ bhuñja brahme varam varam. 2302.

620. Idam pi pāṇiyam sītam ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasīti. 2303. 20

Evam tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā

621. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahāraṇṇam, tam me akkhāhi pucchito ti 2304.

āgamanakāraṇam pucchi, atha naṃ Sakko: „mahārāja, ahaṃ
mahallako idhāgacchanto tava bhariyam Maddiṃ yācitum āgato, 25
tam me dehīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

622. Yathā vārivaho pūro sabbakālam na khīyati
evam taṃ yācit' āgaṇchim bhariyam, me dehi yācito ti. 2305.

Evam vutte M. „hiyyo brāhmaṇassa dārakā dinnā, araṇṇe
ekako ya hutvā katham te Maddiṃ dassāmīti“ avatvā pasārīta- so
hatthe saḥassatthavikam ṭhapento viya asajjetvā⁴ abajjhītvā
anolīnamānaso⁵ girim unnādento imaṃ gātham āha:

¹ B⁴ mayham. ² B⁴ tiṇḍu-. ³ Cks. pakkāni. ⁴ Cks. -itvā. ⁵ Cks. anilīna-,
B⁴ anolīnamānaso hutvā.

229. Dadāmi na vikampāmi yaṁ maṁ yācasi brāhmaṇa,
santaṁ na-ppatigūhāmi¹, dāne me ramatī mano ti. 2306.

Ta. santaṁ -- ti vijjāmanāṁ na nigūhāmi¹.

Evaṁ ca pana vatvā siḅham eva kamaṇḍalunā udakaṁ
5 āharitvā udakaṁ hatthe pātetvā bhariyaṁ brāhmaṇassa adāsi,
taṁ khaṇaṁ ñeva heṭṭhāvuttappakārāni sabbāni paṭihāriyāni
pātūr ahesuṁ.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

234. Maddiṁ hatthe gahevrāna udakassa ca kamaṇḍaluṁ
10 brāhmaṇassa adā dānaṁ Sivīnaṁ raṭṭhavadḍhana. 2307.

235. Tadāsi yaṁ bhimsanakaṁ tadāsi lomahamaṇaṇāṁ
Maddiṁ pariccajantassa medinī samakampatha. 2308.

236. N' ev' assa Maddibhakuṭi², na sandhiyati na rodati,
pekkhat' ev' assa tuṇhī sā³, eso jānāti yaṁ varan ti. 2309.

15 Ta. adā dānaṁ ti ambho brāhmaṇa Maddito⁴ me satasaguṇena sahasa-
guṇena satasahasaguṇena sabbaññūtañānaṁ eva piyatarāṁ, idaṁ me jānaṁ sab-
baññūtañānapaṭivedhassa paccayo hotū 'ti vatvā dānaṁ adāsi. Vuttam'le⁵ cāmi:

237. Jālīṁ Kaṇhājinaṁ dhitaṁ⁶ Maddideviṁ patibbataṁ
cajamāno na cintesiṁ bodhiyā yeva kāraṇā. 2310.

20 238. Na me dessā ubho puttā, Maddī devī na dessiyā,
sabbaññūtam piyaṁ mayhaṁ, tasmā piye adāsi⁷ ahan ti. 2311.

Ta. samakampathā 'ti udakapariyantaṁ katvā kamplittā, ñevassa
Maddibhakuṭi² ti bhi. tasmīṁ khane Maddideviyā mahallakabrāhmaṇassa maṁ
rājā detiṭṭi kodhavasena mukhe bhakuṭi² nāhoṣi, na sandhiyati na rodati²
25 n' eva maṁku ahoṣi na akkhinī pūretvā rodi, aha kho tuṇhiyā hutvā mādisiṁ
ittihīṁ dadamāno na nikkāraṇā dassati, eso ca³ yaṁ varan taṁ jānāti⁴ phulla-
padumavappanāṁ assa mukhaṁ pekkhat' eva olokayamānā va jhita⁵ ti a.

Ath' assā M. „kidisā⁶ Madditi⁷ pūcchitvā⁸ mukhaṁ olokesi,
sā „kiṁ maṁ deva olokesi⁹“ vatvā siḅhanādaṁ nadanti¹⁰ i. g. ā.:

30 239. Komārī yassāhaṁ¹⁰ bhariyā sāmiko mama issaro,
yass' icehe tassa maṁ dajjā vikkīpeyya haneyya vā ti. 2312.

¹ Bā-guyhāmi. ² Ck. -ti, Bā-maddibhakuṭi. ³ Bā-yi. ⁴ Bā-iyā. ⁵ Bā-dhityaṁ. ⁶ Ck. -ma. ⁷ Bā-yaṁ varan jhāti taṁ samijjhātū 'ti. ⁸ Ck. -sam. ⁹ Bā-atha mahāsatto 'kidisā maddi taṁ tassa. ¹⁰ Bā-komāriyāhaṁ.

Ta. yāssa 'ti yassa tavāhaṃ kumāriyā bhariyā so tvaṃ ñeva mama sāmi
tvaṃ pana tssaro ca nāma, dāsiṃ yass' icchatī tassa vā dadeyya dhanena vā
atthe sati vikkipeyya māmsena vā atthe sati haṇeyya, tasmā yaṃ vo ruccati
taṃ karothā, nāhaṃ kuḍḍhāmi.

Atha Sakko tesam paṇitajjhāsayaṃ veditvā thutiṃ akāsi. 5

Tam attham pakāsento Satthā āha:

480. Tesam saṃkappam aṇṇāya devindo etad abravī:
sabbe jītā te paccūhā' ye dībhā ye ca mānusa. 2313.
481. Ninnādītā te paṭhavi, saddo te tidivaṃ gato,
samantā vijjutā āgum¹ girīnaṃ va patissutā. 2314. 10
482. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā (cfr. v. 410)
[Indo ca Brahmā ca Pajāpati ca
Somo Yamo Vessavaṇo ca rājā],
sabbe devā anumodanti dukkaram hi karoti so, 2315.
483. Duddadāṃ dadamānaṃ dukkaram kamma kubbataṃ (IV ⁶⁵/₇) 15
asanto nānukubbanti,
esam dhammo durannayo. (Saṃyutta I ¹⁰/₉ etc.) 2316.
484. Tasiṃ sataṃ ca asataṃ ca nānā hoti ito gati:
asanto nirayaṃ yanti santō saggaparāyaṇā. 2317.
485. Yam etaṃ kumāre adadā bhariyaṃ adadā vane vasaṃ 20
brahmayānaṃ anokkamma sagge te taṃ vipaccatū' ti. 2318.

Ta. paccūhā⁴ ti paccatthikā, dībhā ti dībhassa paṭibāhaka⁵, mānusa
ti mānusaṃsaṃpaṭibāhaka, ke pana te ti macchariyadhammā te sabbe putta-
dāraṃ dadanta M-ena jītā, tenāha sabbe jītā te paccūhā⁴ ti, dukkaraṃ hi
karoti so ti V-ro rājā ekako va araṇṇe vasanto bhariyaṃ brāhmaṇassa 25
dento dukkaraṃ karotīti evaṃ⁶ sabbe devā anumodanti vadati, yametaṃ ti
gāthaṃ anumodanaṃ karonto āha, vane vasaṃ ti vane vasanto, brahma-
yānaṃ ti seṭṭhayānaṃ tividho hi⁷ saccaritaḍḍhammo evarūpo dānaḍḍhammo ariya-
maggassa paccayo hotīti brahmayānaṃ ti vuccati yasmā⁸ yantaṃ idaṃ aḷḷa
dānaṃ dadato nīppannaṃ brahmayānaṃ apāyabhūmiṃ anokkamitvā sagge te 30
etaṃ vipaccatu vipāka-pariyosāne ca sabbāññūtañāpadāyakaṃ hotū' ti.

Evam assa Sakko anumodanaṃ katvā „idāni mayā idha
papaṇṇaṃ akatvā imaṃ imass' eva datvā gantuṃ vaṭṭatīti"
cintetvā āha:

¹ Bā - uḥ, Ck² - ubhā. ² Ck³ - tan. ⁴ Ck⁴ - ubhā, Bā - ubhā. ⁵ Bā
dībhassaṃpaṭipatti-. ⁶ Ck⁶ add sabbante. ⁷ Ck⁷ ti. ⁸ Bā tasmā.

680. Dadāmi bhoto bhariyaṃ Maddiṃ sabbañgasobhanam
tvam űeva Maddiyā channo¹ Maddi ca patinā saha. 2319.
687. Yathā payo ca saṃkho ca ubho samānavappino
evam tuvaṇ ca Maddi ca samānamanacetasā: 2320.
- 5 688. Avaruddh² ettha araṇṇasmiṃ ubho sammataassame³
khattiyā gottasampannā sajātā mātupettito
yathā puṇṇāni kayirātha dadantā aparāparan ti. 2321.

Ta, channo⁴ ti anurūpo, samānavappino ti samānavappā ubhō pi
parisuddhā yeva, samānamana -- ti ācārādīhi kammehi⁵, samānena mana-
10 saṃkhātena⁶ cetasā samannāgatā, avaruddhetthā⁷ ti raṭṭhato pabbajjita hutvā
ettha araṇṇe vassatha, yathā puṇṇāniti Jetuttaranagare vo bahūni puṇṇāni
katāni biyyo puttānaṃ aṇṇa bhariyāya dānavasena pi katāniti ettaken⁸ eva
paritosam skatvā ito uttarim pi aparāparam dadantā yathānurūpāni puṇṇāni
kareyyātha yevā⁹ ti.

- 15 Evam vatvā varaṃ dātum attānaṃ ācikkhanto āha:

689. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varaṃ varassu rājisi, vare aṭṭha dadāmi te ti. 2322.

Kathento yeva ca dibbabbhāveṇa jalanto taruṇasuriyo viya
ākāse aṭṭhāsi. Tato Bo. varaṃ gaṇhanto āha:

- 20 640. Varāṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
pitā maṃ anumodeyya ito pattam sakam gharāṃ,
āsanena nimanteyya, paṭhamāṃ taṃ varaṃ vare. 2323.
641. Purisassa vadham na roceyyam, api kibbisakārikam
vajjham vadhamhā moceyyam, dutiy¹ etaṃ varaṃ vare. 2324.
- 25 642. Ye ca vuddhā ye ca daharā ye ca majjhmaporisā-
mam eva upajiveyyum, tatiy² etaṃ varaṃ vare. 2325.
643. Paradāraṃ na gaccheyyam, sadārapasuto siyam,
thinam vasaṃ na gaccheyyam, catutth³ etaṃ varaṃ vare. 2326.
644. Putto me Sakka jāyetha yo ca dighāyuko siyā,
dhammena jine paṭhaviṃ, pañcam⁴ etaṃ varaṃ vare. 2327.
- 30 645. Tato ratyā vivasane suriyass⁵ uggamanam pati
dibbā bhakkhā pātubhaveyyum, chaṭṭham etaṃ varaṃ vare. 2328.
646. Dadato me na khīyetha, datvā nānutappeyy⁶ ahaṃ,
dadam cittam pasādeyyam, sattam⁷ etaṃ varaṃ vare. 2329.

¹ Ck jatto, Cc canto, Bc chando. ² Bc samatha-, read: sammatha? ³ Ck janto,
Cc janno, Bc chando. ⁴ Ck omitt. ka-. ⁵ Ck saditeṇa.

647. Ito vimuccamān' āham saggaḡāmī visesagū
anibbattī tato assaṃ, aṭṭham' etaṃ varaṃ vare ti. 2330.

Ta. anumodeyyā 'ti sampañceheyya na kuḷḷheyya, Ito pattaṃ ti
imambhā-araññā sakaṃ gharaṃ anupattam, āsanenā 'ti rājāsana, rajjaṃ me
detū 'ti vadati, aḷi kibbisa - - ti rājā hutvā rājāparādhikam¹ pi vajjhaṃ va- 5
dhambhā² moceyyam, evarūpassa pi me vadho nāma mā ruccatu³, mameva
upajīveyyūṃ ti sabbe te maññeva nissāya⁴ upajīveyyūṃ, dhammena jine
ti dh. Jinātu, samma rajjaṃ kareti 'ti a., visesagū ti visesagamano hutvā
Tusitapure nibbatti hotū 'ti⁵ vadati, anibbattī tato assaṃ ti tato Tusita-
bhavaṇato cavitvā manuassattaṃ āgato va punabbhave anibbattī assaṃ, sabbaññū- 10
taṃ pāpuṇṇeyyaṃ ti vadati.

648. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā devindo etad abravī:
aciraṃ vata te tāto pitā taṃ datṭhum essatīti. 2331.

Ta. datṭhum - - li mahārāja tava tāto tava pitā aṇṇenā¹ eva taṃ passitu-
kāmo hutvā idhāgamissati āgantvā ca pana setacchattaṃ datvā Jētuttaranagaram 15
eva nessati, sabbe te manorathā matthakam pāpuṇṇissanti, mā cintayi, appa-
matto hohi mahārāja 'ti.

Evam Mahāsattass' ovādaṃ datvā Sakko sakatṭhānam
eva gato.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā imaṃ gātham āha: 20

649. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujāṃpati
Vessantare varaṃ datvā saggakāyaṃ apakkamīti. 2332.

Ta. Ve-re ti Ve-rassa, apakkamīti gato anupatto vā ti. Sakka-
pabbhaṃ niṭṭhitam.

Bo. ca Maddī ca sammodamānā Sakka-dattiye assame 25
vasimsu. Jūjako pi kumāre gaheṭvā satṭhiyojanaṃ paṭipajji
devatā kumārānaṃ āraḷḷham akaṃsu, Jūjako pi suriye attha-
mite kumāre gacche¹ bandhitvā bhūmiyaṃ nipajjāpetvā sayam
caṇḍavāḷamigabhayena rukkhāṃ āruya viṭapantare sayati, tas-
sīm khane eko devaputto Vessantaravaṇṇena ekā devadhītā 30
Maddivaṇṇenāgantvā kumāre mocetvā hatthapāde sambāhetvā
nahāpetvā maṇḍetvā bhojanaṃ bhojetvā dibbasayane sayāpetvā

¹ sū. three MSS. rājapa-. ² C¹ vadha ³ C² mā na rācel. ⁴ C³ omīti ni-.

⁵ B¹ homīti. ⁶ B² kaeche.

arunuggamanakāle baddhākāren'¹ eva sayāpetvā antaradhāyanti,
 evaṃ te devatāsaṃgahena arōgā hutvā gacchanti, Jūjako pi
 devatādhiggaḥito hutvā „Kaliṅgaratṭhaṃ gacchāmiti“² addha-
 māsenā Jetuttaranagaraṃ patto. Taṃ divasaṃ paccāsakāle
 5 Sañjāyo pi Sivirājā supinaṃ passi, evarūpo supino ahoṣi:
 rañño mahāvinicchaye nisonnassa eko puriso dve padumāni
 āharitvā rañño hatthe ṭhapesi, rājā dvisu kaṇṇesu pilandhi,
 tesam reṇu bhassitvā rañño udare patati, so pabujjhitvā pāto
 va brāhmaṇe pucchi, te „ciraṃ pavutthā te deva bandhavā
 10 āgamissanti“³ vyākariṃsu, so pāto va nānaggarasabhojanaṃ
 bhujjhitvā vinicchaye nisīdi, devatā brāhmaṇaṃ ānetvā rājā-
 gaṇe ṭhapaṃsiṃsu, tasmim̐ khaṇe rājā olokento kumāre disvā āha:⁴

650. Kassa' etaṃ mukhaṃ ābhāti hemaṃ vuttattam agginā'⁵
 nikkhaṃ va jātarūpassa ukkāṃmukhapahamsitaṃ'. 2333.

15 651. Ubho sadisapaccāṅgā ubho sadisalakkhaṇā,
 Jāliṣṣa sadiso eko, ekā Kaṇhājīnā yathā. 2334.

652. Sīhā bilā va nikkhantā ubho sampatirūpakā,
 jātarūpamayā yeva ime dissanti dārakā ti. 2335.

Ta. vuttattamaḥḥḥinā' ti uttattam agginā. bilā -- ti guhato nik-
 20 khaṇṭasīhā vīya.

Evaṃ rājā tīhi' gāthāhi kumāre vanṇetvā ekaṃ amaccam
 āṇāpesi: „gacch' etaṃ brāhmaṇaṃ dārakehi saddhim ānehīti“,
 so vegena gantvā ānesi, atha brāhmaṇaṃ rājā āha:

653. Kuto nu bhavaṃ Bhāradvāja ime ānesi dārake' ti. 2336.

25 Jūjako āha:

654. Mayhan te dārakā deva dinnā vittenā Sañjaya',
 ajja paṇṇarasā ratti yato dinnā' me dārakā ti. 2337.

Ta. vittenā' ti tuṭṭhena paṇṇena, ajja -- ti mayā imesaṃ laddhadiva-
 sato ajja paṇṇarasā rattitī vadati.

¹ Bā bandhanākārenova. ² Bā -ttamagginā. ³ Chā -gaccham-. ⁴ Chā uttatta ag-

⁵ Chā add kāraṇehi. ⁶ Bā add: ajja jātaṃ anuppatto kuto gacchasi brāhmaṇa.

⁷ Hā sīheya. ⁸ Bā laddhā.

Rājā āha:

656. Kena vā vācapeyyena sammāñāyena saddahe,
ko te taṃ dānam adadā puttake dānam uttaman ti. 2338.

Ta. kena vā - - ti brāhmaṇa kena piyavacana te tayā laddhā, sammā
ñāyena - - ti musāvādam akatvā sammāñāyena amhe saddahāpeyya, puttake
ti attano puttake uttamadānam katvā ko te etaṃ adadā.

Ūjako āha:

656. Yo yācatam paṭiṭṭhāsi bhūtānaṃ dharanī-riva
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasam. 2339.
657. Yo yācatam gatī āsi savantinaṃ va sāgaro
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasan ti. 2340. 10

Ta. paṭiṭṭhāsīti paṭiṭṭhā āsi.

Taṃ sutvā amaccā Ve-raṃ garahamānā āhamāsu:

658. Dukkataṃ vata bho raññā saddhena gharamesinā,
kathan nu puttake dajjā araññe avaruddhake². 2341. 15
659. Idam bhonto nisāmetha yāvant³ ettha samāgatā,
katham Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasam. 2342.
660. Dāsam dāsiṃ ca so⁴ dajjā assaṇ⁵ c' assatari⁶ ratham,
hatthiṃ ca kuṇjaram dajjā, katham so dajjā dārake ti. 2343.

Ta. saddhenā¹ 'ti saddhāsampannenāpi satā gharam āvasantena raññā²
idam dukkataṃ vata ayuttam vata katham, avaruddhake³ ti ratthā pabbājite⁴
araññe vasante⁵, idam bhonto ti bho nagaravāsino yāvanto ettha samāgatā
sabbe imam nisāmetha upadhāretha katham nāma so putte dāse katvā adāsi,
kena nām⁶ evarūpaṃ katapubban ti adhiṭṭhāyēva⁷ evam āhamāsu, dajjā ti dāsīdā-
sīdisu kiñci detu⁸, katham dajjā dārake ti ime pana dārake kena kā-
raṇena adāsīti. 25

Taṃ sutvā kumāro pitu garaham āsahanto vātābhihatassa
Sineruno bāhunā⁹ chaḍḍento¹⁰ viya imam gātham āha:

661. Yassa n' atthi ghare dāso asso c' assatari¹¹ ratho
hatthi ca kuṇjaro nāgo kiṃ so dajjā pitāmahā¹² 'ti. 2344. 30

Rājā āha:

¹ Cks adāsi. ² Bā - o - Cks yo. ³ so Cks for -riti? Bā - ri. ⁴ Cks pabba-
jite. Bā pabbājito. ⁵ Bā dāsīdisu yam kiñci dhanam detu. ⁶ Cks sineru
bāham. ⁷ Bā oḍḍento.

692. Dānam assa pasamsāma nāvanindāma¹ puttakā,
kathan nu hadayaṃ āsi tumhe datvā vanibbake². 2345.

Ta. dāna massa³ 'ti puttaka mayam tava pitu dānam pasamsāma⁴ na nindāmāti.

Kumāro āha:

- 5 693. Dukkha⁵ assa hadayaṃ āsi atho uṇham pi passasi
Rohiṇī h' eva⁶ tambakkhī pitā assūni vattayīti. 2346.

Ta. dukkhassa⁷ 'ti pitāmahā⁸ Kaṇhājināya vuttaṃ etaṃ⁹ vacanam suttā
tassa hadayaṃ dukkham¹⁰ āsi, Rohiṇī heva¹¹ -- ti tambavaṇṇā ti Rohiṇī viya
tambakkhihi mama pitā, tasmīn khaṇe assūni vattayī.

- 10 Idāni taṃ vacanaṃ dassento āha:

694. Yan taṃ¹² Kaṇhājinā voca: ayaṃ maṃ tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātaṃ va dāsiyaṃ 2347.
695. Na cāyaṃ brāhmaṇo tāta, — dhammikā honti brāhmaṇā —
yakkho brāhmaṇavaṇṇena khāditaṃ tāta neti no,
15 niyyamāne piṣācena kin nu tāta udikkhasīti. 2348.

Atha ne kumāre brāhmaṇaṃ amuñcantaṃ disvā rājā¹³ g. ā.:

696. Rājaputti ca vo mātā rājaputto ca vo pitā,
pubbe me aṃkam āruya kiṃ nu tiṭṭhatha ārakā ti. 2349.

Ta. pubbe me ti tumhe ito pubbe maṃ disvā vāgēna āgantvā mama
20 aṃkam āruya idāni kin nu ārakā tiṭṭhatha.

Kumāro āha:

697. Rājaputti ca no mātā rājaputto ca no pitā,
dāsā mayam brāhmaṇassa, tasmā tiṭṭhama¹⁴ ārakā ti. 2350.

Ta. dāsā mayam ti idāni pana mayam brāhmaṇassa dāsā bhavāmī¹⁵ 'ti.

- 25 Rājā āha:

698. Mā samm' evaṃ avacuttha, dayhate¹⁶ hadayaṃ mama,
citakā viya me kāyo, āsane na sukhaṃ labhe. 2351.
699. Mā samm' evaṃ avacuttha, bhiyyo sokaṃ janetha maṃ,
nikkipissāma dāḍḍena¹⁷, na vo dāsā bhavissatha. 2352.

¹ B¹ nacc, B² nacc. ² B¹ balabbake. ³ so alimpee MSS. ⁴ so Cks; B² sitāmasā. ⁵ Cks ekam. ⁶ Cks omitt dv. ⁷ B¹ sova. ⁸ so Cks; B² tantam. ⁹ B¹ dā. ¹⁰ so Cks; B² appeta.

670. Kimagghiyam hi vo tāta brāhmaṇassa pitā adā,
yathābhūtam me akkhātha, paṭipādentu brāhmaṇan ti. 2353.

Ta. sammā 'ti piyavacanam, citakā -- ti Idāni mama kāyo amāra-cita-
kāya āropito viya, janetha man ti janetha me, ayam eva vā pāṭho, nikkhi-
ṇissāma daḍḍenā¹ 'ti dhanam datvā mocessāmi, kimagghiyam ti kim 5
aggham katvā, paṭipādentū 'ti dhanam paticchādentu.

Kumāro āha:

671. Sahassaggham hi maṃ tāta brāhmaṇassa pitā adā
atha² Kaṇhājinam kaṇṇam hatthinā ca³ satena cā⁴ 'ti. 2354.

Ta. saḥassaggham hīti deva maṃ tāto nikkhasabassam agghāpetvā adāsi 10
•kanīṭṭham⁵ pana Kaṇhājinam hatthinā satena assena ca rathena cā 'ti sabbesaṃ
tesaṃ satena antamaso maṃ ca⁶ paṭipādake⁷ upādāya sabbasatena⁸ agghāpesīti.

Rājā kumārānam nikkayan dāpento āha:

672. Uṭṭhehi katte taramāno, brāhmaṇassa avākara,
dāsisatam dāsasatam gavam hatthūsabham satam 15
jātarūpasahassaṃ ca puttānam dehi nikkayan ti. 2355.

Ta. avākara⁹ 'ti dehi.

673. Tato kattā taramāno brāhmaṇassa avākari
dāsisatam dāsasatam gavam hatthūsabham satam
jātarūpasahassaṃ ca puttānam dāsi nikkayan ti. 2356. 20

Ta. avākari¹⁰ti adāsi, nikkayan ti brāhmaṇassa sabbasataṃ ca nikkha-
sahassaṃ ca kumārānam nikkayan adāsi.

Tathā sattabhūmakam ca pāsādam adāsi, brāhmaṇassa
parivāro mahā ahoṣi, so dhanam paṭisāmetvā pāsādam abhi-
rūya sādhubhojanam bhuñjitvā mahāsāyane nipajji, kumāre 25
pi nahāpetvā bhojetvā alamkāretvā¹¹ ekaṃ ayyako ekaṃ ayyakā
ti dve pi ucchaṅge upavesayum.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

674. Nikkhitvā nahāpetvā bhojayitvāna dārake
samalamkaritvā bhaṇḍe¹² ucchaṅge upavesayum. 2357. 30

¹ so Ck²; B² dabbena. ² B² accham. ³ B² di. ⁴ Ck² vā. ⁵ B² acchandiki-
nīṭham. ⁶ C² pañca. ⁷ B² piṭṭhapādake. ⁸ Ck² sabbassatena. ⁹ Ck² -karitvā.

¹⁰ B² -ḍe, Ck² bhaṇḍena.

675. Sisamnahāte sucivatthe sabbābharapabhūsite
rājā amke karitvāna ayyako paripucchatha. 2358.
676. Kuṇḍale ghusite māle sabbālamkārahūsite
rājā amke karitvāna idaṃ vacanam abravī: 2359.
677. Kacci ubho ārogā te Jāli mātāpitā tava,
kacci uñchena yāpenti, kacci mūlaphalā bahū. (V $\frac{823}{17}$). 2360.
678. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjatīti. 2361.

Ta, kuṇḍale ti kuṇḍalāni pilandhāpetvā, ghusite ti ugghosite mano-
10 ramam ravam ravante, māle ti pupphāni pilandhāpetvā. amke -- ti Jālikumā-
ram amke nisīdāpetvā.

Kumāro āha:

679. Atho ubho arogā me deva mātāpitā mama,
atho uñchena yāpenti, atho mūlaphalā bahū. 2362.
15 680. Atho ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjati. 2363.
681. Khaṇant' ālukalambāni bilālitakkalāni ca (IV $\frac{871}{23}$)
kolam bhallātakam bellaṃ sā no āhatva posati. 2364.
682. Yaṇ c' eva sā āharati vanamūlaphalahārikā
20 tam no sabbe samāgantvā rattim bhuñjāma no divā. 2365.
683. Ammā va no kisā paṇḍu āharanti dumapphalam
vātātapena sukhumālapadumam hatthagatām iva. 2366.
684. Ammāya patanūkesā vicarantya brahāvane
vane vālamigākiṇṇe khaggadīpinisevite. 2367.
25 685. Kesesu jaṭam bandhitvā kacche jallam adhārayi,
camnavāsī chamā seti jātavedam namassatīti, 2368.

Ta, khaṇantā -- ti khaṇanti ālūni ca kalamāni ca, iminā mātāpitunnam
kiechajivikam vanṇeti, ettha no ti nipātamattani, padumam -- ti hatthena
madditam padumam viya jāti, patanūkesā ti deva ammāya me brahāvane
30 vicarantiya te bhamaravagga kālakesā rukkhāsākhādhi viluttā patanūkesā jāti,
jallamadhārayīti ubho kacehi jallikam dhāreti kilīttavasesa¹ vicarati.

Evam mātu dukkhitabbhavam kathetvā ayyakam codento
imam gātham āha:

686. Puttā piyā manussānam lokasmim udapajjisum,
35 nacha² nūn' amhākam ayyassa putte³ simeko⁴ ajāyathā 'ti. 2369.

¹ Cks - vasesa. ² Bā hl. ³ Ck - ā, C² - a. ⁴ Cks - hanu.

Ta. udapejjsun ti uppejanti¹.

Tato rājā attano dosaṃ āvikaronto āha:

687. Dukkataṃ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivinaṃ vacanā pabbājesiṃ adosakaṃ. 2370.
688. Yam me kiñci idha atthi dhanadhaṇṇaṃ ca vijjati 5
etu Vessantaro rājā Siviraṭṭhe pasāsatu² 'ti. 2371.

Ta. puttā 'ti putta Jāli etaṃ ambhakaṃ dukkataṃ, bhūna- ti vaḍḍhi-
ghātakammam, yamme- ti tāta yaṃ kiñci idha atthi sabbaṃ te pitu demi,
Siviraṭṭhe ti Imasmiṃ nagare so rājā hutvā pasāsatu.

Kumāro āha:

10

689. Na deva mayhaṃ vacanā ehiṭi Sivis' uttamo,
, sayam eva devo gantvā[na] siñca bhogehi atrajan ti. 2372.

Ta. Sivisuttamo ti Siviseṭṭho, siñcā 'ti mahāmegho viya vuttṭhiyā
bhogehi abhisīñca.

690. Tato senāpatim rājā Saṇjayo ajjhabhāsatha: 15
hattiṃ assā rathā patti senā sannāhayantu naṃ,
negamaṃ, ca maṃ anventu brāhmaṇā ca purohitā. 2373.
691. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
khippam āyantu sannaddhā nānāvaggeḥ' alamkatā³. 2374.
692. Nīlavaggaḍḍharā' neke pitā neke nivāsita 20
aṇṇe lohitatuṇṇisā suddhā neke nivāsita
khippam āyantu sannaddhā nānāvattheḥ' alamkatā⁴. 2375.
693. Himavā yathā Gandharo pabbato Gandhamādana
nānārukkhehi sañchanno mahābhūtagaṇālayo 2376.
694. Osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca⁵ 25
khippam āyantu sannaddhā disā bhāti pavāti ca, 2377.
695. Tato nāgasahassāni yojayantu catuddasa
suvaggaṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā. 2378.
696. Arūḷhā gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇihi
khippam āyantu sannaddhā hatthikkhandhehi dassitā. 2379. 30
697. Tato assasahassāni yojayantu catuddasa
ājāniyā va jātiyā sindhavā sīghavahanā. 2380.
698. Arūḷhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁶ (V ²³⁹/₄)
khippam āyantu sannaddhā assapiṭṭhehi' alamkatā⁷. 2381.

¹ Bā - istau. * Ck - ehilam-. ² Bā nīlavatta-. ³ all three MSS. -ehilam-. ⁴
Bā disvā bhantu pavantu ca. ⁵ Ck - illiyō-, Bā indivā-. ⁶ Ck - ehilam-, Bā
the alaṇ-.

699. Tato rathasahassāni yojayantu catuddasa
 ayosukatanemiyo suvaṇṇacitapakkhare¹. 2382.
700. Āropentu dhaje tattha cammāni kavacāni ca
 vipphālentū ca cāpāni dāḥhadhammā pahārino
 khippam āyantu sannaddhā rathesu rathajivino ti. 2383.
- 5 Ta. sannāhayantu nan ti sannayhantu², saṭṭhi--ti mama puttana
 sahaṭṭā saṭṭhisahassā amaccā, nīlavappa--ti eke nīlavappadharā nīlavattāni
 nivāsītā hutvā, mahābhūta--ti yakkhagāṇānaṃ ālayo, bhātī pavāti eā 'ti³
 vuttappakāro lī⁴maṇā viya ābharapavilepanādīhi obhāsayantu c' eva pavāyantu
 ca, hatthikkhandhehīti te hatthigāmaṇiyo⁵ hatthikkhandhehi khippam
 10 āyantu, dassitā ti dassitavibhūsanā, ayo--ti ayena suṭṭhuparikkhitanemiyo⁶,
 suvaṇṇa--⁷ti suvaṇṇena khacitapakkhare evarūpe catuddasasahasso rathe yo-
 jentū 'ti vadati, vipphālentū 'ti āropentu.

Evam rājā senaṇṇiṃ vicāretvā „puttassa me Jettutarana-
 garato yāva Vamkapabbatā atṭhūsabhavitthāraṃ āgamanamag-
 15 gaṃ samatalaṃ katvā maggālaṃkāratthāya idaṃ c' idaṃ ca
 karoṭhā“ 'ti āṇāpento āha:

701. Lājā olopiyā⁸ pupphā mālagandhavilepanā
 agghiyāni ca tiṭṭhantu yena maggena ehi. 2384.
702. Gāme gāme sataṃ kumbhā⁹ merayassa surāya ca
 20 maggaṃhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi. 2385.
703. Mamsā pūvā saṃkuliyo kummāsā macchasamyutā
 maggaṃhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi. 2386.
704. Sappi telaṃ dadhiṃ khīraṃ kaṅgu vihi bahū surā
 maggaṃhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi. 2387.
- 25 705. Ālārikā ca sūdā ca naṭanattakagāyanā
 pāṇissarā kumbhathūniyo mandakā¹⁰ sokajjhāyikā¹¹. 2388.
706. Ahaṇṇantu sabbavīṇā bheriyo deṇḍimāni ca,
 kharamukhāni dhamantu¹² vadatā¹³ ekapokkharā. 2389.
707. Mutiṅgā paṇavā saṃkhā godhā parivadentikā¹⁴
 30 dindimāni¹⁵ ca haṇṇantu kuṭumbā tindimāni¹⁶ cā 'ti. 2390.

Ta. olopiyā ti lājehi saddhiṃ lājapaṇcamakāni pupphāni okrantānaṃ
 okraṇapupphāni paṭipadeyyāsītī āṇāpeti, mālagandhavilepanāni maggavītāne olam-

¹ Ck^o -pekkhare, B^d -cattirapekkhare. ² B^d sannipātyantu. ³ B^d bhantū pa-
 vantūcā. ⁴ B^d -ṇino. ⁵ B^d -khatta-. ⁶ B^d cātitarapakkhare. ⁷ B^d okrayā.
⁸ Ck^o -am. ⁹ B^d mundakā? Ck^o maddakā. ¹⁰ B^d -cehāyikā. ¹¹ B^d -antu. ¹²
 B^d nadantu. ¹³ B^d -dantikā. ¹⁴ C^o da-, B^d nindī-. ¹⁵ Ck^o niddhimāni, C^o
 tiddhi-? B^d kudumba dindi-.

bamālā c' eva gandhavilepanāni ca, agghiyāni cā 'ti pupphaagghiyaratanaag-
ghiyāni cā 'ti, yena maggena mama putto ehi ti tattha tattha tiṭṭhantu, gāme
gāme ti gāmadvāre gāmadvāre patitiṭṭhantū 'ti pīpāsītānaṃ pīvanatthāya paṭi-
yādītā hutvā surāmerayakumbhā tiṭṭhantu, macechasaññutā ti macechehi yuttā,
kaṇḍuvihīti kaṇḍupīṭṭhamayā ca vihiṭṭhāmāyā 'ca, mandakā' ti mundagā- 5
yino³ sokajjhāyikā⁴ ti māyākārā aññe pi vā ye keci uppannasokaṃ haraṇa-
samatthā, kharamukhānīti sāmuddikamahāsāṃkhā mutṭhisāṃkhā nāḷisaṃkhā,
godhāparivadentikā dindimāni kuṭumbadindimānīti imāni cattāri turīyān' eva.

Evam rājā maggalāṃkāram vicāresi. Jūjako pi pamāṇā-
tikkantaṃ bhuñjitvā jīrāpetuṃ asakkonto tatth' eva kālam akāsi, 10
rājā tassa sarīrakiccaṃ kārāpetvā nagare bheriṃ carāpetvā
kañci 'ssa nātakaṃ na passi, dhanāṃ puna rañño yeva ahosi.
Atha sattame divase sabbā senā sannipati, rājā mahantena
parivārena Jāliṃ magganāyakāṃ katvā nikkhami.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

15

708. Sā senā mahatī āsi uyyuttā Sivivāhinī,

Jāliṃ magganāyena Vamkāṃ payāsi pabbataṃ. 2391.

709. Kuñcam¹ nadati mātāṅgo kuñjaro saṭṭhihāyano

kacchāya baddhamānāya kuñcam nadati vāraṇo. 2392.

710. Ājāniyā hasissimsu, nemighoso ajāyatha,

20

abbhaṃ rajo acchādesi uyyuttā Sivivāhinī. 2393.

711. Sā senā mahatī āsi uyyuttā hārahārini,

Jālinā magganāyena Vamkāṃ payāsi pabbataṃ. 2394.

712. Te pāvīsūṃ brahāraṇṇaṃ bahusākhāṃ bahūdijāṃ²

puppharukkhehi saṃchannaṃ phalarukkhehi c' ūbhayaṃ. 2395. 25

713. Tattha bindussarā vaggū nānāvaggaṃ bahūdijā

kujjantaṃ upakujjanti utusampupphite dume. 2396.

714. Te gantvā dīgham addhāvaṃ ahorattānaṃ accaye

padesan taṃ upāgañchuṃ yattha Vessantaro ahū 'ti. 2397.

Ta, mahatitī dvādasa akkbohini saṃkhātā, uyyuttā ti payātā, kuñ- 30
cam nadatitī Kallīgaratthavāsino brāhmaṇā attano ratṭhe deve vutṭhe³ taṃ
nāgaṃ āburitvā Sañjayassa adamsu, so hatthi sāmikaṃ vata passituṃ labhissāmīti
tuttho kuñcanādam akāsi, taṃ sandhāy' etaṃ vuttaṃ, kacchāyā 'ti suvaṇṇa-
kacchāya bajjhamānāya pi tussitvā kuñcam nadī, hasissimsu⁴ 10 'ti hasimsu

¹ Bā mundakā? Ck² moddrakā. ² Ck² maddakagāyana. ³ Bā -jāyikā, Bā -va-
dantikā. ⁴ Bā kuñcam. ⁵ Bā bajha-. ⁶ Ck² hasissimsu. Bā hasissanti. ⁷ Ck²
-saṃkhāṃ, Ck² -sākhā, Bā -sukhāṃ. ⁸ Bā mahodakāṃ. ⁹ Ck² vaṭṭe, Bā vutṭhe.

¹⁰ Ck² hasissimsūti, Bā hasissantitī.

saddam akameu, hārabārinīti haritabbaharaṇasamatthā, pāvisun si pav-
siṃsu, bahusākhān ti bahurukkhāsākhān, dīgham- ti saṅghījanamaggam,
upāgacchu⁷ ti yattha Ve- ahoṣi tam padesaṃ upagatā ti. Mahārāja-
pabbam nīṭhitaṃ.

- 5 Jālikumāro Sumucalindasaratīre khandhāvāram nivāsāpetvā
catuddasarathasahassāni āgatamaggābhimukhān¹ eva ṭhapāpetvā
tasmiṃ tasmiṃ padese sīhavyagghakhaggādisu² ārakkham
saṃvidahi, hatthiādīnaṃ saddo mahā ahoṣi. M. tam sutvā
„kin nu kho me paccāmittā pitaram ghātetvā mam' atthāya
10 āgatā“ ti maraṇabhayena bhīto Maddiṃ ādāya pabbataṃ
āruya senaṃ olokesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

715. Tesam sutvāna nigghosaṃ bhīto Vessantaro ahu,
pabbataṃ abhirūhitvā bhīto senaṃ udikkhati. 2398.
15 716. Iṃgha Maddi nisāmehi nigghoso yādiso vane
ājāniyyā hasissanti³ dhaḥaggāni ca dissare. 2399.
717. Ime ca⁴ nūna araṇṇasmiṃ migasaṃghāni luddakā
vāguraḥi⁵ parikkhippa sobbham pādetvā tāvade⁶
vikkosamānā tippāhi hanti nesaṃ varaṃvaraṃ⁷. 2400.
20 718. Yathā mayā adūsakā araṇṇe avaruddhakā
amittahatthathagatā⁸, passa dubbalaghātakaṃ ti. 2401.

- Ta. iṃghā 'ti codanathe nipāto, nisāmehi sakasagā vā paras. vā ti
upadhārehi, ime ce⁹ nūna - - ti ādinān adḍhatṭyagāthānaṃ, evaṃ atthagam-
bandho vedītabbo: Maddi yathā araṇṇasmiṃ migasaṃghān luddakā vāguraḥi
25 parikkhippa athavā pana sobbhe pādetvā tāvad eva hanatha ara- dūṭṭhamige ti
vikkosamānā tippāhi migamāraṇasattīhi nesaṃ migānaṃ varaṃvaraṃ⁸ hanti⁹
ime ce nūna tath' eva amhe asabbhāhi vācāhi vikkosamānā tippāhi sattīhi ha-
nissanti mayā ca¹⁰ adūsakā araṇṇe avaruddhakā raṭṭhā pabbajitā vasāma, evaṃ
sante pi amittahatthathagatā ti amittānaṃ hatthattham¹¹ gatā, passa imaṃ
30 dubbalaghātakaṃ ti maraṇabhayena paridevi.

Sā tassa vacanaṃ sutvā senaṃ oloketvā „sakasenāya bha-
vitabban“ ti M-am assāsenti imaṃ gātham āha:

¹ B⁴ adds maggādisu. ² C⁴ hasiṃsanti. ³ C⁴ ce, B⁴ omits ca. ⁴ B⁴ vāku-.

⁵ C⁴ pādetvā tamvade, B⁴ pāṭiratāvade. ⁶ B⁴ pāṭiratāvade. ⁷ B⁴ -ttham-. ⁸ B⁴
adds thūlāmthūlām, B⁴ mūlāmthūlām. ⁹ B⁴ add hananti. ¹⁰ C⁴ yamañca.

¹¹ C⁴ atthattham, B⁴ pattha, B⁴ hattha.

19. Amittā na-ppasaheyyum aggīva udakappaṇave
tad eva tvaṃ vicintehi api sotthi ito siyā ti. 2402.

Ta. aggīva -- ti yathā tiṇukkādivasena upanīto aggi appavasamkhātāni
puthulagambhīrāni udakāni na-ppasahati tāpetum na sakkoti tathā taṃ amittā
na saheyyum nābhībhavissanti. tadevā 'ti yaṃ Sakkena tuyhaṃ varaṃ datvā 5
mahārāja na cirassa' eva te pitā ehiṭi¹ vuttam tad eva tvaṃ vicintehi, api ca²
nāma ito balakāyato ambhakaṃ sotthi siyā ti.

Atha M. sokaṃ apanuditvā tāya saddhiṃ pabbatā oruyha
paṇṇasāladvāre nisīdi.

- Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha: 10
720. Tato Vessantaro rājā orohitvāna pabbatā
nisīdi paṇṇasālāyaṃ dajhaṃ katvāna mānasan ti. 2403.

Ta. dajhaṃ -- ti mayam pabbajitā nāma ambhakaṃ ko³ kiṃ karissatthi⁴
thiram dajhaṃ katvā nisīdimasu

Tasmim khaṇe Saṅjāyo devim āmantetvā „bhadde Phusati, 15
amhesū ṣabbesu ekato gatesu soko mahā bhavissati, paṭhamam
tāva ahaṃ gacchāmi, tato 'idāni sokaṃ vinodetvā nisinnā bha-
vissantīti' sallakkhetvā tvaṃ mahantena parivārena gaccheyyā-
sīti“ atha! thokaṃ kalam vītināmetvā Jālīṇ ca Kaṇhājīnaṃ ca
„āgacchantū“ ti vatvā ratham nivattetvā āgatamaggābhimu- 20
khaṃ katvā tattha tattha ārakkhaṃ saṃvīdahitvā alamkata-
hatthikkhandhagato⁵ puttassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

721. Vinivattayitvā ratham votthāpetvāna seniyo
ekaṃ araṇṇe viharantaṃ pitā puttāṃ upāgami. 2404. 25
722. Hatthikkhandhato oruyha ekaṃso pañjalikato
parikkhitto amaccehi puttāṃ siñcitum āgami. 2405.
723. Tatth' addasa kumāraṃ so rammarūpaṃ samāhitaṃ
nisinnaṃ paṇṇasālāyaṃ jhāyantaṃ akutobhayan ti. 2406.

Ta. votthāpetvāna -- ti ārakkhanatthāya balakāye ca vavatthāpetvā, 30
ekaṃso ti ekaṃsakatauttarāsaṅgo, siñcitum -- ti rājā⁷ abhisīñcitum upā-
gami, rammarūpaṃ, ti anañjitaṃ amañjitaṃ.

¹ so Bā for ehiṭi? C¹ ehiṭi, C² ehiṭi. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ko. ⁴
C² -saṃmīti. ⁵ Bā jāli ca k-jīnā ca parchato āgacchatū. ⁶ Bā hatthikkhandato
oruyha. ⁷ Bā -ena.

734. Tañ ca disvāna āyantañ pitarañ puttāgiddhināñ
Vessantaro ca Maddī ca paccuggantvā avandisum. 2407.

735. Maddī ca sirasā pāde sasurassābhivādayi,
Maddī ahañ hi te deva pāde vandāmi te husā¹,

5 te su tattha palissajja pāṇinā parimajjathā 'ti. 2408.

Ta pāde -- ti ahañ te husā pāde vandāmi² evaṃ vatvā vandi, tesu
tatthā 'ti te ubho jane³ tasmiñ Sakkadattīye assame palissajjivā hadaye ni-
pajjāpetvā paricumbitvā mudukena pāṇinā parimajjathā piṭṭhiyo tesam parimajji.

Tato roditvā paridevitvā rājā soke nibbuta tehi saddhim
10 paṭisanthārañ karonto āha:

736. Kacci vo kusalañ putta, kacci putta anāmayāñ,
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2409.

737. Kacci dāṃsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti. 2410.

15 Pitu vacanañ sutvā Mahāsatto āha:

738. Atthi no jīvīkā deva yā ca yādisi kīdisā,
kasirā hi⁴ jīvīkā homa, uñchācariyena jivitañ⁵. 2411.

739. Aniddhināñ mahārāja damet' assaṃ va sārathi
ty-amhā aniddhikā dantā, asamiddhi dameti no. 2412.

20 740. Apī no kisāni māṃsāni pitu mātu adaṣṣanā
avaruddhānañ mahārāja araṇṇe jīvisokkīnañ⁶ ti. 2413.

Ta yādisikīdisā ti yā vā sā vā, lāmakā ti a., kasirā hi yīvīkā
homa⁷ ti tāta ambhākañ uñchācariyāya jivitañ nāma kīdisaṃ, dukkhā no jīvīkā
ahosi, aniddhinañ ti mahārāja aniddhim asamiddhim daliddapuriṣaṃ nāma
25 dameti sā va⁸ aniddhi cheko⁹ sārathi assaṃ vya, dametiti nibbisevanā karoti,
te mayāñ idhā vasantā aniddhikā dantā nibbisevanā katā, asamiddhi yeva no
dametīti, dametha no ti pi pāṭho damayittha no ti a., jīvisokkinañ¹⁰ ti avigata-
sokkānañ kiñ nāma ambhākañ sukheñ ti vadati.

Evañ ca pana vatvā puna puttānañ pavattim pucchanto āha:

30 741. Ye pi te Sivisetṭhassa dāyādappattamānāsā
Jāli Kaṇhājīnā c' ubho¹¹ brāhmaṇassa vasānugā
accāyikassa luddassa yo ne gāvo va sumbhati 2414.

¹ Bā tusā. ² Cks jānā. ³ Cks kayirā hi, Bā kasirā, omitting hi, read: kasira-?

⁴ Cks -kaṃ. ⁵ Cks jīvasokkatañ. ⁶ Bā ca. ⁷ Cks ko. ⁸ Cks jīva-. ⁹ Cks
vubho throughout.

733. Te rājaputtiyā putte yadi jānātha saṁsatha,
pariyāpuṇātha¹ no² khippaṁ sappadaṭṭhaṁ³ va māṇavan ti. 2415.

Ta. dāyādappattamānasā ti mahārāja ye te tava Siviseṭṭhassa dāyādā
appattamānasā asampunnamanorathā hutvā brāhmaṇassa vasānugā-jātā te dve
kumārā yo so⁴ brāhmaṇo gāvo va sumbhati⁵ te rājaputtiyā putte yadi dīṭṭha- 5
vasena vā sutavasena vā jānātha saṁsatha, sappadaṭṭhaṁ vā 'ti viṣaṁ
nimmadanatthāya sappadaṭṭhaṁ māṇavan tikicchanta⁶ viya khippaṁ no pariyā-
puṇātha kethetā 'ti vadati.

Rājā āha:

733. Ubho kumārā nikkitā⁶ Jālī Kaṇhājīnā c' ubho 10
brāhmaṇassa dhaṇaṁ datvā putta mā bhāyi assasā 'ti. 2416.

Ta. nikkitā ti nikkayaṁ datvā gahitā.

Taṁ sutvā M. paṭiladdhassāso pitarā saddhiṁ paṭisan-
thāram akāsi:

734. Kaccin nu tāta kusalaṁ kacci tāta anāmayaṁ, 15
kacci nu tāta me mātu cakkhuṁ na parihāyatiti. 2417.

Ta. cakkhuṁ ti puttāsokena rodantiyā cakkhuṁ na parihāyati.

Rājā āha⁷

735. Kusalaṁ c' eva me putta, atho putta anāmayaṁ
atho pi putta te mātu cakkhuṁ na parihāyatiti. 2418. 20

Mahāsatto āha:

736. Kacci ārogaṁ yoggaṁ te, kacci vahati vāhanaṁ,
kacci phītā janapadā, kacci vuṭṭhi na chijjatiti⁸. 2419.

Tattha vuṭṭhīti vuṭṭhidhāra⁹.

Rājā āha: 25

737. Atho ārogaṁ yoggaṁ me, atho vahati vāhanaṁ,
atho phītā janapadā, atho vuṭṭhi na chijjatiti⁸. 2420.

Evam sallapantānaṁ¹⁰ ñeva Phusatī pi kho devī „idāni
sokaṁ taṇuṁ katvā nisinnā bhavissantīti“ sallakkhetvā¹⁰ mahā-
parivārena saddhiṁ puttassa santikaṁ agamāsi. 30

¹ C^o -yāya; O^o pariyāyā. ² C^o -daṭṭhu, B^d sabbadaḍḍham. ³ C^o yena yo. ⁴
B^d adds harati. ⁵ B^d -to. ⁶ so all three MSS. for nikkitā? ⁷ C^o vi-. ⁸
C^o omitt dhārā. ⁹ C^o vjijjatiti. ¹⁰ C^o add sā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

738. Icc-eva mantayantānaṃ mātā tesāṃ adissatha
rājaputti girivāre pattiyā¹ anupāhanā. 2421.
739. Tañ ca disvāna āyantiṃ² mātaraṃ puttagiddhinaṃ
5 Vessantaro ca Maddi ca³ paccuggantvā avandayum⁴. 2422.
740. Maddi ca sirasā pāde sassuyā abhivādayi:
Maddi abam pi te ayye pāde vandāmi te husā. 2423.
741. Maddiṃ ca puttakā disvā dūrato sotthim āgatā
kandantā abhidhāvimso vacchā bālā va mātaraṃ. 2424.
10 742. Maddi ca puttake disvā dūrato sotthim āgate
vāruṇīva pavedhenti thanadhārābhisiñcathā⁵ 'ti. 2425.

Ta. Maddi cā 'ti tesāṃ hi Phusatideviṃ vanditvā⁶ tñtakāle puttā kumārakumārīkāhi parivutā⁷ ṛgamīṃsu, Maddi tesāṃ āgamanamaggāṃ olokentī yeva atñhāsi, sū te sotthim āgacchante disvā sakabhāvena sandhāretum asakkontī
15 tarunamacchā viya bhāvam pavedhamānā tato pāyāsi, te pi taṃ disvā paridevanta tadabbhimukhā va pāyīṃsu, kandantā abhidhāvimso⁸ 'ti kandantā abhidhāvimso, vāruṇīva⁹ 'ti yakkhaviññhā ikkhaṇṇikā viya pavedhamānā, thanadhārā abhisiñcathā¹⁰ 'ti sū kira mahantena saddena paridevitā kampamānā visaññī hutvā dīghato paṭhaviyaṃ patī, kumārāpi vegenāgentvā visaññī¹¹ hutvā
20 mātū upari yeva patitā, tasmīṃ khāṇe tassā dvīhi thaṇhi dve khīradhārā nikkhamitvā tesāṃ mukhe yeva pavisiṃsu, sace kira ettako assāso¹² nābhavissa dve kumārā sukkahadaya hutvā anassīṃsu, Ve- pi piyaputte disvā sokaṃ sandhāretum asakkonto visaññī hutvā tatth¹³ eva papatī, mātāpitro pi visaññī hutvā tatth¹⁴ eva papatīṃsu, tathā sahejātā satthīsaṃsā amaccā, taṃ kārūṇīyaṃ passanto¹⁵ tesu eko pi sandhāretum nāsakkhi, sakalassamapadaṃ yugantavāta-mathitaṃ viya sālavanāṃ ahoṣi.

Tasmīṃ khāṇe pabbatā nadīṃsu paṭhavi kampi mahāsamuddo saṃkhubhi Sineru girirājā onami, chakāmāvacaradevalokā ekakolāhalā ahesum, Sakko devarājā „cha khattiyā sapa-
30 risā visaññī jātā, tesu eko pi uttāya kassaci sarire udakaṃ siñcituṃ samattho n' atthi, pokkharavassaṃ vassāpessāmīti“ cintetvā chakhattiyasamāgame p-vassaṃ vassāpesi, ye ta. temitukāmā¹⁶ te¹⁷ tementi atemitukāmānam upari ekabindum pi na saññhāti, padumapattato udakaṃ viya vinivaṭṭetvā gacchati, iti
35 pokkharavane patitaṃ vassaṃ viya taṃ vassaṃ ahoṣi, cha

¹ Bā -kā. ² Bā -taṃ. ³ Bā -disuṃ. ⁴ Bā -lno. ⁵ Ck -tā, Bā -tesu. ⁶ so Bā; Ck temitukāmā tementi in the place of tattha - -. ⁷ Ck omī te.

khattiyaṃ assāsaṃ paṭilabhiṃsu, mahājano „nātisaṃgāme pok-kharavassaṃ vassi, mahāpaṭhavī kampīti“ acchariyaṃ pavadesi¹.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

743. Samāgatānaṃ nātinaṃ mahāghoso ajāyatha,
pabbatā samanādiṃsu, mahī ākampitā ahu. 2426. 5
744. Vuṭṭhidhāraṃ paveccanto² devo pāvassi tāvade,
ntha Vessantaro rājā nātihi samapajjatha³. 2427.
745. Nattāro suṇisā putto rājā devī ca ekato
yadā samāgatā āsūṃ tadāsi lomahaṃsaṇaṃ,
pañjalikā tassa yācanti rodantā bheravā vane. 2428. 10
746. Vessantaraṇ ca Maddiṇ ca sabbe raṭṭhā samāgatā:
tvaṇ no si issaro rājā, rajjaṃ kāretha no ubho ti. 2429.

Ta ghoso ti kārūṇṇaghoso, pañjalikā ti sabbe nāgarā c' eva nega-majānapadā ca paggaḥitañjali hutvā, tassayācatiti tassa pādesu patitvā roditvā kanditvā deva tvaṇ no sāmi issaro pitā te idh' eva abhisēcivā nagaraṃ netu- 15
kāmo kulasantakāṃ setacchattaṃ paṭicchathā 'ti yācanti. Chakkhattiya-
khaṇḍaṃ nittibhāṇa⁴.

Tam sutvā M. pitarā saddhiṃ sallapanto imaṃ g. ā.:

747. Dhammena rajjaṃ⁵ kārentaṃ raṭṭhā pabbājajayittha maṃ
tvāṇ ca jānapadā c' eva negaṃā ca samāgatā ti. 2430. 20

Tato rājā puttāṃ khamāpento

748. Dukkataṇ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivinaṃ vacanā pabbājesiṃ adūsakaṃ ti 2431.

imaṃ gāthaṃ vatvā attano dukkhaharaṇatthaṃ yācanto imaṃ⁶,
gāthaṃ āha: 25

749. Yena kenaci vaṇṇena pitu dukkhaṃ udabbahe
mātu bhaginiyā cāpi api pāṇehi attano ti. 2432.

Ta udabbahe ti hareyya, api pāṇehi tāta puttana nāma jīvitaṃ paricejṭvā mātāpitunnaṃ sokadukkhāṃ haritabbāṃ, tasmā mama vacanaṃ karohi: imaṃ isiliṅgaṃ haritvā rājavesaṃ gaṇha tāta 'ti iminā kira naṃ⁷ adhippāyen⁸ 30
evam āha.

¹ Bā pavattesi. ² Bā pavattento. ³ Bā samāgacchatha. ⁴ Ck⁸ omitt chakhatt-
⁵ Ck⁸ khamāṃ. ⁶ Bā itaraṃ. C⁸ naṃinaṃ, Bā omitt naṃ.

Bo- rajjam kāretukāmo va¹ ettake pana akathite „garu-
kaṃ nāma na hotīti“ tattha rājānaṃ² kathesi, M. „sādhū“³ 'ti
sampaṭicchi, ath' adhivāsanaṃ viditvā sahajātā saṭṭhisahassā
amaccā

5 750^a. Nahānakāle⁴ mahārāja rajojallam pavāhaya⁵ 'ti

vadiṃsu, atha ne M. „thokaṃ adhivāsethā“⁶ 'ti vatvā panna-
sālam pavisitvā isibhaṇḍaṃ omuñcitvā paṭisāmetvā p-sālato
nikkhamitvā „idam mayā navamāse adḍhamāsaṃ ca samaṇa-
dhammassa kataṭṭhānaṃ, pāramikūtaṃ gaṇhantena dānaṃ datvā
10 paṭhaviyā kampitaṭṭhānaṃ“⁷ ti p-sālam tikkhattum padakkhiṇaṃ
katvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā aṭṭhāsi⁸, ath' assa kappakā-
dayo massukammādīni karimṃsu, tam enaṃ sabbābharaṇabhūsitam
devarājam iva virājamānaṃ rajje abhisiñciṃsu, tena vuttaṃ:

750^b. tato Vessantaro rājā rajojallam pavāhayīti⁹. 2433.

15 Ta. pavāhayīti hāresi, hāretvā ca pana rājavasaṃ gaṇhatīti a.

Ath' assa yaso mahā ahoṣi, olokitolokitattṭhānaṃ kampati,
mukhamaṅgalikā maṅgalāni nigghosayimṃsu, sabbaturiyāni pag-
gaṇhimṃsu, mahāsamuddakucchiyaṃ meghatthanitanigghoso viya
ahoṣi, hatthiratanam alaṃkaritvā upanayimṃsu, so khaggaratanaṃ
20 bandhitvā hatthiratanam abhiruyhi¹, tāvad eva naṃ sahajātā
saṭṭhisahassā amaccā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā parivārayimṃsu²,
Maddim pi devim nahāpetvā alaṃkaritvā abhisiñcitvā sīse pan'
assa abhisekaudakaṃ āsiñcamānā „Vessantaro taṃ pāletū“³ 'ti
ādini maṅgalāni vadiṃsu.

25 Tam attham pakāsento Satthā āha:

751. Sisaṃ nahāto sucivattho sabbābharaṇabhūsito

paccayaṃ nāgam āruya khaggaṃ bandhi parantapaṃ. 2434.

752. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā

sahajātā parikarimṃsu⁴ nandayantā⁵ rathesabham. 2435.

¹ Bā pl. ² 70 Bā; Ck^o rajā. ³ Bā -lo. ⁴ Ck^o -sāti, Bā pavāpahayāti. ⁵ Ck^o
omit aṭṭhāsi. ⁶ Ck^o -hesīti. ⁷ Bā -rūhi. ⁸ Ck^o -bhārayimṃsu, C^o -hara-. ⁹ Bā
parimukhikimṃsu. ¹⁰ Bā nandā-.

753. Tato Maddim pi nahāpesuṃ Sivikaṇṇā samāgatā:

Vessantaro taṃ pāletu Jāli-Kaṇhājina c' ubho,

atho pi taṃ mahārājā Saṇjāyo abhirakkhatū 'ti. 2436.

Ta. paccayam - - ti taṃ attanno jātadivase uppannaṃ hātthinaṃ, paran-
tapan ti amittatāpanaṃ, parikarimsū² 'ti parivāraṇiṃsū, nandayantā³ ti 5
tosentā, Sivi - - ti Siviraṇṇo pajāpatiyo sannipatitvā gandhodakena nahāpesuṃ,
Jālikaṇhājina cubho ti ime te⁴ puttā pitaram rakkhantū 'ti.

754. Idaṃ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano
ānandiyam ācarimsu ramaṇiye Giribbaje. 2437.

755. Idaṃ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano 10
ānandi vittaṃ sumanā putte saṃgama lakkhaṇā. 2438.

756. Idaṃ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano
ānandi vittaṃ patitā saha puttehi lakkhaṇā ti. 2439.

Ta. idaṃca - - ti bhi. Ve- ca Maddi ca idaṃ paccayaṃ imaṃ patitthaṃ
labhitvā rajje patitthahitvā ti a. pubba⁶ ti ito pubbe attano vanavāsakilesaṃ 15
anussarivā, ānandiyam ācarimsu ramaṇiye - - ti ramaṇiye Vāṃkagiri-
kuṇḍimbi Vessantarassa raṇṇo āṇā ti kaṇḍanalatāvinaḍḍhaṃ⁷ ānandabheriṃ
carāpetvā ānandachanaṃ ācarimsu, ānandi vitta - - ti lakkhaṇasampannaṃ Maddi
putte saṃgama sampāpunitvā vittaṃ sumanā hutvā ativiya ānandi nandittha
'ti a., patitā ti pavattapitisomanassa hutvā. 20

Evam patitā hutvā ca pana putte āha:

757. Ekabhata pure āsīm niccaṃ thaṇḍilasāyini,
iti me taṃ vataṃ āsi tumhaṃ⁸ kāmāhi puttakā. 2440.

758. Tam me taṃ vataṃ samiddh' ajja tumhe saṃgama puttakā,
mātujāṃ pi taṃ pāletu pitujam pi ca puttakā, 25
atho pi taṃ mahārājā Saṇjāyo abhirakkhatu. 2441.

759. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puṇṇaṃ mayhaṃ c' eva pitu ca te
saccena tena kusalena ajaro tvaṃ amaro bhavā 'ti. 2442.

Ta. tumhaṃ⁸ kāmāhi - - ti puttakā tumhakaṃ kāmā tumhe patthaya-
mānā pure tumhesu brāhmaṇa nītesu ekabhataṃ bhuñjitvā bhūmiyaṃ sayiṃ, 30
iti me⁹ tumhakaṃ kāmā¹⁰ etaṃ vataṃ āsīti¹¹ vadati, samiddh' ajjā 'ti tam
me vataṃ ajja samiddhaṃ, mātujam pi taṃ pāletu pitujam pi ca puttakā
ti puttakā¹² mātū jātasomanassaṃ pitu jātasomanassaṃ pi pāletu mātupitunnaṃ
santakaṃ puṇṇaṃ taṃ pāletu 'ti a. yeva, ten' evāha: yaṃ kiñc' atthi kataṃ
puṇṇaṃ ti. 35

¹ Cks mañ. ² B² paṇḍitaṃsu. ³ B² nandā-. ⁴ B² dve. ⁵ B² omits ca. ⁶ Cks
add vā. ⁷ B² vinandaṃ. ⁸ Cks -hā. ⁹ Cks ime. ¹⁰ Cks kāmāya. ¹¹ Cks
adāsīti. ¹² B² puttajālikaṃ.

Phusaṭi pi devī „ito paṭṭhāya mama suṇhā imān' eva
vatthāni nivāsetu, imāni ābharanāni dhāretū" 'ti samugge pū-
retvā paṇiṇi.

Tam atthaṃ pakāseto Sattā āha:

- 5 700. Kappāsikaṇ ca koseyyaṃ khomakodumbarāni ca
sassū suṇhāya pāhesi yehi Maddi asobhatha. 2443.
701. Tato khomaṇ ca¹ kāyūraṃ aṅgadam² maṇimekhalāṃ
sassū suṇhāya pāhesi yehi Maddi asobhatha. 2444.
702. Tato khomaṇ ca kāyūraṃ gīveyyaṃ ratanāmayam³ sassū- etc. 2445.
10 703. Uṇṇataṃ mukhaphullaṇ ca⁴ nānāratte ca⁵ maṇiye⁶ sassū- etc. 2446.
704. Uggatthanam⁷ giṃgamakam⁸ mekhalāṃ pālipādakaṇ⁹
sassū suṇhāya pāhesi yehi Maddi asobhatha. 2447.
705. Suttaṇ ca suttavajjaṇ ca upanijjhāya seyyasi¹⁰
asobhatha rājaputti devakaṇṇā va Nandane. 2448.
15 706. Sisaṃ nahātvā sucivatthā sabbābharanabhūsitā
asobhatha rājaputti tāvatimsā va accharā. 2449.
707. Kadaliva vātacchupitā jātā cittalatāvane
dantāvaraṇasampannā rājaputti asobhatha. 2450.
708. Sakuṇi mānusiṇi¹¹ jātā cittapattā¹² pati¹³
20 nigrodhapattabimboṭṭhi¹⁴ rājaputti asobhatha. 2451.

Ta. khomaṇca¹⁰ - - ti suvaṇṇamayam¹⁰ gīvapasādhanaṃ, aṅgadam - - ti
aṅgadābharanaṃ ca maṇimayamekhalāṇ ca, dutiyagāthāya khomaṇ ca kāyūraṇ ti
suvaṇṇamayam¹⁰ vanakhaṇḍiphalasaṇṭhānaṃ gīvapasādhanaṃ eva, ratanaṃ mgyan
ti aparaṃ pi ratanamayagīveyyam¹⁰, uṇṇataṇ ti ekaṃ pasādhanaṃ, mukha-
25 phullaṇ ti naḷāṭaṭe tilakamālābharanaṃ, nānāratte ti nānāvaṇṇe, maṇiye
ti maṇimaye¹¹, uggatthanam¹² giṃgamakan¹³ ti etiṇi pi dve ābharanāni,
mekhalāṇ ti suvaṇṇarajataṃ mayam¹⁴ mekhalāṃ, pālipādakaṇ¹⁵ ti pādapaśā-
dhanam¹⁶, suttaṇca - - ti suttārūḷhaṇ ca pasādhanaṃ, Paḷiyaṇ ca pana suppaṇ
ca suppaṇvajjaṇ cā ti likhitaṃ, upanijjhāya seyyasīti etaṃ suttārūḷhaṇ ca
30 asuttārūḷhaṇ ca ābharanaṃ taṃ taṃ uṇaṭṭhānaṃ oloketvā alaṃkaritvā ṭhitā sey-
yasīti uttamarūpadharā Maddi devakaṇṇā va Nandane asobhatha, vātacchupitā
ti cittalatāvane jātā vātasamputṭhā¹⁴ suvaṇṇakadali viya taṃ divasaṃ¹⁵ sā
vijaṃbhamānā asobhathā, dantāvaraṇasampannā ti bimbaphalasaṇḍisehi
d-varaṇehi samannagatā, sakuṇi mānusiṇi va jātā cittakatā¹⁶ patiti yathā

¹ Bā hemaṇca. ² Bā aṅgāraṃ. ³ Ck^o -llaṃ va. ⁴ Ck^o na. ⁵ Bā -ko. ⁶ Bā
kiṃka-. ⁷ so Ck^o; Bā pati-. ⁸ Ck^o cittaṭṭā, Bā -latā. ⁹ Bā pati. ¹⁰ Bā
hemaṇca. ¹¹ Ck^o maṇivade. ¹² Bā kiṃkamakan. ¹³ Bā patiṇā, Ck^o pāḷi-. ¹⁴
Bā -sarūphutṭhā. ¹⁵ Bā divasā, Ck^o omiṭṭa di-. ¹⁶ so Bā; Ck^o cittalatā.

manussasārīre jātā mānusiṇi nāma sakuṇi cittapattā ākāse patamānā pakkhe pasāretvā gacchanti sobhati evaṃ sārattatāya nigrodhapakkabimbapakkasadiśa-
oṭṭhi¹ asobhatha.

769. Tassā ca nāgam ānesum nātivaddhaṃ ca kuṇjaram
sattikkhamam sarakkhamam isādantaṃ urūlhavam². 2452. 5
770. Sā Maddi nāgam āruyhi³ nātivaddhaṃ ca kuṇjaram
sattikkhamam sarakkhamam isādantaṃ⁴ urūlhavan ti. 2453.

Ta. tassā cā 'ti bhi, tassāpi Maddiyā sabbalānākarapatimaṇḍitaṃ katvā
nātivaddham sattisarapahārakkhamam⁵ ekam tarupahatthim upaneṣum, nāga-
māruyhi⁶ gandhahatthipi⁷ (thim) abhiruyhi. 10

Iti te ubho pi mahautena yasena khandhāvaram agamaṃsu⁸.
Saṇjayarājā dvādasahi akkholiṇiṇi saddhim māsamattaṃ pab-
batakiḷam vanakiḷam kiḷi. M-assa tejena tāva mahante araṇṇe
koci vālamigo vā pakkhi vā kañci na heṭhesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha: 15

771. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁹ ettha migā ahū
Vessantarassa tejena nāṇṇamaṇṇam¹⁰ aheṭhayum¹¹. 2454.
772. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant¹² ettha diḷā ahū
Vessantarassa tejena nāṇṇamaṇṇam¹³ aheṭhayum¹⁴. 2455.
773. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant¹⁵ ettha migā ahū 20
ekajjham sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivīnam raṭṭhavaddhane. 2456.
774. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant¹⁶ ettha diḷā ahū
ekajjham sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivīnam raṭṭhavaddhane. 2457. 25
775. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant¹⁷ ettha migā ahū
nāssu¹⁸ mañjūni kujjimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2458.
776. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant¹⁹ ettha diḷā ahū
nāssu²⁰ mañjūni kujjimsu Vessantare payātamhi etc. 2459.

Ta. yāvant - - ti yāvanto ettha, ekajjham - - ti ekasmiṃ thāne sanni- 30
patimsu sannipatitvā ca pana ito paṭṭhāya idāni ambhākam aṇṇamaṇṇam lejjā
vā samvaro vā na bhavissatīti domanassapattā ahesum, nāssu mañjūni
kujjimsu 'ti M-assa viyogadukkhita¹⁰ madhuravam na raviṃsu.

¹ Bā -patta-patta. ² Bā urūlavam, Cā urūlhava, Ck uparūlhavam. ³ Bā ārūhi.

⁴ Ck -danti. ⁵ Bā āg-. ⁶ so Bā; Ck aṇṇ-. ⁷ Bā vihe-, ⁸ Ck nāssa. ⁹
Ck nāssa. ¹⁰ Bā -itāya.

Sanjayanarindo māsamattaṃ kīlitvā senāpatiṃ pakkosā-
petvā „tāta ciraṃ no araṇṇe vutthaṃ, kin te mama puttassa
gamanamaggo alaṃkato“ ti pucchitvā „āma deva kālo vo ga-
manāyā“ 'ti vutte Ve-rassa ārocāpetvā senaṃ ādāya nikkhaṃi,
5 Vaṃkagirikucchito yāva Jetuttaranagarā saṭṭhiyojanaṃ alaṃ-
katamaggaṃ M. mahantena parivārena paṭipajji.

Tam atthaṃ pakāsento Sattā āha:

777. Paṭiyatto rājamaggo vicitto pupphasanthato¹
vasi Vessantaro yattha yāvata va Jetuttarā. 2460.
10 778. Tato saṭṭhisahassāni yuddhino cārudassanā
samantā parikarīṃsu² Vessantare payātamhi Si- etc. 2461.
779. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
samantā parikarīṃsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2462.
780. Hatthārohā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
15 samantā parikarīṃsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2463.
781. Karoṭṭiyā³ cammadharā khaggahatthā⁴ suvaminno
purato paṭipajjīṃsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2464.¹

Ta paṭiyatto ti visakhapūjakāle⁵ viya alaṃkato, vicitto ti kaḍalipunṇa-
ghaṭadhajapaṭākādīhi vicitto, pupphasanthato ti lājapañcamakehi pupphehi
20 santhato, yatthā 'ti yattha Vaṃkapabbate Ve- vasi tato paṭṭhāya yāvata⁶ Je-
tuttarā nīrantarāṃ alaṃkato ca, karoṭṭiyā³ ti sisakarotiko⁷ ti laddhanāmā sīse
paṭimukkakarotino yodhā, cammadharā ti kaṇḍavāraṇacammadharā, suvam-
mino ti citrāhi jālikāki suṭṭhu vammikā, purato paṭi - ti evarūpā matta-
hatthīsu pi āgacchatesu anivattino sūragodhā rañño Ve-rassa purato paṭipajjīṃsu.

25 Rājā saṭṭhiyojanaṃ maggaṃ dvīhi māsehi atikkamma Je-
tuttaranagaraṃ patto alaṃkatapaṭiyattaṃ nagaraṃ pavisitvā
pāsādaṃ abhiruyhi.

Tam atthaṃ pakāsento Sattā āha:

782. Te pavīsum⁸ purāṃ rammaṃ bahupākkātoranaṃ
30 upetaṃ annapānehi naccagītehi o' ūbhayaṃ. 2465.
783. Mittā jānapadā āsum negaṇhā ca samāgatā
anuppatte kumāraṃhi Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 2466.
784. Celukkhepo avattittha⁹ āgate dhanadāyake
nandi-ppavesi nagare bandhanamokkha¹⁰ aghosaṭhā 'ti. 2467.

¹ Bā sandhito. ² Bā - kirīṃsu. ³ Ck^o karotiyā-. ⁴ Bā indihatthā. ⁵ Bā visā-
khaṇḍapūjapūjakaḷo. ⁶ Bā yāva. ⁷ Ck^o pavīsumsu. ⁸ Bā pavattittha. ⁹
Bā bandhanā-.

Ta. bahupākāra -- ti bahukehi pākārehi toraṇehi ca samannāgataṃ, naccagītehi -- ti naccagītehi ca ubhayehi s-gataṃ, vittā ti tuṭṭhā somanassappattā, āgate dhanā -- ti mahājanassa dhanadāyake Mahāsatte āgate nandippavesitā Vessantarassa mahārājassa ānā ti nagare bheriṇ carī, bandhanā -- ti sabbasattānaṃ bandhanamokkho ghoṣito.

5

Antamaso bilāle upādāya Vessantaramahārājā sabbasatte² vissajjāpesi, so nagaraṃ pavitṭhadvase yeva paccūsakāle cintesi: „sve vibhātāya rattiyā mamāgatabhāvaṃ sutvā yācakā āgamissanti, tes' āhaṃ kiṃ dassāmīti“. Tasmiṃ khaṇe Sak-kassa āsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi, so āvajjanto taṃ kāraṇaṃ 10 nātva rājanivesanassa pacchimavatthuṃ ca purimavatthuṃ ca kaṭippamāṇaṃ pūrento ghanamegho viya sattaratanaṇṇassaṃ vassāpesi, sakalanagare jaṇṇupamāṇaṃ vassāpesi. Puṇadvase M. tesāṃ tesāṃ kulānaṃ purimapacchimavattusū „vaṭṭadha-naṃ³ tesāṃ yeva hotu“⁴ ti dāpetvā avasesaṃ āharāpetvā attano 15 gehavattusmiṃ dhanena saddhiṃ koṭṭhāgāresu okirāpetvā dānaṃ paṭṭhapesi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

785. Jātarūpamayaṃ vassaṃ devo pāvassi tāvade

Vessantare pavitṭhamhi⁵ Sivinaṃ ratṭhavadghane. 2468.

20 *

786. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo

kāyassa bhedā sappañño⁶ saggaṃ so upapajjathā⁷ ti. 2469.

Ta. saggaṃ so -- ti tato cuto dutiyacittena Tusitapure upapajjati⁸.

Satthā imaṃ gāthāsahassapatimaṇḍitaṃ Vessantaradhammadesa-naṃ⁹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „tadā Jūjako Devadatto abosi, 25 Amittatāpanā Cīncamānavikā, Cetaputto Channo, Accutatāpaso Sāriputto, Sakko Anuruddho, Saṅjayanarindo Suddhodanamahārājā, Phusatī devī Mahāmāyā, Maddī devī Rāhulamātā, Jālikumāro Rāhulo, Kaṇhā-jinā Uppalavaṇṇā, sesaparisa Buddhuparisā. Vessantararājā ahaṃ evā“¹⁰ ti¹¹. Vessantaravaṇṇanā saṃvattā.

30

¹ Bā bandhanā-. ² Bā adds bandhanā. ³ Bā vutthitaṃ. ⁴ Ck -ā. ⁵ Ck up-pajjati, Bā upapajjati. ⁶ Bā mahāveś-. ⁷ Bā ahaṃeva Sammasambuddho loke udapādinti. Mahāveśantarajātakaṃ nīṭhitaṃ

*Jātidukkhātivattassa sujātassa mahesino
 jātiyo dipayantassa Jātakass' Atthavaṇṇanā
 Āraddhā (add: va) mayā loke dhammālokassa bhūriṇo
 paññācakkhupakārassa icchantena ciratṭhitiṃ |

- 5 Yā esā visati dvādasa bhāṇavārā santantiyā
 vihāre suvihārānaṃ bhikkhūnaṃ rativaḍḍhanaṃ | (?)
 Iminā puññakammena ito 'haṃ dutiye bhave
 uppajjivā' surāvāse sundare Tusite pure |
 Metteyyalokanāthassa suṇanto dhammadesanaṃ
 10 tena saddhiṃ ciraṃ kālāṃ vindanto mahatiṃ siriṃ
 Buddhe jāte Mahāsatte ramme Ketumatipure
 vippavaṃse janitvāna ihetupaṭisandhiko |
 Cīvaraṃ piṇḍapātaṃ ca anagghaṃ vipulaṃ varaṃ
 senāsanaṃ ca bhesajjaṃ datvā tassa mahesino |
 15 Sāsaṇe pabbajitvāna jotento taṃ anuttaraṃ
 iddhiṃ satimā sammā dhārento Piṭakattayaṃ |
 Vyākato tena 'Buddho 'yaṃ hessatī' anāgate
 uppannuppannabuddhānaṃ dānaṃ datvāna tehi pi |
 20 Saṃsāre saṃsaranto va kapparukkho va paṇinaṃ
 icchiticchitaṃ annādiṃ' dadaṃ cittaśamāhito |
 Sīlanekkhamaṇapaññādiṃ pūretvā sabbapāramiṃ
 pāramisikharaṃ patvā Buddho hutvā anuttaro |
 Desetvā madhuraṃ dhammaṃ jantūnaṃ sivaṃ āvaḥaṃ,
 sabbāṃ sadevakaṃ lokaṃ brahā saṃsārabandhanā
 25 mocayitvā varaṃ khemaṃ pāpuṇeyyaṃ sivaṃ padaṃ ||
 Puññenānena pappomi nibbutiṃ yāvata v' ahaṃ
 uppajjeyyaṃ kule suddhe saddhe aḍḍhe mahaddhane |
 Asesadesabbhāsasu kalāsu sakalāsu ca
 kusalo lokapaṇḍieco caṇḍanimmaddanesu³ ca |
 30 Piṭakesu ca Vedesu nekavyākaraṇesu ca
 takkādisu paṇ' aññesu satthesu ca visārado |
 Kavicaḡamaḡovādo paravādappamaddano (?)
 ekasutidharo nekasahassānaṃ pi ganthato⁴ |

* The following verses are not to be found in B^d. The first one seems to be due to the author of the Nidānakathā, the others are copyists' verses. read: uppajjeyyaṃ? ³ C² - tamattādiḥ. ³ C² - niceadda-. ⁴ C² - santhato.

Ganthasatasahassam pi sutamattena dhāraye
 atthavyañjanato cāpi sahasanayato pi ca |
 Vasāsīhassa pakkhittam yathā kañcanapāṭiyā
 silālekhe va me niccam sabbam sutam na nāsaye | (?)
 Mahiddhiko mahātejo kataññū kusalo bali 5
 dhitimā jātisampanno bhavēyyam jātijātiyam |
 Faro pi mam na himseyya¹ na himseyyam param pi ca
 adaṇḍena asatthēna dameyyam sabbapāṇinam |
 Kudittim paṇamittaṇ ca na seveyyam kudācanam
 hitacittēna sattānam bhaṇēyyam madhuram giram | 10
 Nipuṇam duddasaṁ pañham yena kenaci pucchito
 muhuttēna pakāseyyam tosentō sakalam pajam |
 Atekkicchāpi ye rogā te mayā pekkhitakkhaṇe
 nissesā byapagacchantu udabindu va pokkharā |
 Dasikasumattam pi² yam kiñci mama santakam (?) 15
 rājacorāppiyā³ sattā agginā udakena vā
 na vinassantu me bhogā mā gayha-ḍayha-vuyhatu |
 Rogavyādh⁴ antarāyantu⁵ na pappontu kadāci mam
 dēva manussā asurā gandhabbā yakkharakkhasā |
 te⁶ pi mam anurakkhantu bhavē saṁsarato mama 20
 Adinnam paradāraṇ ca surāpānam vihiṁsanam
 asaccam supinenāpi na bhaṇēyyam kudācanam |
 Pañcānantariyam kammam pañca ducaritam pi ca
 manasāpi na cintēyyam sabbakālam itoparam |
 Na kareyyam na kareyyam na cintēyyam kudācanam 25
 pāpakam aṇumattam pi tatthā dukkhaṇ ca pāṇinam |
 Niraye ca Tiracchāne Pete Asuṇayoniyaṁ
 yam hi dukkham tam sabbam na phuseyya mam⁷ kudācanam |
 Yāni sippāni lokasmiṁ aṇumthūlāni vijjare
 tāni sabbāni sippāni sayam siddhā bhavantu me | 30
 Pūretvā bodhisambhāre Buddho hessaṁ anāgate
 desetvā jantunam dhammam pūrayissaṁ sivaṁ padam ||
 Paṭisandhi mānusi bhogā vāsanaṁ Piṭakattaye
 dāmasīlamayā paṇṇā mama hotu bhavābhavē |
 Anena me sabbabhavā bhavēyyum 35
 jātissaro sabbagunūpapanno

¹ both MSS. -yyam. ² so C²; C³ dasikasuttampi. ³ C¹ corapiyā. ⁴ so both MSS. for antaradhāyantu? ⁵ both MSS. phuseyyam, omitting mam.

dhanena rūpena kulena cāyo
 Buddho bhavissāmi anāgatesu ||
 Imaṃ likhitapuññena Metteyyaṃ upasaṃkama
 patitṭhahitvā sarāṇe suppatiṭṭhāmi sāsaṇe¹ ||

5 Saddhāsīlādīpaññā-
 siridhitisatimā cāgamettādayālu
 santo danto sucitto
 sakalavigamako dassaneyyābhirūpo
 tejāniddhī ca jāti-
 10 ssaramati suvaco sussaro 'nantabhogo
 saddhammo yeva tāṇo
 bhavatu bhavabhavē pāpūneyyā va bodhiṃ ||
 Iminā puññakammē yāva Buddho bhavāṃ' ahaṃ
 Vessantarō va dāṇena Jotiṣeṭṭhīva bhoginā
 15 Mahosadho va nāṇena hotu mayhaṃ bhavābhave |¹
 Icchitaṃ patthitaṃ mayhaṃ khippam eva samijjhatu
 pūrentu cittaṃkappā Cando pannarasi yathā |¹
 Sarvārtthasiddhir astu.

22 June 1895.

V. Fausbøll.

20 Idha nandati pecca nandati
 katapuñño ubhayatthā nandati,
 'puññaṃ me katan' ti nandati,
 bhiyyo nandati suggaṃ gato.
 25 Dhammapada v. 18.

Lykken gækker Store, Smaa,
 leger med Guldterning,
 lykkeligst at hvile paa
 er fuldendte Gærning.

30

B. S. Ingemann.

¹ this verse is not in C^o.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 1 line 21 add Schiefner, Tib. Tales by Raiston p. 247. Alwis, Attanag.
p. 47.

- 2 l. 6 read paccitvā.
- 4 l. 14 — muñcitukāmo. 4,16 hohi.
- 5 l. 11 — na for an.
- 6 l. 7 — nānābho-.
- 12 l. 27 — acetaso.
- 14 l. 23 — dūbhatī.
- 16 l. 31 — asītivassasahassāni.
- 20 l. 28 — pāpaylessāmi
- 22 l. 26 dele the period.
- 26 l. 13 read abbhāhato.
- 27 l. 5 — ukkaṇṭhito.
- 27 l. 14 — kusalā.
- 30 l. 20 Cfr. S. B. E. 1₈₀₀, Bigandet 412, Bastian 2,233.
- 30 l. 23 read aparabhāge.
- 31 l. 13 — nāma na sakkā nātum.,
- 32 l. 8 — bhavissatīti.
- 32 l. 17 — dakkhina-.
- 33 l. 11 — vijāyi.
- 35 l. 2 — loṇodakena with B?
- 35 l. 4 — upadhārehitī.
- 36 l. 13 — apāraṇeyyam.
- 39 l. 10 dele the sign of quotation before suvaṇṇa- and put it before
yassa in the next line.
- 39 l. 14 read cintayimāu.
- 41 l. 1 — gahetvā.
- 41 l. 6 — dhanum.
- 41 l. 27 — ājāṇīye¹⁰.
- 49 l. 5 — -dhārīne.
- 50 l. 17 — hatthārūhā.
- 50 l. 20 — āyārūhā

- Page 50 l. 27 read mañ.
- 55 l. 14 — tañ.
- 56 l. 25 — abhiseṭṭo.
- 57 l. 27 — bhattaparilāho.
- 60 l. 16 — anupavittapubbo smi.
- 61 l. 20 — datvā.
- 62 l. 7 — anuāsāmi.
- 62 l. 19 — atthañgato.
- 69 l. 6 — sutvā.
- 72 l. 27 — -bhavanam.
- 73 l. 6 — -parikkhāre.
- 76 l. 5 — nahātvā.
- 76 l. 23 — -kūṭe.
- 82 l. 12 — visaññitāñ.
- 82 l. 14 — kalyāṇa-.
- 82 l. 22 — kho“ and in the next line „niruddho.
- 86 l. 10 — -yuttakānañ.
- 86 l. 30 — pappasālā.
- 88 l. 14 — pharusa-.
- 88 l. 23 — -koṭṭiyam.
- 92 l. 29 — ābādhō.
- 93 l. 7 — adurāgatañ.
- 93 l. 12 — abbikañkhasitī.
- 94 l. 16 — dasadhamma-.
- 94 l. 28 — mahārāja, dhammo cigno.
- 95 l. 18 — sitakāraṇañ.
- 96 l. 13 — ūnāñ.
- 97 l. 4 all three MSS. samādayi for samādiyi?
- 101 l. 2 all three MSS. mañ dasseyyāsītī for me attānañ dasseyyāsītī?
- 101 l. 10 read aparabhāge.
- 102 l. 25 — Nimirājā.
- 103 l. 18 — cando.
- 103 l. 20 — aññasea.
- 109 l. 7 — devasāraṭṭhi.
- 109 l. 14—15 read janatañ -- pasavetvā.
- 111 l. 18 read nānāvudhehi.
- 113 l. 9 — saṇṭhāna-
- 114 l. 1 — sūta.
- 115 l. 21 — antaradhāpetvā.
- 115 l. 31 — Mātali.
- 119 l. 4 — -kūṭṭāgāra-.
- 119 l. 11 — c' ūbhayañ instead of c' ūbhayañ'.
- 119 l. 27 — puññāñ.
- 121 l. 25 — atirekāya.

Page 122 l. 24 read sampattiñ.

— 123 l. 2 — vimāne.

— 125 l. 14 — giri brahā.

— 126 l. 22 — pana vatvā.

— 128 l. 23 — mahājano.

— 131 l. 21 — bbāyīti.

— 132 l. 2 — -pokkharani-.

— 139 l. 16 — andhabbhūto.

— 142 l. 21 — tātañ ca.

— 143 l. 14 — yācivā

— 144 l. 13 — yaññāvāṭa-.

— 313 l. 22 — -seṭṭham.

— 560 l. 34 — ayyaputta.

Formerly published:

Dhammapadam. Ex tribus codicibus hauniensibus palice editis, latine vertit, excerptis ex commentario palico. notisque illustravit V. Fausbell. Hauniae 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbell. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbell. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbell. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes, by V. Fausbell. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbell. Published for the Pāli Text Society. Part I. Text. London 1885. Part II. A Complete Phraseological Glossary to Suttanipāta. London 1894.

Nogle Bemærkninger om enkelte vanskelige Pāli-Ord i Jātakabogen. (Fra det danske Videnskabs-Selskabs Oversigter). 1888.

The Jātaka together with its Commentary. Vol. 1-6. 1877-96.

Smaahistorier fra Østerland. Efter det Persiske ved V. Fausbell. Kbh. 1852. 50 Ører.

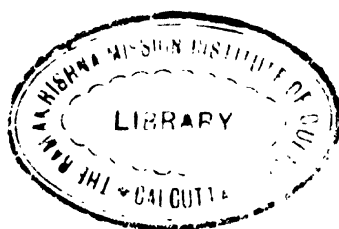
Vægter-Versene i deres ældre og yngre Skikkelse, udgivne af V. Fausbell. Med Afbildninger af Vægtere fra forskjellige Tider. Kbh. 1862. 2det Oplag. ibidem, eodem. 20 Ører. (Med Melodier). 3dje forøgede Oplag ibidem 1894.

Beretning om de vidtbekjendte Molboers vis Gjerninger og tapre Bedrifter. Ved V. Fausbell. Kbh. 1862. 3dje forbedrede Udgave. Kbh. 1887. (Iustreret.)

Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henvisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog. Ved V. Kristiansen. Kbh. 1896. 2 Kroner.

Om 3 Lyde i almindelig, Jannet Dansk, der hidtil ikke have været anerkjendte og opførte som selvstændige Selvlyde. (I Universitets-Jubilæets Danske Samfunds Blandinger) 1892.

Recd. on 3. 4. 1892
R. B. 7125
G. H. No. 30212

NATIONAL SUPPLY
CALCUTTA

